Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɓo Amaana Keso

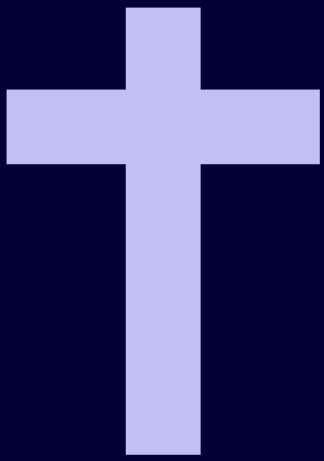

Fulfulde Burkina New Testament

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

Fulfulde Burkina New Testament

copyright © 2012 SIM International

Language: Fulfulde Burkina (Fulfulde, Western Niger)

Dialect: Burkina

Translation by: SIM International

Fulfulfe Burkina, Dewtere Laamɗo Amaana Keso

This translation, published by SIM International, was published in 2012.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM (Mission Protestante) , BP 1552, Ouagadougou 01, BURKINA FASO.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 29 Jan 2022
c32b76d2-ab0d-5ad5-a698-b4140754fcc2

Contents

Matta 1
Marku 37
Lukka 60
Yuhanna 96
Golle Nulaaɓe 123
Romankooɓe 157
1 Korintunkooɓe 172
2 Korintunkooɓe 187
Galaatiyankooɓe 197
Efeesunkooɓe 202
Filipiyankooɓe 207
Koloosiyankooɓe 211
1 Tesaloniyankooɓe 215
2 Tesaloniyankooɓe 219
1 Timote 221
2 Timote 225
Tiitu 228
Filemon 230
Ibraninkooɓe 231
Yaakuuba 242
1 Piyeer 246
2 Piyeer 250
1 Yuhanna 253
2 Yuhanna 257
3 Yuhanna 258
Yahuuda 259
Ɓangingol 261

Linjiila Iisaa mo Matta winndi

Haala maamiraaɓe Iisaa (Lukka 3.23-38)

1 Inan binndi kollooji inɗe maamiraaɓe Iisaa Almasiihu, dimaaɗo ley lenyol Daawda, taan Ibrahiima:

2 Ibrahiima rimi Isiyaaka.
Isiyaaka rimi Yaakuuba.
Yaakuuba rimi Yahuuda e minyiraaɓe muuɗum.
3 Yahuuda rimi Fares e Sera. Ɓeen ngoni ɓe o rimdi e Tamar.
Fares rimi Hesruuna.
Hesruuna rimi Aram.
4 Aram rimi Aminadaabu.
Aminadaabu rimi Naasuuna.
Naasuuna rimi Salmon.
5 Salmon rimi Bo'as, mo o rimdi e Rahabu.
Bo'as rimi Obet, mo o rimdi e Ruttu.
Obet rimi Yesa.
6 Yesa rimi Daawda kaananke oon.

Daawda rimi Suleymaana. Oon woni mo o rimdi e dee Uriya-no.
7 Suleymaana rimi Robo'am.
Robo'am rimi Abiya.
Abiya rimi Asa.
8 Asa rimi Yosafat.
Yosafat rimi Yoram.
Yoram rimi Usiya.
9 Usiya rimi Yotam.
Yotam rimi Akas.
Akas rimi Hesekiya.
10 Hesekiya rimi Manasa.
Manasa rimi Amon.
Amon rimi Yosiya.
11 Yosiya rimi Yekoniya e minyiraaɓe muuɗum.
Ɗum hawrii e jamaanu mo Alhuudiyankooɓe njaalanoo, njaaraa Baabiila.

12 Caggal ɓe njaaraama Baabiila,
Yekoniya rimi Seyaltiyel.
Seyaltiyel rimi Sorobabel.
13 Sorobabel rimi Abiihudu.
Abiihudu rimi Eliyakim.
Eliyakim rimi Asoro.
14 Asoro rimi Sadok.
Sadok rimi Akim.
Akim rimi Eliyuda.
15 Eliyuda rimi Eliyasar.
Eliyasar rimi Mattan.
Mattan rimi Yaakuuba.
16 Yaakuuba rimi Yuusufi, jom suudu Mariyama.
Mariyama woni inna Iisaa bi'eteeɗo Almasiihu oon.

17 Ndelle ɗum hawrii e jamaanuuji sappo e nay illa Ibrahiima faa yottii Daawda. Illa e Daawda faa yottii nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila ndeen fu, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata. Woodi du, illa nde Alhuudiyankooɓe konanoo njaaraa Baabiila faa garol Almasiihu ndeen, wo jamaanuuji sappo e nay hawrata.

Haala rimeede Iisaa Almasiihu (Lukka 2.1-7)

18 Inan no Iisaa Almasiihu rimiraa: Mariyama inniiko oon wo kaɓɓanaaɗo Yuusufi. Ammaa fadde makko e suddeede, tawi o reedirii saabe baawɗe Ruuhu Ceniiɗo.
19 Yuusufi kaɓɓanɗo mo oon wo neɗɗo ponnditiiɗo, yiɗaa semtinde mo, anniyake fiirtude kaɓɓal ngaal e suuraare.
20 Nde o miilotonoo ɗum ndeen, maleyka Joomiraaɗo wari to makko ley koyɗol, wi'i mo:
—Yuusufi, taan Daawda, taa hulu ɓaŋude Mariyama, sabo ɓinngel ngel saawi ngeel e Ruuhu Ceniiɗo yuuri.
21 O riman ɓiɗɗo gorko. Inndiraa mo Iisaa, sabo wo kanko hisinta yimɓe makko e hakkeeji muɓɓen.*
22 Ɗum fuu, ɗum waɗii faa haala ka Laamɗo yottini annabaajo kaan tabita nde wi'unoo:
23 «Surbaajo mo anndaa gorko reedan,
rima ɓiɗɗo gorko.
O inndirte Imanuwel.»†
Maanaa innde ndeen wo: «Laamɗo ina wondi e meeɗen».
24 Nde Yuusufi finunoo ndeen, waɗi no maleyka Joomiraaɗo wi'iri ɗum noon. O ɓaŋi Mariyama,
25 ammaa o wondaay e muuɗum faa rimi ɓiɗɗo gorko. Yuusufi inndiri ɓiɗɗo oon Iisaa.

2

No jom'en anndal ngardi faa ndaara Iisaa

1 Iisaa rimaama Baytilaama ley leydi Yahuudiya e jamaanu laamu Hirudus. Jom'en anndal yuuri lettugal, ngari Urusaliima.
2 Nde ɓe ngarnoo ndeen, ɓe mbi'i:
—Toy kaananke Alhuudiyankooɓe dimaaɗo joonin oon woni? Min nji'ii hoodere makko ɓangii lettugal, min ngarii sujidande mo.

* **1:21** Innde Iisaa ndeen, e ley Ibraninkoore wo Yoosuwa. Inde fiirta «Joomiraaɗo wo kisinoowo». † **1:23** Esaaya 7.14.

3 Nde Hirudus kaananke oon nannoo ɗum
fu, huli, kam e yimɓe Urusaliima fuu.
4 O noddi hooreeɓe almaami'en e janngi-
nooɓe Tawreeta ɓeen fuu, o yami ɗum'en toy
Almasiihu oon jeyi rimeede.
5 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo
inan ko annabaajo winndunoo:
6 «Aan, Baytilaama, leydi Yahuudiya,
tannyoral a wanaa wuro famaro
hakkunde gure Yahuudiya mawɗe
ɗeen.
Sabo ardotoodo yuuran e maaɗa,
garoowo faa dura yimɓe am, Is-
raa'iilankooɓe.»*
7 Ndeen Hirudus noddi jom'en anndal
ɓeen e cuncukka, yami ɓe wakkati mo hood-
ere ndeen ɓangi. Ɓe paamini mo.
8 Caggal ɗuum, o neli ɓe Baytilaama. O
wi'ii ɓe:
—Njehee, kumpitowoɗon kabaaru
cukalel ngeel faa tannyoron. Si on nji'ii ngel
fu, ngaron kumpiton kam faa miin du mi
yaha, mi sujidanowa ngel.
9 Nde ɓe nannoo ko kaananke oon haali
ɗuum ndeen, ɓe ndilli. Hoodere nde ɓe
njiinoo lettugal ndeen ardii ɓe yaade. Nde
ardii ɓe faa nde yottii ɗo cukalel ngeel woni
ɗoon, de nde darii.
10 Ko ɓe nji'i hoodere ndeen ɗuum, ɓe ceyii
seyo manngo sanne.
11 Ɓe naati ley suudu nduun, ɓe nji'i
cukalel ngeel e inniigel Mariyama. Ɓe kippii
e leydi, ɓe cujidani ngel. Ɓe njaltini gineeji
maɓɓe, ɓe teddiniri ngel kaŋŋe e sii uurdi
mbelndi e ɗakke uurɗe bi'eteeɗe miiri.
12 Caggal ɗuum, Laamɗo gongini ɓe ley
koyɗol taa ɓe njeccoo to Hirudus. Ndelle ɓe
kootiri leydi maɓɓe laawol gonngol.

No Yuusufi doggiri suuɗowii leydi Misira

13 Nde jom'en anndal ɓeen ndillunoo fu,
maleyka Joomiraaɗo wari e Yuusufi ley
koyɗol, wi'i ɗum:
—Umma, hooyu cukalel ngel e inna
muuɗum, ndoggaa njahaa Misira.
Keddoɗaa toon faa nde mbi'oymaami
ngartaa. Sabo Hirudus filoto cukalel ngel
faa wara ngel.
14 Yuusufi ummii jemma, hooyi cukalel
ngeel e inniigel, de ɓe ndilliri Misira.
15 O heddii toon faa Hirudus maayi, faa
haala ka Laamɗo yottini annabaajo kaan
tabita nde wi'unoo:
«Mi noddii ɓiyam wurtoo ley Misira.»†

No Hirudus wardi sukaaɓe Baytilaama

16 Nde Hirudus faamunoo jom'en anndal
ɓeen njambake ɗum ndeen, tikki sanne.
O yamiri cukaloy ngoroy Baytilaama e
ɗakkol muuɗum fuu mbaree, gilla keccoy
faa ngaɗukoy duuɓi ɗiɗi. O waɗii ɗum fodde
wakkatiiji ɗi jom'en anndal ɓeen kokki mo
ɗiin.
17 Noon haala ka annabi Yeremiya haal-
noo kaan tabitiri nde wi'unoo:
18 «Wullaango nanaama ley wuro Rama,
bojji e uumaali ɗuuɗɗi:
Rahiina‡ ina woya cukaloy muuɗum,
jaɓaay ɓerndem waaltinee, sabo koy
keddaaki.»§

No Yuusufi wartiri leydi Israa'iila

19 Caggal maayde Hirudus, maleyka
Joomiraaɗo wari e Yuusufi to leydi Misira
toon e ley koyɗol,
20 wi'i ɗum:
—Umma, hooyu cukalel ngel e inna
muuɗum, njeccoɗon leydi Israa'iila, sabo
yiɗunooɓe warude suka oon ɓeen maayii.
21 Yuusufi ummii, hooyi cukalel ngeel e
inniigel, ɓe kooti leydi Israa'iila.
22 Ammaa o nanii Arkalaawu loomtii
bammum Hirudus, laamake leydi Yahu-
udiya, de o huli yahude toon. O sappaa e ley
koyɗol faa o yehi leydi Galili.
23 O hoɗowi wuro wi'eteengo Nasaraatu.
Noon ɗum laatorii faa ko annabaaɓe
mbi'unoo ɗuum tabita: «O wi'ete Nasaraatu-
ujo.»

3

No Yaayaa waajorii

(Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

1 E jamaanu oon, Yaayaa lootoowo loota-
gal batisima ɓangi. Imo gooyna ley ladde
Yahuudiya, imo wi'a:
2 —Tuubee, sabo laamu Laamɗo ɓadake.
3 Oon woni mo annabi Esaaya sappinoo,
nde wi'unoo:
«Ɗaande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraaɗo,
ndartinee ɗati makko!»*
4 Yaayaa ina ɓornii kaddungal canyiraangal
leeɓi geeloodi, ina haɓɓii kaɓɓorgol nguru.
Nyaamdu makko wo baɓɓatti e njuumndi
ladde.
5 Yimɓe yuuri Urusaliima e leydi Yahuudiya
e seraaji gooruwol Urdun fuu, ngari to
makko.
6 Iɓe kaalta hakkeeji maɓɓe, de Yaayaa ina
loota ɓe lootagal batisima† ley gooruwol Ur-
dun.
7 Ko o yi'i Farisa'en e Saduki'en heewɓe na
ngara faa lootee lootagal batisima ɗuum, o
wi'i ɗum'en:

* **2:6** Mika 5.1. † **2:15** Hoseya 11.1. ‡ **2:18** Rahiina woni jom suudu Yaakuuba mo yimɓe Israa'iila njogorii hono inna muɓɓen. § **2:18** Yeremiya 31.15. * **3:3** Esaaya 40.3. † **3:6** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamɗo waroore?
8 Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol.
9 Taa koolodon on kisan saabe wo on taaniraaɓe Ibrahiima. Sabo miɗo wi'a on: Laamɗo ina waawi waylitinde kaaye ɗe laatoo ɓiɓɓe Ibrahiima!
10 Joonin, jammbere yeptaama faa soppa ɗaɗī leɗɗe. Ndelle, lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe, soppete, faɗɗee ley yiite.
11 Miin, ndiyam lootirammi on batisima faa hollita on tuubii. Ammaa garoowo caggal am oon, kam ɓuri kam baawɗe. Mi fotaay fay ɓortude ɗum paɗe muuɗum. Oon lootirta on batisima Ruuhu Ceniiɗo e yiite.
12 O segilake faa o yaroo nyaamri makko faa laaɓa. O hawrundura nyaamri makko ley beembal, de nyaande ndeen o wuldan ɗum yiite nge nyifataa.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima
(Marku 1.9-11, Lukka 3.21-22)

13 Wakkati oon, Iisaa yuuri Galili, wari gooruwol Urdun to Yaayaa, faa Yaayaa loota ɗum lootagal batisima.
14 Ammaa Yaayaa muuyi salaade ɗum, wi'i mo:
—Aan haani lootude kam. De noy ngardataa to am, miin, faa mi loote?
15 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Accu ɗum laatoroo noon joonin, sabo noon kaanɗen hiɓɓinirde ko dartii fuu.
Ndeen o jaɓi.
16 Nde Iisaa lootanoo, ina wurtoo ndiyam ɗaam fu, wakkati oon pay kammu omtii. O yi'i Ruuhu Laamɗo ina jippoo hono wuugaandu, ina wara dow makko.
17 Wakkati oon du, daande yuuri dow kammu, wi'i:
—O woni Ɓiyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Marku 1.12-13, Lukka 4.1-13)

1 Wakkati oon, Ruuhu Laamɗo yaari Iisaa ley ladde, faa Ibiliisa jarriboo mo.
2 Iisaa waɗī balɗe capanɗe nay ina suumii jemma e nyalooma fuu. Caggal ɗuum, o yolbi.
3 Ndeen, Jarribotoodo oon ɓattitii mo, wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, yamir kaaye ɗe laatoo nyaamdu.
4 De Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan neɗɗo wuurdata. Ko neɗɗo wuurdata dey, wo e haala fuu ka Laamɗo haali.»*
5 Caggal ɗuum, Ibiliisa yaari mo Urusaliima ngalluure seniinde ndeen, darni mo dow to ɓuri toowde e suudu dewal mawndu,
6 wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, fittu njippoɗaa e leydi. Sabo ina winndaa: «Laamɗo yamiran maleyka'en muuɗum njaɓɓe e juuɗe muɓɓen taa koyngal maa fiyoo e hayre.»†
7 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa katin: «Taa ndaartinda Laamɗo, Joomiraaɗo maa.»‡
8 Katin Ibiliisa yaari mo dow waamnde toownde sanne, holli mo laamuuji adunaaru fuu e darja muɓɓen,
9 wi'i mo:
—Mi hokkete ɗum ɗo fuu si a hippake, a sujidanii kam.
10 Iisaa wi'i mo:
—Woɗɗam Seyɗaani! Sabo ina winndaa: «Wo Laamɗo Joomiraaɗo maa kaanɗaa sujidande, kam tan kaanɗaa rewude.»§
11 Ndeen Ibiliisa seli mo. Wakkati oon, maleyka'en ngari to makko, ina ngollana mo.

No Iisaa fuɗɗīri golle muuɗum ley Galili
(Marku 1.14-15, Lukka 4.14-15)

12 Nde Iisaa nannoo Yaayaa uddaama ley kasu ndeen, o yeccii leydi Galili.
13 Ammaa o jooɗaaki Nasaraatu katin, de o hoɗowi Kafarnahum wuro ɗakkiingo maayo ley leydi Jabulon, kam e Naftali.
14 Ɗum waɗii faa haala ka annabi Esaaya haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:
15 «Leydi Jabulon e leydi Naftali
dow laawol jahoowol maayo manngo,
caggal Urdun,
ley leydi Galili,
joonnde yimɓe ɓe nganaa Alhudiya'en,
16 yimɓe wonɓe e nimre
nji'ii annoora mawɗo.
Wuurɓe e ley leydi niɓɓundi nimre maayde,
annoora yaynanii ɗum'en.»*
17 Gilla ndeen, Iisaa fuɗɗī waajaade ina wi'a:
—Tuubee, sabo laamu Laamɗo ɓadake.

No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe
(Marku 1.16-20, Lukka 5.1-11)

18 Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili, de yi'i sakiraaɓe dīdo, Simon bi'eteeɗo Piyeer e sakiike mum Andire. Iɓe paɗɗa fiiliiji maɓɓe ley maayo ngoon. Wo ɓe nanngooɓe liyyi.
19 Iisaa wi'i ɓe:
—Njokkee kam, mi waɗan on filotooɓe yimɓe.
20 Wakkati oon ɓe njoppi fiiliiji maɓɓe ɗiin, ɓe njokki mo.

* **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3. † **4:6** Jabuura 91.11-12. ‡ **4:7** Fillitagol Tawreeta 6.16. § **4:10** Fillitagol Tawreeta 6.13. * **4:16** Esaaya 8.23-9.1.

21 O yehi yeeso, o yi'i katin sakiraaɓe ɗiɗo
woɓɓe, Yaakuuba e Yuhanna, ɓiɓɓe Jebede.
Kam'en e baaba muɓɓen Jebede ina ngoni
ley laana, ina moyyintina fiiliiji muɓɓen. O
noddi ɗum'en.
22 Wakkati oon pay, ɓe njoppi laana kaan,
ɓe njoppi baabiiɓe du, ɓe njokki mo.

No Iisaa waajorii e no selliniri yimɓe
(Lukka 6.17-19)

23 Iisaa yiiltii ley leydi Galili fuu. Imo waa-
joo e ley cuudi maɓɓe baajorɗi, imo gooyna
Kabaaru Lobbo haala laamu Laamɗo, imo
danna sii nyawuuji e male fuu.
24 Kabaaru makko sankitii ley leydi
Siiriya fuu. Yimɓe na ngadda nyawɓe
nyawuuji feere feere e male fuu to makko.
Woɓɓe wo wonduɓe e ginnaaji, woɓɓe
jom'en dabidabiije, woɓɓe du wo jom'en
ɓalli-mbaatudi. O danni ɗum'en.
25 Jamaa keewɗo sanne jokki mo. Wo ɓe
yuuruɓe Galili e leydi mbi'eteendi Galluuje
Sappo e Urusaliima e Yahuudiya e caggal
gooruwol Urdun.

Waaju Dow Waamnde

(Suuraaji 5 - 6 - 7)

5

(Lukka 6.20-23)

1 Iisaa yi'i jamaa keewɗo oon de yeeŋi dow
waamnde, joodii. Taalibaaɓe muuɗum ɓeen
ɓattitii ɗum.
2 O fuɗɗi waajaade ɓe, o wi'i:
3 —Barke woodanii annditinɓe yonkiiji
muɓɓen ina lokkidi,
sabo kamɓe njeyi laamu Laamɗo.
4 Barke woodanii suniiɓe,
sabo Laamɗo waaltinan ɓerɗe muɓɓen.
5 Barke woodanii leeyinkiniiɓe,
sabo kamɓe ndonata adunaaru.
6 Barke woodanii filotooɓe fonnditaare
hono no yolbuɓe e ɗomɗuɓe pilortoo
neema,
sabo ɓe kaaran, ɓe ɗomɗitan.
7 Barke woodanii yurmotooɓe,
sabo Laamɗo yurmoto ɓe.
8 Barke woodanii laaɓuɓe ɓerɗe,
sabo ɓe nji'an Laamɗo.
9 Barke woodanii waddooɓe jam,
sabo ɓe noddirte ɓiɓɓe Laamɗo.
10 Barke woodanii torraaɓe saabe fonndi-
taare,
sabo kamɓe njeyi laamu Laamɗo.
11 Barke woodanii on si yimɓe mbonkake
on, torrii on, njowii on sii bonanda fuu
saabe am.
12 Ceyee, mbeltee, sabo mbarjaari
mawndi ina doomi on dow kammu. Sabo
hono noon annabaaɓe artiiɓe on ɓeen
torriraa.

Haala lamɗam e annoora
(Marku 9.50, Lukka 14.34-35)

13 —Onon, wo on lamɗam adunaaru ndu.
Ammaa si lamɗam selii lamsude, ɗume lam-
sinta ɗam katin? Ɗam nafataa fay huunde!
Ɗam faɗɗete yaasin, yimɓe njaaɓa ɗam.
14 Wo on annoora adunaaru. Ngal-
luure nyiɓaande dow waamnde waawaa
suuɗaade.
15 Fay gooto huɓɓataa lampal, de hippa
ɗum kaakol. Ko waɗata dey, ɓilan ngal, ngal
yaynana gondo e suudu nduun fuu.
16 Hono noon annoora moodon haani
yaynirde yeeso yimɓe, faa nji'a golleeji
lobbi ɗi ngaɗoton, de njetta Baaba moodon
gondo dow kammuuli oon.

No Iisaa jannginiri haala Tawreeta

17 —Taa cikkee mi warii faa mi itta
jamirooje Tawreeta naa haala annabaaɓe.
Mi waraay faa mi itta ɗum. Mi warii faa mi
hiɓɓina ɗum.
18 Goonga kaalanammi on: sini kammu
e leydi ina keddii, fay toɓɓel maa masel
tosataake ley Tawreeta faa ɗum fuu ɗum
tabita.
19 Ɗum le, boofuɗo ko ɓuri fuu famɗude
e jamirooje ɗeen, de janngini woɓɓe
faa ngaɗa noon, joomum laatoto ɓurɗo
famɗude e laamu Laamɗo. Ammaa neɗɗo
fuu jokkuɗo Tawreeta oon, de janngini
woɓɓe ngaɗa noon, joomum laatoto mawɗo
e laamu Laamɗo.
20 Sabo miɗo haalana on: si on ɓuraay jan-
ninooɓe Tawreeta e Farisa'en fonnditaare
fu, on naatataa e ley laamu Laamɗo.

Haala tikkere

21 —On nanii maamiraaɓe meeɗen ɓeen
mbi'anooma: «Taa waɗu war-hoore, gaɗuɗo
war-hoore fuu ina haani sareede.»*
22 Miin kaa miɗo wi'a on: tikkanɗo sakiike
muuɗum fuu, ina haani sareede. Bi'uɗo
sakiike muuɗum wo cuubaaɗo fu, ina jeyi
darneede yeeso sariya laamu. Katin du,
neɗɗo fuu biiɗo mo wo o jiiɓiiɗo, ina haani
naatude yiite jahannama.
23 Ndelle, si a warii e hirsirde faa ngaɗa
sadaka, de miccitiɗaa wakkati oon sakiike
maa ina joganii maa ko metti,
24 njoppaa sadaka maa oon ɗoon, njahaa
njaafundurowaa e sakiike maa oon tafon,
ndeen ngartaa ngaɗaa sadaka maa oon.
25 Si a haɓii e goɗɗo, de oɗon njaada sariya
fu, karoɗaa ndewritaa e joomum fadde
moodon yottaade, taa o watte e juuɗe caro-
toodo, de oon watte e junngo doomoowo
kasu, de uddeɗaa e kasu.
26 Goonga kaalanammi on: abada a wur-
tataako si a yoɓaay ko ndeweteɗaa ɗuum faa
laaɓi.

* **5:21** Wurtagol 20.13. † **5:27** Wurtagol 20.14.

Haala jeenu

27 —On nanii wi'anooma: «Taa wadu jeenu!»†

28 Miin kaa mido wi'a on: yeewrudo debbo janano muuyo fuu, jeenii e ley ɓernde mum.

29 Ndelle, si yitere maa nyaamre luttinte, ittu nde, paddaa nde to woddi! Ceedaa e tergal maa gootal ɓuri moyyande ma diina ɓanndu maa nduun fuu faddee e jahannama.

30 Si junngo maa nyaamo luttinte, tayu ngo, paddaa ngo to woddi: ceedaa e tergal maa gootal ɓuri moyyande ma diina ɓanndu maa nduun fuu naata jahannama.

Haala ceergal
(Matta 19.9, Marku 10.11-12, Lukka 16.18)

31 —Wi'anooma katin: «Ceerudo deekum fuu, hokka dum talkuru ceergal.»‡

32 Miin kaa mido wi'a on: neddo fuu ceerudo deekum de tawi o wanaa jeenoowo, si o ɓaŋowaama, gorko ceerudo mo oon wadii mo jeenoowo. Neddo fuu ɓaŋudo debbo ceeraado, kam du jeenii.

Haala hunayeere

33 —On nanii katin, maamiraaɓe meeden mbi'anooma: «Taa fiirtu hunayeere maa, tabintinaa nde yeeso Joomiraado.»§

34 Miin kaa mido wi'a on: taa kunodon fey. Taa kunorodon kammu, sabo wo joodorgal Laamdo.

35 Taa kunorodon leydi, sabo wo njaaɓirdi koyde makko, naa Urusaliima, sabo wo ngalluure Kaananke mawdo.

36 Taa kunorodaa hoore maa, sabo a waawaa rawninde naa ɓawlinde fay leeɓol mayre gootol.

37 Mbi'aa «ayyo» naa «a'aa» tan. Ko faltii duum fuu, wo to Bondo oon yuuri.

Haala yomnitagol
(Lukka 6.29-30)

38 —On nanii wi'anooma: «Yitere yomnitorte yitere, nyiinde yomnitorte nyiinde.»*

39 Miin kaa mido wi'a on: taa njomnitee gadudo on ko boni. Si goddo feenyii ma gere nyaamo fu, acca dum feenya gere nano oon du.

40 Si goddo wullake ma faa teeta forgo maa, accu dum yaada e saaya maa jaangol du.

41 Si goddo tilsinanii ma ronndaade donngal yaadu kilomeetere, ronnda ngal yaadu kilooji didi.

42 Si goddo ŋaarake ma, hokku dum. Si goddo wi'ii mbuyodaa dum fu, taa salana dum.

Haala yidugol wayɓe
(Lukka 6.27-28, 32-36)

43 —On nanii wi'anooma: «Njidaa gondo maa, mbanyaa ganyo ma.»

44 Miin kaa mido wi'a on: njidee wayɓe on, ndu'anodon torrooɓe on.

45 Worrude hono noon hollata wo on ɓiɓɓe Baaba moodon gondo dow kammuuli. Sabo no o fudinirta naange makko dow bonɓe, noon du o fudinirta nge dow moyyuɓe. No o tomnirta dow fonnditiiɓe, noon du o tomnirta dow oonyiiɓe.

46 Si yiduɓe on tan njidoton, mbarjaari ndiye keɓoton? Fay nanngooɓe lampo ɓeen du ina ngadira noon!

47 Si sakiraaɓe moodon tan njowtoton, dume senndi on e woɓɓe? Fay heeferɓe ɓeen ina ngadira noon!

48 Ndelle, laatodon hiɓɓuɓe, hono no Baaba moodon gondo dow kammuuli oon hiɓɓiri ni.

6

No Iisaa waajorii haala wallude talkaaɓe

1 —Tinnee taa ngadiron golleeji moodon lobbi faa yimɓe nji'a on. Si on ngadii dum fu, on keɓataa mbarjaari to Baaba moodon gondo dow kammuuli oon.

2 Ndelle, si ada itta jakka, taa feeka faa yimɓe nji'e. Wo hono noon munaafiki'en ɓeen ngadata ley cuudi baajordi e dow laabi faa yimɓe mana dum'en. Goonga kaalanammi on, ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe faa timmi.

3 Aan kaa, si ada itta jakka fu, taa nano maa faama ko nyaamo maa wadata.

4 Ndeen jakka maa oon laatoto ko suudii, de Baabiraado maa ji'oowo ko suudii oon yoɓe.

Haala du'aare
(Lukka 11.2-4)

5 —Si odon ndu'oo, taa ngadon no munaafiki'en ni. Kamɓe, iɓe njidi daraade ley cuudi baajordi e hakkunde to laabi kawrata, de ɓe ngada du'aare yalla yimɓe fuu ina nji'a ɓe. Goonga kaalanammi on, ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe faa timmi.

6 Onon kaa, nde ndu'otodon fuu, naaton ley cuudi mon, ommbon dammbugal, de ŋaarodon Baaba mon e suuraare. Ndeen, Baaba mon ji'oowo ko suudii oon, yoɓan on.

7 Si odon ndu'oo, taa kebbinee haalaaji ɓoli di ngalaa nafaa hono no yimɓe ɓe anndaa Laamdo ɓeen ngadata ni. Iɓe miilii Laamdo jaabanto ɓe si ɓe kebbinii haala.

8 Taa nyemmbitee ɓe, sabo Baaba moodon ina anndi ko kaajadon gilla on nyaagaaki dum.

9 Onon le, inan no ndu'ortodon:
Baaba amin gondo dow kammuuli,

‡ **5:31** Fillitagol Tawreeta 24.1. § **5:33** Limooje 30.3. * **5:38** Wurtagol 21.24, Lewinkooɓe 24.20.

innde maa laatoo seniinde.
10 Laamu maa wara.
Muuyɗe maa ngaɗee dow leydi ɗo hono no
ngaɗirtee dow kammuuli ni.
11 Kokkaa min hannden nyaamdu heyooru
min.
12 Njaafonoɗaa min hakkeeji amin,
hono no min njaafortoo waɗooɓe min
hakkeeji ni.
13 Taa accu min njarribee,
ammaa hisin min e Bondo oon.
[Sabo laamu e baawɗe e teddeengal ina
ngoodani maa faa abada. Aamiina.]*
14 Ndelle, si on njaafake waɗooɓe on hakkeeji, Baaba moodon gondo dow kammuuli oon du yaafoto on.
15 Ammaa si on njaafataako toonyiiɓe on, Baaba moodon oon du yaafataako hakkeeji moodon.

Haala suumayeere

16 —Si on cuumake, taa njurminkinee hono munaafiki'en ɓeen: ɓe ɓalinto, yalla yimɓe fuu ina anndita ɓe suumiiɓe. Goonga kaalanammi on: ɓe keɓii mbarjaari maɓɓe faa timmi.
17 Aan kaa, si a suumake, mbujaa hoore maa, culmaa yeeso maa,
18 taa paamina yimɓe a cuumiiɗo. Baaba maaɗa gondo ley suuraare oon tan anndata. Woodi du Baaba maa ji'oowo ko ngaɗuɗaa e suuraare oon, yoɓete.

Haala jawdi dow kammu
(Lukka 12.33-34)

19 —Taa ndesanon ko'e mon jawdi adunaaru, ɗo mooyu e puundi mbonnata, ɗo wuyɓe kelata gampuuje de mbujja.
20 Ndesanon ko'e mon jawdi dow kammu, ɗo fay huunde bonnataa, wanaa mooyu wanaa puundi, ɗo wuyɓe kelataa gampuuje sakko mbujja.
21 Sabo ɗo jawdi maa woni fuu, ɗoon ɓernde maa du wonata.

Haala annoora e nimre
(Lukka 11.34-36)

22 —Gite ngoni lampal ɓanndu. Si gite maa ina mboodi, ɓanndu maa fuu heewan annoora.
23 Ammaa si ɗe mbooɗaa, ɓanndu maa fuu heewan nimre. Ndelle, si ko hokkata ɓanndu maa annoora ɗuum laatake nimre fu, nimre ndeen na tekki koy!

Haala filaade laamu Laamɗo
(Lukka 16.13, 12.22-31)

24 —Fay gooto waawaa gollande joomiraaɓe ɗiɗo, sabo joomum wanyan gooto, de yiɗa keddiiɗo oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiiɗo oon. On mbaawaa gollande Laamɗo e jawdi fuu nde wootere.
25 Ɗum le, miɗo wi'a on: taa kaɓɓu-ko'u wona e moodon e dow nguurndam mon - ko nyaamoton e ko njaroton. Taa ɓalli moodon du kaɓɓu on ko'e e ko ɓornotodon. Sabo nguurndam ina ɓuri nyaamdu, ɓanndu du ina ɓuri koltal, naa wanaa?
26 Ndaaree pooli piirooji ɗi: ɗi aawataa, ɗi tayataa, ɗi ndesataa faa'e, ammaa Baaba moodon gondo dow kammuuli oon ina nyaamna ɗi. Onon le, wanaa odon ɓuri pooli teddude to woɗɗi?
27 Moy e moodon waawi ɓeydude balɗe muuɗum fay nyalooma gooto saabe ko haɓɓi ɗum hoore?
28 Ko waɗi de kolte na kaɓɓi on ko'e? Ndaaree pinndiiji ladde no ɗi mawnirta: ɗi ngollataa, ɗi mottataa.
29 Miɗo haalana on: fay Suleymaana e darja muuɗum fuu holtiraay hono gootel e majji ni.
30 Si Laamɗo ina holtinira noon huɗo taweteeko ley ladde hannden, faɗɗeteeko e yiite jaango, wanaa o holtinan on faa ɓura noon, onon famɗuɓe hoolaare!
31 Ndelle, taa ko'e mon kaɓɓoo faa mbi'on: «Ɗume nyaameten? Ɗume njareten? Ɗume ɓornotodɗen?»
32 Sabo kulle ɗee fuu wo ko yimɓe ɓe anndaa Laamɗo pilotoo. Si goonga, Baaba mon gondo dow kammuuli oon ina anndi ɗum fuu iɗum tilsani on.
33 Ndelle, pilodon laamu Laamɗo tafon, kam e fonnditaare muuɗum. Ndeen ko heddii ɗuum fuu, on ɓeydante ɗum.
34 Ndelle, taa jaango haɓɓa on ko'e, sabo jaango du wardan e ko muuɗum. Nyannde fuu, donngal muuɗum ina heya ɗum.

7

Haala feloore
(Lukka 6.37-38, 41-42)

1 —Taa kiitee, on kiitataake.
2 Sabo no kiitortodon woɓɓe, noon onon du kiitortedon. Katin du ko etiranton woɓɓe, wo ɗuum etirantedon.
3 Ko waɗi de aɗa yi'a kuɗol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen?
4 Noy mbaawruɗaa wi'ude sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kuɗol gonngol e yitere maa ngol», de aan le, wo leggal woni ley yitere maa ndeen?
5 Munaafiki, ittu leggal gonngal e yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiiɗe maa laaɓan, faa keɓaa ittaa kuɗol gonngol e yitere sakiike maa ngool.
6 Taa kokkee dawaaɗi ko senii, sabo ɗi njeccoto, ɗi ŋata on. Taa cankitee kaaye moodon dime yeeso girooji, sabo ɗi njaaɓan ɗe.

* **6:13** Cakitte aaya 13 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.

No Laamɗo hokkirta ŋaariiɗo ɗum
(Lukka 11.9-13)

7 —Ŋaaree, on keɓan. Pilee, on njiitan.
Calminee, on omtante.
8 Sabo ŋaariiɗo fuu heɓan. Piliiɗo fuu
yiitan. Calminɗo fuu omtante.
9 Moy e mooɗon hokkata ɓiyum hayre si
ŋaarake ɗum buuru?
10 Naa ŋaaroo ɗum liingu de hokka ɗum
mboddi?
11 No mbonirɗon ni fuu, oɗon anndi no
kokkirton ɓiɓɓe mon kulle lobbe, sakko
Baaba mooɗon gonɗo dow kammuuli oon.
Imo hokka ŋaariiɗo mo fuu ko moyyi.
12 Ndelle, ley huunde fuu, ngaɗanee
woɓɓe ko njiɗɗon ɓe ngaɗana on. Sabo
ɗum pay woni ko Tawreeta Muusaa e dewte
annabaaɓe ɗeen njamiri.

Haala dammbugal paaɗungal
(Lukka 13.24)

13 —Naatiree dammbugal paaɗungal!
Sabo dammbugal naatirgal halkere ina
yaaji, laawol muuɗum ngool ina hoyi,
jokkooɓe ngol ɓeen du ina keewi.
14 Ammaa dammbugal naatirgal nguurn-
dam ngaal ina faaɗi, laawol muuɗum ngool
ina ɓillii, yiitooɓe ɗum du wo seeɗa.

Haala lekki e ɓiɓɓe muuɗum
(Lukka 6.43-44)

15 —Tinnee e annabaaɓe fewreeɓe. Si ɓe
ngarii to mooɗon fu, iɓe nga'i hono baali, de
si goonga, wo ɓe cuuli jolbuɗi.
16 Golle maɓɓe annditirton ɓe hono no
lekki annditirtee ɓiɓɓe muuɗum ni. Cabiije
ɓorataake e ngi'eehi, yibbe du ɓorataake e
nyakkaɓere.
17 Lekki lobbi fuu, wo ɓiɓɓe lobbuɓe ri-
mata, de lekki mbonki kaa, wo ɓiɓɓe bonɓe
rimata.
18 Lekki lobbi waawataa rimude ɓiɓɓe
bonɓe, woodi du lekki mbonki waawataa
rimude ɓiɓɓe lobbuɓe.
19 Lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe sop-
pete, faɗɗee e yiite.
20 Ndelle, golle maɓɓe annditirton ɓe.

No taalibaaɓe fewreeɓe carirtee
(Lukka 13.25-27)

21 —Wanaa wi'ooɓe kam «Joomam,
Joomam» ɓeen fuu naatata e laamu
Laamɗo. Ammaa wo waɗooɓe muuyɗe
Baaba am gonɗo dow kammuuli oon, ɓeen
ngoni naatooɓe.
22 Nyannde darngal, heewɓe mbi'an kam:
«Joomam, Joomam! Wanaa e innde maa min
mbaajorii naa? Wanaa e innde maa min
ndiiwri ginnaaji naa? Wanaa e innde maa
min ngaɗiri kaayeefiiji keewɗi naa?»
23 Ndeen mbi'ammi ɓe: «Abada mi an-
ndaano on. Mboɗɗee kam, onon waɗooɓe
ko boni!»

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Lukka 6.47-49)

24 —Ndelle, neɗɗo fuu kettindiiɗo haalaaji
am ɗi de jokki ɗi, nanndan e jom hakkillo
nyiɓuɗo suudu muuɗum dow hayre.
25 Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi, keni
mawɗi mbifi e mayru. Ɗum fuu ndu saa-
maay, sabo ndu joyyinaama dow hayre.
26 Ammaa neɗɗo fuu kettindiiɗo haalaaji
am ɗi de jokkaay ɗi, ina nanndi e mo
walaa hakkillo, nyiɓuɗo suudu muuɗum
dow njaareendi.
27 Yuwoonde toɓi, gooruuji mbubbi, keni
mawɗi mbifi e mayru. Ndu saami faa ndu
halki ndu fuu.
28 Nde Iisaa tilinoo e haalaaji ɗiin ndeen,
jama'aaje ɗeen kaaynaama sanne e waaju
makko oon.
29 Sabo o waajorake ɓe no jom baawɗe ni,
wanaa hono jannginooɓe maɓɓe Tawreeta.

8

No Iisaa selliniri ceppinɗo
(Marku 1.40-45, Lukka 5.12-16)

1 Ko Iisaa jippii waamnde ndeen ɗuum,
jamaa keewɗo jokki ɗum.
2 Wakkati oon, gorko ceppinɗo ɓattitii
ɗum, hippii yeeso muuɗum, wi'i:
—Joomam, si a muuyii fu, aɗa waawi dan-
nude kam faa mi laaɓa.
3 Iisaa foorti junngo mum, meemi mo,
wi'i:
—Mi muuyii, daɗu.
Wakkati oon pay, gorko oon daɗi ceppam
muuɗum, laaɓi.
4 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i mo:
—Tinna taa kaalanaa ɗum fay gooto.
Ammaa yahu holloy hoore maa almaami,
ngaɗaa sadaka mo Muusaa yamiri oon, faa
faamina ɓe a daɗii.

No Iisaa selliniri golloowo hooreejo sor-
daasiiɓe
(Lukka 7.1-10)

5 Nde Iisaa naatannoo Kafarnahum
ndeen, hooreejo sordaasiiɓe ɓattitii ɗum,
ŋaarii ɗum mballa, wi'i:
6 —Moodibbo, golloowo am ina waalii
ley suudu, sellaa faa junngo e koyngal fuu
ɓantataako. Imo torrii sanne!
7 Iisaa wi'i mo:
—Mi waran, mi dannowa mo.
8 Ammaa hooreejo sordaasiiɓe oon jaabii,
wi'i:
—Moodibbo, miin, mi hewtaay ko naataa
ley suudu am. Ammaa si a haalii haala
ngoota tan, golloowo am oon daɗan.
9 Miin e hoore am, wo mi dawranaaɗo, de
miɗo dawrana sordaasiiɓe du. Si mi wi'ii
gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii
goɗɗo wara, waran. Si mi wi'ii maccuɗo am
waɗa huunde, waɗan.

10 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen, ɗum
haaynii ɗum sanne, wi'i jokkuɓe ɗum ɓeen:
—Goonga kaalanammi on, mi yi'aay
goondinal hono ngal sellude e Israa'iilanke
fay gooto.
11 Miɗo haalana on, heewɓe yuuran let-
tugal e gorgal, njooɗodoo e Ibrahiima e
Isiyaaka e Yaakuuba, ɓe nyaamda ley laamu
Laamɗo.
12 Ammaa haannooɓe naatude laamu
ɓeen, paɗɗete ley nimre wonnde yaasin
ndeen. Toon bojji e ŋeryundurde nyiiye
ngoni.
13 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i hooreejo sor-
daasiiɓe oon:
—Hootu. Ɗum laatane hono no
ngoondinirɗaa ni.
Wakkati oon jaati, golloowo hooreejo sor-
daasiiɓe oon dadi.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe
(Marku 1.29-34, Lukka 4.38-41)

14 Iisaa yehi galle Piyeer, tawi esoo Piyeer
debbo ina fukkii wo jontaaɗo.
15 Iisaa meemi junngo makko, de o daɗi e
jontere makko. O ummii, o weerni Iisaa.
16 Nde hiirnoo fu, Iisaa waddanaa yimɓe
heewɓe ɓe ginnaaji ngoni e muɓɓen. Kon-
ngol makko tan o riiwri ɗi, o danni nyawɓe
ɓeen fuu.
17 Ɗum laatorake noon faa ko annabi
Esaaya haalnoo ɗuum tabita nde wi'unoo:
«O ittii tampiriiji meeɗen,
o ronndake nyawuuji meeɗen.»*

No yimɓe mbiiri njokkan Iisaa
(Lukka 9.57-62)

18 Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina fi-
ilii ɗum ndeen, yamiri ɓe peyyita maayo
ngoon.
19 Jannginoowo Tawreeta gooto ɓattii,
wi'i mo:
—Moodibbo, to njahataa fuu mi jokkete.
20 Iisaa wi'i mo:
—Baagaaji† ina njogii gayɗe, pooli du ina
njogii cuuɗi, ammaa Ɓii Neɗɗo walaa fay
nokku ɗo fukkina hoore muuɗum fowta.
21 Goɗɗo, jeyaaɗo e taalibaaɓe ɓeen, wi'i
mo:
—Joomam, accu mi yaha mi uwowa
baaba am tafon.
22 O jaabii oon, o wi'i:
—Jokkam, accu maayɓe uwa maayɓe
muɓɓen.

No Iisaa darniri yuwoonde e henndu
(Marku 4.35-41, Lukka 8.22-25)

23 Ndeen Iisaa naati laana, taalibaaɓe
muuɗum njokki ɗum.
24 Wakkati gooto, yuwoonde ummodii e
henndu mawndu dow maayo ngoon faa be-
mpeyye ina udda laana kaan. Tawi Iisaa
kaa ina ɗaanii.
25 Taalibaaɓe ɓeen ɓattii mo, pindini mo,
iɓe mbi'a:
—Joomii amin, dannu min! Inani miɗen
kalka!
26 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Ko wadi de kulɗon? Onon famɗuɓe
hoolaare!
Wakkati oon, o ummii, o sappani henndu
e bempeyye maayo ɗeen e semmbe. Ɗum
fuu ɗum deyyinii siw!
27 Ɗum haaynii taalibaaɓe ɓeen! Iɓe
mbi'a:
—Gorko o wo moy de fay keni e ndiyam
ina ɗowtanoo ɗum?

No Iisaa selliniri worɓe ɗiɗo wonduɓe e ginnaaji
(Marku 5.1-20, Lukka 8.26-39)

28 Nde Iisaa feyyitinnoo maayo fu, heetti
e leydi yimɓe Gadara. Ɗoon worɓe ɗiɗo
wonduɓe e ginnaaji njalti ley caabeeje,
kawri e makko. Iɓe nyanngunoo faa fay
gooto suusaano rewude laawol ngool.
29 Ɓe keddii iɓe nduka iɓe mbi'a:
—Ɓii Laamɗo, ɗume njiɗɗaa waɗude min?
Yalla a warii ɗo faa torraa min, gilla wakkati
podaaɗo oon yottaaki naa?
30 Coggal girooji manngal ina dura ɗakkol
ɗoon.
31 Ginnaaji ɗiin ŋaarii mo, mbi'i:
—Si riiwude min njiɗɗaa, accu min naa-
towa e coggal girooji ngal.
32 O wi'i ɗi:
—Njehee!
Ginnaaji ɗiin njalti, naatowi e girooji ɗiin.
Wakkati oon, coggal ngaal fuu doggi, tellitii
dow waamnde, saami ley maayo, halki.
33 Duroo ɓe ɓeen ndoggi kooti ngalluure
toon, kaalowi ko wadi ɗuum fuu e kabaaru
wondunooɓe e ginnaaji ɓeen du.
34 Wakkati oon, yimɓe ngalluure ndeen
fuu njalti, kawritowi to Iisaa. Nde ɓe
nji'unoo mo ndeen, ɓe nyaagii mo o yalta
leydi maɓɓe.

9

No Iisaa selliniri gorko mo ɓanndu waatundu
(Marku 2.1-12, Lukka 5.17-26)

1 Iisaa naati laana, feyyiti, warti wuro
muuɗum.
2 Yimɓe ngaddani ɗum gorko mo ɓanndu
waatundu ina fukkinaa e daɗɗo. Nde o
yi'unoo goondinal maɓɓe ngaal fu, o wi'i mo
ɓanndu waatundu oon:

* **8:17** Esaaya 53.4. † **8:20** Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

—Ɓinngel am, sellin ɓernde maa. Hakkeeji
maa njaafaama.
3 Wakkati oon, jannginooɓe Tawreeta yo-
gaaɓe miilii e ko'e muɓɓen: «Gorko o ina
mbonkoo Laamɗo!»
4 Iisaa faami miilooji maɓɓe, de wi'i ɓe:
—Ɗume waɗi de oɗon miiloo miilooji
bondi ɗi e ɓerɗe mooɗon?
5 Ɗume ɓuri hoyude? Yalla wi'ude hak-
keeji makko njaafaama, naa wi'ude o um-
moo, o yaha?
6 Ammaa, faa mi faamina on Ɓii Neɗɗo
ina jogii baawɗe yaafaade hakkeeji ley
adunaaru ndu...
Ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
—Umma, hooyu daɗɗo maa, kootaa suudu
maa!
7 Gorko oon ummii, hooti suudu
muuɗum.
8 Nde jama'aaje ɗeen njiinoo ɗum ndeen,
kuli, ina njetta Laamɗo saabe ko hokki ɓii-
Aadama baawɗe gaaɗe nii ɗe.

No Iisaa noddiri Matta jokka ɗum
(Marku 2.13-17, Lukka 5.27-32)

9 Iisaa dilli ɗoon. E ley yaadu muuɗum,
yi'i gorko bi'eteeɗo Matta ina jooɗii e suudu
to lampo nanngetee. O wi'i ɗum:
—Jokkam.
Matta ummii, jokki mo.
10 Caggal ɗuum, imo nyaama ley suudu
Matta. Nanngooɓe lampo heewɓe e luttuɓe
woɓɓe ngari njooɗii ina nyaamda e makko,
kanko e taalibaaɓe makko.
11 Farisa'en ɓeen nji'i ɗum, de na mbi'a
taalibaaɓe makko ɓeen:
—Ɗume waɗi de moodibbo mooɗon ina
nyaamda e nanngooɓe lampo e luttuɓe
woɓɓe?
12 Iisaa nani ɗum, wi'i ɓe:
—Wanaa celluɗo haajaa cawroowo. Wo
nyawɗo haajaa cawroowo.
13 Njehee, ekitee ko Dewtere Laamɗo wi'i:
«Wo yurmeende njiɗumi,
wanaa sadaka duppeteeɗo.»*
Sabo mi waraay faa mi nodda dartiiɓe. Wo
luttuɓe ngarumi noddude.

Haala suumayeere
(Marku 2.18-22, Lukka 5.33-39)

14 Wakkati oon, taalibaaɓe Yaayaa ngari
to Iisaa, yami ɗum:
—Ko waɗi de minen e Farisa'en miɗen
cuumoo, de taalibaaɓe maa ɓeen kaa cu-
umataako?
15 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla warɓe ɓangal ina mbaawi sunaade
si ɓaŋuɗo ina wondi e muɓɓen naa? Am-
maa nyalaaɗe ngaran ɗe ɓaŋuɗo oon ittetee
hakkunde maɓɓe. E balɗe ɗeen, ɓe cuumoto.
16 Fay gooto fidataa tekkere heyre e kad-
dungal kiinngal. Sabo tekkere heyre ndeen
fooɗan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol
ngool ɓeydoo.
17 Katin du cabijam kesam loowataake e
sumalleeji kiiɗɗi. Si ɗuum waɗii, sumalleeji
ɗiin pusan, cabijam ɗam rufa, de sumalleeji
ɗiin mbona. Ndelle cabijam kesam e
sumalleeji kesi loowetee, faa ɗum fuu ɗum
reenoo.

No Iisaa selliniri debbo e no iirtiniri suka debbo
(Marku 5.21-43, Lukka 8.40-56)

18 Nde Iisaa haalannoo ɗum ndeen,
hooreejo suudu waajordu gooto yottii,
hippii yeeso muuɗum, wi'i:
—Ɓiyam debbo heddaaki joonin pay. Am-
maa war, yowu junngo maa dow makko,
ndeen o ummitoto.
19 Iisaa ummii jokki mo, kam e taalibaaɓe
muuɗum.
20 E ley yaadu maɓɓe, debbo gooto mo
yiiyam muuɗum taccataa ko waɗata duuɓi
sappo e ɗiɗi, yuuri gaɗa Iisaa, meemi komm-
bol saaya muuɗum.
21 O waɗii noon sabo o miilake e ɓernde
makko: «Si mi heɓii fay meemude saaya
makko tan, mi daɗan.»
22 Iisaa yeeyii, yi'i mo, wi'i:
—Banndam debbo, sellin ɓernde maa.
Goondinal maa dannii ma.
Wakkati oon pay, debbo oon daɗi.
23 Nde Iisaa yottinoo suudu hooreejo waa-
jordu oon fu, yi'i fuufooɓe cereeli wonɓe to
maayɗo toon e yimɓe heewɓe woyooɓe.
24 O wi'i ɗum'en:
—Mburtee, sabo suka debbo o maayaay,
wo ɗaani tan.
De yimɓe ɓeen njalnorii mo.
25 Nde ɓe njaltinanoo yaasin fu, o naati ley
suudu nduun, o nanngi junngo suka debbo
oon, de ummii.
26 Kabaaru oon sankitii e leydi ndiin fuu.

No Iisaa wumtiniri wumɓe ɗiɗo

27 Nde Iisaa dillannoo toon ndeen, wumɓe
ɗiɗo njokki ɗum, ina yeewnoo ina mbi'a:
—Taan Daawda, yurma min!
28 Nde o naatunoo suudu fu, wumɓe ɓeen
ngari to makko. O yami ɗum'en, o wi'i:
—Oɗon ngoondini miɗo waawi wallude
on naa?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Joomii amin, miɗen ngoondini.
29 Wakkati oon, o meemi gite maɓɓe, o
wi'i:
—Ɗum laatanoo on hono no ngoondinirɗon
noon.
30 Wakkati oon fu, ɓe mbumti. O gongini
ɓe, o wi'i ɓe:
—Taa kaalanee ɗum fay gooto.

* **9:13** Hoseya 6.6.

31 Ammaa ɓe njehi ɓe caakowi kabaaru
Iisaa e leydi ndiin fuu.

No Iisaa selliniri gorko muumo
32 Wakkati mo wumtinaaɓe ɓeen ndillan-
noo oon, Iisaa waddanaa katin gorko mo
ginnaaru muumɗini.
33 O riiwi ginnaaru nduun tan, de muumo
oon fuɗɗi haalude. Ɗum haaynii jama'aaje
ɗeen fuu, ina mbi'a:
—Hono ɗum yi'aaka e Israa'iila abada!
34 Ammaa Farisa'en wonɓe ɗoon mbi'i:
—Wo hooreejo ginnaaji oon hokki mo
baawɗe riiwude ginnaaji.

No Iisaa yurmorii yimɓe ɓe nanaay waaju
35 Iisaa ina yiiltoo e galluuje e gure fuu,
ina waajoo e ley cuuɗi baajordi, ina gooyna
Kabaaru Lobbo dow laamu Laamɗo. Imo
danna nyawuuji e male fuu.
36 Ko o yi'i yimɓe ɓeen ɗuum, o yurmii
ɗum'en sanne, sabo wo tampuɓe, ɓilliiɓe
hono baali ɗi ngalaa duroowo.
37 Wakkati oon, o wi'i taalibaaɓe makko
ɓeen:
—Gese ɓenndude ina keewi, ammaa
tayooɓe keewaa.
38 Ndelle, ŋaaree Jom tayri nulda tayooɓe
ley gese muuɗum ɗeen.

10

No Iisaa suɓorii nulaaɓe sappo e ɗiɗo
(Marku 3.13-19, Lukka 6:12-16)
1 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum sappo
e ɗiɗo ɓeen, hokki ɗum'en baawɗe riiwude
ginnaaji e dannude sii nyawuuji e male fuu.
2 Inan inde nulaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen:
arano maɓɓe wo Simon bi'eteeɗo Piyeer
e Andire minyum, Yaakuuba ɓii Jebede e
Yuhanna minyum,
3 Filipu e Bartolome, Tomaa e Matta nan-
goowo lampo oon, Yaakuuba ɓii Alfaa, kam
e Tadde,
4 Simon kiranoowo suudu baaba e Yahu-
uda Isikariyotto jambotooɗo mo oon.

No Iisaa nuliri taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo ɓeen
(Marku 6.7-13, Lukka 9.1-6)
5 Iisaa nuli ɓe sappo e ɗiɗo, wi'i ɓe:
—Taa njehee to yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe. Katin du taa naatee galluuje
Samariya.
6 Ammaa njehee to suudu Israa'iila'en
laatiiɓe hono baali majjudi.
7 To njahaton fuu, ngooynon mbi'on
«laamu Laamɗo ɓadake!»
8 Ndannon nyawɓe, ummintinon maayɓe,
ndannon seppinɓe, ndiiwon ginnaaji. On
keɓirii moyyere nde wo dokkal, kokkitiron
nde du wo dokkal.
9 Taa kooyee kaŋŋe naa cardi naa buuɗi
ley jiibaaji mooɗon.
10 Taa njaadee e fay mbasu naa saayaaji
ɗiɗi. Taa njaadee e paɗe naa cabbi. Sabo
dey, golloowo fuu ina haandi e nyaamdu
muuɗum.
11 Si tawii on ngarii ley ngalluure naa
wuro, piloɗon beero lobbo, wooɗi keddoɗon
to beero mon ɗoon faa nde ndilloton.
12 Si oɗon naata ley galle, calminon.
13 Si suudu nduun ina haandi e majjum,
jam mooɗon wonda e mayru. Ammaa si
ndu haandaa e majjum, jam mooɗon warta
to mooɗon.
14 Si ina woodi galle naa wuro ɗo on
njaɓɓaaka naa on kettindanaaka fu, njalton
to maɓɓe, piɗɗon sollaare maɓɓe wonnde e
koyɗe mon.
15 Goonga kaalanammi on: nyannde
darngal, jukkungo wuro ngoon ɓuran ngo
galluuje Sodoma e Gomoora bonde.*

Haala torraaji garooji
(Marku 13.9-13, Lukka 21.12-17)
16 —Kettindee! Miɗo nula on hono wo on
baali hakkunde pobbi ni. Ndelle, yoyiron
hono bolle, wooɗi newroɗon hono buugaali
du.
17 Tinnoɗon e yimɓe ɓeen, sabo ɓe njaaran
on to carorde, ɓe piyan on dorri ley cuuɗi
maɓɓe baajordi.
18 On njaarete yeeso sarotooɓe e
kaanankooɓe saabe am, faa laatanoɗon
kam seedeeɓe yeeso muɓɓen e yeeso lenyi
ɗi nganaa Alhuudiya'en ɗiin.
19 Si on ndarnaama e sarorde, taa
mbemmbeɗon no kaaldoton naa ko
kaaloton. Sabo on kokkete haalaaji ɗi
kaanɗon haalude wakkati oon.
20 Ko kaaloton ɗuum yuurataa e mooɗon,
ammaa wo Ruuhu Baaba mooɗon oon
haalata ley mooɗon.
21 Neɗɗo hokkitiran sakiike mum waree,
baaba du hokkitiran ɓiyum. Ɓiɓɓe um-
manto saaraaɓe muɓɓen, ngaɗa faa ɓe mba-
ree.
22 Yimɓe fuu mbanyan on saabe am. Am-
maa tinnitiiɗo faa yottii timmoode fu, kam
hisintee.
23 Si on torraama e wuro wooto, ndogga-
nee wonngo. Miɗo haalana on goonga: on
timmintaa gure Israa'iila ɗeen fuu faa ɗo Ɓii
Neɗɗo warti.
24 Taalibbo ɓuraa moodibbom, maccuɗo
du ɓuraa joomum.
25 Ina heya ko taalibbo laatoo hono mood-
ibbom, maccuɗo du laatoo hono joomum.
Si ɓe inndirii kam, miin jom wuro «Beeljebul

* **10:15** Sodoma e Gomoora wo galluuje ɗiɗi ɗe Laamɗo halkii saabe heewgol lutti majje. Ndaaree Fuɗɗoode 19.1-29.

mawɗo ginnaaji» fu, tilay ɓe inndiran on,
onon yimɓe wuro du noon.

Haala kulol Laamɗo
(Lukka 12.2-7)

26 —Ndelle, taa kulee yimɓe. Walaa fuu ko
suddii ko sudditataake, walaa ko suuɗii ko
ɓangintaake.
27 Ko kaalanammi on e nimre ɗuum, kaal-
tee ɗum e annoora. Ko nyo'anteɗon ɗuum,
ngooynee ɗum faa dow cuuɗi.
28 Taa kulee warooɓe ɓanndu, de
mbaawanaa yonkiiji. Wo Laamɗo kaanɗon
hulude. Kam woni baawɗo halkude ɓanndu
e yonki fuu ley jahannama.
29 Wanaa pooloy ɗiɗoy ina coottee
mbuuɗu ngootu tan naa? Ammaa e noon
fu, fay gootel e makkoy yanataa e leydi tawa
wanaa e muuyɗe Baaba mooɗon oon.
30 Woodi onon, fay leeɓi ko'e mon fuu wo
limaaɗi.
31 Ndelle, taa kulee, sabo onon le, oɗon
ɓuri pooli keewɗi teddude.

Haala jaɓande Almasiihu yeeso yimɓe
(Lukka 12.8-9)

32 Neɗɗo fuu jaɓanɗo kam yeeso yimɓe,
miin du, mi jaɓan ɗum yeeso Baaba am
gonɗo dow kammuuli oon.
33 Ammaa caliiɗo kam yeeso yimɓe fuu,
miin du, mi saloto ɗum yeeso Baaba am
gonɗo dow kammuuli oon.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimɓe
(Lukka 12.51-53, 14.26-27)

34 —Taa miilee jam ngardumi ley
adunaaru. Mi wardaay jam. Wo kaafaahi
ngardumi.
35 Mi warii faa mi sennda ɓiɗɗo gorko e
bammum, ɓiɗɗo debbo e inna mum, debbo
ɓaŋaaɗo e esum debbo.
36 Koreeji neɗɗo laatoto wayɓe ɗum.
37 Korsinɗo inna mum naa bammum faa
ɓuri kam fuu, fotaa laataade taalibbo am.
Korsinɗo ɓiyum gorko naa debbo faa ɓuri
kam fuu, fotaa laataade taalibbo am.
38 Mo wakkaaki leggal muuɗum palaan-
gal de jokki kam fu, fotaa laataade taalibbo
am.†
39 Piliiɗo heɓtude yonki muuɗum fuu,
mursan ki, ammaa mursuɗo ki saabe am fu,
hewtan ki.

Haala mbarjaari
(Marku 9.41, Lukka 10.16)

40 —Jaɓɓiiɗo on fuu jaɓɓake kam, jaɓɓiiɗo
kam fuu jaɓɓake Nuldo kam oon du.
41 Jaɓɓiiɗo annabaajo saabe o annabaajo
fuu, heɓan mbarjaari ndi annabaajo fo-
danaa ndiin. Jaɓɓiiɗo neɗɗo ponnditiiɗo
saabe o ponnditiiɗo fuu, heɓan mbarjaari
ndi ponnditiiɗo fodanaa ndiin.
42 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu
kokkuɗo ɓurɗo famɗude e taalibaaɓe am
fay horde-loonde ndiyam peewɗam saabe
wo o taalibaajo am fu, waasataa heɓude
mbarjaari muuɗum.

11

1 Nde Iisaa tilinoo yamirde taalibaaɓe
muuɗum sappo e ɗiɗo ndeen, dilli ɗoon,
yehi jannginoyde e waajowaade ley gallu-
uje piiliiɗe ɗoon ɗeen.

No Yaayaa nuliri taalibaaɓe muuɗum to Iisaa
(Lukka 7.18-35)

2 Yaayaa ina woni ley kasu. O nani ko Al-
masiihu gollata, de o nuli taalibaaɓe makko
ɓeen to muuɗum.
3 Ɓe njehi ɓe lamndii ɗum:
—Yalla aan woni kaanɗo warude oon, naa
min ndooman goɗɗo?
4 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Njehee, kaalanowee Yaayaa ko nanɗon
e ko njiiɗon:
5 wumɓe ina mbumta, bonnguuɓe ina
njaha e koyɗe muɓɓen, seppinɓe ina
cellinee, faaɗuɓe ina paaɗita, maayɓe ina
ummintinee, talkaaɓe du ina kaalanee
Kabaaru Lobbo.
6 Barke woodanii mo yoppaay goonɗinde
kam.
7 Nde nulaaɓe Yaayaa ɓeen ndillannoo
ndeen, Iisaa fuɗɗi haalande jamaa oon
haala Yaayaa, wi'i ɗum'en:
—Ko njaaɗon ley ladde ɗuum, wo faa
ndaarowon ɗume? Yalla huɗo ko henndu
dimmbata naa?
8 Ndelle, ɗume njaaɗon faa ndaarowon?
Gorko nyaayoowo naa? Si goonga,
nyaayooɓe wo ley galleeji kaanankooɓe
tawetee.
9 Ndelle, ɗume ndaaroyɗon? Annabaajo
naa? Goonga! Miɗo haalana on, imo ɓuri
annabaajo.
10 Kanko woni mo Laamɗo haali kabaaru
muuɗum ley Binndi, wi'i:
«Ndaaree, mi ardinante nulaaɗo am
moyyinane laawol.»*
11 Goonga kaalanammi on: dimoowo fuu
rimaay ɓurɗo Yaayaa lootoowo lootagal
batisima† oon. Tawi le, ɓurɗo famɗude ley
laamu Laamɗo oon na ɓuri mo teddude.

† **10:38** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muuɗum hono no Iisaa ni. * **11:10** Malakiya 3.1. † **11:11** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. ‡ **11:12** Timmoode aayaare nde ina waawi faamireede ni: Yimɓe na kaɓa dow laamu Laamɗo e semmbe, jom'en semmbe du ina piloo teetude ngu.

12 Gilla Yaayaa lootoowo lootagal batisima
fuɓɗi waajaade, laamu Laamɓo ina
fooɓoroo yeeso, de laawol muuɓum na tiiɓi.
Nyannguɓe du na kabda e maggu.‡
13 Tawreeta Muusaa e annabaaɓe fuu
cappake laamu nguun faa yottii jamaanu
Yaayaa.
14 Si oɓon njaɓa haala maɓɓe, Yaayaa woni
annabi Iliyaasa mo garol muuɓum sappaa
oon.
15 Jom nowru fuu nana.
16 Ɗume mbaawumi nanndinde yimɓe
jamaanu o? Iɓe nanndi e sukaaɓe jooɓiiɓe
e taliyaaje luumo, na nodda yigiraaɓe
muɓɓen, na mbi'a:
17 «Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»
18 Sabo Yaayaa warii, wo cuumotooɓo,
yarataa doro, de yimɓe na mbi'a wo
gonduɓo e ginnaaru.
19 Ɓii Neɓɓo du warii ina nyaama, ina yara,
de yimɓe na mbi'a: «Ndaar neɓɓo o, kakki-
lanɓo nyaamude e yarude tan, yigoo nann-
gooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe!» Ammaa ko
hakkillo Laamɓo gollata ɓuum ina holla wo
ngo goonga.

No Iisaa feliri gure caliiɓe tuubude
(Lukka 10.13-15)

20 Caggal ɓuum, Iisaa fuɓɗi felude gure
ɓe o ɓuri waɓude kaayeefiiji e ley muɓɓen
ɓeen, sabo wonɓe ley gure ɓeen tuubaay. O
wi'i:
21 —Bone woodanii ma, aan Korasin!
Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo
si kaayeefiiji gaɓanooɓi e ley mooɓon ɓiin
ngaɓanooma Tirus e Sidon fu, tawete
wonɓe toon ɓeen tuubiino law. Tawete ɓe
ɓornakeno tekke bootooji, ɓe njooɓakeno
ley ndoondi faa ɓe kolla ɓe tuubii.
22 Saabe ɓum, miɓo wi'a on: nyannde
darngal, jukkungo mooɓon ɓuran ngo Tirus
e Sidon ngoon bonde.
23 Aan du Kafarnahum, aɓa miiloo a
toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte
faa kettaa ley maayɓe. Sabo si kaayeefiiji
gaɓanooɓi e ley maaɓa ɓiin ngaɓanooma
Sodoma fu, tawete wuro ngoon heddotono
faa joonin.
24 Saabe ɓum, miɓo wi'a on: nyannde
darngal, jukkungo mooɓon ɓuran ngo
Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa noddiri yimɓe faa keɓa powtiri
(Lukka 10.21-22)

25 Wakkati oon, Iisaa adi haala, wi'i:
—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii
ma, sabo a suuɓii kulle ɓe jom'en hakkillo e
jom'en anndal, de ɓanginanɓaa ɓe cukaloy.
26 Ayyo, noon jaati Baaba, sabo ɓum weli
maa.
27 Baaba am wattii huunde fuu ley junngo
am. Fay gooto anndaa Ɓiɓɗo oon si wanaa
Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du
si wanaa Ɓiɓɗo, e mo Ɓiɓɗo oon muuyi
ɓanginande.
28 Onon tampuɓe, ronndiiɓe doŋle
tedduɓe, on fuu ngaree to am faa mi fowtina
on.
29 Leeyinee ko'e mon ley hoorewaaku am
faa mi ɓowa on, accon mi janngina on. Sabo
mi keesindiiɓo jom ɓernde leeyunde, yonki-
iji mooɓon keɓan powtiri.
30 Sabo ko njamirammi on ɓuum ina hoyi
ronndaade, donngal am du ina huyfi.

12

Haala nyalaande fowteteende
(Marku 2.23-28, Lukka 6.1-5)

1 Wakkati oon, Iisaa e taalibaaɓe muuɓum
ina ceeka gese nyannde fowteteende. Taal-
ibaaɓe makko njolbi, de na itta cammeeji
alkama, ina yakka.
2 Nde Farisa'en ɓeen nji'unoo ɓum ndeen,
ina mbi'a mo:
—Ndaaru, taalibaaɓe maa ɓeen ina ngolla
ko haɓaa golleede nyalaande fowteteende!
3 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Daawda waɓi nde
yolbunoo, kam e yaadiraaɓe muuɓum naa?
4 O naati e ley hukum ceniiɓo, kanko
e yaadiraaɓe makko, de ɓe nyaami buuru
cakkaaɓo. Wooɓi, ɓe ngalaano laawol nyaa-
mude ɓum, almaami'en tan njeyi nyaa-
mude ɓum.
5 Maa du, on njanngaay e ley Tawreeta
Muusaa no almaami'en ngollirta ley suudu
dewal mawndu nduun fay nyannde fowte-
teende naa? Iɓe lutta yamiroore nyannde
ndeen, de ɓum felataa ɓe.
6 Miɓo wi'a on: ko ɓuri suudu dewal
mawndu ina ɓo.
7 Si on paamiino ko haala Laamɓo ka fi-
irtata: «Yurmeende njiɓumi, wanaa sadaka
duppeteeɓo», on carataakono laaɓuɓe ɓe.
8 Sabo Ɓii Neɓɓo kam jeyi nyannde fowte-
teende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waan-
ngo
(Marku 3.1-6, Lukka 6.6-11)

9 Iisaa dilli ɓoon, naatowi suudu maɓɓe
waajordu.
10 Gorko mo junngo waanngo ina woni
ɓoon. Wonɓe ɓoon ɓeen ina piloo ko pelira
Iisaa, de ɓe yami ɓum:
—Yalla dannude goɓɓo nyannde fowte-
teende haɓaaka naa?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Si gooto mooɓon ina jogii mbaalu
ngootu, de ngu saamii ley luggere
nyalaande fowteteende fu, wanaa joomum
yaltinowan ngu naa?

12 Oɗon anndi neɗɗo ina ɓuri mbaalu ɗo woɗɗi! Ndelle, ina daganii waɗande neɗɗo
ko woodi nyannde fowteteende.
13 Caggal ɗuum, o wi'i gorko oon:
—Foortu junngo maa!
O foorti ngo tan, ngo dadi faa ngo warti
hono no heddiingo ngoon noon.
14 Farisa'en ɓeen njalti, kawriti faa
ndawrida no mbarda Iisaa.

No Laamɗo suɓorii golloowo muuɗum Iisaa

15 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen, dilli
nokku oon, de yimɓe heewɓe njokki mo. O
danni nyawɓe ley muɓɓen fuu,
16 o sappani ɗum'en taa kumpita fay gooto
kabaaru makko.
17 Ɗum wadi faa ko annabi Esaaya haal-
noo ɗuum tabita nde wi'unoo:
18 «Inan golloowo am mo cuɓiimi.
Miɗo horsini mo,
Imo wela ɓernde am.
Mi jippinan Ruuhu am dow makko,
o gooynanan lenyi laawol fonnditaare.
19 O waɗataa kalala, o dukataa.
Daande makko nanataake dow laabi.
20 O helataa fay yommbal oonyiingal,
o nyifataa fay lampal ngal fooyre muuɗum
famɗi
faa ɗo o hokki fonnditaare jaalagol.
21 Lenyi ɗiin fuu njowan jikke muɓɓen dow
makko.»*

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawɗe Laamɗo
(Marku 3.20-30, Lukka 11.14-23, 12.10)

22 Ndeen, gorko mo ginnaaru wumni
muumɗini waddaa to Iisaa, de danni ɗum
faa na haala, na yi'a.
23 Ɗum haaynii jama'aaje ɗeen fuu, de
keddii ina mbi'a:
—Ɗum le, wo taan Daawda oon woni ɗo
naa?
24 Ammaa nde Farisa'en ɓeen nannoo
ɗum ndeen, mbi'i:
—Si gorko o na riiwa ginnaaji fu, wo e
baawɗe Beeljebul, hooreejo majji o riiwrata
ɗi.
25 Iisaa na anndi miilooji maɓɓe, de wi'i
ɓe:
—Laamu fuu pecciingu ina haɓa, halkan.
Katin du, si wuro naa galle feccake ina haɓa
fu, heddataako.
26 Si Seyɗaani riiwii ginnaaji muuɗum,
feccii hoore mum. Ndelle, noy laamu
muuɗum heddortoo?
27 Si tawii miin miɗo riiwra ginnaaji e
baawɗe Beeljebul, jokkuɓe on ɓeen le, wo e
baawɗe moy ndiiwrata ɗi? Ndelle golleeji
maɓɓe jaati ina kolla on ngaldaa e goonga!
28 Ammaa si Ruuhu Laamɗo ndiiwrammi
ginnaaji, ɗum ina holla laamu Laamɗo
warii to moodon.
29 Iisaa ɓeydi, wi'i:
—Fay gooto waawaa naatude galle gorko
jom semmbe faa teeta jawdi muuɗum,
sanaa artoo haɓɓa joomum tafon. Ndeen
ina waawi hooyude ko woni ley suudu
muuɗum.
30 Mo waldaa e am fuu wo ganyo am.
Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo
cankitoowo.
31 Saabe ɗuum, miɗo wi'a on: yimɓe
ina mbaawi yaafeede hakkeeji muɓɓen e
mbonkaaji muɓɓen fuu. Ammaa mbonkiiɗo
Ruuhu Ceniiɗo fu yaafataake.
32 Neɗɗo fuu kaalɗo ko boni e dow Ɓii
Neɗɗo, ina waawi yaafeede. Ammaa neɗɗo
fuu kaalɗo ko boni dow Ruuhu Ceniiɗo,
yaafataake joonin, yaafataake wakkati ga-
roowo.

No lekki annditirtee ɓiɓɓe muuɗum
(Lukka 6.43-45)

33 —Si lekki na woodi fu, ɓiɓɓe muuɗum
mboodan. Si lekki wooɗaa du, ɓiɓɓe
muuɗum mboodataa. Sabo lekki fuu, wo
ɓiɓɓe mum annditirtee.
34 Onon ɓiɓɓe bolle! Noy mbaawirton
haalude ko woodi tawee on bonɓe? Sabo ko
heewi e ley ɓernde fu, wo ɗuum hunnduko
wurtinta.
35 Neɗɗo moyyo, ko moyyi ko resii ley
ɓernde muuɗum, ɗuum wurtinta. Neɗɗo
bonɗo du, ko boni ko resii ley ɓernde
muuɗum, ɗuum wurtinta.
36 Miɗo wi'a on: nyannde darngal yimɓe
kaaltan haalaaji laaliiɗi ɗi kaalnoo fuu.
37 Sabo e haalaaji maaɗa carirteɗaa wo a
ponnditiiɗo maa a jukketeeɗo.

No Farisa'en pilorii maande
(Marku 8.11-12, Lukka 11.29-32)

38 Caggal ɗuum, jannginooɓe Tawreeta
woɓɓe, e Farisa'en mbi'i Iisaa:
—Moodibbo, miɗen njiɗi kollaa min
maande holloore Laamɗo nuli ma.
39 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo jamaanu bonɗo, tuunɗo filotoo
holleede maande. Ammaa maande fuu
o hollataake si wanaa maande annabi
Yuunusa ndeen.
40 Sabo no Yuunusa waɗiri balɗe tati
jemma e nyalooma ley reedu liingu man-
ngu ni, hono noon Ɓii Neɗɗo du waɗirta
balɗe tati jemma e nyalooma faa ley leydi.
41 Nyannde darngal, worɓe Niniwe um-
modoto e yimɓe jamaanu o, kiitodoo e
muɓɓen, de liɓa ɗum'en. Sabo worɓe Niniwe
tuubii nde nannoo waaju Yuunusa ndeen.
Haya, ɓurɗo Yuunusa ina ɗo!

* **12:21** Esaaya 42.1-4.

42 Nyannde darngal, kaananke debbo
leydi hordoore oon ummodoto e yimɓe ja-
maanu o, hiitodoo e muɓɓen, de liɓa dum'en.
Sabo o yuwii hoore leydi, o wari faa o hettin-
doo haalaaji Suleymaana kebbinaadi hakki-
lantaaku. Haya, ɓurdo Suleymaana ina do!

Haala yeccagol ginnaaru
(Lukka 11.24-26)

43 —Si ginnaaru wurtake e nedɗo fu, ndu
yiiltoyto e nokkuuje joordɗe indu filoo do ndu
ŋootta, de ndu heɓataa.
44 Ndeen ndu wi'a: «Mi yeccoto suudu am
ndu eggunoomi e muudum nduun.» Nde
ndu warti fu, ndu tawan suudu nduun wo
ɓoldu, fiisaama, moyyinaama.
45 Ndeen ndu yaha, ndu waddowa gin-
naaji jedɗi ɓurdi ndu bonde. Ɓi naata, di
kodɗa ley toon. Nii cakitte nedɗo oon ɓurdata
arande muudum bonde. Nii du yimɓe ja-
maanu bondo o laatortoo.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muudum
(Marku 3.31-35, Lukka 8.19-21)

46 Nde Iisaa haaldannoo e jamaa oon
ndeen, inna muudum e minyiraaɓe
muudum worɓe njottii. Ɓe ndarii yaasin,
iɓe njidi yi'ude mo.
47 Godɗo wi'i mo:
—Inan inna maa e minyiraaɓe maa ina
ndarii yaasin, ina njidi yi'ude ma.
48 O jaabii nedɗo oon, o wi'i dum:
—Moy woni inna am? Ɓeye ngoni minyi-
raaɓe am?
49 O sappii taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i:
—Inan inna am e minyiraaɓe am.
50 Sabo wo gadoowo muuydɗe Baaba
am gondo dow kammuuli oon, kam woni
minyam gorko naa minyam debbo naa inna
am.

13

Banndol haala aawoowo
(Marku 4.1-9, Lukka 8.4-8)

1 Ley nyalooma oon, Iisaa na wonnoo ley
suudu de yalti, joodowii daande maayo.
2 Jama'aaje keewɗe ngari, piilii mo faa
o naati laana ndiyam, o joodii ley makka.
Yimɓe ɓeen fuu ndarii to daande ndiyam
dɗaam.
3 O banndani ɓe banndi keewdi. Imo wi'a:
—Aawoowo yalti faa saaka aawdi.
4 E ley aawugol ngool, aawdi ngondi ndiin
saami e laawol, de pooli ngari cuɓi ndi.
5 Yoga mayri saami e korokaayɗe do leydi
heewaa. Ndi fudi law sabo leydi ndiin
duudɗaa.
6 Kaa nde naange wulnoo ndeen, ndi
dayli, ndi yoori sabo ndi wadaay dadi.
7 Yoga mayri saami do kebbe pudata.
Kebbe dɗeen mawni, ɓilli ndi.
8 Yoga mayri saami e leydi lobbiri. Ndi
fudi, ndi rimi: yoga ɓeydake kile hemre,
yoga capandɗe jeegom, yoga capandɗe tati.
9 Jom nowru fuu nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimɓe
(Marku 4.10-12, Lukka 8.9-10)

10 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen ɓattii
Iisaa yami mo, mbi'i:
—Ɗume wadi de ada haalirana yimɓe ban-
ndi?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Onon, on kokkaama faamude ko suudii
e kabaaru laamu Laamdo. De kamɓe kaa, ɓe
kokkaaka dum.
12 Sabo nedɗo fuu jogiido paamal* dow
laamu Laamdo, ɓeydante faa heewa. Am-
maa mo walaa paamal oon, fay seeda ko
jogii duum, teetete.
13 Ɗum wadi de mido haalirana ɓe banndi,
sabo iɓe ndaara, de ɓe nji'ataa, iɓe kettindoo
du, de ɓe nanataa, ɓe paamataa.
14 Noon ko annabi Esaaya haali duum
tabitiri dow maɓɓe nde wi'unoo:
«On nanan faa woodɗa, de on paamataa.
On ndaaran faa laaɓa, de on nji'ataa.
15 Sabo yimɓe lenyol ngol na njoori ɓerde:
Ɓe cukkii noppi maɓɓe,
ɓe muɓɓii gite maɓɓe,
taa gite maɓɓe nji'a,
taa noppi maɓɓe nana,
taa hakkillooji maɓɓe paama,
taa ɓe tuuba, de mi danna ɓe.»†
16 Ammaa onon, barke woodanii on: gite
moodon ina nji'a, noppi moodon du ina
nana!
17 Goonga kaalanammi on: annabaaɓe
heewɓe e fonnditiiɓe heewɓe muuyiino
yi'ude ko nji'oton duum, de ɓe nji'aay. Ɓe
muuyiino nanude ko nanoton duum, de ɓe
nanaay.

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Marku 4.13-20, Lukka 8.11-15)

18 —Ndelle, kettindee maanaa banndol
aawoowo ngol.
19 Nedɗo fuu nando haala laamu Laamdo
de tawi faamaay dum, bondo oon waran,
itta ko aawaa e ɓernde muudum. Kabaaru
nedɗo oon ina nanndi e aawdi caamundi
sera laawol ndiin.
20 Kabaaru aawdi caamundi e korokaayɗe
ndiin, ina nanndi e nedɗo nanoowo konngol
ngool de jaɓɓoroo ngol seyo wakkati oon.
21 Ammaa ngol walaa dadi e nedɗo oon.
O nanngan ngol wakkati seeda tan. Nde
ɓillaare naa torra hewti mo saabe konngol
ngool fu, o yoppan ngol wakkati gooto.
22 Kabaaru aawdi caamundi e kebbe
ndiin, ina nanndi e nedɗo nanoowo konngol

* **13:12** Paamaldo ina yaada e goondinal omtoowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga. † **13:15** Esaaya 6.9-10.

ngool, de kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytugol jawdi ɓilla ngol, ngol laatoo dimarol.
23 Ammaa kabaaru aawdi caamundi e leydi lobbiri ndiin, ɓeen ngoni nanooɓe konngol ngool de paama ngol. Wakkati oon, ɓe ndiman ɓiɓɓe: yoga hemre, yoga capanɗe jeegom, yoga capanɗe tati.

Banndol haala huɗo bonko ley ngesa alkama

24 Iisaa haalani ɓe banndol gonngol, wi'i:
—Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo hono gorko aawuɗo aawdi lobbiri ley ngesa muuɗum.
25 Ammaa nde yimɓe fuu ɗaaninoo ndeen, ganyo makko wari, aawi huɗo bonko e ley ngesa makko alkama ngaan, de dilli.
26 Nde aawdi ndiin fuɗunoo faa rimi fu, huɗo bonko koon du ɓangi.
27 Maccuɓe ɓeen njehi mbi'owi jom ngesa oon: «Joomii amin, wanaa aawdi lobbiri aawuɗaa e ngesa maa nga naa? Ndelle toy huɗo koon yuuri?»
28 O jaabii ɓe, o wi'i: «Wo ganyo gomma waɗi ɗum.» De maccuɓe ɓeen yami mo, mbi'i: «Aɗa yiɗi min njaha min ɗoofowa huɗo koon naa?»
29 Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i: «A'aa. Si oɗon ɗoofa huɗo bonko koon fu, hasii on ɗoofidan e alkama oon du.
30 Accidee ko e alkama oon faa tayri. Ndeen, mi wi'an tayooɓe ɓeen ɗoofa ko tafon, ɓe ngaɗa ko kaɓɓe faa ko wulee. Si ɓe ngaɗii ɗum fuu, ɓe taya alkama oon. Ndeen ɓe kawrundura ɗum ley beembal am.»

Banndol haala gabbel pamarel
(Marku 4.30-32, Lukka 13.18-19)

31 Iisaa haalani ɓe banndol gonngol, wi'i:
—Laamu Laamɗo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neɗɗo hooyi, de aawi ley ngesa muuɗum.
32 Gabbel ngeel ɓuri gabbe fuu famɗude, ammaa si ngel fuɗii fu, ngel ɓuran leɗɗe sardiŋe fuu. Ngel laatoto lekki faa pooli ngara nyiɓa cuuɗi muɓɓen e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Lukka 13.20-21)

33 O banndani ɓe banndol gonngol, o wi'i:
—Laamu Laamɗo ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirɗe conndi tati mawɗe faa ɗum fuu ɗum yuufi.
34 Ɗum fuu, Iisaa banndanii jama'aaje ɗeen. Walaa fuu ko o haalani yimɓe si wanaa e banndol.
35 O waɗirii noon faa haala ka annabaajo haalnoo kaan tabita nde wi'unoo:
«Mi haaldanan ɓe banndi,
mi haalanan ɓe kulle cuuɗaaɗe gilla adunaaru joyyinaaka.»‡

‡ **13:35** Jabuura 78.2.

No Iisaa fiirtiri banndol huɗo bonko

36 Caggal ɗuum, Iisaa yoppi yimɓe ɓeen, naati ley suudu. Taalibaaɓe muuɗum ɓeen ɓattii ɗum, mbi'i ɗum:
—Fiirtan min banndol huɗo ley ngesa ngool.
37 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Aawɗo aawdi lobbiri ndiin oon woni Ɓii Neɗɗo.
38 Ngesa ngaan woni adunaaru ndu. Aawdi lobbiri ndiin wo ɓiɓɓe laamu Laamɗo. Huɗo bonko koon wo ɓiɓɓe bonɗo oon.
39 Ganyo aawɗo huɗo bonko oon wo Ibiliisa. Tayri ndiin wo timmoode adunaaru, tayooɓe ɓeen wo maleyka'en.
40 Hono no huɗo bonko ittirtee faɗɗee e yiite ni, noon timmoode adunaaru laatortoo.
41 Ɓii Neɗɗo nulan maleyka'en muuɗum, itta luttinooɓe woɓɓe e waɗooɓe ko boni fuu e ley laamu muuɗum.
42 Ɓe paɗɗa ɗum'en e yiite jahannama. Toon bojji e ŋeryundurde nyiiye ngoni.
43 Ammaa wakkati oon, fonnditiiɓe ɓeen njalbiran hono naange e ley laamu Baaba muɓɓen. Jom nowru fuu, nana!

Banndol haala jawdi cuuɗiindi

44 —Laamu Laamɗo ina nanndi e jawdi cuuɗiindi e ley ngesa. Gorko gomma ukkii e mayri, de suuɗi ndi katin. E ley seyo makko, o yehi, o sonnowi ko o joginoo fuu, de o soodi ngesa ngaan.
45 Laamu Laamɗo na nanndi katin hono luumotoooɗo pilotooɗo kaaye dime.
46 Si joomum yi'ii hayre rimre heewunde coggu, yahan sonna ko jogii fuu de sooda hayre ndeen.

Banndol haala liyyi

47 —Laamu Laamɗo ina wa'i katin hono fiil paɗɗaaɗo e maayo, de nanngi sii liyyi fuu.
48 Nde fiil oon heewunoo fu, filotooɓe liyyi ɓeen poodiri ɗum to daande ndiyam. Ɓe njoodii iɓe cennda liyyi ɗiin. Liyyi lobbi ina ngattee ley kandeeje, bondi ɗiin du ina paɗɗee.
49 Hono noon timmoode adunaaru laatortoo. Maleyka'en ngaran cennda bonɓe e moyyuɓe.
50 Ɓe paɗɗa bonɓe ɓeen e ley yiite jahannama. Toon bojji e ŋeryundurde nyiiye ngoni.

Banndol haala kulle kese e kiiɗɗe

51 Iisaa yami ɓe, wi'i:
—On paamii ɗum fuu naa?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Ayyo, min paamii.
52 Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:

—Jannginoowo Tawreeta fuu laatiiɗo taalibbo ley laamu Laamɗo, ina nanndi e jom galle jaltinoowo kulle kese e kulle kiiɗɗe e ley resirde muuɗum.

No Nasaraatunkooɓe calorii jaɓande Iisaa
(Marku 6.1-6, Lukka 4.16-30)

53 Nde Iisaa tilinoo e banndi ɗiin ndeen, dilli ɗoon,
54 de hooti wuro ngo mawni ngoon. Imo waajoo e suudu maɓɓe waajordu. Ɗum haaynii yimɓe hettindotooɓe ɓeen sanne, keddii ina mbi'a:
—Faa toy o heɓi hakkillo ngo? Noy o heɓiri baawɗe waɗude kaayeefiiji ɗi?
55 Yalla wanaa kanko woni ɓii cehoowo leɗɗe oon naa? Wanaa Mariyama woni inniiko naa? Yalla o wanaa mawnoo Yaakuuba e Yuusufi e Simon e Yahuuda naa?
56 Wanaa enen e minyiraaɓe makko rewɓe koddi? Ndelle, toy o heɓi ɗum fuu?
57 Ɗum saabanii ɓe salaade mo. Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:
—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu, si wanaa e ley wuro muuɗum, e ley suudu muuɗum.
58 Iisaa waɗaay ɗoon kaayeefiiji keewɗi sabo ɓe ngoondinaay ɗum.

14

No Yaayaa maayiri
(Marku 6.14-29, Lukka 3.19-20, 9.7-9)

1 Wakkati oon, Hirudus hooreejo leydi Galili oon nani kabaaru Iisaa ina haalee.
2 O wi'i gollooɓe makko:
—Ɗum wo Yaayaa lootoowo lootagal batisima! Wo kanko iirtii! Ɗum waɗi de imo jogii baawɗe waɗude kaayeefiiji.
3 Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nanngee, haɓɓee, uddee ley kasu. O waɗii ɗum saabe debbo bi'eteeɗo Hirudiya, jom suudu mawniiko bi'eteeɗo Filipu.
4 Sabo Yaayaa ina wi'annoo Hirudus:
—Daganaaki ma teetaa Hirudiya, sabo o dee mawna.
5 Hirudus na yiɗunoo warude mo ammaa suusaano yimɓe ɓeen, sabo ɓe fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo.
6 Ɗum le, nyannde miccitagol rimeede Hirudus, ɓii Hirudiya debbo wami yeeso noddaaɓe ɓeen. Hirudus weltii sanne,
7 faa hunii hokkan mo huunde fuu ko o ŋaarii ɗum.
8 Surbaajo oon jokki haala inna muuɗum, wi'i Hirudus:
—Waddanam ɗo hoore Yaayaa lootoowo lootagal batisima oon e ley le'al!
9 Ɗum metti ɓernde Hirudus. Ammaa saabe ko hunii ɗuum e saabe noddaaɓe ɓeen, yamiri surbaajo oon hokkee ko ŋaarii ɗuum.
10 O nuli goɗɗo yaha tayowa hoore Yaayaa ley kasu toon.
11 Hoore ndeen tayaa tummbaa ley le'al, de hokkaa suka debbo oon. Kam du hokkowi nde inna muuɗum.
12 Taalibaaɓe Yaayaa ɓeen ngari kooyi ɓanndu nduun, uwoyi. Caggal ɗuum, ɓe njehi, ɓe kaalanowi Iisaa ko waɗi ɗuum.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo
(Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

13 Nde Iisaa nannoo kabaaru maayde Yaayaa ndeen, dilli ɗoon, naati laana ndiyam. O fonndii nokku perwuɗo, kanko tan. Nde yimɓe nannoo ɗum fu, njalti e galluuje ɗeen, takkii daande maayo ngoon, njokki mo.
14 Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o yi'i jamaa keewɗo. O yurmii ɗum'en sanne, o danni nyawɓe wonɓe ley muɓɓen.
15 Nde hiirunoo ndeen, taalibaaɓe ɓeen ɓattitii Iisaa, mbi'i ɗum:
—Joonin kaa hiirii. Nokku o du wo ladde. Mbi'aa jamaa oon yaha, naatowa gure faa coodowa ko nyaama toon.
16 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Fotaa ko ɓe njaha. Onon e ko'e mooɗon, kokkee ɓe ko ɓe nyaama.
17 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Buuruuje joy e liyyi ɗiɗi tan min njogii.
18 O wi'i ɓe:
—Ngaddanee kam ɗum ga.
19 O yamiri yimɓe ɓeen njooɗoo dow huɗo. O hooyi buuruuje joy ɗeen e liyyi ɗiɗi ɗiin, de o tiggitii kammu, o yetti Laamɗo. O tayi buuru oon, o hokki taalibaaɓe ɓeen kokka jamaa oon.
20 Ɓe fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe ɓeen kawrunduri kelte keddiiɗe ɗeen, kebbini kandeeje sappo e ɗiɗi.
21 Nyaamuɓe ɓeen ina ngaɗa hono worɓe ujunaaje njoyo ko waldaa e rewɓe e sukaaɓe.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyɗe
(Marku 6.45-52, Yuhanna 6.15-21)

22 Wakkati oon ni, o yamiri taalibaaɓe ɓeen naata laana kaan, ardoo peyyita maayo ngoon, faa o waynoo jamaa oon.
23 Caggal o waynake jamaa oon, o yeeŋowi dow waamnde faa o waɗa du'aare kanko tan. Naange yanii, tawi kanko tan woni toon.
24 Ndeen tawi laana kaan woɗɗowake ley ndiyam toon. Bempeyye ina piya ka, sabo ika hawra e henndu.
25 Nde ɓadinoo weetude ndeen, imo wara to taalibaaɓe ɓeen, imo yaha e koyɗe dow ndiyam ɗaam.

26 Ammaa nde ɓe nji'unoo mo imo yaha
dow ndiyam ɗaam fu, nesiiji maɓɓe tayi, ɓe
mbi'i:
—Wo ɗum mbeelu!
Ɓe mbaaydiri kulol.
27 Wakkati oon fu, Iisaa wi'i ɓe:
—Cellinee ɓerɗe mon! Wo miin. Taa
kulee!
28 Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Joomam, si wo aan fu, njamiraa kam mi
wara to maa dow ndiyam ɗam.
29 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—War!
Piyeer yalti laana kaan, ina yaha dow
ndiyam ɗaam, ina fonndii to Iisaa.
30 Ammaa nde o yi'unoo henndu nduun
sattii ndeen, o huli. O fuɗɗi yoolaade. O
wulli, o wi'i:
—Joomam, hisinam!
31 Wakkati oon fu, Iisaa foorti junngo
mum, nanngi mo, wi'i:
—Hey pamɗuɗo goondinal. Ko wadi cikki-
tirɗaa?
32 Caggal ɗuum ɓe ɗiɗo fuu, ɓe naati laana
kaan. Wakkati oon, henndu nduun darii.
33 Ndeen taalibaaɓe wonɓe ley laana kaan
ɓeen cujidani mo, mbi'i:
—Tannyoral, aan woni Ɓii Laamɗo!

No Iisaa selliniri nyawɓe ley leydi Genesaret
(Marku 6.53-56)

34 Ɓe peyyiti maayo ngoon, ɓe njottii leydi
Genesaret.
35 Worɓe nokku oon annditi mo, kaalani
leydi ndiin fuu garol makko. Yimɓe ɓeen
ngaddani mo nyawɓe muɓɓen fuu.
36 Ɓe nyaagii mo o acca nyawɓe ɓeen
meema fay si wo kommbol saaya makko
tan. Meemuɗo ngol du fuu daɗii.

15

Haala al'aada maamiraaɓe
(Marku 7.1-13)

1 Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta yuuri
Urusaliima, ngari to Iisaa yami ɗum, mbi'i:
2 —Ɗume wadi de taalibaaɓe maa ɓeen ina
lutta al'aadaaji maamiraaɓe meeɗen ɗiin?
Sabo ɓe lootataa juuɗe maɓɓe fadde maɓɓe
e nyaamude.*
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Onon le, ɗume wadi de oɗon lutta
yamiroore Laamɗo ndeen faa njokkon
al'aada mooɗon?
4 Sabo Laamɗo wi'ii: «Teddin bammaa e
inna maa.»† O wi'i katin: «Kuɗuɗo bammum
naa inna mum, wareede laatoo jukkungo
muuɗum.»‡
5 Ammaa onon le, oɗon mbi'a ina heya si
neɗɗo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko
kaannoomi wallirde ma ɗuum wo ngeɗu
Laamɗo».
6 Ko mbi'oton noon ɗuum, oɗon kaɗa
yimɓe teddinde saaraaɓe muɓɓen katin.
Hono noon tosirton konngol Laamɗo, faa
njokkon al'aada mooɗon!
7 Onon munaafiki'en! Annabi Esaaya
woofaay fey nde sappinoo on, wi'unoo:
8 «Laamɗo wi'ii:
Lenyol ngol ina teddina kam e kunnduɗe
muɓɓen,
ammaa ɓerɗe muɓɓen ina mboɗɗii
kam.
9 Ko ɓe ndewata kam ɗuum walaa nafaa fey.
Si goonga, janndeeji ɗi ɓe njannginta
ɗiin
wo jamirooje yimɓe tan.»§

Haala ko tuuninta neɗɗo
(Marku 7.14-23)

10 Wakkati oon, Iisaa noddi jamaa oon,
wi'i ɗum:
—Kettindee, paamee:
11 wanaa ko naatata e hunnduko neɗɗo
ɗuum tuuninta ɗum. Wo ko wurtotoo e
hunnduko ɗuum tuuninta ɗum.
12 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen ɓattitii
mo, mbi'i mo:
—Yalla aɗa anndi haalaaji maa ɗiin metti
Farisa'en ɓeen naa?
13 O jaabii, o wi'i:
—Funngo fuu ngo Baaba am gonɗo dow
kammu oon aawaay, ɗoofete.
14 Accee ɓe. Wo ɓe wumɓe ɗowooɓe
wumɓe! Si bumɗo ɗowii bumɗo fu, ɓe ɗiɗo
fuu ɓe caaman ley luggere.
15 Piyeer jaabii, wi'i mo:
—Fiirtan min haala tuundi kaan.
16 Iisaa wi'i:
—Onon du, faa joonin ɗum laaɓanaay on
naa?
17 On paamaay ko naati e hunnduko fuu
yahan ley reedu, de ɗum yalta yaasin?
18 Ammaa ko wurtoto e hunnduko ɗuum
e ɓernde yuurata. Wo ɗuum jaati tuuninta
neɗɗo.
19 Sabo e ɓernde neɗɗo miilooji bondi
e waɗude war-hoore e jeenu e fijirde e
nguyka e seedaade fewre e mbonka fuu
yuurata.
20 Ɗum woni ko tuuninta neɗɗo. Ammaa
nyaamude tawee lootaay juuɗe muuɗum no
al'aada wi'iri ni tuunintaa neɗɗo.

No debbo leydi Kanaana goondiniri Iisaa
(Marku 7.24-30)

21 Caggal ɗuum, Iisaa dilli ɗoon, fonndii
seraaji Tirus e Sidon.

---

* **15:2** Lootugol juuɗe ngool wanaa faa itta tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina. † **15:4** Wurtagol 20.12. ‡ **15:4** Wurtagol 21.17. § **15:9** Esaaya 29.13.

22 Debbo jeyaaɗo Kanaana koɗuɗo e leydi
ndiin wari to makko, wulli, wi'i:
—Joomam, taan Daawda, yurmam! Ɓiyam
debbo ginnaaru ina woni e muuɗum, ina
torra ɗum sanne!
23 Ammaa Iisaa jaabaaki mo fay huunde.
Taalibaaɓe makko ɓeen ɓattitii mo, mbi'i
mo:
—Riiwu mo. O jokku en, imo wulla tan.
24 Iisaa jaabii, wi'i:
—Mi nulaaka si wanaa e baali suudu Is-
raa'iila majjuɗi ɗiin.
25 Ammaa debbo oon wari, sujidi yeeso
makko, wi'i:
—Joomam, wallam!
26 Iisaa jaabii, wi'i:
—Hooyude nyaamdu sukaaɓe, de faɗɗana
dawaaɗi wooɗaa.
27 Debbo oon wi'i:
—Goonga, Joomam. De dawaaɗi du
na nyaama nyaamdu ndu joom muɓɓen
saamdinta nduun.
28 Ndeen, Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Hey debbo, goondinal maa ngal ina
mawni! Wo ɗum laatane hono no njiɗirɗaa
noon.
Wakkati oon jaati, ɓiyiiko debbo oon daɗi.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe

29 Iisaa dilli ɗoon, takkii daande maayo
Galili. O yeeŋi waamnde, o jooɗii toon.
30 Yimɓe heewɓe ngari to makko, ngaddi
bonnguuɓe e wumɓe e woyɓe e muumɓe,
kam e nyawɓe woɓɓe heewɓe. Ɓe ɓattini
ɗum'en yeeso makko, de o danni ɓe.
31 Ɗum haaynii yimɓe ɓeen sanne nde
nji'unoo muumɓe ina kaala, woyɓe ndaɗi,
bonnguuɓe ina njaha e koyɗe muɓɓen,
wumɓe ina nji'a. Yimɓe ɓeen ina njetta
Laamɗo Israa'iila.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo (Marku 8.1-10)

32 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum ɓeen,
wi'i ɗum'en:
—Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo han-
nden woni balɗe tati iɓe ngondi e am, de
ɓe ngalaa ko ɓe nyaama. Mi yiɗaa yoppude
ɓe ndilla tawee ɓe nyaamaay, sabo hasii
yolbere liɓowan ɓe dow laawol.
33 Taalibaaɓe makko ɓeen mbi'i mo:
—E ley ladde ɗo toy keɓeten ko nyaamnen
jamaa hono o?
34 O yami ɓe, o wi'i:
—Buuruuje foti njogiɗon?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Jeɗɗi, kam e liyyoy seeɗa min njogii.
35 Caggal ɗuum, o yamiri jamaa oon
jooɗoo e leydi.
36 O hooyi buuruuje jeɗɗi ɗeen e liyyoy
kooy. O yetti Laamɗo, o tayi ɗe, o hokki
taalibaaɓe ɓeen kokka ɗum jamaa oon.
37 Ɓe fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taal-
ibaaɓe ɓeen kawrunduri kedde ɗeen. Ɗe
keewi kandeeje jeɗɗi.
38 Nyaamuɓe ɓeen wo worɓe ujunaaje
nayo, ko waldaa e rewɓe e sukaaɓe.
39 Caggal Iisaa waynake yimɓe ɓeen, naati
laana, yehi leydi Magadan.

16

No Farisa'en ŋaarorii kollee maande (Marku 8.11-13, Lukka 12.54-56)

1 Farisa'en e Saduki'en ngari to Iisaa faa
ndaartindoo ɗum. Ɓe ŋaarii ɗum holla ɓe
maande yuuroore dow kammu.
2 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Si naange yanii kammu ina wojji fu, on
mbi'an welan.
3 Fajiri du, si kammu ina wojji ina niɓɓi,
on mbi'an yuwoonde toɓan. Oɗon mbaawi
senndude alhaaliiji kammu, ammaa on
mbaawaa senndude maandeeji wakkatiiji
ɗiin!
4 Wo jamaanu bonɗo, tuunɗo filotoo
holleede maande. Ammaa maande fuu
o hollataake, si wanaa maande annabi
Yuunusa ndeen.
Caggal ɗuum, o yoppi ɓe ɗoon, o dilli.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en (Marku 8.14-21)

5 Nde taalibaaɓe ɓeen peyyitannoo maayo
ngoon ndeen, tawi njeggitii yooɓaade bu-
uru.
6 Iisaa wi'i ɓe:
—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e
Saduki'en oon.
7 Taalibaaɓe ɓeen ina mbi'undura:
—Wo saabe ko en njooɓaaki buuru ɗuum
waɗi imo wi'a ni.
8 Iisaa faami ko ɓe kaalata ɗuum, wi'i ɓe:
—Ɗume waɗi de oɗon kaalda hakkunde
mooɗon haala njooɓaari buuru? Onon
famɗuɓe hoolaare!
9 Yalla faa joonin on paamaay? Yalla on
miccitaaki buuruuje joy ɗe peccanmi worɓe
ujunaaje njoyo ɗeen, e kandeeje ɗe keb-
binɗon kedde ɗeen?
10 Yalla on miccitaaki katin buuruuje jeɗɗi
ɗe peccanmi worɓe ujunaaje nayo ɗeen, e
kandeeje ɗe kebbinɗon kedde ɗeen?
11 Noy waɗi de on paamaay wanaa haala
buuru kaalanammi on? Ndeentoɗon e ra-
billa Farisa'en e Saduki'en oon.
12 Ndeen taalibaaɓe ɓeen paami o wi'aay
ɓe ndeentoo e ko yuufinta buuru ɗuum, am-
maa ɓe ndeentoo e ko Farisa'en e Saduki'en
njannginta ɗuum.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu (Marku 8.27-30, Lukka 9.18-21)

13 Iisaa yehi leydi Kaysariya Filipu. Toon
o yami taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i:
—Moy yimɓe mbi'ata Ɓii Neɗɗo oon woni?

14 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo lootagal batisima. Woɓɓe du ina mbi'a wo a annabi Iliyaasa. Woɓɓe katin du ina mbi'a wo a annabi Yeremiya naa gooto e annabaaɓe ɓeen.
15 O wi'i ɓe:
—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?
16 Simon Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo a Almasiihu, Ɓii Laamɗo buurɗo oon.
17 Ndeen Iisaa wi'i mo:
—Barke woodanii maa, aan Simon ɓii Yuunusa. Sabo wanaa ɓii-Aadama anndini ma ɗum, wo Baaba am gonɗo dow kammuuli oon anndini ma ɗum.
18 Miin du, miɗo wi'e Piyeer (ɗum na fiirta «Hayre»). Dow hayre ndeen nyiɓammi kawrital am goondinɓe ngaal. Fay maayde e semmbe laakara fuu walaa ko waawi e maggal.
19 Mi hokkete cokitirɗe laamu Laamɗo: huunde fuu ko kaɗuɗaa dow leydi, haɗete dow kammu. Huunde fuu ko njaɓuɗaa dow leydi, jaɓete dow kammu.
20 Ndeen, Iisaa sappani taalibaaɓe muuɗum ɓeen taa kaalana fay gooto yalla kam woni Almasiihu.

No Iisaa sapporii maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Marku 8.31-33, Lukka 9.22)

21 Gilla wakkati oon, Iisaa fuɗɗi anndinde taalibaaɓe muuɗum ɓeen ina tilsani ɗum yaha Urusaliima. Toon mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta torran ɗum sanne, de ngaɗa waree. De nyannde tataɓerde ndeen o iirtoto.
22 Ndeen Piyeer toowtini mo de fuɗɗi felude mo e haalaaji makko ɗiin, wi'i:
—Wo Laamɗo reene Joomam! Ɗum hewtataako ma!
23 De Iisaa kaa yeeyii, wi'i Piyeer:
—Woɗɗam aan Seyɗaani! Aɗa fergina kam e laawol am, sabo miilooji maa ɗiin yuuraay to Laamɗo, wo to yimɓe ɗi yuuri!

No Iisaa jokkirtee
(Marku 8.34-9.1, Lukka 9.23-27)

24 Caggal ɗuum, o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Muuyɗo jokkude kam fuu, sela ndaarude hoore muuɗum, hooya leggal muuɗum palaangal, jokka kam.*
25 Sabo muuyɗo dannude yonki muuɗum fu, mursan ki. Ammaa mursuɗo ki saabe am fu, heɓtan ki.
26 Ɗume heɓude adunaaru ndu fuu nafata neɗɗo, si mursii yonki muuɗum? Yalla ina woodi ko neɗɗo waawi hokkitirde faa danna yonki muuɗum naa?
27 Sabo Ɓii Neɗɗo oon wardan e maleyka'en muuɗum e ley teddeengal Baaba muuɗum. Wakkati oon, o barjoto mono fuu ko fotata e golle muuɗum.
28 Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe ɗo maayataa tawee nji'aay Ɓii Neɗɗo ina warda e laamu muuɗum.

17

No alhaali Iisaa waylitorii
(Marku 9.2-13, Lukka 9.28-36)

1 Balɗe jeegom caggal ɗuum, Iisaa yaadi e Piyeer e sakiraaɓe ɗiɗo Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi e muɓɓen dow waamnde toownde.
2 Ɗoon alhaali makko waylitii yeeso maɓɓe. Yeeso makko ina jalba hono naange, kaddule makko du ndawni far hono annoora.
3 Inan, Muusaa e Iliyaasa ɓangani ɓe, ina kaalda e makko.
4 Piyeer wi'i Iisaa:
—Joomam, gonal amin ɗo ina woodi. Si aɗa yidi fu, mi darnan hukumuuji tati: aan gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.
5 O tilaaki e haalude, faa ruulde jalboore suddi ɓe. Daande yuuri ley ruulde ndeen, wi'i:
—O woni Ɓiyam mo korsinmi, mo ceyortoomi. Kettindanee mo!
6 Nde taalibaaɓe ɓeen nannoo daande ndeen fu, kippi geese muɓɓen e leydi. Ɓe kuli sanne.
7 Iisaa ɓattitii, meemi ɓe, wi'i:
—Ummee, taa kulee.
8 Wakkati oon, ɓe ɓanti gite maɓɓe, de ɓe nji'aay fay gooto si wanaa Iisaa tan.
9 E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen ɗuum, Iisaa sappani ɓe, wi'i:
—Taa kaalanee fay gooto ko nji'uɗon ɗuum faa wakkati nde Ɓii Neɗɗo ummitii e hakkunde maayɓe.
10 Caggal ɗuum, taalibaaɓe ɓeen yami mo, mbi'i:
—Ɗume waɗi de jannginooɓe Tawreeta ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Almasiihu warude?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Goonga, Iliyaasa artoto warude, moyyintinoo huunde fuu.
12 Ammaa miɗo wi'a on: Iliyaasa warii faa faltake, de ɓe annditaay ɗum, ɓe ngollii ɗum ko ɓe muuyi fuu. Hono noon ɓe torrirta Ɓii Neɗɗo oon du.
13 Ndeen taalibaaɓe ɓeen paami wo haala Yaayaa lootoowo lootagal batisima o haalanta ɗum'en.

* **16:24** Ndaaree Matta 10.38.

No Iisaa selliniri suka gonduɗo e ginnaaru
(Marku 9.14-29, Lukka 9.37-43)

14 Nde ɓe ngartunoo to jamaa oon ndeen,
gorko gomma ɓattitii mo, hofii yeeso
makko,
15 wi'i:
—Joomam, yurma ɓiyam gorko! O dabid-
abiyaajo, imo tampi sanne. Wakkatiiji
keewɗi imo saama e yiite naa e ndiyam.
16 Mi yaarii mo to taalibaaɓe maaɗa de ɓe
kunngii dannude mo.
17 Iisaa ɓattitii, wi'i:
—Hey yimɓe jamaanu bonɗo mo walaa
goonɗinal! Faa ndey ngondammi e
mooɗon? Faa ndey keddotoomi munyande
on? Ngaddanee kam suka o ɗo!
18 O sappani ginnaaru nduun e semmbe.
Ndu yalti suka oon. Wakkati oon ni, suka
oon daɗi.
19 Caggal ɗuum, taalibaaɓe ɓeen toowtidi
e makko, yami mo, mbi'i:
—Ɗume waɗi de min kunngii riiwude gin-
naaru nduun?
20 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Saabe oɗon pamɗi goonɗinal waɗi ɗum.
Goonga kaalanammi on: si goonɗinal
mooɗon fotii fay no gabbel lekki mutaari
ni, si on mbi'ii waamnde nde: «Ɗuw ɗo,
njahaa to», nde yuwan. Fay huunde on
kunngataako waɗude. [
21 *]

No Iisaa sapporii katin maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Marku 9.30-32, Lukka 9.43-45)

22 Caggal ɗuum, Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum kawri katin ley leydi Galili. Iisaa
wi'i ɓe:
—Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe yimɓe.
23 Ɓe mbaran ɗum, de nyannde tataɓerde
ndeen iirtoto.
Haala kaan metti taalibaaɓe ɓeen sanne.

Haala yoɓugol lampo suudu dewal mawndu

24 Nde Iisaa e taalibaaɓe mum njottinoo
Kafarnahum ndeen, nanngooɓe lampo su-
udu dewal mawndu ɓeen ɓattii Piyeer, mbi'i
ɗum:
—Yalla moodibbo mooɗon oon yoɓataa
lampo suudu dewal mawndu naa?
25 Piyeer jaabii, wi'i:
—Imo yoɓa.
Ko Piyeer naati suudu nduun ɗuum,
fadde muuɗum heɓude haala, Iisaa wi'i:
—Simon, ɗume miiliɗaa? Kaanankooɓe
adunaaru ɓeen, moy ɓe ndoonyata? Moy
ɓe njomnotoo lampo? Ɓiɓɓe laamu naa
weerɓe?
26 Piyeer jaabii, wi'i:
—Wo weerɓe.
Iisaa wi'i mo:
—Ndelle, ɓiɓɓe laamu ɓeen wo rimɓe,
njoɓataa.
27 Ammaa, en njiɗaa mettinde ɓerɗe
yimɓe ɓeen. Yahu to maayo toon, paɗɗaa
jammbuure maa e ley ndiyam ɗaam. Liingu
ngu artiɗaa nanngude fu, njaltinaa ɗum.
Si a omtii hunnduko mum, a tawan toon
mbuuɗu cardi kiɓɓinoowu lampo meeɗen.
Ittaa ɗum, njoɓanowaa en, enen ɗiɗo.

18

Haala ɓurɗo teddude ley laamu Laamɗo
(Marku 9. 33-37, Lukka 9.46-48)

1 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen ɓattitii
Iisaa, yami ɗum, mbi'i:
—Moy ɓuri teddude ley laamu Laamɗo?
2 Iisaa noddi cukalel, darni ngel yeeso
maɓɓe,
3 wi'i:
— Goonga kaalanammi on: sini on mbayl-
itaaki faa nanndon e cukaloy, on naatataa
ley laamu Laamɗo.
4 Leeyindo hoorem faa nanndi e cukalel
ngel, kam woni ɓurɗo teddude ley laamu
Laamɗo.
5 Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo cukalel gootel hono
ngel e innde am, wo miin jaɓɓii.

Haala ko luttinta yimɓe
(Marku 9.42-48, Lukka 17.1-2)

6 —Neɗɗo fuu luttinɗo gootel e cukaloy
goonɗinkoy kam koy, ko ɓuri moyyande
joomum hayre teddunde haɓɓee e daande
mum, yoolee ley to ɓuri luggude e maayo
manngo.
7 Bone woodanii adunaaru ndu saabe
kulle luttinooje yimɓe ɗeen! Tilay kulle
ɗeen ngaɗa, ammaa bone woodanii laatiiɗo
sabaabu majje!
8 Si tawii junngo maa naa koyngal maa
luttinte, tayaa ɗum, paɗɗaa. Naatidaa e jun-
ngo wooto naa koyngal gootal ley nguurn-
dam nduumiiɗam ɓuri moyyande ma diina
faɗɗeede e yiite duumiinge tawee a kiɓɓuɗo.
9 Si tawii yitere maa luttinte, ittu nde,
paɗɗaa. Sabo naataa nguurndam ndu-
umiiɗam a ɗokko, ɓuri moyyande ma diina
paɗɗeɗaa e yiite jahannama a kiɓɓuɗo.

Banndol haala mbaalu lallungu
(Lukka 15.3-7)

10 —Ndeentee e yawude fay gootel e
cukaloy koy. Sabo miɗo wi'a on: ma-
leyka'en makkoy wonɓe dow kammuuli
ɓeen, wakkati fuu ina ngoni yeeso Baaba
am gonɗo dow kammuuli oon, ina nji'a
ɗum. [

* **17:21** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 21: Ammaa iri ginnaaru nduun riiwirtaake si wanaa du'aare e suumayeere. * **18:11** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 11: Sabo hisinde lalluɓe waddi Ɓii Neɗɗo oon.

11 *]
12 Ɗume miilotoɗon? Si neɗɗo ina jogii
baali hemre de ngootu lalli, wanaa yoppan
capanɗe jeenay e jeenay ɗiin ley ferro, de
filowoo majjungu nguun naa?
13 Goonga kaalanammi on: si o yiitii ngu,
o seyorto ngu faa ɓura capanɗe jeenay e
jeenay ɗi lallaay ɗiin.
14 Hono noon Baaba mooɗon gonɗo dow
kammuuli oon du yiɗiraa fay gootel e
cukaloy koy majja.

Haala yaafundurgol hakkunde sakiraaɓe
(Lukka 17.3)

15 —Si sakiike maa toonyake ma, njahaa
to muuɗum kollitaa ɗum toonya muuɗum
oon tawee onon ɗiɗo tan. Si o jaɓanii ma, a
hewtii sakiike maa.
16 Ammaa si o jaɓaay, njaadaa e neɗɗo
gooto naa yimɓe ɗiɗo, hono no Binndi ɗiin
mbiiri: «haala fuu daroo dow seedaaku
yimɓe ɗiɗo naa tato.»
17 Si o jaɓanaay ma, kaalanaa ɗum
kawrital goonɗinɓe ngaal. Si o salake
jaɓande kawrital goonɗinɓe ngaal, njo-
goroɗaa mo keefeero naa nanngoowo
lampo.
18 Goonga kaalanammi on: huunde fuu
ko kaɗuɗon dow leydi, haɗete dow kammu.
Huunde fuu ko njaɓuɗon dow leydi, jaɓete
dow kammu.
19 Miɗo haalana on katin: si ɗiɗo mooɗon
ndewrii ley adunaaru ga dow ko ŋaarotoo
Laamɗo fuu, Baaba am gonɗo dow kam-
muuli waɗanan on ko ŋaariɗon ɗuum.
20 Sabo nde ɗiɗo naa tato kawriti e in-
nde am fuu, miin du, miɗo woni hakkunde
muɓɓen ɗoon.

Banndol haala golloowo caliiɗo yaafaade

21 Ndeen Piyeer ɓattitii Iisaa, yami ɗum:
—Joomam, si banndam toonyake kam fu,
kile foti kaanumi yaafaade ɗum? Yalla kile
jeɗɗi naa?
22 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Mi wi'aay ma kile jeɗɗi tan. Njaafoɗaa
ɗum kile capanɗe jeɗɗi faa nde jeɗɗi.
23 Iisaa ɓeydi wi'i:
—Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo
hono kaananke gooto anniyiiɗo yamtude
gollooɓe muuɗum nyamaande.
24 Nde o fuɗɗunoo yamtude fu, o wad-
danaa golloowo gooto mo o rewata miliy-
ooji.
25 Gorko oon walaa ceede ko yoɓa mo.
Ɗum le, kaananke oon yamiri o sonnee,
kanko e deekiiko e sukaaɓe makko e ko o
jogii fuu, faa yoɓa nyamaande ndeen.
26 Golloowo oon hippii yeeso kaananke
oon, nyaagii ɗum, wi'i: «Munyanam, mi
yoɓete fuu!»
27 Kaananke oon yurmii mo, yaafanii mo
nyamaande ndeen, yoppi mo o dilli.
28 Golloowo oon yalti, hawri e gollidoowo
muuɗum joganiiɗo ɗum ceede seeɗa. O nan-
ngi ɗum daande, imo ɗeɗɗa, o wi'i: «Yoɓam
ceede am!»
29 Gollidoowo makko oon hippii e leydi,
nyaagii mo, wi'i: «Munyanam, mi yoɓete!»
30 Ammaa o jaɓaay. O uddowi ɗum e kasu,
faa ɗo yoɓi nyamaande ndeen fuu.
31 Nde gollooɓe heddiiɓe ɓeen nji'unoo
ɗum ndeen, mettaa sanne, njehi kaalanowi
ɗum kaananke oon.
32 Ndeen, kaananke oon noddi golloowo
oon, wi'i ɗum: «A golloowo bonɗo! Nde
nyaaginoɗaa kam ndeen, mi yaafanake ma
ko ndewanmaami ɗuum fuu.
33 Aan du, a haanaano yurmaade jaado
maa oon hono no njurmorimaami ni naa?»
34 Kaananke oon tikki sanne, watti mo e
juuɗe jukkotooɓe, faa ɗo o yoɓi nyamaande
ndeen faa laaɓi.
Iisaa ɓeydi, wi'i:
35 —Hono noon Baaba am gonɗo dow
kammu oon waɗata neɗɗo fuu e mooɗon mo
yaaforaaki sakiike mum ɓernde laaɓunde.

19

Haala ko Iisaa tindini dow ceergal
(Marku 10.1-12)

1 Nde Iisaa tilinoo e waajuuji ɗiin ndeen,
dilli Galili yehi leydi Yahuudiya, caggal
gooruwol Urdun.
2 Yimɓe heewɓe njokki mo. O danni toon
nyawɓe muɓɓen.
3 Farisa'en woɓɓe ngari to makko faa
ndaartindoo mo, yami mo:
—Yalla ina daganii gorko seerude deekum
e sabaabu tawaaɗo fuu naa?
4 O jaabii, o wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Binndi ɗiin mbi'i?
E fuɗɗoode Laamɗo tagii ɓe, waɗii ɓe gorko
e debbo.
5 O wi'i: «Ɗum saabii de gorko yop-
pan inna mum e bammum, nanngundura
e deekum, ɓe ɗiɗo fuu ɓe laatoo neɗɗo
gooto.»*
6 Nii woni ɓe nganaa ɗiɗo katin, ɓe ɓanndu
wooturu. Ndelle, taa neɗɗo sennda ko
Laamɗo hawrunduri.
7 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Ndelle ko waɗi de Muusaa yamiri gorko
hokka deekum talkuru ceergal si na seera
ɗum?
8 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo saabe on yoorɓe ɓerɗe, ɗuum waɗi
de Muusaa hokki on laawol ceeron rewɓe

* **19:5** Fuɗɗoode 2.24.

moodon. Ammaa ley fuddoode, wanaa noon worrunoo.
9 Mido wi'a on: si neddo seerii deekum de wanaa saabe jeenu, si ɓaŋii debbo goddo fu, jeenii.
10 Taalibaaɓe makko ɓeen mbi'i mo:
—Si wo nii hakkunde gorko e deekum worri, tawee neddo ɓaŋaay duum ɓuri woodude.
11 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wanaa yimɓe fuu mbaawi jaɓude haala ka, sanaa ɓe Laamdo hokki baawde majjum.
12 Daliiliiji kadooji worɓe ɓaŋude ina ngoodi. Sabo woɓɓe ndimaama wo waatoraaɓe. Woɓɓe wo soortaaɓe. Woɓɓe du, kam'en kadi ko'e muɓɓen ɓaŋude faa ngollana laamu Laamdo. Neddo fuu jardiido tindinoore ndeen, wada nde!

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Marku 10.13-16, Lukka 18.15-17)

13 Caggal duum, woɓɓe ngaddi cukaloy to Iisaa faa yowa juude muudum dow makkoy, de du'anoo koy. Ammaa taalibaaɓe ɓeen ndukani yimɓe ɓeen.
14 Ndeen Iisaa wi'i:
—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndubɓe e makkoy ɓeen njeyi laamu Laamdo.
15 O yowi junngo makko dow makkoy, o barkini koy. Ndeen o dilli doon.

Haala jokolle jom jawdi
(Marku 10.17-31, Lukka 18.18-30)

16 Gorko gomma ɓattitii Iisaa, yami dum, wi'i:
—Moodibbo, huunde lobbere ndeye kaanumi wadude faa mi heɓa nguurndam nduumiidam?
17 Iisaa wi'i mo:
—Ko wadi de lamndidaa kam dow huunde lobbere? Laamdo tan woni lobbo! Si ada yidi naatude e nguurndam, jokku jamirooje.
18 Gorko oon yami Iisaa, wi'i:
—Jamirooje deye njokkammi?
Iisaa jaabii, wi'i:
—Taa wadu war-hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre,
19 teddin inna maa e bammaa, njidirdaa hoore maa ni.
20 Suka jokolle oon wi'i mo:
—Mido haybi dum fuu. Ɗume heddii katin?
21 Iisaa wi'i mo:
—Si ada yidi hiɓɓude, yahu sonnoy ko njogidaa fuu, kokkaa ceede deen talkaaɓe. Ndeen a heɓan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.
22 Nde suka jokolle oon nannoo haalaaji diin ndeen, dillidi e mettorgal, sabo wo jom jawdi sanne.
23 Ndeen, Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum ɓeen:
—Goonga kaalanammi on: naatugol jom jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi!
24 Mido haalana on du: ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.
25 Nde taalibaaɓe ɓeen nannoo haala kaan ndeen, dum haaynii dum'en sanne. Iɓe mbi'a:
—Ndelle, moy woni kisoowo?
26 O ndaari ɓe, o wi'i:
—Yimɓe mbaawanaa dum, ammaa walaa fuu ko Laamdo waawanaa.
27 Piyeer hooyi haala, wi'i mo:
—Minen, min njoppii fuu, min njokkii ma. Ɗume min keɓoyta?
28 Iisaa wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on: si Ɓii Neddo oon joodake e joodorgal laamu muudum teddungal ley adunaaru heyru, onon sappo e didо jokkuɓe kam ɓee du, on njoodoto dow joodorde laamu, carodon lenyi Israa'iila sappo e didi diin.
29 Neddo fuu joppudo suudu mum, naa sakiraaɓe mum worɓe e rewɓe, naa inna mum, naa bammum, naa sukaaɓe mum, naa gese mum saabe am fu, heɓan ko ɓuri dum kile hemre, katin du heɓan nguurndam nduumiidam.
30 Ammaa ardiiɓe heewɓe laatoto gadaaɓe. Gadaaɓe heewɓe du laatoto ardiiɓe.

20

Banndol haala gollooɓe ley ngesa cabiije

1 —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo hono jom ngesa cabiije jaltudo gilla fajiri faa hooya gollooɓe ngolla ngesa muudum cabiije.
2 O heɓi gollooɓe, o rewri e muɓɓen njobdi nyalooma, mbuudu cardi hono no woowri noon. O yaari ɓe ngesa makko.
3 Wakkati nyawlal naange, o yalti katin. O yi'i woɓɓe ley luumo ɓe ngalaa golle.
4 O wi'i ɓe: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije toon. Mi yoɓan on ko haani yoɓeede.»
5 Ɓeen du njehi toon. Jom ngesa oon yalti, wadi noon katin hakkunde naange e caggal sallifana.
6 Caggal duum, o yalti katin wakkati laasara. O tawi woɓɓe ina keddii to luumo toon. O wi'i dum'en: «Ɗume wadi de nyalludon do on ngollaay fay huunde?»
7 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i: «Fay gooto hooyaay min golle.» O wi'i ɓe: «Njehee onon du ngollowon to ngesa am cabiije ngaan.»
8 Nde hiirnoo fu, jom ngesa oon wi'i howruujo mum oon: «Noddu gollooɓe ɓeen de njoɓaa dum'en. Artorodaa sakitiiɓe waddeede ɓeen, de cakitorodaa artiiɓe ɓeen.»

9 Waddaaɓe laasara ɓeen ngari, mono e muɓɓen fuu hokkaa mbuuɗu cardi.
10 Artinooɓe ɓeen du ngari, cikki njoɓete ko ɓuri ɗum. Ammaa kam'en du, mono e muɓɓen fuu hokkaa mbuuɗu cardi.
11 Nde ɓe njoɓanoo ɗum ndeen, iɓe ŋurŋurta jom ngesa oon.
12 Iɓe mbi'a: «Ɓee ɗo seeɗa tan ngolli, de ɓe ponndaama e amin njobdi. Minen kaa, wo min nyallu, miɗen ngolla ley naange wulnge!»
13 Jom ngesa oon jaabii gooto maɓɓe, wi'i: «Neɗɗo am, mi waɗaay ma fuu ko boni. Wanaa en ndewrii mi hooyire mbuuɗu cardi nyalooma naa?
14 Ndelle, jaɓu njobdi maa, njahaa. Mi muuyii hokkude cakitiiɗo oon ko kokkumaami ɗuum.
15 Wanaa ko weli kam ngaɗammi ceede am naa? Naa a hirii saabe moyyere am?»
16 Iisaa wi'i:
—Hono nii gaɗaaɓe laatorto ardiiɓe, ardiiɓe du laatoto gaɗaaɓe.

No Iisaa sapporii tataɓerde maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Marku 10.32-34, Lukka 18.31-34)

17 Iisaa e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen ina yeeŋa, ina njaha Urusaliima. E laawol ngool, Iisaa toowtini ɓe feere, wi'i:
18 —Inani eɗen njaha Urusaliima. Ɗoon Ɓii Neɗɗo wattetee e juuɗe hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta. Ɓe caroo mo sariya maayde.
19 Ɓe ngatta mo e juuɗe yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en. Kam'en du njalnoroo mo, piya mo dorri, tonta mo e leggal palaangal faa o maaya. De nyannde tataɓerde ndeen o iirtoto.

No Inna Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa
(Marku 10.35-45)

20 Ndeen, inna ɓiɓɓe Jebede ɓattini sukaaɓe muuɗum Iisaa. O sujidi yeeso Iisaa faa o ŋaaroo ɗum huunde.
21 Iisaa wi'i mo:
—Ɗume njiɗɗaa?
Debbo oon jaabii mo, wi'i:
—Miɗo yidi ngaɗaa faa ɓiɓɓe am worɓe ɗiɗo ɓe njoɗoo ɗakkol maa ley laamu maa, gooto gere nyaamo maa, gooto du gere nano maa.
22 Iisaa jaabii, wi'i:
—On anndaa ko ŋaarotoɗon. Yalla oɗon mbaawi yardude horde mettunde nde njardammi ndeen naa?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Miɗen mbaawi.
23 O wi'i ɓe:
—Goonga, on njardan nde. Ammaa jooɗaade gere nyaamo am naa nano am, wanaa miin yamirta ɗum. Jooɗorɗe ɗeen, wo ɓe Baaba am moyyinani ɓeen njeyi.
24 Nde taalibaaɓe sappo heddiiɓe ɓeen nannoo ɗum ndeen, ɓernani sakiraaɓe ɗiɗo ɓeen.
25 Ndeen Iisaa noddi ɓe fuu, wi'i ɓe:
—Oɗon anndi laamiiɓe leyɗe adunaaru ina laamorii ɗum'en doole. Mawɓe ɓeen du ina kolla yimɓe ɓeen baawɗe.
26 Onon kaa, ɗum waɗataa hakkunde mooɗon. Jiɗɗo laataade tedduɗo hakkunde mooɗon fuu, ina haani laataade golloowo mooɗon.
27 Katin du, jiɗɗo ardaade e mooɗon fuu, ina haani laataade maccuɗo mooɗon.
28 Noon du, Ɓii Neɗɗo waraay faa gollanee, ammaa warii faa gollana yimɓe, de hokka yonki muuɗum faa laatoo coottitaari ndimɗinoori heewɓe.

No Iisaa selliniri wumɓe ɗiɗo
(Marku 10.46-52, Lukka 18.35-43)

29 Nde Iisaa e taalibaaɓe muuɗum njaltannoo Yeriko ndeen, jamaa keewɗo jokki ɗum.
30 Wumɓe ɗiɗo ina njooɗii e sera laawol ngool. Ɓe nani Iisaa ina faltoo, de ɓe puɗɗi yeewnaade, iɓe mbi'a:
—Taan Daawda, yurma min!
31 Jamaa oon jawani ɓe, wi'i ɓe ndeyyinoo. Ammaa ɓe ɓeydi yeewnaade iɓe mbi'a:
—Joomii amin, taan Daawda, yurma min!
32 Iisaa darii, noddi ɓe, wi'i:
—Ɗume njiɗuɗon mi waɗana on?
33 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Joomii amin, min mbumta.
34 Iisaa yurmii ɓe, meemi gite maɓɓe. Wakkati oon pay, ɓe mbumti. Ndeen ɓe njokki ɗum.

21

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

1 Ko Iisaa e taalibaaɓe muuɗum ɓadii Urusaliima ɗuum, njottii Baytifaaji dow waamnde wi'eteende Jaytun. Iisaa nuli taalibaaɓe ɗiɗo,
2 wi'i ɓe:
—Njehee naatowee ngalluure wonnde yeeso mooɗon ndeen. Nde njottiɗon fu, on tawan toon araawa e mola muuɗum ina kaɓɓii. Kaɓɓiton ɗi, ngaddanon kam.
3 Si won ko goɗɗo yami on e majjum, njaaboɗon ɗum joomii amin ina haajaa ɗi, de nultiran ɗi law.
4 Ɗum waɗi faa ko annabaajo haalnoo ɗuum tabita nde wi'unoo:
5 «Mbi'ee yimɓe ngalluure Siyona:
Ndaaree, inan kaananke mooɗon ina wara to mooɗon,
ina leeyinkinii, ina waɗɗii mola,

* **21:5** Jakariyaa 9.9.

ɓii mbaɓɓeteenga.»*
6 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen njehi
ngaɓowi ko Iisaa yamiri ɓum'en.
7 Ɓe ngaddi araawa ngaan e mola muuɓum.
Ɓe njowi e majji saayaaji maɓɓe, de Iisaa
waɓɓii.
8 Ko ɓuri heewude e jamaa oon weerti
saayaaji muɓɓen dow laawol. Woɓɓe kelti
licce leɓɓe, mbeerti ɓe dow laawol ngool.
9 Jama'aaje gonɓe yeeso Iisaa ɓeen e jokkuɓe
caggal makko fuu ina ilina, ina mbi'a:
—Jettooje ngoodanii Taan Daawda! Barke
woodanii garɓo e dow innde Joomiraaɓo!†
Jettooje ngoodanii Laamɓo faa dow kam-
muuli!
10 Nde o naatunoo Urusaliima fu, ngallu-
ure ndeen fuu iirii, na saaya. Iɓe mbi'a:
—Gorko o wo moy?
11 Jamaa oon jaabii:
—Wo annabi Iisaa, yuuruɓo Nasaraatu ley
leydi Galili.

*No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu de-
wal mawndu*
*(Marku 11.15-19, Lukka 19.45-48,
Yuhanna 2.13-22)*
12 Iisaa naati taliyaare suudu dewal
mawndu nduun. Ɓoon o riiwi soodooɓe
e soottooɓe wonɓe ley toon fuu. O
liɓi taabaaje weccooɓe ceede e jooɓorɓe
soottooɓe buugaali.
13 Ndeen o wi'i ɓe:
—Ley Binndi ɓiin Laamɓo wi'i: «Suudu am
inndirte suudu waɓirdu du'aare.»
Iisaa ɓeydi, wi'i:
—Onon kaa, oɓon ngaɓa ndu «suuɓirdu
yanooɓe!»‡
14 Wumɓe e bonnguuɓe ngari to makko
e ley suudu dewal mawndu nduun, de o
danni ɓum'en.
15 Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe
Tawreeta ɓeen nji'ii kulle kaayniiɓe ɓe o
waɓata. Ɓe nani du sukaaɓe ina ilina e ley
suudu dewal mawndu ina mbi'a:
—Jettooje ngoodanii Taan Daawda!
Ɓum fuu ɓum metti ɓe.
16 Ɓe mbi'i Iisaa:
—A nanii ko cukaloy koy mbi'ata ɓuum
naa?
O wi'i ɓe:
—Mi nanii. Yalla abada on janngaay ɓum
ɓo:
«A waɓii faa kunnduɓe sukaaɓe famarɓe e
musinooɓe ina njette»?§
17 Caggal ɓuum, o seedi e maɓɓe. O
yalti ngalluure ndeen, o yehi Baytaniya, o
waalowi toon.

No Iisaa huɓiri yibbi
(Marku 11.12-14, 20-24)
18 Gilla fajiri Iisaa ina yeccoo ngalluure
toon, tawi ina yolbi.
19 O haynii yibbi e sera laawol, o fanti ki.
Ammaa o tawraay ki faa'e si wanaa haako.
Wakkati oon, o wi'i ki:
—Taa a rimu abada katin!
Wakkati oon pay, yibbi kiin yoori koloŋ.
20 Nde taalibaaɓe ɓeen nji'unoo ɓum fu,
ɓum haaynii ɓum'en. Ɓe yami Iisaa, ɓe mbi'i:
—Noy waɓi de yibbi ki yoordi wakkati
gooto ni?
21 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Goonga kaalanammi on: si oɓon
ngoonɓini on cikkitiraay fu, on ngaɓan
ko ɓuri ko ngaɓumi yibbi ki ɓuum. On
mbaawan wi'ude fay waamnde nde: «Ɓoofa,
saamoy ley maayo», de laatoroo noon.
22 Si oɓon ngoonɓini, ko ŋaariɓon e ley
du'aare fuu on keɓan ɓum.

Yamol dow toy baawɓe Iisaa yuuri
(Marku 11.27-33, Lukka 20.1-8)
23 Iisaa naati suudu dewal mawndu
nduun. Nde o waajotonoo ndeen, hooreeɓe
almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe
ɓeen ɓattii mo, yami, mbi'i:
—Laamu nguye hokki ma baawɓe gollude
ko ngollataa ɓum? Moy hokki ma laawol
ngollaa ɓum?
24 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin du, huunde wootere tan yamammi
on. Si on njaabake kam, mi haalanan on
kokkuɓo kam laawol mi golla ko ngollammi
ɓuum.
25 Toy lootagal batisima Yaayaa ngaal
yuuri? To Laamɓo naa to yimɓe?
Ndeen heddii iɓe ndawrida hakkunde
maɓɓe, iɓe mbi'a:
—Si en mbi'ii to Laamɓo fu, o yaman en ko
waɓi de en ngoonɓinaay Yaayaa?
26 Ammaa si en mbi'ii to yimɓe, kulen ko
jamaa o waɓata en, sabo yimɓe ɓeen fuu ina
njogorii Yaayaa wo annabaajo.
27 Ɓe njaabii Iisaa, ɓe mbi'i:
—Min anndaa.
Iisaa du jaabii ɓe, wi'i:
—Haya miin du, mi haalantaa on baawɓe
ɓeye ngollirammi ko ngollammi ɓuum.

Banndol haala sakiraaɓe ɓiɓo
28 Iisaa ɓeydi wi'i:
—Ɓume miilotoɓon e banndol ngol: gorko
gomma ina joginoo ɓiɓɓe worɓe ɓiɓo. O
ɓattitii arandeejo oon, o wi'i ɓum: «Binngel
am, yahu golloy hannden to ngesa cabiije
toon.»
29 Ɓiɓɓo oon jaabii, wi'i yahataa. Ammaa
caggal ɓuum, mimsiti yehi.
30 Baabiiwo oon ɓattitii ɓiɓaɓo oon, wi'i
ɓum ko wi'unoo arandeejo oon ɓuum. Oon

† **21:9** Jabuura 118.25-26. ‡ **21:13** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11. § **21:16** Jabuura 8.3.

kaa jaabii, wi'i: «Woɗi Baaba», ammaa ya-
haay.
31 Moy e maɓɓe waɗi ko bammum muuyi
ɗuum?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Arandeejo oon.
Ndeen, Iisaa wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on: nanngooɓe
lampo e rewɓe woykuruuɓe ɓeen artoyto on
naatude e laamu Laamɗo.
32 Sabo Yaayaa warii to mooɗon, hollii
on laawol fonnditaare, de on ngoondinaay
ɗum. Ammaa nanngooɓe lampo e rewɓe
woykuruuɓe ɓeen ngoondinii mo. Fay
nde njiinoɗon ɗum ndeen, on mimsitaay
ngoondinɗon ɗum.

Banndol haala remooɓe bonɓe
(Marku 12.1-12, Lukka 20.9-19)

33 —Kettindee banndol gonngol: neɗɗo
gomma darni ngesa cabiije, fiiltini nga
hoggo, wasi luggere ɓoosirde cabijam. O
nyiɓi suudu toowndu faa o haynoo ko
warata e ngesa ngaan. Caggal ɗuum, o
halfini nga remooɓe, de o waɗi jahaangal.
34 Faa ɓoreede cabiije yottii, de o neli
gollooɓe makko to remooɓe ɓeen toon, ɓe
ngaddanowa mo ngeɗu makko e ɓiɓɓe cabi-
ije ɗeen.
35 Ammaa remooɓe ɓeen nanngi gollooɓe
makko ɓeen, piyi gooto, mbari gooto, limni
gooto kaaye.
36 Jom ngesa oon neli e maɓɓe gollooɓe
ɓurɓe arandeeɓe ɓeen heewude. Remooɓe
ɓeen ngaɗi ɓe no ngaɗunoo arandeeɓe ɓeen
noon.
37 De sakitii o neli ɓiyiiko gorko to maɓɓe,
o wi'i: «Ɓe njaagoto ɓiyam oon.»
38 Ammaa nde remooɓe ɓeen nji'unoo
ɓiyiiko oon ndeen, mbi'unduri hakkunde
muɓɓen «O woni donoowo hoggo ngo. Nga-
ree mbaren mo, keddoroɗen ngesa nga!»
39 Wakkati oon, ɓe nanngi mo, ɓe paɗɗi mo
to gaɗa ngesa toon, ɓe mbari mo.
40 Joonin le, si jom ngesa cabiije oon warii,
noy o waɗata remooɓe ɓeen?
41 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—O halkiran bonɓe ɓeen no boniri. O
halfinan ngesa ngaan remooɓe woɓɓe
hokkooɓe mo ngeɗu makko e ɓiɓɓe magga
wakkati nga ɓoraa.
42 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i ɓe:
—Yalla on njanngaay ko winndaa ley Bin-
ndi ɗiin ɗuum naa?
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.
Ɗum wo golle Joomiraaɗo,
wo ɗum haaynde e jiiɗe meeɗen!»*
43 Saabe ɗum, miɗo wi'a on: laamu Laamɗo
ittete e mooɗon, hokkee yimɓe waɗooɓe ko
haani e maggu.
44 Caamuɗo dow hayre ndeen fuu, helan.
Mo nde saami dow muuɗum du, ɗiggan.
45 Nde hooreeɓe almaami'en e Farisa'en
ɓeen nannoo banndi makko ɗiin, paamii wo
kabaaru muɓɓen o banndi.
46 Iɓe piloo no ɓe nanngira mo, ammaa
ɓe kulii yimɓe, sabo yimɓe ɓeen ina njogorii
mo annabaajo.

22

Banndol haala nyaamdu ɓangal
(Lukka 14.15-24)

1 Iisaa banndani ɓe katin, wi'i ɓe:
2 —Inan no laamu Laamɗo nanndi: wo
hono kaananke ɓaŋnoowo ɓiyum gorko,
waɗani ɗum neema ɓangal.
3 O neli maccuɓe makko noddowa yimɓe
ɓangal ngaal, ammaa noddaaɓe ɓeen calii
warude.
4 O neli katin maccuɓe woɓɓe, o wi'i
ɗum'en: «Mbi'ee noddaaɓe ɓeen nyaamdu
nduun moyyinaama faa woɗi. Mi hirsii ga'i
e nyalbi payɗi. Fuu segilaama. Ɓe ngara, ɓe
nootoo weltaare ɓangal nde.»
5 Ammaa noddaaɓe ɓeen kiisaaki mo,
naati haajuuji muɓɓen: o yehi ndaaroyde
ngesa muuɗum, o du luumooji muuɗum.
6 Heddiiɓe ɓeen nanngi maccuɓe ɓeen,
torri ɓe, mbari ɓe.
7 Kaananke oon tikki, neli sordaasiiɓe
muuɗum mbarowi waruɓe nulaaɓe ɓeen,
mbuli wuro muɓɓen.
8 Caggal ɗuum, o wi'i maccuɓe makko
ɓeen: «Nyaamdu ɓangal nduun moyyinaama,
ammaa noddaaɓe ɓeen kaandaa e nyaa-
mude ndu.
9 Ɗum le, njehee dow laabi mawɗi ɗiin,
noddon neɗɗo fuu mo kawruɗon wara
nyaama nyaamdu ɓangal ndu.»
10 Maccuɓe ɓeen njehi dow laabi ɗiin,
noddi yimɓe ɓe kawri toon fuu gilla e bonɓe
faa e moyyuɓe faa galle jom ɓangal oon
heewi yimɓe.
11 Nde kaananke oon naatunoo faa
ndaara noddaaɓe ɓeen ndeen, o haynii
gorko mo ɓornaaki kaddule ɓangal ngaal.
12 O wi'i ɗum: «Neɗɗo am, noy naatirɗaa
ɗo tawi a ɓornaaki kaddule ɓangal?» De oon
deyyinii.
13 Ndeen, kaananke oon wi'i gollooɓe
ɓeen: «Kaɓɓee juuɗe makko e koyɗe makko,
paɗɗon mo e ley nimre yaasin ndeen. Toon
bojji e ŋeryundurde nyiiye ngoni.»
14 Iisaa heddii na wi'a:
—Noddaaɓe ina keewi ammaa suɓaaɓe
ina pamɗi.

Haala yoɓugol lampo
(Marku 12.13-17, Lukka 20.20-26)

15 Farisa'en njehi ndawridowi no nan-
ngira Iisaa e ley haala muuɗum.

* **21:42** Jabuura 118.22-23.

16 Ɓe neli yoga e taalibaaɓe maɓɓe e
jokkuɓe Hirudus to Iisaa. Nulaaɓe ɓeen
mbi'i mo:
—Moodibbo, miɗen anndi a goongante:
aɗa jannginira laawol Laamɗo ngol goonga.
A hulataa fay gooto, sabo a ɓurdintaa yimɓe.
17 Ndelle, haalan min ɗume miiliɗaa:
yalla ina dagii min kokka kaananke Roma
mawɗo oon lampo naa dagaaki?
18 Ammaa Iisaa ina anndi anniyaaji
maɓɓe bondi ɗiin. O wi'i ɓe:
—Onon munaafiki'en! Ɓume wadi de oɗon
tuufina kam?
19 Kollee kam mbuuɗu njoɓeteengu
lampo.
Ɓe ngaddani mo mbuuɗu cardi ngootu.
20 O yami ɓe, o wi'i:
—Natal moy e innde moy woni ɗo?
21 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Kaananke Roma.
O wi'i ɓe:
—Ndelle, kokkee kaananke Roma oon ko
jeyi, kokkon Laamɗo du ko jeyi.
22 Nde ɓe nannoo jaabu oon fu, ɗum
haaynii ɓe. Ɓe celi mo, ɓe ndilli.

Haala ummital maayɓe
(Marku 12.18-27, Lukka 20.27-40)

23 E ley nyalooma oon, woɓɓe ley waalde
Saduki'en ngari to Iisaa. Kam'en ngoni yed-
dooɓe ummital.
24 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Moodibbo, Muusaa wi'i: «Si neɗɗo
maayii heɓaay ɓiɗɗo, minyum naa
mawnum dewla debbo joppaaɗo oon, faa
heɓana ɗum ɓeyngu.»*
25 Ina woodunoo hakkunde amin saki-
raaɓe worɓe njeɗɗo. Arandeejo oon dewli,
maayi heɓaay ɓiɗɗo. Minyiiko hooyi debbo
oon.
26 Kam du maayi heɓaay ɓiɗɗo. Tataɓo
oon du jokki, faa ɓe njeɗɗo fuu ɓe maayi.
27 Caggal maɓɓe ɓe fuu, debbo oon du
maayi.
28 Ndelle nyannde ummital, moy e njeɗɗo
ɓeen laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe fuu
ɓe ndewliino mo.
29 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—On woofuɓe, sabo on anndaa Binndi
ɗiin, on anndaa baawɗe Laamɗo du.
30 Sabo si maayɓe ummitake, worɓe
ɓaŋataa, rewɓe ɓaŋataake. Ɓe laatoto hono
maleyka'en wonɓe dow kammu ni.
31 Woodi, e haala ummital maayɓe, yalla
on njanngaay ko Laamɗo wi'i on ɗuum naa?
O wi'i:
32 «Miin woni Laamɗo Ibrahiima, Laamɗo
Isiyaaka, Laamɗo Yaakuuba.»† Laamɗo wo
Laamɗo wuurɓe, wanaa Laamɗo maayɓe.‡
33 Nde jamaa keewɗo oon nannoo waaju
makko oon fu, ɗum haaynii ɗum'en sanne.

Haala yamiroore ɓurnde fuu manngu
(Marku 12.28-34, Lukka 10.25-28)

34 Nde Farisa'en ɓeen nannoo Iisaa
deyyinirii Saduki'en ɓeen e haala fu, ɓe
kawriti.
35 Gooto maɓɓe jannginoowo Tawreeta na
yidi tuufinde mo, yami mo, wi'i:
36 —Moodibbo, ndeye woni yamiroore
ɓurnde fuu manngu e ley Tawreeta?
37 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Yidir Laamɗo Joomiraaɗo maa e ɓernde
maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa
fuu.§
38 Nde woni yamiroore arandeere,
ɓurnde fuu manngu.
39 Inan yamiroore ɗiɗaɓerde hono mayre:
«Njidiraa gondo maa no njidirɗaa hoore
maa ni.»*
40 Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe
ɗeen fuu e jamirooje ɗiɗi ɗeen njowii.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Marku 12.35-37, Lukka 20.41-44)

41 Ko Farisa'en ɓeen kawriti toon ɗuum,
Iisaa yami ɓe, wi'i:
42 —Ɓume miiluɗon e Almasiihu oon? Wo
o taan moy?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—O taan Daawda.
43 O wi'i ɓe:
—Ko Daawda haaliri baawɗe Ruuhu
ɗuum, noy noddiri Almasiihu «Joomiraaɗo»?
Sabo o wi'ii:
44 «Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»†
45 Woodi, Daawda ina noddira mo «Joomam».
Ndelle noy o laatortoo taanum?
46 Ɓe fuu ɓe kunngii jaabaade mo faa'e.
Caggal nyannde ndeen, fay gooto suusaay
yamude mo yamɗe goɗɗe katin.

23

No Iisaa feliri jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en
(Marku 12.38-39, Lukka 11.39-52, 20.45-46)

1 Ndeen, Iisaa haalani jama'aaje ɗeen e
taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i:
2 —Jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en ɓeen
kalfinaama njanngina Tawreeta Muusaa.

* **22:24** Fillitagol Tawreeta 25.5. † **22:32** Wurtagol 3.6. ‡ **22:32** Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamɗo wi'i wo Laamɗo maɓɓe ɗuum, holli iɓe mbuuri. § **22:37** Fillitagol Tawreeta 6.5. * **22:39** Lewinkooɓe 19.18. † **22:44** Jabuura 110.1.

3 Saabe ɗuum, oɗon kaani jaɓande ɓe,
ngaɗon huunde fuu ko ɓe mbi'i on. Ammaa taa nyemmbiton golle maɓɓe, sabo ɓe
ngaɗataa ko ɓe mbaajotoo ɗuum.
4 Ɓe kaɓɓan doŋle tedduɗe, ɓe mbakkina
yimɓe, ammaa ɓe njiɗaa meemirde ɗe fay e
hoore honndu faa ɓe mballa ɗum'en.
5 Huunde fuu ko ɓe ngaɗata, ɓe ngaɗiran
ɗum faa ɓe nji'ee. Ɗum waɗi de iɓe kaɓɓa
talki mawɗi, iɓe njuutina bukki saayaaji
maɓɓe faa ina ndaasoo.
6 Iɓe njiɗi jooɗorɗe ɓurɗe teddude si ɓe
noddaama e nokkuuje nyaamdu tedduɗe.
Iɓe njiɗi jooɗorɗe ɓurɗe teddude ley cuuɗi
baajorɗi.
7 Iɓe njiɗi jowteede jowtaali tedduɗi ley
luumooji e noddireede «Moodibbo».
8 Ammaa onon kaa, taa njaɓee noddi-
reede «Moodibbo», sabo Moodibbo gooto tan
njogiɗon. Onon, on fuu wo on sakiraaɓe.
9 Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e
adunaaru.* Sabo Baabiiwo gooto tan
njogiɗon, gonɗo dow kammu oon.
10 Taa njaɓee noddireede «Hooreejo». Sabo
Hooreejo gooto tan njogiɗon, oon woni Al-
masiihu.
11 Ɓurɗo teddude hakkunde mooɗon laa-
too golloowo mooɗon.
12 Toownuɗo hoore muuɗum fuu,
leeyinte. Leeyinɗo hoore muuɗum fuu,
toownete.
13 Bone woodanii on onon jannginooɓe
Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon
cokana yimɓe dammbugal laamu Laamɗo
ngaal. On naatataa, on accataa naatooɓe
naata. [
14 †]
15 Bone woodanii on, onon jannginooɓe
Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon
njiiloo e leyɗe, oɗon peyyita maayooji faa
keɓon tuubuɗo gooto. Si on keɓii ɗum fu,
oɗon ngaɗa ɗum ɓii jahannama faa bura on
bonde kile ɗiɗi.
16 Bone woodanii on, onon wumɓe
ɗowooɓe yimɓe! Oɗon mbi'a: «Si neɗɗo
hunorake suudu dewal mawndu nduun
fu wo ɓolum, ammaa si hunorake kaŋŋe
suudu dewal mawndu oon, hunayeere
mum nanngan ɗum.»
17 Majjuɓe, wumɓe! Ɗume ɓuri teddude:
kaŋŋe oon naa suudu laaɓinooru kaŋŋe oon
nduun?
18 Oɗon mbi'a katin: «Si neɗɗo hunorake
hirsirde ndeen fu wo ɓolum, ammaa si
hunorake sadaka gonɗo dow mayre oon,
hunayeere mum nanngan ɗum.»
19 Wumɓe! Ɗume ɓuri teddude: sadaka
oon naa hirsirde laaɓinoore sadaka oon
ndeen?
20 Ndelle, neɗɗo fuu kunoriiɗo hirsirde
ndeen, hunorake nde, kayre e huunde fuu
ko yowii e mayre.
21 Neɗɗo fuu kunoriiɗo suudu dewal
mawndu nduun, hunorake ndu, kayru e
Laamɗo gonɗo ley mayru oon.
22 Neɗɗo fuu kunoriiɗo kammu, hunorake
jooɗorgal Laamɗo ngaal e Jooɗiiɗo e maggal
oon.
23 Bone woodanii on, onon jannginooɓe
Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon
ittana Laamɗo jakka fay naanaa e haako-
rooji mooɗon goɗɗi, ammaa oɗon njee-
boo ko ɓuri fuu teddude e Jamirooje ɗeen.
Ɗum woni gollirde dartaare e yurmeende e
goonɗinal. Wo kanjum kaannoɗon waɗude
tawee on njoppaay ko heddii ɗuum.
24 Onon wumɓe ɗowooɓe yimɓe! Si mbu-
ubu saamii e njaram mooɗon, on ciiwan
itton ɗum, de oɗon moɗa ngeelooba!
25 Bone woodanii on, onon jannginooɓe
Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon
lawya caggal kore e caggal kaake, de ley ma-
jje ina heewi ko hemraa nguyka e muuyo
bonngo.
26 Farisanke bumɗo! Lawyu ley kore ta-
fon, ndeen caggal toon du laaɓan.
27 Bone woodanii on, onon jannginooɓe
Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon
nanndi e caabeeje dawninaaɗe, ɗe dow
muɓɓen woodi, tawee ley muɓɓen ina heewi
yi'e maayɓe e ko tuuni fuu.
28 Onon du, wo hono noon nanndudon:
e jiiɗe gite oɗon nanndi e fonnditiiɓe, am-
maa ley mooɗon ina wi'i pet naafikaaku e
oonyaare.
29 Bone woodanii on, onon jannginooɓe
Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon
moyyintinoo caabeeje annabaaɓe, oɗon
ŋardina caabeeje fonnditiiɓe woɓɓe.
30 Oɗon mbi'a: «Sini min kawriino e
jamaanu maamiraaɓe amin, min ndufi-
dataano e maɓɓe yiiyam annabaaɓe.»
31 Ndelle, oɗon ceedanoo ko'e mooɗon wo
on ɓiɓɓe warannooɓe annabaaɓe ɓeen.
32 Ndelle, njottinee ko maamiraaɓe
mooɗon puɗɗunoo!
33 Onon bolle, ɓiɓɓe poosoke! Walaa fuu
no ndaɗiron halkere jahannama.
34 Ɗum waɗi de miɗo nulda on annabaaɓe
e jom'en hakkillo e jannginooɓe. On
mbaran woɓɓe maɓɓe, tonton woɓɓe maɓɓe,
piyon woɓɓe maɓɓe dorri e ley cuuɗi mon

* **23:9** Taa mbi'ee fay gooto «Baabiiwo» e adunaaru de konngol ngol waraay wi'ude neɗɗo soowa bammum. Ngol haali haala hooreeɓe diina fonnduɓe ko'e muɓɓen e baabiraaku Laamɗo. † **23:14** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 14: Bone woodanii on, onon jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, munaafiki'en! Oɗon nyaama jawdi rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, oɗon njuutina du'aawuuji mooɗon faa nanndinkinoɗon e lobbuɓe. Saabe majjum, on keɓan jukkungo ɓurngo fuu bonde.

baajordi, ndiiwon ɗum'en hakkunde wuro
e wuro.
35 Njomnitaari yiiyam fonnditiiɓe ndu-
faaɗam e adunaaru ndu ɗaam fuu yeccoto
dow moodon, gilla yonki Haabiila ponndi-
tiido oon faa yonki Jakariyaa ɓii Barakiya
mo mbarnodon hakkunde suudu dewal
mawndu e hirsirde oon.
36 Goonga kaalanammi on: jukkungo ma-
jjum fuu saaman dow yimɓe jamaanu o!

No Iisaa woyri yimɓe Urusaliima
(Lukka 13.34-35)

37 —Kay Urusaliima, Urusaliima! Aɗa
wara annabaaɓe, aɗa warda nulaaɓe to
maa kaaye! Kile keewɗe njiɗumi hawrun-
durde ɓiɓɓe maa hono no cofal hawrun-
durta coppi muuɗum ley bippeele mum ni.
De on njaɓaay.
38 Paamon, Laamɗo yoppidii on e suudu
mon, wo ndu winnde.
39 Miɗo wi'a on: gilla joonin, on nji'ataa
kam katin si wanaa faa wakkati mo
mbi'oyton: «Barke woodanii garɗo e dow
innde Joomiraaɗo!»

24

Haala halkere suudu dewal e sifaaji tim-
moode adunaaru
(Marku 13.1-13, Lukka 21.5-19)

1 Nde Iisaa yaltunoo suudu dewal
mawndu ina yaha ndeen, taalibaaɓe
muuɗum ɓattitii ɗum, kolli ɗum nyimngo
ley galle mayru.
2 O wi'i ɓe:
—On nji'ii kujje ɗe fuu naa? Goonga
kaalanammi on: fay hayre wootere hed-
dataako ina yowii dow wonnde. Fuu wur-
jinte.
3 Caggal ɗuum, Iisaa jooɗowii dow
waamnde wi'eteende Jaytun. Taalibaaɓe
muuɗum ngari to muuɗum kam'en tan,
mbi'i ɗum:
—Humpitin min nde ɗum waɗata.
Maande ndeye hollata gartol maa, kam e
timmoode adunaaru?
4 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Ndeentee taa fay gooto wosina on e
goonga.
5 Sabo heewɓe ngardan e innde am, ina
mbiitoo: «Miin woni Almasiihu oon.» Ɓe
mbosinan yimɓe heewɓe.
6 On nanan kabaaru bolwole gaɗaaɗe e
anniyaaɗe, ammaa taa kulee! Ina tilsi ɗum
waɗa, de ɗum wanaa timmoode tafon.
7 Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan
e laamu. Rafooji ngaɗan, leydi dimmboto e
nokkuuje feere feere.
8 Ɗum kaa fuu wo hono fuɗɗoode ŋatawere
ɓeynoowo ni.
9 Ndeen, yimɓe njaaran on careɗon
faa torreɗon, mbareɗon. Lenyi ɗiin fuu
mbanyan on saabe am.
10 Wakkati oon, heewɓe pergoto njoppa
goonɗinal muɓɓen, ina njambundura, ina
mbanyunduri.
11 Annabaaɓe fewreeɓe heewɓe ɓangan,
kiila heewɓe.
12 Bonandaaji keewan faa njinngu yimɓe
heewɓe ɓuytoo.
13 Ammaa tinnitiido faa yottii timmoode
fu, kam hisintee.
14 Kabaaru Lobbo haala laamu Laamɗo
o gooynete e adunaaru ndu fuu, faa lenyi
fuu keɓa seedaaku nguun. Ndeen adunaaru
timmata.

Haala torra mawɗo e gartol Almasiihu
(Marku 13.14-27, Lukka 21.20-28)

15 —On nji'an «huunde nyiddiniinde
bonnoore»* nde annabi Daniyiila haalnoo
kabaaru muuɗum. Huunde ndeen darnete
dow nokkuure seniinde ndeen.† (Jannguɗo
ɗum fuu, faama maanaa majjum.)
16 Ndeen, tawaaɓe ley Yahuudiya fuu
ndoggira baamle.
17 Tawaaɗo dow suudu, taa wi'a jippoto
hooya gineeji ley suudu muuɗum.
18 Tawaaɗo ngesa, taa yeccoo faa hooyowa
saaya muuɗum.
19 Kay, debereedu'en e musinteeɓe njaran
torra ley balɗe ɗeen!
20 Ŋaaree Laamɗo taa doggudu moodon
laatoo wakkati dabbunde naa nyalaande
fowteteende.
21 Sabo ndeen, torra mawɗo waɗan mo
hono muuɗum waɗaay gilla fuɗɗoode
adunaaru faa joonin, woodi du hono
muuɗum waɗataa abada katin.
22 Sini tawiino balɗe ɗeen ndaɓɓinɗinaaka,
fay gooto hisataano. Ammaa Laamɗo
raɓɓinɗinii ɗe saabe suɓaaɓe muuɗum.
23 Wakkati oon, si goɗɗo wi'ii on: «Ndaaree!
Inan Almasiihu ɗo», naa «Inani mo to», taa
ngoonɗinee.
24 Sabo almasiihu'en fewreeɓe e
annabaaɓe fewreeɓe ɓangowan, ngaɗa
maandeeji mawɗi e kaayeefiiji faa majjina
fay suɓaaɓe ɓeen, si na laatoo.
25 Paamee wooɗa. Mi haalanii on gilla
ɗum waraay.
26 Si yimɓe mbi'ii on: «Inani mo ley ladde»,
taa njehee. Naa si ɓe mbi'ii: «Inani mo ley
cuudi toon», taa ngoonɗinee.
27 Si goonga, no mayyere yaynirta e
kammu gilla lettugal faa gorgal ni, hono
noon Ɓii Neɗɗo wardata.

* **24:15** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **24:15** Ɗo Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo ɗuum waɗii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

28 To ko saadi woni fuu, toon jigaaje
kawritata.
29 —Wakkati gooto, caggal torra baldɛ
dɛen, naange niɓɓan, lewru selan yaynude,
koode kammu caaman, kulle gondɛ dow
kammu dɛen ndimmboto.‡
30 Wakkati oon, maande Ɓii Nedɗo oon
ɓangan dow kammu, lenyi adunaaru diin
fuu mboyan mettorgal. Ɓe nji'an Ɓii Nedɗo
oon, ina wara e duule, ina warda e baawdɛ
e teddeengal manngal.
31 Buututal manngal fuufete, de o nula
maleyka'en makko lettugal e gorgal,
hordoore e soɓɓiire, kawrundura suɓaaɓe
makko ɓeen gilla to adunaaru fuɗɗi faa to
haadi.

Banndol dow yibbi
(Marku 13.28-31, Lukka 21.29-33)

32 Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki
keydiitii, haakorooji makki du mbilitii fu,
odon anndi ndunngu ɓadake.
33 Noon du, si on nji'ii kulle dɛen fuu,
annditon wakkati oon ɓadake, imo woni e
dammbugal galle.
34 Goonga kaalanammi on: jamaanu o
timmataa tawee kulle dɛen fuu ngadaay.
35 Kammu e leydi timman, de haalaaji am
kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamdo
(Marku 13.32-37, Lukka 17.26-30, 34-36)

36 —Ammaa nyalaande ndeen e wakkati
oon fay gooto anndaa dum, wanaa ma-
leyka'en wonɓe dow kammuuli, wanaa
Ɓiɗɗo oon. Walaa annduɗo dum si wanaa
Baabiiwo oon.
37 Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu,
noon du laatortoo si Ɓii Nedɗo warii.
38 E ley nyalaadɛ dɛen fadde ilam tuu-
faandu daam warude, yimɓe ina nyaama,
ina njara, ina ɓaŋa, ina ɓaŋee, faa nyannde
Nuuhu naati laana kaan.
39 Ɓe paamaay faa'e faa ilam tuufaandu
daam wari, yooli ɓe fuu. Garol Ɓii Nedɗo du,
hono noon laatortoo.
40 Wakkati oon, worɓe diɗo tawdete ley
ngesa. Gooto muɓɓen hooyete, gooto du
yoppee.
41 Rewɓe diɗo undooɓe tawete dow
unirde. Gooto muɓɓen hooyete, gooto du
yoppee.
42 Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa
wakkati mo Joomiraado mon warata.
43 Paamee dum do: si jom galle ina
anndunoo wakkati mo gujjo warata ley
jemma, waalan hakkilde, yoppataano o
naata suudu muudum.
44 Ndelle, onon du cegilee, sabo Ɓii Nedɗo
waran e wakkati mo on miilaaki.

Haala golloowo koolniido e golloowo bondo
(Lukka 12.41-48)

45 —Ndelle, moy woni golloowo koolniido,
jom hakkillo? Oon woni mo joomum
halfini gollooɓe muudum faa hokka dum'en
nyaamdu muɓɓen e wakkati kaando.
46 Barke woodanii golloowo mo joomum
warti, tawi ina wada no yamiraa noon.
47 Goonga kaalanammi on: joomiiko oon
halfinan mo jawdi muudum fuu.
48 Ammaa si golloowo oon wo bondo, wi'ii
ley ɓernde mum joomum ɓooyan wartaay,
49 de fuɗɗi ina fiya banndiraaɓe muudum
gollooɓe, ina nyaamda ina yarda e sulo-
tooɓe,
50 ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma
mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki.
51 Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo
naawngo, watta mo hakkunde mu-
naafiki'en. Toon bojji e ŋeryundurde nyiiye
ngoni.

25

Banndol haala surbaaɓe sappo

1 —Inan no laamu Laamdo nanndi: wo
hono surbaaɓe sappo hooyuɓe fitillaaji
muɓɓen de njehi faa njaɓɓowoo ɓaŋudo.*
2 Njoyo maɓɓe ngalaa hakkillo, njoyo
maɓɓe du ina ngoodi hakkillo.
3 Ɓe ngalaa hakkillo ɓeen kooyi fitillaaji
tawi njooɓaaki nebbam.
4 Jom'en hakkillo ɓeen kaa njaadi paali
nebbam e fitillaaji muɓɓen.
5 Nde ɓaŋudo oon jenngunoo waraay
ndeen, ɓe fuu ɓe ŋoŋi, ɓe daanii.
6 Faa hakkunde jemma, yeewnaango
nanaa, wi'i: «Inan ɓaŋudo oon! Njaltee!
Njaɓɓowee mo!»
7 Ndeen surbaaɓe ɓeen fuu pini, ina
moyyina fitillaaji muɓɓen.
8 Surbaaɓe ɓe ngalaa hakkillo ɓeen mbi'i
jom'en hakkillo ɓeen: «Njeɗee min nebbam
moodon daam, sabo inan fitillaaji amin ina
nyifa.»
9 Jom'en hakkillo ɓeen njaabii, mbi'i:
«Gasataa, sabo ko min njogii duum heyataa
en, en fuu. Njehee to sonnooɓe, coodowon!»
10 Ko ɓe njehi faa ɓe coodowa nebbam
duum, ɓaŋudo oon yottii. Segilinooɓe ɓeen
naatidi e makko e ley suudu weltaare
nduun, de dammbugal ngaal ommbaa.
11 Faa ɓooyi seeda, surbaaɓe heddiiɓe ɓe
cegilaaki ɓeen ngarti, keddii ina nodda, ina
mbi'a: «Joomii amin, joomii amin, omtan
min!»

‡ **24:29** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10.

* **25:1** E al'aada Alhuudiyankooɓe ɓaŋudo ina yaada e yigiraaɓe jom suudu muudum, sabo kam'en ndammbata dum.

12 Ammaa o jaabii ɓe, o wi'i: «Goonga
kaalanammi on: mi anndaa on.»
13 Iisaa sakitii wi'i:
—Kakkilon ndelle, sabo on anndaa
nyalaande naa wakkati mo Ɓii Neɗɗo
wartata oon.

Banndol haala golloo ɓe tato
(Lukka 19.11-27)

14 —Laamu Laamɗo ina nanndi e gorko
cegiliiɗo faa dilla, noddi maccuɓe mum, de
halfini ɗum'en jawdi mum.
15 O halfini gooto maɓɓe mutakal kaŋŋe
keme joy, goɗɗo keme ɗiɗi, tataɓo oon
hemre, mono fuu ko fotata e muuɗum. Cag-
gal ɗuum, o dilli. Wakkati oon ni,
16 kalfinaaɗo mutakal kaŋŋe keme joy oon
yehi luumorii ɗum, heɓi mutakal keme joy
goɗɗe.
17 Jom keme ɗiɗi oon du waɗi noon, tinii
kam du mutakal keme ɗiɗi goɗɗe.
18 Ammaa jom mutakal hemre oon yehi
wasowi ngayka, uwi toon ko joomum oon
hokkunoo ɗum.
19 Faa ɓooyi caggal majjum, joomii ɓe
oon warti, noddi ɓe, faa ndaara hiisa ceede
ɗeen.
20 Kalfinaaɗo mutakal kaŋŋe keme joy
oon wari, waddi mutakal keme joy goɗɗe,
wi'i: «Joomam, a halfinii kam mutakal keme
joy. Ndaar, mi tinorake ɗe mutakal keme
joy goɗɗe.»
21 Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a
maccuɗo lobbo, koolniiɗo. Saabe a hool-
nake e ko famɗi, mi halfinte ko heewi. War
naatu faa ceyodoɗen!»
22 Kalfinaaɗo mutakal keme ɗiɗi oon wari
kam du, wi'i: «Joomam, a halfinii kam mu-
takal kaŋŋe keme ɗiɗi. Ndaar, mi tinorake
ɗe mutakal keme ɗiɗi goɗɗe.»
23 Joomiiko oon wi'i mo: «Gasii. Wo a
maccuɗo lobbo, koolniiɗo. Saabe a hool-
nake e ko famɗi, mi halfinte ko heewi. War
naatu faa ceyodoɗen!»
24 Kalfinaaɗo mutakal kaŋŋe hemre oon
wari kam du, wi'i: «Joomam, miɗo an-
ndunoo a gorko tiiɗuɗo alhaali: aɗa taya
ko a aawaay, aɗa hawrundura to a sarkaay
aawdi.
25 Saabe ɗum, kulumi, njahumi iroymi
kaŋŋe maa oon. Haya, inan giney maa.»
26 Joomiiko jaabii mo, wi'i: «Maccuɗo
bonɗo, jaayɗo! Aɗa anndunoo miɗo taya
ko mi aawaay, miɗo hawrundura to mi
saakaay aawdi.
27 Ndelle, aɗa haannoo wattude kaŋŋe am
oon to tinooɓe buuɗi, faa danya ko tinoriimi
si mi wartii.
28 Joonin, teetee mo mutakal hemre
kaŋŋe oon, kokkon ɗum jom mutakal kaŋŋe
keme joy oon.
29 Sabo jogiiɗo fuu ɓeydante faa heewa.
Ammaa mo walaa oon, fay seeɗa ko jogii
ɗuum teetete.
30 Maccuɗo jaayɗo oon kaa, paɗɗee ɗum
yaasin e ley nimre ndeen. Toon bojji e
ŋeryundurde nyiiye ngoni.»

No Ɓii Neɗɗo oon sarortoo yimɓe fuu

31 —Nde Ɓii Neɗɗo wardi e teddeengal
muuɗum, kam e maleyka'en fuu, jooɗoto e
jooɗorgal laamu muuɗum teddungal ngaal.
32 Yimɓe adunaaru ɓeen fuu kawrun-
durte yeeso makko, o sennda ɓe hono no
duroowo senndirta baali e be'i ni:
33 o heedina baali ɗiin e junngo makko
nyaamo, o heedina be'i ɗiin e junngo makko
nano.
34 Ndeen Kaananke oon wi'ata wonɓe jun-
ngo mum nyaamo ɓeen: «Ngaree, onon ɓe
Baaba am barkini, njaɓee laamu mo nde-
sanaɗon gilla e fuɗɗoode adunaaru ndu.
35 Sabo mi yolbiino, de on nyaamnii
kam. Mi ɗomɗiino, de on njarnii kam. Mi
laatakeno beero, de on njaɓɓake kam.
36 Mi holiino, de on koltinii kam. Mi
nyawiino, de on cawrii kam. Mi ud-
danooma ley kasu, de on ndaarowii kam.»
37 E wakkati oon, fonnditiiɓe ɓeen
njaabotoo mo, mbi'a: «Joomiraaɗo, ndey min
nji'i aɗa yolbi, de min nyaamni ma naa aɗa
ɗomɗi, de min njarni ma?
38 Ndey min nji'i a beero, de min njaɓɓii
ma, naa a koldo, de min koltini maa?
39 Ndey min nji'i a nyawɗo naa a uddaaɗo
ley kasu, de min ngari ndaarude ma?»
40 Kaananke oon jaaboto ɓe wi'a: «Goonga
kaalanammi on: ko ngaɗanɗon gooto e
ɓurɗo famɗude ley sakiraaɓe am ɓeen fu, wo
miin ngaɗanɗon.»
41 Caggal ɗuum, o wi'an wonɓe junngo
makko nano ɓeen: «Mboɗɗee kam, onon
huɗaaɓe Laamɗo! Njehee ley yiite du-
umiinge nge Laamɗo resani Ibiliisa e ma-
leyka'en muuɗum ngeen!
42 Sabo mi yolbiino, de on nyaamnaay
kam. Mi ɗomɗiino, de on njarnaay kam.
43 Mi weeriino, de on njippinaay kam. Mi
holiino, de on koltinaay kam. Mi nyawiino,
mi uddanooma, de on ngaraay ndaarude
kam.»
44 Ndeen, ɓe njaaboto mo kamɓe du, ɓe
mbi'a: «Joomiraaɗo, ndey min nji'i aɗa yolbi
naa aɗa ɗomɗi naa aɗa weeri naa aɗa holi
naa aɗa nyawi naa aɗa ommbaa ley kasu, de
min mballaay ma?»
45 O jaaboto ɓe, o wi'a: «Goonga
kaalanammi on: ko on ngaɗanaay gooto e
ɓurɓe famɗude ɓee ɗo ɗuum, wo miin woni
on ngaɗanaay.»
46 Ndeen, ɓe njahan ley jukkungo duumi-
ingo, de fonnditiiɓe ɓeen keɓa nguurndam
nduumiiɗam.

26

No mawɓe diina ndawriri faa nannga Iisaa
(Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

1 Nde Iisaa timminnoo waajuuji ɗiin fuu,
wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
2 —Oɗon anndi balɗe ɗiɗi keddanii en e iidi
Faltagol*, de Ɓii Neɗɗo hokkitirte faa tontee
e leggal palaangal.
3 E wakkati oon, hooreeɓe almaami'en e
mawɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen kawritowi
galle Almaami Mawɗo bi'eteeɗo Kayafas.
4 Ɓe fuu ɓe ndawridi faa ɓe nanngira Iisaa
hiila, ɓe mbara ɗum.
5 Ammaa ɓe mbi'i:
—Taa ngaɗen ɗum ley iidi ndi de yimɓe
muurta.

No debbo joordi nebbam uurɗam dow Iisaa
(Marku 14.3-9, Yuhanna 12.1-8)

6 Tawi Iisaa ina woni ley Baytaniya to
suudu Simon noddirteeɗo ceppinɗo.
7 Debbo gomma ɓattitii ɗum ina jogii
faandu nebbam uurɗam, tiiɗuɗam coggu
sanne. O tawi Iisaa ina nyaama, o joori ɗam
dow hoore muuɗum.
8 Nde taalibaaɓe ɓeen nji'unoo ɗum
ndeen, mettaa, ina mbi'a:
—Ɗume saabii de nebbam ɗaam bonniraa
ni?
9 Iɗam waawnoo sonneede ceede keewɗe,
de ceede ɗeen kokkee talkaaɓe.
10 Iisaa faamii ko ɓe kaalata ɗuum, wi'i ɓe:
—Ko waɗi de oɗon torra debbo o? O gol-
lanii kam gollal lobbal.
11 Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e
mooɗon wakkati fuu. De miin kaa, mi
tawdataake e mooɗon wakkati fuu.
12 O joorii nebbam uurɗam ɗam dow
ɓanndu am faa o segilanoo kam uweede.
13 Goonga kaalanammi on: ɗo Kabaaru
Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko
debbo o waɗi ɗuum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Marku 14.10-11, Lukka 22.3-6)

14 Ndeen Yahuuda Isikariyotto, gooto
e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, yehi to
hooreeɓe almaami'en,
15 wi'i ɗum'en:
—Ɗume kokkoton kam si mi waddanii on
Iisaa?
Ndeen ɓe njoɓi mo buuɗi cardi capanɗe
tati.
16 Gilla ndeen, Yahuuda ina filoo wakkati
faa jamboo Iisaa.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum
(Marku 14.12-26, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30, 1 Korintunkooɓe 11.23-25)

17 Nyalaande go'aɓerde iidi buuru mo
wattaaka rabilla, taalibaaɓe ɓeen ngari,
yami Iisaa, mbi'i ɗum:
—Toy njiɗɗaa min cegilanowe hiraande
iidi Faltagol ndeen?
18 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Njehee ngalluure toon, naaton suudu
maani, mbi'on ɗum: «Moodibbo wi'i wakkati
muuɗum yonii. Wo to suudu maaɗa waɗata
iidi Faltagol, kam e taalibaaɓe muuɗum.»
19 Taalibaaɓe ɓeen ngadi ko Iisaa yamiri
ɗum'en, cegilii hiraande ndeen.
20 Nde hiirnoo fu, Iisaa jooɗodii e taal-
ibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen faa ɓe kiirtoo.
21 Nde ɓe kiirtotonoo ndeen, o wi'i:
—Goonga kaalanammi on: gooto mooɗon
jamboto kam.
22 Ɓe cunii sanne, heddii iɓe yamira mo
gooto gooto, mono fuu ina wi'a:
—Joomam, kori wanaa miin?
23 O jaabii, o wi'i:
—Cuuwidinɗo e am junngo muuɗum ley
le'al ngal, oon jambotoo kam.
24 Tilay Ɓii Neɗɗo yoppira adunaaru
no haaliraa ley Binndi ɗiin ni. Ammaa
bone woodanii jambotooɗo Ɓii Neɗɗo oon!
Gorko oon, si rimaakano fey ɓuri woodde e
muuɗum.
25 Yahuuda jamboytooɗo mo oon hooyi
haala, yami mo, wi'i:
—Moodibbo, kori wanaa miin?
O jaabii ɗum, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali.
26 Nde ɓe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi
buuru, yetti Laamɗo, heltii, hokki taal-
ibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i:
—Njaɓee, nyaamee. Ɗum woni ɓanndu
am.
27 Caggal ɗuum, o hooyi horde cabijam, o
yetti Laamɗo, o hokki ɓe, o wi'i:
—Njaree, on fuu.
28 Ɗum woni yiiyam am tabintinoojam
amaana Laamɗo. Ɗam rufete saabe heewɓe
faa hakkeeji muɓɓen njaafee.
29 Miɗo haalana on: mi yarataa cabi-
jam ɗam katin si wanaa nyannde nde
njardowammi e mooɗon kesam ley laamu
Baaba am.
30 Caggal ɓe njimii Jabuura,† ɓe njalti, ɓe
njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

* **26:2** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muuɗum. † **26:30** Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 e hiraande iidi Faltagol.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Marku 14.27-31, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

31 Wakkati oon, Iisaa wi'i ɓe:
—Ley jemma o, on fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piiɗe maayde, de coggal baali ngaal sankitoo.»‡
Iisaa ɓeydi, wi'i:
32 —Ammaa nde iirtinowaami fu, mi artoyto on Galili.
33 Ndeen Piyeer hooyi haala, wi'i mo:
—Fay si ɓe fuu ɓe njoppi ma, miin kaa abada mi yoppataa ma.
34 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Goonga kaalanammaami: jemma o pay, fadde ndontoori joggude a wi'an a anndaa kam kile tati.
35 Piyeer wi'i mo:
—Fay si tilsi mi maaydan e maaɗa, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.
Taalibaaɓe ɓeen fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamɗo ley Geccemane
(Marku 14.32-42, Lukka 22.39-46)

36 Caggal ɗuum, Iisaa yottodii e maɓɓe nokku bi'eteeɗo Geccemane, wi'i ɓe:
—Njooɗee ɗo, faa mi yaha mi waɗowa du'aare.
37 O yaadi e Piyeer e ɓiɓɓe Jebede ɗiɗo ɓeen, ɓernde makko fuɗɗi maatude mettorgal e kaaɗeefi.
38 Wakkati oon, o wi'i ɓe:
—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee ɗo, ndoomidee e am, kakkilen.
39 O toowti seeɗa, o hippi yeeso makko e leydi, imo du'oo, imo wi'a:
—Baabiiwo, si tawii ina laatoo, woɗɗinam horde torra nde. Ammaa taa laatoroo no muuyirmi, laatoroo no muuyirɗaa aan.
40 O warti, o tawi iɓe ɗaanii. O wi'i Piyeer:
—On ngalaa semmbe faa ndoomidon e am fay haddi wawtu gooto naa?
41 Kakkilee, ndu'ee, taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terɗe ina lokkiɗi.
42 O yehi katin, o du'ii, o wi'i:
—Baabiiwo, si tawii horde bone nde waawaa woɗɗineede si wanaa mi yara ɗum fu, muuyɗe maa laatoo.
43 O warti, o tawi ɓe ɗaantake, sabo ɗoyngol maɓɓe na teddi sanne.
44 O yehi katin, o du'ii tataɓerde hono no o du'orinoo ni.
45 Caggal ɗuum, o warti to taalibaaɓe ɓeen, o wi'i ɗum'en:
—On ɗaani, oɗon ŋootta naa? Ndaaree, wakkati o yottake! Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe luttuɓe.
46 Ummee njehen! Inan jambotooɗo kam oon ina ɓattitii.

No Iisaa nanngiraa
(Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

47 O tilaaki haalude, faa Yahuuda, gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen, yottii ina wondi e yimɓe heewɓe jogiiɓe kaafaaje e cabbi. Wo ɓe nulaaɓe hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe.
48 Jambotooɗo mo oon hokkiino ɓe filnde, wi'i:
—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nanngon ɗum.
49 Wakkati oon pay, Yahuuda ɓattitii Iisaa, wi'i ɗum:
—Foofoo Moodibbo!
O muccii ɗum.
50 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Giɗo am, waɗu ko waddi maa ɗuum.
Wakkati oon, ɓe ɓattitii Iisaa, ɓe nanngi ɗum, ɓe tiigii ɗum.
51 Gooto e wonduɓe e Iisaa ɓeen soorti kaafaahi mum, soppi maccuɗo Almaami Mawɗo, tayi nowru muuɗum.
52 Ndeen, Iisaa wi'i mo:
—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muuɗum, sabo kamreteeɗo kaafaahi fuu, kaafaahi halkata ɗum.
53 Maa du aɗa miila joonin mi waawaa noddude Baaba am nulda kam ko ɓuri konuuji sappo e ɗiɗi maleyka'en naa?
54 Ammaa si ɗum laatorake noon, noy ko winndaa e ley Binndi ɗiin ɗuum tabitirta? Ɗi mbi'ii sanaa ɗum laatoroo noon.
55 E wakkati oon, o wi'i jamaa oon:
—Ko waɗi de ngarduɗon e kaafaaje e cabbi faa nanngon kam hono wo mi gujjo? Nyannde fuu miɗo jooɗinoo ley suudu dewal mawndu nduun, miɗo janngina, de on nanngaay kam.
56 Ammaa ɗum fuu waɗan faa Binndi annabaaɓe ɗiin tabita.
Ndeen, taalibaaɓe ɓeen fuu njoppi mo, ndoggi.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Marku 14.53-65, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

57 Nanngu ɓe Iisaa ɓeen njaari ɗum to Kayafas Almaami Mawɗo oon. Tawi janginooɓe Tawreeta e mawɓe lenyol ɓeen kawritii toon.
58 Piyeer le, ina jokki mo to toowti seeɗa, faa e taliyaare galle Almaami Mawɗo oon. O naati ley galle oon, o jooɗodii e doomooɓe ɓeen faa o yi'a no ɗum sakitortoo.
59 Wooɗi, hooreeɓe almaami'en e jeyaaɓe e waalde Saahiiɓe ndeen fuu ina piloo fewre nde pelda Iisaa faa waree,

‡ **26:31** Jakariyaa 13.7.

60 de ɓe keɓaay. Fay ko heewɓe ngari
seedanaade mo pene ɗuum, sabaabu
baawɗo warude mo fuu walaa. Sakitii,
worɓe ɗiɗo ngari,
61 mbi'i:
—Kanko wi'unoo imo waawi liɓude suudu
dewal Laamɗo, de o nyiɓtoo ndu ley balɗe
tati.
62 Almaami Mawɗo oon ummii, wi'i Iisaa:
Walaa ko njaabotoɗaa naa? Ko yimɓe ɓe
ceedante ɗuum wo ɗume?
63 Ɗum fuu imo deyyinii. Almaami Mawɗo
oon wi'i mo:
—Miɗo yamire e innde Laamɗo buurɗo,
kaalanaa min si tawii aan woni Almasiihu,
Ɓii Laamɗo oon.
64 O jaabii ɗum, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali. Katin, miɗo
wi'a on: gilla joonin, on nji'an Ɓii Neɗɗo
ina jooɗii gere nyaamo Jom baawɗe oon. O
warowan dow duule kammu.
65 Haalaaji makko ɗiin metti Almaami
Mawɗo oon faa seeki kaddule muuɗum,
wi'i:
—O mbonkake Laamɗo! Walaa fuu ko
kaajaraɗen seedeeɓe katin! On narrii noppi
mooɗon ko o mbonkii Laamɗo ɗuum.
66 Ɗume miiliɗon?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Imo haani wareede.
67 Caggal ɗuum, ɓe tutti e yeeso makko, ɓe
culkii mo. Woɓɓe maɓɓe ina peenya mo,
68 ina mbi'a:
—Hey Almasiihu! Si a annabaajo, haalan
min moy fiyi ma!

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Marku 14.66-72, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

69 Tawi Piyeer ina jooɗii yaasin suudu
nduun ley taliyaare galle oon. Gooto e
horɓe wonɓe ɗoon ɓattitii mo, wi'i:
—Aan, aɗa wondunoo e Iisaa Galilinkeejo
oon.
70 O yeddi ɗum hakkunde yimɓe fuu, o
wi'i:
—Mi faamaay ko kaalataa ɗuum.
71 Caggal ɗuum, o fonndii to dammbugal
galle toon. Korɗo goɗɗo yi'i mo, wi'i wonɓe
ɗoon ɓeen:
—Gorko o ina wondunoo e Iisaa
Nasaraatuujo oon.
72 Piyeer yeddi katin, wi'i:
—Mi hunake, mi anndaa gorko o.
73 Faa ɓooyti seeɗa, dariiɓe ɗoon ɓeen
ɓattii Piyeer, mbi'i ɗum:
—Tannyoral, aan du wo a gooto maɓɓe,
sabo ɗemngal maa ngal hollii to yuuruɗaa.
74 E ley ɗuum, Piyeer fuɗɗi hunaade e
huttaade, ina wi'a:
—Mi anndaa gorko o!
Wakkati oon pay, ndontoori joggi.
75 De Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo
ɗuum: «Fadde ndontoori joggude, a wi'an a
anndaa kam kile tati.» O wurtii yaasin, imo
woya bojji cattuɗi.

27

No Iisaa yaariraa to Pilaatu
(Marku 15.1, Lukka 23.1-2, Yuhanna 18.28-32)

1 Gilla fajiri, hooreeɓe almaami'en e
mawɓe lenyol ɓeen fuu kawriti, ndarni
anniya warude Iisaa.
2 Ɓe kaɓɓi mo, ɓe njaari mo, ɓe ngatti mo e
juuɗe Pilaatu goforneer oon.

No Yahuuda maayiri
(Golle Nulaaɓe 1.18-19)

3 Nde Yahuuda jambiiɗo Iisaa oon yi'unoo
no Iisaa saroraa wo bareteeɗo fu, mimsiti.
O wartiri buuɗi cardi capanɗe tati ɗiin to
hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol ɓeen.
4 O wi'i ɗum'en:
—Mi luttii ko njambiimi mo walaa feloore
ɗuum!
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Ko jomi min? Wo aan ɗum woodani.
5 Yahuuda faɗɗi ceede ɗeen ley suudu
dewal mawndu nduun, dilli. Ndeen yehi,
hooyi ɓoggol, waritowii.
6 Hooreeɓe almaami'en ɓeen kooyi ceede
ɗeen, mbi'i:
—Dagaaki ceede ɗe ngattee ley keesu oon,
sabo wo ɗum njobdi yiiyam.
7 Ɓe ndawridi dow majjum, de ɓe kooyi
ceede ɗeen, ɓe coodi ngesa mahoowo looɗe,
ɓe ngaɗi nga caabeeje weerɓe.
8 Ɗum waɗi de ngesa ngaan ina wi'ee
«Ngesa Yiiyam» faa hannden.
9 Noon haala ka annabi Yeremiya haal-
noo kaan tabintiniraa nde wi'unoo:
«Ɓe kooyii buuɗi cardi capanɗe tati,
coggu mo yimɓe Israa'iila kiisorii yonki
makko,
10 ɓe coodi ɗum ngesa mahoowo looɗe,
hono no Joomiraaɗo yamiri kam ni.»*

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Marku 15.2-5, Lukka 23.3-5, Yuhanna 18.33-38)

11 Iisaa darii yeeso goforneer oon. Oon
yami mo, wi'i:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe
oon naa?
O jaabii, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali.
12 Ammaa nde hooreeɓe almaami'en e
mawɓe lenyol ɓeen pelannoo mo ndeen, o
nootaaki fay huunde.
13 Ndeen Pilaatu wi'i mo:

* **27:10** Jakariyaa 11.12-13, Yeremiya 19.1-13, 32.6-9.

—A nanataa ko ɓe ceedante ɗuum fuu naa?
14 Ammaa o jaabaaki faa'e. Ɓum haaynii goforneer oon sanne.

No Iisaa saroraa wo bareteeɗo
(Marku 15.6-15, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

15 Wakkati Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimɓe ɓeen kasuujo gooto mo njiɗi yoofaneede.
16 Wakkati oon, ina woodi kasuujo jom innde, bi'eteeɗo Iisaa Barabas.
17 E ley ko jamaa oon hawriti ɗuum, Pilaatu yami ɓe, wi'i:
—Moy njiɗuɗon mi yoofana on: Iisaa Barabas naa Iisaa bi'eteeɗo Almasiihu oon?
18 Si goonga, Pilaatu faamii wo kiram waɗi de ɓe kokkitiri Iisaa.
19 Katin du, wakkati o jooɗinoo ley sarordu oon, jom suudu makko neli e makko, wi'i:
—Celaa gorko ponnditiiɗo oon, sabo jemma hankin koyɗi makko tampinii kam sanne.
20 Hooreeɓe almaami'en e mawɓe lenyol ɓeen ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ɓe Barabas, de wara Iisaa.
21 Goforneer oon yamtindii ɓe:
—Moy e ɗiɗo ɓeen njiɗuɗon mi yoofana on?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Barabas!
22 Pilaatu yami ɓe, wi'i:
—Ndelle, noy ngaɗammi Iisaa bi'eteeɗo Almasiihu oon?
Ɓe fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Tontu mo e leggal palaangal!
23 O yami ɓe, o wi'i:
—Ɓume o waɗi ko boni?
De ɓe ɓeydi yeewnaade semmbe, iɓe mbi'a:
—Tontu mo e leggal palaangal!
24 Ndeen Pilaatu yi'i walaa ko waawi, tawi du muurtere ina ummoo. O hooyi ndiyam, o looti juuɗe makko yeeso yimɓe ɓeen, o wi'i ɓe:
—Miin kaa, baka am walaa e rufugol yiiyam gorko o. Wo onon ɗum woodani.
25 Ɓe fuu ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Yiiyam makko ina yowii dow amin, minen e ɓiɓɓe amin!
26 Ndeen, Pilaatu yoofani ɓe Barabas, de yamiri Iisaa fiyee dorri. Caggal ɗuum, o hokkitiri ɗum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiiɓe njalnorii Iisaa
(Marku 15.16-20, Yuhanna 19.2-3)

27 Sordaasiiɓe goforneer ɓeen njaari Iisaa to galle laamorde ley huɓeere toon. Ɓe ngaddi fedde sordaasiiɓe ɓeen fuu piilii mo.
28 Ɓe ɓorti mo kaddule makko, ɓe ɓorni mo saaya mboɗeeha.†
29 Caggal ɗuum, ɓe canyi taarde gi'e, ɓe kippi e hoore makko, ɓe ngatti loosol e junngo makko nyaamo. Ndeen ɓe kofii yeeso makko, iɓe njalnoroo mo, iɓe mbi'a:
—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe!
30 Ɓe tutti dow makko, ɓe kooyi loosol ngool iɓe piya mo hoore.
31 Nde ɓe tilinoo jalnoraade mo ndeen, ɓe itti saaya kaan, ɓe ɓorni mo kaddule makko. Ndeen ɓe njaari mo faa ɓe tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

32 Nde ɓe njaltannoo ngalluure ndeen fu, ɓe kawri e gorko jeyaaɗo Sireene bi'eteeɗo Simon. Sordaasiiɓe ɓeen ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal.
33 Ɓe njottowii nokku bi'eteeɗo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»).
34 Ɓe kokki Iisaa cabijam njillunduraaɗam e kaankaanngel faa o yara. Nde o meeɗunoo ɗum ndeen, o salii yarude.
35 Nde ɓe tontunoo mo e leggal palaangal ndeen, ɓe pecciri kaddule makko cumnal.
36 Caggal ɗuum, ɓe njooɗii toon iɓe ndooma mo.
37 Ɓe mbinndi sabaabu ko tonti mo, ɓe takki ɗum ɗo tiimtude hoore makko ɗoon. Binndi dow maggal na mbi'a: O WO IISAA, KAANANKE ALHUUDIYANKOOɓE.
38 Tawi du, yanooɓe ɗiɗo tontidaa e makko, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko.
39 Yimɓe faltotooɓe ɗoon ɓeen ina njenna mo, ina ndimmba ko'e muɓɓen,
40 ina mbi'a:
—Aan liɓoowo suudu dewal mawndu de nyiɓtoo ndu ley balɗe tati, dannu hoore maa! Si wo a Ɓii Laamɗo, jippa leggal palaangal ngal!
41 Hono noon, hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e mawɓe lenyol ɓeen fuu ina njalnoroo mo, ina mbi'a:
42 —O dannii woɓɓe, de o waawaa dannude hoore makko. Wo o kaananke Israa'iila. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa ngoondinen mo.
43 O halfinii hoore makko Laamɗo. Laamɗo hisina mo joonin si na yiɗi mo. Sabo o wi'ii wo o Ɓii Laamɗo.
44 Yanooɓe tontaaɓe ɗakkol makko ɓeen du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa
(Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

† **27:28** Wakkati Iisaa, saaya mboɗeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

45 Gilla hakkunde naange, nimre wadi e
leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral
naange.
46 Wakkati yamnde tati kiiral naange,
Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:
— *Eli, Eli, lama sabaktani?* (Ɗum na fiirta
«Laamdo am, Laamdo am! Ɗume saabii de
njoppudaa kam?»)
47 Nde woɓɓe dariiɓe toon ɓeen nannoo
ɗum ndeen, mbi'i:
—Wo annabi Iliyaasa o noddata!
48 Wakkati oon ni, gooto doggi waddowi
tekkere, suuwi nde e ndiyam lammudam,
haɓɓi nde e loosol. De o fonndini hunnduko
Iisaa faa muyta.
49 Ammaa heddiiɓe ɓeen mbi'i:
—Yoppu. Ndaaren yalla Iliyaasa waran
danna mo.
50 Caggal ɗuum, Iisaa feekii feekaango
toowngo katin, de yoofi yonki muuɗum.
51 Wakkati oon, lefol paliingol ley suudu
dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa
ley, laatii taye ɗiɗi. Leydi dimmbii, kaaye
ceekii.
52 Caabeeje udditii, de seniiɓe maaynooɓe
heewɓe iirtii.
53 Caggal ko Iisaa iirtii ɗuum, ɓe njalti e
caabeeje ɗeen, ɓe naati ngalluure seniinde
ndeen. Yimɓe heewɓe nji'i ɓe.
54 Sordaasiiɓe doomuɓe Iisaa ɓeen e
hooreejo muɓɓen nji'ii no leydi dimmborii
e ko wadi ɗuum fuu. Ɓe kuli sanne, ɓe mbi'i:
—Si goonga ni, o wo Ɓii Laamdo!
55 Rewɓe heewɓe ina ngoni to toowti, ina
kaynoo. Wo ɓe jokkunooɓe Iisaa gilla Galili
faa ɓe ngollana ɗum.
56 Mariyama mo Magdala e Mariyama
inna Yaakuuba e Yuusufi, kam e inna ɓiɓɓe
Jebede ina ngoni hakkunde maɓɓe.

No ɓanndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

57 Nde hiirnoo fu, gorko jom jawdi
jeyaado Arimatiya wari. Imo wi'ee Yuusufi.
Kam du wo taalibaajo Iisaa.
58 O yehi to Pilaatu, o ŋaarii ɗum ɓanndu
Iisaa. Pilaatu yamiri o hokkee ndu.
59 O hooyi ɓanndu nduun, o fiili ɗum e
kasanke keso.
60 O watti ɗum e saabeere heyre nde o
wasannoo hoore makko e hayre. Caggal
ɗuum, o talliti hayre teddunde, o uddiri
dammbugal saabeere ndeen, o dilli.
61 Mariyama mo Magdala e Mariyama
goɗɗo oon ina njoodii ɗoon, ina kucciti e
saabeere ndeen.

No sordaasiiɓe ndoomiri saabeere Iisaa

62 Jaango majjum wo nyalaande fowte-
teende. Hooreeɓe almaami'en e Farisa'en
kawriti to Pilaatu,
63 mbi'i ɗum:
—Joomii amin, min miccitake kiiloowo
yimɓe oon wi'iino nde wuurnoo ndeen,
balɗe tati caggal maayde muuɗum iirtoto.
64 Ndelle, njamiraa saabeere ndeen
doomee faa nyalooma tataɓo oon faltoo,
taa taalibaaɓe makko ngara mbujja ɓanndu
makko mbi'a yimɓe ɓeen o ummitake
hakkunde maayɓe. Ndeen kaa, hiila
cakitiika kaan ɓuran arandeeha kaan
bonde.
65 Pilaatu wi'i ɓe:
—Inan sordaasi'en ndaarooɓe. Njehee,
kooyee ɗum'en, ndoomira saabeere ndeen
no mbaawiri fuu.
66 Ɓe njehi hayboyde saabeere ndeen: ɓe
takki ommboode ndeen, ɓe ngadi maande
dow mayre, ɓe ndarni ɗoon sordaasiiɓe
ndaarooɓe.

28

No Iisaa ummintiniraa
(Marku 16.1-10, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

1 Nde nyalaande fowteteende ndeen falti-
noo fu, gilla naange fuɗaay nyannde alan,
Mariyama mo Magdala e Mariyama goɗɗo
oon njehi ndaaroyde saabeere ndeen.
2 De inan, leydi dimmbii semmbe. Ma-
leyka Joomiraado yuuri dow kammu jippii,
talliti hayre ndeen joodii dow mayre.
3 Imo jalbira hono mayyere, kaddule
makko du ina ndawni far, hono jalbugol
daandorgal ni.
4 Doomooɓe ɓeen kuli sanne faa ina ndi-
wna, laatii hono maayɓe ni.
5 Maleyka oon wi'i rewɓe ɓeen:
—Onon kaa, taa kulee! Mido anndi Iisaa
tontanoodo oon pilotoɗon.
6 O walaa ɗo, o ummitake hono no o wi-
irunoo ni. Ngaree, ndaaree nokku ɗo o
waalinoo ɗo.
7 De kenyoɗon, njahon, kumpitowon taal-
ibaaɓe makko ɓeen o ummitake e maayde.
Woodi, joonin o artoyto on Galili. Toon
nji'oyton mo. Ɗum njoginoomi faa mi
haalana on.
8 Rewɓe ɗiɗo ɓeen kenyii, ndilli to
saabeere toon, iɓe keewi kulol e seyo
manngo. Ɓe ndoggi yaade faa ɓe kaalanowa
taalibaaɓe makko ɓeen kabaaru o.
9 Wakkati oon ni, Iisaa hawri e maɓɓe, wi'i
ɓe:
—Foofoo!
Ɓe ɓattitii mo, ɓe nanngi koyɗe makko, ɓe
cujidani mo.
10 Ndeen, o wi'i ɓe:
—Taa kulee! Njehee mbi'owee taalibaaɓe
am ɓeen njaha Galili. Toon ɓe nji'oyta kam.

No doomooɓe saabeere Iisaa ɓeen pillorii ko wadi ɗuum

11 Nde rewɓe ɓeen ndillannoo ndeen,
woɓɓe e sordaasiiɓe ndaarooɓe saabeere
ɓeen kooti ngalluure toon, kaalani
hooreeɓe almaami'en ɓeen ko wadi ɗuum
fuu.
12 Hooreeɓe almaami'en ɓeen kawriti e
mawɓe yimɓe. Ɓe ndawridi faa ɓe kokka
sordaasiiɓe ɓeen ceede keewɗe.
13 Ɓe mbi'i ɗum'en:
—Mbi'on taalibaaɓe makko ɓeen ngarii
jemma tawi oɗon ɗaanii, de mbujji mo.
14 Si goforneer oon nanii ɗum fu, min
koomtan ɗum, min keedana on e torra fuu.
15 Sordaasiiɓe ɓeen nanngi ceede ɗeen,
ngadi no mbiiraa noon. Nii du haala kaan
fillortee hakkunde Alhuudiyankooɓe faa
hannden.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe muuɗum
(Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49,
Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaaɓe 1.6-8)

16 Taalibaaɓe sappo e ngo'o ɓeen njehi
Galili to dow waamnde nde Iisaa tindinnoo
ɗum'en ndeen.
17 Nde ɓe nji'unoo mo ndeen, ɓe cujidani
mo, ammaa woɓɓe maɓɓe cikkitirii.
18 O ɓattitii, o wi'i ɓe:
—Mi hokkaama baawɗe fuu dow kammu
e leydi.
19 Ndelle, njehee to lenyi yimɓe fuu,
ngaɗon ɗum'en taalibaaɓe am, lootiron ɓe
lootagal batisima e innde Baabiiwo e Ɓiɗɗo
e Ruuhu Ceniiɗo.
20 Njannginon ɓe ɓe njokka ko njamirmi
on ɗuum fuu. Anndee, miɗo wondi e
mooɗon nyannde fuu faa ɗo adunaaru
timmi.

Linjiila Iisaa mo Marku winndi

No Yaayaa waajorii
(Matta 3.1-12, Lukka 3.1-18, Yuhanna 1.19-28)

1 Ɗum woni fuddoode Kabaaru Lobbo
haala Iisaa Almasiihu Ɓii Laamdo.
2 Ina winndaa e dewtere annabi Esaaya:
«Laamdo wi'ii: Ndaaree, mi ardinante nu-
laado am moyyinane laawol.*
3 Daande ina yeewnoo ley ladde na wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraado,
ndartinee ɗati makko.»†
4 Nulaado oon woni Yaayaa lootoowo
lootagal batisima‡. O ɓangii ley ladde,
imo gooyna yimɓe tuuba, lootiree lootagal
batisima faa hakkeeji muɓɓen njaafee.
5 Yimɓe leydi Yahuudiya e yimɓe Urusali-
ima fuu ngari to makko. Iɓe kaalta hak-
keeji maɓɓe, de Yaayaa ina loota ɓe lootagal
batisima ley gooruwol Urdun.
6 Yaayaa ina ɓornii kaddule gadiraaɗe leeɓi
geeloodi, ina haɓɓii kaɓɓorgol nguru, ina
wuuri baɓɓatti e njuumndi ladde.
7 Imo waajoroo daande toownde, imo wi'a:
—Ɓurdo kam baawɗe waran gaɗa am, mi
fotaay fay turaade mi haɓɓita ɓoggi paɗe
makko.
8 Miin, ndiyam batisima lootirmi on, de
kanko kaa, Ruuhu Ceniido o lootirta on.

No Iisaa batisiraa e no Ibiliisa jarriborii mo
(Matta 3.13-4.11, Lukka 3.21-22, 4.1-13)

9 Ley baldɗe ɗeen, Iisaa yuuri Nasaraatu
ley leydi Galili, wari, de Yaayaa looti mo
lootagal batisima ley gooruwol Urdun.
10 Wakkati mo o wurtotonoo ndiyam
ɗaam oon, o yi'i kammu na udditii, o yi'i
Ruuhu Ceniido ina jippoo e makko hono no
wuugaandu ni.
11 Ndeen daande yuuri dow kammu, wi'i:
—Aan woni Ɓiyam mo korsinmi, aan cey-
ortoomi.
12 Wakkati oon fu, Ruuhu Laamdo yaari
mo ley ladde.
13 O wadi toon baldɗe capanɗe nay,
Seyɗaani ina jarriboo mo. Imo woni
hakkunde kulle ladde, maleyka'en ina
ngollana mo.

No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe
(Matta 4.12-22, Lukka 4.14-15, 5.1-11)

14 Caggal uddeede Yaayaa ley kasu, Iisaa
yehi Galili ina waajoo Kabaaru Lobbo haala
Laamdo,
15 ina wi'a:
—Wakkati warii, laamu Laamdo ɓadake.
Tuubee, ngoondinee Kabaaru Lobbo.
16 Iisaa ina yaha hunnduko maayo Galili,
ɗoon yi'i Simon e minyum Andire ina padda
fiiliiji muɓɓen ley maayo ngoon. Wo ɓe
nanngooɓe liyyi.
17 Iisaa wi'i ɓe:
—Njokkee kam, mi waɗan on filotooɓe
yimɓe.
18 Wakkati oon ɓe njoppi fiiliiji maɓɓe
ɗiin, ɓe njokki mo.
19 O yehi yeeso seeɗa, o yi'i Yaakuuba
ɓii Jebede e minyum Yuhanna ley laana
muɓɓen ina moyyintina fiiliiji.
20 Wakkati oon fu, o noddi ɓe. Ɓe njoppi
baabiiɓe Jebede, kam e gollooɓe muuɗum
ley laana kaan, ɓe njokki mo.

No Iisaa danniri gorko gonduɗo e ginnaaru
(Lukka 4.31-37)

21 Caggal ɗuum, ɓe njehi ngalluure Kafar-
nahum. Nyannde fowteteende, Iisaa naati
suudu waajordu, fuddi waajaade.
22 Tawaaɓe ɗoon ɓeen kaaynaa e waaju
makko oon, sabo o waajorake ɓe no jom
baawɗe ni, wanaa hono jannginooɓe
Tawreeta.
23 Gorko gonduɗo e ginnaaru ina woni e
waajordu nduun, wulli,
24 wi'i:
—Aan Iisaa mo Nasaraatu, ɗume jomi ma
e amin? A warii faa kalkaa min naa? Mido
anndi ko ngondaa, a Ceniido yuuruɗo to
Laamdo!
25 Iisaa sappani ginnaaru nduun e
semmbe, wi'i:
—Deyyina, yaltu e makko!
26 Ginnaaru nduun dimmbi gorko oon
semmbe, feekii feekaango toowngo, yalti e
makko.
27 Jamaa oon fuu ɗum haaynii ɗum, hed-
dii ina yamundura:
—Ɗum wo ɗume? Ɗum wo anndal ke-
sal koy! Imo yamira fay ginnaaji de idi
ɗowtanoo mo.
28 Wakkati gooto kabaaru makko sankitii
ley leydi Galili fuu.

No Iisaa selliniri nyawɓe heewɓe
(Matta 8.14-17, Lukka 4.38-41)

29 Nde ɓe njaltunoo waajordu nduun
ndeen, ɓe njehi wuro Simon e Andire.
Yaakuuba e Yuhanna njaadi e maɓɓe.
30 Esoo Simon debbo ina fukkii wo jon-
taado. Iisaa yottii tan, haalanaa haala
makko,
31 ɓattitii mo, nanngi junngo makko, um-
mini mo. Wakkati oon o dadi e jontere
makko, de o weerni ɓe.

---

* **1:2** Malakiya 3.1. † **1:3** Esaaya 40.3. ‡ **1:4** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

32 Wakkati futuro nde naange yannoo
fuu, yimɓe ngaddani Iisaa nyawɓe e
wonduɓe e ginnaaji fuu.
33 Ngalluure ndeen fuu hawriti to damm-
bugal ngaal.
34 O danni nyawɓe heewɓe, nyawɓe
nyawuuji ɗi kawtaa sii. O riiwi ginnaaji
keewɗi, o accataa ɗi kaala, sabo iɗi anndi
mo o woni.

No Iisaa waajorii ley Galili
(Lukka 4.42-44)

35 Jaango majjum, Iisaa hejji gilla law,
yehi nokku perwuɗo ina waɗa toon du'aare.
36 Simon e wonduɓe e muuɗum ina piloo
mo.
37 Nde ɓe njiinoo mo ndeen, ɓe mbi'i mo:
—Yimɓe fuu ina pile.
38 Iisaa wi'i ɓe:
—En njaha ley gure ɓadiiɗe ɗeen faa mi
waajoo toon du, sabo wo ɗuum waddi kam.
39 O yehi ley leydi Galili fuu, imo waajoo
ley cuuɗi maɓɓe baajorɗi, imo riiwa gin-
naaji.

No Iisaa selliniri ceppinɗo
(Matta 8.1-4, Lukka 5.12-16)

40 Gorko ceppinɗo wari dikkinii yeeso
makko, nyaagii mo, wi'i:
—Si a muuyii fu, aɗa waawi dannude kam
faa mi laaɓa.
41 Iisaa yurmii mo, foorti junngo
muuɗum, meemi mo, wi'i:
—Mi muuyii, daɗu!
42 Wakkati oon, ceppam ɗaam dilli e
gorko oon, o daɗi.
43 Wakkati oon fu, Iisaa yoppi mo de
gongini mo,
44 wi'i:
—Tinna, taa humpitin fay gooto. Ammaa
yahu holloy hoore maa almaami, ngaɗanaa
laaɓugol maa ngol sadaka mo Muusaa
yamiri oon, faa faamina ɓe a daɗii.
45 Ammaa kanko, ko o dillu ɗoon fu, o
fuɗɗi sankitinde kabaaru oon. Ɗum waɗi
de Iisaa waawaa naatude galluuje si yimɓe
paamanii ɗum. O heddii ladde, yimɓe ina
yuura tatteeji fuu ina ngara to makko.

2

No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu
(Matta 9.1-8, Lukka 5.17-26)

1 Gaɗa balɗe seeɗa, Iisaa warti ngalluure
Kafarnahum. Yimɓe nani o wartii imo woni
ley suudu.
2 Jamaa keewɗo hawriti ley suudu ɗoon
faa nokkuure fuu heddaaki, fay yaasin
dammbugal toon. Heddii imo waajoo ɓe
konngol Laamɗo.
3 Yimɓe ngari, ngaddani mo gorko mo
ɓanndu waatundu. Worɓe nayo na ndon-
ndii ɗum.
4 De ɓe kunngii yottinde mo to Iisaa saabe
jamaa oon. Ndelle ɓe yeeŋi dow suudu
nduun, ɓe njuli dow ɗo fotata e Iisaa, de ɓe
njippiniri ɗoon mo ɓanndu waatundu oon,
tawi ina fukkinaa e daɗɗo.
5 Nde Iisaa yiinoo goonɗinal maɓɓe
ndeen, wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
—Ɓinngel am, hakkeeji maa njaafaama.
6 Jannginooɓe Tawreeta jooɗinooɓe ɗoon
ɓeen ina miiloo e ɓerɗe muɓɓen:
7 «Ko waɗi gorko o na haalira hono ni? O
mbonkake Laamɗo! Moy waawi yaafaade
hakkeeji sanaa Laamɗo gooto oon?»
8 Iisaa faami wakkati oon miilooji maɓɓe,
wi'i ɓe:
—Ɗume waɗi de oɗon miiloo miilooji gaaɗi
ni e ɓerɗe mooɗon?
9 Ɗume ɓuri hoyude? Yalla wi'ude
mo ɓanndum waati hakkeeji muuɗum
njaafaama, naa wi'ude ɗum ummoo, hooya
daɗɗo muuɗum, yaha?
10 Ammaa, faa mi faamina on Ɓii Neɗɗo
ina jogii baawɗe yaafaade hakkeeji ley
adunaaru ndu...
Ndeen, o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
11 —Miɗo haalane: umma, hooyu daɗɗo
maa, kootaa suudu maa.
12 Wakkati oon gorko oon ummii, hooyi
daɗɗo mum, dilli yeeso yimɓe ɓeen fuu. Ɓe
fuu ɗum haaynii ɓe, ɓe keddii iɓe njetta
Laamɗo, iɓe mbi'a:
—Min nji'aay hono ɗum abada!

No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Lukka 5.27-32)

13 Iisaa yeccitii to maayo toon. Jamaa oon
fuu tawi mo toon, imo waajoo ɗum'en.
14 Nde o yahannoo ndeen, o yi'i Lewi ɓii
Alfaa ina jooɗii e suudu to lampo nanngo-
tee, o wi'i ɗum:
—Jokkam!
Lewi ummii, jokki mo.
15 Nde Iisaa nyaamannoo e ley suudu
Lewi ndeen, nanngooɓe lampo heewɓe e
luttuɓe woɓɓe na njooɗii, ina nyaamda e
makko, kanko e taalibaaɓe makko. Sabo
yimɓe heewɓe ina njokki Iisaa.
16 Jannginooɓe Tawreeta jeyaaɓe e
waalde Farisa'en nji'i Iisaa ina nyaamda
e yimɓe ɓeen, mbi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Ko waɗi de imo nyaamda e nanngooɓe
lampo e luttuɓe woɓɓe?
17 Nde o nannoo ɗum ndeen, o wi'i ɓe:
—Wanaa selluɓe kaajaa cawroowo, wo
nyawɓe kaajaa cawroowo. Mi waraay faa
mi nodda dartiiɓe. Wo luttuɓe ngarumi
noddude.

Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Lukka 5.33-39)

18 Taalibaaɓe Yaayaa e Farisa'en ina cu-
umoo. E ley ɗuum, yimɓe ngari, yami Iisaa:

—Ko wadi de taalibaaɓe Yaayaa e taalibaaɓe Farisa'en ina cuumoo, de ɓe maa ɓeen cuumataako?
19 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla warɓe ɓangal ina mbaawi suumaade tawa ɓaŋudo oon ina wondi e muɓɓen naa? Mbaawaa. Sini ɓaŋudo oon ina wondi e maɓɓe, ɓe cuumataako.
20 Ammaa baldе ngaran de ɓaŋudo oon ittetee e hakkunde maɓɓe. E baldе deen ɓe cuumotoo.
21 Fay gooto fidataa tekkere heyre e kaddungal kiinngal. Si dum wadii, tekkere heyre ndeen foodan kaddungal kiinngal ngaal, de ceekol ngool ɓeydoo.
22 Katin du fay gooto loowataa cabijam kesam e sumalleeji kiiddi. Si dum wadii fu, cabijam daam fusan di, kanjam e sumalleeji diin fuu mbona. Cabijam kesam e sumalleeji kesi loowetee!

Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Lukka 6.1-5)

23 Wadiino e nyalaande fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaaɓe muudum ina itta cammeeji alkama e laawol ngool.
24 Ndeen Farisa'en mbi'i mo:
—Ndaaru, dume wadi de taalibaaɓe maa ɓe ina ngolla ko hadaa golleede nyannde fowteteende?
25 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Daawda wadi nde yolbunoo na haajaa ko nyaametee, kam e yaadiraaɓe muudum naa?
26 O naati hukum Laamdo e ley jamaanu Almaami Mawdo bi'eteedo Abiyatar, o nyaami buuru cakkaado oon, o hokki yaadiraaɓe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.
27 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Nyalaande fowteteende ndeen wo saabe neddo wadiraa, wanaa neddo wadiraa saabe nyalaande fowteteende ndeen.
28 Ndelle fay nyannde fowteteende ndeen, Ɓii Neddo woni joomum.

3

No Iisaa selliniri gorko ley nyalaande fowteteende
(Matta 12.9-14, Lukka 6.6-11)

1 Iisaa naati ley suudu waajordu nduun katin, o tawi toon gorko mo junngo waanngo.
2 Yimɓe wonɓe doon ɓeen na taykoo Iisaa, iɓe ndaara yalla dannan gorko oon ley nyalaande fowteteende ndeen, faa ɓe keɓa ko ɓe pelira dum.
3 Iisaa wi'i mo junngo waanngo oon:
—Umma, dara hakkunde maɓɓe!
4 Caggal duum, o yami ɓe:
—Ɗume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neddo naa warude dum?
Ammaa ɓe njaabaaki.
5 Iisaa yeewri ɓe tikkere, yoorgol ɓerde maɓɓe ngool woyni yonki makko. O wi'i gorko oon:
—Foortu junngo maa!
Oon foorti ngo tan, ngo dadi.
6 Wakkati oon, Farisa'en ɓeen njalti, njoododii e daraniiɓe Hirudus faa ndawrida no mbarda Iisaa.

No yimɓe ngardi to Iisaa

7 Caggal duum, Iisaa e taalibaaɓe muudum dilli doon, njehi maayo. Jamaa keewdo yuurudo Galili jokki mo.
8 Yimɓe heewɓe, yuuruɓe Yahuudiya e Urusaliima e Idumiya e leydi lettugal Urdun e seraaji Tirus e Sidon, nani ko o wadata duum, ngari to makko.
9 Iisaa wi'i taalibaaɓe muudum ɓeen pilanoo dum laana taa jamaa oon ɓilla dum.
10 Saabe ko o dannata heewɓe duum wadi de nyawɓe ɓeen fuu kenyanii mo faa meema mo.
11 Wakkati mo ginnaaji nji'i mo fu, ina kippoo, ina yeewnoo, ina mbi'a:
—Aan a Ɓii Laamdo!
12 Imo sappana ɓe sanne taa ɓe kumpita fay gooto kabaaru makko.

No Iisaa suɓorii taalibaaɓe sappo e diido
(Matta 10.1-4, Lukka 6.12-16)

13 Caggal duum, Iisaa yeeŋowi dow waamnde, noddi ɓe muuyi, de ɓe ngari to muudum.
14 O suɓii sappo e diido, faa ngonda e makko, o nula dum'en mbaajowoo,
15 woodi o hokka dum'en baawde riiwude ginnaaji.
16 Inan inde sappo e diido ɓe o suɓii ɓeen: Simon mo o innditiri Piyeer
17 e Yaakuuba e minyum bi'eteedo Yuhanna, ɓiɓɓe Jebede ɓe o innditiri Bowanerges ɓeen, (maanaa majjum woni «Ɓiɓɓe Riggaango»),
18 kam e Andire e Filipu e Bartolome e Matta e Tomaa e Yaakuuba ɓii Alfaa e Tadde e Simon kiranoowo suudu baaba
19 e Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawde Laamdo
(Matta 12.22-32, Lukka 11.14-23, 12.10)

20 Caggal duum, o hooti. Jamaa hawriti dow makko katin faa kanko e taalibaaɓe makko ɓe kunngii heɓude no ɓe nyaamira.
21 Nde sakiraaɓe makko nannoo dum ndeen, ngarani mo, sabo wi'aama hoore makko waylitake.

22 Jannginooɓe Tawreeta yuurnooɓe
Urusaliima ngari, mbi'i:
—Beeljebul, hooreejo ginnaaji oon woni e
makko. Wo kam hokki mo baawɗe riiwude
ginnaaji ɗiin.
23 De Iisaa noddi ɓe ɓe ngara to muuɗum,
banndani ɓe, wi'i:
—Noy Seyɗaani waawirta riiwude hoore
muuɗum?
24 Si laamu feccake ina habda fu, laamu
nguun waawataa heddaade.
25 Katin du si galle feccake ina habda fu,
galle oon waawataa heddaade.
26 Ndelle, si Seyɗaani feccake ina haɓa e
hoore mum fu, waawataa heddaade, wo
ɗum timmoode muuɗum.
27 Iisaa jokkintini wi'i:
—Fay gooto waawaa naatude ley galle
gorko jom semmbe de hooya jawdi
muuɗum. Sanaa artoo haɓɓa joomum
tafon, ndeen ina waawi hooyude ko woni
ley suudu muuɗum.
28 Goonga kaalanammi on: yimɓe ina
mbaawi yaafeede hakkeeji muɓɓen fuu e
mbonkaaji dì ɓe mbonkii Laamɗo fuu.
29 Kaa mbonkiiɗo Ruuhu Ceniiɗo oon
yaafataake abada. Hakke joomum heddoto
dow muuɗum faa abada.
30 Iisaa wi'irii noon saabe ko ɓe mbi'i imo
wondi e ginnaaru ɗuum.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muuɗum
(Matta 12.46-50, Lukka 8.19-21)

31 Inna Iisaa e minyiraaɓe Iisaa worɓe
ngari, ndarii yaasin suudu ɗoon, de neli o
noddee.
32 Ɗo jamaa oon fiilii mo ɗoon, ɓe mbi'i
mo:
—Inna maa e minyiraaɓe maa na ngoni
yaasin, ina kaajaa ma.
33 O jaabii, o wi'i:
—Moy woni inna am e minyiraaɓe am?
34 O ndaari jooɗiiɓe ina piilii mo ɓeen, o
wi'i:
—Inan inna am e minyiraaɓe am.
35 Sabo gaɗoowo muuyɗe Laamɗo, kam
woni minyam gorko naa minyam debbo
naa inna am.

4

Banndol haala aawoowo
(Matta 13.1-9, Lukka 8.4-8)

1 Iisaa ina waajoo hunnduko maayo
ngoon katin. Jamaa keewɗo fiilii mo faa
o naati laana ndiyam, o jooɗii ley makka.
Jamaa oon fuu ina woni hunnduko maayo
ngoon.
2 Imo waajoroo ɓe e banndi keewɗi, imo
wi'a ɓe:
3 —Kettindee! Aawoowo yalti faa saaka
aawdi.
4 E ley aawugol ngool, aawdi ngondi
saami e laawol, de pooli ngari cuɓi ndi.
5 Yoga mayri saami e korokaaye ɗo leydi
heewaa, ndi fudi law, sabo leydi ndiin
ɗuuɗaa.
6 Ammaa nde naange wulnoo fu, ndi
ɗayli, ndi yoori sabo ndi waɗaay ɗaɗi.
7 Yoga mayri saami ɗo kebbe puɗata.
Kebbe ɗeen mawni, ɓilli ndi, ndi rimaay.
8 Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi,
mawni, rimi: yoga ɓeydake kile capanɗe
tati, yoga capanɗe jeegom, yoga hemre.
9 Caggal ɗuum, o wi'i:
—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimɓe
(Matta 13.10-17, Lukka 8.9-10)

10 Nde Iisaa toowtunoo yimɓe ɓeen fu,
taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen e yimɓe fiiliiɓe
mo ɓeen yami mo e dow banndi ɗiin.
11 O wi'i ɓe:
—Onon, on kokkaama faamude ko suuɗii
e kabaaru laamu Laamɗo. De wonɓe yaasin
ɓeen, huunde fuu sanaa mbanndanee.
12 Ɗum wadi de:
«ina ndaara faa wooɗa tawa nji'ataa,
ina nana faa laaɓa tawa paamataa,
faa taa ɓe tuuba de ɓe njaafee.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Lukka 8.11-15)

13 O wi'i ɓe:
—On paamaay banndol ngol naa? Noy
paamirton banndi goɗɗi ɗiin fuu ndelle?
14 Aawoowo oon wo konngol Laamɗo
aawata.
15 Aawdi caamundi sera laawol ndiin
wo nanɓe konngol ngool, de wakkati oon
fu Seyɗaani wara, itta ko aawaa e maɓɓe
ɗuum.
16 Aawaandi dow korokaaye ndiin woni
nanɓe ngol, de njaɓɓorii ngol seyo wakkati
gooto.
17 Ammaa ngol walaa ɗaɗi e maɓɓe,
wakkati seeɗa tan ngol wonata e maɓɓe.
Nde ɓillaare naa torra hewti ɓe saabe
konngol ngool fu, ɓe njoppan ngol wakkati
gooto.
18 Aawaandi ley kebbe ndiin woni nanɓe
ngol,
19 ammaa kaɓɓu-ko'u adunaaru e eytugol
jawdi, kam e muuyɗe yonki goɗɗe naatan
ɓe, ɓilla ngol, ngol laatoo dimarol.
20 Kaa ɗo aawdi ndiin saami e leydi lobbiri
ɗoon, ɓeen ngoni nanooɓe konngol ngool de
njaɓa ngol. Ɓe ndiman: yoga sowoo kile
capanɗe tati, yoga capanɗe jeegom, yoga
hemre.

Banndol dow lampal
(Lukka 8.16-18)

* **4:12** Esaaya 6.9-10.

21 Caggal ɗuum, Iisaa wi'i ɓe:
—Yalla won fuu kuɓɓoowo lampal de hippa ɗum kaakol, naa soorna ɗum ley leeso naa? Wanaa ɓilan ngal naa?
22 Walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko waɗiraa suuraare ko wurtintaake yaasin.
23 Jom nowru nanooru fuu nana!
24 O wi'i ɓe katin:
—Tinnee e no nanirton haalaaji am ɗi! Sabo ko etiranton woɓɓe, wo ɗuum etirantedon, woodi on ɓeydante du.
25 Sabo neddo fuu jogiido paamal† dow laamu Laamɗo ɓeydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay seeɗa ko jogii ɗuum teetete.

Banndol dow aawdi

26 O wi'i katin:
—Laamu Laamɗo ina wa'i hono neddo caakuɗo aawdi e ngesa muuɗum ni.
27 Ɓaawo ɗum, imo ɗaanoo jemma imo ummoo nyalooma, no laatorii fuu aawdi ndiin fuɗan, mawna, tawa joomum anndaa no ndi mawniri.
28 Leydi ndiin fuɗinta aawdi ndiin, ndi waɗa gulle, wutaandu jokka, de caggal ɗuum, wutaandu nduun waɗa gabbe.
29 Si ko aawaa ɗuum ɓenndii, tayee, sabo wakkati muuɗum yottake.

Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, 34, Lukka 13.18-19)

30 O jokkintini o wi'i:
—Ɗume nanndinten e laamu Laamɗo? Banndol ngole mbanndirten ngu?
31 Laamu Laamɗo ina nanndi e gabbel lekki mutaari. Kam ɓuri gabbe fuu famɗude.
32 De si ngel aawaama fu, ngel mawnan faa ngel ɓura leddе sardiŋe fuu. Ki waɗan licce mawɗe ɗe ɗowki faa pooli mbaawa nyiɓude cuudi muɓɓen e majje.
33 Iisaa waajorake yimɓe ɓeen konngol Laamɗo ngool e banndi keewɗi gaadi noon, haddi ko ɓe mbaawi faamude.
34 Walaa fuu ko o haalani ɓe si wanaa e banndol. Ammaa nde o toowtidi e taalibaaɓe makko ɓeen fuu, imo fiirtana ɗum'en banndi ɗiin fuu.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Lukka 8.22-25)

35 Kiiral naange nyalooma oon, Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
—En peyyita, keedowen gere ooto maayo.
36 Ɓe njoppi jamaa oon, ɓe tawti mo e laana ka o wonnoo e muuɗum kaan, ɓe ndunnyi. Laanaaji goddi du ina njokki mo.
37 Henndu sattundu ummii, bempeyye ummii ina piya laana kaan, faa ka hesi heewude ndiyam.
38 Iisaa ina ɗaanii gaɗa laana toon, imo wawlii wawlaare. Ɓe pindini mo, ɓe mbi'i mo:
—Moodibbo, a hillaaka ko min kalkata ɗum naa?
39 O ummii, o sappani henndu nduun e semmbe, o wi'i maayo ngoon:
—Deyyina! Dara!
Henndu nduun deyyinii, fuu waɗi siw.
40 Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:
—Ko waɗi de kulɗon? Faa hannden on ngalaa hoolaare naa?
41 Ɓe kuli kulol cattungol, heddii iɓe mbi'undura:
—O wo moy de fay henndu e ndiyam ina ɗowtanoo ɗum?

5

No Iisaa selliniri gonduɗo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Lukka 8.26-39)

1 Caggal ɗuum, ɓe njottii gere ooto maayo ngoon, to leydi Gerasa'en.
2 Nde Iisaa wurtinoo laana kaan ndeen, gonduɗo e ginnaaru yuuri ley caabeeje, hawri e makko.
3 Ley caabeeje ɗeen o jooɗinoo. Fay gooto waawaa haɓɓude mo, sabo fay callali kaɓɓataa mo.
4 Sabo imo woownoo geyyireede geyyelle e callali, ammaa imo taya callali ɗiin, imo hela geyyelle ɗeen. Fay gooto du semmbem hewtaay faa nannga mo.
5 Nyannde fuu, jemma e nyalooma ley caabeeje e baamle o woni, imo wulla imo seekitoroo kaaye.
6 Nde o haccinoo Iisaa faa to woddi ndeen, o doggiri to muuɗum, o sujidani ɗum,
7 o wulli faa toowi, o wi'i:
—Iisaa Ɓii Laamɗo Toowɗo, ɗume njiddaa waɗude kam? Hunanam saabe Laamɗo, a torrataa kam!
8 O wi'ii noon sabo Iisaa wi'unoo mo:
—Aan ginnaaru, yaltu e makko.
9 Iisaa yami mo, wi'i:
—Noy mbi'eteɗaa?
Ndu jaabii, ndu wi'i:
—Jamaa mbi'eteemi, sabo miɗen keewi.
10 Ndu nyaagii Iisaa sanne, taa wurtina ɗi leydi ndiin.
11 Coggal girooji manngal ina dura ɗoon e dow waamnde.
12 Ginnaaji ɗiin ŋaarii mo o acca ɗum'en naata e ley girooji ɗiin.
13 O jaɓani ɗi. Ginnaaji ɗiin njalti, naati e girooji ɗiin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii dow waamnde ndeen, saami ley maayo ngoon, yoolii. Iɗi ngaɗa hono ujunaaje ɗiɗi.
14 Duroo ɓe ɓeen ndoggi kaalanowi ɗum yimɓe ngalluure ndeen e seraaji mum.

† **4:25** Paamalɗo ina yaada e goondinal omtoowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga.

Yimɓe ɓeen njehi faa ndaarowa ko waɗi ɗuum.
15 Nde ɓe ngarnoo to Iisaa ndeen, ɓe nji'i
gorko gondunooɗo e ginnaaji oon ina jooɗii
ina ɓornii kaddule, hakkillo muuɗum du
wartii. De kulol nanngi ɓe.
16 Yiinooɓe ɗum ɓeen kaalani ɓe ko hewti-
noo gondunooɗo e ginnaaji oon e girooji
ɗiin.
17 Ndeen ɓe puɗɗi nyaagaade Iisaa dillana
ɓe leydi maɓɓe.
18 Nde o naatannoo laana kaan ndeen,
gondunooɗo e ginnaaji oon nyaagii mo o
acca ɗum jokka mo.
19 O salanii oon, o wi'i ɗum:
—Hootu suudu maa to koreeji maa,
kaalanaa ɓe ko Joomiraaɗo waɗani ma e
no o yurmorii ma.
20 O yehi imo gooyna e leydi mbi'eteendi
Galluuje Sappo ndiin ko Iisaa waɗani mo.
Ɓe fuu ɗum haaynii ɓe.

No Iisaa iirtiniri ɓii Jayrus e no selliniri debbo nyawɗo
(Matta 9.18-26, Lukka 8.40-56)

21 Nde Iisaa naatunoo laana yeccii gere
ooto maayo ndeen, jamaa keewɗo fiilii ɗum
katin ɗakkol maayo ɗoon.
22 Ndeen gooto e hooreeɓe suudu waa-
jordu bi'eteeɗo Jayrus wari, yi'i Iisaa tan,
hippii e koyɗe muuɗum.
23 O nyaagii ɗum o haali faa heewi, o wi'i:
—Ɓiyam debbo ina habda e yonki. War
yowu junngo maa dow makko, faa o daɗa,
o wuura!
24 Iisaa yaadi e makko. Jamaa keewɗo
jokki ɗum faa ina ɓilla ɗum.
25 Ina woodi ɗoon debbo mo yiiyam
muuɗum taccataa ko waɗata duuɓi sappo
e ɗiɗi.
26 O tampii sanne, o yehii to sawrooɓe
heewɓe faa jawdi makko timmi. Ɗum fuu
samtanaay mo, nyawu nguun ɓeydoto tan.
27-28 O nani haala Iisaa ina haalee, o naati
e jamaa oon. Imo miiloo si o heɓii o meemii
saaya muuɗum tan o daɗan. O yuuri gaɗa
Iisaa, o meemi saaya muuɗum.
29 Wakkati oon yiiyam makko darii, de o
maati e terɗe makko o daɗii.
30 Wakkati oon fu, Iisaa du maati
won baawɗe yuuruɗe e muuɗum, yeeyii
hakkunde jamaa oon, wi'i:
—Moy meemi saaya am?
31 Taalibaaɓe makko ɓeen mbi'i mo:
—A yi'ii inan jamaa ina ɓilli ma, de aɗa
yama moy meemi ma?
32 Kaa imo yeewa gereeji fuu, faa o yi'a
meemuɗo mo oon.
33 Debbo oon ina diwna no foti hulude
sabo ina anndi ko waɗi, wari, hippii yeeso
makko, haalani mo goonga.
34 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, goonɗinal maa dannii
ma. Yahu e jam! A daɗii e nyawu maa!
35 O tilaaki haalde, faa woɓɓe yuuruɓe to
suudu Jayrus hooreejo waajordu oon mbi'i
ɗum:
—Ɓiya heddaaki. Haanaa tampinaa
Moodibbo o katin!
36 Kaa Iisaa hiisaaki haala maɓɓe, wi'i
Jayrus:
—Taa hulu, goonɗin tan!
37 O accaay fay gooto yaada e makko
si wanaa Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna
minyoo Yaakuuba oon.
38 Ɓe njottii suudu hooreejo waajordu
oon. O tawi ɗoon jamaa, yimɓe ina mboya,
ina mbulla semmbe.
39 Nde o naatunoo ndeen, o wi'i ɓe:
—Ɗume woni bojji ɗi e duko ko? Suka o
maayaay, wo o ɗaani tan.
40 Ɓe njalnorii haala makko. Ndeen o
wurtini ɓe fuu, o hooyi baaba suka oon e
inna muuɗum e taalibaaɓe makko tato ɓe
o wondi, ɓe naati suudu to suka oon tawaa
toon.
41 O nanngi junngo mum, o wi'i:
— *Talita kuumii!* (Ɗum na fiirta «Suka
debbo, umma!»)
42 Wakkati oon fu suka oon ummii, ina
yaha. Duuɓi makko wo sappo e ɗiɗi. Ɗum
haaynii yimɓe ɓeen sanne.
43 Iisaa tindini ɓe sanne taa ɓe paamina
ɗum fay gooto. O wi'i ɓe kokka suka oon ko
nyaametee.

6

No Nasaraatunkooɓe calorii jaɓande Iisaa
(Matta 13.53-58, Lukka 4.16-30)

1 Iisaa dilli nokku oon, hooti wuro ngo
mawni ngoon. Taalibaaɓe muuɗum njokki
ɗum.
2 Nde nyalaande fowteteende yottinoo
ndeen, o fuɗɗi waajaade ley suudu waa-
jordu nduun. Nanɓe waaju makko ɓeen,
ɗum haaynii ɗum'en, heddii ina mbi'a:
—Toy o heɓi ɗum? Noy o heɓiri hakkillo
ngo? Ndaar! Noy neɗɗo waawiri waɗirde
kaayeefiiji ɗi?
3 Yalla wanaa kanko woni cehoowo leɗɗe,
ɓii Mariyama naa? Wanaa o mawnoo
Yaakuuba e Yuusufi e Yahuuda e Simon?
Wanaa enen e banndiraaɓe makko rewɓe
koddi naa?
Ɗum saabanii ɓe salaade mo.
4 Wakkati oon, o wi'i ɓe:
—Annabaajo ina teddinee e nokku fuu si
wanaa e ley wuro muuɗum e hakkunde
rimdaaɓe muuɗum e ley suudu mum.
5 Iisaa heɓaay waɗude ɗoon fay kaayeefi
gooto, si wanaa ko yowi junngo muuɗum e
nyawɓe seeɗa, danni ɗum'en.

6 De ko ɓe ngoondinaay mo ɗuum haay-
nake mo.

No Iisaa nuliri taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo ɓeen
(Matta 10.1, 5-15, Lukka 9.1-6)

Caggal ɗuum, Iisaa yiiltii e gure piiliiɗe
ɗoon ɗeen, ina waajoo.
7 O noddi taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, o
nuliri ɗum'en ɗiɗo ɗiɗo. O hokki ɓe baawɗe
riiwude ginnaaji,
8 o wi'i ɓe taa ɓe njaada e fay huunde
si wanaa cabbi. Taa ɓe kooya buuru naa
mbasu naa kaalisi e ley njiibaaji maɓɓe.
9 O yamiri ɓe ɓe ɓornoo paɗe, de taa ɓe
kooya saayaaji ɗiɗi.
10 O wi'i ɓe katin:
—Galle fuu mo njippiɗon, keddoɗon ɗoon
faa nde ndilloton e nokku oon.
11 Si on ngarii e nokkuure de yimɓe
njaɓɓaaki on naa kettindanaaki on, ndil-
lon toon, piɗɗon sollaare maɓɓe wonnde e
koyɗe mon faa laatanoo ɓe seedee e dow
bonanda maɓɓe.
12 Ɓe njehi, ɓe mbaajii yimɓe ɓeen tuuba,
13 ɓe ndiiwi ginnaaji keewɗi, ɓe ngatti
nebbam dow ko'e nyawɓe heewɓe ɓe cellini
ɗum'en.

No Yaayaa maayri
(Matta 14.1-12, Lukka 9.7-9)

14 Hirudus, kaananke oon, nani haala
Iisaa ina haalee, sabo innde Iisaa sankitake
faa yaaji. Woɓɓe ina mbi'a wo o Yaayaa
lootoowo lootagal batisima* oon ummitii e
maayde, ɗuum waɗi de imo jogii baawɗe
waɗude kaayeefiiji.
15 Woɓɓe ina mbi'a wo o annabi Iliyaasa.
Woɓɓe du ina mbi'a wo o annabaajo hono
annabaaɓe arandeeɓe ɓeen ni.
16 Nde Hirudus nannoo ɗum ndeen, wi'i:
—Yaayaa mo tayunoomi hoore mum oon,
kam iirtii!
17 Tawi Hirudus yamiriino Yaayaa nan-
ngee, haɓɓee, uddee ley kasu. O waɗii
ɗum saabe Hirudiya jom suudu mawniiko
bi'eteeɗo Filipu mo o ɓaŋunoo oon.
18 Sabo Yaayaa ina wi'annoo mo:
—Daganaaki ma teetaa jom suudu
mawna.
19 Hirudiya mettaa e Yaayaa faa ina yiɗi o
waree, de heɓaay laawol,
20 sabo Hirudus ina hulannoo Yaayaa,
ina anndunoo o gorko ponnditiiɗo, ceniiɗo.
Ɗum waɗi de imo haybannoo ɗum. Si o het-
tindake haala muuɗum fu, hakkillo makko
jiiɓoto, woɗi du imo yiɗi hettindanaade
ɗum.
21 Ammaa, Hirudiya heɓi laawol warude
mo nyannde rimeede Hirudus wartunoo.
Hirudus waɗani howruuɓe muuɗum e
hooreeɓe sordaasiiɓe ɓeen e inndee-
anndee'en Galili ɓeen fuu hiraande
mawnde.
22 Ɓii Hirudiya debbo naati ina wama.
Ɗum weli Hirudus e jooɗodiiɓe e muuɗum
fuu. O wi'i suka debbo oon:
—Haalanam ko njiɗɗaa faa mi waɗane.
23 O hunanii ɗum, o wi'i o hokkan ɗum
huunde fuu ko nyaagii mo, fay si tawi wo
feccere laamu makko.
24 De suka debbo oon yalti, wi'i inna
muuɗum:
—Ɗume kaanumi nyaagaade mo?
Inniiko oon jaabii mo, wi'i:
—Nyaaga mo hoore Yaayaa lootoowo
lootagal batisima oon!
25 Suka debbo oon henyii, yeccii to
kaananke oon, nyaagii ɗum, wi'i:
—Ko njiɗumi, ngaddanaa kam joonin
joonin wo hoore Yaayaa lootoowo lootagal
batisima oon e ley le'al!
26 Ɓernde Hirudus metti sanne. Ammaa
saabe ko hunii ɗuum e saabe noddaaɓe
ɓeen, o yiɗaa yaltude e konngol makko
ngool.
27 Wakkati oon o neli gooto e sordaasiiɓe
doomooɓe mo ɓeen, o yamiri ɗum wad-
dowa hoore Yaayaa. Sordaasi oon yeccii,
naati ley kasu toon, tayi hoore Yaayaa,
28 tummbi ley le'al, waddi, hokki suka
debbo oon. Suka debbo oon du hokki inna
mum.
29 Nde taalibaaɓe Yaayaa ɓeen nannoo
ɗum ndeen, ngari kooyi ɓanndu makko
nduun, ngattowi ɗum e saabeere.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo e rewɓe e sukaaɓe
(Matta 14.13-21, Lukka 9.10-17, Yuhanna 6.1-14)

30 Nulaaɓe ɓeen ngarti to Iisaa, kaalani
ɗum ko ngaɗi ɗuum e ko mbaajii ɗuum fuu.
31 O wi'i ɓe:
—En njaha nokkuure ferwunde, keɓon
fowtinaade seeɗa.
Ko o wi'i noon ɗuum wo saabe yaha-
warta yimɓe na heewi ɗoon, faa kanko e
taalibaaɓe makko ɓeen, ɓe kunngii heɓude
fay no ɓe nyaamira.
32 Ɓe njehi ɓe naatowi laana, ɓe peyyiti, ɓe
toowti kamɓe tan e nokku perwuɗo.
33 Yimɓe heewɓe nji'ii iɓe njaha, anndi-
ti to ɓe ponndii. Heewɓe yuuri e gure ɗeen
fuu, kenyanii to ɓe ponndii toon, arti ɓe
yottaade.
34 Nde o yaltunoo e laana kaan ndeen, o
yi'i jamaa keewɗo. O yurmii ɓe sanne, sabo
iɓe nga'i hono no baali ɗi ngalaa duroowo
ni. O heddii imo waajoo ɓe kulle keewɗe.

* **6:14** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

35 Nde hiirunoo ndeen, taalibaaɓe ɓeen
ɓattitii mo, mbi'i:
—Joonin hiirii, katin du nokku o wo ladde
ɓolde.
36 Mbi'aa jamaa o sankitoo e gure e
nokkuuje ɓadiiɗe ɗo faa coodowa ko
nyaama.
37 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Onon e ko'e mooɗon, kokkee ɓe ko ɓe
nyaama!
Ndeen ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Ndelle aɗa yiɗi min kooya buuɗi cardi
keme ɗiɗi min coodanowa ɓe buuru ko ɓe
nyaama?
38 Wakkati oon, o wi'i ɓe:
—Noy foti buuruuje ɗe njogiɗon? Njehee
ndaarowee!
Nde ɓe njahunoo ɓe kumpitowii ndeen, ɓe
mbi'i mo:
—Buuruuje joy e liyyi ɗiɗi min njogii.
39 O yamiri taalibaaɓe ɓeen njoyyinira ja-
maa oon feere feere dow huɗo hecco.
40 Ɓe njooɗorii feere feere, hemre hemre,
e capanɗe njoyo njoyo.
41 O hooyi buuruuje joy ɗeen e liyyi ɗiɗi
ɗiin, o tiggitii kammu, o yetti Laamɗo. O
heltii buuru oon, o hokki taalibaaɓe makko
peccana yimɓe ɓeen. Hono noon liyyi ɗiɗi
ɗiin du.
42 Ɓe fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari.
43 Taalibaaɓe ɓeen kawrunduri kedde bu-
uru e liyyi ɗeen, kebbini kandeeje sappo e
ɗiɗi.
44 Nyaamuɓe buuru oon ɓeen, fay worɓe
tan ngaɗii hono ujunaaje njoyo.

No Iisaa yaari dow ndiyam e koyɗe
(Matta 14.22-33, Yuhanna 6.15-21)

45 Wakkati oon fu, Iisaa yamiri taalibaaɓe
muuɗum naata laana kaan, ardoo ɗum
peyyita njaha Baytisayda gere ooto maayo
ngoon. Kanko du, o waynoo jamaa oon
tafon.
46 Nde o seedunoo e jamaa oon ndeen, o
yeeŋowi dow waamnde faa o waɗa du'aare.
47 Nde jemma warnoo ndeen, tawi laana
kaan ina woni hakkunde maayo toon, Iisaa
tan heddii e leydi.
48 O sooynii taalibaaɓe ɓeen ina cummba†
ko mbaawi fuu, sabo wo ɓe hawrooɓe e hen-
ndu. Nde ɓadinoo weetude ndeen, o wari to
maɓɓe imo yaha e koyɗe dow ndiyam ɗaam,
faa o hesi faltaade ɓe.
49 Kaa nde ɓe njiinoo mo imo yaha e
dow ndiyam ɗaam ndeen, ɓe cikki wo ɗum
mbeelu, ɓe keddii iɓe mbaayda,
50 sabo ɓe fuu, nde ɓe njiinoo mo ndeen,
nesiiji maɓɓe tayi. Wakkati oon Iisaa wi'i ɓe:
—Cellinee ɓerɗe mon! Wo miin. Taa
kulee!
51 O naati laana kaan, o tawti ɓe, de hen-
ndu nduun darii. Ɗum haaynii ɓe sanne.
52 Ɓe paamaayno haaynde nde Iisaa
waɗiri buuru oon ndeen, sabo ɓe wumɓe
ɓerɗe.

No Iisaa selliniri nyawɓe ley leydi Gene-
saret
(Matta 14.34-36)

53 Ɓe peyyiti maayo ngoon, ɓe njottii leydi
Genesaret, ɓe ndarii ɗoon.
54 Wakkati ɓe njalti e laana kaan ndeen,
yimɓe ɓeen annditi mo,
55 cankitii e seraaji ɗiin fuu, ina njowa
nyawɓe muɓɓen e dow daɗɗooji, ina ngadda
nokku fuu ɗo nani imo woni.
56 Katin du ɗo Iisaa tawaa fuu, gilla e
ley gure faa e galluuje faa e ladde, yimɓe
ɓeen ngaddan nyawɓe muɓɓen e taliyaaje,
ina ŋaaroo mo o acca ɓe meema fay si wo
kommbol saaya makko. Meemuɗo ngol du
fuu daɗii.

7

Haala al'aada maamiraaɓe
(Matta 15.1-9)

1 Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta woɓɓe
yuuruɓe Urusaliima piilii Iisaa.
2 Ɓe nji'i taalibaaɓe makko woɓɓe ina
nyaamira juuɗe tuunɗe, ɗum woni tawa
lootiraay no tawaangal maɓɓe worri ni.*
3 Sabo Farisa'en e Alhuudiyankooɓe fuu
nyaamataa si lootaay juuɗe muɓɓen faa
laaɓa, al'aada maamiraaɓe maɓɓe oon ɓe
njokki.
4 Si ɓe ngartii luumo, ɓe nyaamataa si ɓe
lootaaki. Iɓe njogii al'aadaaji goɗɗi keewɗi
ɗi ɓe njokki, ko wa'i hono lawyude kore e
potiije e taasaaje gaɗiraaɗe njamndi.
5 Wakkati oon, Farisa'en e jannginooɓe
Tawreeta yami Iisaa, mbi'i:
—Ɗume waɗi de taalibaaɓe maa ɓeen nde-
wataa al'aadaaji maamiraaɓe meeɗen, ina
nyaamira juuɗe tuunɗe?
6 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Annabi Esaaya woofaay fey nde sap-
pinoo on. Wo on munaafiki'en, hono no
winndiraa:
«Lenyol ngol ina teddina kam e kunnduɗe
muɓɓen,
ammaa ɓerɗe muɓɓen ina mboɗɗii
kam.
7 Ɓolum ɓe ndewata kam.
Si goonga, janndeeji ɗi ɓe njannginta
ɗiin wo jamirooje yimɓe tan.»†
8 Iisaa jokkintini, wi'i:

† **6:48** Maanaa summbude wo awyude faa adina laana yeeso ley ndiyam.
* **7:2** lootugol juuɗe ngol haɓɓaaki e ittude tuundi, wo faa joomum fonnditanoo diina ngol waɗiraa.
† **7:7** Esaaya 29.13.

—Oɗon acca jamirooje Laamɗo, de oɗon njokka al'aadaaji yimɓe.
9 Oɗon calanoo yamiroore Laamɗo faa laaɓa, faa keɓon ndarnon al'aada mooɗon!
10 Sabo Muusaa wi'i: «Teddin bammaa e inna maa.»‡ O wi'i katin: «Kuɗuɗo bammum naa inna mum, wareede laatoo jukkungo muuɗum.»§
11 De onon le, oɗon mbi'a ina heya si neɗɗo wi'ii bammum naa inna mum: «Ko kaannoomi wallirde ma ɗuum wo *Korbaan*» (Korbaan ina fiirta «Sadaka Laamɗo»).
12 Ko mbi'oton noon ɗuum, oɗon kaɗa yimɓe wallude baabiraaɓe muɓɓen naa inniraaɓe muɓɓen katin.
13 Hono noon tosirton konngol Laamɗo e al'aadaaji ɗi ndonundurton ɗiin. Katin du oɗon ngaɗa kulle keewɗe gaaɗe noon.

Haala ko tuuninta neɗɗo
(Matta 15.10-20)

14 Caggal ɗuum, Iisaa nodditi jamaa oon, wi'i ɗum:
—Kettindanee kam, on fuu, paamee:
15 Fay huunde naatataa e neɗɗo de tuuninа ɗum. De wo ko yuurata ley neɗɗo ɗuum tuuninta ɗum. [
16 *]
17 Nde Iisaa seedunoo e jamaa oon de naatowi ley suudu ndeen, taalibaaɓe muuɗum ɓeen yami ɗum maanaa banndol ngol.
18 O wi'i ɓe:
—Onon du, on paamaay naa? On paamaay ko yuurata yaasin de naata e hunnduko neɗɗo ɗuum, wanaa ɗuum tuuninta joomum?
19 Sabo ɗum naataay e ɓernde joomum. Wo reedu mum tan ɗum naati, woodi du ɗum yaltan.
E haalaaji ɗiin Iisaa holliri nyaamdu fuu na laaɓi.
20 O wi'i katin:
—Ko wurtotoo e ley ɓernde neɗɗo ɗuum, wo kam tuuninta joomum.
21 Sabo e ɓernde neɗɗo miilooji bondi yuurata, kam e fijirde e nguyka e war-hoore e
22 jeenu e eelgal e bonanda e jamba e golleeji terɗe cemtiniiɗi e muuyɗe bonɗe e mbonka e mawninkinaare e majjere.
23 Kujje bonɗe ɗeen fuu e ɓernde yuurata, de tuunina neɗɗo.

No debbo mo wanaa Alhuudiyanke goondiniri Iisaa
(Matta 15.21-28)

24 Iisaa dilli ɗoon fonndii leydi Tirus. O jippii e suudu gomma. O yiɗaa fay gooto faama toon o woni, ammaa o waawaano suuɗaade.
25 Wakkati oon, debbo gomma mo ɓinngel muuɗum dewel wondi e ginnaaru, nani haala makko ina haalee, wari hippii ɗakkol koyɗe makko.
26 Debbo oon wanaa Alhuudiyanke, wo to Finiki ley leydi Siiriya o rimaa. O nyaagii Iisaa itta ginnaaru nduun e ɓiyiiko oon.
27 Kaa Iisaa wi'i mo:
—Accu sukaaɓe ɓeen kaara tafon. Sabo hooyude nyaamdu sukaaɓe de faɗɗana dawaaɗi wooɗaa.
28 Debbo oon jaabii mo, wi'i:
—Goonga Joomam, ammaa dawaaɗi doomooji du ina nyaama ko sukaaɓe caamdinta ɗuum.
29 Wakkati oon, Iisaa wi'i mo:
—Saabe ko njaabiɗaa jaabu o, hootu, ginnaaru nduun wurtake e ɓiya oon.
30 O hooti, o tawi ɓiyiiko oon ina fukkii dow leeso, ginnaaru nduun yaltii e muuɗum.

No Iisaa selliniri gorko paho mo haala muuɗum laaɓaa

31 Iisaa dilli leydi Tirus, rewi leydi Sidon, e leydi mbi'eteendi Galluuje Sappo ndiin, warti maayo Galili.
32 O waddanaa gorko paho mo haala muuɗum laaɓaa, o nyaagaa o yowa junngo makko e dow muuɗum.
33 Wakkati oon, Iisaa toowtini mo jamaa oon, watti kolli muuɗum e noppi makko, tutti, meemiri tutte ɗeen ɗemngal makko.
34 Caggal ɗuum, o tiggitii kammu, o uumi, o wi'i paho oon:
— *Efata!* (Dum na fiirta «Cukkitee!»)
35 Wakkati oon, noppi gorko oon cukkitii, ɗemngal muuɗum yoppaa, heddii ina haalira no wooɗiri.
36 Iisaa yamiri yimɓe ɓeen taa ɓe kaalana huunde nde fay gooto. Ammaa fay ko o haɗata ɓe dow majjum, iɓe ɓeyda haalde ɗum.
37 Dum haaynii ɓe faa yottii kaaddi, iɓe mbi'a:
—Golleeji makko fuu na mboodi. Imo faaɗintina faaɗuɓe, imo muumɗintina muumɓe.

8

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje nayo e rewɓe e sukaaɓe
(Matta 15.32-39)

1 Ley balɗe ɗeen, jamaa keewɗo hawriti katin. E ley ko ɓe ngalaa ko ɓe nyaama, Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i ɗum'en:
2 —Yimɓe ɓe ina njurminii kam, sabo hannden woni balɗe tati iɓe ngondi e am, de ɓe ngalaa ko ɓe nyaama.

‡ **7:10** Wurtagol 20.12. § **7:10** Wurtagol 21.17, Lewinkooɓe 20.9. * **7:16** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 16: Jom nowru fuu nana!

3 Si mi yoppii ɓe koota tawee ɓe nyaa-
maay, yolbere liɓowan ɓe dow laawol. Sabo
woɓɓe maɓɓe yuurii to woɗɗi.
4 Taalibaaɓe makko ɓeen njaabii mo,
mbi'i:
—Toy neɗɗo heɓata ko nyaamnata yimɓe
ɓe ley ladde nde?
5 O yami taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i:
—Noy foti buuruuje ɗe njogiɗon?
Ɓe mbi'i mo:
—Jeɗɗi.
6 De o yamiri jamaa oon jooɗoo e leydi. O
hooyi buuruuje jeɗɗi ɗeen, o yetti Laamɗo,
o heltii ɗe, o hokki taalibaaɓe makko ɓeen
peccana jamaa oon. Ɓe ngaɗiri noon.
7 Iɓe njogii katin liyyoy pamaroy seeɗa.
Iisaa yetti Laamɗo dow makkoy, wi'i taal-
ibaaɓe muuɗum ɓeen pecca koy, kankoy du.
8 Ɓe nyaami faa ɓe kaari. Taalibaaɓe ɓeen
kawrunduri kedde ɗeen. Ɓe keewi kan-
deeje jeɗɗi.
9 Iɓe ngaɗa worɓe ujunaaje nayo. Caggal
ɗuum, Iisaa yoppi ɓe,
10 naatidi e taalibaaɓe muuɗum laana
wakkati oon, feyyiti, yehi leydi Dalmanu-
uta.

No Farisa'en pilorii maande
(Matta 16.1-4)

11 Farisa'en ɓeen ngari, puɗɗi yeddun-
durde e Iisaa. Ɓe ŋaarii mo o holla ɓe
maande yuuroore dow kammu faa ɓe
ndaartindoo mo.
12 Iisaa uumi, wi'i:
—Ɗume waɗi de yimɓe jamaanu hannden
o ina piloo holleede maande? Goonga
kaalanammi on: fay maande wootere on
keɓataa!
13 Caggal ɗuum, o seedi e maɓɓe, o naati
laana kaan, o fonndii gere ooto maayo.

Haala rabilla Farisa'en e Saduki'en
(Matta 16.5-12)

14 Taalibaaɓe ɓeen njeggiti yooɓaade bu-
uru, si wanaa buuruwal gootal tan ɓe njogii
ley laana kaan.
15 Wakkati oon, o tindini ɓe, o wi'i:
—Kakkilee, ndeentee e rabilla Farisa'en e
mo Hirudus oon.
16 Taalibaaɓe ɓeen ina kaalda ina mbi'a
ko njooɓaaki buuru ɗuum waɗi de o wi'iri
noon.
17 Iisaa annditi ko ɓe kaalata ɗuum, wi'i
ɓe:
—Ko waɗi de oɗon kaalda hakkunde
mooɗon on njooɓaaki buuru? Yalla faa
joonin on annditaay, on paamaay? Naa on
wumɓe ɓerɗe?
18 Oɗon njogii gite, de on nji'ataa naa?
Oɗon njogii noppi, de on nanataa naa? Yalla
on miccitaaki
19 nde peccanmi worɓe ujunaaje njoyo
buuruuje joy ndeen, kandeeje foti keb-
binɗon kedde ɗeen?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Kandeeje sappo e ɗiɗi.
20 O yami ɓe katin, o wi'i:
—Nde peccanmi worɓe ujunaaje nayo
buuruuje jeɗɗi ndeen, kandeeje foti keb-
binɗon kedde ɗeen?
Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Kandeeje jeɗɗi.
21 Ndeen o wi'i ɓe:
—Faa joonin on paamaay naa?

No Iisaa wumtiniri bumɗo ley Bayti-
sayda

22 Ɓe njottii Baytisayda. Ɗoon yimɓe ngad-
dani Iisaa bumɗo, ɓe nyaagii ɗum meema
mo.
23 O nanngi junngo bumɗo oon, o yaari
ɗum yaasin wuro ngoon. Caggal ɗuum, o
tutti e gite muuɗum, o yowi juuɗe makko e
muuɗum, o yami ɗum, o wi'i:
—Won ko nji'ataa naa?
24 Bumɗo oon feerti gite mum, wi'i:
—Miɗo yi'a yimɓe, de iɓe nga'ani kam
hono leɗɗe jahooje ni.
25 Iisaa yowi juuɗe muuɗum e gite makko
katin. Ndeen gorko oon feerti gite mum,
tawi wumtii faa wooɗi, jiiɗe muuɗum na
laaɓi.
26 Iisaa wi'i mo:
—Hootu, de taa njeccoɗaa ley wuro ngo.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Matta 16.13-20, Lukka 9.18-21)

27 Caggal ɗuum, Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum ponndii gure gonɗe ɗakkol
Kaysariya Filipu. Dow laawol ngool, o yami
ɓe:
—Moy yimɓe mbi'ata ngonumi?
28 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo
lootagal batisima. Woɓɓe ina mbi'a wo a
annabi Iliyaasa. Woɓɓe du ina mbi'a wo a
gooto e ley annabaaɓe ɓeen.
29 O yami ɓe, o wi'i:
—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?
Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo a Almasiihu.
30 Wakkati oon, o sappani ɓe sanne taa ɓe
kaalana ɗum fay gooto.

No Iisaa sapporii maayde muuɗum e
iirtagol muuɗum
(Matta 16.21-23, Lukka 9.22)

31 O fuɗɗi faaminde ɓe:
—Ina tilsi Ɓii Neɗɗo torree torraaji keewɗi.
Mawɓe yimɓe e hooreeɓe almaami'en e jan-
ginooɓe Tawreeta caloto mo. O warete, de
gaɗa balɗe tati fuu o iirtoto.

32 O haalani ɓe ɗum faa laaɓi, de Piyeer
toowtini mo, fuɗɗi felude mo dow haalaaji
makko ɗiin.
33 Iisaa kaa, hucciti e taalibaaɓe muuɗum,
ndaari ɓe, de feli Piyeer, wi'i:
—Woɗɗam aan Seyɗaani! Sabo miilooji
maa ɗiin yuuraay to Laamɗo, wo to yimɓe ɗi
yuuri.

No Iisaa jokkirtee
(Matta 16.24-28, Lukka 9.23-27)

34 Caggal ɗuum, o noddi jamaa oon e taal-
ibaaɓe makko ɓeen, o wi'i ɗum'en:
—Muuyɗo jokkude kam fuu, sela
ndaarude hoore muuɗum, de hooya leggal
muuɗum palaangal, jokka kam.*
35 Sabo muuyɗo dannude yonki muuɗum,
mursan ki. Ammaa mursuɗo ki saabe am e
saabe Kabaaru Lobbo oon fu, dannan ki.
36 Ɗume heɓude adunaaru ndu fuu nafata
neɗɗo si tawii mursii yonki muuɗum?
37 Yalla ina woodi ko neɗɗo waawi hokki-
tirde faa danna yonki muuɗum naa?
38 Cemtirɗo kam miin e haalaaji am e ley
jamaanu tuunɗo luttuɗo Laamɗo o, miin,
Ɓii Neɗɗo du, mi semtiran ɗum nde ngar-
tidoymi e maleyka'en seniiɓe e ley teddeen-
gal Baaba am.

9

1 O wi'i ɓe katin:
—Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe
ɗo ɓe maayataa tawee nji'aay laamu
Laamɗo ina warda e baawɗe.

Haala waylitagol alhaali Iisaa
(Matta 17.1-13, Lukka 9.28-36)

2 Balɗe jeegom caggal ɗuum, Iisaa yaadi
e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna, o toowtidi
e muɓɓen dow waamnde toownde, kam'en
tan. Ɗoon alhaali makko waylitii yeeso
maɓɓe.
3 Kaddule makko njalbi, ndawni far,
faa dawninoowo fay gooto waawaa
rawninirde noon e adunaaru ndu.
4 Iliyaasa e Muusaa ɓangani ɓe, ina kaalda
e makko.
5 Ndeen Piyeer wi'i mo:
—Moodibbo, gonal amin ɗo ina woodi.
Accu min ndarna hukumuuji tati: aan
gooto, Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.
6 O anndaa ko o haalata, sabo kulol man-
ngol naatii ɓe, kamɓe taalibaaɓe ɓeen.
7 Ruulde wari suddi ɓe. Daande yuuri e ley
ruulde ndeen ina wi'a:
—O woni Ɓiyam mo korsinmi. Kettinda-
nee mo!
8 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen yeewi
gereeji fuu, de nji'aay fay gooto si wanaa
Iisaa tan.
9 E ley ko ɓe njippotoo waamnde ndeen
ɗuum, o yamiri ɓe taa ɓe kaalana fay gooto
ko ɓe nji'i ɗuum faa wakkati nde Ɓii Neɗɗo
iirtii e hakkunde maayɓe ndeen.
10 Ɓe njaɓi konngol ngol, de ɓe keddii
iɓe yamundura hakkunde maɓɓe ɗume woni
maanaa iirtaade e hakkunde maayɓe.
11 Caggal ɗuum, ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Ɗume waɗi de jannginooɓe Tawreeta
ina mbi'a tilay annabi Iliyaasa artoo Al-
masiihu warude?
12 O jaabii ɓe:
—Goonga, Iliyaasa artoto warude tafon
moyyintinoo huunde fuu. Ndelle ko waɗi de
Binndi ɗiin mbi'i ina tilsi Ɓii Neɗɗo torree
torraaji keewɗi, huyfinee?
13 Miɗo haalana on: Iliyaasa wariino, de
ɓe ngolli ɗum ko ɓe muuyi fuu, hono no
haala makko haaliraa e Binndi ɗiin ni.

No Iisaa selliniri suka gonduɗo e gin-
naaru
(Matta 17.14-21, Lukka 9.37-43)

14 Nde ɓe ngartunoo to taalibaaɓe heddi-
nooɓe ɓeen fu, ɓe nji'i jamaa keewɗo ina fi-
ilii ɗum'en, jannginooɓe Tawreeta ɓeen ina
njeddundura e muɓɓen.
15 Wakkati yimɓe ɓeen nji'unoo Iisaa fu,
ɗum haaynii ɓe. Ɓe ndoggi ɓe njaɓɓowii mo.
16 O yami ɓe, o wi'i:
—Ɗume njeddundurton e maɓɓe?
17 Gorko gooto ley jamaa oon jaabii mo,
wi'i:
—Moodibbo, mi gaddanɗo ma ɓiyam
gorko mo ginnaaru muumɗini.
18 Ɗo ginnaaru nduun ummorii mo fuu,
liɓan mo e leydi, hunnduko makko ina
wurtina nguufo, imo ŋeryundura nyiiye
makko, o yoora koloŋ. Mi nyaagake
taalibaaɓe maa ɓeen ndiiwa ndu, de ɓe
kunngii.
19 Iisaa wi'i yimɓe ɓeen:
—Hey onon yimɓe jamaanu hanndeejo ɓe
ngalaa goonɗinal! Faa ndey ngondammi e
mooɗon? Faa ndey keddotoomi munyande
on? Ngaddanee kam suka oon!
20 O waddanaa suka oon. Nde ginnaaru
nduun yi'unoo Iisaa ndeen, dimmbi suka
oon, liɓi ɗum, heddii suka oon ina talloo
e leydi, hunnduko muuɗum ina wurtina
nguufo.
21 Iisaa yami baaba suka oon, wi'i:
—Gilla ndey ɗum heɓi mo?
Baaba oon jaabii, wi'i:
—Gilla imo famɗi.
22 Katin du wakkati fuu ginnaaru nduun
ina liɓa mo ley yiite naa ley ndiyam faa
halka mo. De si tawii won ko mbaawɗaa fu,
njurmoɗaa min, mballaa min!
23 Iisaa wi'i mo:

* **8:34** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki mum hono no Iisaa ni.

—Si miɗo waawi mbiiɗaa? Huunde fuu ina waawi laatanaade goondiindo.
24 Wakkati oon, baaba suka oon yeewnii, wi'i:
—Mi goondiinii, de wallam, sabo goondiinde ina tiidi kam!
25 Nde Iisaa yi'unoo jamaa oon ina dogga warde ndeen, sappani ginnaaru nduun e semmbe, wi'i ndu:
—Ginnaaru muumɗinooru faaɗinooru, miɗo yamire mburtoɗaa e suka o, taa naatu mo abada katin!
26 Ginnaaru nduun feekii, dimmbi suka oon semmbe, de yalti e makko. Heddii imo wa'i hono maayɗo, faa ko heewi e wonnooɓe ɗoon ɓeen ina mbi'a o maayii.
27 Ammaa Iisaa nanngi junngo makko, ummini mo tan, o darii.
28 Caggal ɗuum Iisaa naati suudu de taalibaaɓe muuɗum ɓeen toowtidi e muuɗum, yami ɗum, mbi'i:
—Ɗume wadi de min kunngii riiwude ginnaaru nduun?
29 O jaabii:
—Ginnaaru nduun, sii muuɗum riiwirtaake si wanaa du'aare.

Haala Iisaa ɗiɗaɓa dow maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Matta 17.22-23, Lukka 9.43-45)
30 Ɓe ndilli ɗoon, ɓe ceeki leydi Galili. O yiɗaa fay gooto faama ɗum,
31 sabo imo waajoo taalibaaɓe makko ɓeen. Imo wi'a ɗum'en:
—Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe yimɓe. Ɓe mbaran ɗum, de caggal baldɗe tati fu, iirtoto.
32 Ammaa taalibaaɓe ɓeen paamaay maanaa haala kaan, de kuli yamude mo du.

Haala ɓurɗo teddude
(Matta 18.1-5, Lukka 9.46-48)
33 Ɓe njottii Kafarnahum. Nde ɓe njippinoo suudu weerdude maɓɓe fu, o yami taalibaaɓe makko, o wi'i:
—Ɗume njeddundurɗon dow laawol?
34 Ɓe ndeyyinii, sabo ko ɓe njeddunduri dow laawol dey, wo moy woni ɓurɗo teddude hakkunde maɓɓe.
35 Ndeen Iisaa jooɗii, noddi taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, wi'i ɗum'en:
—Muuyɗo ardaade fuu, gaɗa heddiiɓe ɓeen heedata, laatoo golloowo maɓɓe ɓe fuu.
36 Caggal ɗuum, o nanngi junngo cukalel gomma, o darni ngel yeeso maɓɓe, o mumbilii ngel, o wi'i ɓe:
37 —Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo cukalel gootel hono ngel e innde am, wo miin jaɓɓii. Katin du jaɓɓiiɗo kam fuu, wanaa miin tan jaɓɓii, jaɓɓake Nuldo kam oon du.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeɗen
(Lukka 9.49-50)
38 Yuhanna wi'i mo:
—Moodibbo, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kaɗi mo, sabo o waldaa e meeɗen.
39 Ammaa Iisaa wi'i:
—Taa kaɗee mo ɗum, sabo fay gooto waawaa waɗirde kaayeefiiji e innde am, de sakitoo mbonkoo kam wakkati oon.
40 Sabo mo salaaki en fuu ina wondi e meeɗen.
41 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu kokkuɗo on horde ndiyam saabe on yimɓe Almasiihu, waasataa heɓude mbarjaari muuɗum.

Haala ko luttinta yimɓe
(Matta 18.6-9, Lukka 17.1-2)
42 Neɗɗo fuu luttinɗo gootel e cukaloy goondinkoy kam koy, ko ɓuri woodde e joomum wo hayre teddunde haɓɓee e daande mum, faɗɗee e maayo manngo.
43 Si tawii junngo maa luttinte, tayu ngo. Naataa e nguurndam nduumiiɗam a nyakuɗo ɓuri moyyande ma diina naatude e jahannama yiite nge nyifataa tawee a kiɓɓuɗo. [
44 *]
45 Si tawii koyngal maa luttinte, tayu ngal. Naataa ley nguurndam nduumiiɗam tawee wo a nyakuɗo ɓuri moyyande ma diina faɗɗeede e yiite duumiinge tawee a kiɓɓuɗo. [
46 †]
47 Katin du si yitere maa luttinte, ittu nde. Sabo naataa e laamu Laamɗo a ɗokko ɓuri moyyande ma diina paɗɗeɗaa e jahannama a kiɓɓuɗo.
48 Ɗoon, «gildi muuɗum mbaatataa, yiite muuɗum du nyifataa.»‡
49 Yiite lamsinan mono fuu hono lamɗam ni.
50 Lamɗam wo huunde lobbere, de si ɗam selii lamsude, noy lamsinirton ɗam katin? Hakkunde mooɗon laatoɗon hono lamɗam ni, ngondon e jam.

10

Haala ceergal
(Matta 19.1-12, Lukka 16.18)
1 Iisaa dilli ɗoon, yehi leydi Yahuudiya, de feyyiti yehi lettugal gooruwol Urdun. Yimɓe heewɓe piilii mo, de imo waajoo ɗum'en katin hono no o woowrunoo ni.

* **9:44** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 44: Ɗoon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48.
† **9:46** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 46: Ɗoon, gildi mum mbaatataa, yiite mum du nyifataa. Ndaaree aaya 48.
‡ **9:48** Esaaya 66.24.

2 Farisa'en woɓɓe ngari faa ndaartindoo
mo, yami mo:
—Yalla ina daganii gorko seerude deekum
naa?
3 O jaabii ɓe:
—Ɗume Muusaa yamiri on?
4 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Muusaa jaɓii si gorko na seera deekum
fu, winnda talkuru ceergal de seera ɗum.*
5 Iisaa wi'i ɓe:
—Wo saabe on yoorɓe ɓerɗe, ɗuum waɗi
de Muusaa winndani on yamiroore nde.
6 Kaa gilla e fuɗɗoode, «Laamɗo tagii ɓe,
waɗii ɓe gorko e debbo.
7 Ɗum waɗi de gorko yoppan inna mum e
bammum, nanngundura e deekum,
8 ɓe ɗiɗo fuu ɓe laatoo neɗɗo gooto.»†
Nii woni ɓe nganaa ɗiɗo katin, ɓe ɓanndu
wooturu.
9 Ndelle, taa neɗɗo sennda ko Laamɗo
hawrunduri.
10 Nde ɓe kootunoo ndeen, taalibaaɓe
makko ɓeen yami mo haala majjum.
11 O wi'i ɓe:
—Si neɗɗo seerii deekum de ɓaŋi goɗɗo
fuu, jeenii.
12 Hono noon du, si debbo seedii e gorum,
de gorko goɗɗo ɓaŋi ɗum, debbo oon du
jeenii.

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Matta 19.13-15, Lukka 18.15-17)

13 Yimɓe ina ngadda cukaloy to Iisaa, faa
meema koy, de taalibaaɓe ɓeen ndukani
ɗum'en.
14 Nde o yiinoo ɗum ndeen, o ɓerni, o wi'i
taalibaaɓe ɓeen:
—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa
kaɗee koy, sabo wo nannduɓe e makkoy
ɓeen njeyi laamu Laamɗo.
15 Goonga kaalanammi on: mo jaɓiraay
laamu Laamɗo hono no cukalel ni fuu,
naatataa ɗum.
16 Caggal ɗuum, o mumbilii cukaloy koy,
o yowi junngo makko e makkoy, o barkini
koy.

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi
(Matta 19.16-30, Lukka 18.18-30)

17 Nde Iisaa nanngunoo laawol fu, gorko
gomma doggiri to makko, hofii yeeso
makko, yami mo, wi'i:
—Moodibbo lobbo, ɗume kaanumi
waɗude faa mi heɓa nguurndam ndu-
umiiɗam?
18 Iisaa wi'i mo:
—Ko waɗi de aɗa noddira kam lobbo?
Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni
Laamɗo.
19 Aɗa anndi jamirooje: «Taa waɗu war-
hoore, taa jeenu, taa wujju, taa seeda fewre,
taa toonya, teddin inna maa e bammaa.»‡
20 Gorko oon jaabii mo, wi'i:
—Moodibbo, miɗo hayba ɗum fuu gilla e
cukaaku am.
21 Ndeen Iisaa ndaari mo, yiɗi mo, wi'i
mo:
—Huunde wootere ina nyakani maa:
yahu sonnoy ko njogiɗaa ɗuum fuu, kokkaa
ceede ɗeen talkaaɓe. Ndeen, a heɓan
mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa
kam.
22 Ammaa nde gorko oon nannoo haalaaji
ɗiin ndeen, ɓalinii, dillidi e mettorgal, sabo
o jom jawdi sanne.
23 Iisaa yeewi gereeji fuu de wi'i taalibaaɓe
mum ɓeen:
—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu
Laamɗo ina tiiɗi koy!
24 Haalaaji ɗiin kaaynii taalibaaɓe ɓeen
sanne. O ɓeydi katin, o wi'i ɓe:
—Sukaaɓe am, naatude e laamu Laamɗo
ina tiiɗi koy!
25 Sabo ngeelooba naata wudde battal
ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu
Laamɗo.
26 Ɗum ɓeydi haaynaade taalibaaɓe ɓeen,
keddii ina yamundura hakkunde muɓɓen ina
mbi'a:
—Ndelle, moy woni kisoowo?
27 O ndaari ɓe, o wi'i:
—Yimɓe mbaawanaa ɗum, ammaa
Laamɗo ina waawi. Sabo walaa fuu ko
Laamɗo waawanaa.
28 Ndeen, Piyeer wi'i mo:
—Ndaar, minen min njoppii huunde fuu
min njokkii ma!
29 O jaabii ɗum, o wi'i:
—Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu
joppuɗo suudu muuɗum, naa sakiraaɓe
muuɗum worɓe e rewɓe, naa inna mum,
naa bammum, naa sukaaɓe mum, naa gese
muuɗum saabe am e saabe Kabaaru Lobbo
30 heɓan ko ɓuri ɗum kile hemre e aduna
mo ngonɗen e muuɗum joonin o: joomum
heɓan cuuɗi e sakiraaɓe worɓe e sakiraaɓe
rewɓe e inniraaɓe e sukaaɓe e gese, o torrete
du. E ley wakkati garoowo oon du, joomum
heɓan nguurndam nduumiiɗam.
31 Ammaa ardiiɓe heewɓe laatoto
gaɗaaɓe, gaɗaaɓe ɓeen du laatoto ardiiɓe.

Haala Iisaa tataɓa dow maayde muuɗum
e iirtagol muuɗum
(Matta 20.17-19, Lukka 18.31-34)

32 Iɓe ngoni e laawol faa ɓe njaha Urusali-
ima. Iisaa na ardii ɓe, tawi taalibaaɓe ɓeen
ina mbemmbii, jokkuɓe ɗum'en ɓeen du

* **10:4** Fillitagol Tawreeta 24.1. † **10:8** Fuɗɗoode 1.27, 2.24. ‡ **10:19** Wurtagol 20.12-16.

kulii. O noddi taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen,
o fuɓɓi haalande ɗum'en ko hewtata mo.
33 O wi'i ɓe:
—Inani eɗen njaha Urusaliima. Ɗoon
Ɓii Neɓɓo wattetee e juuɗe hooreeɓe al-
maami'en e jannginooɓe Tawreeta. Ɓe
caroto mo sariya maayde, de ɓe ngatta mo
e juuɗe yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en.
34 Ɓeen njalnoroo mo, tutta dow makko,
piya mo dorri, mbara mo. De balɗe tati
caggal majjum, o ummitoto.

No Yaakuuba e Yuhanna nyaagorii Iisaa
(Matta 20.20-28)

35 Caggal ɗuum, Yaakuuba e Yuhanna
ɓiɓɓe Jebede ɓeen ngari to Iisaa, mbi'i ɗum:
—Moodibbo, won ko min njiɗi nyaagaade
ma. Miɗen njiɗi ngaɗanaa min ɗum.
36 O wi'i ɓe:
—Ɗume njiɗuɗon mi waɗana on?
37 Ɓe njaabii mo:
—Nduŋanoɗaa min min njooɗodoo e
maaɗa, gooto gere nyaamo maa, gooto du
gere nano maa e ley darja laamu maaɗa.
38 O jaabii ɓe, o wi'i:
—On anndaa ko ŋaarotoɗon. Yalla oɗon
mbaawi yardude horde mettunde nde
njardammi ndeen, naa looteede lootagal
batisima naawngal ngal looteteemi ngaal
naa?
39 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Miɗen mbaawi.
O wi'i ɓe:
—On njardan horde nde njardammi
ndeen, on keɓan lootagal batisima ngal
looteteemi ngaal.
40 Ammaa jooɗaade gere nyaamo am naa
gere nano am wanaa miin yamirta ɗum.
Jooɗorɗe ɗeen, wo ɓe Laamɗo moyyinani
ɓeen njeyi.
41 Nde taalibaaɓe sappo heddiiɓe ɓeen
nannoo ɗum ndeen, ɓernani Yaakuuba e
Yuhanna.
42 Iisaa noddi ɓe fuu, wi'i:
—Oɗon anndi laamiiɓe leyɗe adunaaru
ina laamorii ɗum'en doole. Mawɓe ɓeen du
ina kolla yimɓe ɓeen baawɗe.
43 Onon kaa, ɗum waɗataa hakkunde
mooɗon. Jiɗɗo laataade tedduɗo hakkunde
mooɗon fuu, ina haani laataade golloowo
mooɗon.
44 Katin du, jiɗɗo ardaade e mooɗon fuu,
ina haani laataade maccuɗo mooɗon, on
fuu.
45 Sabo fay Ɓii Neɓɓo waraay faa golla-
nee, ammaa warii faa gollana yimɓe, de
hokka yonki muuɗum faa laatoo coottitaari
ndimɗinoori heewɓe.

No Iisaa wumtiniri Bartime
(Matta 20.29-34, Lukka 18.35-43)

46 Ɓe njottii Yeriko. Nde Iisaa yaltan-
noo ngalluure ndeen, kam e taalibaaɓe
muuɗum e jamaa keewɗo, ɓe tawi bumɗo
bi'eteeɗo Bartime ɓii Time ina joodii ina
garbina ɗakkol laawol ngool.
47 Nde o nannoo wo Iisaa Nasaraatuujo
oon faltotoo ɗoon ndeen, o fuɓɓi yeewnaade
imo wi'a:
—Iisaa, taan Daawda, yurmam!
48 Yimɓe heewɓe ina njawana mo ina
mbi'a o deyyinoo, ammaa o ɓeydi yeewnaade
sanne, imo wi'a:
—Taan Daawda, yurmam!
49 Iisaa darii, wi'i:
—Noddee mo.
Ndeen, ɓe noddi bumɗo oon, ɓe mbi'i
ɗum:
—Sellin ɓernde maa, umma! O noddii ma.
50 O gurbitii, o faɓɓi saaya makko, o wari
to Iisaa.
51 Iisaa yami mo, wi'i:
—Ɗume njiɓɓaa mi waɗane?
Bumɗo oon jaabii mo, wi'i:
—Moodibbo, mi wumta.
52 Iisaa wi'i mo:
—Yahu, goonɗinal maa dannii ma.
Wakkati oon o wumti, o jokki Iisaa, iɓe
njaha dow laawol.

11

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Lukka 19.28-40, Yuhanna 12.12-19)

1 Ko Iisaa e taalibaaɓe muuɗum ɓadii
Urusaliima ɗuum, njottii Baytifaaji e Bay-
taniya dow waamnde wi'eteende Jaytun.
Iisaa nuli taalibaaɓe muuɗum ɗiɗo,
2 wi'i ɓe:
—Njehee naatowee wuro wonngo yeeso
mooɗon ngo. Wakkati oon fu, on tawan
mola araawa nga fay gooto waɓɓaaki abada
ina haɓɓii. Kaɓɓiton nga, ngaddon nga ɗo.
3 Si goɓɓo yamii on ɗume ngaɗoton nga,
njaabooɗon mbi'on Joomii amin ina haajaa
nga, de nultiran nga law.
4 Ɓe njehi, ɓe tawi mola ngaan ina haɓɓii
yaasin ɗakkol dammbugal, ɓe kaɓɓiti nga.
5 Yoga e darinooɓe ɗoon ɓeen yami ɓe:
—Ɗume ngolloton ɗo? Ko waɗi oɗon
kaɓɓita mola nga?
6 Ɓe njaaborii ɓeen no Iisaa wiirunoo ɓe
noon. Ɓeen njoppi ɓe.
7 Ɓe njaarani Iisaa mola ngaan, ɓe njowi
saayaaji maɓɓe dow magga, o waɓɓii.
8 Yimɓe heewɓe mbeerti saayaaji muɓɓen
dow laawol. Woɓɓe kelti licce leɓɓe ɗakkol
toon, mbeerti ɗe e laawol ngool.
9 Ardiiɓe mo e heeduɓe gaɗa makko ɓeen
na yeewnoo na mbi'a:

* **11:9** Jabuura 118.25-26.

—Jettooje e barke ngoodanii gardo e dow innde Joomiraado!*
10 Barke woodanii laamu maami en Daawda, laamu ngaroowu nguun! Jettooje ngoodanii Laamdo dow kammuuli!
11 Iisaa hewti ley Urusaliima, naatowi suudu dewal mawndu nduun, de ndaari fuu ko woni ley mayru. Ammaa saabe hiirii, o yehi Baytaniya kanko e sappo e didо ɓeen.

No Iisaa hudiri yibbi
(Matta 21.18-19)

12 Jaango majjum, caggal ɓe ndawii Baytaniya, tawi imo yolbi.
13 O haccii yibbi mbilitinki, o yehi yeewoyde yalla imo tawra ki ɓiɓɓe. Nde o yottinoo ki ndeen, o tawaay e makki si wanaa haakorooji. Sabo wakkati oon wanaa wakkati rimugol yibbe.
14 O wi'i yibbi kiin:
—Taa fay gooto nyaama ɓiɓɓe maa abada katin!
Taalibaaɓe makko ɓeen nani dum.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-17, Lukka 19.45-48, Yuhanna 2.13-22)

15 Nde ɓe njottinoo Urusaliima fu, Iisaa naati taliyaare suudu dewal mawndu nduun, de fuddi riiwude soodooɓe e soottooɓe wonɓe ley toon. O liɓi taabaaje weccooɓe ceede e joodorde soottooɓe buugaali.
16 O accaay fay gooto rewi ley taliyaare suudu dewal mawndu nduun ina ronndii gineeji.
17 Ndeen o waajii ɓe:
—Yalla wanaa ina winndaa: «Suudu am inndirte suudu wadirdu du'aare lenyi fuu!»† Onon kaa, on ngadii ndu suudirdu yanooɓe.‡
18 Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta nani dum, pilii no mbardata mo. Ɓe kuli mo, sabo waaju makko oon naatii jamaa oo sanne.
19 Nde hiirnoo fu, kanko e taalibaaɓe makko, ɓe njalti ngalluure ndeen.

Haala du'aare wondunde e goondinal
(Matta 21.20-22)

20 Fajiri jaango majjum, iɓe paltoroo to yibbi kiin toon, ɓe nji'i ki yoorii koloŋ faa yottii dadi.
21 Piyeer miccitii, wi'i mo:
—Moodibbo, ndaar! Yibbi ki kudunodaa kiin yoorii.
22 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Ngoondinee Laamdo!
23 Goonga kaalanammi on: neddo fuu biido waamnde nde: «Doofa, saamoy ley maayo», si sikkitiraay ley ɓernde muudum, de goondini ko wi'i duum laatoto fu, wadante dum.
24 Dum wadi de midо wi'a on: ko ŋaaridon e ley du'aare fuu, ngoondinee on keɓii dum, ndeen on ngadante dum.
25 Nde ndaridon faa ngadon du'aare fuu, si won gadunoodo on huunde fu, njaafodon dum, faa Baaba moodon gondo dow kammu oon yaafanoo on hakkeeji moodon onon du. [
26 §]

Yamol dow toy baawde Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Lukka 20.1-8)

27 Ɓe ngarti Urusaliima katin. E ley ko o yiiltotoo ley suudu dewal mawndu duum, hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e mawɓe ɓattitii mo
28 yami mo:
—Laamu nguye hokki ma baawde gollude ko ngollataa dum? Moy hokki ma laawol ngollaa dum?
29 Iisaa wi'i ɓe:
—Mi yaman on huunde wootere. Njaabodon kam, de mi haalana on kokkudo kam laawol mi golla ko ngollammi duum.
30 Lootagal batisima Yaayaa ngaal, to Laamdo yuuri naa to yimɓe? Njaabee kam!
31 Ɓe ndawridi hakkunde maɓɓe, ɓe mbi'i:
—Si en mbi'ii to Laamdo, o yaman en ndelle ko wadi de en ngoondinaay Yaayaa?
32 Yalla en mbi'an to yimɓe naa?
Iɓe kula yimɓe ɓeen sabo ɓe fuu iɓe njogorii Yaayaa wo annabaajo goongaajo.
33 Ɓe njaabii Iisaa, ɓe mbi'i:
—Min anndaa.
Iisaa wi'i ɓe:
—Haya miin du, mi haalantaa on baawde deye ngollirammi ko ngollammi duum.

12

Banndol haala remooɓe bonɓe
(Matta 21.33-46, Lukka 20.9-19)

1 Iisaa fuddi haalude, banndani ɓe, wi'i:
—Neddo gomma wadii ngesa cabiije. O fiiltini nga hoggo, o wasi luggere ɓoosirde, o nyiɓi suudu toowndu faa o haynoo ko warata e ngesa ngaan. Caggal duum, o halfini nga remooɓe, de o wadi jahaangal.
2 Nde ɓoreede cabiije yottinoo fu, o neli golloowo makko to remooɓe ɓeen toon, ɓe ngaddana mo ngedu makko e ɓiɓɓe cabiije deen.
3 Ɓe nanngi nelaado oon, ɓe piyi dum, ɓe njeccini dum juude ɓole.

† **11:17** Esaaya 56.7. ‡ **11:17** Yeremiya 7.11. § **11:26** E dereeji ɓooydi, goddi ina ɓeyda aaya 26: Kaa si on njaafataako, Baaba mon gondo dow kammu oon du yaafataako hakkeeji moodon.

4 O neli e maɓɓe golloowo makko goɗɗo.
Ɓe kuyfini ɗum, ɓe eli ɗum.
5 O neli katin golloowo tataɓo, de ɓe mbari
ɗum. Woɓɓe heewɓe nuliraama hono noon:
ɓe piyi woɓɓe, ɓe mbari woɓɓe.
6 Joonin kaa gooto tan o heddorii, ɓiyiiko
korsuɗo oon. Sakitii o neli oon du e maɓɓe,
o wi'i: «Ɓe njaagoto ɓiyam oon.»
7 Ammaa remooɓe ɓeen mbi'unduri
hakkunde muɓɓen: «O woni donoowo oon.
Ngaree mbaren mo, faa kewten ngesa
ngaan!»
8 Ɓe nanngi ɓiɗɗo oon, ɓe mbari ɗum, ɓe
paɗɗi ɗum to gaɗa ngesa toon.
9 Joonin le, noy jom ngesa oon waɗata?
O waran, o halka remooɓe ɓeen, o halfina
ngesa ngaan woɓɓe.
10 Yalla on njanngaay ko winndaa ley Bin-
ndi ɗiin ɗuum naa?
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.
11 Ɗum wo golle Joomiraaɗo,
wo ɗum haaynde e jiiɗe meeɗen!»*
12 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe pilii no
nanngira Iisaa, sabo ɓe paamii banndol
ngol wo kamɓe sappii. De ɓe cuusaay jamaa
oon. Ɓe njoppi mo, ɓe ndilli.

Haala yoɓugol lampo
(Matta 22.15-22, Lukka 20.20-26)

13 Hooreeɓe ɓeen neli e makko Farisa'en
woɓɓe e daraniiɓe Hirudus faa keɓa tuufira
mo e konngol makko.
14 Ɓe ngari, ɓe mbi'i mo:
—Moodibbo, miɗen anndi a goongante. A
hulataa fay gooto, sabo a ɓurdintaa yimɓe,
aɗa jannginira laawol Laamɗo ngol goonga.
Yalla ina dagii min kokka kaananke Roma
mawɗo oon lampo naa dagaaki? Min kokka
mo naa taa min kokka mo?
15 Ammaa Iisaa annditii naafikaaku
maɓɓe. O wi'i ɓe:
—Ɗume waɗi de oɗon tuufina kam? Ngad-
danee kam mbuuɗu cardi faa mi yi'a ɗum.
16 Ɓe ngaddani mo. O yami ɓe:
—Natal moy e innde moy woni ɗo?
Ɓe mbi'i mo:
—Kaananke Roma.
17 Ndeen o jaabii ɓe, o wi'i:
—Ndelle kokkee kaananke Roma ko jeyi,
kokkon Laamɗo du ko jeyi.
Ko Iisaa jaabii ɗuum haaynii ɓe sanne.

Haala ummital maayɓe
(Matta 22.23-33, Lukka 20.27-40)

18 Saduki'en woɓɓe ngari to makko.
Kam'en ngoni yeddooɓe ummital. Ɓe yami
mo, ɓe mbi'i:
19 —Moodibbo, Muusaa yamirii en si
neɗɗo ɓaŋii debbo, maayii tawii heɓaay
ɓiɗɗo fu, minyum naa mawnum dewla
debbo joppaaɗo oon faa heɓana maayɗo
oon ɓeyngu.†
20 Waɗii rimdaaɓe njeɗɗo. Arandeejo oon
ɓaŋi debbo de maayi, heɓaay ɓiɗɗo.
21 Ɗiɗaɓo oon dewli debbo oon, kam du
maayi heɓaay ɓiɗɗo. Tataɓo oon du waɗi
hono noon.
22 Hono nii njeɗɗo ɓeen fuu ɓaŋiri mo,
keɓaay ɓiɗɗo. Caggal maɓɓe ɓe fuu, debbo
oon du maayi.
23 Ndelle, nyannde ummital, moy e maɓɓe
laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe njeɗɗo
fuu ɓe ɓaŋiino mo.
24 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—On woofuɓe, on anndaa Binndi ɗiin, on
anndaa baawɗe Laamɗo du.
25 Sabo si maayɓe ummitake fu, worɓe
ɓaŋataa, rewɓe ɓaŋataake. Ɓe laatoto hono
maleyka'en wonɓe dow kammu ɓeen ni.
26 Woodi, ko maayɓe ummitotoo ɗuum,
on njanngaay e dewtere Muusaa ley taariki
wuumoore huɓɓoore, hono no Laamɗo
haaldiri e makko, wi'i: «Miin woni Laamɗo
Ibrahiima, Laamɗo Isiyaaka, Laamɗo
Yaakuuba»?‡
27 Laamɗo wo Laamɗo wuurɓe, wanaa
Laamɗo maayɓe.§ On mboofii sanne.

Haala yamiroore ɓurnde semmbe
(Matta 22.34-40, Lukka 10.25-28)

28 Jannginoowo Tawreeta gooto ɓattitii
Iisaa, tawi naniino jeddi maɓɓe, e no o jaa-
borii Saduki'en ɓeen faa woodi, yami mo:
—E jamirooje ɗeen fuu, ndeye ɓuri man-
ngu?
29 Iisaa jaabii mo:
—Ɓurnde fuu manngu e jamirooje ɗeen wo
nde ɗo: «Hettinda Israa'iila, Laamɗo Joomi-
raaɗo meeɗen oon tan woni Joomiraaɗo.
30 Yiɗir Laamɗo Joomiraaɗo maa e ɓernde
maa fuu e yonki maa fuu e hakkillo maa fuu
e semmbe maa fuu.»*
31 Ɗiɗaɓerde ndeen wo hono mayre,
kayre woni: «Njiɗiraa gondo maa no
njiɗirɗaa hoore maa ni.»† Walaa fuu
yamiroore ɓurnde ɗiɗi ɗeen manngu.
32-33 Jannginoowo Tawreeta oon wi'i mo:
—Moodibbo! A haalii goonga ko mbiiɗaa
Laamɗo tan woni Joomiraaɗo, katin du
Laamɗo goɗɗo walaa si wanaa kanko. E
yiɗirde Laamɗo e ɓerndem fuu e hakkil-
lom fuu e semmbem fuu, e yiɗirde gondo
mum hono no yiɗiri hoore mum ni, kanjum
ɓuri sadakaaji duppeteeɗi e kirsamaaji fuu!
Haala maa ina selli sanne.

* **12:11** Jabuura 118.22-23. † **12:19** Fillitagol Tawreeta 25.5. ‡ **12:26** Wurtagol 3.6, 15-16. § **12:27** Gilla e jamaanu Muusaa tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayii gilla ko ɓooyi. Ko Laamɗo wi'i wo Laamɗo maɓɓe ɗuum, holli iɓe mbuuri. * **12:30** Fillitagol Tawreeta 6.4-5. † **12:31** Lewinkooɓe 19.18.

34 Nde Iisaa yi'unoo o jaaborake hakkilantaaku ndeen, wi'i mo:

—A woɗɗaa e laamu Laamɗo.

Caggal ɗuum, fay gooto suusaay yamude Iisaa yamɗe goɗɗe katin.

Haala Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Lukka 20.41-44)

35 Nde Iisaa waajotoo ley suudu dewal mawndu ndeen, wi'i:

—Noy jannginooɓe Tawreeta ɓeen mbaawri wiide Almasiihu oon wo taan Daawda?

36 Sabo Daawda e hoore muuɗum wi'irii Ruuhu Ceniiɗo:

«Joomiraaɗo wi'i Joomam:

Jooɗa gere nyaamo am,

faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»‡

37 Daawda e hoore muuɗum ina noddira Almasiihu oon «Joomam». Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginooɓe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Lukka 20.45-47)

Jamaa keewɗo ina hettindanii Iisaa e seyo.

38 E ley waajagol makko ngool, o wi'i ɓe:

—Tinnee e jannginooɓe Tawreeta yiɗuɓe yiilodaade e saayaaji mawɗi e jowteede jowtaali teddudi ley luumooji,

39 fooɗantooɓe jooɗorɗe ɓurɗe teddude ley cuuɗi baajorɗi e nokkuuje teddude to nyaamduuji.

40 Iɓe nyaama jawdi rewɓe talkaaɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, de ɓe njuutina du'aawuuji maɓɓe faa ɓe nanndinkinoo e lobbuɓe. Kamɓe, jukkungo naawngo ɓurata jippineede dow muɓɓen.

Haala sadaka debbo talkaajo
(Lukka 21.1-4)

41 Iisaa jooɗii hucciti e keesu suudu dewal mawndu nduun, yi'i no jamaa oon wattirta kaalisi e keesu oon noon. Joomiraaɓe jawdi heewɓe ngatti kaalisi keewɗo ley keesu oon.

42 Ndeen debbo talkaajo mo gorum maayi wari, watti buuɗi ɗiɗi.

43 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum ɓeen, wi'i ɗum'en:

—Goonga kaalanammi on: ko debbo talkaajo o watti e ley keesu ɗuum ɓuri ko ɓeen fuu ngatti ɗuum.

44 Sabo ɓe fuu, wo ko bonnantaa ɓe fay huunde tan ɓe ngatti. Ammaa debbo o kaa, e ley talkaaku muuɗum watti haddi ko joginoo faa wuurda ɗuum fuu.

13

Haala halkere suudu dewal e sifaaji timmoode adunaaru
(Matta 24.1-14, Lukka 21.5-19)

1 Nde o wurtotonoo suudu dewal mawndu ndeen, taalibaajo makko gooto wi'i mo:

—Moodibbo, ndaar, kaaye ɗe e nyimngo ngo fuu no ŋardiri!

2 Iisaa jaabii mo, wi'i:

—A yi'ii nyimngo ngo no foti mawnude naa? Fay hayre wootere heddataako ɗo ina yowii dow wonnde. Fuu wurjinte.

3 O jooɗowii dow waamnde wi'eteende Jaytun, o hucciti e suudu dewal mawndu nduun. Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna e Andire toowtidi e makko, yami mo, mbi'i:

4 —Anndin min nde ɗum waɗata. Maande ndeye hollata waɗugol kulle ɗeen fuu?

5 Iisaa jaabii ɓe wi'i:

—Ndeentee taa fay gooto wosina on e goonga.

6 Heewɓe ngardan e innde am, ina mbiitoo: «Miin woni kanko.» Ɓe mbosinan yimɓe heewɓe.

7 Si on nanii kabaaru woldeeji ɓadiiɗi, si on kaalanaama woldeeji boɗɗuɗi, taa kulee. Ina tilsi ɗum waɗa, de ɗum wanaa timmoode tafon.

8 Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan e laamu, leydi dimmboto e nokkuuje feere feere, rafooji du ngaɗan. Ɓum fuu laatoto hono fuɗɗoode ŋatawere ɓeynoowo ni.

9 Ndeenee ko'e mooɗon, sabo yimɓe njaaran on to carorɗe, on piyete ley cuuɗi baajorɗi. Ɓe ndarna on yeeso hooreeɓe e kaanankooɓe saabe am, faa laatanoɗon kam seedeeɓe yeeso maɓɓe.

10 Ina tilsi Kabaaru Lobbo oon waajee lenyi ɗiin fuu tafon.

11 Nde ɓe njaarii on faa ɓe kokkitira on, taa mbemmbeɗon dow ko kaaloton. Nde wakkati majjum wari fuu, on keɓan ko kaalon. Sabo wanaa onon kaalata, wo Ruuhu Ceniiɗo haalata.

12 Neɗɗo hokkitiran sakiike muuɗum waree, baabiiwo du hokkitiran ɓiyum. Ɓiɓɓe ummanto saaraaɓe muɓɓen, ngaɗa faa ɓe mbaree.

13 Yimɓe fuu mbanyan on saabe am. Ammaa tinnitiiɗo faa yottii timmoode fu, kam hisintee.

Haala torra mawɗo e gartol Almasiihu
(Matta 24.15-31, Lukka 21.20-28)

14 Wakkati waran nde nji'oton «huunde nyiddiniinde bonnoore»* ina woni ɗo haanaa wonde.† (Janngugo ɗum fuu, faama

‡ **12:36** Jabuura 110.1. * **13:14** Daniyiila 9.27, 11.31, 12.11. † **13:14** Ɓo Iisaa haali ko annabi Daniyiila sappinoo: kaananke gooto wattan tooru e ley suudu dewal mawndu Alhuudiyankooɓe. Ko o sappinoo ɗuum waɗii gilla Iisaa rimaaka. Joonin Iisaa wi'i hono majjum wartan katin.

maanaa majjum.) Ndeen, tawaaɓe ley
Yahuudiya fuu ndoggira baamle.
15 Tawaaɗo dow suudu, taa jippoo fey de
wi'a naatan faa hooya huunde ley suudu
muuɗum.
16 Tawaaɗo ngesa, taa yeccoo faa hooyowa
saaya muuɗum.
17 Kay, debereedu'en e musinteeɓe njaran
torra ley balɗe ɗeen!
18 Ŋaaree Laamɗo taa ɗum waɗa wakkati
dabbunde.
19 Sabo ley balɗe ɗeen torra waɗan mo
hono muuɗum waɗaay gilla fuɗɗoode
adunaaru ndu Laamɗo tagi nduun faa
joonin, woodi du hono muuɗum waɗataa
abada katin.
20 Sini Joomiraaɗo raɓɓindinaayno balɗe
ɗeen, fay gooto hisataano. Ammaa o
raɓɓindiniri ɗe saabe suɓaaɓe makko ɓeen.
21 Wakkati oon, si goɗɗo wi'ii on: «Ndaaree!
Inan Almasiihu ɗo», naa «Inani mo to», taa
ngoondinee.
22 Sabo almasiihu'en fewreeɓe e
annabaaɓe fewreeɓe ɓangowan, ngaɗa
maandeeji e kaayeefiiji faa majjina fay
suɓaaɓe ɓeen, si na laatoo.
23 Ndelle, kakkilon! Mi haalanii on hu-
unde fuu gilla ɗum waraay.
24 —Ammaa e ley balɗe ɗeen, caggal torra
oon, naange niɓɓan, lewru selan yaynude,
25 koode kammu caaman, kulle gonɗe
dow kammu ɗeen ndimmboto.‡
26 Wakkati oon, Ɓii Neɗɗo oon yi'ete ina
wara e duule,§ ina warda e baawɗe mawɗe
e teddeengal.
27 O nulan maleyka'en makko lettugal e
gorgal, horɗoore e soɓɓiire, kawrundura
suɓaaɓe makko ɓeen gilla to adunaaru fuɗɗi
faa to haadi.

Banndol dow yibbi
(Matta 24.32-35, Lukka 21.29-33)

28 Ekitee ko yibbi hollata: si licce makki
keyditi, haakorooji makki mbilitii, oɗon an-
ndi ndunngu ɓadake.
29 Noon du, si on nji'ii kulle ɗeen ina
ngaɗa, annditon wakkati oon ɓadake, ina
woni e dammbugal galle.
30 Goonga kaalanammi on: jamaanu o
timmataa tawee kulle ɗeen fuu ngaɗaay.
31 Kammu e leydi timman, de haalaaji am
kaa timmataa abada.

No fay gooto anndiraa timmoode si wanaa Laamɗo
(Matta 24.36-44)

32 Kaa nyalaande ndeen e wakkati oon
fay gooto anndaa ɗum. Wanaa maleyka'en
wonɓe dow kammu, wanaa Ɓiɗɗo oon.
Walaa anndudo ɗum si wanaa Baabiiwo
oon.
33 Kakkilee, tinnoɗon e majjum, sabo on
anndaa wakkati mo o warata.
34 Iɗum wa'i hono gorko cegiliiɗo faa dilla,
yalti suudu muuɗum, hokki maccuɓe mum
mono fuu golle mum, yamiri doomoowo
dammbugal oon tinnoo dooma.
35 Ndelle, kakkilon, sabo on anndaa nde
jom galle oon wartata: ina waawi laataade
kiiral naange, naa hakkunde jemma, naa
wakkati nde dontooje njoggata, naa fajiri.
36 Taa o juha on de o tawa oɗon ɗaanii!
37 Ko kaalanammi on ɗuum, miɗo
haalana yimɓe fuu: kakkilon!

14

No mawɓe diina ndawriri faa nannga Iisaa
(Matta 26.1-5, Lukka 22.1-2, Yuhanna 11.45-53)

1 Balɗe ɗiɗi keddanii iidi Faltagol e iidi
buuru mo wattaaka rabilla. Hooreeɓe
almaami'en e jannginooɓe Tawreeta pilii
nanngirde Iisaa e hiila faa keɓa mbara ɗum.
2 De ɓe mbi'i:
—Taa ngaɗen ɗum ley iidi ndi de yimɓe
muurta.

No debbo joordi nebbam uurɗam dow Iisaa
(Matta 26.6-13, Yuhanna 12.1-8)

3 Wakkati oon Iisaa ina woni ley Bay-
taniya, ɗo suudu Simon noddirteeɗo cep-
pindo oon. O jooɗii faa o nyaama. Debbo
gomma naati ina jogii faandu nebbam
laaɓuɗam, uurɗam, tiiɗuɗam coggu sanne.
Debbo oon heli faandu nduun, joori neb-
bam ɗaam dow hoore makko.
4 Yoga e wonnooɓe toon ɓeen mettaa,
mbi'unduri hakkunde muɓɓen:
—Ɗume saabii de nebbam ɗaam bonniraa
ni?
5 Iɗam waawnoo sonneede ko ɓuri buuɗi
cardi keme tati, de hokkee talkaaɓe!
Heddii iɓe pela debbo oon.
6 Ammaa Iisaa wi'i:
—Celee mo! Ko waɗi de oɗon torra mo? O
gollanii kam gollal lobbal.
7 Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e
mooɗon wakkati fuu, nde muuyɗon fuu
oɗon mbaawi waɗande ɗum'en moyyere.
De miin kaa, mi tawdataake e mooɗon
wakkati fuu.
8 O waɗii ko o waawi: o joorii nebbam
uurɗam ɗam dow ɓanndu am faa mi segi-
lanoo saabeere.
9 Goonga kaalanammi on: ɗo Kabaaru
Lobbo waajaa e adunaaru ndu fuu, ko
debbo o waɗi ɗuum fillitete, faa o miccitee.

No Yahuuda jamborii Iisaa
(Matta 26.14-16, Lukka 22.3-6)

‡ **13:25** Esaaya 13.10, 34.4, Jowiila 2.10. § **13:26** Daniyiila 7.13.

10 Yahuuda Isikariyotto, gooto e taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen, yehi to hooreeɓe almaami'en faa watta Iisaa e juuɗe muɓɓen.
11 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe ceyii, ɓe aadii ɓe njoɓan mo ceede. Wakkati oon, imo fiya dabare no o jambortoo Iisaa.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum
(Matta 26.17-30, Lukka 22.7-23, Yuhanna 13.21-30)

12 Nyannde arande iidi buuru mo wattaaka rabilla, nde ɓe kirsata dammuuli iidi Faltagol ndeen, taalibaaɓe Iisaa yami ɗum, mbi'i:
—Toy njiɗɗaa min njaha min cegilanowe hiraande iidi Faltagol ndeen?
13 O nuli taalibaaɓe makko ɗiɗo, o wi'i ɗum'en:
—Njehee ngalluure toon, on kawran toon e gorko ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon ɗum.
14 Suudu ndu o naati fuu, mbi'on jom galle oon: «Moodibbo yamii suudu nduye nyaamdata e taalibaaɓe mum ɓeen hiraande iidi Faltagol?»
15 O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilantoɗon en hiraande ndeen.
16 Taalibaaɓe ɗiɗo ɓeen njehi, naatowi ngalluure ndeen, ɓe tawri hono no o wi'iri ɓe noon. Toon ɓe cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.
17 Nde hiirnoo fuu, Iisaa wardi e sappo e ɗiɗo ɓeen.
18 Wakkati ɓe njooɗinoo iɓe nyaama fu, Iisaa wi'i:
—Goonga kaalanammi on: gooto mooɗon jamboto kam, imo nyaamda e am joonin.*
19 Ɗum laatanii ɓe kaɓɓu-ko'u, ɓe puɗɗi yamirde mo gooto gooto, iɓe mbi'a:
—Kori wanaa miin?
20 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo gooto mooɗon, onon sappo e ɗiɗo ɓe, cuuwidinɗo e am junngo e le'al ngal.
21 Tilay Ɓii Neɗɗo yoppira adunaaru no haaliraa ley Binndi ɗiin ni. Ammaa bone woodanii jambotooɗo Ɓii Neɗɗo oon! Gorko oon, si rimaakano fey ɓuri woodde e muuɗum!
22 Nde ɓe nyaamannoo ndeen, Iisaa hooyi buuru, yetti Laamɗo, heltii, hokki ɓe, wi'i:
—Njaɓee, ɗum wo ɓanndu am.
23 Caggal ɗuum, o hooyi horde cabijam, o yetti Laamɗo, o hokki ɓe, ɓe fuu ɓe njari.
24 O wi'i ɓe:
—Ɗum wo yiiyam am, tabintinoojam amaana Laamɗo, ndufeteeɗam saabe heewɓe.
25 Goonga kaalanammi on: mi yarataa cabijam katin si wanaa nyannde njaroymi kesam e ley laamu Laamɗo.
26 Caggal ɓe njimii Jabuura,† ɓe njalti, ɓe njehi dow waamnde wi'eteende Jaytun.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Matta 26.31-35, Lukka 22.31-34, Yuhanna 13.36-38)

27 Iisaa wi'i ɓe:
—On fuu on njoppan kam, sabo ina winndaa: «Mi fiyan duroowo piiɗe maayde, de baali ɗiin cankitoo.»‡
28 Ammaa caggal mi iirtake, mi artoyto on Galili.
29 Piyeer wi'i mo:
—Fay si ɓe fuu ɓe njoppi ma, miin kaa mi yoppataa ma.
30 Iisaa wi'i mo:
—Goonga kaalanammaami: jemma hannden o pay, fadde ndontoori e joggude kile ɗiɗi a wi'an a anndaa kam kile tati.
31 De Piyeer haali, tekkini daande, wi'i:
—Fay si tilsi mi maaydan e maaɗa, abada mi wi'ataa mi anndaa ma.
Taalibaaɓe ɓeen fuu mbi'i hono noon.

No Iisaa nyaagorii Laamɗo ley Geccemane
(Matta 26.36-46, Lukka 22.39-46)

32 Ɓe njottii nokku bi'eteeɗo Geccemane, de Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
—Njooɗee ɗo, faa mi waɗowa du'aare.
33 O yaadi e Piyeer e Yaakuuba e Yuhanna. Ɓernde makko fuɗɗi maatude kulol e kaaɗeefi.
34 O wi'i ɓe:
—Mettorgal ina mawni e am sanne faa ina nesa warude kam. Keddee ɗo, ndoomee, kakkilee.
35 O toowti seeɗa, o hippii e leydi, o du'ii yalla imo daɗa e wakkati naawɗo oon si na laatoo.
36 O wi'i:
—Abba! Aɗa waawi huunde fuu, woɗɗinam horde torra nde. Ammaa taa laatoo ko muuyumi, ɗum laatoo ko muuyuɗaa.
37 O warti, o tawi iɓe ɗaanii. O wi'i Piyeer:
—Simon, a ɗaani naa? A walaa semmbe doomude fay haddi wawtu gooto naa?
38 Kakkilee, ndu'ee, faa taa on njarribe. Sabo hakkillo ina heewi anniya lobbo, ammaa terɗe ina lokkiɗi.
39 O yehi katin, o du'orii no arande ni.
40 O warti, o tawi ɓe ɗaantake, sabo ɗoyngol maɓɓe na teddi sanne. Ɓe kunngii anndude ko ɓe njaabotoo mo.
41 O warti tataɓerde, o wi'i ɓe:

* **14:18** Jabuura 41.10. † **14:26** Al'aada Alhuudiyankooɓe woni yimude jimi Jabuura 115-118 wakkati hiraande iidi Faltagol. ‡ **14:27** Jakariyaa 13.7.

—Faa joonin on ɗaani, oɗon ŋootta naa? Heyii. Wakkati oon warii. Joonin, Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe luttuɓe.
42 Ummee njehen! Inan jambotooɗo kam oon ina ɓattitii.

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Lukka 22.47-53, Yuhanna 18.3-12)

43 O tilaaki e haalde ɗum, de Yahuuda, gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen, yottii ina wondi e yimɓe heewɓe jogiiɓe kaafaaje e cabbi. Wo ɓe nulaaɓe hooreeɓe almaami'en, e janngi-nooɓe Tawreeta, e mawɓe.
44 Jambotooɗo mo oon hokkiino ɓe filnde, wi'i:
—Mo mucciimi fu, oon woni kanko. Nan-ngon ɗum, njaaron ɗum kawjoɗon ɗum.
45 Yahuuda yottii tan, ɓattitii Iisaa, wi'i ɗum:
—Moodibbo!
O muccii ɗum.
46 Ndeen ɓe tuggi juuɗe maɓɓe dow Iisaa, ɓe nanngi ɗum.
47 Gooto e darinooɓe ɗoon ɓeen, soorti kaafaahi muuɗum, soppi maccuɗo Al-maami Mawɗo, tayi nowru muuɗum.
48 Iisaa wi'i ɓe:
—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi ardiiɗo muurtere naa?
49 Nyannde fuu miɗo wondunoo e mooɗon ley suudu dewal mawndu nduun miɗo waajoo, de on nanngaay kam. Ammaa tilay ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum tabita.
50 Ndeen, taalibaaɓe ɓeen fuu njoppi mo, ndoggi.
51 Jokolle mo ɓornaaki na waanii disaare tan, jokki mo. Ɓe nanngi ɗum,
52 de yoppi disaare ndeen, doggi ɓanndu ɓoldu.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Matta 26.57-68, Lukka 22.54-55, 63-71, Yuhanna 18.13-14, 19-24)

53 Ɓe njaari Iisaa to Almaami Mawɗo oon, tawi hooreeɓe almaami'en e mawɓe e jan-nginooɓe Tawreeta fuu ina kawriti.
54 Piyeer ina jokki mo to toowti faa naati ley taliyaare galle Almaami Mawɗo. O jooɗodii e doomooɓe ɗakkol yiite, imo yuuloo.
55 Wooɗi, hooreeɓe almaami'en e jeyaaɓe e waalde Saahiiɓe ndeen fuu ina piloo ko pelira Iisaa faa waree, de ɓe keɓaay.
56 Heewɓe ina pela mo dow fewre, am-maa haalaaji muɓɓen ina luttunduri.
57 Woɓɓe maɓɓe peli mo, mbi'i:
58 —Min nanii imo wi'a: «Mi liɓan suudu dewal mawndu mahiraandu juuɗe nduun, de ley balɗe tati mi nyiɓa suudu dewal won-ndu ndu mahiraaka juuɗe.»
59 Kaa e ɗum du, pelooje maɓɓe ɗeen ina luttunduri.
60 Almaami Mawɗo oon ummii, darii hakkunde jamaa oon, yami Iisaa:
—Walaa ko njaabotoɗaa naa? Ko yimɓe ɓe ceedante ɗuum wo ɗume?
61 Ɗum fuu imo deyyinii, o jaabaaki fay huunde. Almaami Mawɗo oon ina yama mo katin, ina wi'a:
—Yalla aan woni Almasiihu, ɓii mo jet-tooje ngoodani oon naa?
62 O jaabii, o wi'i:
—Miin woni kanko. On nji'an Ɓii Neɗɗo ina jooɗii gere nyaamo Jom baawɗe oon,§ ina warda e duule kammu.*
63 Ɗuum metti Almaami Mawɗo oon faa seeki kaddule muuɗum, wi'i:
—En kaajaaka seedeeɓe katin.
64 On narrii noppi mooɗon ko o mbonkii Laamɗo ɗuum. Ɗume miliiɗon?
Ɓe fuu ɓe mbi'i imo haani wareede.
65 Woɓɓe maɓɓe puɗɗi tuttude dow makko. Ɓe cuddi yeeso makko, iɓe piya mo, iɓe mbi'a mo:
—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!
Ndeen doomooɓe ɓeen du nanngi mo, ina peenya mo.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-75, Lukka 22.56-62, Yuhanna 18.15-18, 25-27)

66 E ley ko Piyeer woni ley taliyaare galle oon, gooto e horɓe Almaami Mawɗo oon yottii.
67 Nde o yiinoo Piyeer ina yuuloo ndeen, o taykii ɗum, o wi'i:
—Aan, aɗa wondunoo e Iisaa Nasaraatu-ujo oon.
68 Piyeer yeddi mo, wi'i:
—Miin kaa mi anndaa, mi faamataa ko kaalataa ɗuum.
Caggal ɗuum, Piyeer yehi naatowi bolon-gal galle ngaal. [Ndeen ndontoori joggi.]†
69 Nde korɗo oon yiinoo mo katin fu, haalani dariiɓe ɗoon ɓeen, wi'i:
—Oo wo gooto maɓɓe!
70 Piyeer yeddi katin. Faa ɓooyti seeɗa, dariiɓe ɗoon ɓeen mbi'i Piyeer:
—Tannyoral, a gooto maɓɓe, sabo a Galilinkeejo.
71 Kanko du, o fuɗɗi hunaade e huttaade, imo wi'a:
—Mi anndaa gorko mo kaaloton haala mum oon fey!
72 Wakkati oon pay, ndontoori joggi ɗiɗaɓerde, de Piyeer miccitii ko Iisaa wi'unoo ɗuum: «Ɓadde ndontoori e joggude kile ɗiɗi, a wi'an a anndaa kam kile tati.»

§ **14:62** Jabuura 110.1. * **14:62** Daniyiila 7.13. † **14:68** Cakitte aaya 68 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.

Ɓernde Piyeer metti dow majjum, heddii ina woya.

15

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Matta 27.1-2, 11-14, Lukka 23.1-5, Yuhanna 18.28-38)

1 Nde naange fuɗunoo fu, hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta e waalde Saahiiɓe ndeen fuu, tawti mawɓe du, ɓe fuu ɓe ndawridi. Ɓe kaɓɓi Iisaa, ɓe njaari ɗum, ɓe ngatti ɗum e juuɗe Pilaatu goforneer oon.
2 Pilaatu yami mo, wi'i:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?
O jaabii, o wi'i:
—Aan e hoore maa haali.
3 Hooreeɓe almaami'en ɓeen ina pelda mo kulle keewɗe.
4 Pilaatu yami mo katin:
—Walaa ko njaabotoɗaa naa? A nanaay ko ɓe peldete ɗuum fuu naa?
5 Ammaa Iisaa jaabaaki fay huunde, faa ɗum haaynii Pilaatu.

No Iisaa saroraa sariya maayde
(Matta 27.15-26, Lukka 23.13-25, Yuhanna 18.39-19.16)

6 Iidi Faltagol fuu, goforneer oon ina woowi yoofande yimɓe ɓeen kasuujo gooto mo cuɓii.
7 Tawi gorko bi'eteeɗo Barabas muurtidiino e woɓɓe faa ɓe mbari neɗɗo. Wakkati oon, iɓe uddaa e kasu saabe ko ɓe ngaɗi ɗuum.
8 Jamaa oon njehowi to Pilaatu woni toon, naati e nyaagaade ɗum waɗana ɓe ko woownoo waɗande ɓe ɗuum.
9 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Oɗon njiɗi mi yoofana on kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?
10 Sabo o faamii hooreeɓe almaami'en ɓeen kiram waɗi de kokkitiri mo.
11 De hooreeɓe ɓeen ndunyi jamaa oon nyaagoo Pilaatu yoofana ɓe Barabas, ɗum ɓurani ɓe yoofa Iisaa.
12 Pilaatu jaabii katin, wi'i ɓe:
—Ndelle, ɗume njiɗuɗon mi waɗa mo mbi'oton kaananke Alhuudiyankooɓe oon?
13 Ɓe yeewnii, ɓe mbi'i:
—Tontu mo e leggal palaangal!
14 Pilaatu yami ɓe:
—Ɗume o waɗi ko boni?
De ɓe ɓeydi yeewnaade semmbe:
—Tontu mo e leggal palaangal!
15 Saabe Pilaatu ina yiɗi welnude ɓerɗe jamaa oon, yoofani ɗum'en Barabas. Caggal ɗuum, o yamiri Iisaa fiyee dorri, de o hokkitiri ɗum tontowee e leggal palaangal.

No sordaasiiɓe njalnorii Iisaa
(Matta 27.27-31, Yuhanna 19.2-3)

16 Sordaasiiɓe ɓeen njaari mo nannowi mo ley galle laamorde toon, kawrunduri sordaasiiɓe heddiiɓe ɓeen fuu.
17 Ɓe ɓorni mo saaya mboɗeeha,* ɓe canyi taarde gi'e ɓe kippi e hoore makko.
18 Ɓe puɗɗi salminde mo, iɓe mbi'a:
—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe.
19 Iɓe piira hoore makko loosol, iɓe tutta mo, iɓe ndikkinoo, iɓe cujidana mo.
20 Nde ɓe tilinoo jalnoraade mo ndeen, ɓe itti saaya mboɗeeha kaan, ɓe ɓorni mo kaddule makko. Ndeen ɓe njaari mo yaasin faa ɓe tontowa mo e leggal palaangal.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Lukka 23.26-43, Yuhanna 19.17-27)

21 Gorko gooto bi'eteeɗo Simon, jeyaaɗo Sireene, baaba Alesandere e Rufus, ina yuura ley ladde ina faltoo ɗoon. Sordaasiiɓe ɓeen ndooldi mo o wakkoo leggal Iisaa palaangal ngaal.
22 Ɓe njaari Iisaa nokku bi'eteeɗo Golgata (maanaa majjum woni «Nokku Laalagal Hoore»).
23 Ɓe ngaddani mo cabijam njillunduraaɗam e ɗakke kaaɗuɗe faa o yara, de o jaɓaay.
24 Ɓe tonti mo e leggal palaangal. Ɓe pecciri kaddule makko cumnal, ɓe ndaara ko mono fuu heɓata.†
25 Nde ɓe tontata mo ndeen, wo wakkati yamnde jeenay beetee.
26 Ɓe mbinndi e alluwal tiimtude hoore makko sabaabu ko o tontiraa. Binndi dow maggal na mbi'a: KAANANKE ALHUUDIYANKOOƁE.
27 Ɓe tontidi mo e yanooɓe ɗiɗo, gooto gere nyaamo makko, gooto du gere nano makko. [
28 ‡]
29 Yimɓe faltotooɓe ɗoon ɓeen ina njenna mo, ina ndimmba ko'e muɓɓen, ina mbi'a:
—Hey! Liɓoowo suudu dewal mawndu de nyiɓtoo ndu ley balɗe tati,
30 dannu hoore maa, jippa leggal palaangal ngal!
31 Hono noon, hooreeɓe almaami'en ɓeen du ina njalnoroo mo. Kamɓe e jannginooɓe Tawreeta, iɓe mbi'undura hakkunde maɓɓe:
—O hisinii woɓɓe, de o waawaa hisinde hoore makko!
32 Kanko woni Almasiihu kaananke Israa'iila oon. Jonle, o jippoo leggal palaangal ngal, faa nji'en de ngoondinen!

* **15:17** Wakkati Iisaa, saaya mboɗeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo. † **15:24** Jabuura 22.19. ‡ **15:28** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 28: Ɗum tabintini Binndi biiɗi: «O hiisodaama e bonɓe.»

Ɗiɗo tontidaaɓe e makko ɓeen du ina mbonkoroo mo noon.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Lukka 23.44-49, Yuhanna 19.28-30)

33 Wakkati hakkunde naange, nimre waɗi e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral naange.
34 E ley yamnde tati kiiral naange ndeen, Iisaa feekii feekaango toowngo, wi'i:
— *Eloy, eloy, lama sabaktani?* (Ɗum na fiirta «Laamɗo am, Laamɗo am! Ɗume saabii de njoppuɗaa kam?»§)
35 Nde woɓɓe dariiɓe toon ɓeen nannoo ɗum ndeen, mbi'i:
—Inan, imo nodda annabi Iliyaasa!
36 Ndeen goɗɗo maɓɓe doggi, suuwowi tekkere ley ndiyam lammuɗam, haɓɓi nde e loosol. De o fonndini hunnduko Iisaa faa muyta, o wi'i:
—En njoppa mo, ndaaren yalla Iliyaasa waran jippina mo!
37 Caggal ɗuum, Iisaa feekii feekaango toowngo katin, de seedi e yonki.
38 Lefol paliingol ley suudu dewal mawndu ngool seekii gilla dow faa ley, laatii taye ɗiɗi.
39 Mawɗo sordaasiiɓe darinooɗo yeeso makko oon yi'i no o dilliri adunaaru ni, de wi'i:
—Si goonga ni, neɗɗo o wo Ɓii Laamɗo!
40 Rewɓe woɓɓe ina toowti, ina kaynoo. Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba pamarel e Yuusufi ina ngoni hakkunde maɓɓe.
41 Ɓeen njokkannoo mo ina ngollana mo nde o wonnoo Galili ndeen. Rewɓe woɓɓe heewɓe du ina ngoni ɗoon, yaadunooɓe e makko Urusaliima.

No ɓanndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Lukka 23.50-56, Yuhanna 19.38-42)

42 Ko hiiri ɗuum, tawi hawrii e wakkati segilagol, sabo nyalaande fowteteende ɓadake naatude.
43 Gooto tedduɗo e waaldeere Saahiiɓe, bi'eteeɗo Yuusufi mo Arimatiya, wari. Kanko du imo heɗii ɓangugol laamu Laamɗo. O hulaay yaade to Pilaatu o ŋaaroo ɗum ɓanndu Iisaa.
44 Ko Iisaa maayi law ɗuum, haaynii Pilaatu, noddi mawɗo sordaasiiɓe, yami ɗum yalla wo goonga o maayii.
45 Nde mawɗo sordaasiiɓe oon haalannoo ɗum Pilaatu ndeen, acci Yuusufi hooya ɓanndu nduun.
46 Yuusufi soodi kasanke, jippini ɓanndu Iisaa nduun, fiili ɗum e kasanke oon, de watti ɗum e saabeere wasaande ley hayre. Caggal ɗuum, o talliti hayre, o uddiri dammbugal saabeere ndeen.
47 Mariyama mo Magdala e Mariyama inna Yuusufi nji'i to o wattaa toon.

16

Haala iirtagol Iisaa
(Matta 28.1-8, Lukka 24.1-12, Yuhanna 20.1-10)

1 Nde nyalaande fowteteende faltinoo ndeen, Mariyama mo Magdala e Salome e Mariyama inna Yaakuuba coodi nebbeele uurde faa njaha, ngatta e ɓanndu Iisaa.
2 Nyannde go'aɓerde e jeɗɗiire ndeen, rewɓe ɓeen ngari to saabeere ndeen illa law, wakkati puɗal naange.
3 Iɓe mbi'undura:
—Moy tallitanta en hayre wonnde e dammbugal saabeere ndeen?
4 Ammaa nde ɓe ɓantunoo gite maɓɓe ndeen, ɓe nji'i hayre ndeen tallitaama. Inde mawni sanne.
5 Wakkati ɓe naatunoo e saabeere ndeen, ɓe nji'i jokolle ina jooɗii gere nyaamo ina ɓornii saaya ndaneeha, de ɓe kuli.
6 O wi'i ɓe:
—Taa kulee! Oɗon piloo Iisaa Nasaraatujo tontanooɗo oon. O iirtake, o walaa ɗo. Inan nokku ɗo o wattanoo ɗoon.
7 Joonin kaa, njehee, mbi'owee taalibaaɓe makko ɓeen e Piyeer o artoyto on Galili. Toon nji'oyton mo, hono no o wiirunoo on noon.
8 Rewɓe ɓeen njalti saabeere ndeen, ndoggi. Iɓe ndiwna kulol, iɓe mbemmbii sanne. Ɓe kaalanaay fay gooto huunde ndeen no ɓe poti hulude.

———————————————

9 Illa fajiri nyannde go'aɓerde e jeɗɗiire, Iisaa iirtake. Caggal ko o iirtii ɗuum, o artii o ɓangi e Mariyama jeyaaɗo Magdala mo o riiwnoo ginnaaji jeɗɗi e muuɗum oon.
10 Mariyama yehi humpitoyde kabaaru oon wondunooɓe e Iisaa ɓeen, tawi iɓe cunii iɓe mboya.
11 Ammaa ko ɓe nani o iirtake e ko Mariyama yi'i mo ɗuum fu, ɓe ngoondinaay ɗum.
12 Caggal ɗuum, o ɓangi e ɗiɗo maɓɓe e tagaadi ngonndi, iɓe nanngi laawol jahoowol ladde.
13 Kamɓe du, ɓe ngarti ɓe kumpiti heddiiɓe ɓeen, de ɓeen ngoondinaay ɓe.
14 Sakitii, o ɓangi e taalibaaɓe sappo e ngo'o ɓeen wakkati mo ɓe nyaamata. O feliri ɓe rafi goondinal maɓɓe e yoorde ɓerde maɓɓe, sabo ɓe ngoondinaay yiiɓe mo caggal ummitagol makko ɓeen.
15 O wi'i ɓe:

§ **15:34** Jabuura 22.2.

—Njehee ley adunaaru ndu fuu,
mbaajoɗon tagaaɗo fuu Kabaaru Lobbo o.
16 Goondiindo de lootaa lootagal batisima
fu, hisinte. Mo goondinaay jukkete.
17 Kaayeefiiji ɗi ina ngoodani goondiinɓe
ɓeen: ɓe ndiiwran ginnaaji saabe am, ɓe
kaalan ɗemle kese,
18 ɓe nanngiran bolle e juuɗe maɓɓe. Fay
si ɓe njari poson, fay huunde waɗataa ɓe. Ɓe
njowan juuɗe maɓɓe e nyawɓe de cella.
19 Gaɗa Iisaa Joomiraaɗo haaldii e maɓɓe,
yeentinaa dow kammu, joodii gere nyaamo
Laamɗo.
20 De kamɓe kaa, ɓe njehi iɓe mbaajowoo
ley nokkuuje fuu. Joomiraaɗo ina wondi
e maɓɓe, tabintiniri konngol ngol e maan-
deeji kaayniidi jaadooji e maggol.*

* **16:20** Aaya 9 yaade 20 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude ɗiin.

Linjiila Iisaa mo Lukka winndi

Ko saabii dewtere nde winndaa

1 Yimɓe heewɓe pilake fillitaade kulle tabitinɗe hakkunde meeɗen.
2 Ɓe mbinndii ko seediiɓe gilla fuɗɗoode ɓeen kaalani en. Seediiɓe ɓeen ngoni halfinaaɓe faa anndina konngol ngool.
3 Tawfilus tedduɗo, mi taykake kulle ɗeen fuu faa woodi gilla arande, mi tawii na hawrani kam miin du faa mi winndane, mi fiirtane ɗum faa laaɓa no ɗum wadiri,
4 faa keɓaa tannyoral jannde nde njanngina ɗaa ndeen wo goonga.

No Jibiriilu sapporii rimeede Yaayaa lootoowo lootagal batisima

5 Wakkati jamaanu Hirudus, kaananke Yahuudiya, na woodi almaami gomma bi'eteeɗo Jakariyaa. Imo jeyaa e waaldeere Abiya, ɓii Haaruuna. Dee Jakariyaa du wo yuwdi Haaruuna, innde muuɗum wo Elisabet.
6 Ɓe ɗiɗo fuu ɓe fonnditiiɓe to Laamɗo. Iɓe njokki jamirooje Joomiraaɗo e sariyaaji muuɗum fuu. Feloore fuu walaa e maɓɓe.
7 Ɓe keɓaay ɓiɗɗo, sabo Elisabet wo dimaro. Ɓe ɗiɗo fuu ɓe naywii du.
8 Nyannde gomma, Jakariyaa ina golla golle muuɗum yottinde sadakaaji yeeso Laamɗo, sabo wakkati oon wo waaldeere makko jeyti gollal ngaal.
9 Ley al'aada almaami'en iɓe mboownoo waɗude cumnal. Wo nii Jakariyaa suɓiraa faa naata nokkuure seniinde wonnde ley suudu dewal mawndu, de ura toon ure.
10 Jamaa oon fuu darii yaasin ina waɗa du'aare wakkati mo ure ɗeen mbuletee.
11 Wakkati oon maleyka Joomiraaɗo ɓangani mo, ina darii gere nyaamo nokkuure urirde ndeen.
12 Nde Jakariyaa yi'unoo maleyka oon ndeen, nesim tayi, kulol nanngi ɗum.
13 Maleyka oon wi'i mo:
—Jakariyaa taa hulu, sabo du'aare maa jaabaama. Deeka Elisabet rimante ɓiɗɗo gorko, inndiraa ɗum Yaayaa.
14 Ɓiɗɗo oon waddante seyo manngo, heewɓe ceyorto rimeede makko,
15 sabo o laatoto tedduɗo yeeso Joomiraaɗo. O yarataa doro, o yarataa huunde fuu ko sulinta. O heewan Ruuhu Ceniiɗo gilla e ley reedu inniiko.
16 O wartiran ɓiɓɓe Israa'iila heewɓe to Laamɗo Joomiraaɗo muɓɓen.
17 O artoto Joomiraaɗo warde, o wonda e ruuhu e baawɗe ɗe annabi Iliyaasa heɓunoo, faa o wartira ɓerɗe baabiraaɓe to ɓiɓɓe muɓɓen, faa o wartira saliiɓe du e hakkillooji dartiiɓe, faa moyyinana yimɓe segilaniiɓe garol Joomiraaɗo.
18 Jakariyaa yami maleyka oon, wi'i:
—Noy paamirammi ɗum wo goonga? Sabo miin mi naywii, deekam oon du waɗi duuɓi.
19 Maleyka oon jaabii mo, wi'i:
—Miin woni Jibiriilu ɗakkiiɗo Laamɗo, mi nulaaɗo to maaɗa faa mi haalane kabaaru lobbo o.
20 Ndelle joonin a muumɗan. A haalataa si wanaa wakkati mo ɗum tabiti, sabo a goondinaay haala am. Haala am ka tabitowan nde wakkati majjum wari.
21 Tawi yimɓe ɓeen ina keɗii Jakariyaa, ina haaynii ɗum'en ko o ɓooyi ley suudu dewal mawndu ɗuum.
22 Nde o wurtinoo ndeen, o hunngii haaldude e maɓɓe. Ɓe paami won ko o hollaa ley suudu dewal mawndu nduun. Imo haalda e maɓɓe muummumre, o heddii o waawaa haalde.
23 Nde balɗe golle makko tilinoo ndeen, o hooti suudu makko.
24 Caggal balɗe ɗeen, Elisabet deekiiko oon hooyi reedu, dammbii haddi lebbi joy, ina wi'a:
25 —Ɗum woni ko Joomiraaɗo waɗani kam. O taykake kam, o ittanii kam dukkuru hakkunde yimɓe.

No maleyka sapporii rimeede Iisaa

26 Ley lewru Elisabet jeegaɓurdu nduun, Laamɗo nuli maleyka Jibiriilu e wuro wi'eteengo Nasaraatu ley leydi Galili,
27 to surbaajo mo taan Daawda bi'eteeɗo Yuusufi haɓɓani. Surbaajo oon ina wi'ee Mariyama.
28 Maleyka oon naati ɗo Mariyama woni ɗoon, wi'i ɗum:
—Aan e jam, keɓuɗo moyyere Joomiraaɗo. Joomiraaɗo ina wondi e maaɗa.
29 Haala kaan wemmbi Mariyama sanne, ina miiloo ɗume jowtaango ngo fiirtata.
30 De maleyka oon wi'i mo:
—Taa hulu, Mariyama! Sabo a heɓii moyyere yuurunde e Laamɗo,
31 a hooyan reedu, ndimaa ɓiɗɗo gorko, inndiraa ɗum Iisaa.
32 Ɓiɗɗo oon laatoto tedduɗo, o noddirte Ɓii Laamɗo Toowɗo. Laamɗo Joomiraaɗo hokkan mo laamu maamiiko Daawda.
33 O laamoto yuwdi Yaakuuba faa abada, laamu makko walaa timmoode.
34 Mariyama wi'i maleyka oon:
—Noy ɗum laatortoo, sabo mi anndaa gorko?
35 Maleyka oon jaabii mo, wi'i:
—Ruuhu Ceniiɗo jippoto e maaɗa,
baawɗe Laamɗo Toowɗo cuddete.
Saabe ɗuum, ɓiɗɗo mo ndimataa oon
inndirte Ceniiɗo, Ɓii Laamɗo.

36 Ndaar, sakiike maa Elisabet du hooyii
reedu ley nayeewu muuɗum, o riman ɓiɗɗo
gorko. Imo wi'enoo wo o dimaro, de joonin
kaa imo wondi e reedu lewru jeegaɓurdu,
37 sabo walaa fuu ko Laamɗo waawaa.
38 Wakkati oon, Mariyama wi'i:
—Inani kam, miin korɗo Joomiraaɗo, ɗum
laatoranoo kam no mbiiruɗaa ni.
Ndeen maleyka oon dilli to makko.

No Mariyama yaari to Elisabet

39 E ley balɗe ɗeen, Mariyama ummii,
yehi law to wuro gomma wonngo ley
baamle Yahuudiya.
40 O naati suudu Jakariyaa, o jowti Elisa-
bet.
41 Nde Elisabet nannoo jowtaango makko
ndeen, ɓiɗɗo gonɗo e reedu muuɗum oon
dimmbii. Ndeen Elisabet hebbinaa Ruuhu
Ceniiɗo,
42 yeewnii e daande toownde, wi'i:
—A barkinaaɗo hakkunde rewɓe! Ɓiɗɗo
mo ndeeduɗaa o du wo barkinaaɗo!
43 Miin, wo mi ɗume faa inna Joomiraaɗo
wari to am?
44 Ndaar, nde jowtaango maa yottinoo
nowru am ndeen, ɓiɗɗo gonɗo e reedu am
oon dimmborake kuyam.
45 Barke woodanii ma, aan goondindo ko
Joomiraaɗo haalani maa ɗuum tabitan.

Jimol Mariyama

46 Mariyama wi'i:
—Yonki am ina mana Joomiraaɗo!
47 Ɓernde am ina heewi seyo e dow Laamɗo
Kisinoowo kam,
48 sabo o yurmake kam, miin, korɗo makko
leeyuɗo.
Gilla joonin jamaanuuji fuu noddiran
kam barkinaaɗo.
49 Sabo Jom baawɗe waɗanii kam kulle
mawɗe!
Innde muuɗum wo seniinde.
50 Yurmeende muuɗum ina woni dow hu-
looɓe ɗum jamaanu dow jamaanu.
51 O gollii golleeji mawɗi e semmbe junngo
makko,
o sankitii mawninkiniiɓe e anniyaaji
muɓɓen.
52 O saamdinii kaanankooɓe e laamuuji
muɓɓen,
o toownii leeyuɓe.
53 O haarnirii yolbuɓe kulle lobbe,
o yoppii jom'en jawdi juuɗe ɓole.
54-55 O wallii yimɓe Israa'iila, maccuɓe
makko ɓeen,
sabo o yeggitaay ko o haaldunoo e maami-
raaɓe meeɗen,
yurmaade Ibrahiima e yuwdi muuɗum
faa abada.
56 Mariyama waddi e Elisabet ko waɗata
lebbi tati de yeccii suudu muuɗum.

*Haala rimeede Yaayaa lootoowo loota-
gal batisima*

57 Wakkati ndimu Elisabet yottii, o rimi
ɓiɗɗo gorko.
58 Hoddiiɓe makko e sakiraaɓe makko
nani yurmeende mawnde nde Joomiraaɗo
waɗani mo ndeen, ceyodii e makko.
59 Nde cukalel ngeel waɗunoo nyalaaɗe
jeetati ndeen, ɓe ngari taadude ngel.* Iɓe
njiɗunoo inndirde ngel innde baabiigel
Jakariyaa,
60 ammaa inniigel jaɓaay, wi'i ngel innd-
ree Yaayaa.
61 Ɓe mbi'i ɗum:
—Yimɓe maa fuu walaa inndiraaɗo innde
nde.
62 Ɓe yami baabiigel e muummumre, noy
yidi ɓiyum oon inndiree.
63 Jakariyaa yamani alluwal, winndi dow
maggal: «Yaayaa woni innde maggel.» Ɓe
fuu ɗum haaynii ɓe.
64 Wakkati oon pay, hunnduko Jakariyaa
yoppaa, ɗemngal mum haɓɓitaa, ina haala,
ina yetta Laamɗo.
65 Kulol nanngi hoddiiɓe makko ɓeen fuu.
Katin du yimɓe ley baamle Yahuudiya fuu
ina kaala kabaaruuji ɗiin.
66 Nanɓe ɗum ɓeen fuu ndesi ɗum e ley
ɓerɗe muɓɓen, ina mbi'a: «Ndelle ɗume
cukalel ngel laatoytoo?» Sabo ɓe nji'ii jun-
ngo Joomiraaɗo ina woni dow maggel.

Jimol Jakariyaa

67 Jakariyaa, baaba cukalel ngeel, heewi
Ruuhu Ceniiɗo, haaldi annabaaku, wi'i:
68 —Jettooje ngoodanii Joomiraaɗo,
Laamɗo Israa'iila,
sabo warii walli yimɓe muuɗum,
rimɗini ɗum'en.
69 O waddanii en Kisinoowo jom semmbe
yuwɗo e suudu Daawda, maccuɗo
makko.
70 Ɗum fuu ɗum laatorii hono no o haalirnoo
e kunnduɗe annabaaɓe makko
seniiɓe gilla arande -
71 o wi'i o hisinan en e habdiiɓe men,
e juuɗe wayɓe en fuu.
72 Nii o yottiniri yurmeende nde o aadani-
noo maamiraaɓe men ndeen,
o miccitake amaana makko ceniiɗo,
73 hunayeere nde o hunanii maammen
Ibrahiima,
o hokkan en
74 danneede e juuɗe wayɓe en faa ngolliran-
en mo rafi kulol,
75 ndewen mo ley senaare e dartaare
yeeso makko haddi nguurndam
meeɗen fuu.

* **1:59** Al'aada Alhuudiyankooɓe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du.

76 Aan du cukalel, a noddirte annabaajo
Laamɗo Toowɗo,
sabo a artoto Joomiraaɗo warde faa
moyyinanaa mo laabi makko,
77 faa anndinaa yimɓe makko laawol
kisindam ley ko o yaafotoo hakkeeji
muɓɓen.
78 Saabe Laamɗo meeɗen wo keewɗo
yurmeende,
Jayngol yuurungol dow ina wara to
meeɗen,
79 faa yaynana wonɓe ley nimre e kulol
maayde,
de rewna koyɗe men dow laawol jam.
80 Suka oon ina mawna, hakkillo
muuɗum ina ɓeydoo. O jooɗii ley ladde faa
wakkati mo o ɓanginaa e Israa'iila.

2

Haala rimeede Iisaa Almasiihu
(Matta 1.18-25)

1 E ley balɗe ɗeen, Agustus kaananke
mawɗo yamiri limgal waɗee ley laamu
Roma fuu.
2 Kangal woni limgal arandeyal, kawrun-
gal e laamu Kiriniyus goforneer leydi Si-
iriya.
3 Yimɓe fuu njehi winndowaade, mono
fuu e wuro muuɗum.
4 Yuusufi du dilli Nasaraatu ley leydi
Galili, faa yaha wuro Daawda wi'eteengo
Baytilaama ley leydi Yahuudiya, sabo e
lenyol Daawda jaati o yuuri.
5 O yehi toon winndowaade, kanko e
Mariyama kaɓɓanaaɗo makko, deeduɗo.
6 E ley gonal maɓɓe toon, wakkati ndimu
Mariyama yottii.
7 O rimi afo makko, o saawi ɗum e kad-
dule, o fukkini ɗum ley akalawal, sabo ɓe
keɓaay nokkuure ley jipporde ndeen.
8 Durooɓe ina ngoni ley seraaji ɗiin, na
ndooma dammuuli muɓɓen jemma.
9 Maleyka Joomiraaɗo ɓangani ɓe, darja
Joomiraaɗo ɗelkoowo fiilii ɓe. Kulol man-
ngol nanngi ɓe.
10 De maleyka oon wi'i ɓe:
—Taa kulee! Sabo miɗo haalana on
Kabaaru Lobbo laatantooɗo yimɓe fuu seyo
manngo.
11 Hannden on ndimanaama Kisinoowo
ley wuro Daawda. Kanko woni Almasiihu,
kanko woni Joomiraaɗo.
12 Inan maande majjum: on tawan
cukalel keccel ina saawaa e kaddule, ina
fukkinaa ley akalawal.
13 Wakkati gooto, maleyka'en heewɓe
yuuri dow kammu, tawti maleyka artiiɗo
oon, ina njetta Laamɗo, ina mbi'a:
14 —Manngu woodanii Laamɗo faa dow
kammuuli,
dow leydi du jam woodanii yimɓe ɓe o
horsini.
15 Nde maleyka'en ɓeen ceedunoo e
maɓɓe, de yeenti dow kammu ndeen,
durooɓe ɓeen ina mbi'undura:
—En njaha Baytilaama, ndaaren ko waɗi,
ko Joomiraaɗo anndini en ɗuum.
16 Ɓe karii, ɓe njehi, ɓe tawi toon
Mariyama e Yuusufi e cukalel keccel ngeel,
ingel fukkinaa ley akalawal.
17 Nde ɓe njiinoo ngel ndeen, ɓe kaalti ko
maleyka oon haalani ɓe dow maggel ɗuum.
18 Nanɓe haala durooɓe ɓeen fuu,
haaynde nanngi ɗum'en.
19 De Mariyama kaa ina resi ɗum fuu e
ɓerndem, ina miiloo ɗum.
20 Durooɓe ɓeen njeccii, ina teddina
Laamɗo, ina njetta ɗum saabe ko ɓe nani e
ko ɓe nji'i fuu. Sabo ɗum fuu ɗum laatorake
no maleyka oon wiirunoo ɓe noon.

No Iisaa taadiraa e no ɓattiniraa Joomiraaɗo

21 Nde cukalel ngeel waɗunoo nyalaaɗe
jeetati ndeen, ngel taadaa,* ngel inndiraa
Iisaa. Ɗum woni innde nde maleyka oon
haalannoo Mariyama gilla reedaay ndeen.
22 Nde balɗe laaɓugol Mariyama yotti-
noo, hono no Tawreeta Muusaa yamiri, ɓe
njaari suka oon Urusaliima faa ɓe kalfina
mo Joomiraaɗo.
23 Sabo wo hono noon winndiraa e
Tawreeta Joomiraaɗo:
«Ɓiɗɗo gorko afo fuu, Joomiraaɗo jeyi.»†
24 Ɓe ngaɗi du sadaka kirsamaari hono no
Joomiraaɗo yamiri ni: ɓiɓɓe buugaali ɗiɗi
naa nyaabe ɗiɗi.
25 Gorko gomma ina wonnoo Urusaliima,
ina wi'ee Simeyon. Ruuhu Ceniiɗo ina
woni e makko. O gorko dartiiɗo, kulɗo
Laamɗo, imo heɗii wakkati mo gondi Is-
raa'iila mooytetee.
26 Ruuhu Ceniiɗo anndinii mo o maayataa
si o yi'aay Almasiihu Joomiraaɗo.
27 Joonin Ruuhu nanni mo ley suudu de-
wal mawndu nduun wakkati mo saaraaɓe
ɓeen ngaddi suka oon faa ngaɗana ɗum ko
Tawreeta yamiri.
28 Simeyon jaɓi mo, mumbilii mo, ina
yetta Laamɗo, ina wi'a:
29 —Joonin Joomiraaɗo, haala maaɗa kaan
tabitii.
Aɗa waawi hooyude maccuɗo maaɗa e jam,
30 sabo mi yiirii gite am kisindam maaɗa
31 ɗam cegiliɗaa yeeso yimɓe fuu.
32 Ɗam woni annoora jaynanoowo lenyi
adunaaru fuu,

* **2:21** Al'aada Alhuudiyankooɓe, si suka rimaama, nyannde hokkaa innde fuu, ndeen taadetee du. † **2:23** Wurtagol 13.2, 12, 15, Limooje 18.15-16.

annoora darjinoowo lenyol maa Israa'iila du.

33 Ko haalaa dow makko ɗuum, haaynii baabiiko e inniiko.

34 Simeyon barkini ɓe, wi'i Mariyama, inniiko:

—Suka o warii faa laatoo sabaabu saamugol woɓɓe e ummagol woɓɓe ley Israa'iila. O laatoto maande nde yimɓe calotoo.

35 Hono nii o ɓanginirta miilooji ɓerɗe heewɓe. Aan e hoore maa, mettorgal yuwan ɓernde maa hono kaafaahi.

36 Annabaajo debbo bi'eteeɗo Anna ina ɗoon kam du. Wo o ɓii Fanuwel, jeyaaɗo e suudu Aser. O naywii sanne. O ɓaŋaama e surbaaku makko, o wondi e goriiko duuɓi jeddi,

37 de maayi. O heddii o walaa goriiwo. Joonin duuɓi makko ina ngaɗa capanɗe jeetati e nay. O dillataa suudu dewal mawndu nduun fey, imo rewra Joomiraaɗo suumayeere e du'aare, jemma e nyalooma fuu.

38 E wakkati oon pay, kanko du o wari, imo yetta Laamɗo, imo haalana heɗiiɓe garol dimɗinoowo Urusaliima ɓeen fuu kabaaru suka oon.

39 Nde ɓe njottinnoo huunde fuu ko Tawreeta Joomiraaɗo yamiri ndeen, ɓe njeccii wuro maɓɓe Nasaraatu ley leydi Galili.

40 Suka oon ina mawna, semmbe muuɗum e hakkillo mum ina ɓeydoo. Moyyere Laamɗo ina woni e makko.

Haala Iisaa e jannginooɓe ley suudu dewal mawndu

41 Hitaande fuu, saaraaɓe Iisaa ina njaha Urusaliima wakkati iidi Faltagol‡.

42 Nde Iisaa waɗunoo duuɓi sappo e ɗiɗi ndeen, ɓe njehi Urusaliima no ɓe mboowri noon.

43 Nde iidi ndiin tilinoo ndeen, ɓe njeccii ɓe kooti, ammaa Iisaa ɓiyiiɓe oon heddake Urusaliima, tawi ɓe paamaay.

44 Ɓe cikkii imo wondi e yaadiraaɓe maɓɓe ɓeen. Ɓe njehi nyalooma kiɓɓuɗo, iɓe piloo mo hakkunde yimɓe maɓɓe e anndaaɓe maɓɓe.

45 Ammaa ɓe njiitaay mo, ɓe njeccitii Urusaliima filowaade mo.

46 Balɗe tati gaɗa ɗum, ɓe tawi mo ley suudu dewal mawndu. Imo jooɗii hakkunde jannginooɓe, imo hettindanii ɗum'en, imo yamtindoo ɗum'en.

47 Hettindaniiɓe mo ɓeen fuu kaaynaa hakkillo makko e jaabagol makko.

48 Nde saaraaɓe makko nji'unoo mo ndeen, haaynde nanngi ɗum'en. Inniiko wi'i mo:

—Binngel, ko saabii ngaɗuɗaa min ni? Inan, miin e baaba maa fuu, filagol ma haɓɓii min ko'e.

49 O jaabii ɓe, o wi'i:

—Ko waɗi oɗon piloono kam? Yalla on paamaay ina tilsi mi wona ley suudu Baaba am naa?

50 Ammaa ɓe paamaay haala ka o haalani ɓe kaan.

51 Caggal ɗuum, o jippodii e maɓɓe. Ɓe koondi Nasaraatu, o ɗowtanii ɓe. Inniiko ina resi kulle ɗeen fuu e ɓernde muuɗum.

52 Iisaa ina mawna, hakkillo muuɗum ina ɓeydoo, Laamɗo e yimɓe ina korsini mo.

3

No Yaayaa waajorii
(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Yuhanna 1.19-28)

1-2 Konngol Laamɗo warii to Yaayaa, ɓii Jakariyaa oon, ley ladde. Ɗum hawrii e hitaande sappo e joyaɓerde laamu Tibeer kaananke mawɗo. Ndeen Pontiyu Pilaatu wonnoo goforneer Yahuudiya, Hirudus du ina laamii Galili. Sakiike mum bi'eteeɗo Filipu ina laamii leydi Ituriya e Tarakoniti, Lisaniya du ina laamii leydi Abileen. Ɗum hawrii e nde Annas e Kayafas laatinoo hooreeɓe almaami'en.

3 Yaayaa yiiltii e seraaji gooruwol Urdun fuu, ina gooyna yimɓe tuuba, lootiree lootagal batisima* faa hakkeeji muɓɓen njaafee.

4 Wo hono noon winndiraa ley dewtere haalaaji annabi Esaaya:

«Daande ina yeewnoo ley ladde ina wi'a:
Moyyinee laawol Joomiraaɗo,
ndartinee laabi makko!
5 Luggere fuu uwete,
baamle e tile fuu leeyinee,
laabi oonyiiɗi fuu ndartinee,
laabi bonɗi fuu moyyintinee!
6 Neɗɗo fuu yi'an kisindam yuuruɗam to Laamɗo.»†

7 Yimɓe heewɓe ina ngara to Yaayaa faa lootiree lootagal batisima. De imo wi'a ɓe:

—Onon ɓiɓɓe bolle! Moy sappani on ndoggon tikkere Laamɗo waroore?

8 Ngollee golleeji kawrooji e tuubugol. Taa kooloɗon on kisan saabe wo on taaniraaɓe Ibrahiima. Sabo miɗo wi'a on, Laamɗo ina waawi waylitinde kaaye ɗe laatoo ɓiɓɓe Ibrahiima!

‡ **2:41** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muuɗum. * **3:3** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. † **3:6** Esaaya 40.3-5.

9 Joonin jammbere yeptaama faa soppa ɗadi leɗɗe. Ndelle, lekki fuu ki rimataa ɓiɓɓe
lobbuɓe, soppete, faɗɗee ley yiite.
10 Yimɓe ɓeen ina yama mo:
—Ndelle ɗume min njeyi waɗude?
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Neɗɗo fuu jogiiɗo saayaaji ɗiɗi, hokka
ngoota kaan mo walaa, neɗɗo fuu jogiiɗo
nyaamdu du waɗa noon.
12 Nanngooɓe lampo ngari kam'en du faa
lootee lootagal batisima, mbi'i mo:
—Moodibbo, ɗume min njeyi waɗude?
13 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Taa paltinon ko njamiraɗon nanngon
ɗuum.
14 Sordaasiiɓe du yami mo kam'en du,
mbi'i:
—Minen le, ɗume min njeyi waɗude?
O wi'i ɓe:
—Taa njanee fay gooto, taa pewanon fay
gooto, kennyitoroɗon njobdi mon.
15 Tawi yimɓe fuu ina keɗii Almasiihu,
mono fuu ina miiloo e ɓernde muuɗum
yalla wanaa Yaayaa woni Almasiihu oon.
16 Yaayaa jaabii ɓe fuu, wi'i:
—Miin, ndiyam lootirammi on lootagal
batisima, ammaa ɓurɗo kam baawɗe ina
wara. Mi fotaay fay e haɓɓitinde ɓoggi paɗe
makko. Kanko kaa, wo Ruuhu Ceniiɗo e
yiite o lootirta on batisima.
17 Imo jogii yarorgal e junngo makko faa o
yaroo nyaamri makko faa laaɓa, o hawrun-
dura nyaamri ndiin ley beembal makko,
de nyaande ndeen o wuldan ɗum yiite nge
nyifataa.
18 Tawi Yaayaa tindinii yimɓe kulle
keewɗe, ina waajoo ɗum'en Kabaaru
Lobbo.
19 Kaa Hirudus, laamiiɗo oon, imo felan-
noo ɗum sabo ɓaŋii Hirudiya, dee mawnum,
ɗuum e kulle goɗɗe bonɗe fuu ɗe waɗannoo.
20 Hirudus ɓeydi bone goɗɗo katin, uddi
Yaayaa ley kasu.

No Iisaa lootiraa lootagal batisima
(Matta 3.13-17, Marku 1.9-11)

21 Ɗo yimɓe fuu lootaa lootagal batisima
ɗoon, Iisaa du lootaa. Wakkati mo o du'otoo
oon, kammu udditii,
22 Ruuhu Ceniiɗo jippii dow makko ina
wa'i hono wuugaandu. Daande yuuri dow
kammu, wi'i:
—Aan woni Ɓiyam mo korsinmi, aan cey-
ortoomi.

Haala lenyol Iisaa
(Matta 1.1-17)

23 Nde Iisaa fuɗɗannoo golle muuɗum
ndeen, duuɓi muuɗum ina ngaɗa capanɗe
tati. E ley miilooji yimɓe, Iisaa wo ɓii Yu-
usufi. Yuusufi du wo ɓii Eli,
24 Eli ɓii Matat, Matat ɓii Lewi, Lewi ɓii
Melki, Melki ɓii Yannay, Yannay ɓii Yuusufi,
25 Yuusufi ɓii Matatiya, Matatiya ɓii Amos,
Amos ɓii Nahum, Nahum ɓii Hesili, Hesili ɓii
Naggay,
26 Naggay ɓii Maata, Maata ɓii Matatiya,
Matatiya ɓii Semey, Semey ɓii Yosek, Yosek
ɓii Yahuuda,
27 Yahuuda ɓii Yohanan, Yohanan ɓii
Resa, Resa ɓii Jorobaabel, Jorobaabel ɓii
Seyaltiyel, Seyaltiyel ɓii Neri,
28 Neri ɓii Melki, Melki ɓii Addi, Addi ɓii
Kasam, Kasam ɓii Elmadam, Elmadam ɓii
Eri,
29 Eri ɓii Iisaa‡, Iisaa ɓii Eliyeser, Eliyeser
ɓii Yorim, Yorim ɓii Matat, Matat ɓii Lewi,
30 Lewi ɓii Simeyon, Simeyon ɓii Yahuuda,
Yahuuda ɓii Yuusufi, Yuusufi ɓii Yonam,
Yonam ɓii Eliyakim,
31 Eliyakim ɓii Meleya, Meleya ɓii Menna,
Menna ɓii Matata, Matata ɓii Natan, Natan
ɓii Daawda,
32 Daawda ɓii Yesa, Yesa ɓii Obet, Obet ɓii
Bo'as, Bo'as ɓii Salmon, Salmon ɓii Naasu-
una,
33 Naasuuna ɓii Aminadaabu, Ami-
nadaabu ɓii Adamin, Adamin ɓii Aram,
Aram ɓii Hesruuna, Hesruuna ɓii Fares,
Fares ɓii Yahuuda,
34 Yahuuda ɓii Yaakuuba, Yaakuuba ɓii
Isiyaaka, Isiyaaka ɓii Ibrahiima, Ibrahiima
ɓii Tara, Tara ɓii Nahor,
35 Nahor ɓii Seruku, Seruku ɓii Reyu, Reyu
ɓii Pelek, Pelek ɓii Eber, Eber ɓii Sala,
36 Sala ɓii Kaynam, Kaynam ɓii Arfasada,
Arfasada ɓii Sem, Sem ɓii Nuuhu, Nuuhu ɓii
Lamek,
37 Lamek ɓii Matusala, Matusala ɓii
Henok, Henok ɓii Yaret, Yaret ɓii Maleliyel,
Maleliyel ɓii Kaynam,
38 Kaynam ɓii Enos, Enos ɓii Set, Set ɓii
Aadama, Aadama mo Laamɗo.

4

No Ibiliisa jarriborii Iisaa
(Matta 4.1-11, Marku 1.12-13)

1 Iisaa yuuri gooruwol Urdun, ina heewi
Ruuhu Ceniiɗo. Ruuhu oon yaari mo ley
ladde.
2 Ibiliisa ina wondi e makko toon balɗe
capanɗe nay, ina jarriboo mo. Fay huunde
o nyaamaay e ley nyalaaɗe ɗeen fuu.
Caggal ɗuum, o yolbi.
3 Ibiliisa wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, njamiraa hayre nde
laatoo nyaamdu.
4 Iisaa jaabii mo wi'i:
—Ina winndaa: «Wanaa e nyaamdu tan
neɗɗo wuurdata.»*

‡ **3:29** E ibraninkoore wo «Yoosuwa»

* **4:4** Fillitagol Tawreeta 8.3.

5 Ibiliisa yaari mo nokku toowɗo, holli mo
laamuuji adunaaru fuu wakkati gooto,
6 de wi'i mo:
—Mi hokkete baawɗe dow ɗum fuu e
darja mum, sabo miin hokkaa ɗum, miɗo
waawi hokkude mo muuymi.
7 Si a sujidanii kam, ɗum fuu wo aan jeyi.
8 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa: «Wo Laamɗo, Joomiraaɗo
maa kaanɗaa sujidande, kam tan kaanɗaa
rewude.»†
9 Ndeen Ibiliisa yaari mo Urusaliima,
darni mo dow to ɓuri toowde e suudu dewal
mawndu, wi'i mo:
—Si a Ɓii Laamɗo, fittu njippoɗaa e leydi,
10 sabo ina winndaa: «O yamiran ma-
leyka'en makko ndeene.»
11 Ina winndaa du: «Ɓe njaɓɓete e juuɗe
maɓɓe, taa koyngal maa fiyoo e hayre.»‡
12 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ina winndaa: «Taa ndaartinda Laamɗo,
Joomiraaɗo maa.»§
13 Nde Ibiliisa tilinoo e jarribaade mo
ndeen, seli mo faa wakkati goɗɗo.

No Iisaa fuɗɗiri golle muuɗum ley Galili
(Matta 4.12-17, Marku 1.14-15)

14 Iisaa yeccii leydi Galili, semmbe Ruuhu
ina wondi e muuɗum, kabaaru muuɗum
sankitii e leydi ndiin fuu.
15 Imo waajoo ley cuuɗi Alhuudiyankooɓe
baajordi, yimɓe fuu ina teddina mo.

No yimɓe Nasaraatu calorii Iisaa
(Matta 13.53-58, Marku 6.1-6)

16 O yehi Nasaraatu to o mawni toon, o
naati ley suudu waajordu nyannde fowte-
teende hono no o woowri noon. O ummii
faa o jannga.
17 O hokkaa dewtere annabi Esaaya. O
weerti nde, o tawi nokkuure ina winndaa:
18 «Ruuhu Joomiraaɗo ina woni e am,
sabo o suɓake kam faa mi faamina
talkaaɓe Kabaaru Lobbo.
O nulii kam faa mi gooynana nanngaaɓe
yoofeede muɓɓen,
wumɓe du wumtineede muɓɓen,
torraaɓe du yoppeede muɓɓen,
19 faa mi gooyna hitaande nde Joomiraaɗo
hollata moyyere muuɗum ndeen
warii.»*
20 Caggal ɗuum, o taggi dewtere ndeen,
o hokki nde golloowo ley suudu waajordu
oon, o jooɗii. Wonɓe toon ɓeen fuu tufi mo
gite.
21 Ndeen o fuɗɗi wi'ude ɓe:
—Hannden, Binndi ɗi nanɗon ɗiin tabitii.
22 Ɓe fuu iɓe kaala haala makko lobba,
katin du haalaaji lobbi jaltuɗi e hunnduko
makko ɗiin ina kaaynii ɓe. Iɓe mbi'a:
—Wanaa o woni ɓii Yuusufi oon?
23 O wi'i ɓe:
—Sikke fuu walaa on kaalanan kam ban-
ndol ngol: «Cawroowo, sawru hoore maa.»
On mbi'an mi waɗa ko nanɗon mi waɗii
Kafarnahum ɗuum e ley wuro am ɗo du.
24 O wi'i katin:
—Goonga kaalanammi on: annabaajo fay
gooto jaɓantaake ley wuro muuɗum.
25 Goonga kaalanammi on, rewɓe ɓe gori-
raaɓe muɓɓen maayi ina keewnoo ley Is-
raa'iila e jamaanu annabi Iliyaasa, wakkati
nde yuwoonde toɓaay e leydi ndiin faa waɗi
duuɓi tati e lebbi jeegom. Ndeen rafo man-
ngo waɗii e leydi ndiin fuu.
26 Ammaa annabi Iliyaasa nulaaka e fay
gooto maɓɓe, si wanaa e debbo gooto mo
gorum maayi, jeyaaɗo Sarepta leydi Sidon.
27 Katin du, seppinɓe ina keewnoo Is-
raa'iila e jamaanu annabi Elisa, de fay
gooto maɓɓe dannaaka, si wanaa Na'aman
jeyaaɗo e leydi Siiriya.
28 Nde yimɓe wonɓe e ley suudu waa-
jordu nduun nannoo haala kaan ndeen,
tikki sanne,
29 ummii, mburtini Iisaa faa e gaɗa wuro,
njaari ɗum faa sera waamnde ɗo huɓeere
maɓɓe ndeen nyiɓaa ɗoon, faa paɗɗa mo ley.
30 Ammaa o rewi hakkunde maɓɓe, o dilli.

No Iisaa danniri gorko gonduɗo e gin-
naaru
(Marku 1.21-28)

31 Iisaa yehi ngalluure Kafarnahum ley
leydi Galili, imo waajoo yimɓe nyannde
fowteteende.
32 Ɓe kaaynaa sanne e waaju makko oon,
sabo imo haalda e baawɗe.
33 Gorko mo ginnaaru bonndu woni e
muuɗum ina woni ley waajordu nduun,
yeewnii faa toowi, wi'i:
34 —Aan Iisaa mo Nasaraatu, ɗume jomi
ma e amin? A warii faa kalkaa min naa?
Miɗo anndi ko ngonɗaa, a Ceniiɗo yuuruɗo
to Laamɗo!
35 Iisaa sappani ginnaaru nduun e
semmbe, wi'i:
—Deyyina, yaltu e makko!
Ndu liɓi neɗɗo oon hakkunde yimɓe fuu,
ndu yalti e muuɗum, tawi ndu nawnaay
ɗum fey.
36 Ɓe fuu ɗum haaynii ɓe, iɓe yamundura
hakkunde maɓɓe:
—Ko woni haala ka? Ginnaaji bondi ɗiin,
imo yamira ɗi baawɗe e semmbe, de iɗi
mburtoo.
37 Kabaaru Iisaa sankitii e seraaji ɗiin fuu.

No Iisaa danniri nyawɓe heewɓe
(Matta 8.14-17, Marku 1.29-34)

† **4:8** Fillitagol Tawreeta 6.13-14. ‡ **4:11** Jabuura 91.11-12. § **4:12** Fillitagol Tawreeta 6.16. * **4:19** Esaaya 61.1-2.

38 Nde o wurtinoo waajordu nduun
ndeen, o naati suudu Simon. Esoo Simon
debbo ina wondi e jontere naawnde. Ɓe
ŋaarii mo o walla ɗum.
39 O turii dow muuɗum, o sappani jontere
ndeen e semmbe, de jontere ndeen yoppi
ɗum. Wakkati oon ni, debbo oon ummii,
jaɓɓii ɓe.
40 Wakkati nde naange saamannoo,
jogiiɗo nyawɗo fuu waddi ɗum to makko.
Nyawɓe siyiiji nyawuuji fuu ngaddaa. O
yowi juuɗe makko dow maɓɓe ɓe fuu gooto
gooto, o danni ɓe.
41 Ginnaaji bondi ina mburtoo e yimɓe
heewɓe iɗi yeewnoo, iɗi mbi'a:
—Aan woni Ɓii Laamɗo!
Imo sappana ginnaaji ɗiin e semmbe, o
accataa ɗi kaala, sabo iɗi anndi kanko woni
Almasiihu.

No Iisaa waajorii haala laamu Laamɗo
(Marku 1.35-39)

42 Nde weetunoo fu, Iisaa wurtii, yehi
nokku perwuɗo. Jamaa oon ina filoo mo. Ɓe
ngari to makko, iɓe tefa taa o seeda e maɓɓe
fey.
43 Ammaa o wi'i ɓe:
—Ina tilsi mi ɓangina Kabaaru Lobbo dow
laamu Laamɗo e galluuje goɗɗe. Sabo wo
ɗuum nuliraami.
44 O yehi, imo waajoo ley cuuɗi baajorɗi
ley leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa noddiri taalibaaɓe arandeeɓe
(Matta 4.18-22, Marku 1.16-20)

1 Nyannde wootere Iisaa ina darii
hunnduko maayo Genesaret, jamaa ina
ɓillundura ɗakkol makko faa hettindoo
haala Laamɗo.
2 O yi'i laanaaji ɗiɗi ina ndarii ɗakkol
maayo ngoon. Tawi nanngooɓe liyyi
ɓeen mburtake ley majji, ina lonna fiiliiji
muɓɓen.
3 O naati ngoota laanaaji ɗiin, ka Simon
kaan. O ŋaarii ɗum dirbina ka, ka naata
ndiyam seeɗa. O jooɗii ley laana kaan, imo
waajoo jama'aaje ɗeen.
4 Nde o selnoo waajaade ndeen, o wi'i
Simon:
—Njehee to luggi, paɗɗee fiiliiji mon faa
nanngon liyyi.
5 Simon jaabii, wi'i:
—Joomam, min mbaalii miɗen piloo liyyi,
min keɓaay fay huunde. Ammaa saabe
haala maa, mi faɗɗan fiiliiji ɗi.
6 Nde ɓe paɗɗunoo ɗi ndeen, ɓe nanngi
liyyi faa keewi, faa fiiliiji maɓɓe ina ceekoo.
7 Ɓe noddi wondiiɓe maɓɓe wonɓe ley
laana ngokka, ngara mballa ɓe. Ɓeen ngari,
ɓe kebbini laanaaji ɗiɗi ɗiin fuu faa ɗi nesi
yoolaade.
8 Nde Simon Piyeer yi'unoo ɗum fu,
dikkinii yeeso makko, wi'i mo:
—Joomam, woɗɗam, sabo wo mi neɗɗo
luttuɗo.
9 O wi'ii ɗum sabo kanko e wondiiɓe
makko ɓeen fuu, ɓe kaaynaama saabe kee-
wal liyyi ɗi ɓe nanngi ɗiin.
10 Hono noon Yaakuuba e Yuhanna ɓiɓɓe
Jebede wonduɓe e Simon ɓeen du kaayni-
raa. Ammaa Iisaa wi'i Simon:
—Taa hulu, gilla joonin a laatoto pilotooɗo
yimɓe.
11 Nde ɓe njottinnoo laanaaji maɓɓe leydi
ndeen, ɓe njoppi ɗum fuu, ɓe njokki Iisaa.

No Iisaa danniri ceppinɗo
(Matta 8.1-4, Marku 1.40-45)

12 Wakkati Iisaa wonnoo ley ngalluure
gomma, gorko ceppinɗo sanne wari. Gorko
oon yi'i Iisaa, sujidi e leydi yeeso muuɗum,
na ŋaaroo:
—Joomam, si a muuyii fu, aɗa waawi dan-
nude kam faa mi laaɓa.
13 Iisaa foorti junngo mum, meemi mo,
wi'i:
—Mi muuyii, daɗu!
Wakkati oon ceppam ɗam yuwi e makko.
14 De Iisaa yamiri mo taa o haalana ɗum
fay gooto, ammaa wi'i mo:
—Yahu holloy hoore maa almaami,
ngaɗanaa laaɓugol maa ngol sadaka mo
Muusaa yamiri oon, faa faamina ɓe a daɗii.
15 De fay ko Iisaa haɗi mo haalude
ɗuum, kabaaru muuɗum ɓeydii sankitaade.
Jama'aaje keewɗe ina ngara, ina kawrita
faa kettindanoo mo, woodi du ndannee e
nyawuuji muɓɓen.
16 Ammaa imo toowta sera nokkuuje
perwuɗe, imo waɗa du'aare.

No Iisaa selliniri mo ɓanndu waatundu
(Matta 9.1-8, Marku 2.1-12)

17 Nyannde gomma Iisaa ina waajoo.
Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta Muusaa,
yuuruɓe gure Galili e Yahuudiya, kam
e Urusaliima fuu, ina njooɗii. Baawɗe
Joomiraaɗo ina ngoni e makko, imo danna
nyawɓe.
18 Wakkati oon, woɓɓe ngaddi gorko mo
ɓanndu waatundu ina fukkinaa e daɗɗo, ina
piloo nannude ɗum faa pukkina ɗum yeeso
makko.
19 Kaa nde ɓe kunnginoo nannude mo
saabe jamaa oon, ɓe yeeŋi dow suudu
nduun, ɓe njuli ndu, de ɓe njippini gorko
oon e daɗɗo mum fuu hakkunde yimɓe ɓeen
yeeso Iisaa.
20 Nde o yi'unoo goondinal maɓɓe ndeen,
o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
—Gorko, hakkeeji maa njaafaama.
21 Jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en ɓeen
ina miiloo hakkunde muɓɓen ina mbi'a: «Oo

wo moy kaaloowo karmuɗi? Moy waawi yaafaade hakkeeji si wanaa Laamɗo?»
22 Iisaa faami miilooji maɓɓe, de jaabii ɓe, wi'i:
—Ko waɗi oɗon miiloo miilooji gaaɗi ni e ɓerɗe mooɗon?
23 Ɗume ɓuri hoyude? Wi'ude hakkeeji makko njaafaama, naa wi'ude o ummoo, o yaha?
24 Ammaa faa paamon Ɓii Neɗɗo ina jogii baawɗe e adunaaru ndu yaafaade hakkeeji...
Ndeen o wi'i mo ɓanndu waatundu oon:
—Miɗo haalane: umma, hooyu daɗɗo maa, kootaa suudu maa.
25 Wakkati gooto, mo ɓanndu waatundu oon ummii yeeso yimɓe fuu, hooyi daɗɗo muuɗum, hooti suudu mum, ina teddina Laamɗo.
26 Haaynde nanngi yimɓe ɓeen fuu, iɓe teddina Laamɗo. Ɓe kuli sanne, ɓe mbi'i:
—Hannden en nji'ii kaayeefiiji koy!

No Iisaa noddiri Lewi
(Matta 9.9-13, Marku 2.13-17)

27 Caggal ɗuum, Iisaa wurtii, yi'i nanngoowo lampo gooto ina wi'ee Lewi ina joodii e suudu nanngooɓe lampo. O wi'i ɗum:
—Jokkam.
28 Lewi yoppi ɗum fuu, ummii, jokki mo.
29 Lewi waɗani mo weltaare mawnde ley suudu mum. Nanngooɓe lampo heewɓe e yimɓe woɓɓe ina nyaamda e maɓɓe.
30 Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta ɓeen ina mbuyka, ina mbi'a taalibaaɓe makko ɓeen:
—Ko waɗi oɗon nyaamda, oɗon njarda e nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe?
31 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wanaa selluɓe kaajaa cawroowo, wo nyawɓe kaajaa cawroowo.
32 Mi waraay faa mi nodda dartiiɓe. Wo luttuɓe noddammi faa tuuba.

Haala suumayeere
(Matta 9.14-17, Marku 2.18-22)

33 Ɓe mbi'i mo:
—Taalibaaɓe Yaayaa ina cuumoo sanne ina ngaɗa du'aare, hono noon taalibaaɓe Farisa'en ɓeen du ngaɗata. Ammaa ɓe maa ɓeen ina nyaama ina njara.
34 O wi'i ɓe:
—Yalla oɗon mbaawi suuminde warɓe ɓangal, tawa ɓaŋuɗo oon ina wondi e muɓɓen naa?
35 Ammaa balɗe ngaran nde ɓaŋuɗo oon ittetee hakkunde maɓɓe. E balɗe ɗeen ɓe cuumoto.
36 O banndani ɓe banndol katin:
—Fay gooto ittataa tayre e kaddungal kesal faa moyyinira kiinngal. Si ɗum waɗii, joomum bonnan kesal ngaal, tawee tayre ittaande ndeen yaadataa e kiinngal ngaal.
37 Katin du, fay gooto loowataa cabijam kesam ley sumalleeji kiiɗɗi. Si ɗum waɗii, cabijam kesam ɗaam fusan ɗi, rufa, sumalleeji ɗiin mbona.
38 Ndelle sanaa cabijam kesam loowee e ley sumalleeji kesi.
39 Fay gooto muuyataa cabijam kesam si yarii kiiɗɗam, sabo wi'an kiiɗɗam ɗaam ɓuri welde.

6

Haala nyalaande fowteteende
(Matta 12.1-8, Marku 2.23-28)

1 Waɗiino e nyannde fowteteende wootere, Iisaa ina rewi ley gese. Taalibaaɓe makko ina itta cammeeji alkama, ina molma ina yakka.
2 Kaa Farisa'en woɓɓe mbi'i ɓe:
—Ko waɗi oɗon ngolla ko haɗaa golleede nyannde fowteteende?
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Yalla on njanngaay ko Daawda waɗi nde yolbunoo, kam e yaadiraaɓe muuɗum naa?
4 O naati hukum Laamɗo, o nyaami buuru cakkaaɗo oon, o hokki yaadiraaɓe makko du. Tawi le, wo almaami'en tan njeyi nyaamude buuru oon.
5 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Ɓii Neɗɗo kam jeyi nyannde fowteteende.

No Iisaa selliniri gorko mo junngo waanngo
(Matta 12.9-14, Marku 3.1-6)

6 Nyalaande fowteteende wonnde, o naati suudu waajordu imo waajoo. Gorko mo junngo muuɗum nyaamo waati na ɗoon.
7 Jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en ina taykoo Iisaa. Iɓe ndaara yalla o dannan gorko oon nyannde fowteteende ndeen, faa ɓe keɓa ko ɓe pelira mo.
8 Ammaa Iisaa annditii miilooji maɓɓe. O wi'i mo junngo waanngo oon:
—Umma, dara hakkunde yimɓe!
Gorko oon ummii, darii.
9 Ndeen Iisaa wi'i ɓe:
—Miɗo yama on: ɗume dagii nyannde fowteteende, gollude ko woodi naa gollude ko boni? Dannude neɗɗo naa halkude ɗum?
10 Wakkati oon, o ndaari ɓe fuu, o wi'i mo junngom waati oon:
—Foortu junngo maa!
Oon foorti ngo tan, ngo daɗi.
11 Ammaa yimɓe ɓeen tikkii sanne, iɓe ndawrida no ɓe ngaɗata Iisaa.

No Iisaa suɓorii nulaaɓe sappo e ɗiɗo
(Matta 10.1-4, Marku 3.13-19)

12 E ley balɗe ɗeen, Iisaa wurtii, yehi dow waamnde faa du'oo. O waali imo haalda e Laamɗo.
13 Nde weetunoo ndeen, o noddi taalibaaɓe makko ɓeen, o suɓii sappo e ɗiɗo

hakkunde muɓɓen, o inndiri ɗum'en nulaaɓe.
14 Kamɓe ngoni: Simon mo o inndiri Piyeer, Andire minyum, Yaakuuba, Yuhanna, Filipu, Bartolome,
15 Matta, Tomaa, Yaakuuba ɓii Alfaa, Simon bi'eteeɗo Kiranoowo suudu baaba,
16 e Yahuuda ɓii Yaakuuba, kam e Yahuuda Isikariyotto, jambotooɗo mo oon.

No Iisaa waajorii yimɓe heewɓe, danni nyawɓe
(Matta 4.23-25)

17 O jippodii e maɓɓe, o darii e nokkuure yaajunde, kanko e taalibaaɓe makko heewɓe. Jamaa keewɗo yuurɗo nokkuuje leydi Yahuudiya fuu na ɗoon, kam e Urusaliima, e gure ɗakkol maayo manngo gilla Tirus faa e Sidon.
18 Ɓe ngari faa ɓe kettindanoo mo, woodi du ɓe ndannee e nyawuuji maɓɓe. Ɓe ginnaaji bondi torri du, ndannaama.
19 Yimɓe ɓeen fuu ina piloo meemude mo, sabo baawɗe ina mburtoo e makko ina ndanna yimɓe ɓeen fuu.

Haala barkinaaɓe e ɓe mbarkinaaka
(Matta 5.1-12)

20 Wakkati oon, o ɓanti gite makko o ndaari taalibaaɓe makko ɓeen, o wi'i:
—Barke woodanii on, onon talkaaɓe,
sabo onon njeyi laamu Laamɗo.
21 Barke woodanii on, onon yolbuɓe joonin,
sabo on kaaran.
Barke woodanii on, onon woyooɓe joonin,
sabo on mbeltoyto.
22 Barke woodanii on si yimɓe mbanyii on,
ndiiwii on,
njennii on,
mbonnii inde mon saabe Ɓii Neddo.
23 Ceyoɗon nyannde ndeen, pittiron seyo,
sabo mbarjaari mawndi ina woodani on dow kammu.
Hono noon maamiraaɓe maɓɓe ngaɗannoo annabaaɓe.
24 Ammaa bone woodanii on, onon joomiraaɓe jawdi,
sabo on keɓii mbelirka mon.
25 Bone woodanii on, onon haarɓe joonin,
sabo on njolban.
Bone woodanii on, onon jalooɓe joonin,
sabo on cunoyto, on mboyan.
26 Bone woodanii on, si yimɓe fuu manii on,
sabo hono noon maamiraaɓe maɓɓe ngaɗannoo annabaaɓe fewreeɓe.

Haala yiɗugol wayɓe
(Matta 5.38-48, 7.12)

27 —Ammaa onon hettindaniiɓe kam ɓeen, miɗo wi'a on: njiɗee wayɓe on, ngaɗanon wanyuɓe on moyyere.
28 Mbarkinee huɗooɓe on, ndu'anoɗon torrooɓe on du.
29 Si goddo feenyii ma, hokku ɗum feenya gere goddo oon du. Si goddo teetii ma saaya maa jaangol, taa haɗu ɗum forgo maa du.
30 Ŋaariiɗo ma fuu, kokkaa ɗum. Teetuɗo ma gineeji maa, taa yamtu ɗum.
31 Ngaɗanee woɓɓe ko njiddon ɓe ngaɗana on.
32 Si yiɗuɓe on tan njiɗoton, barke oye keɓoton? Fay luttuɓe ina njidi yiɗuɓe ɗum'en.
33 Si waɗanooɓe on moyyere tan ngaɗanton moyyere, barke oye keɓoton? Fay luttuɓe ɓeen hono noon ngaɗata.
34 Si ɓe miiliɗon hemrude tan nyamlotoɗon, barke oye keɓoton? Fay luttuɓe ina nyamloo luttuɓe hono muɓɓen, faa njoɓee nyamaande muɓɓen.
35 Onon le, njiɗee wayɓe on, ngaɗon moyyere, nyamloɗon tawee on miilaaki yoɓeede fey. Ndeen, on keɓan mbarjaari mawndi, on laatoto ɓiɓɓe Laamɗo Toowɗo, sabo oon ina waɗana bonnooɓe moyyere, ina waɗana bonɓe du.
36 Laatee yurmotooɓe, hono no Baaba mooɗon yurmortoo noon.

Haala hiitaade woɓɓe
(Matta 7.1-5)

37 —Taa kiitee, on kiitataake. Taa njukkee, on njukkataake. Njaafee, on njaafete.
38 Kokkee, on kokkete etirgal lobbal, dimmbaangal de ɗibbaa faa yolii, ina rufa, saawee e kaddule mooɗon. Sabo etirgal ngal etirton, wo ngaal etirantedon.
39 O banndani ɓe banndol du, o wi'i:
—Bumɗo ina waawi ɗowude bumɗo naa? Si ɗum waɗii, wanaa ɓe ɗiɗo fuu, ɓe caaman ley luggere naa?
40 Taalibbo ɓuraa moodibbom, de taalibbo kiɓɓuɗo laatoto hono moodibbom.
41 Ko waɗi de aɗa yi'a kuɗol ley yitere sakiike maa, de aan le, a taykataako leggal gonngal e ley yitere maa ndeen?
42 Noy mbaawrataa wiide sakiike maa: «Sakiike, accu mi ittane kuɗol gonngol e yitere maa ngol», tawee aan le, a yi'ataa leggal gonngal e ley yitere maa ndeen? Munaafiki, ittu leggal gonngal ley yitere maa ngaal tafon. Ndeen jiide maa laaɓan, faa keɓaa ittaa kuɗol gonngol ley yitere sakiike maa ngool.

Haala lekki e ɓiɓɓe muuɗum
(Matta 7.16-20, 12.33-35)

43 —Lekki lobbi rimataa ɓiɓɓe bonɓe, lekki mbonki du rimataa ɓiɓɓe lobbuɓe.
44 Sabo lekki fuu, wo ɓiɓɓe muuɗum anditirtee. Yibbe ɓorataake e ngi'eehi, cabiije du ɓorataake e kebbe.
45 Neddo moyyo, ko moyyi ko resii ley ɓernde muuɗum, ɗuum wurtinta. Neddo bondo du, ko boni ko resii ley ɓernde

muuɗum, ɗuum wurtinta. Sabo ko heewi
ley ɓernde ɗuum, hunnduko wurtinta.

Haala suudu joyyinaandu dow hayre
(Matta 7.24-27)

46 —Ko waɗi oɗon noddira kam «Joomam,
Joomam» de on ngaɗataa ko mbiimi?
47 Neɗɗo fuu garɗo to am de hettindii
haalaaji am, jokki ɗi, mi hollan on mo o
nanndi:
48 Joomum ina nanndi e neɗɗo nyiɓuɗo
suudu, wasi leydi ndiin faa yottii hayre,
joyyini ndu dow mayre. Ndeen yuwoonde
mawnde toɓi faa gooruwol heewi, fiyi e
suudu nduun, ammaa hunngii dimmbude
ndu, sabo ndu nyiɓaama faa wooɗi.
49 Kaa kettindiiɗo haala am, si jokkaay,
ina nanndi hono nyiɓuɗo suudu dow leydi
mo wasanaay ɗum joyyinirde. Gooruwol
bubboowol fiyi e suudu nduun, de wakkati
gooto ndu saami. Suudu nduun halki
halkere mawnde sanne.

7

No Iisaa danniri golloowo mawɗo sor-
daasi'en
(Matta 8.5-13)

1 Nde Iisaa selnoo waajaade hettindaniiɓe
ɗum ɓeen fu, yehi Kafarnahum.
2 Mawɗo sordaasi'en gooto, golloowo
muuɗum korsuɗo nyawi faa ina habda e
yonki.
3 Mawɗo oon nani kabaaru Iisaa. O neli
mawɓe Alhuudiyankooɓe to Iisaa, wara,
danna golloowo makko oon.
4 Ɓe ngari to makko, iɓe ŋaaroo mo sanne
sanne, iɓe mbi'a:
—Imo haani waɗaneede ɗum,
5 sabo imo yiɗi lenyol men, katin du kanko
nyiɓi suudu men waajordu.
6 Iisaa ina yaada e maɓɓe faa ɓe ɓadii
suudu mawɗo oon. Ndeen mawɗo oon neli
yimɓe muuɗum to Iisaa, wi'i ɗum:
—Moodibbo, taa tampin hoore maa, sabo
miin, mi hewtaay ko naataa ley suudu am.
7 Ɗum waɗi du miiliimi mi fotaay yaade to
maa. Ammaa haalu haala maa tan, ndeen
golloowo am oon daɗan.
8 Miin e hoore am, wo mi laamaaɗo, de
miɗo dawrana sordaasiiɓe du. Si mi wi'ii
gooto maɓɓe yaha fu, yahan. Si mi wi'ii
goɗɗo wara, waran. Si mi wi'ii maccuɗo am
waɗa huunde, waɗan.
9 Nde Iisaa nannoo haala kaan ndeen,
ɗum haaynii ɗum, de hucciti e yimɓe
jokkuɓe ɗum ɓeen, wi'i:
—Miɗo haalana on, mi yi'aay hono ngal
goonɗinal sellude fay ley Israa'iila'en.
10 Nde nulaaɓe ɓeen njeccinoo wuro toon
ndeen, tawi golloowo oon sellii.

No Iisaa ummintiniri ɓii debbo mo go-
rum maayi

11 Gaɗa majjum, o yehi wuro wi'eteengo
Nayin. Taalibaaɓe makko e yimɓe heewɓe
ina njaada e makko.
12 Nde o ɓattinoo dammbugal wuro
ngoon ndeen, o hawri e maayɗo, ina
wurtinee. Wo bajjo mo bammum maayi,
inna mum ɓaŋaaka katin. Yimɓe wuro
ngoon heewɓe ina njaada e inniiwo oon.
13 Nde Iisaa yi'unoo inniiwo oon fu, yur-
mii ɗum sanne, wi'i:
—Taa woy!
14 Iisaa ɓattitii, meemi leggal kooyirgal
maayɓe ngaal. Tiigiiɓe ngal ɓeen ndarii. O
wi'i:
—Suka jokolle, miɗo wi'e: Umma!
15 Maayɗo oon ummii jooɗii, fuɗɗi
haalude. Iisaa hokkiti mo inniiko.
16 Kulol nanngi yimɓe ɓeen fuu, iɓe ted-
dina Laamɗo, iɓe mbi'a:
—Annabaajo mawɗo ɓangii e ley meeɗen!
Laamɗo warii ina walla yimɓe muuɗum.
17 Kabaaru Iisaa oon sankitii e leydi Yahu-
udiya e seraaji muuɗum fuu.

No Yaayaa lootoowo lootagal batisima
nuliri to Iisaa
(Matta 11.2-19)

18 Taalibaaɓe Yaayaa kumpiti ɗum
kabaaru oon fuu. Yaayaa noddi ɗiɗo
muɓɓen,
19 nuli ɗum'en to Iisaa, yamowa ɗum yalla
kam woni kaanɗo warude oon, naa ɓe
ndooman goɗɗo.
20 Worɓe ɗiɗo ɓeen ngari to makko, mbi'i
mo:
—Yaayaa lootoowo lootagal batisima nuli
min e maaɗa, min yame yalla aan woni
kaanɗo warude oon, naa min ndooman
goɗɗo?
21 Wakkati oon pay, tawi o dannii yimɓe
heewɓe e nyawuuji ɗi kawtaa sii, o riiwii
ginnaaji bondi, o wumtinii wumɓe heewɓe.
22 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Njehee kaaltanowee Yaayaa ko njiiɗon
e ko nanɗon: wumɓe ina mbumta, bon-
nguuɓe ina njaha e koyɗe muɓɓen, seppinɓe
ina cellinee, faaɗuɓe ina paaɗita, maayɓe
ina ummintinee, talkaaɓe du ina kaalanee
Kabaaru Lobbo.
23 Barke woodanii mo yoppaay
goonɗinde kam.
24 Nde nulaaɓe ɓeen kootunoo ndeen,
Iisaa fuɗɗi haalande jamaa oon haala
Yaayaa, wi'i ɗum'en:
—Ko njaaɗon ley ladde ɗuum, wo faa
ndaarowon ɗume? Yalla huɗo ko henndu
dimmbata naa?
25 Ndelle ɗume njaaɗon faa ndaarowon?
Gorko nyaayoowo naa? Si goonga,
ɓornotooɓe kaddule lobbe de mbuura
nguurndam lobbam ɓeen, ley cuuɗi
kaanankooɓe tawetee.

26 Ndelle, ɗume ndaaroyɗon? Annabaajo
naa? Goonga! Miɗo haalana on, imo ɓuri
annabaajo.
27 Kanko woni mo Laamɗo haali kabaaru
muuɗum ley Binndi, wi'i:
«Ndaaree, mi ardinante nulaaɗo am
moyyinane laawol.»*
28 Miɗo haalana on, dimoowo fuu rimaay
ɓurɗo Yaayaa. Tawi le, ɓurɗo fuu famɗude
ley laamu Laamɗo oon na ɓuri mo teddude.
29 Yimɓe hettindaniiɓe mo ɓeen fuu, fay
nanngooɓe lampo ɓeen, njaɓii konngol
Laamɗo ko Yaayaa looti ɗum'en lootagal
batisima ɗuum.
30 Ammaa Farisa'en e jannginooɓe
Tawreeta njoppii muuyo Laamɗo ko ɓe
njaɓaay looteede e junngo Yaayaa ɗuum.
31 Ndelle, ɗume nanndinammi yimɓe ja-
maanu o? Ɓeye o nanndi?
32 Iɓe nanndi e sukaaɓe jooɗiiɓe ley
taliyaare luumo, ina noddundura, ina
mbi'a:
«Min puufanii on cereeli,
de on mbamaay.
Min mboyanii on jimi bojji,
de on mboyaay.»
33 Sabo Yaayaa lootoowo lootagal
batisima warii, nyaamataa ɓii jalo, yaratae
doro du, de oɗon mbi'a ina wondi e
ginnaaru.
34 De Ɓii Neɗɗo warii, ina nyaama ina
yara, de oɗon mbi'a, «Ndaar neɗɗo o, kakki-
lanɗo nyaamude e yarude tan, yigoo nann-
gooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe.»
35 Ammaa jaɓuɓe hakkillo Laamɗo ɓeen
fuu ina laamni wo ngo goonga.

No Iisaa yaaforii debbo pijoowo

36 Gooto e Farisa'en ɓeen noddi mo faa ɓe
nyaamda. O naati suudu Farisaajo oon, o
jooɗii faa o nyaama.
37 Debbo pijoowo ina woni ley wuro
ngoon. Ko o nani Iisaa ina woni ley suudu
Farisaajo oon ina nyaama ɗuum, o waddi
faandu nebbam uurɗam.
38 O hetti caggal Iisaa ɗakkol koyɗe
muuɗum,† imo woya, imo leppinira koyɗe
mum gondi makko, imo mooytira ɗe
sukundu makko. Imo muccoo ɗe, imo joora
nebbam ɗaam dow majje.
39 Nde Farisaajo nodduɗo mo oon yiinoo
ɗum ndeen, wi'i e ley ɓernde mum: «Si
neɗɗo o wo annabaajo, o annditan moy
woni debbo meemoowo mo oon, o faaman
wo pijoowo.»
40 Iisaa haaldi e Simon Farisaajo oon, wi'i:
—Simon, miɗo woodi goɗɗum ko njiɗumi
haalande ma.
O jaabii:
—Haal, Moodibbo!
41 Iisaa wi'i:
—Nyamlotooɗo gomma ina rewannoo
yimɓe ɗiɗo, gooto oon buuɗi cardi keme joy,
gooto du buuɗi cardi capanɗe joy.
42 Kaa nde tawanoo ɓe ngalaa ko ɓe njoɓa
mo ndeen, o yaafanii ɓe ɗiɗo fuu. Ndelle,
moy e maɓɓe ɓuri yiɗude mo?
43 Simon jaabii:
—Miɗo miila mo o yaafanii kaalisi keewɗo
oon.
Iisaa wi'i mo:
—A haalii goonga!
44 Ndeen o hucciti e debbo oon, o wi'i
Simon:
—A yi'ii debbo o naa? Mi naatii suudu
maa, a hokkaay kam ndiyam mi loota koyɗe
am. Ammaa kanko kaa, o lootirii koyɗe am
e gondi makko, de o mooytiri ɗe sukundu
makko.
45 Aan, a muccaaki kam, de kanko kaa,
gilla naatumi, o selaay muccaade koyɗe am.
46 A wattaay nebbam dow hoore am, de
kanko kaa, o joorii nebbam uurɗam dow
koyɗe am.
47 Ɗum wadi miɗo wi'e: hakkeeji makko
no keewiri fuu njaafaama, ndelle njinngu
makko ina mawni. De jaafanaaɗo seeɗa,
njinngu muuɗum heewaa.
48 Ndeen o wi'i debbo oon:
—Hakkeeji maa njaafaama.
49 Nyaamdooɓe e makko ɓeen puɗɗi
yamundurde hakkunde muɓɓen: «Moy woni
o neɗɗo, jottiiɗo faa yaafaade hakkeeji?»
50 O wi'i debbo oon:
—Goonɗinal maa hisinii ma. Yahu e jam.

8

Haala rewɓe jokkuɓe Iisaa

1 Caggal ɗuum, Iisaa ina yiiltoo ley gallu-
uje e gure, ina gooyna, ina haala Kabaaru
Lobbo dow laamu Laamɗo. Taalibaaɓe
makko sappo e ɗiɗo ɓeen ina ngondi e
makko,
2 kam'en e rewɓe dannaaɓe e nyawuuji
muɓɓen, e ɓe ginnaaji bondi du ndiiwaa e
muɓɓen. Ɓeen ngoni Mariyama innditir-
teeɗo Magdala mo ginnaaji jeɗɗi mburtinaa
e muuɗum,
3 e Yowanna, dee howruujo Hirudus
bi'eteeɗo Huja, kam e Susaana, e rewɓe
woɓɓe heewɓe. Ɓe fuu ɓe mballirii Iisaa e
taalibaaɓe mum jawdi maɓɓe.

Banndol dow aawoowo
(Matta 13.1-9, Marku 4.1-9)

4 Yimɓe yuuri e gure ɗeen fuu ina ngara to
makko. Nde jamaa keewɗo oon fiilinoo mo
ndeen, o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:
5 —Aawoowo wurtii faa saaka aawdi
muuɗum. E ley aawugol ngool, aawdi

* **7:27** Malakiya 3.1. † **7:38** E ley jamaanu Iisaa, yimɓe ina mbaawi wahaade e dow coɓɓuli nani de nyaama.

ngondi saami e laawol, yaaɓaa, de pooli ngari, cuɓi ndi.
6 Yoga mayri saami ley korokaaye, fudi, yoori, sabo nokku oon darnataa ndiyam.
7 Yoga mayri saami to kebbe puɗata. Ndi mawnidi e majje, de kebbe ɗeen ɓilli ndi.
8 Yoga mayri saami e leydi lobbiri, fudi, rimi, wabbere fuu ɓeydii kile hemre.
Nde o haalnoo ɗum ndeen, o ɓanti daande makko, o wi'i:
—Jom nowru nanooru fuu, nana!

No Iisaa holliri ko wadi de na banndana yimɓe
(Matta 13.10-17, Marku 4.10-12)

9 Taalibaaɓe makko ɓeen yami mo:
—Ɗume banndol ngol fiirtata?
10 O wi'i ɓe:
—Onon, on kokkaama faamude ko suudii e laamu Laamɗo. De heddiiɓe ɓeen kaa, e banndi kaalirantee, faa
«ndaara, tawa nji'ataa,
nana, tawa paamataa.»*

No Iisaa fiirtiri banndol aawoowo
(Matta 13.18-23, Marku 4.13-20)

11 Inan maanaa banndol ngol: aawdi ndiin wo konngol Laamɗo.
12 Ngondi sera laawol ndiin woni nanooɓe ngol, de Ibiliisa wara, itta ngol e ɓerɗe muɓɓen taa ngoondina de kisa.
13 Ngondi dow korokaaye ndiin woni nanooɓe ngol, njaɓɓoroo ngol seyo, de ɓe ngalaa ɗadi ley maggol. Wakkati seeɗa tan ɓe ngoondinta. Nde ndaartindagol wari fuu, ɓe njoppan.
14 Caamundi ley kebbe ndiin woni nanooɓe konngol ngool, ammaa ley mawnugol muɓɓen ndeen kaɓɓu-ko'u e jawdi e mbelirka adunaaru ɓillan ɗum'en, kunngoo rimude.
15 Ammaa ɗo aawdi ndiin saami e leydi lobbiri ɗoon, ɓeen ngoni naniroo ɓe konngol ngool ɓerɗe belɗe laaɓuɗe. Ley tinnitaare ɓe tiigoo ngol faa ngol rima.

Banndol dow lampal
(Marku 4.21-25)

16 —Fay gooto huɓɓataa lampal de hippa ɗum tummbude naa soorna ɗum ley leeso. Ko waɗata dey, ɓilan ngal faa ngal yaynana naatooɓe.
17 Sabo walaa fuu ko suudii ko funtintaake, walaa ko suudii du ko anndita taake, wurtinee yaasin.
18 Ndelle, tinnee no nanirɗon ni, sabo neɗɗo fuu jogiiɗo paamal† dow laamu Laamɗo, ɓeydante. Ammaa mo walaa paamal oon, fay ko miilata ina jogii ɗuum, teetete.

Minyiraaɓe Iisaa e inna muuɗum
(Matta 12.46-50, Marku 3.31-35)

19 Inna Iisaa e minyiraaɓe muuɗum ngari to muuɗum, de ɓe mbaawaay ɓattaade ɗum saabe jamaa.
20 O haalanaa inniiko e minyiraaɓe makko ina ndarii yaasin, ina njiɗi yi'ude mo.
21 De o jaabii, o wi'i:
—Inna am e minyiraaɓe am wo nanooɓe haala Laamɗo, de ɗowtanoo ka ɓeen.

No Iisaa darniri henndu
(Matta 8.23-27, Marku 4.35-41)

22 Nyannde gomma Iisaa e taalibaaɓe muuɗum naati laana. O wi'i ɓe:
—En peyyita, njehen gere ooto maayo ngo.
Ɓe ndunnyi.
23 Ko ɓe peyyitata ɗuum, o ɗaanii. Wakkati oon, henndu mawndu ummii dow maayo, ndiyam ina naata laana kaan faa ka nesi yoolaade.
24 Ɓe ɓattitii, iɓe pindina mo iɓe mbi'a:
—Joomii amin, joomii amin, inani miɗen kalka!
O fini, o sappani henndu e bempeyye ɗeen e semmbe, de ɗum fuu ɗum darii, ɗum deyyinii.
25 Ndeen o wi'i ɓe:
—Toy goondinal mon woni?
Ɓe kuli, ɗum haaynii ɓe, iɓe mbi'undura:
—O wo moy ndelle? Imo yamira fay keni e ndiyam de ɗum fuu iɗum ɗowtanoo mo!

No Iisaa dannirii gonduɗo e ginnaaji
(Matta 8.28-34, Marku 5.1-20)

26 Gaɗa ɗuum ɓe njottowii leydi Gerasa'en, kuccundurndi e leydi Galili.
27 Nde o jippinoo laana kaan ndeen, gorko gonduɗo e ginnaaji jeyaaɗo e wuro ngoon hawri e makko. Gorko oon wo joppuɗo kaddule muuɗum ko ɓooyi, o jooɗaaki ley wuro, imo woni ley caabeeje.
28 Ko o yi'i Iisaa ɗuum, o halɓi, o hippii yeeso muuɗum, o haali faa toowi, o wi'i:
—Iisaa, Ɓii Laamɗo Toowɗo, ɗume njiɗɗaa waɗude kam? Miɗo nyaage, taa torram.
29 O wi'iri noon sabo Iisaa yamirii ginnaaru bonndu nduun wurtoo e makko. Kile keewɗe indu warti-wartinannoo e makko, indu nannga mo. Imo haɓɓirenoo callali, juuɗe e koyɗe fuu, de imo taya dî, ginnaaru nduun ina yaara mo ley ladde.
30 Iisaa yami mo, wi'i:
—Noy mbi'eteɗaa?
O jaabii:
—Miɗo wi'ee Jamaa.
Sabo ginnaaji keewɗi ina ngoni e makko.
31 Iɗi nyaagoo Iisaa taa yamira dî dî naatowa ley ɓunndu torra.

* **8:10** Esaaya 6.9. † **8:18** Paamalɗo ina yaada e goondinal omtoowal ɓernde joomum faa jaɓa goonga.

32 Tawi coggal girooji manngal ina dura
dow waamnde ɗoon. Ginnaaji ɗiin ŋaarii mo
o acca ɗi ɗi naatowa e ley girooji ɗiin. O acci
ɗi.
33 Ɓi njalti e neɗɗo oon, ɗi naati e ley
girooji ɗiin. Coggal ngaal fuu doggi, tellitii
dow waamnde ndeen, naati maayo, yoolii.
34 Nde duroobe ɓeen njiinoo ko waɗi
ɗuum fu, ɓe ndoggi, ɓe kaalanowi ɗum
yimɓe ngalluure ndeen e seraaji muuɗum.
35 Ɓeen ngari ndaarude ko waɗi ɗuum.
Nde ɓe njottinoo Iisaa ndeen, ɓe tawi
gondunoodo e ginnaaji oon ina jooɗii ɗakkol
makko, ina ɓornii kaddule, hakkillom
wartii. De kulol nanngi ɓe.
36 Yiinoobe ɗum ɓeen kaalani yimɓe no
gondunoodo e ginnaaji oon danniraa.
37 Yimɓe leydi Gerasa fuu ŋaarii Iisaa dil-
lana ɗum'en leydi muɓɓen, sabo kulol man-
ngol nanngii ɗum'en. O naati laana, o dilli.
38 Mo ginnaaji ndiiwaa e muuɗum oon,
ŋaarii Iisaa sanne, acca o jokka ɗum. Am-
maa Iisaa yeccini mo, wi'i:
39 —Hootu suudu maa, kaalanaa yimɓe
maa ko Laamɗo waɗani maa.
O yehi, o gooyni e wuro ngoon fuu ko Iisaa
waɗani mo ɗuum.

No Iisaa ummintiniri ɓii Jayrus e no danniri debbo nyawɗo
(Matta 9.18-26, Marku 5.21-43)

40 Nde Iisaa wartunoo ndeen, jamaa
oon jakkitii ɗum, sabo yimɓe fuu ina
ndoomunoo ɗum.
41 Wakkati oon, gorko bi'eteeɗo Jayrus,
hooreejo suudu waajordu, wari to makko,
hippii ɗakkol koyɗe makko, ŋaarii mo o wara
suudu mum.
42 Ɓiyum debbo bajjo, ina habda e yonki.
Duuɓi muuɗum na ngaɗa hono sappo e ɗiɗi.
E ley ko Iisaa yahata toon ɗuum, yimɓe na
ɓilli ɗum sanne.
43 Debbo gooto, mo yiiyam muuɗum tac-
cataa ko waɗata duuɓi sappo e ɗiɗi, ina
tawaa toon. O hantii jawdi makko fuu to
sawroobe, ammaa fay gooto waawaay dan-
nude mo.
44 O yuuri gaɗa Iisaa, o meemi kommbol
saaya mum. Wakkati oon yiiyam makko
tacci.
45 Iisaa wi'i:
—Moy meemi kam?
Fay gooto jaabaaki, de Piyeer wi'i:
—Joomam, hakkunde yimɓe ngonɗaa, iɓe
ɓilli ma.
46 Iisaa wi'i:
—Goɗɗo meemii kam, sabo mi maatii
baawɗe njaltii e am.
47 Nde debbo oon annditinoo ɗum
suuɗataako fu, wari ina diwna, hippii yeeso
makko, haali hakkunde yimɓe fuu ko waɗi
de meemi mo, e no daɗiri wakkati gooto.
48 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, goondinal maa dannii
ma. Yahu e jam.
49 O tilaaki haalde, faa goɗɗo yuuri to wuro
hooreejo suudu waajordu oon, wi'i ɗum:
—Ɓiya heddaaki, taa tampin Moodibbo o
katin.
50 Ammaa nde Iisaa nannoo ɗum fu, wi'i
hooreejo suudu waajordu oon:
—Taa hulu, goondin tan, ɓiya oon daɗan.
51 Nde o yottinoo suudu hooreejo oon fu, o
accaay fay gooto naadda e makko, si wanaa
Piyeer e Yuhanna e Yaakuuba e baaba suka
oon e inna muuɗum.
52 Yimɓe ɓeen fuu ina mboya suka oon,
ina piira ɓerɗe muɓɓen mettorgal. O wi'i ɓe:
—Taa mboyee sabo o maayaay, wo o ɗaani
tan.
53 Ndeen ɓe njalnorii mo, sabo iɓe anndi o
maayii.
54 Iisaa nanngi junngo suka oon, ɓanti
daande muuɗum, wi'i:
—Suka, umma!
55 Yonki makko warti, o ummii wakkati
oon pay. Iisaa yamiri ɓe kokka mo ko o
nyaama.
56 Ɓum haaynii saaraaɓe suka oon. O
gongini ɓe taa ɓe kaalana fay gooto ko waɗi
ɗuum.

9

No Iisaa nuliri taalibaaɓe muuɗum sappo e ɗiɗo
(Matta 10.5-15, Marku 6.7-13)

1 Iisaa noddi taalibaaɓe muuɗum sappo e
ɗiɗo ɓeen, hokki ɗum'en semmbe e baawɗe
riiwude ginnaaji e dannude nyawuuji.
2 O nuli ɓe ɓe ngooyna kabaaru laamu
Laamɗo, ɓe ndanna nyawɓe.
3 O wi'i ɓe:
—Taa njaadee e fay huunde, wanaa
sawru, wanaa mbasu, wanaa nyaamdu,
wanaa buuɗi. Katin du taa adon saayaaji
ɗiɗi.
4 Galle mo njippiɗon fuu, keddoɗon ɗoon
faa nde ndilloton wuro ngoon.
5 Wuro fuu ngo on njaɓɓaaka e muuɗum,
si oɗon mburtoo ɗum, piɗɗon sollaare
maɓɓe wonnde e koyɗe mon, faa laatanoo
ɓe seedee e dow bonanda maɓɓe.
6 Ɓe ndilli, iɓe ngaɗa wuro e wuro,
iɓe mbaajoo Kabaaru Lobbo, iɓe ndanna
nyawɓe wonɓe ley nokkuuje ɗeen fuu.

No kabaaru Iisaa wemmbiri Hirudus
(Matta 14.1-12, Marku 6.14-29)

7 Hirudus, laamiiɗo oon, nde nannoo ko
Iisaa waɗi fuu, hakkillo mum jiiɓii. Sabo
woɓɓe ina mbi'a Yaayaa lootoowo lootagal
batisima oon ummitii e maayde,

8 woɓɓe ina mbi'a annabi Iliyaasa ɓangi,
woɓɓe katin ina mbi'a gooto e annabaaɓe
arandeeɓe ɓeen ummitii.
9 Hirudus wi'i:
—Mi tayii hoore Yaayaa. Moy woni o mo
nanammi kabaaru muuɗum ga'uɗo hono
noon?
Imo filoo yi'ude ɗum.

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo
(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Yuhanna 6.1-14)

10 Nulaaɓe ɓeen ngarti. Ɓe kaalani Iisaa
ko ɓe ngadi ɗuum fuu. O yaadi e maɓɓe
wuro wi'eteengo Baytisayda, o toowtidi e
maɓɓe.
11 Jama'aaje ɗeen nani ɗum, njokki mo. O
jakkitii ɓe, imo haalana ɓe kabaaru laamu
Laamɗo, imo danna ley maɓɓe haajaaɓe
danneede.
12 Naange fuɗɗi hiirude. Sappo e ɗiɗo ɓeen
ɓattitii mo, mbi'i mo:
—Mbi'aa jamaa o yaha ley gure e nokku-
uje ɓadiiɗe, faa keɓa to njippoo e to nyaama,
sabo ɗo wo ladde ɓolde.
13 Ammaa o wi'i ɓe:
—Onon e ko'e mooɗon, kokkee ɓe ko ɓe
nyaama!
Ɓe mbi'i mo:
—Buuruuje joy e liyyi ɗiɗi tan min njogii,
si wanaa min njaha, min coodanowa yimɓe
ɓe fuu nyaamdu.
14 Sabo yimɓe ɓeen ina ngaɗa hono worɓe
ujunaaje njoyo baka rewɓe e sukaaɓe
ngalaa. O wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Njoyyiniree ɓe feccere feccere, wootere
fuu capanɗe njoyo.
15 Ɓe ngaɗiri noon, ɓe njoyyini ɓe fuu.
16 O hooyi buuruuje joy ɗeen e liyyi ɗiɗi
ɗiin, o tiggitii kammu, o yetti Laamɗo. O
heltii buuru oon e liyyi ɗiin, o hokki taal-
ibaaɓe ɓeen peccana jamaa oon.
17 Ɓe fuu ɓe nyaami faa ɓe kaari.
Taalibaaɓe ɓeen kawrunduri kelte keddiiɗe
ɗeen, kebbini kandeeje sappo e ɗiɗi.

No Piyeer seedorii Iisaa woni Almasiihu
(Matta 16.13-20, Marku 8.27-30)

18 Nyannde gomma imo toowtidi e taal-
ibaaɓe makko, imo waɗa du'aare. O yami ɓe,
o wi'i:
—Moy jama'aaje mbi'ata ngonumi?
19 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Woɓɓe ina mbi'a wo a Yaayaa lootoowo
lootagal batisima. Woɓɓe du ina mbi'a wo a
annabi Iliyaasa. Woɓɓe katin du ina mbi'a
wo a gooto e annabaaɓe arandeeɓe ɓeen
ummitii.
20 O yami ɓe:
—Onon le, moy mbi'oton ngonumi?
Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo a Almasiihu Laamɗo!
21 O sappani ɓe e semmbe taa ɓe kaalana
ɗum fay gooto.

No Iisaa haaliri dow maayde muuɗum e iirtagol muuɗum
(Matta 16.21-23, Marku 8.31-33)

22 O ɓeydi, o wi'i:
—Ina tilsi Ɓii Neɗɗo torree torraaji keewɗi.
Mawɓe yimɓe e almaami'en e jannginooɓe
Tawreeta caloto mo. O warete, de nyannde
tataɓerde o iirtoto.

No Iisaa jokkirtee
(Matta 16.24-28, Marku 8.34-9.1)

23 Gaɗa ɗum o wi'i ɓe fuu:
—Muuyɗo jokkude kam fuu, sela
ndaarude hoore muuɗum, hooya leggal
muuɗum palaangal nyannde fuu, jokka
kam.*
24 Sabo muuyɗo dannude yonki muuɗum,
mursan ki. Ammaa mursuɗo ki saabe am,
dannan ki.
25 Ɗume heɓude adunaaru ndu fuu nafata
neɗɗo si halkii yonki muuɗum naa mursii
hoore muuɗum?
26 Cemtirɗo kam, miin e haalaaji am fuu,
miin Ɓii Neɗɗo du, mi semtiran ɗum nde
ngartidoymi e teddeengal am e teddeengal
Baaba am e maleyka'en seniiɓe.
27 Goonga kaalanammi on: yoga e wonɓe
ɗo ɓe maayataa, tawee nji'aay laamu
Laamɗo.

No alhaali Iisaa waylitorii
(Matta 17.1-8, Marku 9.2-8)

28 Hono balɗe jeetati gaɗa ko Iisaa haali
haalaaji ɗiin, o yaari Piyeer e Yuhanna
e Yaakuuba dow waamnde faa o waɗa
du'aare.
29 Nde o du'otonoo ndeen, yeeso makko
waylitii, kaddule makko ndawni far faa ina
njalba.
30 Inan worɓe ɗiɗo ɓangi, ina kaalda e
makko. Wo Muusaa e Iliyaasa.
31 Ɓe ɓangidi e darja mawɗo, iɓe kaala
dow dillugol makko adunaaru ngol o ɓadii
tabintinde to Urusaliima ngool.
32 Tawi Piyeer e wonduɓe e muuɗum ɓeen
wo ɗaaniiɓe ɗoyngol teddungol. Kaa ɓe
pinii, ɓe nji'i darja makko, ɓe nji'i worɓe ɗiɗo
wonduɓe e makko ɓeen.
33 Nde yimɓe ɗiɗo ɓeen ceedannoo e
makko ndeen, Piyeer wi'i mo:
—Joomam, gonal amin ɗo ina woodi. Accu
min ndarna hukumuuji tati: aan gooto,
Muusaa gooto, Iliyaasa du gooto.
O anndaa ko o haalata.

* **9:23** Maanaa hooyude leggal palaangal woni anniyaade mursude yonki muuɗum hono no Iisaa ni.

34 Nde o haalannoo ɗum ndeen, ruulde
wari, suddi ɓe. Nde ruulde ndeen suddunoo
ɓe fu, taalibaaɓe ɓeen kuli sanne.
35 Daande yuuri e ley ruulde ndeen, wi'i:
—O woni Ɓiyam cuɓaaɗo. Kettindanee mo!
36 Nde daande ndeen tilinoo fu, Iisaa kam
tan tawaa toon. Taalibaaɓe ɓeen cuuɗi
kabaaru oon. Ley balɗe ɗeen, ɓe kaalanaay
fay gooto ko ɓe nji'i ɗuum.

No Iisaa selliniri suka gonduɗo e ginnaaru
(Matta 17.14-18, Marku 9.14-27)

37 Jaango majjum, nde ɓe njippinoo
waamnde ndeen, jamaa keewɗo jakkitii
mo.
38 E ley jamaa oon, gorko gooto yeewnii,
wi'i:
—Moodibbo, miɗo nyaage, tinna
ndaaranam ɓiyam gorko, sabo kam tan
ngoodumi.
39 Ginnaaru ina nannga mo, o feekoo
wakkati gooto, imo diwna faa hunnduko
makko wurtina nguufo. Ndu yoppataa mo
si wanaa terɗe makko fuu nawnoo.
40 Mi nyaagake taalibaaɓe maa ɓeen ndiiwa ndu, de ɓe kunngii.
41 Iisaa jaabii, wi'i:
—Hey jamaanu bonɗo mo walaa
goonɗinal. Faa ndey ngondammi e
mooɗon? Faa ndey keddotoomi munyande
on? Waddanam suka maa o ɗo!
42 Nde suka oon warannoo ndeen, ginnaaru nduun liɓi ɗum e leydi, heddii ina diwnina ɗum. Ndeen Iisaa sappani ginnaaru
nduun e semmbe, danni suka oon, hokkiti
ɗum baaba muuɗum.
43 Ɗum haaynii yimɓe ɓeen fuu sanne
saabe baawɗe Laamɗo mawɗe ɗeen.

No Iisaa haaliri dow maayde muuɗum e ummitagol muuɗum
(Matta 17.22-23, Marku 9.30-32)

E ley ko jamaa oon fuu haaynaa e golle
Iisaa ɗuum, o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
44 —Onon le, omtee noppi mon, nanon ko
kaalammi: Ɓii Neɗɗo wattete e juuɗe yimɓe.
45 Ammaa ɓe paamaay haala kaan,
maanaa makka ina suuɗanii ɓe, faa ɓe
kunngii annditinde ka. Ɓe kulii yamtindaade
mo dow makka du.

Haala ɓurɗo teddude
(Matta 18.1-5, Marku 9.33-37)

46 Ndeen taalibaaɓe ɓeen ina njeddundura moy ɓuri teddude hakkunde muɓɓen.
47 Iisaa annditi ko ɓe miilotoo ley ɓerɗe
maɓɓe. O hooyi cukalel, o darni ngel ɗakkol
makko,
48 o wi'i ɓe:
—Neɗɗo fuu jaɓɓiiɗo cukalel ngel e innde
am, wo miin jaɓɓii. Jaɓɓiiɗo kam du, jaɓɓake
Nulɗo kam. Sabo ɓurɗo famɗude hakkunde
mooɗon fuu, kam woni teddudo.

Haala mo salaaki en fuu ina wondi e meeɗen
(Marku 9.38-40)

49 Yuhanna haali, wi'i:
—Joomam, min nji'ii gorko gooto ina riiwra ginnaaji e innde maa, de min kaɗi mo,
sabo o waldaa e meeɗen.
50 Iisaa wi'i mo:
—Taa kaɗee mo ɗum, sabo mo salaaki on
fuu ina wondi e mooɗon.

No wuro wooto salorii Iisaa

51 Nde wakkati yeentugol Iisaa dow
kammu ɓadinoo fu, siini yahan Urusaliima,
52 nuli nulaaɓe ardoo ɗum. Nulaaɓe ɓeen
naati ley wuro Samariyankooɓe wooto faa
cegilanoo mo weerdude.
53 Ammaa wuro ngoon jaɓɓaaki mo, sabo
Urusaliima o fa'i.
54 Nde Yaakuuba e Yuhanna nji'unoo ɗum
ndeen, mbi'i:
—Joomii amin, yalla aɗa yiɗi min njamira
yiite yuura dow kammu wula ɓe naa?
55 Ndeen Iisaa hucciti e maɓɓe, feli ɓe.
56 Caggal ɗuum ɓe njehi wuro wonngo.

No yimɓe mbiiri njokkan Iisaa
(Matta 8.19-22)

57 E ley jahaangal maɓɓe ngaal, goɗɗo wi'i
mo:
—To njahataa fuu mi jokkete.
58 Iisaa wi'i mo:
—Baagaaji† ina njogii gayɗe, pooli du ina
njogii cuuɗi, ammaa Ɓii Neɗɗo walaa fay
nokku ɗo fukkina hoore muuɗum fowta.
59 O wi'i goɗɗo katin:
—Jokkam!
Oon jaabii mo, wi'i:
—Joomam, accu mi yaha mi uwowa
baaba am tafon.
60 Iisaa wi'i mo:
—Accu maayɓe uwa maayɓe muɓɓen.
Aan kaa, yahu mbaajoɗaa kabaaru laamu
Laamɗo.
61 Goɗɗo katin wi'i mo:
—Joomam, mi jokkete, de accu mi
waynowoo yimɓe am tafon.
62 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Neɗɗo fuu nannguɗo jalo sari de na
yeeyoo, walaa ko nafata ley laamu Laamɗo.

10

No Iisaa nuliri taalibaaɓe capanɗe njeɗɗo e ɗiɗo

1 Caggal ɗuum, Iisaa suɓii katin capanɗe
njeɗɗo e ɗiɗo, nuldi ɓe ɗiɗo ɗiɗo, ɓe ardoo
ɗum e wuro fuu e nokku fuu to o anniyii
yaade, kanko e hoore makko.
2 O wi'i ɓe:

† **9:58** Waagaaru ina wi'ee junkuuru du.

—Gese ɓenndude ina keewi, ammaa tayooɓe keewaa. Ndelle, ŋaaree Jom tayri nulda tayooɓe ley gese muudum deen.
3 Njehee. Si goonga mido nula on hono wo on ɓiɓɓe baali hakkunde pobbi.
4 Taa kooyee dannga, naa mbasu, naa pade. Taa njowton fay gooto e dow laawol.
5 Galle mo naatoton fuu, njowton joomum tafon, mbi'on: «Wo jam wondu e galle o!»
6 Si nedído jom jam na woni doon, du'aare mon hewtan dum. Ammaa si walaa, du'aare mon wartan e moodon.
7 Njippodon e galle oon. Ko ɓe kokki on fuu nyaamon, njaron, sabo golloowo ina haandi e njobdi muudum. Taa ngadon naata-wurtoo ley galleeji.
8 Wuro fuu ngo naatudon, si on njaɓɓaama, nyaamon ko kokkadon fuu.
9 Ndannon nyawɓe wonɓe doon, mbi'on yimɓe wuro ɓeen: «laamu Laamdo ɓadake on.»
10 Wuro fuu ngo naatudon, si on njaɓɓaaka ley maggo, mburtodon e laabi mum, mbi'on:
11 «Min pidídanii on fay colla wuro moodon takkudo e koyde amin. Ammaa anndee: laamu Laamdo ɓadake.»
12 Mido haalana on: Nyannde darngal, jukkungo wuro ngoon ɓuran ngo Sodoma ngoon bonde.

No Iisaa feliri gure caliide tuubude
(Matta 11.20-24)

13 Bone woodanii ma, aan Korasin! Bone woodanii ma, aan Baytisayda! Sabo si kaayeefiiji gadanoodi e ley moodon diin ngadanooma Tirus e Sidon fu, tawete wonɓe toon ɓeen tuubiino law. Tawete ɓe ɓornakeno tekke bootooji, ɓe njoodakeno ley ndoondi, faa ɓe kolla ɓe tuubii.
14 Saabe duum, nyannde darngal, jukkungo moodon ɓuran ngo Tirus e Sidon ngoon bonde.
15 Aan du Kafarnahum, ada miiloo a toownete faa yaha kammu naa? A leeyinte faa kettaa ley maayɓe.
16 O haalani taalibaaɓe makko katin:
—Kettindaniido on fuu, miin hettindanii. Calaniido on fuu, miin salanii. Calaniido kam fuu, salanake Nuldo kam oon du.
17 Capande njeído e dído ɓeen ngartidi e seyo, mbi'i:
—Joomii amin, fay ginnaaji bondí díin dowtanake min saabe innde maa.
18 O wi'i ɓe:
—Mi yi'ii Seydaani ina yuura dow kammu, ina saama hono mayyere.
19 Nanee, mi hokkii on baawde yaaɓude bolle e jahe, mi hokkii on jaalaade baawde ganyo fuu. Huunde fuu torrataa on fes.
20 Ammaa taa ceyoree ko ginnaaji dowtanii on duum. Ceyoree ko inde mon mbinndaa dow kammu duum.

Haala seyo Iisaa
(Matta 11.25-27, 13.16-17)

21 Wakkati oon, Ruuhu Ceniido hebbini Iisaa seyo. Iisaa wi'i:
—Baaba, jom kammu e leydi, mi yettii ma, sabo a suudii kulle de jom'en hakkillo e jom'en anndal, de ɓanginanda de cukaloy. Ayyo, noon jaati Baaba, sabo duum weli maa.
22 Baaba am wattii huunde fuu ley junngo am. Fay gooto anndaa Ɓidído si wanaa Baabiiwo. Fay gooto anndaa Baabiiwo du si wanaa Ɓidído, e mo Ɓidído oon muuyi ɓanginande.
23 Ndeen Iisaa hucciti e taalibaaɓe ɓeen, haalani dum'en kam'en tan, wi'i:
—Barke woodanii gite jiide ko nji'oton duum!
24 Sabo mido wi'a on, annabaaɓe heewɓe e kaanankooɓe heewɓe na njidunoo yi'ude ko nji'oton duum, de ɓe nji'aay. Iɓe njidunoo nanude ko nanoton duum, de ɓe nanaay.

Banndol dow Samariyanke lobbo

25 Ndeen, jannginoowo Tawreeta gooto ummii faa ndaartindoo mo, wi'i:
—Moodibbo, noy kaanumi wadude faa mi heɓa nguurndam nduumiidam?
26 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Ɗume winndaa ley Tawreeta? Ɗume njanngataa ley toon?
27 Jannginoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:
—Njidíraa Laamdo, Joomiraado maa e ɓernde maa fuu e yonki maa fuu e semmbe maa fuu e hakkillo maa fuu. Njidíraa gondo maa no njidírdaa hoore maa ni.
28 Iisaa wi'i mo:
—Jaabu maa o woodii. Wadu noon, ndeen a wuuran!
29 Kaa jannginoowo Tawreeta oon ina yidí heedude e goonga, wi'i mo:
—Moy woni gondo am?
30 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Gorko gomma yuurii Urusaliima, ina yaha Yeriko, hawri e yanooɓe. Ɓe ɓorti mo, ɓe piyi mo faa ɓe mbayri mo imo ɓadii maayde.
31 Tawi almaami gooto ina wara dow laawol ngool. Nde o yi'unoo janaado oon ina waalii doon fu, o wosii dum, o faltii.
32 Noon Lewinke gomma du wari nokku oon. Nde yi'unoo mo fu, wosii mo, faltii.
33 Ammaa Samariyanke jahoowo wari to makko, yi'i mo, yurmii mo,
34 ɓattii mo, sawriri barme makko deen nebbam e cabijam, fiili dum leppi. Caggal duum, o wadíni dum araawa makko, o yaari dum nokkuure to weerɓe njippotoo, o hinnii dum.

35 Jaango majjum, o itti buudi cardi ɗiɗi, o
hokki jom weerdude oon, o wi'i ɗum: «Hinna
mo. Si o nyaamii ko ɓuri ɗum, nde ngartumi
fu, mi yoɓete.»
36 Nde Iisaa hantunoo banndol ngol
ndeen, wi'i:
—E miilo maa, moy e tato ɓeen laatii
gondo janaaɗo oon?
37 Janninoowo Tawreeta oon jaabii, wi'i:
—Jurmiiɗo mo oon.
Iisaa wi'i mo:
—Aan du, yahu, waɗoy hono noon!

No Iisaa jipporii to Marta e Mariyama

38 E jahaangal maɓɓe ngaal, Iisaa fanti
wuro wooto, de debbo bi'eteeɗo Marta jip-
pini ɗum.
39 Marta ina woodi minyiiwo bi'eteeɗo
Mariyama. Oon ina jooɗii ɗakkol koyɗe
Iisaa, ina hettindii haala muuɗum.
40 De Marta le, golleeji muuɗum keewɗi
ɗiin tan ngoni e hakkillo muuɗum, wari,
wi'i:
—Joomam, a hillaaka ko minyam o yop-
pidi kam e golleeji ɗi ɗuum naa? Wi'u mo,
o walla kam!
41 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Marta, Marta, aɗa tampina hoore maa e
kujje keewɗe, aɗa jiiɓa hakkillo maa.
42 Ammaa huunde wootere tan woni ko
haani. Ko Mariyama suɓii ɗuum wo ngeɗu
lobbu, o teetataake ɗum du.

11

No Iisaa jannginiri taalibaaɓe muuɗum no du'ortee

(Matta 6.9-13, 7.7-11)

1 Nyannde gomma, Iisaa ina du'oo e
nokku gomma. Nde o tilinoo ndeen, gooto
e taalibaaɓe makko ɓeen wi'i mo:
—Joomii amin, janngin min no min
ndu'ortoo, hono no Yaayaa jannginiri
taalibaaɓe muuɗum noon.
2 O wi'i ɓe:
—Nde ndu'otoɗon fuu, mbi'on:
«Baabiiwo,
innde maa laatoo seniinde,
laamu maa wara.
3 Kokkoraa min nyannde fuu nyaamdu
heyooru min.
4 Njaafonoɗaa min hakkeeji amin,
sabo minen du miɗen njaafoo waɗooɓe
min hakkeeji fuu.
Taa accu min njarribee.»
5 O wi'i ɓe katin:
—Si gooto mon yehii to yigoo muuɗum
hakkunde jemma, wi'ii ɗum: «Yigoo am,
nyamlam buuruuje tati,
6 sabo yigoo am gonɗo e laawol jippake
wuro am, de mi walaa ko mi hokka ɗum»,
7 yalla yigoo maa oon jaabete ley galle
toon, wi'e: «Taa torram, sabo dammbu-
gal ngal sokaama, miin e sukaaɓe am du
min pukkake, mi waawaa ummaade faa mi
hokke fay huunde»?
8 Miɗo wi'a on, fay si o ummaaki o hokkire
saabe wo a yigiiko, o ummoto, o hokke
haddi ko kaajaɗaa ɗuum, taa o hersa.
9 Miin, miɗo wi'a on: ŋaaree, on keɓan.
Pilee, on njiitan. Calminee, on omtante.
10 Sabo ŋaariiɗo fuu heɓan. Piliiɗo fuu
yiitan. Calminɗo fuu omtante.
11 Moy e mooɗon woni baabiiwo mo
ɓiyum ŋaarotoo liingu, de hokka ɗum
mboddi?
12 Naa ŋaaroo ɗum ɓoccoonde, de hokka
ɗum yaare?
13 Ndelle no mbonirɗon nii fuu, oɗon
anndi no kokkirton ɓiɓɓe mooɗon kulle
lobbe, sakko Baaba mooɗon gonɗo dow
kammuuli. Ŋaariiɗo mo fuu, o hokkan ɗum
Ruuhu Ceniiɗo.

No Iisaa riiwrata ginnaaji e Baawɗe Laamɗo

(Matta 12.22-30, Marku 3.20-27)

14 Nyannde gomma, Iisaa ina riiwa gin-
naaru muumɗinndu goɗɗo. Nde ginnaaru
nduun wurtinoo ndeen, muumo oon fuɗɗi
haalude. Ɗum haaynii jama'aaje ɗeen.
15 De woɓɓe maɓɓe ina mbi'a:
—Wo e baawɗe Beeljebul, hooreejo gin-
naaji oon, o riiwrata ginnaaji.
16 Woɓɓe ŋaarii mo maande yuuroore dow
kammu faa ndaartindoo mo.
17 Kanko le, imo anndi miilooji maɓɓe, o
wi'i ɓe:
—Laamu fuu pecciingu ina habda,
halkan. Katin du, si galle feccake na habda
fu, cankitoto.*
18 Si Seyɗaani e hoore mum feccake fu,
noy laamu mum heddortoo? Miɗo wi'a on
ɗum saabe ko mbiiɗon wo e baawɗe Beelje-
bul ndiiwrammi ginnaaji ɗuum.
19 Si tawii miin miɗo riiwra ginnaaji e
baawɗe Beeljebul, jokkuɓe on ɓeen le, moy
ndiiwrata ɗi? Ndelle golle maɓɓe jaati kol-
lata on ngalaa e goonga!
20 Ammaa si tawii junngo Laamɗo ndi-
iwrammi ginnaaji, ɗum ina holla laamu
Laamɗo warii to mooɗon.
21 Gorko jom semmbe tiigiiɗo kaɓitirɗe, si
haybii galle mum, jawdi mum reenoto.
22 Ammaa si ɓurɗo ɗum semmbe warii
to muuɗum, jaalake ɗum fu, teetan
ɗum kaɓitirɗe mum ɗe yownoo hoolaare
muuɗum dow muɓɓen ɗeen, fecca jawdi
muuɗum ndiin e woɓɓe.

* **11:17** Timmoode aayaare nde ina waawi fiirtireede: Laamu fuu pecciingu ina haɓa, halkan, cuudi maggu fuu boɓɓoto.

23 Mo waldaa e am fuu, wo ganyo am.
Mo wallataa kam mi hawrundura fuu, wo
cankitoowo.

Haala yeccagol ginnaaru
(Matta 12.43-45)

24 Si ginnaaru wurtake e neɗɗo fu, ndu
yiiltoyto e nokkuuje joorɓe indu filoo ɓo ndu
ŋootta, de ndu heɓataa. Ndeen ndu wi'an:
«Mi yeccoto suudu am ndu eggunoomi e
muuɓum nduun.»
25 Nde ndu warti fu, ndu tawan suudu
nduun fiisaama, moyyinaama.
26 Ndeen, ndu yahan, ndu waddowa gin-
naaji jeɗɗi ɓurɓi ndu bonde. Ɗi naata, ɓi
koɓa ley toon. Nii cakitte neɗɗo oon ɓurdata
arande muuɓum bonde.

Haala ɓurɓo heɓude barke

27 Nde o haalannoo ɓum ndeen, debbo
gooto ley jamaa oon yepti daande muuɓum,
wi'i:
—Barke woodanii debbo deeduɓo ma mo
muynuɓaa!
28 Ammaa Iisaa jaabii, wi'i:
—Nanooɓe haala Laamɓo de njokki ka
ɓeen, kam'en ɓuri heɓude barke!

No yimɓe pilorii maande
(Matta 12.38-42, Marku 8.12)

29 Wakkati mo jama'aaje ɓeen ɓillunduri
e makko ndeen, o fuɗɗi wi'ude:
—Yimɓe jamaanu o ɓeen wo yimɓe bonɓe.
Iɓe piloo maande, de ɓe kokkataake si
wanaa maande annabi Yuunusa ndeen.
30 Sabo no Yuunusa laatoranii Nini-
wenkooɓe maande ni, hono noon Ɓii Neɗɗo
du laatorantoo yimɓe jamaanu o maande.
31 Nyannde darngal, kaananke debbo
leydi horɓoore ummodoto e worɓe ja-
maanu o, hiitodoo e muɓɓen, de liɓa ɓum'en.
Sabo o yuwii faa hoore leydi, o warii faa o
hettindoo haalaaji Suleymaana kebbinaaɓi
hakkilantaaku. Haya, ɓurɓo Suleymaana
ina ɓo!
32 Yimɓe Niniwe du ummodoto e yimɓe
jamaanu o nyannde darngal, kiitodoo e
muɓɓen, liɓa ɓum'en. Sabo ɓe tuubii gilla
nde ɓe nannoo waaju Yuunusa ndeen. De
inan, ɓurɓo Yuunusa ina ɓo!

Banndol annoora ɓanndu
(Matta 5.15, 6.22-23)

33 —Fay gooto huɓɓataa lampal, de suuɓa
ɓum naa hippa ɓum kaakol. Ko waɓata dey,
ngal ɓilete, faa ngal yaynana naatooɓe.
34 Gite maa ngoni lampal ɓanndu maa.
Si gite maa ina mboodi, ɓanndu maa fuu
heewan annoora. Ammaa si ɓe mboodaa,
ɓanndu maa fuu heewan nimre.
35 Ndelle, haybu, taa annoora gonɓo e
maaɓa oon niɓɓa.
36 Sabo si ɓanndu maa fuu heewii an-
noora, tawa faa'e e mayru walaa e nimre,
ndu fuu ndu heewan annoora hono no lam-
pal yaynirante noon.

No Iisaa feliri Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 20.45-47)

37 Nde Iisaa tilinoo haalde ndeen,
Farisaajo gooto noddi ɓum faa wottodoo e
muuɓum. O naatowi, o jooɓii faa o nyaama.
38 Farisaajo oon, ɓum haaynii ɓum nde
yi'unoo o fuɗɗii nyaamude tawi o lootaay
juuɓe makko.
39 De Iisaa wi'i mo:
—Onon Farisa'en, oɓon lawya caggal kore
e caggal kaake, tawee le, ɓerɓe mooɓon ina
keewi nguyka e bonanda!
40 Onon majjuɓe! Wanaa Taguɓo dow oon
tagi ley du naa?
41 Cakkee ko woni ley kore e kaake ɓeen.
Ndeen, ko heddii ɓuum fuu laatanto on ko
laaɓi.
42 Bone woodanii on, onon Farisa'en!
Sabo oɓon ittana Laamɓo jakka naanaa
e jakka haako lekkoy ngokkoy e ko aa-
woton fuu. Kaa oɓon kuyfini dartaare,
oɓon kuyfini yidde Laamɓo. Wo kanjum
kaannoɓon waɓude tawee on njoppaay ko
heddii ɓuum.
43 Bone woodanii on, onon Farisa'en!
Sabo oɓon njiɓi jooɓaade nokkuuje tedduɓe
ley cuudi baajorɓi, oɓon njiɓi salmineede e
nokkuuje ɓe yimɓe keewi.
44 Bone woodanii on! Sabo oɓon nanndi
hono caabeeje ɓe ngalaa maande, ɓe yimɓe
njahata dow muɓɓen, tawee anndaa.
45 Gooto e jannginooɓe Tawreeta jaabii
Iisaa, wi'i:
—Moodibbo, no kaalirtaa ni, na huyfina
min, minen du.
46 O jaabii, o wi'i:
—Onon jannginooɓe Tawreeta du, bone
woodanii on! Sabo oɓon ndonnda yimɓe
doŋle tedduɓe, tawee onon e ko'e mon, on
meemirtaa ɓe fay e hoore honndu mooɓon.
47 Bone woodanii on, sabo oɓon
moyyintinoo caabeeje annabaaɓe ɓe
maamiraaɓe mon mbarnoo ɓeen.
48 Ndelle oɓon ceedoo golle maɓɓe ɓeen
ina mbeli on. Sabo kamɓe, ɓe mbarii
annabaaɓe, onon du, oɓon moyyintinoo
caabeeje muɓɓen!
49 Ɗum le, Laamɓo hakkilanteejo wi'i: «Mi
nuldan ɓe annabaaɓe e nulaaɓe, ɓe mbara
yoga, ɓe torra yoga.»
50 Ɗum wadi de yiiyam annabaaɓe ndu-
faaɓam gilla e fuɗɗoode adunaaru ɓaam,
ina yomnitoree e yimɓe jamaanu o,
51 gilla e yiiyam Haabiila faa e yiiyam
Jakariyaa baraaɓo hakkunde hirsirde e su-
udu dewal mawndu nduun. Miɓo haalana

on goonga: ɗum fuu ɗum yomnitorte e jamaanu o.
52 Bone woodanii on, onon jannginooɓe
Tawreeta! Sabo on teetii cokitirgal anndal.
Onon e ko'e mon on naataay, de yiɗuɓe
naatude ɓeen du, on accaay naata.
53 Nde Iisaa dillunoo ɗoon, jannginooɓe
Tawreeta e Farisa'en ina ɓernani ɗum
sanne sanne. Iɓe yama mo kulle keewɗe,
54 heddii iɓe tuufa mo faa ɓe keɓa e hun-
nduko makko ko ɓe nanngira mo.

12

Haala kulol Laamɗo
(Matta 10.26-31)

1 Wakkati oon yimɓe ujunaaje sowre
kawriti faa ina njaaɓundura. Ndeen Iisaa
wi'i taalibaaɓe mum ɓeen:
—Ndeentee e rabilla Farisa'en, ɗum woni
naafikaare.
2 Walaa fuu ko suddii ko sudditataake,
walaa ko suuɗii ko ɓangintaake.
3 Ɗum waɗi huunde fuu ko kaalɗon
ley nimre nanete ley annoora. Katin du
ko cowndiɗon ley cuuɗi ommbaaɗi fuu,
gooynete faa dow cuuɗi.
4 Miɗo haalana on, onon yigiraaɓe am:
taa kulee warooɓe ɓanndu de walaa fuu ko
mbaawi gaɗa ɗuum.
5 Mi hollan on mo kaanɗon hulde: kulon
baroowo neɗɗo, jogiiɗo baawɗe nannude
ɗum ley jahannama. Goonga, miɗo wi'a on:
oon kaanɗon hulude!
6 Wanaa pooloy njoyoy ina coottee buuɗi
ɗiɗi tan naa? Ammaa fay e noon, Laamɗo
yeggitataa fay gootel e makkoy.
7 Ko ɓuri noon du, fay ngaasa ko'e mooɗon
fuu limaama faa laaɓi. Ndelle, taa kulee,
sabo oɗon ɓuri pooli keewɗi teddude.

Haala jaɓande Almasiihu yeeso yimɓe
(Matta 10.32-33, 12.32, 10.19-20)

8 Miɗo wi'a on: neɗɗo fuu jaɓanɗo kam
yeeso yimɓe, miin Ɓii Neɗɗo du mi jaɓan
ɗum yeeso maleyka'en Laamɗo.
9 Ammaa caliiɗo kam yeeso yimɓe, salete
yeeso maleyka'en Laamɗo.
10 Neɗɗo fuu kaalɗo ko boni e dow Ɓii
Neɗɗo, ina waawi yaafeede. Ammaa
mbonkiiɗo Ruuhu Ceniiɗo yaafataake.
11 Nde yimɓe njaari on to cuuɗi baajorɗi
naa yeeso hooreeɓe naa laamiiɓe taa mbe-
mmbeɗon ko njaabotoɗon, naa ko kaaloton,
12 sabo Ruuhu Ceniiɗo anndinan on
wakkati oon ko kaanɗon haalde.

Banndol dow jom jawdi pamaro hakkillo

13 Goɗɗo ley jamaa oon wi'i:
—Moodibbo, wi'u mawnam o hokka kam
ngeɗu am e ndongu amin.
14 O jaabii ɗum, o wi'i:
— Hey gorko, moy waɗi kam carotooɗo
mon naa peccoowo jawdi mon?
15 O wi'i jamaa oon:
—Tinnee ndeentee e eelgal* jawdi fuu,
sabo wanaa jawdi wuurnata neɗɗo, fay si
tawaa wo jom jawdi.
16 O banndani ɓe banndol, o wi'i:
—Jom jawdi gomma, gese muuɗum
mboodiino sanne.
17 Imo miiloo e hoore makko: «Noy
ngaɗammi? Sabo mi walaa fuu ɗo mi resa
nyaamri am ndi.
18 Ayyo, nii ngaɗammi: mi liɓan beembe
am ɗeen, mi nyiɓa goɗɗe ɓurɗe ɗe manngu,
mi resa nyaamri am ndi e jawdi am fuu
toon.
19 De mi wi'a e hoore am: A heɓii
jawdi mbaawndi jogaade ma duuɓi keewɗi.
Fowtu, nyaamaa, njaraa, mbeltoɗaa.»
20 Ammaa Laamɗo wi'i mo: «Aan
pamɗuɗo hakkillo! Yonki maa ittete e
jemma o. Moy adata ko paggiɗaa ɗuum?»
21 Nii woni sifa neɗɗo fuu pagganiiɗo
hoore muuɗum jawdi, de wanaa jom jawdi
yeeso Laamɗo.

Haala hoolaade Laamɗo
(Matta 6.25-34)

22 Ndeen o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
—Ɗum waɗi miɗo wi'a on: taa nguurndam
mon haɓɓa on ko'e e ko nyaamoton. Taa
ɓalli mon du kaɓɓa on ko'e e ko ɓornotoɗon.
23 Sabo nguurndam ina ɓuri nyaamdu,
ɓanndu du ina ɓuri koltal.
24 Taykee dowdaake le: ɗe aawataa,
ɗe tayataa, ɗe ngalaa resirde, ɗe ngalaa
beembe, ammaa Laamɗo ina nyaamna ɗe.
Onon, oɗon ɓuri pooli ɗiin to woɗɗi!
25 Moy e mooɗon waawi ɓeydude balɗe
muuɗum fay nyalooma gooto saabe kaɓɓu-
ko'u muuɗum?
26 Ndelle, si tawii on mbaawaa waɗude
fay hono ɗum e famɗude, ko waɗi oɗon
kaɓɓi ko'e mon e dow ko heddii ɗuum?
27 Yeewee pinndiiji no mawnirta. Ɗi tam-
pataa, ɗi mottataa. Ammaa miɗo wi'a on,
fay Suleymaana e darja muuɗum fuu holti-
raay hono gootel e majji ni.
28 Laamɗo ina holtinira ni huɗo wonko ley
ladde hannden, faɗɗeteeko e yiite jaango,
sakko onon, onon famɗuɓe hoolaare!
29 Taa kilnee filaade ko nyaametee e ko
yaretee, taa ɗum haɓɓa on ko'e!
30 Sabo kulle ɗeen fuu, wo yimɓe
adunaaru pilotoo ɗe. De Baaba mon ina
anndi oɗon kaajaa ɗe.
31 Ammaa piloɗon laamu Laamɗo, ndeen
on ɓeydante ko heddii ɗuum.

Haala jawdi dow kammu
(Matta 6.19-21)

* **12:15** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

32 Taa kulee, onon coggal pamaral, sabo
Baaba moodon ina seyorii hokkude on
laamu muudum.
33 Connee jawdi mon fuu, cakkon. Moyyinanee ko'e mon danngaaji dî mbon-
ataa, njogodon jawdi ngonndi dow kammu
ndi timmataa, ndi gujjo ɓadataako, mooyu
du bonnataa.
34 Sabo do jawdi moodon woni fuu, doon
ɓerde moodon du ngonata.

Haala segilaniiɓe jakkitaade jom muɓɓen
(Matta 24.45-51)

35 —Kaɓɓee kaɓɓordî mon faa ngollon,
kuɓɓee lampe mon.
36 Laatee hono yimɓe segilaniiɓe jakki-
taade jom muɓɓen nde wartata weltaare
ɓangal, faa omtanon dum wakkati nde yottii
salmini fu.
37 Barke woodanii maccuɓe ɓe jom
muɓɓen tawi ina kakkilani dum. Goonga
kaalanammi on: o haɓɓoto kaɓɓorgol
makko saabe golle, o joyyina ɓe faa ɓe
nyaama, o wara o gollana ɓe.
38 Si o wartii hakkunde jemma, naa hej-
jere fu, barke woodanii ɓe o tawri noon
ɓeen.
39 Paamee dum do: si jom galle ina an-
ndunoo wakkati mo gujjo warata, yop-
pataano o naata suudu muudum.
40 Onon du, cegilee, sabo Ɓii Neddo waran
e wakkati mo on miilaaki.
41 Piyeer wi'i mo:
—Joomam, banndol ngol le, wo minen tan
kaaldataa naa yimɓe fuu?
42 Iisaa jaabii, wi'i:
—Moy woni golloowo koolniido, jom
hakkillo, mo joomum halfinta gollooɓe
mum faa hokka ɓe ngedu maɓɓe nyaamdu
e wakkati kaando?
43 Barke woodanii golloowo mo joomum
warti, tawi ina wada noon.
44 Goonga kaalanammi on: joomiiko oon
halfinan mo jawdi muudum fuu.
45 Ammaa si golloowo oon wi'ii ley ɓernde
mum joomum oon ɓooyii wartaay, de fuddî
ina fiya maccuɓe e horɓe, ina nyaama ina
yara ina suloo,
46 ndeen kaa, joomiiko wartan nyalooma
mo o anndaa e wakkati mo o miilaaki.
Joomiiko oon jukkoto mo jukkungo
naawngo, watta mo hakkunde ɓe
ngoondinaay.
47 Golloowo anndudo ko joomum yidî, de
segilaaki, gollaay ko joomum yidî fu, fiyete
ɓoggi keewdî.
48 Kaa mo anndaa ko joomum yidî, de
wadî ko jeyi fiyeede, fiyete ɓoggi seeda.
Kokkaado ko duudî, yamete ko duudî. Kalfi-
naado ko heewi, yamete ko ɓuri heewde.

No Iisaa laatorii sabaabu ceedaagu yimɓe
(Matta 10.34-36)

49 —Mi warii faa mi faddа yiite e leydi ndi.
Mido heppi nge huɓɓa law!
50 Ina woodi lootagal batisima naawn-
gal ngal looteteemi. Mido torroo faa dum
tabita!
51 Odon miiloo wo jam ngardumi
adunaaru naa? Wanaa! Mido wi'a on: ko
ngardumi dey, wo senndude.
52 Gilla joonin yimɓe njoyo wonduɓe ley
wuro wooto ceedan, tato kabdan e dido, dido
kabdan e tato.
53 Baaba habdan e ɓiyum gorko, ɓiddo
gorko du habdan e bammum, inna habdan
e ɓiyum debbo, ɓiddo debbo du habdan e
inna muudum, esiyo debbo habdan e dee
ɓiyum, dee ɓiddo du habdan e esum debbo.

Haala senndude wakkatiiji
(Matta 16.2-3)

54 Iisaa wi'i jama'aaje deen katin:
—Si on nji'ii ruulde ina yuura gorgal tan,
on mbi'an nde toɓan. Laatorto hono noon
du.
55 Si henndu hordoore wifii, on mbi'an
wulan jaw. Ɗum laatorto noon du.
56 Onon munaafiki'en! Odon mbaawi sen-
ndude alhaali leydi e kammu. Ko wadî de on
mbaawaa senndude alhaaliiji jamaanu o?

No neddo haaniri rewritinde e gondo muudum
(Matta 5.25-26)

57 Ko wadî on mbaawaa annditande ko'e
mon ko fonnditii?
58 Si ada yaada e kabdo maa faa car-
dowon, fila rewritinde e makko gilla e
dow laawol, taa o yaare to carotoodo, de
carotoodo oon hokke doomoowo kasu, de
doomoowo oon du udde ley kasu.
59 Mido haalane: abada a wurtataako, si a
yoɓaay ko ndeweteda dum faa laaɓi.

13

Haala tuubugol e halkugol

1 Wakkati oon, woɓɓe ngari kaalani Iisaa
ko hewtii Galilinkooɓe woɓɓe. Ɓe mbi'i
Pilaatu* jillundurii yiiyam maɓɓe e yiiyam
sadakaaji maɓɓe.
2 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Yalla odon miiloo kamɓe ɓuri luttude
diina e Galilinkooɓe heddiiɓe ɓeen fuu naa?
Odon miiloo wo saabe duum wadî de ɓe
torriraa noon naa?
3 Mido haalana on: wanaa noon. De si on
tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.
4 Odon miccoo yimɓe sappo e njetto ɓe
suudu Silowam toowndu nduun saami dow
muɓɓen faa maayi ɓeen. Yalla odon miiloo

* **13:1** Pilaatu wo hooreejo leydi Yahuudiya.

kamɓe ɓuri yimɓe Urusaliima fuu junuuba naa?
5 Miɗo haalana on: wanaa noon. De si on tuubaay, on fuu hono noon kalkirton.
6 Ndeen o banndani ɓe banndol ngol, o wi'i:
—Yibbi ngooti ina wonnoo ley ngesa neɗɗo gomma. O wari ɓorude ki, de o tawraay ki fay huunde.
7 O wi'i golloowo ngesa oon: «Nii woni duuɓi tati miɗo wara filaade ɓiɓɓe yibbi ki, de mi tawaay. Soppu ki! Ko waɗi iki itta semmbe leydi ndi?»
8 Golloowo oon wi'i mo: «Joomam, accu ki ɗo faa mawuuri. Ɗo e ndeen, mi reman mi fiiltina ki, mi watta birgi.
9 Ina hasii ki riman ɗo e mawuuri. Si ki rimaay du, coppaa ki.»

No Iisaa danniri debbo nyannde fowteteende

10 Nyannde fowteteende gomma, Iisaa ina waajoo ley suudu waajordu wooturu.
11 Debbo gomma mo ginnaaru nyawni ko waɗi duuɓi sappo e jeetati ina tawaa ɗoon. O turiiɗo tan, o waawaa dartaade fey.
12 Nde Iisaa yi'unoo mo ndeen, noddi mo, wi'i mo:
—Banndam debbo, a daɗii nyawu maa ngu.
13 Iisaa yowi juuɗe mum dow makko, de wakkati gooto o dartii cet, imo yetta Laamɗo.
14 De hooreejo suudu waajordu nduun na mettaa ko Iisaa danni goɗɗo nyannde fowteteende ɗuum, wi'i yimɓe ɓeen:
—Balɗe jeegom jeyɗe golleede ina ngoodi. E ley balɗe ɗeen kaanɗon warude ndanneɗon, wanaa nyannde fowteteende.
15 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Onon munaafiki'en! Wanaa mono e mooɗon fuu ina haɓɓita ngaari muuɗum naa araawa muuɗum nyannde fowteteende yarnowa ɗum naa?
16 Debbo o wo taan Ibrahiima, mo Seyɗaani haɓɓiri duuɓi sappo e jeetati. Wanaa imo jeyi haɓɓiteede nyannde fowteteende naa?
17 Nde o haalannoo ɗum ndeen, wayɓe mo ɓeen fuu cemti. De jamaa oon fuu ina ceyii e dow kaayeefiiji ɗi o waɗata ɗiin.

Banndol haala gabbel pamarel
(Matta 13.31-32, Marku 4.30-32)

18 Iisaa wi'i:
—Noy laamu Laamɗo wa'i? Ɗume nanndinammi ɗum?
19 Laamu Laamɗo ina nanndi e gabbel lekki mutaari ngel neɗɗo hooyi, aawi ley sardiŋe muuɗum. Aawdi ndiin fudi, laatii lekki faa pooli piirooji nyiɓi cuuɗi muɓɓen e licce makki.

Banndol haala rabilla
(Matta 13.33)

20 O wi'i katin:
—Ɗume nanndinammi e laamu Laamɗo?
21 Ina nanndi e rabilla mo debbo hooyi, diibunduri e etirɗe conndi tati mawɗe faa ɗum fuu ɗum yuufi.

Haala dammbugal paaɗungal
(Matta 7.13-14, 21-23)

22 Iisaa ina rewa ley galluuje e ley gure fuu, ina waajoo, ina fonndii Urusaliima.
23 Neɗɗo gomma yami mo:
—Joomam, yimɓe seeɗa tan kisata naa?
O wi'i ɓe:
24 —Ndurwee naatiron dammbugal paaɗungal sabo miɗo wi'a on: heewɓe tefan naatude, de kunngoo.
25 Si jom galle oon ummake, sokii dammbugal muuɗum, tawi onon oɗon keddii yaasin, oɗon calmina, oɗon mbi'a: «Joomii amin, omtan min», ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyaɗon!»
26 Ndeen, on puɗɗan wiide: «Min nyaamdii e maa, min njardii e maa, a waajake dow laabi amin.»
27 Ndeen o jaaboto on: «Mi anndaa to njeyaɗon. Mboɗɗee kam, onon waɗooɓe ko boni!»
28 On mboyan, on nyeryunduran nyiiye nde nji'oton Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba, kam'en e annabaaɓe fuu ley laamu Laamɗo, tawa onon on faɗɗaaɓe yaasin.
29 Yimɓe yuuran lettugal e gorgal, horɗoore e soɓɓiire, njooɗoo nyaamda ley laamu Laamɗo.
30 Goonga ni, sakitiiɓe woɓɓe ardoto, ardiiɓe woɓɓe du cakitoto.

No Iisaa woyri yimɓe Urusaliima
(Matta 23.37-39)

31 Wakkati oon, Farisa'en woɓɓe ngari, mbi'i mo:
—Dillu ɗo, njahaa e yaadu maa, sabo Hirudus kaananke oon ina muuyi warude ma.
32 O wi'i ɓe:
—Njehee mbi'owee baagayel ngeel: «Ndaar, mi riiwan ginnaaji, mi dannan nyawɓe hannden e jaango. De nyannde tataɓerde mi yottinan golle am.
33 Ammaa ina tilsi mi yaha hannden e jaango e faɓɓi-jaango, sabo annabaajo haanaa maayde si wanaa ley Urusaliima.»
34 Kay Urusaliima, Urusaliima! Aɗa wara annabaaɓe, aɗa warda nulaaɓe to maa kaaye! Kile keewɗe njiɗumi hawrundurde ɓiɓɓe maa hono no cofal hawrundurta coppi muuɗum ley bippeele muuɗum ni. De on njaɓaay.
35 Paamon, Laamɗo yoppidii on e suudu mon. Miɗo wi'a on: on nji'ataa kam katin

† **13:35** Jabuura 118.26.

si wanaa faa wakkati mo mbi'oyton: «Barke woodanii garɗo e dow innde Joomiraaɗo!»†

14

No Iisaa danniri gorko ɓuutuɗo

1 Nyalaande fowteteende gomma, Iisaa naatii suudu hooreejo Farisa'en gooto faa nyaama. Wonɓe toon ɓeen ina taykoo mo.
2 Gorko ɓuutuɗo ina tawaa yeeso makko ɗoon.
3 Iisaa haaldi e jannginooɓe Tawreeta e Farisa'en, wi'i ɗum'en:
—Dannude nyawɗo nyalaande fowteteende, ina dagii naa dagaaki?
4 De ɓe keddii iɓe ndeyyinii. Iisaa tuggi nyawɗo oon, danni ɗum, de yoppi ɗum dilli.
5 Ndeen o wi'i ɓe:
—Moy e mooɗon ɓiyum naa ngaari mum saamata ley ɓunndu de hunngoo wurtinde ɗum law law, fay si ɗum nyalaande fowteteende?
6 Ɓe kunngii jaabaade fay huunde e dow majjum.

Haala suɓaade joonnde e noddude yimɓe

7 Wakkati Iisaa yi'i noddaaɓe ɓeen ina cuɓoo nokkuuje ɓurɗe teddude, o banndani ɓe, o wi'i:
8 —Si a noddaama ɓangal fu, taa jooɗa e joonnde ɓurnde teddude. Sabo ɓurɗo ma teddude ina waawi warude,
9 de nodduɗo ma oon wara, wi'e: «Hokku ooɗo jooɗorgal ngal!» Ndeen a semtan, kooyaa joonnde ɓurnde leeyude ndeen.
10 Ammaa si a noddaama ɓangal fu, njooɗoɗaa to leeyi, faa nodduɗo ma oon wara, wi'e: «Yigoo am, hewtu dow to woodi toon!» Ndeen, ɗum laatante teddeengal yeeso jooɗodiiɓe maa ɓeen fuu.
11 Sabo mawninkiniiɗo fuu, leeyinte, leeyinkiniiɗo du teddinte.
12 O wi'i nodduɗo mo oon du:
—Si aɗa nodda yimɓe mbottaari naa hiraande, taa noddu yigiraaɓe naa banndiraaɓe naa sakiraaɓe naa hoddiiɓe maa jogiiɓe jawdi. Hasii ɓe nodditete de ɗum laatoo njobdi maa.
13 Jonkaa si a wadii weltaare fu, noddaa talkaaɓe e woyɓe e bonnguuɓe e wumɓe.
14 Ndeen, a barkinte, sabo ɓeen ngalaa ko njoɓire. A yoɓete nyannde dartiiɓe ummintinaa.

Banndol dow weltaare
(Matta 22.1-10)

15 Gooto e nyaamooɓe ɓeen, nde nannoo haala ka ndeen, wi'i mo:
—Barke woodanii nyaamoowo ley laamu Laamɗo.
16 Iisaa wi'i mo:
—Gorko gomma wadii nyaamdu mawndu, noddi yimɓe faa heewi.
17 Wakkati nyaamdu nduun segilinoo fu, o neli maccuɗo makko to yimɓe ɓeen, wi'a: «Ngaree, nyaamduuji ɗiin cegilaama.»
18 Ɓe fuu, ɓe puddi saloraade gooto gooto. Goddo maɓɓe wi'i: «Mi soodii ngesa, ina tilsi mi yaha mi ndaarowa nga, miɗo ŋaare njaafoɗaa kam.»
19 Goddo du wi'i: «Mi soodii ga'i demooji sappo. Mi yahan mi ndaarowa ɗi, miɗo ŋaare njaafoɗaa kam.»
20 Goddo katin wi'i: «Mi ɓaŋuɗo kesum, ɗuum wadi de mi heɓataa warude.»
21 Maccuɗo oon warti, haalani ɗum joomum. Oon ɓerni, wi'i mo: «Yahu law ley nokkuuje e dow laabi ngalluure nde, ngaddaa talkaaɓe e woyɓe e wumɓe e bonnguuɓe.»
22 Maccuɗo oon warti, wi'i: «Joomam, ko mbiiɗaa ɗuum fuu waɗaama, de faa joonin nokkuure ina heddii.»
23 Ndeen joomiiko oon wi'i mo: «Yahu dow laabi jaajudi e paaɗudi, ndoolɗaa yimɓe ngara naata, faa suudu am ndu heewa.
24 Sabo miɗo wi'a on: fay gooto e ɓe noddunoomi ɓeen meeɗataa nyaamdu am ndu.»

No neddo laatortoo taalibaajo Iisaa
(Matta 10.37-38)

25 Yimɓe heewɓe ina njaada e Iisaa. O hucciti e maɓɓe, o wi'i ɓe:
26 —Garɗo to am fuu, sanaa mi ɓurana ɗum bammum e inna muuɗum e jom suudu muuɗum e sukaaɓe muuɗum e minyiraaɓe mum e mawniraaɓe mum, mi ɓurana ɗum fay hoore muuɗum. Si wanaa noon fu, joomum waawaa laataade taalibaajo am.
27 Katin du, mo wakkaaki leggal muuɗum palaangal de jokki kam fuu, waawaa laataade taalibaajo am.*
28 Si won muuyɗo e mooɗon nyiɓude suudu toowndu, wanaa joomum jooɗoto tafon, hiisoo ko haajaa, de ndaara yalla na jogii ko tannyata ndu naa?
29 Si wanaa noon, si joomum joyyinii de waawaay tannyude, jiiɗo ndu fuu jalan ɗum,
30 wi'a: «Neddo o fuddii nyiɓude, de hunngii tannyude!»
31 Katin, si kaananke yehii faa habdowa e kaananke goddo, wanaa o jooɗoto tafon o fonnda yalla worɓe makko ujunaaje sappo ɓeen ina mbaawi habdude e jogiiɗo worɓe ujunaaje noogayo?
32 Si tawii o waawaa, o nulan yimɓe to joomum gilla ɓattaaki, faa jam waɗa hakkunde maɓɓe.

* **14:27** Ndaaree Lukka 9.23.

33 Hono noon, fay gooto moodon waawaa
laataade taalibaajo am si yoppaay ko jogii
fuu.

(Matta 5.13, Marku 9.50)

34 Lamɗam ina woodi, ammaa si ɗam selii
lamsude, ɗume lamsinta ɗam katin?
35 Walaa fuu ko ɗam nafata, wanaa e
leydi, wanaa e birgi. Ɗam faɗɗete yaasin.
Jom nowru nanooru fuu, nana.

15

Banndol dow mbaalu lallungu
(Matta 18.12-14)

1 Nanngooɓe lampo e luttuɓe woɓɓe fuu
ina ɓadii mo faa kettindanoo mo.
2 Farisa'en e jannginooɓe Tawreeta ina
ŋormoo, ina mbi'a:
—Gorko o ina jaɓɓoo luttuɓe, ina nyaamda
e muɓɓen!
3 Ndeen o banndani ɓe banndol ngol, o
wi'i:
4 —Si gooto moodon ina jogii baali hemre,
de ngootu lalli, wanaa yoppan capanɗe
jeenay e jeenay ɗiin fuu ley ladde, de
filowoo lallungu nguun faa yiita ɗum naa?
5 Si o yiitii ɗum fu, o towiran ɗum seyo.
6 Nde o warti galle makko fuu, o nod-
dan yigiraaɓe makko e hoddiiɓe makko, o
wi'a ɗum'en: «Ceyodee e am, sabo mi yiitii
mbaalu am lallunoongu.»
7 Miɗo haalana on: hono noon seyo laa-
tortoo dow kammuuli si luttoowo gooto tu-
ubii. Ingo ɓuri seyo capanɗe njeenayo e
njeenayo dartiiɓe ɓe kaajaaka tuubude.

Banndol dow mbuuɗu cardi lallungu

8 —Katin du, si debbo ina jogii buuɗi cardi
sappo, de ngootu lalli fu, wanaa o huɓɓan
lampal, o fiisoo galle oon, o filoroo hakkillo
faa o yiita ɗum naa?
9 Nde o yiiti ɗum fu, o hawrunduran yi-
giraaɓe makko e hoddiiɓe makko, o wi'a:
«Ceyodee e am, sabo mi yiitii mbuuɗu am
lallunoongu.»
10 Miɗo haalana on: hono noon ma-
leyka'en Laamɗo ceyortoo, si luttuɗo gooto
tuubii.

Banndol dow ɓiɗɗo majjuɗo

11 Iisaa wi'i katin:
—Gorko gomma ina woodunoo ɓiɓɓe
worɓe ɗiɗo.
12 Minyiiwo oon wi'i bammum: «Baaba,
hokkam ngeɗu am e jawdi ndi.» Ndelle,
baabiiko oon fecci jawdi muuɗum ndiin
hakkunde maɓɓe.
13 Faa waɗi baldе seeɗa, minyiiwo oon
hawrunduri ko jogii fuu, dilli, yehi leydi
mboɗɗundi. Toon o bonniri ngeɗu makko
nguun fuu e fijirde.
14 Nde o hantunoo ndi fuu ndeen, rafo
bonngo waɗi e leydi ndiin, o fuɗɗi tampude.
15 O yehi o takkowii e gorko jeyaaɗo e
leydi ndiin. Oon nuli mo gese mum faa o
duranowa ɗum girooji muuɗum.
16 Imo muuyi nyaamude fay nyaamdu
girooji ɗiin, ammaa fay gooto hokkataa mo.
17 Ndeen hakkillo makko warti, o wi'i e
hoore makko: «Gollanooɓe baaba am nyaa-
man faa kedda, inani kam ɗo, miɗo maaya
rafo.
18 Mi ummoto, mi hoota to baaba am, mi
wi'a ɗum: Baaba, mi toonyake jom kam-
muuli, mi toonyake ma aan du,
19 mi haandaa e fay wi'eede ɓiya katin.
Ndelle, jogoram hono wo mi gooto e gol-
looɓe maa ɓeen!»
20 Jonle o ummii, o fonndii to baabiiko.
Gilla imo woni to woɗɗi, baabiiko oon haccii
mo, yurmii mo sanne, doggi, gorfi mo,
muccii mo.
21 Ɓiɗɗo oon wi'i mo: «Baaba, mi toonyake
jom kammuuli, mi toonyake ma, mi haan-
daa e fay wi'eede ɓiya katin!»
22 De baabiiko oon wi'i maccuɓe
muuɗum: «Karee, ngaddowee saaya
ɓurka fuu woodde ɓornon mo! Ngatton
hootonnde e honndu makko, ngatton paɗe
e koyɗe makko.
23 Ngaddon ngaari payndi du, kirson ɗum
faa nyaamen, mbeltoɗen!
24 Sabo ɓiyam o, o maaynoodo de o ummi-
tii, o majjunoodo de o yiitaa.» Nii ɓe puɗɗiri
weltaare.
25 Wakkati oon, ɓiɗɗo mawniiwo oon ina
woni ley ngesa. Nde wartannoo faa ɓadii
wuro ndeen, nani jimi fijo e dippaali.
26 O noddi gooto e gollooɓe ɓeen, o yami
ɗum ko woni duko ko.
27 Oon wi'i mo: «Minya oon warti de
bammaa hirsani mo ngaari payndi, sabo o
wartii, imo reenii.»
28 Ndeen mawniiwo oon tikki, salii
naatude galle oon. Baabiiko oon wurtii, ina
sura mo faa o naata.
29 O jaabii baabiiko, o wi'i: «Ndaar, duuɓi
keewɗi miɗo gollane, fay nde wootere mi
salaaki yamiroore maa. Ammaa ɗum e
laataade fuu, abada a hokkaay kam miin
kaa fay damngel faa mi weltodoo e yigi-
raaɓe am.
30 De ɓiya nyaamruɗo jawdi maa e rewɓe
fijooɓe oon kaa, ko warti, a hirsanii ɗum
ngaari payndi.»
31 Baabiiko wi'i mo: «Ɓinngel am, abada
enen ngondi, ko njeymi fuu, wo aan jeyi.
32 Ina haani ceyoɗen, mbeltoɗen. Sabo
minya oon, o maaynoodo de o ummitii, o
majjunoodo de o yiitaa.»

16

Banndol dow howruujo caruɗo

1 Iisaa wi'i taalibaaɓe mum ɓeen katin:

—Jom jawdi gomma halfiniino howruujo muuɗum jawdi. O haalanaa howruujo oon ina ƀonna jawdi makko.

2 O noddi ɗum, o wi'i: «Ko nanumi e maaɗa ɗuum wo ɗume? War, hiisa ko kalfinaɗaa ɗuum, sabo a waawaa halfineede katin.»

3 Howruujo oon wi'i e hoore muuɗum: «Noy ngaɗammi? Sabo joomam ittan kam e golle. Mi walaa semmbe remude, miɗo semta ŋaaraade.

4 Ayyo! Miɗo anndi no ngaɗammi, faa yimɓe njaɓɓitoo kam e ley cuudi muɓɓen si mi ɓortaama golle.»

5 Jonle o noddi ɓe joomiiko rewata nyamaale ɓeen, gooto gooto. O wi'i arandeejo oon: «Noy foti joomam rewete?»

6 Oon wi'i mo: «Paali hemre nebbam ndeweteemi.» Howruujo oon wi'i mo: «Hooyu talkuru maa nyamaale, hara, jooɗa mbinndaa capanɗe joy.»

7 O wi'i goɗɗo katin: «Aan le, noy foti ndeweteɗaa?» Oon wi'i mo: «Bootooji alkama hemre.» O wi'i oon: «Hooyu talkuru maa nyamaale, mbinndaa bootooji capanɗe jeetati.»

8 Jom howruujo oonyiiɗo oon mani ɗum saabe yoyre muuɗum. Sabo yimɓe adunaaru ɓeen ɓuri yimɓe annoora gollirde yoyre hakkunde muɓɓen.

9 Miin, miɗo wi'a on: Pilanee ko'e mon yigiraaɓe, piloree ɓe jawdi adunaaru faa nde ndi hantii fu, njaɓɓiteɗon ley nguurndam nduumiiɗam.

10 Koolniiɗo e ko famɗi, hoolnoto e ko mawni du. Mo laamnaay ko famɗi, laamnataa ko mawni du.

11 Ndelle, si on kollaay hoolaare e jawdi adunaaru ndi, moy halfinta on jawdi ngoongalaari ndiin?

12 Katin du si on kollaay hoolaare e jawdi njananndi, moy hokkata on ko njeyɗon ɗuum?

13 Maccuɗo fay gooto waawaa gollande joomiraaɓe ɗiɗo. Sabo wanyan gooto, de yiɗa keddiiɗo oon, maa du nanngunduran e gooto, de yawa keddiiɗo oon. On mbaawaa gollande Laamɗo e jawdi fuu nde wootere.

(Matta 11.12-13, 5.18, 31-32)

14 Farisa'en, yiɗuɓe ceede ɓeen, ina kettindii ɗum fuu, ina njala mo.

15 Iisaa wi'i ɓe:

—Onon le, oɗon moyyina ko'e mooɗon yeeso yimɓe, ammaa Laamɗo ina anndi ɓerɗe mon. Sabo ko yimɓe teddinta ɗuum, ina nyiddinii to Laamɗo.

16 Tawreeta e annabaaɓe ina ngoodunoo faa warude wakkati Yaayaa. Gilla e Yaayaa Kabaaru Lobbo laamu Laamɗo ina ɓanginee. Mono fuu ina durwa naatude ley maggu.

17 Ammaa e noon fu, timmugol kammu e leydi ɓuri hoyude diina ittude toɓɓel gootel e ley Tawreeta oon.

18 Neɗɗo fuu ceeruɗo deekum de ɓaŋi goɗɗo, jeenii. Katin du neɗɗo fuu ɓaŋuɗo debbo ceeraaɗo, jeenii.

Banndol dow jom jawdi e Laajaru

19 —Ina woodunoo gorko gomma jom jawdi ɓornotooɗo kaddule boɗeeje ɗaatuɗe, buurduɗo nyannde fuu e weltaare e mbelirka.

20 Talkaajo gomma keewɗo ɓuuye, bi'eteeɗo Laajaru, ina fukkoo dammbugal galle makko.

21 Imo muuynoo nyaamude kedde jom jawdi oon. Fay dawaaɗi ina ngara ina metta ɓuuye makko ɗeen.

22 Talkaajo oon maayi, maleyka'en njaari ɗum faa to Ibrahiima. Jom jawdi oon kam du maayi, uwaa.

23 Ley nokkuure maayɓe imo torroo, o ɓanti gite makko, o haccii Ibrahiima to woɗɗi, Laajaru ina woni ɗakkol muuɗum.

24 O yeewnii o wi'i: «Baaba am Ibrahiima, yurmam, nulu Laajaru, suuwa hoore honndu muuɗum ley ndiyam, de wara feewnana kam ɗemngal am. Sabo mi torrake sanne ley yiite nge.»

25 Ammaa Ibrahiima wi'i: «Ɓinngel am, miccita a heɓii kulle lobbe e ley nguurndam maaɗa, Laajaru kaa wo bone tan heɓi. Joonin, kanko o heɓii hinneede ɗo, de aan torroɗaa.

26 Ko ɓuri ɗum du fuu, luggere mawnde woni hakkunde amin e mooɗon. Ndelle si won yiɗuɓe yuurude to amin njaha to mooɗon, naa yuurude to mooɗon ngara to amin, tawan mbaawaa.»

27 Jom jawdi oon wi'i: «Ndelle baaba, miɗo nyaage, nulu Laajaru suudu baaba am,

28 sabo miɗo woodi sakiraaɓe worɓe njoyo, faa o gongina ɓe taa ɓe ngara e nokku torra o.»

29 Ammaa Ibrahiima wi'i mo: «Iɓe njogii haala Muusaa e haalaaji annabaaɓe, accu ɓe kettindanoo ɗi.»

30 O jaabii ɗum: «Wanaa noon, baaba am Ibrahiima! De si goɗɗo yuurii hakkunde maayɓe yehi to maɓɓe fu, ɓe tuuban.»

31 Ibrahiima wi'i mo: «Si ɓe kettindanaaki Muusaa e annabaaɓe, fay si goɗɗo ummitii e maayɓe, ɓe ngoondintaa.»

17

Haala luttude e yaafeede
(Matta 18.6-7, 21-22, Marku 9.42)

1 Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:

—Sikke walaa ko fergata yimɓe faa luttina ɗum'en waran, ammaa bone woodanii laatiiɗo sabaabu majjum.

2 Hayre teddunde haɓɓee e daande joomum faɗɗee ley maayo manngo, ɗum ɓuri
woodde diina luttinde gootel e cukaloy koy.
3 Kaybee ko'e moodon: si sakiike maa
luttii, pelaa ɗum. Si tuubii, njaafoɗaa ɗum.
4 Si o toonyake ma kile jeɗɗi e ley
nyalooma gooto, de o warti to maa kile jeɗɗi
imo tuubane, njaafoɗaa mo.

Haala goondinal e ɗowtanaade

5 Nulaaɓe ɓeen mbi'i Iisaa:
—Ɓeydan min goondinal.
6 Iisaa jaabii, wi'i:
—Si goondinal moodon fotii fay no gabbel
lekki mutaari ni, si on mbi'ii lekki kiido
ɗoofoo, darowoo ley maayo, ki jaɓanan on.
7 Moy e moodon maccuɗo muuɗum demoowo naa duroowo yuurata ladde, warta,
de wi'a ɗum: «Hara jooɗa, nyaamu»?
8 Walaa! A wi'an mo: «Waɗanam
nyaamdu, haɓɓa kaddule maa de ngollanaa
kam faa mi nyaama mi yara, de sakitoo aan
du nyaamaa njaraa.» Wanaa noon worri
naa?
9 Yalla a yettan maccuɗo oon saabe waɗii
ko njamirɗaa ɗuum naa?
10 Onon du hono noon. Si on ngaɗii
huunde fuu ko njamiraɗon, mbi'ee: «Min
maccuɓe tan, ko min njeyi waɗude ni min
ngaɗi.»

No Iisaa danniri seppinɓe sappo

11 Nde Iisaa yahannoo Urusaliima ndeen,
rewi hakkunde leyɗe Samariya e Galili.
12 O wari faa o naata wuro wonngo, de
seppinɓe sappo ngari to makko, ndarii to
toowti,
13 yeewnii, mbi'i:
—Iisaa, joomii amin, yurma min!
14 Nde o yiinoo ɓe ndeen, o wi'i ɓe:
—Njehee, kollowee ko'e mon almaami'en
ɓeen.
E ley yaadu maɓɓe nduun ɓe cellinaama.
15 Gooto maɓɓe, nde yi'unoo daɗii ndeen,
yeccii, ina teddina Laamɗo e daande
toownde.
16 O sujidi e leydi ɗakkol koyɗe Iisaa, imo
yetta ɗum. Oon wo Samariyanke.
17 Iisaa jaabii, wi'i:
—Wanaa sappo ɓeen fuu ndaɗii naa? Toy
njeenayo ɓeen le ngoni?
18 Ndelle walaa fuu jecciiɗo faa teddina
Laamɗo si wanaa janano o naa?
19 Ndeen, o wi'i gorko oon:
—Umma, yahu, goondinal maa dannii ma.

Haala maandeeji garol laamu Laamɗo (Matta 24.23-28, 37-41)

20 Farisa'en ɓeen yami Iisaa ndey laamu
Laamɗo warata. O jaabii ɓe, o wi'i:
—No laamu Laamɗo wardata noon,
yi'ataake.
21 Fay gooto waawaa wiide inani ɗum naa
inana ɗum, sabo anndee, laamu Laamɗo
ina woni hakkunde moodon.
22 Ndeen o wi'i taalibaaɓe makko:
—Wakkati waran mo muuyoton yiide fay
nyannde wootere e ley nyalaaɗe Ɓii Neɗɗo,
de on nji'ataa.
23 On mbi'ete: «inani o to» naa «inani o ga»,
de taa njehee, taa njokkee ɓe.
24 Sabo hono no mayyere yaynirta illa
hoore kammu ɗo faa yaade hoore kammu
to, hono noon Ɓii Neɗɗo laatortoo nyannde
gartol muuɗum.
25 Ammaa ko artii ɗum, ina tilsi o torree
torraaji keewɗi, yimɓe jamaanu o du caloto
mo.
26 Hono no laatorinoo wakkati Nuuhu
oon, noon du nyalaaɗe Ɓii Neɗɗo laatortoo:
27 yimɓe ina nyaama, ina njara, ina ɓaŋa,
ina ɓaŋee, faa nyannde Nuuhu naati laana
kaan. De ilam tuufaandu ɗaam wari, halki
ɓe fuu.
28 Laatoto hono no wakkati Luudu noon
du, yimɓe ina nyaama, ina njara, ina cooda,
ina conna, ina aawa, ina nyiɓa.
29 Ammaa nyannde nde Luudu wurtinoo
Sodoma ndeen, Laamɗo tomni yiite e sitti,*
halki ɓe fuu.
30 Hono noon nyannde ɓangugol Ɓii
Neɗɗo du laatortoo.
31 Nyannde ndeen, si neɗɗo ina woni dow
suudu, de gineeji mum ina ngoni ley suudu
fu, taa wi'a jippanto ɗi. Tawaaɗo ngesa du,
taa yeccoo faa hooya ko woni ley wuro.
32 Miccitee dee Luudu oon.
33 Neɗɗo fuu piliiɗo reenude yonki
muuɗum, mursan ki, de neɗɗo fuu mursuɗo
ki, reenan ki.
34 Miɗo haalana on: ley jemma oon, yimɓe
ɗiɗo fukkodiiɓe dow sekko wooto, gooto
muɓɓen hooyete, de gooto yoppee.
35 Rewɓe ɗiɗo undooɓe, gooto muɓɓen
hooyete, de gooto yoppee. [
36 Worɓe ɗiɗo wonɓe ley ngesa ngoota,
gooto muɓɓen hooyete, de gooto yoppee.]†
37 Taalibaaɓe ɓeen njaabii, mbi'i mo:
—Joomii amin, toy ɗum waɗata?
O wi'i ɓe:
—To ko saaɗi woni fuu, toon jigaaje
kawritata.

18

Banndol dow carotooɗo oonyiiɗo

1 Iisaa banndani ɓe banndol faa hollita
ɓe ina tilsi ɓe keddodoo e du'aare, taa ɓe
njoppa saabe tampiri.
2 O wi'i:

* **17:29** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

† **17:36** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ngalaa aaya 36.

—Ina woodunoo e wuro gomma carotoodo mo hulataa Laamdo, yaagataako fay gooto.
3 Debbo mo gorum maayi ina woni ley wuro ngoon, ina wara to carotoodo oon, ina wi'a: «Saranam hakkunde am e kabdo am.»
4 Carotoodo oon jaɓaay faa ɓooyi. De sakitii o wi'i e hoore makko: «Fay si taweede mi hulataa Laamdo mi yaagataako fay gooto du,
5 sabo debbo o na torra kam, mi saranto mo, faa o sela warude imo sukka noppi am.»
6 Caggal duum Iisaa wi'i:
—On nanii ko carotoodo bondo oon wi'i naa?
7 De wanaa Laamdo na walla suɓaaɓe muudum wullitotooɓe dum jemma e nyalooma ɓeen fuu faa ɓe keɓa sariya maɓɓe naa? O jaabataako ɓe law naa?
8 Mido haalana on: o saranto ɓe law. Ammaa wakkati Ɓii Neddo wartowi, yalla o tawan goondinɓe mo ley adunaaru naa?

Banndol dow Farisaajo e nanngoowo lampo

9 Iisaa banndani yimɓe jogoriiɓe ko'e muɓɓen wo dartiiɓe de njawi woɓɓe, haalani ɓe banndol ngol, wi'i:
10 —Worɓe dido naati suudu dewal mawndu faa ngada du'aare. Gooto wo Farisaajo, gooto du wo nanngoowo lampo.
11 Farisaajo oon darii ina du'oroo ley ɓernde muudum hono ni: «Laamdo, mi yettii ma ko mi nanndaay e yimɓe woɓɓe laatiiɓe wuyɓe e bonɓe e jeenooɓe, e hono nanngoowo lampo o du.
12 Mido suumoo e ley jeddiire fuu kile didi, mido itta jakka e huunde fuu ko keɓumi.»
13 Nanngoowo lampo oon darii to toowti, suusaay fay tiggitaade kammu, ina guɓɓoo ɓerndem, na wi'a: «Laamdo yurmam, mi jom hakke.»
14 Mido wi'a on: kanko hooti wo o jaafaado, wanaa ooto. Sabo mawninkiniido fuu leeyinte, leeyinkiniido du toownete.

No Iisaa barkiniri cukaloy
(Matta 19.13-15, Marku 10.13-16)

15 Ina woodi waddooɓe to Iisaa cukaloy, faa o meema koy. Nde taalibaaɓe ɓeen nji'unoo dum ndeen, ina ndukana yimɓe ɓeen.
16 Ammaa Iisaa noddi koy, ina wi'a:
—Accee cukaloy koy ngara to am. Taa kadee koy, sabo wo nanndu ɓe e makkoy ɓeen njeyi laamu Laamdo.
17 Goonga kaalanammi on: mo jaɓiraay laamu Laamdo hono no cukalel ni fuu, naatataa dum!

No Iisaa e gorko jom jawdi ngaddi
(Matta 19.16-30, Marku 10.17-31)

18 Gooto ley hooreeɓe Alhuudiyankooɓe yami mo, wi'i:
—Moodibbo lobbo, dume kaanumi wadude faa mi heɓa nguurndam nduumiidam?
19 Iisaa wi'i mo:
—Ko wadi de ada noddira kam lobbo? Lobbo walaa si wanaa gooto, oon woni Laamdo.
20 Ada anndi jamirooje: «Taa jeenu, taa wadu war-hoore, taa wujju, taa seeda fewre, teddin inna maa e bammaa.»*
21 Hooreejo oon jaabii, wi'i:
—Mido hayba dum fuu gilla e cukaaku am.
22 Nde Iisaa nannoo dum ndeen, wi'i mo:
—Huunde wootere heddanii ma tafon: sonnu ko njogidaa duum fuu, kokkaa ceede deen talkaaɓe. Ndeen, a heɓan mbarjaari dow kammu. De ngaraa, njokkaa kam.
23 Nde o nannoo dum ndeen, o sunii, sabo wo o jom jawdi keewndi.
24 Iisaa ndaari mo, wi'i:
—Naatugol joomiraaɓe jawdi ley laamu Laamdo ina tiidi koy!
25 Si goonga, ngeelooba naata wudde battal ɓuri hoyude diina jom jawdi naata laamu Laamdo.
26 Hettindaniiɓe mo ɓeen mbi'i:
—Ndelle, moy woni kisoowo?
27 Iisaa jaabii:
—Ko yimɓe mbaawaa duum, Laamdo kaa na waawi.
28 Ndeen Piyeer wi'i:
—Ndaar, minen min njoppii ko min njogii duum fuu, min njokkii ma.
29 O wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on: joppudo wuro muudum, naa deekum, naa sakiraaɓe muudum, naa saaraaɓe mum, naa sukaaɓe mum saabe laamu Laamdo,
30 heɓan dum kile keewde e wakkati mo ngondeen e muudum joonin o, heɓan nguurndam nduumiidam e ley wakkati garoowo oon du.

No Iisaa ɓanginiri katin maayde muudum e iirtagol muudum
(Matta 20.17-19, Marku 10.32-34)

31 Iisaa noddi taalibaaɓe muudum sappo e didо ɓeen, wi'i dum'en:
—Inani eden njaha Urusaliima. Ko annabaaɓe mbinndunoo e dow Ɓii Neddo duum fuu, tabitan.
32 Sabo o wattete e juude ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, ɓe njalnoroo mo, ɓe torra mo, ɓe tutta dow makko,
33 ɓe piya mo dorri, ɓe mbara mo. De nyannde tataɓerde, o ummitoto.
34 Taalibaaɓe ɓeen paamaay haala kaan fes. Maanaa makka na suudanii ɓe, ɓe annditaay ko o haali duum.

* **18:20** Wurtagol 20.12-16.

No Iisaa wumtiniri bumɗo
(Matta 20.29-34, Marku 10.46-52)

35 Nde Iisaa ɓattinoo Yeriko ndeen, tawi
bumɗo ina jooɗii ɗakkol laawol ngool, ina
garbina.
36 O maati jamaa ina faltoo, de o yami ɗum
wo ɗume.
37 Ɓe mbi'i mo:
—Iisaa mo Nasaraatu faltotoo.
38 O yeewnii, o wi'i:
—Iisaa, taan Daawda, yurmam!
39 Ardiiɓe ɓeen ina njawana mo faa o
deyyinoo. Ammaa o ɓeydi yeewnaade sanne,
imo wi'a:
—Taan Daawda, yurmam!
40 Iisaa darii yamiri ɓe ngadda mo to
muuɗum. Nde o ɓattinoo ndeen, Iisaa yami
mo:
41 —Ɗume njiɗɗaa mi waɗane?
O wi'i:
—Joomam, mi wumta!
42 Iisaa wi'i mo:
—Wumtu, goonɗinal maa dannii ma.
43 Wakkati gooto o wumti, o jokki ɗum,
imo teddina Laamɗo. Nde yimɓe ɓeen
nji'unoo ɗum ndeen, njetti Laamɗo.

19

No Jakayus goonɗiniri Iisaa

1 Iisaa naati Yeriko, ina rewi ley wuro
ngoon.
2 Gorko bi'eteeɗo Jakayus ina woni ley
toon. O hooreejo nanngooɓe lampo, wo o
jom jawdi du.
3 Imo filoo yiide moy woni Iisaa, de o
hunngii saabe jamaa oon, sabo wo o daɓɓo.
4 O doggi, o arditii, o yeeŋi lekki hono yibbi
ɗo Iisaa rewata ɗoon faa o yi'a ɗum.
5 Nde Iisaa yottinoo nokkuure ndeen, tig-
gitii, wi'i mo:
—Jakayus, hara jippa, sabo ina tilsi mi
weera wuro maa hannden.
6 Jakayus harii jippii, jakkitorii mo seyo.
7 Yiiɓe ɗum ɓeen fuu ina ŋurŋurta, ina
mbi'a:
—O weeranowii luttoowo.
8 De Jakayus darii, wi'i Iisaa:
—Joomam, hettina, mi hokkan feccere
jawdi am fuu talkaaɓe. Si won mo teetumi
huunde, mi yoɓan ɗum kile nay.
9 Iisaa wi'i:
—Hannden, kisindam naatii galle o, sabo
kanko du wo o taan Ibrahiima!
10 Sabo Ɓii Neɗɗo warii filaade majjuɓe
faa hisina ɗum'en.

Banndol dow tino buuɗi
(Matta 25.14-30)

11 Ko yimɓe ɓeen kettindii ɗuum, Iisaa
ɓeydi haala, banndani ɓe banndol gonngol,
sabo o ɓattake Urusaliima. Katin du yimɓe
miilii laamu Laamɗo ɓangan joonin joonin.
12 Ndelle, o wi'i:
—Gorko dimo tedduɗo yehi leydi
mboɗɗundi faa hokkee laamu, de gaɗa
ɗuum warta.
13 O noddi maccuɓe makko sappo, o hokki
mono e maɓɓe fuu mbuuɗu kaŋŋe, o wi'i
ɗum'en: «Ngolliree ɗum faa mi warta.»
14 Ammaa yimɓe leydi ndiin njiɗaa mo, ɓe
ummini nulaaɓe gaɗa makko, ɓe mbi'i: «Min
njiɗaa o laamoo min.»
15 Nde o hokkanoo laamu, o warti ndeen,
o yamiri o noddanee maccuɓe ɓe o halfini
jawdi ɓeen. Imo yiɗi faamude ko mono e
maɓɓe fuu heɓi e ko golliri ɗuum.
16 Arandeejo oon wari, wi'i: «Joomam,
mbuuɗu maa nguun tinake buuɗi sappo.»
17 O wi'i ɗum: «Gasii sanne, maccuɗo
lobbo. Sabo a hoolnake e ko famɗi, a
laamoto dow galluuje sappo.»
18 Ɗiɗaɓo oon wari, wi'i: «Joomam,
mbuuɗu maa tinake buuɗi joy.»
19 O wi'i: «Aan du, a laamoto dow galluuje
joy.»
20 Caggal ɗuum keddiiɗo oon wari, wi'i:
«Joomam, inan mbuuɗu maa, mi saawii ɗum
e tekkere
21 sabo miɗo hule. Sabo a gorko tiiɗuɗo
alhaali, aɗa hooya ko a resaay, aɗa taya ko
a aawaay.»
22 O wi'i ɗum: «Dara! Haalaaji maa
jaati carortomaami, aan maccuɗo bonɗo.
Aɗa anndunoo mi gorko tiiɗuɗo alhaali,
mi hooyan ko mi resaay, mi tayan ko mi
aawaay.
23 Ndelle ko waɗi a wattaay jawdi am ndi
to tinooɓe buuɗi, faa nde ngartumi fu mi
jaɓida ndi e tino mayri fuu?»
24 Ndeen joomiiko oon wi'i tawaaɓe ɗoon
ɓeen: «Teetee mo mbuuɗu ngu, de kokkon
ɗum jom buuɗi sappo oon.»
25 Ɓe mbi'i mo: «Joomii amin, kanko, imo
jogii buuɗi sappo.»
26 O wi'i: «Miɗo haalana on, jogiiɗo fuu
ɓeydante. Ammaa mo walaa oon, fay seeɗa
ko jogii ɗuum, teetete.
27 De wayɓe kam ɓe njiɗaa mi laamoo
ɗum'en ɓeen, ngaddee ɓe ɗo, mbaron ɓe
yeeso am.»

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Yuhanna 12.12-19)

28 Nde Iisaa haalnoo ɗum ndeen, ardii,
fonndii Urusaliima.
29 Nde o ɓattinoo gure Baytifaaji e Bay-
taniya gonɗe dow waamnde wi'eteende Jay-
tun, o nuli taalibaaɓe makko ɗiɗo,
30 o wi'i ɓe:
—Njehee, naatowee wuro wonngo yeeso
mon ngo, on tawan mola araawa nga fay
gooto waɗɗaaki abada ina haɓɓii. Kaɓɓiton
nga, ngaddon nga ɗo.

31 Si goɗɗo yamii on, «Ko waɗi oɗon kaƃƃita
nga?», mbi'on: «Joomii amin ina haajaa
nga.»
32 Nulaaƃe ƃeen njehi, tawri no o wi'iri
ɗum'en noon.
33 E ley haƃƃitingol maƃƃe mola nga, jeyƃe
mola nga ƃeen mbi'i:
—Ɗume kaƃƃitanton mola nga?
34 Ɓe njaabii, ƃe mbi'i:
—Joomii amin haajaa nga.
35 Ɓe njaari nga to Iisaa, ƃe njowi saayaaji
maƃƃe dow mola nga, ƃe mbaɗɗini Iisaa
dow magga.
36 No o yaarata noon, ƃe mbeerti saayaaji
maƃƃe dow laawol ngool.
37 Joonin o ƃadake Urusaliima to jippi-
torde waamnde Jaytun. Taalibaaƃe heewƃe
ƃeen fuu ina keewi seyo, puɗɗi ina njetta
Laamɗo e daaɗe toowɗe, saabe kaayeefiiji ɗi
ƃe nji'unoo ɗiin fuu.
38 Iƃe mbi'a:
—Barke woodanii kaananke garɗo e dow
innde Joomiraaɗo! Jam won dow kammu.
Manngu woodanii Laamɗo faa dow kam-
muuli!
39 Yoga e Farisa'en tawaaƃe ley jamaa oon
ƃeen mbi'i mo:
—Moodibbo, haɗu taalibaaƃe maa ƃeen
dukude!
40 O jaabii ƃe, o wi'i:
—Miɗo haalana on, si kamƃe ƃe, ƃe
ndeyyinake fu, wo kaaye ɗe yeewnotoo.

No Iisaa woyri Urusaliima

41 Iisaa ƃattii ngalluure ndeen. Nde o
ndaarunoo nde fu, o woyi nde,
42 o wi'i:
—Miɗo muuyi tawee hannden aɗa an-
ndunoo aan du ko hokkete jam! De joonin
kaa, ɗum suuɗaama e gite maa.
43 Balɗe ngaran ɗe wayƃe ma yolata leydi
ngaɗa yeeŋirɗe, piile, ƃille gereeji fuu,
44 niise, kalke aan e ƃiƃƃe maa fuu. Ɓe
njoppantaa ma fay hayre wootere dow
wonnde, sabo a annditaay wakkati mo
Laamɗo wari wallude ma.

No Iisaa riiwri luumotooƃe ley suudu de-
wal mawndu
(Matta 21.12-17, Marku 11.15-19,
Yuhanna 2.13-22)

45 Iisaa naati ley suudu dewal mawndu
nduun, fuɗɗi riiwude luumotooƃe.
46 Imo wi'a ɗum'en:
—Ina winndaa: «Suudu am laatoto
waɗirdu du'aare».* Onon kaa, on ngaɗii
ndu suuɗirdu yanooƃe.
47 Iisaa ina waajoo nyannde fuu ley su-
udu dewal mawndu nduun. Hooreeƃe al-
maami'en e jannginooƃe Tawreeta e mawƃe
lenyol ngool ƃeen ina piloo no mbardata
mo,
48 ammaa ƃe kunngake heƃude laawol
sabo yimƃe ƃeen ina ngattani haalaaji
makko ɗiin hakkillo sanne.

20

Yamol dow toy baawɗe Iisaa yuuri
(Matta 21.23-27, Marku 11.27-33)

1 E ley balɗe ɗeen nyannde gomma Iisaa
ina janngina yimƃe ina waajoo Kabaaru
Lobbo ley suudu dewal mawndu. Hooreeƃe
almaami'en e jannginooƃe Tawreeta e
mawƃe yimƃe ngari to makko,
2 mbi'i mo:
—Haalan min: Laamu nguye hokki ma
baawɗe gollude ko ngollataa ɗum? Moy
hokki ma laawol ngollaa ɗum?
3 Iisaa jaabii ƃe, wi'i:
—Miin du huunde wootere tan yamammi
on. Njaaboɗon kam ɗum:
4 lootagal batisima Yaayaa ngaal, wo to
Laamɗo yuuri naa to yimƃe?
5 Ɓe paamiri hakkunde maƃƃe, ƃe mbi'i:
—Si en mbi'ii wo to Laamɗo, o yaman en ko
waɗi de en ngoonɗinaay Yaayaa?
6 De si en mbi'ii wo to yimƃe, yimƃe ƃe fuu
limnan en kaaye, sabo ƃe fuu ƃe tannyorii
Yaayaa wo annabaajo.
7 Nii ƃe njaaborii ƃe mbi'i ƃe paamaay to
lootagal batisima Yaayaa yuuri.
8 Iisaa wi'i ƃe:
—Haya miin du, mi haalantaa on baawɗe
ɗeye ngollirammi ko ngollammi ɗuum.

Banndol dow remooƃe bonƃe
(Matta 21.33-46, Marku 12.1-12)

9 Iisaa fuɗɗi banndande yimƃe banndol
ngol, wi'i:
—Neɗɗo gomma darni ngesa cabiije,
halfini nga remooƃe, de waɗi jahaangal,
ƃooyi wartaay.
10 Nde ƃoreede cabiije yottinoo fu, o nuli
golloowo makko to remooƃe ƃeen toon faa
jaƃa ngeɗu makko ƃiƃƃe cabiije ɗeen. Ndeen
remooƃe ƃeen piyi nulaaɗo oon, njeccini
ɗum juuɗe ƃole.
11 O nuli to maƃƃe golloowo goɗɗo. Ɓe
piyi oon du, ƃe kuyfini ɗum, ƃe njeccini ɗum
juuɗe ƃole.
12 O nuli katin golloowo tataƃo. Ɓe
mbarmini ɗum, ƃe ndiiwi ɗum.
13 Wakkati oon, jom ngesa oon wi'i: «Noy
ngaɗammi? Mi nelan ƃiyam gorko mo ko-
rsinmi, hasii ƃe njaagoto mo!»
14 Ammaa nde remooƃe ƃeen nji'unoo
ƃiɗɗo oon ndeen, iƃe mbi'undura: «O woni
donoowo oon. En mbara ɗum, kewten
ngesa nga!»

* **19:46** Esaaya 56.7, Yeremiya 7.11.

15 Ɓe paɗɗi mo faa gaɗa ngesa toon, ɓe
mbari mo. Joonin le, noy jom ngesa oon
waɗata ɓe?
16 O waran, o halka remooɓe ɓeen, o hal-
fina ngesa ngaan woɓɓe.
Nde yimɓe ɓeen nannoo ɗum ndeen,
mbi'i:
—Taa ɗum laatoo!
17 Iisaa ndaari ɓe, wi'i:
—Ndelle, ɗume woni maanaa ko winndaa
ɗuum:
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon»?*
18 Caamuɗo dow hayre ndeen fuu, helan.
Mo nde saami dow muuɗum du, ɗiggan.

Haala yoɓugol lampo
(Matta 22.15-22, Marku 12.13-17)

19 Jannginooɓe Tawreeta e hooreeɓe al-
maami'en paamii banndol ngol wo kam'en
sappii. Ɓe pilii no ɓe nanngira Iisaa wakkati
oon, ammaa ɓe kulii yimɓe.
20 Ɓe taykii Iisaa. Ɓe nuli horooɓe nan-
ndinkiniiɓe e lobbuɓe, yalla ina keɓira laa-
wol no nanngirta mo e haala makko, faa
ngatta mo ley juuɗe laamu, saroo mo.
21 Ɓeen yami mo:
—Moodibbo, miɗen anndi ko kaalataa
ɗuum e ko mbaajotoɗaa ɗuum ina fonnditii,
miɗen anndi a ɓurdintaa fay gooto, aɗa jan-
nginira laawol Laamɗo ngol goonga.
22 Yalla ina daganii min min kokka
kaananke Roma mawɗo oon lampo naa
dagaaki?
23 Ammaa o annditii hiila maɓɓe ka, o wi'i
ɓe:
24 —Kollee kam mbuuɗu cardi! Natal moy
e innde moy woni ɗo?
Ɓe mbi'i:
—Kaananke Roma!
25 Ndeen o wi'i ɓe:
—Ndelle kokkee kaananke Roma oon ko
jeyi, kokkon Laamɗo du ko jeyi.
26 Ɓe kunngii nanngirde mo e ko o haalata
yeeso yimɓe ɗuum. Jaabu makko oon
haaynii ɓe, ɓe ndeyyinii.

Haala ummitagol maayɓe
(Matta 22.23-33, Marku 12.18-27)

27 Woɓɓe e Saduki'en ngari to makko.
Ɓeen ngoni yeddooɓe ummital. Ɓe yami mo,
ɓe mbi'i:
28 —Moodibbo, Muusaa yamirii en, si
neɗɗo ɓaŋii debbo, maayii, heɓaay ɓiɗɗo,
minyum naa mawnum dewla debbo jop-
paaɗo oon faa heɓana maayɗo oon ɓeyngu.
29 Ina woodunoo rimdaaɓe njeɗɗo. Aran-
deejo oon ɓaŋi debbo, maayi, heɓaay ɓiɗɗo.
30 Ɓiɗaɓo oon dewli debbo oon, maayi,
31 tataɓo oon jokkiti. Hono noon njeɗɗo
ɓeen fuu ɓaŋiri mo, keɓaay ɓiɗɗo, maayi.
32 De sakitii, debbo oon du maayi.
33 Ndelle, nyannde ummital, moy e maɓɓe
laatotoo goroo debbo oon? Sabo ɓe njeɗɗo
fuu ɓe ɓaŋiino mo.
34 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Yimɓe jamaanu o ina ɓaŋa, ina ɓaŋee.
35 Ammaa fotuɓe heɓude ummitagol
e nguurndam garoojam ɓeen, ɓaŋataa,
ɓaŋataake,
36 sabo ɓe mbaawaa maayde katin. Ɓe
laatake hono maleyka'en noon. Wo ɓe ɓiɓɓe
Laamɗo, sabo ɓe ummintinaaɓe e maayde.
37 Woodi ko maayɓe ummitotoo ɗuum,
fay Muusaa sappake ɗum ley taariki wu-
umoore huɓɓoore. Sabo toon o noddiri
Joomiraaɗo Laamɗo Ibrahiima e Isiyaaka e
Yaakuuba.†
38 Laamɗo wanaa Laamɗo maayɓe, wo o
Laamɗo wuurɓe. Sabo to makko yimɓe fuu
wo wuurɓe.
39 Woɓɓe e jannginooɓe Tawreeta, mbi'i:
—Moodibbo, a haalii goonga.
40 Caggal ɗuum ɓe cuusaay yamude mo
yamɗe goɗɗe katin.

Kabaaru Almasiihu e Daawda
(Matta 22.41-46, Marku 12.35-37)

41 Iisaa wi'i ɓe:
—Noy ɓe mbaawri wiide Almasiihu wo
taan Daawda?
42 Daawda e hoore muuɗum wi'i ley
dewtere Jabuura:
«Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
43 faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»‡
44 Daawda ina noddira mo «Joomam».
Ndelle, noy o laatortoo taanum?

No Iisaa feliri jannginooɓe Tawreeta
(Matta 23.1-36, Marku 12.38-40, Lukka 11.39-54)

45 E ley ko yimɓe ɓeen fuu kettindanii mo,
o wi'i taalibaaɓe makko ɓeen:
46 —Ndeentee e jannginooɓe Tawreeta
yiɗuɓe yiilodaade e saayaaji mawɗi e
jowteede jowtaali tedduɗi ley luumooji,
fooɗantooɓe jooɗorɗe ɓurɗe teddude ley
cuuɗi baajordi e nokkuuje tedduɗe to
nyaamduuji.
47 Iɓe nyaama jawdi rewɓe talkaaɓe ɓe
goriraaɓe muɓɓen maayi, de ɓe njuutina
du'aawuuji maɓɓe faa ɓe nanndinkinoo e
lobbuɓe. Kamɓe, jukkungo naawngo ɓurata
jippineede dow muɓɓen.

21

Haala sadaka ɓurɗo wooɗude
(Marku 12.41-44)

* **20:17** Jabuura 118.22 † **20:37** Wakkati Muusaa, tawi Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba maayiino gilla ko ɓooyi.
‡ **20:43** Jabuura 110.1.

1 Iisaa yepti gite muuɗum, yi'i joomiraaɓe
jawdi ina ngatta sadakaaji muɓɓen e keesu
sadaka.
2 O yi'i debbo talkaajo mo gorum maayi,
kam du ina watta toon buudi ɗiɗi,
3 de o wi'i:
—Goonga kaalanammi on: debbo talka-
ajo o, ko watti ɗuum, ɓuri ko ɓe fuu ɓe ngatti.
4 Sabo ɓe fuu, wo ko bonnantaa ɓe fay
huunde tan ɓe ngattiri hono dokke. Ammaa
debbo o kaa, e ley talkaaku muuɗum, watti
haddi ko joginoo faa wuurda ɗuum fuu.

Haala halkere suudu dewal e sifaaji tim-
moode adunaaru
(Matta 24.1-14, Marku 13.1-13)

5 Ina woodi woɓɓe ina kaala haala suudu
dewal mawndu nduun, e no ndu ŋardiniraa
kaaye e kulle cakkaaɗe. Ndeen Iisaa wi'i:
6 —Ko nji'oton ɗuum, wakkati waran nde
fay hayre wootere heddataako ɗo ina yowii
dow wonnde. Fuu wurjinte.
7 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Moodibbo, anndin min nde ɗum
waɗata. Maande ndeye hollata kulle ɗeen
ɓadake waɗude?
8 O wi'i:
—Ndeentee taa mbosineɗon e goonga.
Heewɓe ngardan e innde am, ina mbiitoo:
«Miin woni kanko», ina mbi'a du: «Wakkati
oon ɓadake.» Taa njokkee ɓe.
9 Nde nanoyɗon woldeeji e muurtereeji,
taa kulee. Sabo tilay ɗum waɗa tafon, am-
maa ɗum wanaa timmoode wakkati oon.
10 O heddii imo wi'a ɓe:
—Lenyol habdan e lenyol, laamu habdan
e laamu.
11 Dimmbanɗe leydi mawɗe ngaɗan,
rafooji e nyawuuji bondi du ngaran e
nokkuuje feere feere. Kulle kulɓiniiɗe e
sifaaji mawɗi yuuran dow kammu.
12 Ammaa gilla ɗum fuu waɗaay, yimɓe
nanngan on, torreɗon, njaareɗon to cuuɗi
baajordi e kasuuji. Ɓe ngadda on yeeso
kaanankooɓe e hooreeɓe saabe innde am.
13 Ɗum hokkan on laawol seedanaade
kam.
14 Piɓee anniya e ɓerɗe mon on miilataako
ko njaabotoɗon.
15 Sabo mi hokkan on waawde haala, mi
hokkan on hakkilantaaku ko wayɓe on ɓeen
fuu mbaawaa salaade naa yeddude.
16 Fay saaraaɓe mon e sakiraaɓe mon e
koreeji mon e yigiraaɓe mon njammboto
on, mbara woɓɓe mooɗon.
17 Yimɓe fuu mbanyan on saabe am,
18 ammaa fay leembol ko'e mooɗon
halkataa.
19 Tinnitaare mooɗon ndannirton yonki-
iji mon.

Haala halkere Urusaliima e gartol Al-
masiihu
(Matta 24.15-31, Marku 13.14-27)

20 —Nde nji'uɗon konuuji ina piiloo
Urusaliima fuu, anndon halkeede mayre
ɓadake.
21 Wakkati oon, tawaaɓe leydi Yahuudiya
fuu, ndoggira baamle. Tawaaɓe ley ngallu-
ure nde fuu, njalta e mayre. Tawaaɓe ladde
du, taa naata ngalluure ndeen.
22 Sabo balɗe ɗeen wo balɗe yomnitagol,
faa ko winndaa ɗuum fuu tabita.
23 Kay, debereedu'en e musinteeɓe njaran
torra ley balɗe ɗeen! Sabo torraaji mawɗi
njanan e leydi ndi, tikkere Laamɗo jippoto
e lenyol ngol.
24 Ɓe camminirte kaafaahi, ɓe nanngee,
ɓe njaaree hakkunde lenyi fuu. Lenyi
ndampan Urusaliima faa nde wakkati
dawrugol muɓɓen timmiri no fodoraa.
25 Sifaaji ngaɗan dow naange e lewru
e koode. Ley adunaaru du kulol waɗan
e leyɗe ɗeen. Ɓe fuu ɗe mbemmboto
saabe feekaango maayo manngo e bem-
peyye muuɗum.
26 Yimɓe pekkoran saabe kulol si miilake
dow ko waroyta e adunaaru ndu, sabo fay
baawɗe kammu ɗeen ndimmboto.
27 Wakkati oon, yimɓe ɓeen nji'an Ɓii
Neɗɗo ina wara e duule, ina warda e
baawɗe e teddeengal manngal.
28 Onon, si ɗum fuɗɗii waɗude, tiggitoɗon,
ɓanton ko'e mooɗon, sabo Laamɗo ɓadake
rimɗinde on.

Banndol dow yibbi
(Matta 24.32-35, Marku 13.28-31)

29 Caggal ɗuum, o banndani ɓe banndol
ngol, o wi'i:
—Ndaaree yibbi e leɗɗe goɗɗe ɗe fuu.
30 Si on nji'ii ɗe mbilitii, oɗon anndi ndun-
ngu ɓadake.
31 Noon du, si on nji'ii kulle ɗeen ina
ngaɗa, annditon laamu Laamɗo ɓadake.
32 Goonga kaalanammi on: jamaanu o
timmataa, tawee kulle ɗeen fuu ngaɗaay.
33 Kammu e leydi timman, de haalaaji am
kaa timmataa abada.

Haala reentaade e gartol Almasiihu

34 —Ndeenee ko'e mon taa yidde fijo
suloowo e sulargol doro e kaɓɓu-ko'u
adunaaru njowoo dow ɓerɗe mon de
nyannde ndeen juha on
35 hono tuugol*. Sabo inde wara dow
yimɓe adunaaru fuu.
36 Ndelle, kakkilon wakkati fuu, ngaɗon
du'aare, faa keɓon daɗude e kulle gaɗooje
ɗeen fuu, mbaawon daraade yeeso Ɓii
Neɗɗo.

* **21:35** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

37 Nyalooma fuu, Iisaa ina waajoo ley suudu dewal mawndu, de jemma, o wurtoo, o waalowa dow waamnde wi'eteende Jaytun.
38 Yimɓe fuu ina njaha to suudu dewal mawndu illa fajiri faa kettindanoo mo.

22

No hooreeɓe ndawriri faa nannga Iisaa
(Matta 26.1-5, 14-16, Marku 14.1-2, 10-11, Yuhanna 11.45-53)

1 Wakkati iidi buuru mo wattaaka rabilla ndiin ɓadake. Ɗum woni iidi nyannde Faltagol.
2 Hooreeɓe almaami'en e jannginooɓe Tawreeta ɓeen ina piloo no mbarda Iisaa, de si goonga iɓe kula yimɓe ɓeen.
3 Ndeen Seyɗaani naati Yahuuda bi'eteeɗo Isikariyotto, gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen.
4 O yehi o haaldowi e hooreeɓe almaami'en e doomooɓe suudu dewal mawndu no o wattirta Iisaa e juuɗe muɓɓen.
5 Ɓe ceyii, ɓe ndewri ɓe kokkan mo ceede.
6 O jaɓi, imo filoo wakkati mo o jambotoo Iisaa e cuncukka, tawa jamaa oon faamaay.

No Iisaa waɗiri hiraande iidi Faltagol e taalibaaɓe muuɗum
(Matta 26.17-30, Marku 14.12-26, Yuhanna 13.21-30)

7 Nyalaande iidi buuru mo wattaaka rabilla yottake. Wo nyalaande nde dammuuli iidi Faltagol njeyi hirseede.
8 Iisaa nuli Piyeer e Yuhanna, wi'i ɗum'en:
—Njehee cegilanee en hiraande iidi Faltagol faa nyaamen.
9 Ɓe yami mo:
—Toy njiɓɓaa min cegiloo nde?
10 O wi'i ɓe:
—Ndaaree, si on naatii ngalluure nde, on kawran toon e gorko, ina ronndii loonde ndiyam. Njokkon mo faa e suudu ɗo o naatata ɗoon,
11 mbi'on jom galle oon: «Moodibbo na yame toy woni suudu ndu nyaamdata e taalibaaɓe mum ɓeen iidi Faltagol?»
12 O hollan on suudu sooro mawndu moyyinaandu. Wo dow toon cegilotoɗon hiraande ndeen.
13 Ɓe njehi, ɓe tawi hono no o wi'iri ɓe noon, ɓe cegilanii hiraande iidi Faltagol ndeen.
14 Nde wakkati oon yottinoo ndeen, o jooɗii kanko e sappo e ɗiɗo ɓeen.
15 O wi'i ɓe:
—Miɗo muuyi nyaamdude e mooɗon hiraande iidi Faltagol nde sanne, gilla mi torraaka.
16 Sabo miɗo wi'a on, mi nyaamataa nde katin faa nyannde nde ɗum tabiti ley laamu Laamɗo.
17 O hooyi horde, o yetti Laamɗo, o wi'i:
—Njaɓee ɗum, peccee ɗum hakkunde mooɗon,
18 sabo miɗo wi'a on, illa joonin mi yarataa cabijam katin faa nde laamu Laamɗo wari.
19 Katin, o hooyi buuru, o yetti Laamɗo, o heltii, o hokki ɓe, o wi'i:
—Ɗum wo ɓanndu am hokkaandu saabe mooɗon. Ngaɗon ɗum faa miccitoɗon kam.
20 Hono noon du, nde ɓe tilinoo e hiraande ndeen, o hooyi horde cabijam, o hokki ɓe, o wi'i:
—Horde nde woni amaana keso tabintiniraaɗo yiiyam am ndufeteeɗam saabe mooɗon.
21 Ammaa paamee, jambotooɗo kam oon ina nyaamda e am e le'al gootal.
22 Tilay Ɓii Neɗɗo yoppira adunaaru hono no fodoranaa noon. Ammaa bone woodanii jambotooɗo mo oon!
23 Ndeen ɓe puɗɗi yamundurde hakkunde maɓɓe moy e maɓɓe waɗata huunde ndeen.

Jeddi dow moy woni ɓurɗo teddude

24 Jeddi ngaɗi hakkunde maɓɓe du e dow moy ɓuri teddude.
25 Iisaa wi'i ɓe:
—Kaanankooɓe leyɗe ina ndawrana jaalaaɓe muɓɓen. Jom'en doole dow yimɓe ɓeen du ina njiɗi noddireede wallooɓe.
26 Onon kaa, wanaa hono noon. Sanaa ɓurɗo teddude e mooɗon laatoo hono cukalel, ardiiɗo du laatoo hono golloowo.
27 Sabo moy ɓuri teddude, jooɗiiɗo faa nyaama naa golloowo gaddoowo nyaamdu? Wanaa nyaamoowo oon ɓuri naa? De miin kaa, miɗo woni hakkunde mooɗon hono golloowo oon.
28 Onon ngoni heddodiiɓe e am ley torraaji am.
29 Saabe ɗuum, miin du, mi hokkii on laamu hono no Baaba am hokkiri kam laamu ni,
30 faa nyaamon, njaron to nyaamirde am ley laamu am. On njooɗoto dow jooɗorɗe laamu, caroɗon lenyi Israa'iila sappo e ɗiɗi ɗiin.

No Iisaa sapporii Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Yuhanna 13.36-38)

31 Simon, Simon, Seyɗaani nyaagake heɓude on faa seɗa on hono no alkama seɗirtee ni.
32 Ammaa mi du'anake ma taa goonɗinal maa mursee. Aan le, nde ngartoyɗaa to am, cemmbinɗinaa sakiraaɓe maa.
33 Piyeer wi'i mo:
—Joomam, miɗo segilii yaadude e maaɗa ley kasu e wardeede e maaɗa!
34 De Iisaa wi'i:

—Miɗo haalane, Piyeer, fadde ndontoori e joggude hannden tawan a wi'ii kile tati a anndaa kam.
35 O wi'i ɓe katin:
—Nde nulunoomi on ndeen, on kooyaay dannga e mbasu e paɗe, won ko nyakani on naa?
Ɓe mbi'i:
—Walaa!
36 O wi'i ɓe:
—Joonin kaa, jogiiɗo dannga hooya, jogiiɗo mbasu hooya, mo walaa kaafaahi du, sootta saaya muuɗum sooda ngooti.
37 Sabo ina winndaa, «O limaama ley bonɓe.» Miɗo haalana on: ina tilsi ɗum tabita dow am. Sabo ko winndaa dow am fuu tabitan.
38 Ɓe mbi'i:
—Joomii amin, inan kaafaaje ɗiɗi!
O wi'i ɓe:
—Heyii!

No Iisaa nyaagorii Laamɗo dow waamnde Jaytun
(Matta 26.36-46, Marku 14.32-42)

39 Iisaa wurtii, fonndii waamnde Jaytun no woowri noon. Taalibaaɓe makko ɓeen njokki mo.
40 Nde o yottinoo nokkuure ndeen, o wi'i ɓe:
—Ndu'ee faa taa naaton ley jarribe.
41 Caggal ɗuum, o toowti ɓe ko waɗata hono limnere hayre. O hofii, imo waɗa du'aare,
42 imo wi'a:
—Baaba, si a muuyii, woɗɗinam horde torra nde. Ammaa taa ɗum laatoroo muuyo am, ɗum laatoroo muuyo maa aan!
43 Wakkati oon, maleyka yuurudo dow kammu ɓangi e makko, semmbini mo.
44 Ley mettorgal ɓernde makko o ɓeydi tekkinde du'aare makko, nguli makko laatii hono toɓɓe yiiyam ina simta e leydi.
45 Nde o hantunoo du'aare ndeen, o yeccii to taalibaaɓe makko ɓeen, o tawi iɓe ɗaanii saabe mettorgal ɓerɗe maɓɓe.
46 O wi'i ɓe:
—Ko waɗi de oɗon ɗaanii? Ummee ndu'ee, faa taa naaton ley jarribe!

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Yuhanna 18.3-11)

47 Imo woni e haala ka faa jamaa wari. Bi'eteeɗo Yahuuda, gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen, ardii ɓe de ɓattitii Iisaa faa muccoo ɗum.
48 De Iisaa wi'i mo:
—Yahuuda, muccaango njammbortoɗaa Ɓii Neɗɗo naa?
49 Nde wonduɓe e Iisaa ɓeen nji'unoo ko anniyii laataade fu, mbi'i:
—Joomii amin, min coppa ɓe kaafaaje naa?
50 Ndeen gooto maɓɓe soppi maccuɗo Almaami Mawɗo, tayi nowru muuɗum nyaamru.
51 Iisaa jaabii, wi'i:
—Celdee ni.
De o meemi nowru maccuɗo oon, o danni ɗum.
52 Iisaa haalani warɓe faa nannga ɗum ɓeen, hooreeɓe almaami'en e doomooɓe suudu dewal mawndu e mawɓe Alhuudiya'en ɓeen, wi'i:
—On ngardii e kaafaaje e cabbi hono wo mi gujjo!
53 Nyannde fuu miɗo wondunoo e mooɗon ley suudu dewal mawndu, on njowaay junngo dow am. Ammaa joonin wo wakkati mon, joonin wo wakkati mo nimre laamii.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.57-58, 69-75, Marku 14.53-54, 66-72, Yuhanna 18.12-18, 25-27)

54 Ɓe nanngi Iisaa, ɓe njaari ɗum faa ley galle Almaami Mawɗo. Piyeer ina jokki to toowti.
55 Tawi yiite na huɓɓaa hakkunde taliyaare galle oon, Piyeer wari jooɗodii e yuulotooɓe ɗoon.
56 Korɗo gooto yi'i imo hucciti e jayngol, ndaari mo faa wooɗi, wi'i:
—O du na wondunoo e makko.
57 De Piyeer yeddi mo, wi'i:
—Hey debbo, mi anndaa mo.
58 Nde ɓooytunoo seeɗa, goɗɗo yi'i mo, wi'i:
—Aan du e maɓɓe njeyaɗaa!
De Piyeer wi'i:
—Hey gorko, mi wanaa!
59 Faa waɗi yamnde wootere gaɗa ɗuum, goɗɗo katin siini dow haala kaan, wi'i:
—Goonga ni, gorko o ina wondunoo e makko, sabo kam du wo Galilinkeejo.
60 De Piyeer jaabii, wi'i:
—Gorko, mi faamataa ko kaalataa ɗuum!
O selaay haalude, faa ndontoori joggi.
61 Iisaa hucciti e Piyeer, ndaari ɗum. Ndeen Piyeer miccitii haala ka Iisaa haalannoo ɗum kaan: «Fadde ndontoori e joggude hannden, a wi'an kile tati a anndaa kam.»
62 O wurtii yaasin, imo woya bojji cattuɗi.
(Matta 26.67-68, Marku 14.65)
63 Yimɓe nannguɓe Iisaa ɓeen ina njalnoroo ɗum, ina piya ɗum.
64 Ɓe cuddi yeeso makko, iɓe yama mo, iɓe mbi'a:
—Hey annabaajo! Haalan min moy fiyi ma!
65 Heddii iɓe njenna mo jennooje goɗɗe keewɗe.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Yuhanna 18.19-24)

66 Nde weetunoo ndeen, yimɓe Saahiiɓe ɓeen kawriti, ɓeen ngoni mawɓe lenyol maɓɓe e hooreeɓe almaami'en e janngi-nooɓe Tawreeta. Iisaa waddaa yeeso maɓɓe.
67 Ɓe mbi'i ɗum:
—Si aan woni Almasiihu haalan min.
O wi'i ɓe:
—Fay si mbiimi on noon du, on njaɓataa.
68 Si mi yamii on du, on njaabataako.
69 Ammaa gilla joonin, Ɓii Neɗɗo jooɗoyto gere nyaamo Laamɗo, Jom baawɗe.
70 Ɓe fuu ɓe mbi'i:
—Ndelle aan woni Ɓii Laamɗo naa?
O wi'i ɓe:
—Onon e ko'e mon kaali, wo miin jaati.
71 Jonle ɓe mbi'i:
—En kaajaaka seedaaku katin, sabo ko o haali e hunnduko makko ɗuum, en fuu en nanii.

23

No Pilaatu yamiri Iisaa
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Yuhanna 18.28-38)

1 Caggal ɗuum, yimɓe Saahiiɓe ɓeen fuu ummii, njaari Iisaa to Pilaatu hooreejo oon.
2 Ɓe puɗɗi iɓe pela mo, iɓe mbi'a:
—Gorko o min tawi ina wosina lenyol amin, ina haɗa ɗum'en yoɓude kaananke mawɗo oon lampo, ina wi'a hoore muuɗum wo Almasiihu, kaananke.
3 Pilaatu yami mo, wi'i:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe naa?
Iisaa jaabii, wi'i:
—Aan e hoore maa haali.
4 Pilaatu jaabii, wi'i hooreeɓe almaami'en e jamaa oon fuu:
—Mi yi'aay fuu feloore e makko.
5 Ammaa ɓe ciini e haala maɓɓe sanne, iɓe mbi'a:
—Ko o waajotoo ɗuum ina waddundura yimɓe ley leydi Yahuudiya fuu, gilla Galili to o fuɗɗiri toon faa e ɗo.
6 Wakkati Pilaatu nannoo ɗum, yami yalla gorko o wo Galilinkeejo.
7 Nde o faamunoo Iisaa na yuura e ley laamu Hirudus ndeen, o nuldi ɗum Hirudus. Sabo ley balɗe ɗeen tawi Hirudus ina woni ley Urusaliima.
8 Nde Hirudus yi'unoo Iisaa ndeen, ɓerndem weli sanne, sabo ɓooyii ko yiɗunoo yiide mo saabe ko nanannoo dow makko ɗuum. Katin du ina yeloo yiide mo imo waɗa ko haaynii.
9 O yami ɗum yamɗe keewɗe, de Iisaa jaabaaki fay huunde.
10 Hooreeɓe almaami'en e janngi-nooɓe Tawreeta na ndarii ɗoon, ina pelda mo no mbaawri fuu.
11 Hirudus du huyfini mo, jalnorii mo, kam e sordaasiiɓe muuɗum, ɓorni mo saaya lobba, nultiri mo Pilaatu.
12 Nyannde ndeen Pilaatu e Hirudus laatii yigiraaɓe, arande ɓe wanyundurnooɓe.

No Iisaa hiitoraa
(Matta 27.15-26, Marku 15.6-15, Yuhanna 18.39-19.16)

13 Pilaatu noddi hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen e yimɓe fuu,
14 wi'i ɗum'en:
—On ngaddanii kam neɗɗo o hono wo o bosinoowo yimɓe. Ndaaree, mi yamii mo yeeso mon, de ley ko peloton mo ɗuum fuu, mi tawaay fuu sabaabu jukkotooɗo mo.
15 Hirudus du yi'aay faa'e e makko, sabo yeccinii mo to meeɗen. Paamee, gorko o waɗaay fay huunde ko jeyi warude ɗum.
16 Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.
17 Ina tilsi wakkati iidi Faltagol fuu Pilaatu yoofana ɓe kasunke gooto.
18 Ɓe fuu ɓe ndukidi daande wootere, ɓe mbi'i:
—War mo, njoofanaa min Barabas!
19 Barabas le wo uddanooɗo e kasu saabe muurtere waɗunoonde e ngalluure ndeen, e saabe war-hoore.
20 Pilaatu haaldi e maɓɓe ɗiɗaɓerde saabe muuyo muuɗum yoofude Iisaa.
21 Ammaa ɓe keddii iɓe nduka, iɓe mbi'a:
—Tontu mo! Tontu mo e leggal palaangal!
22 Pilaatu wi'i ɓe tataɓerde:
—Ɗume o wadi ko boni? Mi tawaay e makko sabaabu fuu ko haani warude mo! Ndelle, mi fiyan mo, mi yoppa mo.
23 Ammaa ɓe ɓeydi feekaade peekaali mawɗi, iɓe mbi'a o tontee. Peekaali maɓɓe ɗiin njaaltii Pilaatu.
24 O hokki ɓe laawol faa ko ɓe ŋaarii ɗuum laatoo.
25 O yoofani ɓe mo ɓe ŋaarii yoofaneede oon, kam woni uddanooɗo ley kasu saabe muurtere e war-hoore. De Iisaa kaa, o watti ɗum e muuyɗe maɓɓe.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Yuhanna 19.17-27)

26 Nde ɓe njaarannoo mo ndeen, ɓe nan-ngi gorko jeyaaɗo Sireene bi'eteeɗo Simon, yuuruɗo ley ladde. Ɓe mbakkini ɗum leg-gal palaangal ngaal faa jokka caggal Iisaa, yaara ngal.
27 Yimɓe heewɓe na njokki ɗum. Rewɓe du ina ngoni ley maɓɓe, ina mboya ina piira ɓerɗe muɓɓen mettorgal saabe majjum.
28 Iisaa hucciti e rewɓe ɓeen, wi'i ɗum'en:
—Rewɓe Urusaliima, taa mboyee kam, ammaa mboyee ko'e mooɗon e ɓiɓɓe mon!

29 Sabo dey, balɗe ngaran nde yimɓe
mbi'ata: «Barke woodanii rewɓe rimarɓe e
ɓe ndeedaay e endi ɗi musinaaka.»
30 Ndeen, yimɓe mbi'an baamle caama
dow muɓɓen, mbi'a tile udda ɗum'en.
31 Sabo si ɓe ngaɗii nii gilla liccal ngal wo
keccal, noy laatoytoo si ngal yoorii?
32 Ɓe njaaridi Iisaa e yimɓe ɗiɗo bonɓe.
Ɓeen du wo wareteeɓe.
33 Nde ɓe njottinoo nokkuure wi'eteende
Laalagal Hoore ndeen, ɓe tonti mo e leggal
palaangal, kanko e bonɓe ɗiɗo ɓeen, gooto
gere nyaamo makko, gooto du gere nano
makko.
34 O wi'i:
—Baaba, yaafa ɓe sabo ɓe anndaa ko ɓe
ngaɗata.
Ndeen ɓe pecciri kaddule makko cumnal.
35 Yimɓe ndarii ɗoon ina ndaara.
Hooreeɓe ɓeen du ndarii ina njalnoroo mo,
ina mbi'a:
—O hisinii woɓɓe, o hisina hoore makko si
o Almasiihu, Cuɓaaɗo Laamɗo.
36 Sordaasiiɓe ɓeen du njalnorii mo. Ɓe
ɓattii, ɓe kokki mo ndiyam lammuɗam,
37 iɓe mbi'a:
—Si aan woni kaananke Alhu-
udiyankooɓe oon, hisin hoore maa!
38 Tawi du alluwal takkaama dow hoore
makko. Binndi dow maggal na mbi'a: O wo
KAANANKE ALHUUDIYANKOOɓE.
39 Gooto e bonɓe ɗiɗo tontidaaɓe e makko
ɓeen ina mbonkoo mo, ina wi'a:
—Wanaa aan woni Almasiihu naa? Hisin
hoore maa, de kisinaa min minen du!
40 Ammaa gooto oon feli oyo oon, wi'i:
—A hulataa Laamɗo naa? Aan e makko
fuu, on potu jukkungo.
41 Enen, jukkungo meeɗen wo goonga
jaati, sabo ko foti e ko ngolluɗen tan
njoɓeteɗen. De kanko kaa, o waɗaay fay
huunde ko boni.
42 Ndeen o wi'i:
—Iisaa, miccitoɗaa kam wakkati ngar-
toyɗaa e laamu maa.
43 Iisaa wi'i mo:
—Goonga kaalanammaami: hannden
jaati a wondowan e am ley aljanna.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Yuhanna 19.28-30)

44 Wakkati hakkunde naange, nimre waɗi
e leydi fuu faa wakkati yamnde tati kiiral
naange.
45 Naange niɓɓi, lefol paliingol ley suudu
dewal mawndu ngool seekii ceeke ɗiɗi.
46 Iisaa feekii feekaango manngo, wi'i:
—Baaba, mi wattii yonki am ki ley junngo
maa.
Gaɗa o haalii ɗum, o seedi e yonki.

47 Caggal mawɗo sordaasi'en oon yi'ii ko
laatii ɗuum, yetti Laamɗo, wi'i:
—Goonga, neɗɗo o wo dartiiɗo!
48 Jamaa garuɗo ndaarude mo oon fuu
yi'ii ko waɗi ɗuum. Ɓe njeccii, iɓe piya ɓerɗe
maɓɓe.
49 Ammaa anndu ɓe mo ɓeen fuu, ina
ndarii to toowti ina ndaara ɗum fuu. Rewɓe
jokkunooɓe mo gilla leydi Galili ɓeen ina
ngoni ley maɓɓe.

No ɓanndu Iisaa wattiraa ley saabeere
(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Yuhanna 19.38-42)

50 Ina woodi gorko bi'eteeɗo Yuusufi
jeyaaɗo e waaldeere Saahiiɓe ndeen, wo
o gorko lobbo, dartiiɗo.
51 Kanko o jaɓaay ko Saahiiɓe ɓeen kaali e
ko ɓe ngolli. Imo yuura Arimatiya, ngalluure
ley leydi Yahuudiya. Imo heɗii ɓangugol
laamu Laamɗo.
52 O yehi to Pilaatu, o ŋaarii ɗum ɓanndu
Iisaa,
53 o jippini ɗum e leggal ngaal, o fiili
ɗum e kasanke, o watti ɗum ley saabeere
wasaande ley hayre, ɗo fay gooto wattaaka.
54 Ɓum hawrii e nyannde segilanteende
tawi nyannde fowteteende ɓadake fuɗɗude.
55 Rewɓe wondunooɓe e Iisaa gilla Galili
ɓeen njokki Yuusufi, nji'i saabeere ndeen e
no o wattiraa ley mayre.
56 Ɓe kooti, ɓe moyyinowi nebbeele uurɗe
e turaaje.
Caggal ɗuum, ɓe powti nyannde fowte-
teende hono no yamiroore ndeen wi'iri.

24

No Iisaa ummitorii
(Matta 28.1-10, Marku 16.1-8, Yuhanna 20.1-10)

1 Gilla puɗal naange nyannde go'aɓerde e
jeɗɗiire,* rewɓe ɓeen ponndii to saabeere
toon, ɓe kooyii nebbeele uurɗe ɗe ɓe
moyyinnoo ɗeen.
2 Ɓe tawi hayre ndeen tallitaama, ittaama
e dammbugal saabeere ndeen.
3 Ammaa nde ɓe naatunoo ndeen, ɓe
tawaay ɓanndu Iisaa, joomii ɓe.
4 E ley no hakkillooji maɓɓe mbemmborii
noon, inan worɓe ɗiɗo punti, ina ndarii
yeeso maɓɓe, ina ɓornii kaddule jalbooje.
5 Kulol nanngi ɓe, ɓe leeyini geese maɓɓe e
leydi. Wakkati oon worɓe ɓeen mbi'i ɓe:
—Ko waɗi oɗon piloo buurɗo hakkunde
maayɓe?
6 O walaa ɗo, o ummitake. Miccitee ko o
haalannoo on leydi Galili ɗuum
7 nde o wi'unoo: «Ina tilsi Ɓii Neɗɗo wattee
e juuɗe luttuɓe, de tontee e leggal palaangal,
de ummitoo nyannde tataɓerde.»

* **24:1** Ɓum woni nyannde alan.

8 Ndeen ɓe miccii haala Iisaa kaan.
9 Ɓe yuwi to saabeere toon, ɓe njeccii,
ɓe kaalanowi ɗum sappo e ngo'o ɓeen e
wonduɓe e muɓɓen fuu.
10 Rewɓe ɓeen ngoni: Mariyama mo Mag-
dala, e Yowanna, e Mariyama inna Yaaku-
uba e rewɓe wonduɓe e muɓɓen. Ɓe kaalani
ɗum nulaaɓe ɓeen.
11 Nulaaɓe ɓeen ndaardi haala maɓɓe
kaan hono njiiɓiika, njaɓaay goondinde ɓe.
12 De Piyeer kaa ummii, doggi, yehi
saabeere toon. Nde o yuurninoo ley mayre
ndeen, kasanke oon tan o yi'i. O yeccii wuro,
imo wemmbii saabe ko wadi ɗuum.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe mum ɗiɗo dow laawol Emayus
(Marku 16.12-13)

13 Nyalooma oon pay, ɗiɗo e ley taal-
ibaaɓe ɓeen kooyi laawol wuro wi'eteengo
Emayus. Hakkunde wuro ngoon e Urusali-
ima ina waɗa kilooji sappo e go'o.
14 Iɓe pillodoo e dow ko wadi ɗuum fuu.
15 E ley filla maɓɓe ɗo ɓe kokkundurta
hakkillooji ɗoon, Iisaa e hoore muuɗum
hewti ɓe, ina yaada e maɓɓe.
16 Ammaa gite maɓɓe uddaa taa ɓe an-
ndita mo.
17 O wi'i ɓe:
—Ɗume pillotoɗon e jahaangal mooɗon
ngal?
Ɓe ndarii, ɓerɗe maɓɓe metti.
18 Gooto maɓɓe bi'eteeɗo Kiliyopas jaabii
mo, wi'i:
—Ndelle hakkunde weerɓe Urusaliima
wo aan tan woni mo faamaay ko wadi toon
ley balɗe ɗe naa?
19 O wi'i ɓe:
—Ɗume?
Ɓe mbi'i mo:
—Ko wadi e Iisaa Nasaraatuujo oon. Wo o
annabaajo, jom baawɗe ley haala makko e
golle makko yeeso Laamɗo e yimɓe fuu.
20 De hooreeɓe almaami'en e mawɓe
meeɗen ngatti mo ley juuɗe laamu faa o
jukkee jukkungo maayde, tonti mo e leggal
palaangal.
21 Min cikkiino kanko rimɗinta Israa'iila.
Ammaa katin du, hannden woni nyalooma
tataɓo ko ɗum wadi.
22 Wooɗi rewɓe amin woɓɓe du ngaɗii min
kaayeefi. Ɓe njehii to saabeere toon illa
fajiri,
23 de ɓe tawaay ɓanndu makko toon. Ɓe
ngarti, ɓe mbi'i maleyka'en ɓanganii ɓe,
mbi'i imo wuuri.
24 Caggal ɗuum, woɓɓe amin njehi to
saabeere toon, tawri no rewɓe ɓeen mbiiri
noon, de ɓe nji'aay mo kanko kaa.
25 Ndeen Iisaa wi'i ɓe:
—Hey onon famɗuɓe hakkillo! Ɓerɗe
mooɗon njaawaa goondinde ko annabaaɓe
kaali fuu!
26 Wanaa ina tilsi Almasiihu torree de
naata ley teddeengal muuɗum naa?
27 Ndeen o faamini ɓe ko Binndi Ceniiɗi
ɗiin fuu kaali dow makko, gilla e Tawreeta
Muusaa faa e dewte annabaaɓe.
28 Nde ɓe ɓattinoo wuro ngo ɓe ponndii
ngoon ndeen, o wadi hono o jiɗɗo faltaade.
29 Ammaa ɓe nyaagii mo, ɓe mbi'i:
—Heddoda e amin, sabo hiirii, jemma
warii.
O naati, o jippodii e maɓɓe.
30 Nde ɓe njooɗinoo iɓe nyaama ndeen, o
hooyi buuru, o yetti Laamɗo, o heltii buuru
oon, o hokki ɓe.
31 Ndeen gite maɓɓe peertii, ɓe annditi
mo. Wakkati oon o lalli e gite maɓɓe.
32 Ndeen iɓe mbi'undura hakkunde
maɓɓe:
—Wanaa ɓerɗe men na mbeli, na muuyi
nanude sanne nde o haaldannoo e meeɗen
dow laawol ndeen, imo faamina en Binndi
ɗiin naa?
33 Wakkati oon, ɓe ummii ɓe njeccii
Urusaliima. Ɓe tawtowi toon sappo e ngo'o
ɓeen, ina kawriti e yaadiraaɓe muɓɓen.
34 Ɓeen mbi'i ɓe:
—Goonga, Iisaa Joomiraaɗo ummitake, o
ɓanganii Simon.
35 Ɗiɗo ɓeen du kaalani ɓe ko wadi e laa-
wol muɓɓen, e no ɓe annditiri Iisaa nde
heltunoo buuru ndeen.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe mum sappo e ngo'o
(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Yuhanna 20.19-23, Golle Nulaaɓe 1.6-8)

36 Nde ɓe kaalannoo ɗum ndeen, Iisaa
funti darii hakkunde maɓɓe, wi'i ɓe:
—Jam wondu e mooɗon!
37 Nesiiji maɓɓe tayi, ɓe kuli, ɓe miilii ko ɓe
nji'ata ɗuum wo mbeelu.
38 De o wi'i ɓe:
—Ɗume kulɗon? Ko wadi oɗon cikkitira
ley ɓerɗe mon?
39 Ndaaree juuɗe am e koyɗe am, wo miin
jaati. Meemee kam, ndaaron. Sabo mbeelu
walaa teewu, walaa yi'e hono no njiiruɗon
kam ni.
40 Nde o haalunoo ɗum ndeen, o holli ɓe
newe juuɗe makko e koyɗe makko.
41 E ley ko ɓe kunngii goondinde saabe
seyo maɓɓe e kaayeefi, o wi'i ɓe:
—Oɗon ngoodi ɗo ko nyaametee naa?
42 Ɓe ngaddani mo tayre liingu ndup-
paangu.
43 O jaɓi nde, o nyaami yeeso maɓɓe.
44 Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:
—Ko winndaa ley Tawreeta Muusaa
e dewte annabaaɓe e Jabuura dow am

ɗuum fuu, ina tilsi ɗum tabita. Kulle
ɗeen jaati ngoni ko kaalannoomi on nde
ngondunoomi e mooɗon ndeen.
45 Wakkati oon, o omti hakkillooji maɓɓe
faa ɓe paama Binndi ɗiin.
46 O wi'i ɓe:
—Ina winndaa Almasiihu torrete faa
maaya, ummitoto hakkunde maayɓe
nyannde tataɓerde,
47 de tuubugol e yaafagol hakkeeji
gooynete e lenyi fuu saabe innde makko.
Ɗum fuɗɗan gilla Urusaliima.
48 Onon ngoni seedotooɓe kulle ɗeen!
49 Miin, mi nuldan on ko Baaba aadii
ɗuum. Onon kaa, keddee ley ngalluure nde,
faa nde baawɗe gonɗe dow ɗeen njippii e
mooɗon.

No Iisaa yeentiri dow kammu
(Marku 16.19-20, Golle Nulaaɓe 1.9-11)

50 O yaari ɓe faa ɗakkol Baytaniya, o yepti
juuɗe makko, o barkini ɓe.
51 Wakkati mo o barkini ɓe oon, o seedi e
maɓɓe, o yeentinaa dow kammu.
52 Ɓe cujidani mo. Caggal ɗuum, ɓe njec-
codii Urusaliima e seyo manngo.
53 Wakkati fuu iɓe tawee ley suudu dewal
mawndu, iɓe njetta Laamɗo.

Linjiila Iisaa mo Yuhanna winndi

No Konngol Laamɗo laatorii neɗɗo

1 Gillama e fuɗɗoode bi'eteeɗo Konngol
ina woni. Bi'eteeɗo Konngol oon ina wondi
e Laamɗo, wo o Laamɗo du.
2 Imo wondi e Laamɗo gilla fuɗɗoode.
3 E makko Laamɗo tagiri huunde fuu. Fay
huunde tagaaka si wanaa e makko.
4 E makko nguurndam woni, nguurndam
ɗaam laatanii yimɓe annoora.
5 Annoora oon ina yayna ley nimre.
Nimre ndeen du waawaay jaalaade o.
6 Ina woodi neɗɗo mo Laamɗo nuli
bi'eteeɗo Yaayaa.
7 O warii faa o seedanoo annoora oon, faa
yimɓe fuu ngoondinira saabe makko.
8 Wanaa kanko woni annoora oon, de o
warii faa o seedanoo annoora oon.
9 Oon woni annoora goongalaajo garɗo
ley adunaaru faa yaynana yimɓe fuu.
10 Bi'eteeɗo Konngol oon ina woni ley
adunaaru, wo e makko adunaaru ndu tagi-
raa, de adunaaru nduun kaa annditaay mo.
11 O warii to jeydaaɓe makko, de jeydaaɓe
makko ɓeen njaɓɓaaki mo.
12 Ammaa jaɓɓiiɓe mo de ngoondini mo
ɓeen, o hokkii ɗum'en baawɗe laataade
ɓiɓɓe Laamɗo.
13 Wo ɓe rimiraaɓe ko wanaa e yiiyam,
ko wanaa muuyo terɗe, ko wanaa muuyo
gorko du, ammaa ɓe rimiraaɓe e baawɗe
Laamɗo.
14 Konngol ngool laatii neɗɗo jom terɗe de
jooɗii hakkunde meeɗen. Min nji'ii darja
makko, darja mo Bajjo hemrata Baabiiwo.
Ley darja makko oon Baabiiwo ɓanginiri
keewal hinney e goonga muuɗum.
15 Yaayaa seedanake mo, yeewnii, wi'i:
—Kanko woni mo kaalannoomi haala
muuɗum oon nde mbi'unoomi: «Caggal am
ardiiɗo kam waran, sabo imo woni gilla mi
tagaaka.»
16 No hinney makko foti heewude, en fuu
en keɓii, hinney dow hinney.
17 Saabe Muusaa keɓirɗen jamirooje, am-
maa hinney e goonga wo saabe Iisaa Al-
masiihu heɓiraa.
18 Fay gooto yi'aay Laamɗo abada. Am-
maa Ɓiɗɗo bajjo gonduɗo e Baabiiwo oon,
kam humpiti en mo.

No Yaayaa seedoranii Almasiihu
(Matta 3.1-12, Marku 1.1-8, Lukka 3.1-18)

19 Alhuudiyankooɓe Urusaliima neli
Lewinkooɓe* e almaami'en to Yaayaa yama
ɗum kam wo moy.
20 O salaaki jaabaade ɓe, o haalani ɓe faa
laaɓi:
—Miin, mi wanaa Almasiihu.
21 Ɓe yami mo, ɓe mbi'i:
—Aan, wo a moy? A annabi Iliyaasa naa?
O wi'i:
—Mi wanaa.
Ɓe mbi'i mo:
—Wo a Annabaajo oon naa?
O wi'i:
—Mi wanaa!
22 Ɓe mbi'i mo:
—Wo a moy ndelle? Haalan min ko min
kaaltanowa neluɓe min ɓeen. Moy mbi'ataa
laatiɗaa?
23 O jaabii, o wi'i:
—Wo mi yeewnotooɗo ley ladde miɗo wi'a:
«moyyintinee laawol Joomiraaɗo»,† hono no
annabi Esaaya wi'iri ni.
24 Ndeen nulaaɓe yuuruɓe to Farisa'en
ɓeen
25 yami mo:
—Ko waɗi aɗa loota yimɓe lootagal
batisima‡, si tawii a wanaa Almasiihu a
wanaa Iliyaasa a wanaa Annabaajo oon?
26 Yaayaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin, miɗo loota lootagal batisima, de
na woodi dariiɗo hakkunde mooɗon mo on
anndaa.
27 Kanko, o waran caggal am. Miin, mi
fotaa fay haɓɓitinde ɓoggi paɗe makko.
28 Ɗum fuu waɗii Baytaniya lettugal
gooruwol Urdun, ɗo Yaayaa lootata yimɓe
lootagal batisima ɗoon.
29 Jaango majjum, Yaayaa yi'i Iisaa ina
wara to muuɗum, wi'ii:
—Inan jawgel Laamɗo donndotoongel
hakkeeji adunaaru.
30 Ɗum woni ko mbi'unoomi e makko:
«Neɗɗo waran gaɗa am, ardiiɗo kam, sabo
imo woni gilla mi walaa.»
31 Miin, mi anndaano mo, ammaa mi
warii miɗo loota lootagal batisima faa o
ɓangana Israa'iilankooɓe.
32 Yaayaa seedii, wi'i:
—Mi yi'ii Ruuhu ina wa'i hono wuu-
gaandu ina yuura dow kammu ina jippoo
faa hoɗi dow makko.
33 Miin, mi anndaano mo. Ammaa Nulɗo
kam mi loota lootagal batisima oon, kam
wi'i kam: «Mo nji'uɗaa Ruuhu ina jippoo
dow muuɗum oon, kam woni lootoowo
lootagal batisima e Ruuhu Ceniiɗo.»
34 Miin, mi yi'ii, mi seedake kanko woni
Ɓii Laamɗo.

* **1:19** Yimɓe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranooɓe golle dewal Laamɗo gilla e jamaanu Muusaa.
† **1:23** Esaaya 40.3.
‡ **1:25** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima Yaayaa fu, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

No Iisaa suɓorii taalibaaɓe muuɗum arandeeɓe

35 Jaango majjum katin Yaayaa ina darodii e taalibaaɓe muuɗum ɗiɗo.
36 O yi'i Iisaa ina faltoo, o wi'i:
—Inan jawgel Laamɗo!
37 Taalibaaɓe ɗiɗo ɓeen nani ko o haali ɗuum, njokki Iisaa.
38 Iisaa yeeyii, yi'i iɓe njokki ɗum, wi'i ɓe:
—Ɗume pilotoɗon?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
— *Rabbi* (ɗum na fiirta «Moodibbo»), toy njoodiɗaa?
39 O wi'i ɓe:
—Ngaree ndaaree!
Ndeen ɓe ngari, ɓe nji'i ɗo o jooɗii ɗoon. Wakkati oon wo yamnde nay laasara. Ɓe ngondi e makko ko heddii e nyalaande ndeen.
40 Andire sakiike Simon Piyeer oon wo gooto e ɗiɗo nanɓe haala Yaayaa de njokki Iisaa.
41 Ko Andire artii e waɗude fu wo filowaade sakiike muuɗum Simon oon. O wi'i ɗum:
—Min nji'ii Almasiihu (ɗum na fiirta «Mo Laamɗo suɓii»).
42 O yaari ɗum to Iisaa. Iisaa ndaari Simon, wi'i ɗum:
—Aan Simon ɓii Yuhanna, caggal joonin a inndirte Kefas.
(Kefas e Piyeer fuu wo gootum. Maanaa inde ɗeen wo «Hayre».)

No Iisaa noddiri Filipu e Natanayel

43 Jaango majjum, Iisaa anniyii yaade Galili. O hawri e Filipu, o wi'i ɗum:
—Jokkam!
44 Filipu ina jeyaa Baytisayda, ngalluure nde Andire e Piyeer fuu njeyaa e muuɗum ndeen.
45 Filipu hawri e Natanayel, wi'i ɗum:
—Min nji'ii mo haala muuɗum winndaa ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaaɓe oon. Wo Iisaa Nasaraatuujo ɓii Yuusufi oon.
46 Natanayel wi'i mo:
—Yalla ko woodi ina waawi yuurude Nasaraatu naa?
Filipu jaabii mo, wi'i:
—War ndaar!
47 Iisaa yi'i Natanayel ina fonndii ɗum, de haali haala makko wi'i:
—Inan Israa'iilanke jaati, mo hiila fuu walaa e muuɗum.
48 Natanayel wi'i mo:
—Toy anndude kam?
Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Mi yi'ii ma ley yibbi gilla Filipu noddaay ma.
49 Natanayel jaabii, wi'i:
—Moodibbo, wo a Ɓii Laamɗo, wo a kaananke Israa'iila!
50 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Saabe mi wi'ii mi yi'ii ma ley yibbi ɗuum tan ngoondinirɗaa naa? A yi'an ko ɓuri ɗum haaynaade.
51 Ndeen o wi'i Natanayel:
—Goonga kaalanammi on: on nji'an kammu ina udditoo, on nji'an maleyka'en Laamɗo ina yeeŋa ina njippoo dow Ɓii Neɗɗo.

2

No Iisaa waɗiri maande ley ɓangal

1 Balde ɗiɗi caggal ɗuum, ɓangal waɗi ley ngalluure wi'eteende Kaana ley leydi Galili. Inna Iisaa ina tawaa toon.
2 Iisaa e taalibaaɓe muuɗum du noddaama ngara kawra e ɓangal ngaal.
3 Nde cabijam maɓɓe timmunoo ndeen, inna Iisaa wi'i:
—Ɓe ngalaa cabijam.
4 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Debbo, ɗume ɗum waɗata en?* Wakkati am yonaay tafon.
5 Inniiko wi'i gollooɓe ɓeen:
—Ko o yamiri on fuu, ngaɗon.
6 Ɗoon ina woodi loode kaaye jeegom, ndee fuu na hooya liitereeji capande jeetati faa yottoo hemre e noogay. Loode ɗeen wo faa Alhuudiyankooɓe lootoroo saabe diina.
7 Iisaa wi'i ɓe:
—Kebbinee loode ɗeen ndiyam.
Ɓe kebbini ɗe faa ɗe keewi.
8 O wi'i ɓe:
—Joonin kaa, nyeɗee ɗam njaaranee hooreejo ɓangal oon.
Ɓe njaari.
9 Nde hooreejo oon meeɗunoo ndiyam mbaylitaaɗam cabijam ɗaam ndeen, anndi-taay to ɗam ittaa. De gollooɓe nyeɗuɓe ndiyam ɗaam ɓeen kaa ina anndi. O noddi ɓaŋuɗo oon,
10 o wi'i ɗum:
—Yimɓe fuu cabijam mbelɗam mboowi artoraade. Nde yimɓe njari faa heewi fu, ndeen ɗam welaa ɗaam du yaretee. De aan kaa, aɗa resi mbelɗam ɗam faa joonin.
11 Nii Iisaa golliri maande muuɗum haayniinde arandeere ley ngalluure Kaana ley leydi Galili. O ɓangini teddeengal makko, taalibaaɓe makko ɓeen ngoondini mo.
12 Caggal ɗuum, o dilli Kaana, o yehi ngalluure wi'eteende Kafarnahum, kanko e inniiko e minyiraaɓe makko e taalibaaɓe makko. Ɓe ngoni toon balde seeɗa.

* **2:4** E geresankoore haala ka ina waawi fiirtireede nii: Debbo, walaa ko suuɗii hakkunde meeɗen. Ɗum hollii Iisaa ina muuyi inna muuɗum hooloo ɗum e ko waɗata ɗuum.

No Iisaa riiwri luumotooɓe ley suudu dewal mawndu
(Matta 21.12-13, Marku 11.15-17, Lukka 19.45-46)

13 Nde iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol† ɓadinoo ndeen, Iisaa yehi Urusaliima.
14 To taliyaare suudu dewal mawndu toon o tawi luumotooɓe ga'i e baali e buugaali e weccooɓe ceede ina njoodii.
15 O sowi ɓoggi, o wadi dorowol, o riiwi ɓe fuu ɓe mburtoo suudu dewal mawndu nduun, kamɓe e ga'i maɓɓe e baali maɓɓe. O sankiti ceede weccooɓe ɓeen, o hippi taabaaje maɓɓe.
16 O wi'i soottooɓe buugaali ɓeen:
—Ittee ɗum ɗo! Taa ngaɗon suudu Baaba am ndu suudu luumo!
17 Taalibaaɓe makko ɓeen miccitii ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum:
«Hirande suudu maa laatanake kam kaɓɓuko'u.»‡
18 Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:
—Haaynde ndeye kollataa min aɗa foti waɗude ko ngaɗuɗaa ɗuum?
19 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Liɓee suudu dewal ndu. Si on liɓii ndu, on nji'an miɗo nyiɓtoo ndu ley balɗe tati.
20 Ɓe njaabii mo:
—Suudu ndu nyiɓiraama duuɓi capanɗe nay e jeegom. De aan, a nyiɓtoto ndu ley balɗe tati naa?
21 Ammaa ko Iisaa wi'i suudu nduun ɗuum, wo hoore muuɗum sappii.
22 Nde Iisaa ummitinoo ndeen, taalibaaɓe muuɗum ɓeen miccitii ko haalnoo ɗum. Ɓe ngoondini ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum e haala ka o haalnoo kaan.
23 Nde Iisaa wonnoo Urusaliima iidi Faltagol ndeen, heewɓe ngoondinii mo sabo nji'ii kaayeefiiji ɗi o wadi ɗiin.
24 Ammaa Iisaa hoolaaki ɓe faa hokkita ɓe hoore muuɗum, sabo imo anndi ɓe fuu.
25 Walaa ko fay gooto seedanoo mo ko woni e ɓiɓɓe-Aadama, sabo imo anndi ko woni e muɓɓen.

3

No Iisaa haaldiri e Nikodemu

1 Ina woodi gorko Farisaajo bi'eteeɗo Nikodemu, gooto e hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.
2 Gorko oon yehi to Iisaa jemma, wi'i ɗum:
—Moodibbo, miɗen anndi a jannginoowo yuuruɗo to Laamɗo, sabo fay gooto waawaa waɗude maandeeji kaayniiɗi ɗi ngaɗataa ɗiin si Laamɗo waldaa e muuɗum.
3 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Goonga kaalanammaami: fay gooto waawaa yi'ude laamu Laamɗo tawee rimtaaka katin.
4 Nikodemu wi'i mo:
—Noy mawɗo waawiri rimtireede? Imo waawi yeccaade e reedu inniiko, de o rimee katin naa?
5 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Goonga kaalanammaami: si wanaa neɗɗo rimtiree ndiyam e Ruuhu fu waawaa naatude laamu Laamɗo.
6 Ko ɓii-Aadama rimata ɗuum wo ɓii-Aadama. Ko Ruuhu oon du rimata wo ruuhu.
7 Taa ɗum haayne saabe mi wi'ii ma sanaa ndimteɗon katin.
8 Henndu ina wifira ɗo muuyri fuu. Aɗa nana bifi mayru, de a anndaa to ndu yuuri, a anndaa to ndu yahata. Hono noon dimraaɗo Ruuhu oon du worri.
9 Nikodemu wi'i mo:
—Noy ɗum laatortoo?
10 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Wo a jannginoowo mawɗo ley Israa'iila de a anndaa ɗum naa?
11 Goonga kaalanammaami: minen, ko min anndi min kaalata, ko min nji'i min ceedotoo, de onon le, on njaɓataa seedaaku amin.
12 Si on ngoondintaa nde kaalanammi on haala kulle adunankooje fu, noy ngoondinirton si miɗo haalana on haala kulle dow kammu?
13 Fay gooto yeeŋaay dow kammu, si wanaa yuuruɗo dow kammu oon, ɗum woni Ɓii Neɗɗo.
14 Hono no Muusaa toowniri mboddi njamndi mboɗeeri ley ladde ni, sanaa Ɓii Neɗɗo du toowniree hono noon,
15 faa goondinɗo mo fuu heɓa nguurndam nduumiiɗam.
16 Sabo Laamɗo ina yiɗi yimɓe adunaaru faa hokkitiri Ɓiyum bajjo, faa goondinɗo oon fuu taa halka ammaa heɓa nguurndam nduumiiɗam.

17 Laamɗo nuliraay Ɓiyum oon e adunaaru faa Ɓiyum oon saroo adunaaru ndu. Ko o nuliraa dey, faa yimɓe adunaaru kisira saabe makko.
18 Goondinɗo mo fuu sarataake. Mo goondinaay mo fuu saraama gilla joonin, sabo goondinaay Ɓii Laamɗo bajjo oon.
19 Inan sariya oon: annoora warii e adunaaru, de yimɓe cuɓii nimre dow annoora sabo golleeji muɓɓen wo bondi.
20 Bondo tagu yiɗaa annoora, ɓattataako ɗum saabe hulde taa golleeji muuɗum bondi ɗiin ɓangu.

† **2:13** Iidi Faltagol wo miccinoori nyannde nde Laamɗo wurtini Israa'iila'en Misira. Indi miccina no maleyka faltorii suudu fuu ndu yiiyam mooytaa e dammbugal muuɗum.
‡ **2:17** Jabuura 69.10.

21 Ammaa goongante waran e annoora
faa golleeji ɗi waɗiri saabe Laamɗo ɗiin
ɓanga.

No Yaayaa seedorii kabaaru Iisaa

22 Caggal ɗuum, Iisaa yaadi e taalibaaɓe
muuɗum leydi Yahuudiya. O ɓooytidi
e maɓɓe toon, imo loota yimɓe lootagal
batisima.
23 Yaayaa du ina loota yimɓe lootagal
batisima to Aynon toon ɗakkol Salim, sabo
ndiyam ina heewi toon. Yimɓe ina ngara
ina lootiree ndiyam ɗaam.
24 Tawi Yaayaa nanngaaka wattaa ley
kasu tafon.
25 Taalibaaɓe Yaayaa ɓeen njeddunduri e
Alhuudiyanke haala laaɓal.
26 Ɓe njehi to Yaayaa, ɓe mbi'i ɗum:
—Moodibbo, gorko gondunoodo e maa
gere ooto gooruwol Urdun mo ceedaniɗaa
oon, kanko du imo loota yimɓe lootagal
batisima, de yimɓe fuu ina njaha to makko.
27 Yaayaa jaabii ɓe, wi'i:
—Neɗɗo waawaa heɓude fay huunde si
wanaa ko Laamɗo hokki ɗum.
28 Onon e ko'e mon, on seedeeɓe am mi
wi'ii mi wanaa Almasiihu, de miɗo artii mo
nuleede.
29 Gaddanaaɗo debbo ɓaŋaaɗo, kam woni
ɓaŋuɗo. Dammbodiiɗo e gorko oon ina
darii, ina hettindii. Si o nanii daande
ɓaŋuɗo oon, o seyoto sanne. Nii seyo am
ngoon hiɓɓiri.
30 Na tilsi kanko o toowa, de miin le mi
leeya.
31 Yuuruɗo dow oon, kam woni dow hu-
unde fuu. Yuuruɗo e leydi wo jeyaaɗo e
leydi, ina haala haalaaji jeyaaɗo e leydi.
Yuuruɗo dow kammu oon, kam woni dow
huunde fuu.
32 Ko o yi'i e ko o nani o seedotoo, de yimɓe
kaa jaɓataa seedaaku makko.
33 Jaɓuɗo seedaaku makko oon, laaɓinii
Laamɗo wo goongante.
34 Mo Laamɗo nuli oon, wo ko Laamɗo
haali ɗuum haaltata, sabo Laamɗo hokkii
mo Ruuhu mo walaa haddi.
35 Baabiiwo oon ina yiɗi Ɓiɗɗo oon faa
watti huunde fuu e junngo makko.
36 Goondindo Ɓiɗɗo oon heɓii nguurndam
nduumiiɗam. Mo goondinaay Ɓiɗɗo oon
heɓataa ɗam, tikkere Laamɗo du ina heddii
e muuɗum.

4

No Iisaa haaldiri e Samariyanke debbo

1 Farisa'en nanii wi'aama Iisaa ina loota
yimɓe lootagal batisima, ina heɓa taal-
ibaaɓe faa ɓuri Yaayaa.
2 Tawi Iisaa e hoore muuɗum kaa lootaay
fay gooto, wo taalibaaɓe muuɗum.
3 Nde Iisaa nannoo ko haalanoo e
muuɗum fu, dilli leydi Yahuudiya, yeccii
leydi Galili.
4 Sanaa o rewa ley leydi Samariya.
5 O yottii ngalluure Samariya wi'eteende
Sikar ɗakkol ngesa nga Yaakuuba
hokkunoo ɓiyum Yuusufi ngaan.
6 Ɗoon ɓunndu Yaakuuba nduun woni.
Tawi Iisaa tampii du e jahaangal ngaal,
de joodii daande ɓunndu nduun faa fowta.
Wakkati oon wo hakkunde naange.
7 Samariyanke debbo wari yoogude. Iisaa
wi'i mo:
—Hokkam ndiyam, mi yara!
8 Tawi taalibaaɓe makko ɓeen njehii ley
ngalluure toon faa coodowa nyaamdu.
9 Debbo oon wi'i Iisaa:
—Noy waɗi de aan, Alhuudiyanke, aɗa
ŋaaroo kam miin, Samariyanke, ndiyam faa
njaraa?
Sabo Alhuudiyankooɓe e Samariyankooɓe
wo harmundurɓe.
10 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si aɗa anndunoo no dokke Laamɗo poti,
e bi'uɗo ma kokkaa ɗum ndiyam yara oon,
a nyaagotono mo, o hokke ndiyam nguurn-
dam njaraa.
11 Debbo oon wi'i mo:
—Joomam, a walaa cafirgal. Ɓunndu ndu
ina luggi. Toy keɓataa ndiyam nguurndam
ɗaam?
12 Aan, aɗa ɓuri maama amin Yaaku-
uba kokkuɗo min ɓunndu ndu oon teddude
naa? Kanko e ɓiɓɓe makko e daabaaji
makko fuu, e mayru ɓe njaratano.
13 Iisaa jaabii mo:
—Neɗɗo fuu jarɗo ndiyam ɗam ɗomɗan
katin,
14 ammaa jarɗo ndiyam ɗam kokkammi
ɗaam fuu, ɗomɗataa faa abada. Sabo
ndiyam ɗam kokkammi ɗaam laatanto ɗum
ndiyam iloojam mbuurnoojam ɗum ngu-
urndam nduumiiɗam.
15 Debbo oon wi'i:
—Joomam, hokkam ndiyam ɗaam taa mi
ɗomɗa katin, sakko mi wartana yoogude ɗo
katin.
16 Iisaa wi'i mo:
—Yahu noddoy gora, ngardon!
17 Debbo oon jaabii mo:
—Mi walaa goriiwo.
Iisaa wi'i mo:
—A haalii goonga ko mbiiɗaa a walaa gori-
iwo ɗuum.
18 A ɓaŋanooma worɓe njoyo. Mo
ngonduɗaa joonin oon du, wanaa gora. A
haalii goonga.
19 Debbo oon wi'i mo:
—Joomam, laaɓanii kam a annabaajo.
20 Maamiraaɓe amin ndewii Laamɗo dow
waamnde nde, de onon Alhuudiyankooɓe

kaa, oɗon mbi'a to Urusaliima tan Laamɗo
haani reweede.
21 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, goondinam: wakkati
waran, nde ndewoton Baabiiwo tawee
wanaa e waamnde nde, wanaa Urusaliima.
22 Onon Samariyankooɓe, oɗon ndewa ko
on anndaa, de minen Alhuudiyankooɓe, ko
min anndi min ndewata, sabo kisindam to
Alhuudiyankooɓe yuurata.
23 Wakkati ina wara, yottake jaati, nde
rewirooɓe Laamɗo goonga ɓeen ndewirta
ɗum Ruuhu e goonga. Wo rewooɓe hono
ɓeen Baabiiwo filotoo.
24 Laamɗo wo Ruuhu. Rewooɓe mo ɓeen
sanaa ndewira mo ruuhu e goonga.
25 Debbo oon wi'i:
—Miɗo anndi Cuɓaaɗo bi'eteeɗo Almasi-
ihu oon wo garoowo. Nde o wari fu, o
humpitan min huunde fuu.
26 Iisaa wi'i mo:
—Wo ɗum miin, mo kaaldataa oon.

No Samariyankooɓe heewɓe ngoondiniri Iisaa

27 Wakkati oon fu, taalibaaɓe makko ɓeen
njottii. Ko Iisaa haaldata e debbo oon ɗuum
haaynii ɓe, de fay gooto maɓɓe yamaay mo
ɗume o haajaa e debbo oon naa ko waɗi imo
haalda e muuɗum.
28 Ndeen debbo oon yoppi loonde
muuɗum toon, fornyii wuro haalanowi
yimɓe, wi'i:
29 —Ngaree ndaaree gorko kaaltanɗo kam
ko ngaɗunoomi fuu. Yalla wanaa kanko
woni Almasiihu naa?
30 Ɓe njalti ngalluure, ɓe ponndii to Iisaa.
31 Wakkati oon, taalibaaɓe ɓeen nyaagii
mo, ina mbi'a:
—Moodibbo, tinna nyaamu!
32 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Miɗo jogii ko mi nyaama ko on anndaa.
33 Taalibaaɓe ɓeen ina yamundura:
—Ɗum le, won gaddanɗo mo ko nyaame-
tee naa?
34 Iisaa wi'i ɓe:
—Nyaamdu am wo waɗude muuyɗe
Nulɗo kam oon e yottinde golle muuɗum.
35 Onon, oɗon mbi'a: «Faa hannden lebbi
nay de tayri wara.» De miin kaa miɗo
wi'a on: yeptee gite mon, yeewee gese fuu
ɓenndii, njonii tayeede.
36 Tayoowo heɓan mbarjaari, resana
nyaamri ndi nguurndam nduumiiɗam, faa
aawuɗo e tayuɗo fuu ceyodoo.
37 Ɗum tabintinta banndol bi'oowol:
«Goɗɗo ina aawa, goɗɗo ina taya.»
38 Mi nulii on tayowon ngesa nga on tam-
panaay. Woɓɓe tampi, de oɗon mbeltii e
tampiri muɓɓen.
39 Samariyankooɓe heewɓe ley ngallu-
ure ndeen ngoondinii Iisaa saabe haala
debbo ceediiɗo de wi'i: «O haaltanii kam ko
ngaɗunoomi fuu.»
40 Nde Samariyankooɓe ɓeen njottinoo
Iisaa ndeen, nyaagii mo o wonda e muɓɓen.
O waɗi ɗoon balɗe ɗiɗi.
41 Yimɓe heewɓe ngoondini mo katin
saabe konngol makko.
42 Ɓe mbi'i debbo oon:
—Joonin, wanaa saabe haalaaji maa ɗiin
tan min ngoondiniri. Ko min ngoondiniri
dey, minen e ko'e amin, min nanii konngol
makko, min annditii kanko jaati woni Kisi-
noowo adunaaru.

No Iisaa selliniri ɓii howruujo kaananke

43 Caggal balɗe ɗiɗi ɗeen, o dilli ɗoon, o
yehi Galili.
44 Kanko e hoore makko o seedake:
«Annabaajo teddintaake e ley wuro
muuɗum.»
45 Nde o yottinoo Galili ndeen,
Galilinkooɓe njaɓɓorii mo juuɗe ɗiɗi, sabo
kamɓe du ɓe njehiino iidi Urusaliima, ɓe
nji'iino ko o gollunoo ley iidi ndiin ɗuum.
46 Ndeen Iisaa warti Kaana ley leydi
Galili, ɗo o waylitinnoo ndiyam o waɗi
ɗam cabijam ɗoon. Ina woodi howruujo
kaananke gomma mo ɓiyum sellaa ley Ka-
farnahum.
47 Nde howruujo oon nannoo Iisaa yuurii
Yahuudiya wartii Galili fu, yehi to Iisaa,
nyaagii ɗum jippoo dannanowa ɗum ɓiyum
ɓadiiɗo maayde.
48 Iisaa wi'i mo:
—Si on nji'aay maandeeji e kaayeefiiji fu,
on ngoondintaa.
49 Howruujo kaananke oon wi'i mo:
—Joomam, en njaha gilla ɓiyam oon
maayaay.
50 Iisaa wi'i mo:
—Hootu, ɓiya daɗii.
Gorko oon goondini ko Iisaa wi'i ɗum,
hooti.
51 Ko o hootata ɗuum, gollooɓe makko
kawrowi e makko dow laawol, kaalani mo,
mbi'i:
—Ɓiya oon daɗii.
52 O yami ɓe wakkati oye suka o samtanaa.
Ɓe mbi'i mo:
—Yamnde go'o ɓadagol sallifana keeŋan
jontere ndeen yoppi mo.
53 Baaba suka oon annditi wakkati
oon jaati Iisaa wi'unoo ɗum: «Ɓiya oon
daɗii!» Nii kanko e koreeji makko fuu ɓe
ngoondiniri Iisaa.
54 Ɗum woni maande ɗiɗaɓerde nde Iisaa
golli leydi Galili. O waɗii ɗum nde o yuurnoo
leydi Yahuudiya.

5

No Iisaa selliniri bonnguujo

1 Caggal ɗuum, iidi Alhuudiyankooɓe ina waɗa. Iisaa yehi Urusaliima faa fota e iidi
ndiin.
2 Ley Urusaliima toon, ɗakkol dammbugal wuro bi'eteengal Dammbugal Baali
ngaal, ina woodi luggere ndiyam. Inde wi'ee Baytijata e ibraninkoore. Danɗe joy
ina piilii nde.
3 Nyawɓe heewɓe ina pukkii ley danɗe ɗeen: wumɓe e bonnguuɓe e ɓe ɓalli
muɓɓen fuu mbaati. [
4 *]
5 Gorko nyawruɗo duuɓi capanɗe tati e jeetati ina woni ɗoon.
6 Iisaa yi'i imo fukkii, annditi o ɓooydii e nyawu nguun, yami mo:
—Aɗa yiɗi sellude naa?
7 Nyawɗo oon jaabii mo, wi'i:
—Joomam, mi walaa fay gooto balloowo kam naatude ley luggere nde wakkati
ndiyam mayre iirii. Nde piliimi naatude fuu, tawan goɗɗo artake kam.
8 Iisaa wi'i mo:
—Umma, hooyu daɗɗo maa, yahu!
9 Wakkati oon fu, gorko oon daɗi, hooyi daɗɗo mum fuɗɗiti yaade.
Ɗum hawrii e nyalaande fowteteende.
10 Saabe majjubm hooreeɓe Alhuudiyankooɓe mbi'i cellinaaɗo oon:
—Hannden wo nyalaande fowteteende, daganaaki ma ndonndoɗaa daɗɗo maa.
11 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Cellinɗo kam oon, kam wi'i kam mi hooya daɗɗo am mi yaha.
12 Ɓe yami mo:
—Moy woni biiɗo ma kooyaa daɗɗo maa njahaa oon?
13 Ammaa cellinaaɗo oon faamaay fuu wo moy, sabo tawii Iisaa soorake ley jamaa
keewɗo gonɗo ɗoon oon, dilli.
14 Caggal ɗuum, Iisaa hawri e dannaaɗo oon ley suudu dewal mawndu nduun, wi'i
mo:
—Ndaaru, joonin kaa, a daɗii. Taa luttu katin de ko ɓuri ɗum bonde heɓe.
15 Gorko oon yehi haalanowi hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen wo Iisaa woni cellinɗo
ɗum oon.

Kabaaru Baabiiwo e Ɓiɗɗo

16 Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe puɗɗi torrude Iisaa sabo waɗii ɗum
nyalaande fowteteende.
17 Iisaa wi'i ɓe:
—Baaba am ina golla faa joonin, miin du, miɗo golla.
18 Ndeen hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeydi filaade warude mo, wanaa saabe ko
o lutti nyannde fowteteende ndeen ɗuum tan, ammaa ko o wi'i Laamɗo wo baabiiko
ɗuum du. O fonndii hoore makko e Laamɗo.
19 Iisaa wi'i ɓe:
—Goonga kaalanammi on: Ɓiɗɗo waawaa gollude fay huunde kam tan, sanaa ko yi'i
Baabiiwo ina golla. Sabo ko Baabiiwo oon gollata ɗuum, Ɓiɗɗo du gollata.
20 Sabo Baabiiwo ina yiɗi Ɓiɗɗo oon, ina holla ɗum huunde fuu ko gollata. O hollan
ɗum golleeji ɓurɗi ɗii ɗo fuu semmbe faa haaynoo on.
21 Sabo hono no Baabiiwo ummintinirta maayɓe de hokka ɗum'en nguurndam ni,
noon Ɓiɗɗo du hokkirta nguurndam mo muuyi hokkude.
22 Baabiiwo, kam kaa sarataako fay gooto. O wattii sariya oon fuu e junngo Ɓiɗɗo,
23 faa yimɓe fuu teddinira Ɓiɗɗo oon hono no teddinirta Baabiiwo oon ni. Neɗɗo fuu
mo teddinaay Ɓiɗɗo oon, teddinaay Baabiiwo nulɗo mo oon du.
24 Goonga kaalanammi on: nanɗo haala am de goonɗini Nulɗo kam oon heɓii nguurndam nduumiiɗam. O sarataake, o diwii maayde, o naatii nguurndam.
25 Goonga kaalanammi on: wakkati ina wara, o yottake jaati, wakkati mo maayɓe nanata daande Ɓii Laamɗo oon. Nanɓe ɓeen mbuuran.
26 Hono no Baabiiwo oon wuurniri hoore muuɗum nii, hono noon o hokkiri Ɓiɗɗo oon du baawɗe wuurnira hoore muuɗum.
27 O hokkii ɗum baawɗe saraade, sabo wo Ɓii Neɗɗo.
28 Taa ɗum haaynoo on. Wakkati waran mo maayɓe wonɓe ley caabeeje fuu nanata daande makko,
29 de njalta. Golluɓe golleeji lobbi ummitanoo nguurndam, golluɓe golleeji bonɗi ummitanoo sariya.
30 Miin, walaa fuu ko mbaawumi gollude e hoore am. Ko nanumi ɗuum carotoomi. Sariya am ina dartii, sabo mi filataako muuyɗe am, wo muuyɗe Nulɗo kam oon pilotoomi.

Haala seedantooɓe Iisaa

31 —Si mi seedanake hoore am, seedaaku am sellataa.
32 Ina woodi goɗɗo ceedantooɗo kam. Miɗo anndi seedaaku ngu o seedantoo kam nguun wo goonga.
33 Onon, on neliino yimɓe to Yaayaa. Kam du seedake goonga.
34 Miin kaa, mi haajaaka seedaaku ɓii-Aadama, de miɗo haalana on kabaaru seedaaku Yaayaa nguun faa kison.

* **5:4** E ɗereeji ɓooydi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 4: Iɓe ndoomi faa ndiyam ɗam iiroo, sabo maleyka Joomiraaɗo ina jippoo e luggere nde wakkati wakkati, ina iira ndiyam ɗam. Nyawɗo artiiɗo jippaade e ndiyam ɗaam nde ɗam iirii ndeen, daɗan ko nyawu muuɗum laatii fuu.

35 Yaayaa laatake lampal kuɓɓoowal,
jaynoowal. On njaɓii weltaade e annoora
makko faa ɓooyti seeɗa.
36 Miin, miɗo jogii seedaaku ɓurngu ngu
Yaayaa nguun semmbe: golleeji ɗi Baabi-
iwo yamiri kam mi golla ɗiin, kanji jaati
ceedantoo kam Baabiiwo nuli kam.
37 Katin du, Baabiiwo nulɗo kam oon,
kam e hoorem seedantoo kam. Abada on
nanaay daande makko, abada on nji'aay
mo,
38 haala makko du walaa e mooɗon, sabo
on ngoonɗinaay mo o nuli oon.
39 Oɗon taykoo Binndi sabo on miilii on
keɓan e majji nguurndam nduumiiɗam. De
wo kanji jaati ceedantoo kam.
40 Ammaa on njaɓaay warude to am faa
keɓon nguurndam.
41 Mi filataako manooje yimɓe.
42 De miɗo anndi on, miɗo anndi njinngu
Laamɗo walaa e mooɗon.
43 Miin, mi wardii saabe innde Baaba am,
de on njaɓɓaaki kam. Kaa si goɗɗo wardii
saabe hoore muuɗum fu, on njaɓɓoto ɗum.
44 Oɗon manundura, de on pilataako
manooje yuurooje to Laamɗo gooto. Ndelle
noy mbaawruɗon goonɗinirde?
45 Taa miilee wo miin felata on to Baabi-
iwo. Wo Muusaa mo njowuɗon jikke
mooɗon dow muuɗum oon, kam felata on.
46 Sini on ngoonɗiniino Muusaa, on
ngoonɗinan kam miin du, sabo wo miin
o sappii e binndi makko.
47 De si on ngoonɗinaay ko Muusaa win-
ndi ɗuum, noy ngoonɗinirton haala am?

6

No Iisaa nyaamniri worɓe ujunaaje njoyo
(Matta 14.13-21, Marku 6.30-44, Lukka 9.10-17)

1 Caggal ɗuum, Iisaa feyyiti maayo Galili
wi'eteengo Tiberiyas.
2 Jamaa keewɗo ina jokki mo sabo ɓe nji'ii
kaayeefiiji ɗi o waɗunoo nde o sellinnoo
nyawɓe ɓeen ndeen.
3 Iisaa yeeŋi dow waamnde, jooɗodii toon
e taalibaaɓe muuɗum.
4 Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi
Faltagol ndiin ɓadake.
5 Iisaa ɓanti gite muuɗum, haccii jamaa
keewɗo ina wara to muuɗum. O wi'i Filipu:
—Toy coodeten nyaamdu ko nyaamnata
ɓee fuu?
6 Tawi wo faa o ndaartindoo Filipu o wi-
irii noon, sabo imo anndi ko o anniyii gol-
lude.
7 Filipu jaabii mo:
—Buuru buuɗi cardi keme ɗiɗi heyataa ɓe
faa mono e maɓɓe fuu heɓa seeɗa.
8 Taalibbo makko goɗɗo, bi'eteeɗo Andire
minyoo Simon Piyeer, wi'i mo:
9 —Inan, suka gorko gooto ina jogii buu-
ruuje joy e liyyi ɗiɗi, de ɗume ɗum nafirta
yimɓe heewɓe hono ɓe?
10 Iisaa wi'i:
—Mbi'ee ɓe njooɗoo!
Tawi nokku oon ina heewi huɗo. Ɓe
njooɗii ɗoon, fay worɓe tan na ngaɗa hono
ujunaaje njoyo.
11 Iisaa hooyi buuruuje ɗeen, yetti
Laamɗo, hokki taalibaaɓe muuɗum ɓeen.
Ɓeen du kokki jooɗiiɓe ɓeen. Noon o waɗi
liyyi ɗiin du. Yimɓe fuu nyaami faa kaari.
12 Nde ɓe kaarnoo ndeen, Iisaa wi'i taal-
ibaaɓe muuɗum:
—Kawrunduree kedde ɗe taa fay huunde
bona.
13 Ɓe kawrunduri kedde taye buuruuje
joy ɗe nyaamnooɓe ɓeen keddi ɗeen, ɗe
keewi kandeeje sappo e ɗiɗi.
14 Nde yimɓe ɓeen njiinoo maande
haayniinde nde Iisaa golli ndeen, mbi'i:
—Kanko jaati woni Annabaajo cap-
panooɗo ina wara e adunaaru ndu!
15 Iisaa annditi iɓe cegilii nanngirde ɗum
doole faa ɓe ngaɗa ɗum kaananke. Ndelle
dilli ɗoon, yeeŋi dow waamnde kam tan.

No Iisaa yehiri dow ndiyam e koyɗe
(Matta 14.22-33, Marku 6.45-52)

16 Nde hiirnoo fu, taalibaaɓe Iisaa ndegii
e maayo.
17 Ɓe naati laana faa ɓe peyyita, ɓe njaha
Kafarnahum. Jemma warii, tawi Iisaa hew-
taay ɓe.
18 Henndu mawndu ina wifa, bempeyye
ummii.
19 Tawi ɓe ndorbake laana kaan faa ɓe
keɓi hono kilooji joy naa jeegom. Wakkati
oon, ɓe kaynii Iisaa ina wara e koyɗe
muuɗum dow ndiyam ɗaam, ina ɓattii ɓe, de
ɓe kuli sanne.
20 Iisaa wi'i ɓe:
—Wo miin. Taa kulee!
21 Ndeen ɓe muuyi o naata laana kaan.
De wakkati oon fu ka yottii nokku ɗo ɓe
ponndinoo ɗoon.
22 Jaango majjum, jamaa keddinooɗo gere
ooto maayo ngoon oon paami laana ngoota
tan wonnoo toon. Ɓe nji'ii du Iisaa naati-
daay e taalibaaɓe muuɗum laana kaan. Ɓe
nji'ii taalibaaɓe ɓeen tan ndillidi e makka.
23 Laanaaji goɗɗi yuurudi Tiberiyas
ngarii ɗakkol ɗo Iisaa yettunoo Laamɗo de
nyaamni yimɓe buuru ɗoon.
24 Nde jamaa oon yiinoo Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum fuu ngalaa ɗoon ndeen, ɓe naati
laanaaji ɗiin, ɓe ponndii Kafarnahum faa ɓe
pilowoo Iisaa.

No Iisaa wi'iri kam woni nyaamdu wu-
urnooru

25 Nde ɓe tawnoo Iisaa gere ooto maayo
ndeen, ɓe mbi'i ɗum:
—Moodibbo, ndey ngarɗaa ɗo?
26 Iisaa jaabii ɓe:
—Goonga kaalanammi on: wanaa saabe
ko njiiɗon maandeeji kaayniiɗi ɗuum pi-
lortoɗon kam. Ko pilortoɗon kam dey,
saabe on nyaamiino buuru faa kaarɗon.
27 Taa ngollanee nyaamdu murseteendu.
Ko kaanɗon gollande dey, nyaamdu heddo-
toondu wuurnooru yimɓe nguurndam ndu-
umiiɗam. Nyaamdu nduun wo Ɓii Neɗɗo
hokkata on. Sabo Laamɗo Baabiiwo oon
waɗi maande muuɗum e makko.
28 Ndeen ɓe yami mo:
—Ɗume min ngaɗata faa min ngolla
golleeji ɗi Laamɗo yiɗi?
29 Iisaa jaabii ɓe:
—Gollal ngal Laamɗo yiɗi ngaal woni
ngoonɗinon mo o nuli.
30 Ɓe njaabii mo:
—Haaynde ndeye ngaɗataa faa min nji'a,
de min ngoonɗine? Ɗume ngollataa?
31 Maamiraaɓe amin nyaamii nyaamdu
wi'eteendu «manna» ley ladde, hono no win-
ndiraa ni: «O hokkii ɓe nyaamdu yuurundu
dow kammu faa ɓe nyaama.»*
32 Iisaa jaabii ɓe:
—Goonga kaalanammi on: wanaa
Muusaa hokki on nyaamdu yuurundu dow
kammu nduun. Wo Baaba am, kam
woni kokkoowo on nyaamdu goongalaaru
yuurundu dow kammu.
33 Sabo nyaamdu ndu Laamɗo hokkata
nduun woni yuurooru dow kammu,
hokkooru yimɓe adunaaru nguurndam.
34 Ɓe mbi'i mo:
—Joomii amin, hokku min nyannde fuu
nyaamdu nduun.
35 Iisaa wi'i ɓe:
—Miin woni nyaamdu wuurnooru. Garɗo
to am fuu, yolbataa abada. Goonɗinɗo kam
fuu ɗomɗataa abada.
36 Mi wi'ii on: on nji'ii kam, de on
ngoonɗinaay.
37 Mo Baabiiwo hokki kam fuu, waran to
am. Garɗo to am fuu, mi riiwataa ɗum.
38 Sabo wanaa faa mi waɗa muuyɗe am
yuurirmi dow kammu, wo faa mi waɗa
muuyɗe Nulɗo kam oon.
39 Inan muuyɗe Nulɗo kam oon: taa fay
gooto ɓe o hokki kam ɓeen majja, de mi um-
mintinan ɗum'en nyalaande sakitotoonde.
40 Inan muuyɗe Baaba am oon: neɗɗo fuu
ndaarɗo Ɓiɗɗo oon de goonɗini ɗum heɓan
nguurndam nduumiiɗam, mi ummintinan
ɗum nyalaande sakitotoonde.
41 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ɓeen ina
ŋormoo haala makko sabo o wi'ii «Miin woni
nyaamdu yuurundu dow kammu nduun.»
42 Ɓe mbi'i:
—Oo le, wanaa Iisaa ɓii Yuusufi mo an-
nduɗen inna muuɗum e bammum oon naa?
Noy o wiirata wo dow kammu o yuuri?
43 Iisaa wi'i ɓe:
—Taa ŋormee hakkunde mooɗon!
44 Fay gooto waawaa warude to am si
Baabiiwo nulɗo kam oon fooɗaay ɗum.
Garɗo to am fuu, mi ummintinan ɗum
nyalaande sakitotoonde.
45 Ina winndaa ley dewte annabaaɓe: «Ɓe
fuu, Laamɗo anndinan ɓe.»† Neɗɗo fuu ket-
tindaniiɗo Baabiiwo oon de faami, waran to
am.
46 Fay gooto yi'aay Baabiiwo, si wanaa
yuuruɗo to muuɗum oon. Kanko tan yi'i
Baabiiwo.
47 Goonga kaalanammi on: goonɗinɗo
kam, heɓii nguurndam nduumiiɗam.
48 Miin woni nyaamdu wuurnooru.
49 Maamiraaɓe mooɗon nyaamiino
«manna» ley ladde. Ɗum fuu ɗum haɗaay
ɓe maayde.
50 Ammaa ndu joonin ndu ɗo wo
nyaamdu yuurundu dow kammu, faa si
neɗɗo nyaamii ndu, maayataa.
51 Miin woni nyaamdu wuurnooru
yuurundu dow kammu. Si neɗɗo nyaamii
nyaamdu nduun fu, wuuran faa abada.
Nyaamdu ndu kokkammi nduun wo terɗe
am, faa yimɓe adunaaru keɓa nguurndam.
52 Ndeen Alhuudiyankooɓe puɗɗi
dukidinde ko mbaawi fuu e dow haala
kaan, ina mbi'a:
—Noy o waawiri hokkude en terɗe makko
faa nyaamen?
53 Iisaa jaabii ɓe:
—Goonga kaalanammi on: si on nyaa-
maay terɗe Ɓii Neɗɗo, on njaraay yiiyam
muuɗum, nguurndam walanaa on.
54 Neɗɗo fuu nyaamɗo terɗe am de yari
yiiyam am heɓii nguurndam nduumiiɗam.
Miin du mi ummintinan ɗum nyalaande
sakitotoonde.
55 Sabo terɗe am wo nyaamdu jaati,
yiiyam am du wo njaram jaati.
56 Neɗɗo fuu nyaamɗo teewu am de yari
yiiyam am ina woni e am, miin du miɗo
woni e muuɗum.
57 Hono no Baabiiwo nulɗo kam oon laa-
torii buurɗo, de miin du miɗo wuuri saabe
muuɗum, noon du nyaamɗo kam fuu wuur-
data saabe am.
58 Kayru woni nyaamdu yuurundu dow
kammu: ndu waldaa e ndu maamiraaɓe
mooɗon nyaamunoo de maayi nduun.
Nyaamɗo nduun nyaamdu wuuran faa
abada.
59 Iisaa waajii waajuuji ɗi ley waajordu
Kafarnahum.

* **6:31** Wurtagol 16.4, Jabuura 78.24. † **6:45** Esaaya 54.13.

Haala haalaaji kokkooji nguurndam

60 Nde taalibaaɓe makko ɓeen nannoo ɗum ndeen, heewɓe muɓɓen mbi'i:

—Waajuuji ɗi njoorii sanne. Moy waawi hettindaade ɗi?

61 Iisaa faamii e ley ɓernde muuɗum taalibaaɓe mum ɓeen ina ŋormoo ɗum, de wi'i ɓe:

—Yalla ɗum fonnditanaaki on faa ina nesa wosinde on naa?

62 Ndelle si on nji'ii Ɓii Neɗɗo yeeŋtii to wonnoo toon, noy ngaɗoton?

63 Ruuhu, kam hokkata nguurndam. Terɗe ɓii-Aadama kaa nafataa fay huunde. Haalaaji ɗi kaalanmi on ɗiin, kanji ngoni ruuhu, kanji ngoni nguurndam.

64 De ina woodi ley mooɗon ɓe ngoonɗinaay.

Tawi Iisaa ina anndi gilla e fuɗɗoode ɓe ngoonɗintaa ɗum ɓeen e jambotooɗo ɗum oon.

65 O ɓeydi, o wi'i:

—Ɗum waɗi de mbiimi on: fay gooto waawaa warude to am si Baabiiwo hokkaay ɗum no warda.

66 Caggal ɗuum, heewɓe e taalibaaɓe makko ɓeen ndilli, jokkiti mo.

67 Ndeen Iisaa wi'i sappo e ɗiɗo ɓeen:

—Onon du, oɗon njiɗi dillude naa?

68 Simon Piyeer jaabii mo:

—Joomam, to moy min njahata? Sabo wo haalaaji kokkooji nguurndam nduumiiɗam njogiɗaa.

69 Min ngoonɗinii, miɗen anndi a Ceniiɗo yuuruɗo to Laamɗo.

70 Iisaa wi'i:

—Onon sappo e ɗiɗo ɓe, wanaa miin suɓii on naa? De gooto mooɗon wo seyɗaani.

71 Haala ka o haali kaan wo Yahuuda ɓii Simon Isikariyotto. Oon woni jambotooɗo mo oon, gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen.

7

Haala dow rafi goonɗinal minyiraaɓe Iisaa

1 Caggal ɗuum, Iisaa yiilii ley Galili. O muuyaay yiiltaade ley Yahuudiya sabo hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo faa mbara mo.

2 Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Hukumuuji ɓadake.

3 Minyiraaɓe Iisaa worɓe mbi'i ɗum:

—Dillu ɗo, njahaa Yahuudiya faa taalibaaɓe maa ɓeen nji'a golleeji ɗi ngollataa ɗiin.

4 Fay gooto suuɗataa ko gollata si ina yiɗi anndeede. Si aɗa golla golleeji ɗiin, ɓanginan yimɓe fuu wo a moy.

5 Tawi fay minyiraaɓe makko ɓeen du ngoonɗinaay mo.

6 Iisaa wi'i ɓe:

—Wakkati am waraay tafon, onon le, wakkati fuu wo wakkati mon.

7 Yimɓe adunaaru mbaawaa wanyude on, de miin kaa iɓe mbanyi kam, sabo miɗo seedii golleeji maɓɓe ɗi mbooɗaa.

8 Onon kaa, njehee iidi ndiin. Miin kaa mi yahataa ndi sabo wakkati am yottaaki tafon.

9 O haalani ɓe ɗum tan, o heddii Galili.

10 Nde minyiraaɓe Iisaa ɓeen njahunoo iidi ndiin ndeen, Iisaa du yehi toon, de o ɓanginaay hoore makko, o suuɗii.

Haala waaju Iisaa wakkati iidi Hukumuuji

11 Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe ina piloo mo ley jamaa iidi ndiin, ina mbi'a:

—Toy o woni?

12 Yimɓe heewɓe ina njeddundura dow haala makko. Woɓɓe ina mbi'a:

—O neɗɗo lobbo!

Woɓɓe du ina mbi'a:

—O wanaa koy, o majjinoowo yimɓe.

13 Ammaa fay gooto suusaay haalde haala makko faa nanee, sabo iɓe kula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.

14 Nde iidi ndiin feccirnoo fu, tawi Iisaa fuɗɗii waajaade ley suudu dewal mawndu.

15 Ɗum haaynii Alhuudiyankooɓe sanne, ɓe mbi'i:

—Noy gorko mo janngaay o anndiri Binndi ɗiin ni?

16 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Waaju mo mbaajotoomi o, yuurataa e am, wo to Nulɗo kam oon o yuurata.

17 Si neɗɗo muuyii gollude muuyɗe Laamɗo, anditan yalla waajuuji am ɗi to Laamɗo yuuri, naa wo haala am tan.

18 Baajortooɗo haalaaji yuurɗi e muuɗum oon ina filoo mawninde hoore muuɗum. Ammaa mawninoowo nulɗo ɗum oon wo goongalaajo, oonyaare walaa e muuɗum.

19 Wanaa Muusaa hokkii on dewtere Tawreeta naa? Ammaa fay gooto mooɗon jokkataa jamirooje ɗeen. Ko waɗi de oɗon piloo warude kam?

20 Yimɓe ɓeen njaabii mo:

—Aan, a kaaŋaaɗo. Moy filotoo warude ma?

21 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:

—Huunde wootere tan ngaɗumi, de ɗum haaynake on, on fuu.

22 Muusaa yamiri on taadagol. De ɗum yuuraay to Muusaa, wo to maamiraaɓe meeɗen ɗum yuuri. Oɗon taada neɗɗo fay nyalaande fowteteende.

23 Sini neɗɗo ina taadee nyannde fowteteende faa taa lutton jamirooje Muusaa, ɗume tikkiranton kam saabe mi dannii neɗɗo faa laatoo kiɓɓuɗo nyalaande fowteteende?

24 Taa cariree huunde e alhaali muuɗum,
de cariree goonga.

No yimɓe yamiri yalla Iisaa woni Almasiihu

25 Woɓɓe ley yimɓe Urusaliima mbi'i:
—Wanaa o woni mo ɓe pilotoo warude
oon naa?
26 Inani mo, imo waajoo yeeso yimɓe fuu
de ɓe mbi'ataa mo fay huunde. Yalla mawɓe
ɓeen tannyorii kanko woni Almasiihu jaati
naa?
27 Ooɗo kaa, eɗen anndi ɗo yuurata, am-
maa nde Almasiihu oon warata, fay gooto
anndataa to yuurata.
28 Tawi Iisaa ina waajoo ley suudu dewal
mawndu nduun. O yeewnii, o wi'i:
—Oɗon anndi kam, oɗon anndi ɗo
yuurammi? Wanaa miin waddi hoore am.
Nulɗo kam oon wo goongaajo, de onon kaa,
on anndaa ɗum.
29 Miin kaa, miɗo anndi ɗum sabo to
muuɗum yuurumi. Wo kam du nuli kam.
30 Ndeen ɓe pilii nanngude mo, de fay
gooto meemaay mo, sabo wakkati makko
waraay tafon.
31 Ammaa e noon fu, heewɓe ley jamaa
oon ngoonɗinii mo, mbi'i:
—Si Almasiihu warii fu, yalla gollan
maandeeji kaayniiɗi ɓurɗi ɗi gorko o golli
ɗiin naa?

No ndaarooɓe suudu dewal mawndu neliraa nannga Iisaa

32 Farisa'en nani ko yimɓe ɓeen cifoto
e dow Iisaa ɗuum. Hooreeɓe almaami'en
e Farisa'en neli doomooɓe suudu dewal
mawndu nduun nannga mo.
33 Ndeen Iisaa wi'i:
—Miin, miɗo wondi e mooɗon seeɗa tafon.
Caggal ɗuum, mi fornyoto to Nulɗo kam
oon.
34 On piloto kam, de on njiitataa kam,
sabo on mbaawaa yaade to ngonammi
toon.
35 Alhuudiyankooɓe yamunduri:
—Toy o yahata faa tawee en mbaawaa
yiitude mo? Yalla o yahan to yimɓe meeɗen
ferduɓe ley yimɓe Geres, o waajoo ɗum'en
naa?
36 O wi'i en piloto mo, en njiitataa mo,
sabo en mbaawaa yaade to o tawetee toon.
Ɓume woni maanaa haala kaa?

Kabaaru ndiyam kokkoojam nguurndam

37 Nyalaande sakitotoonde teddunde e
iidi, Iisaa darii, yeewnii, wi'i:
—Neɗɗo fuu ɗomɗuɗo wara to am, yara.
38 Neɗɗo fuu goonɗinɗo kam, bubbirɗi
ndiyam mbuurnoojam ilan ley ɓernde
muuɗum, hono no winndiraa e Binndi ɗi
ni.
39 Ko o haali ɗuum wo haala Ruuhu mo
goonɗinɗo mo fuu heɓata. Ndeen Ruuhu
waraay, sabo Iisaa teddinaaka to Laamɗo
tafon.

No yimɓe njeddunduri e kabaaru Iisaa

40 Nde keewal jamaa oon nannoo haala
kaan ndeen, mbi'i:
—Kanko jaati woni Annabaajo oon.
41 Woɓɓe mbi'i:
—Kanko woni Almasiihu.
Woɓɓe katin mbi'i:
—Almasiihu, wo Galili yuurata naa?
42 Binndi ɗiin mbi'ii e lenyol Daawda Al-
masiihu yuurata, ley wuro Baytilaama ngo
Daawda yuuri e muuɗum ngoon.
43 Jamaa oon feccii saabe makko.
44 Woɓɓe maɓɓe ina njiɗi nanngude mo,
ammaa fay gooto yowaay junngom dow
makko.

No mawɓe Alhuudiyankooɓe calorii goonɗinde Iisaa

45 Doomooɓe suudu dewal mawndu ɓeen
ngarti to hooreeɓe almaami'en e Farisa'en.
Ɓeen mbi'i doomooɓe ɓeen:
—Ko waɗi de on ngaddaay mo?
46 Doomooɓe ɓeen njaabii ɓe, mbi'i:
—Abada fay gooto waajoraaki no gorko o
waajortoo ni.
47 Farisa'en njaabii ɓe, mbi'i:
—Onon du on majjinaama naa?
48 Yalla na woodi fuu goonɗinɗo mo
hakkunde hooreeɓe Alhuudiyankooɓe maa
Farisa'en naa?
49 Yimɓe ɓe paamaay jamirooje Muusaa,
wo ɓe huɗaaɓe.
50 Gooto e Farisa'en bi'eteeɗo Nikodemu,
jahunooɗo to Iisaa jemma oon, wi'i ɓe:
51 —Yalla sariya meeɗen ina saroo neɗɗo
tawee hettindanaaka ko wi'i, anndaaka ko
golli naa?
52 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Aan du, a Galilinkeejo naa? Tayka Bin-
ndi ɗiin, a yi'an annabaajo fuu yuurataa
Galili.

No Iisaa waddi e debbo nanngaaɗo e jeenu

53 Caggal ɗuum, mono fuu hooti suudu
muuɗum.

8

1 Ndeen Iisaa yeeŋowi waamnde
wi'eteende Jaytun.
2 Gilla puɗal naange o warti ley suudu
dewal mawndu. Jamaa oon fuu wari. O
jooɗii, imo waajoo ɓe.
3 Janninooɓe Tawreeta e Farisa'en ngad-
dani mo debbo nanngaaɗo e jeenu. Ɓe
ndarni ɗum hakkunde jamaa oon.
4 Ɓe mbi'i Iisaa:
—Moodibbo, debbo o wo nanngaaɗo ina
jeena.

5 Muusaa yamirii min ley Tawreeta min
mbarda hono ɓeen rewɓe kaaye. Aan le,
ɗume mbi'ataa?
6 Ɓe kaaldi nii faa ɓe tuufina mo, faa ɓe
keɓa ko ɓe pelda mo. Iisaa kaa turii, ina
diidira honndu muuɗum leydi.
7 Ɓe keddii iɓe yama mo. Ndeen Iisaa
turtii, wi'i ɓe:
—Neɗɗo mooɗon mo luttaay abada artoo
limnude mo hayre.
8 O turii katin, imo diida e leydi.
9 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe ndilliri
gooto gooto. Nayeeɓe ɓeen fuu artii dillude
faa heddii Iisaa tan e debbo oon na darii
hakkunde taliyaare ɗoon.
10 Iisaa turtii, wi'i mo:
—Banndam debbo, toy feloo ɓe ma ɓeen
ngoni? Fay gooto jukkaaki ma naa?
11 O jaabii, o wi'i:
—Joomam, fay gooto.
Iisaa wi'i mo:
—Miin du, mi jukkataako ma. Yahu, taa
luttaa katin.*

No Iisaa wi'iri kam woni annoora adunaaru

12 Iisaa waajii ɓe katin, wi'i:
—Miin woni annoora adunaaru ndu.
Jokkuɗo kam fuu heɓan annoora nguurn-
dam, yahataa ley nimre.
13 Ndeen Farisa'en mbi'i mo:
—Aɗa seedanoo hoore maa, ndelle
seedaaku maa sellataa.
14 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Fay si ceedaniimi hoore am, seedaaku
am wo goonga, sabo miɗo anndi ɗo yuurumi,
miɗo anndi to njahammi du. Onon le, on an-
ndaa ɗo yuurumi, on anndaa to njahammi.
15 Onon, no njiiruɗon yimɓe noon
carortoɗon ɗum'en. Miin kaa, mi sarataako
fay gooto.
16 Fay si miɗo saroo, sariya am wo goonga,
sabo mi sarataako miin tan, Baabiiwo nuldo
kam oon ina wondi e am.
17 Ina winndaa e ley Tawreeta mooɗon:
seedaaku yimɓe ɗiɗo wo goonga.
18 Miin, miɗo seedanoo hoore am. Baabi-
iwo nuldo kam oon du, ina seedanoo kam.
19 Ɓe mbi'i mo:
—Toy Baaba maa oon woni?
Iisaa jaabii, wi'i:
—On anndaa kam miin, sakko Baaba
am. Si oɗon anndunoo kam, on anndanno
Baaba am du.
20 Iisaa haali haalaaji ɗiin nde waa-
jotonoo ley suudu dewal mawndu, nokku
ɗo keesuwal sadakaaji ngaal woni ɗoon.
Fay gooto nanngaay mo, sabo wakkati
makko yottaaki tafon.
21 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Inan miɗo dilla, de on piloto kam, am-
maa on maaydan e hakkeeji mooɗon. On
mbaawaa yaade to njahammi toon.
22 Ndeen Alhuudiyankooɓe mbi'i:
—Ko o wi'i en mbaawaa yaade to o yahata
toon, ɗum le, wo o bartoytooɗo naa?
23 Iisaa wi'i ɓe:
—Onon, wo ley njeyaɗon. Miin le, wo dow
njeyaami. Onon, e adunaaru njeyaɗon, de
miin kaa, mi jeyaaka e mayru.
24 Ɗum wadi de mbiimi on: on maaydan
e hakkeeji mon. Sabo si on ngoondinaay
miin woni mo ngonumi oon, on maaydan e
hakkeeji mon.
25 Ɓe mbi'i mo:
—Aan wo a moy?
Iisaa jaabii:
—Ko mbi'unoomi on gilla arande ɗuum
ngonumi.
26 Miɗo joganii on ko heewi ko haale-
tee e ko saretee. Woodi Nuldo kam oon
wo goongante. Ko narrunoomi mo ɗuum
kaalanammi yimɓe adunaaru.
27 Ɓe paamaay wo haala Baabiiwo o
haalanta ɓe.
28 Ndeen Iisaa wi'i ɓe:
—Nde Ɓii Neɗɗo toownaa fuu, ndeen
paamoton miin woni mo ngonumi oon. On
paaman du mi wadirtaa fay huunde e hoore
am, ammaa ko Baabiiwo anndini kam, wo
ɗuum kaalammi.
29 Nuldo kam oon ina wondi e am, o yop-
paay kam mi perwuɗo, sabo ko weli mo tan
ngaɗammi wakkati fuu.

No goonga rimɗinirta

30 Nde Iisaa haalannoo haalaaji ɗi ndeen,
heewɓe ngoondinii ɗum.
31 Ndeen Iisaa wi'i Alhuudiyankooɓe
goondinɓe ɗum ɓeen:
—Si oɗon keddii e konngol am, wo on
taalibaaɓe am jaati.
32 Ndeen anndoton goonga. Goonga oon
du rimɗinan on.
33 Ɓe njaabii mo:
—Minen, min yuwdi Ibrahiima, abada fay
gooto maraay min. Noy mbiirataa min
ndimɗan?
34 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Goonga kaalanammi on: luttoowo fuu
wo maccuɗo luttal.
35 Maccuɗo tabitataa ley wuro, de ɓiɗɗo
tabitan ley maggo faa abada.
36 Si Ɓiɗɗo rimɗinii on, on laatoto rimɓe
laaɓuɓe tal.
37 Miɗo anndi on yuwdi Ibrahiima, am-
maa oɗon piloo warude kam sabo waaju am
naataay on.
38 Miin, ko njiirumi Baaba am mbaajo-
toomi. Onon, ko narruɗon baaba mooɗon
ngaɗoton.

* **8:11** Aaya 7.53 yaade 8.11 tawaaka e ɗereeji ɓurɗi fuu ɓooyude.

39 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Ibrahiima woni baaba amin.
Iisaa wi'i ɓe:
—Si wo on yuwdi Ibrahiima fu on ngollan
golle Ibrahiima.
40 De joonin oɗon piloo warude kam, miin
kaalanɗo on goonga mo narrumi Laamɗo
oon. Ibrahiima kaa waɗaayno hono ɗum.
41 Onon le, wo golle baaba mooɗon ngol-
loton.
Ɓe mbi'i mo:
—Minen, min nganaa jaali. Baaba gooto
min njogii, kam woni Laamɗo.
42 Iisaa wi'i ɓe:
—Si Laamɗo wonnoo baaba mooɗon fu,
on njiɗanno kam, sabo to Laamɗo yuurumi,
de ngarumi. Mi waddaay hoore am, wo
kanko nuli kam.
43 Ko waɗi de on paamataa haala am?
Wo sabo on mbaawaa nanude ko kaalammi
ɗuum.
44 Onon, Ibiliisa woni baaba mooɗon.
Muuyɗe baaba mooɗon ngolloton. O
gaɗoowo bar-ko'e gilla fuɗɗoode. O walaa
e goonga sabo goonga walaa e makko. Si o
fenii fu, jikku makko tan o waɗi, sabo wo o
penoowo, wo o baaba fewre du.
45 De miin, saabe miɗo haala goonga waɗi
de on ngoonɗinaay kam.
46 Moy e mooɗon waawi felirde kam hak-
keeji? Si mi haalii goonga, ko waɗi de on
ngoonɗintaa kam?
47 Neɗɗo Laamɗo hettintoo haala Laamɗo.
Onon le, on kettintaako sabo on nganaa
yimɓe Laamɗo.

No Iisaa ɓurdi Ibrahiima

48 Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:
—Wanaa min kaalii goonga ko min mbi'i
a Samariyanke, a gonduɗo e ginnaaru naa?
49 Iisaa jaabii, wi'i:
—Mi wanaa gonduɗo e ginnaaru, miɗo
teddina Baaba am. Onon, oɗon kuyfina
kam.
50 Miin, mi filantaako hoore am teddeen-
gal. Ina woodi pilantooɗo kam ngal. Oon
woni carotooɗo.
51 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu
jokkuɗo konngol am maayataa abada.
52 Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:
—Joonin kaa laaɓanii min a gonduɗo e
ginnaaru. Ibrahiima e annabaaɓe fuu
maayii, de aan kaa, aɗa wi'a neɗɗo fuu
jokkuɗo konngol maa, meeɗataa ɗeɗɗere
maayde.
53 Yalla aɗa ɓuri baaba amin Ibrahiima
naa? Oon le maayii, annabaaɓe du maayii.
Ɗume cikkuɗaa ngonɗaa?
54 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Miin, si hoore am mawninammi, man-
ngu am wo ɓolum. Baaba am mo mbi'oton
Laamɗo mooɗon oon, kam mawninta kam.
55 On anndaa mo. Miin kaa, miɗo anndi
mo. Si mi wi'ii mi anndaa mo, mi laatake
penoowo hono mooɗon. Miɗo anndi mo,
miɗo jokki konngol makko.
56 Baaba mooɗon Ibrahiima ina seyori-
noo yi'ude nyalaande am. O yi'ii nde, wooɗi
o seyake.
57 Alhuudiyankooɓe mbi'i mo:
—Fay duuɓi capanɗe joy a heɓaay tafon,
de a yi'ii Ibrahiima naa?
58 Iisaa jaabii ɓe:
—Goonga kaalanammi on: gilla Ibrahi-
ima tagaaka, miin, miɗo woni.
59 Nde Iisaa wi'unoo ɗum fu, ɓe kooyi
kaaye faa ɓe limna ɗum. Ammaa o uddii ley
yimɓe, o yalti suudu dewal mawndu nduun.

9

*No Iisaa wumtiniri dimdaaɗo e mbumn-
dam*

1 Nde Iisaa yahannoo ndeen yi'i gorko
dimdaaɗo e mbumndam.
2 Taalibaaɓe makko yami mo:
—Moodibbo, moy lutti de o rimdaa e
mbumndam, kanko naa saaraaɓe makko?
3 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wanaa kanko lutti, wanaa saaraaɓe
makko du. Ammaa ɗum waɗii faa baawɗe
Laamɗo ɓanga e makko.
4 Ɓaawo nyalooma ina heddii, ina haani
ngollen golle Nulɗo kam, sabo jemma
waran nde fay gooto waawaa gollude.
5 E ley ko keddiimi e adunaaru ndu, miin
woni annoora mayru.
6 Nde o haalnoo ɗum ndeen, o tutti e leydi,
o diibunduri tutte ɗeen e loope, o wuji e gite
bumɗo oon.
7 O wi'i ɗum:
—Yahu sulmowa luggere wi'eteende
Silowam (maanaa majjum woni «Nulaaɗo»).
O sulmowii, o warti imo yi'a.
8 Hoddiiɓe makko, kamɓe e yi'annooɓe
mo imo garbina ɓeen, mbi'i:
—Yalla wanaa oo woni jooɗinooɗo ina
garbina oon naa?
9 Woɓɓe maɓɓe mbi'i:
—Ɗum kanko!
Woɓɓe du mbi'i:
—Wanaa! Wo nanndi makko!
Gorko oon e hoore muuɗum wi'i:
—Wo miin jaati!
10 Ɓe mbi'i mo:
—Noy mbumtirɗaa?
11 O jaabii:
—Gorko bi'eteeɗo Iisaa diibunduri loope,
wuji e gite am, wi'i kam mi yaha luggere
Silowam mi sulmowoo, de culmowiimi,
mbumtumi.
12 Ɓe mbi'i mo:
—Toy gorko oon woni?
O wi'i:

—Mi anndaa.

No Farisa'en yamiri bumtinaaɗo oon

13 Ndeen ɓe njaari bumnooɗo oon to
Farisa'en.
14 Nde Iisaa diibundurnoo loope de wum-
tini mo ndeen, wo nyalaande fowteteende.
15 Ndeen Farisa'en du yami mo:
—Noy mbumtirɗaa?
O wi'i ɓe:
—O wujii loope e gite am, culmiimi de
mbumtumi.
16 Farisa'en woɓɓe mbi'i:
—Gorko oon yuuraay to Laamɗo sabo
o jokkaay yamiroore nyalaande fowte-
teende.
Woɓɓe mbi'i:
—Noy neɗɗo jom hakke waawiri waɗirde
kaayeefiiji hono ɗi?
Ndelle ɓe luuri dow majjum.
17 Farisa'en ɓeen yami bumnooɗo oon
katin:
—Aan le, ɗume mbi'ataa dow makko, e ko
o wumtini ma ɗuum?
O jaabii ɓe, o wi'i:
—Wo o annabaajo.
18 Ammaa e ɗuum fuu hooreeɓe Alhu-
udiyankooɓe ɓeen njaɓaay wo o bumnooɗo
de o wumtinaa faa ɓe noddi saaraaɓe
makko.
19 Ɓe yami ɗum'en:
—Ooɗo wo ɓiɗɗo mooɗon naa? Mbiiɗon
wo e mbumndam o rimdaa naa? Ndelle noy
o wumtiri joonin?
20 Saaraaɓe ɓeen njaabii, mbi'i:
—Miɗen anndi o ɓii amin, e mbumndam
du o rimdaa.
21 Ammaa no o wumtiri joonin, min an-
ndaa. Min anndaa du moy wumtini mo.
Kanko du o mawɗo, yamee mo! Imo waawi
jaabanaade hoore makko.
22 Saaraaɓe makko mbi'ii noon sabo iɓe
kula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe. Sabo dey,
tawi hooreeɓe ɓeen ndewrii mbi'i neɗɗo
fuu biiɗo Iisaa woni Almasiihu oon, riiwete
wurtoo waajordu.
23 Ɗum waɗi de saaraaɓe makko ɓeen
mbi'i: «O mawɗo, yamee mo!»
24 Farisa'en nodditi bumnooɗo oon, mbi'i
mo:
—Teddin Laamɗo, haalu goonga! Minen
kaa miɗen anndi gorko oon wo jom hakke.
25 O jaabii ɓe, o wi'i:
—Si o jom hakke du, miin kaa, mi an-
ndaa. Gootel tan anndumi: mi bumnooɗo,
de joonin mi wumtii.
26 Ɓe mbi'i mo:
—Ɗume o waɗi e maaɗa? Noy o wumtiniri
ma?
27 O jaabii ɓe:
—Mi haalaniino on ɗum, de on njaɓaay.
Ko waɗi de oɗon njiɗi hettindaade ɗum
katin? Yalla onon du, oɗon njiɗi laataade
taalibaaɓe makko naa?
28 Ɓe njenni mo, de ɓe mbi'i mo:
—Aan woni taalibaajo makko! Minen kaa,
min taalibaaɓe Muusaa.
29 Minen, miɗen anndi Laamɗo haaldii e
Muusaa, de kanko kaa, min anndaa fay to o
yuurata.
30 Gorko oon jaabii ɓe, wi'i:
—Hey, ko haaynii! O wumtinii kam.
Onon, oɗon mbi'a on anndaa to o yuurata!
31 Eɗen anndi Laamɗo jaabantaako
luttuɓe, ammaa imo jaabanoo kulɗo mo,
gaɗoowo muuyɗe makko.
32 Abada nanaaka bumtinɗo dimdaaɗo e
mbumndam.
33 Si wanaa to Laamɗo gorko oon yuuri, o
waawataa waɗude faa'e.
34 Ɓe mbi'i mo:
—Aan le, a fuu ley hakkeeji ndimeɗaa! De
aɗa waajoo min naa?
Ɓe mburtini mo yaasin.

Haala mbumndam ɓerɗe

35 Iisaa nani ɓe mburtinii mo, yi'i mo
katin, yami mo:
—Aan le, aɗa goondini Ɓii Neɗɗo oon naa?
36 O jaabii, o wi'i:
—Joomam, moy woni oon faa mi goondina
ɗum?
37 Iisaa wi'i mo:
—A yi'ii mo. Kaaldoowo e maaɗa oon
woni kanko.
38 O wi'i:
—Joomam, miɗo goondini!
O sujidani ɗum.
39 Ndeen Iisaa wi'i mo:
—Saraade waddi kam ley adunaaru ndu,
faa wumɓe nji'a, yi'ooɓe du mbuma.
40 Farisa'en tawanooɓe ɗoon ɓeen, nani
haala kaan, de yami mo:
—Minen le, min wumɓe naa?
41 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Si on wumɓe, on ngalaano hakke. De
ko mbiiɗon joonin oɗon nji'a ɗuum, hakke
mooɗon heddake.

10

Haala duroowo lobbo

1 —Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu
naatuɗo hoggo baali de naatiraay dammbu-
gal wo gujjo, wo janoowo.
2 Ammaa naatirɗo dammbugal oon, kam
woni duroowo baali ɗiin.
3 Kayboowo dammbugal oon udditanan
mo, baali ɗiin kettindoo daande makko. O
noddira baali makko ɗiin, mbaalu fuu e
innde muuɗum, o wurtina ɗi.
4 Nde o wurtini ɗi fuu, o ardoto ɗi de ɗi
njokka mo, sabo iɗi anndi daande makko.
5 Ɗi njokkataa janano, ɗi ndoggan ɗum
sabo ɗi anndaa daande muuɗum.

6 Iisaa banndani ɓe banndol ngol, de ɓe
paamaay ko o muuyiri ngol.

No Iisaa wi'iri kam woni duroowo lobbo

7 Iisaa wi'i ɓe katin:
—Goonga kaalanammi on, miin woni
dammbugal hoggo baali.
8 Artiiɓe kam warude ɓeen fuu wo
wuyɓe, wo yanooɓe, ammaa baali ɗiin
kettindanaaki ɓe.
9 Miin woni dammbugal. Neɗɗo fuu
naatirɗo kam, hisan, naatan, yaltan, heɓan
durdude.
10 Gujjo waratаa si wanaa faa wujja,
hirsa, bonna. Miin kaa, mi warii faa yimɓe
keɓa nguurndam, ɓe mbuura nguurndam
kiɓɓuɗam ɗam fay huunde nyakaay.
11 Miin woni duroowo lobbo. Duroowo
lobbo woni kokkoowo yonki muuɗum
saabe baali muuɗum.
12 Adaaɗo durngo le, walaa ko wonani
ɗum e dammuuli ɗiin. Si yi'ii suundu fu,
yoppan ɗi dogga. Suundu nduun nannga ko
nanngata, keddiiɗi ɗiin du caakoo.
13 Adaaɗo durngo oon doggan yoppa ɗi
sabo o joɓeteeɗo tan, o hillaaka e majji.
14 Miin woni duroowo lobbo. Miɗo anndi
baali am, baali am du ina anndi kam.
15 Hono noon du Baabiiwo anndiri kam,
miin du miɗo anndi ɗum. Mi hokkitiran
yonki am saabe baali am ɗiin.
16 Miɗo jogii baali goɗɗi katin ɗi ngalaa ley
hoggo ngoon. Ɗiin du sanaa mi wadda ɗi. Ɗi
kettindoo daande am, ɗi fuu ɗi laatoo coggal
gootal, duroowo gooto.
17 Baabiiwo ina yiɗi kam sabo mi hokkan
yonki am, de sakitoo mi hewta ki katin.
18 Fay gooto ittantaa kam ki. Miin e hoore
am hokkitirta ki. Miɗo jogii baawɗe hokki-
tirde ki. Miɗo jogii baawɗe wartirde ki.
Yamiroore nde yuuri to Baaba am.
19 Haalaaji ɗiin ɓeydi waddundurde Alhu-
udiyankooɓe.
20 Heewɓe maɓɓe ina mbi'a:
—Wo o gonduɗo e ginnaaru, wo o
kaaŋaaɗo. Ko waɗi de oɗon kettindanoo
mo?
21 De woɓɓe du ina mbi'a:
—Waajuuji ɗii le nganaa waajuuji
gonduɗo e ginnaaru. Yalla ginnaaru ina
waawi wumtinde ɓumɗo naa?

No Alhuudiyankooɓe calorii goondinde Iisaa

22 Wakkati oon iidi miccinoori laamnugol
suudu dewal mawndu waɗii Urusaliima.
Ɗum hawrii e dabbunde.
23 Ɗo suudu dewal mawndu ɗoon, Iisaa
ina yiiltoo ley danki Suleymaana kiin.
24 Ndeen Alhuudiyankooɓe piilii mo,
mbi'i mo:
—Faa ndey ittantaa min wemmbere?
Haalan min faa laaɓa, aan woni Almasiihu
naa?
25 Iisaa jaabii ɓe:
—Mi haalanii on, de on ngoondinaay.
Golleeji ɗi ngollirmi e innde Baaba am ɗiin,
kanji ceedantoo kam.
26 Onon le, on ngoondinaay sabo on
nganaa baali am.
27 Baali am ina kettindoo daande am.
Miɗo anndi ɗi, iɗi njokka kam.
28 Miɗo hokka ɗi nguurndam ndu-
umiiɗam, ɗi mbaatataa abada. Fay gooto
ittataa ɗi e junngo am.
29 Baabiiwo kokkuɗo kam ɗi oon ɓuri hu-
unde fuu teddude. Fay gooto waawaa ittude
ɗi e junngo Baaba am.
30 Miin e Baabiiwo, wo min gootum.
31 Alhuudiyankooɓe kooyi kaaye katin faa
paɗɗa mo.
32 Iisaa wi'i ɓe:
—Mi gollii yeeso mooɗon golleeji lobbi
keewɗi yuuruɗi e Baabiiwo. E ley golleeji
ɗiin, saabe oye e majji paɗɗirton kam
kaaye?
33 Alhuudiyankooɓe ɓeen njaabii mo:
—Wanaa saabe golleeji lobbi min paɗɗirte
kaaye, de wo saabe ko mbonkotoɗaa
Laamɗo ɗuum. Aan wo a neɗɗo, de a waɗii
hoore maa a Laamɗo.
34 Iisaa jaabii ɓe:
—Yalla winndaaka ley Dewtere mon toon:
Laamɗo wi'ii «onon on laamɗo'en»?*
35 Laamɗo noddirii ɓe haaldi ɓeen
laamɗo'en. Ko Binndi ɗiin mbi'i ɗuum
sottataa.
36 Baabiiwo suɓii kam, seni kam† de nuli
kam e adunaaru ndu. Ndelle noy mbiiroton
mi mbonkake Laamɗo saabe ko mbiimi mi
Ɓii Laamɗo?
37 Si mi gollaay golleeji Baaba am, taa
ngoondinee kam.
38 De si miɗo golla ɗi, fay si on
ngoondintaa kam, ngoondinee golleeji ɗi
faa anndon, faa paamon Baabiiwo ina woni
e am, miin du miɗo woni e muuɗum.
39 Ɓe pilii nanngude mo katin de o hisi e
juuɗe maɓɓe.
40 O yehi gere ooto gooruwol Urdun
nokku ɗo Yaayaa lootannoo lootagal
batisima arande ɗoon katin, o ɓooyti toon.
41 Yimɓe heewɓe ngari to makko, mbi'i:
—Yaayaa waɗaay maande haayniinde fay
wootere. De ko o haali e gorko oon ɗuum
fuu goondii.
42 Yimɓe heewɓe ngoondini Iisaa toon.

11

Haala maayde Laajaru

* **10:34** Jabuura 82.6. † **10:36** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamɗo suɓii de senndi faa golla muuyɗe muuɗum.

1 Gorko nyawɗo bi'eteeɗo Laajaru ina
woni wuro Baytaniya, kam e banndiraaɓe
muuɗum rewɓe Mariyama e Marta.
2 Mariyama oon woni joornoodo nebbam
uurɗam dow Joomiiwo de mooytiri koyɗe
makko sukundu muuɗum. Laajaru nyawɗo
oon wo sakiike makko gorko.
3 Banndiraaɓe makko rewɓe ɓeen neli e
Iisaa, mbi'i:
—Joomii amin, yigoo maa mo korsinɗaa
oon nyawii.
4 Nde Iisaa nannoo ɗum ndeen, wi'i:
—Nyawu ngu wanaa nyawu saate.
Nyawu ngu wo tabintinoowu manngu
Laamɗo, faa Ɓii Laamɗo mawninee saabe
maggu.
5 Iisaa ina horsini Laajaru e banndiraaɓe
muuɗum rewɓe, Marta e Mariyama.
6 Ko o nani Laajaru sellaa ɗuum fu,
haɗaay mo jooɗaade ɗo o wonnoo ɗoon faa
waɗi balɗe ɗiɗi.
7 Caggal ɗuum, o wi'i taalibaaɓe makko:
—En pornyoo Yahuudiya!
8 Taalibaaɓe ɓeen njaabii mo, mbi'i:
—Moodibbo, ɓooyaa fey ko Alhu-
udiyankooɓe pilii wardude ma kaaye toon,
de a fornyoto toon katin naa?
9 Iisaa jaabii, wi'i:
—Wanaa wakkatiiji sappo e ɗiɗi ngoni
ley nyalooma naa? Si neɗɗo ina yaha
nyalooma fu, fergataako sabo ina yi'a an-
noora adunaaru ndu.
10 Ammaa si neɗɗo ina yaha jemma fu,
fergoto sabo annoora walaa e muuɗum.
11 Gaɗa o haalii haalaaji ɗiin, o wi'i ɓe:
—Yigoo men Laajaru ɗaanake, mi yahan
mi findinowa mo.
12 Taalibaaɓe ɓeen mbi'i:
—Joomii amin, si tawii wo o ɗaani ni, o
daɗan.
13 Ammaa wo haala maayde Laajaru o
haali. Kamɓe ɓe miilii wo haala ɗoyngol o
haali.
14 Iisaa laaɓinani ɓe:
—Laajaru heddaaki!
15 Mi seyorake saabe mooɗon ko mi
tawaaka toon ɗuum faa ngoonɗinon. Woodi
jonkaa, en njaha to makko.
16 Ndeen Tomaa noddirteeɗo Funereejo
oon wi'i taalibaaɓe woɓɓe ɓeen:
—En njaada e Joomii en enen du faa maay-
den e muuɗum.

*No Iisaa wi'iri kam woni ummital e ngu-
urndam*

17 Nde Iisaa yottinoo toon fu, tawi waɗii
balɗe nay ko Laajaru uwiraa.
18 Hakkunde Baytaniya e Urusaliima
ɓuraa hono kilooji tati.
19 Alhuudiyankooɓe heewɓe ngari to
Mariyama e Marta faa mbaaltina ɓerɗe
muɓɓen e maayde sakiike muɓɓen.
20 Nde Marta nannoo Iisaa ina wara
ndeen, yehi jakkitowii ɗum. Mariyama kaa
heddii ley suudu toon na jooɗii.
21 Marta wi'i Iisaa:
—Joomam, sini aɗa wonnoo ɗo, minyam
gorko oon maayataano.
22 De fay joonin du miɗo anndi huunde
fuu ko ŋaariɗaa Laamɗo, waɗante.
23 Iisaa wi'i mo:
—Minya gorko oon ummitoto.
24 Marta wi'i:
—Miɗo anndi o ummitoto nyannde ummi-
tal, nyalaande sakitotoonde.
25 Iisaa wi'i mo:
—Miin woni ummital, miin woni nguurn-
dam. Neɗɗo fuu goonɗinɗo kam, fay si
maayi, wuuran.
26 Goonɗinɗo kam de heɓi nguurndam
saabe am fu, maayataa abada. Aɗa goonɗini
ɗum naa?
27 O jaabii, o wi'i:
—Ayyo Joomam! Miɗo goonɗini aan woni
Almasiihu Ɓii Laamɗo bi'anoodo waran ley
adunaaru ndu oon.
28 Nde Marta haalnoo ɗum fu, yehi nod-
dowi minyum Mariyama, haalani ɗum, wi'i:
—Moodibbo warii, imo nodde.
29 Nde Mariyama nannoo ɗum ndeen,
henyii law, nootowii.
30 Tawi ɗum fuu Iisaa naataayno wuro
ngoon tafon. Imo heddii ɗo Marta jakkiti-
noo mo ɗoon.
31 Alhuudiyankooɓe ina ngondi e
Mariyama ley suudu, ina mbaaltina ɓernde
muuɗum. Ɓe nji'i o gurbitii, o yalti. Ɓe
njokki mo. Ɓe miilii o woyowan dow
saabeere toon.
32 Mariyama yottii ɗo Iisaa woni ɗoon, yi'i
mo tan, hippii ɗakkol koyɗe makko, wi'i mo:
—Joomam, sini aɗa wonnoo ɗo, minyam
gorko oon maayataano.
33 Nde Iisaa yiinoo Mariyama e Alhu-
udiyankooɓe wonduɓe e muuɗum ɓeen
ina mboya ndeen, ɓernde muuɗum heccidi
sanne, torrii sanne.
34 O wi'i:
—Toy ndesuɗon mo?
Ɓe njaabii:
—Joomii amin, war ndaar!
35 Iisaa woyi.
36 Alhuudiyankooɓe ɓeen mbi'i:
—Ndaaree no o foti horsinirde mo.
37 Woɓɓe maɓɓe mbi'i:
—Imo woodunoo baawɗe wumtinde
bumɗo, de o waawaa haɗude Laajaru
maayde naa?

No Iisaa iirtiniri Laajaru

38 Ɓernde Iisaa heccidi katin, yehi ti-
imoyde saabeere ndeen. Saabeere ndeen
wo loho uddiraako hayre.
39 Iisaa wi'i:

—Ittee hayre ndeen!
Marta, sakiike maaydo oon, wi'i mo:
—Joomam, tawan o luuɓii joonin, sabo hannden woni baldе nay ko o wattiraa toon.
40 Iisaa jaabii mo:
—Yalla mi wi'aay ma, si a goondinii, a yi'an manngu Laamdo?
41 Ɓe itti hayre ndeen. Iisaa tiggitii kammu, wi'i:
—Baabiiwo, mido yettire ko njaabanidaa kam duum.
42 Miin kaa, mido anndi nyannde fuu ada jaabanoo kam. Ammaa wo saabe yimɓe fiiliiɓe kam ɓeen wadi de kaaldirmi ni, faa ɓe ngoondina aan nuli kam.
43 Caggal haalaaji dii̇n, o yeewnii semmbe, o wi'i:
—Laajaru, wurta yaasin!
44 Maaydo oon wurtii, juude muudum e koyde mum ina piilaa leppi, yeeso muudum du ina suddii. Iisaa wi'i ɓe:
—Kaɓɓitee mo, njoppon mo o yaha!

No waalde Saahiiɓe dawriri faa nannga Iisaa
(Matta 26.1-5, Marku 14.1-2, Lukka 22.1-2)

45 Heewɓe e Alhuudiyankooɓe warnooɓe to Mariyama ɓeen nji'i ko Iisaa wadi duum, de ngoondini dum.
46 Ammaa woɓɓe maɓɓe njehi to Farisa'en, kaaltani dum'en ko Iisaa wadi duum.
47 Ndeen Farisa'en e hooreeɓe almaami'en kawrunduri waalde Saahiiɓe ndeen, mbi'i:
—Gorko o ina wada kaayeefiiji keewdi. Noy ngadeten?
48 Si en njoppirii mo nii fu, jamaa oon fuu goondinan mo. Ndeen kaa, Romankooɓe ngaran mbonna nokku meeden ceniido e lenyol meeden ngol.
49 Gooto maɓɓe bi'eteedo Kayafas, laatiido Almaami Mawdo e hitaande ndeen, wi'i ɓe:
—Onon kaa on anndaa fay huunde.
50 On anndaa neddo gooto maayana yimɓe fuu ɓuri woodude e meeden diina lenyol meeden fuu halka.
51 Tawi ko o haali duum yuuraay e hoore makko, ammaa saabe wo o Almaami Mawdo hitaande ndeen, o sappake sanaa Iisaa maayana lenyol ngool.
52 De wanaa lenyol ngool tan o maayanta. Ko o maayanta dey wo ɓiɓɓe Laamdo sankitiiɓe ɓeen fuu faa o hawrundura dum'en laatoo gootum.
53 Gilla nyalooma oon, ɓe ndawridi faa ɓe mbara mo.
54 Ɗum wadi de Iisaa seli yiiltaade hakkunde Alhuudiyankooɓe. O yuwi do o wonnoo doon, o yehi ngalluure wi'eteende Efrayim hettunde e ladde. O joododii toon e taalibaaɓe makko.
55 Tawi iidi Alhuudiyankooɓe mbi'eteendi Faltagol ndiin ɓadake. Heewɓe e yimɓe leydi ndiin njehi Urusaliima faa laamna ko'e muɓɓen gilla iidi ndiin yottaaki.
56 Iɓe piloo Iisaa. Iɓe keddii ley suudu dewal mawndu nduun, iɓe kaalda, iɓe mbi'a:
—Odon miiloo o waran e iidi ndiin naa on miilaaki?
57 Tawi hooreeɓe almaami'en e Farisa'en njamiriino nedɗo fuu anndudo to o woni haala faa o nanngee.

12

No Mariyama joordi nebbam dow koyde Iisaa
(Matta 26.6-13, Marku 14.3-9)

1 Balde jeegom fadde iidi Faltagol yottaade, Iisaa yehi Baytaniya do Laajaru mo o iirtinnoo e maayde oon jeyaa doon.
2 Ɓe ndefani mo nyaamdu doon. Marta gollani ɓe, Laajaru du wo gooto e nyaamdooɓe e Iisaa ɓeen.
3 Ndeen Mariyama hooyi feccere liitere nebbam laaɓudam, uurdam, tiidudam coggu, joori dam dow koyde Iisaa, mooytiri de sukundu muudum. Suudu nduun fuu heewi uurngol nebbam daam.
4 Gooto e taalibaaɓe Iisaa ɓeen, dum woni Yahuuda Isikariyotto jambotoodo mo oon, wi'i:
5 —Ko wadi de nebbam dam sonnaaka buudi cardi keme tati,* hokkee talkaaɓe?
6 O wiiraay noon saabe imo yurmoo talkaaɓe, ammaa saabe wo o gujjo wadi de o wi'i noon. Kanko woni kawjotoodo dannga jawdi maɓɓe, imo woowi wujjude ko resaa ley toon.
7 Iisaa wi'i:
—Celee debbo o. O resii dam faa nyannde ngatteteemi e saabeere.
8 Si goonga, talkaaɓe ina tawdee e moodon wakkati fuu. De miin kaa, mi tawdataake e moodon wakkati fuu.

No hooreeɓe almaami'en anniyorii warude Laajaru

9 Alhuudiyankooɓe heewɓe paami Iisaa ina woni Baytaniya, njehi toon. Wanaa saabe Iisaa tan ɓe njahani toon, wo faa ɓe nji'a Laajaru iirtinaado oon du.
10 Ndeen hooreeɓe almaami'en ndawridi mbaran Laajaru du,
11 sabo Alhuudiyankooɓe heewɓe na cela jokkude ɓe ina ngoondina Iisaa saabe Laajaru.

No Iisaa naatiri Urusaliima
(Matta 21.1-11, Marku 11.1-11, Lukka 19.28-40)

* **12:5** Buudi cardi keme tati ina fota e njobdi nedɗo hitaande.

12 Jaango majjum, jamaa keewɗo wari
hawrude e iidi ndiin nani Iisaa wo garoowo
Urusaliima.
13 Ɓe kooyi licce tamarooje, ɓe njakkitowii
mo. Iɓe yeewnoo, iɓe mbi'a:
—Jettooje e barke ngoodanii garɗo e dow
innde Joomiraaɗo oon!† Jettooje ngoodanii
mo, kanko kaananke Israa'iila!
14 Iisaa heɓi molel araawa, waɗɗii ngel.
Ɗum foti e ko Binndi ɗiin mbi'i:
15 «Taa kulee onon yimɓe ngalluure Siyona!
Ndaaree, kaananke mooɗon ina wara,
ina waɗɗii molel araawa.»‡
16 Wakkati oon taalibaaɓe makko ɓeen paa-
maayno ko ɗum woni. Ammaa gaɗa Iisaa
teddinaama, ɓe miccitii ko sappanoo e dow
makko ley Binndi ɗiin ɗuum e no ɗum fuu
ɗum hawriri e ko yimɓe ɓeen ngaɗani mo.
17 Jamaa tawdanooɗo e Iisaa nde nod-
dunoo Laajaru e ley saabeere de iirtinii
ɗum ndeen, kam'en du ina kumpita yimɓe
kabaaru oon.
18 Ɗuum waɗi de yimɓe heewɓe njehi njakki-
towii mo sabo ɓe nanii o waɗii maande
haayniinde ndeen.
19 Ndeen Farisa'en mbi'unduri:
—On nji'ii, walaa fuu ko mbaawanɗen mo.
Ndaaree no aduna oo fuu jokkiri mo.
20 Wooɗi, ina woodi yuuruɓe leydi Geres
tawaaɓe hakkunde warɓe Urusaliima faa
ndewa Laamɗo ley balɗe iidi ɗeen.
21 Ɓe ɓattitii Filipu jeyaaɗo Baytisayda ley
leydi Galili, ɓe mbi'i ɗum:
—Joomii amin, miɗen njiɗi yi'ude Iisaa.
22 Filipu yehi haalanowi Andire. Ɓe njot-
tinowi haala kaan Iisaa.
23 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Wakkati mo Laamɗo hollata teddeengal
Ɓii Neɗɗo oon yottake.
24 Goonga kaalanammi on: si wabbere
alkama uwake e leydi de nyolaay fu, hed-
doto wo wabbere wootere. Ammaa si nde
uwake e leydi nde nyolii fu, nde riman faa
heewa.
25 Neɗɗo fuu jiɗɗo yonki muuɗum,
mursan ki, ammaa jeebiiɗo yonki mum
e adunaaru ndu, damman ki, heɓan
nguurndam nduumiiɗam.
26 Si neɗɗo ina yiɗi gollande kam fuu,
jokka kam. Ɗo ngonumi fuu, ɗoon gol-
loowo am du wonata. Baabiiwo teddinan
gollanoowo kam.

No Iisaa sapporii maayde muuɗum

27 —Joonin ɓernde am torrake. Ɗume
mbi'ammi? Mi wi'an Abba hisinam e
wakkati o naa? Mi waawaa wi'ude noon
sabo wakkati o ni waddi kam.
28 Abba, mawnin innde maa.
Ndeen daande yuuri dow kammu wi'i:
—Mi mawninii nde, mi mawninan nde
katin.
29 Nde yimɓe darinooɓe ɗoon ɓeen nan-
noo daande ndeen, mbi'i ɗum wo riggaango
kammu. Woɓɓe mbi'i:
—Maleyka haaldi e makko!
30 Iisaa wi'i ɓe:
—Wanaa saabe am daande ndeen wardi,
wo saabe mooɗon.
31 Joonin adunaaru ndu sarete. Joonin
laamiiɗo adunaaru bonɗo oon faɗɗete
yaasin.
32 Miin le, si mi toownaama e leydi ndi, mi
fooɗan yimɓe fuu ngara to am.
33 Tawi haalaaji ɗiin o sapporii no o
maayrata.
34 Yimɓe ɓeen njaabii mo, mbi'i:
—Tawreeta oon anndinii min Almasiihu
wo duumotooɗo. Noy aan mbiirataa sanaa
Ɓii Neɗɗo oon toownee? Moy woni Ɓii
Neɗɗo oon?
35 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Annoora ina wondi e mooɗon wakkati
seeɗa tafon. Njahon gilla annoora ina hed-
dii e mooɗon, taa nimre hippoo on. Ja-
hoowo ley nimre anndaa ɗo yahata.
36 Ngoondinee annoora gilla imo wondi e
mooɗon yalla oɗon laatoo ɓiɓɓe annoora.

No yimɓe calorii goondinde Iisaa

Iisaa haalu ɗum tan, yehi suuɗowii ɓe.
37 Maandeeji kaayniiɗi ɗi o waɗi yeeso
maɓɓe ɗiin fuu, waɗaay de ɓe ngoondini mo,
38 faa haala annabi Esaaya kaan tabita:
«Joomiraaɗo, moy goondini waaju amin oon?
Moy ɓanginanaa baawɗe Joomiraaɗo?»§
39 Ɓe mbaawaano goondinde, sabo Esaaya
wi'iino du:
40 «Laamɗo wumnii gite maɓɓe,
yoornii ɓerɗe maɓɓe,
taa gite maɓɓe nji'a,
taa ɓerɗe maɓɓe paama,
taa ɓe tuuba, de o danna ɓe.»*
41 Esaaya wi'ii ɗum nde yiinoo darja Iisaa,
de haali haala makko.
42 Ammaa ɗum fuu e laataade, hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe heewɓe ngoondinii Iisaa.
De wo saabe Farisa'en waɗi de ɓe kuli hol-
lude ɓe ngoondinii taa ɓe mburtinee ley
waajordu.
43 Sabo yimɓe mana ɓe, ɗum ɓurani ɓe
Laamɗo mana ɓe.
44 Iisaa yeewnii, wi'i:
—Goondindo kam, wanaa miin tan
goondini, ammaa goondinii Nulɗo kam oon
du.
45 Neɗɗo fuu jiiɗo kam, yi'ii Nulɗo kam
oon.

† **12:13** Jabuura 118.25-26. ‡ **12:15** Jakariyaa 9.9. § **12:38** Esaaya 53.1. * **12:40** Esaaya 6.10.

46 Miin, mi warii ley adunaaru ndu wo
mi annoora, faa goondindo kam fuu taa
heddoo ley nimre.
47 Si nedɗo nanii waaju am de jokkaay
ɗum fu, wanaa miin sarotoo ɗum. Sabo mi
waraay faa mi saroo adunaaru, ammaa wo
faa mi hisina ndu ngardumi.
48 Caliidɔ kam de jaɓaay waajuuji am fu,
ina jogii carotoodɔ. Haala ka kaalumi kaan
sarotoo ɗum nyalaande sakitotoonde.
49 Sabo ko kaalumi ɗuum yuuraay e
am. Baabiiwo nulɗo kam oon hokki kam
yamiroore ko kaalammi e ko mbaajotoomi.
50 Miɗo anndi yamiroore makko ina
hokka nguurndam nduumiiɗam. Ɗuum
wadi de ko kaalumi ɗuum fuu, wo ko
Baabiiwo wi'i kam mi haala.

13

*No Iisaa lootiri koyɗe taalibaaɓe
muuɗum*

1 Gilla iidi Faltagol yottaaki, Iisaa ina an-
ndi wakkati mo dillata adunaaru faa yeccoo
to Baabiiwo oon warii. To adunaaru ga imo
yidi yimɓe makko, imo yidi ɓe kaddi njinngu
fuu.
2 Wakkati mo ɓe kiirtotoo oon, Ibiliisa
watti e ɓernde Yahuuda ɓii Simon Isikariy-
otto jambaade mo.
3 Iisaa na anndi Baabiiwo wattii huunde
fuu e junngo muuɗum, ina anndi to Laamɗo
yuuri, to Laamɗo yeccotoo du.
4 O ummii e hiraande ndeen, o ɓortii
saaya makko, o hooyi gudel, o fiili e makko.
5 Ndeen o wayli ndiyam e kaakol
lootorkol, o naati e lootude koyɗe taalibaaɓe
makko, imo yiggira ɗe gudel ngel o fiilii
ngeel.
6 Nde o yottinoo Simon Piyeer ndeen, wi'i
mo:
—Joomam, aan lootata koyɗe am naa?
7 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—A faamaay ko ngaɗammi ɗuum tafon, de
a faamowan caggal joonin.
8 Piyeer wi'i mo:
—A lootataa koyɗe am abada!
Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si mi lootanaay ma koyɗe maa fu, a
walaa ngeɗu to am.
9 Simon Piyeer wi'i mo:
—Joomam! Si wo noon, taa haaɗu e koyɗe
am tan, lootu juuɗe am e hoore am du.
10 Iisaa wi'i mo:
—Lootiidɔ fuu wo laaɓuɗo. Walaa ko
lootee si wanaa koyɗe muuɗum tan. Onon
on laaɓuɓe, de wanaa on fuu.
11 Tawi imo anndi jambotoodɔ mo oon.
Ɗum wadi de o wi'i wanaa on fuu ngoni
laaɓuɓe.
12 Nde Iisaa lootunoo koyɗe maɓɓe ndeen,
hooyi saaya muuɗum, ɓornii, joodii katin,
wi'i ɓe:
—On paamii ko ngaɗumi on ɗuum naa?
13 Oɗon noddira kam «Moodibbo», oɗon
noddira kam «Joomam». Ko mbi'oton ɗuum
wo goonga, sabo ɗuum ngonumi.
14 Ndelle, miin Joomii on, miin Moodibbo,
mi lootii koyɗe mon, tilay onon du lootun-
duron koyɗe.
15 Ko ngaɗumi on ɗuum wo tindinoore faa
onon du, ngaɗunduron hono ko ngaɗumi on
ɗuum.
16 Goonga kaalanammi on: maccuɗo
ɓuraa joomum teddude, nulaaɗo du ɓuraa
nulɗo ɗum.
17 Joonin kaa on paamii ɗum. Sini on
njokkirii noon fu, barke na woodanii on.
18 Wanaa haala mon on fuu kaalumi.
Miɗo anndi ɓe cuɓiimi ɓeen, de sanaa ko
Binndi ɗiin mbi'i ɗuum tabita: «Nyaamduɗo e
am oon, kam latiri kam teppere muuɗum.»*
19 Gilla joonin miɗo haalana on ɗum,
fadde majjum e yottaade, faa nde ɗum yottii
fuu, ngoondinon miin woni mo ngonumi.
20 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu
jaɓɓiiɗo mo nulumi, jaɓɓake kam. Neɗɗo
fuu jaɓɓiiɗo kam, jaɓɓake Nulɗo kam oon
du.

No Yahuuda jamborii Iisaa
*(Matta 26.20-25, Marku 14.17-21, Lukka
22.21-23)*

21 Caggal Iisaa haalii haalaaji ɗi fu, ɓernde
muuɗum metti sanne, wi'i:
—Goonga kaalanammi on: gooto moodon
jamboto kam.
22 Taalibaaɓe ɓeen yeewunduri. Ɓe paa-
maay mo o haalata haala mum.
23 Gooto e taalibaaɓe ɓeen, mo Iisaa
horsini oon, ina joodii ɗakkol muuɗum.
24 Simon Piyeer tamyani mo gite o yama
Iisaa haala moy haalata.
25 Taalibbo oon wahii ɗakkol makko, wi'i:
—Joomam, ɗum wo moye mbi'ataa?
26 Iisaa jaabii, wi'i:
—Mo kokkammi lonngere nde cu-
uwammi nde oon.
O suuwi nde, o hokki Yahuuda ɓii Simon
Isikariyotto oon.
27 Nde Yahuuda jaɓunoo lonngere ndeen,
Seyɗaani naati ɗum. Iisaa wi'i mo:
—Waɗu ko ngaɗataa ɗuum law!
28 Tawi fay gooto e joodiiɓe ɗoon ɓeen
faamaay ko Iisaa haalani mo ɗuum.
29 Sabo ko Yahuuda tiigii dannga ceede
maɓɓe ɗuum, yoga miilii Iisaa wi'i o
somonowoo iidi, naa danya ko o hokki
talkaaɓe.

* **13:18** Jabuura 41.10.

30 Nde Yahuuda nanngunoo lonngere
ndeen fu, yalti wakkati oon pay. Wo ɗum
jemma.

Haala yamiroore heyre

31 Nde Yahuuda wurtinoo ndeen, Iisaa
wi'i:
—Joonin Ɓii Neɗɗo teddinaama, Laamɗo
du teddiniraama saabe makko.
32 Si Laamɗo teddiniraama saabe makko,†
kam du teddinan mo e hoore muuɗum, ted-
dinan mo law.
33 Sukaaɓe am, miɗo wondi e mooɗon
seeɗa tafon. On piloto kam. Miɗo
wi'a on joonin hono ko mbi'unoomi
Alhuudiyankooɓe: on mbaawaa yaade to
njahammi toon.
34 Miɗo hokka on yamiroore heyre:
njiɗunduree! Hono no njiɗirmi on ni, onon
du njiɗunduron noon.
35 Wo noon yimɓe fuu annditirta wo on
taalibaaɓe am, ko njiɗundurɗon ɗuum.

No Iisaa holliri Piyeer wi'an anndaa ɗum
(Matta 26.31-35, Marku 14.27-31, Lukka
22.31-34)

36 Simon Piyeer wi'i mo:
—Joomam, toy njahataa?
Iisaa jaabii mo:
—To njahammi joonin toon, a waawaa
jokkude kam. De caggal joonin a jokkowan
kam!
37 Piyeer wi'i mo:
—Joomam, ko waɗi de mi waawaa
jokkude ma joonin? Yonki am kokkiti-
rammi saabe maaɗa.
38 Iisaa jaabii mo:
—Yalla a hokkitiran yonki maa saabe
am naa? Goonga kaalanammaami: fadde
ndontoori e joggude a wi'an a anndaa kam
kile tati.

14

No Iisaa wi'iri kam woni laawol

1 Iisaa wi'i taalibaaɓe muuɗum ɓeen:
—Taa umminee hakkillooji mon.
Ngoondinee Laamɗo, ngoondinee kam miin
du.
2 Cuuɗi keewɗi ina ngoni ley wuro Baaba
am. Si ɗum wanaano goonga mi haalantaa
on ɗum. Mi yahan, mi moyyinanowa on
nokku toon.
3 Ndelle, si mi moyyinanowii on nokku,
mi wartan katin mi hooya on faa onon du
ngonon to ngonammi toon.
4 Oɗon anndi laawol njahoowol to nja-
hammi toon.
5 Tomaa wi'i mo:
—Joomii amin, min anndaa to njahataa,
noy min anndirta laawol muuɗum?
6 Iisaa jaabii mo:
—Miin woni laawol, miin woni goonga,
miin woni nguurndam. Fay gooto waawaa
yahude to Baabiiwo si rewaay to am.
7 Si oɗon anndi kam, on anndan Baaba am
oon du. Gilla joonin oɗon anndi mo, on nji'ii
mo du.
8 Filipu wi'i mo:
—Joomii amin, hollu min Baabiiwo, ɗuum
ina heya min.
9 Iisaa wi'i mo:
—Filipu, no ngondirmi e mooɗon faa
ɓooyi nii fuu, de faa hannden a anndaay
kam naa? Jiiɗo kam fuu, yi'ii Baabiiwo. Noy
mbiirataa: «Hollu min Baabiiwo»?
10 Yalla a goondinaay miɗo woni e Baabi-
iwo, Baabiiwo du ina woni e am naa? Waa-
juuji ɗi mbaajiimi on ɗiin fuu, yuuraay e
hoore am. Wo Baabiiwo gondo e am oon
gollata golle muuɗum.
11 Ngoondinee kam ko mbiimi miɗo woni
ley Baabiiwo, Baabiiwo du ina woni ley
am. Fay si on ngoondinaay haala ka,
ngoondiniron kam saabe golleeji ɗiin.
12 Goonga kaalanammi on: neɗɗo fuu
goondinɗo kam, kam du gollan golleeji ɗi
ngollammi ɗiin, gollan ko ɓuri ɗi, sabo mi
yahan to Baaba am.
13 Mi waɗanan on huunde fuu ko ŋaariɗon
Laamɗo saabe am. Mi waɗan ɗum faa
Baabiiwo teddiniree saabe Ɓiɗɗo oon.
14 Si won ko ŋaariɗon Laamɗo saabe am,
mi waɗanan on.

No Iisaa wi'iri nuldan Ruuhu Ceniiɗo

15 —Si oɗon njiɗi kam, on njokkan
jamirooje am.
16 Mi nyaagoto Baabiiwo hokka on Ballo
goɗɗo, wonda e mooɗon faa abada.
17 Oon woni Ruuhu Goonga. Adunaaru
waawaa jaɓude mo, sabo nji'ataa mo, an-
ndaa mo. Onon le, oɗon anndi mo sabo imo
wondi e mooɗon, o heddoto ley mooɗon du.
18 Mi yoppataa on wo on atiime'en. Mi
wartowan to mooɗon.
19 Si ɓooytii seeɗa aduna oo yi'ataa kam
katin. De onon kaa, on nji'an kam. Saabe
miɗo wuuri, onon du on mbuuran.
20 Nyannde ndeen on paaman miɗo woni
ley Baabiiwo, oɗon ngoni e am, miɗo woni e
mooɗon.
21 Neɗɗo fuu tiigiiɗo jamirooje am de jokki
ɗe, kam woni jiɗɗo kam. Jiɗɗo kam, Baaba
am yiɗan ɗum. Miin du, mi yiɗan ɗum, mi
ɓanginanan ɗum hoore am.
22 Yahuuda, mo wanaa Yahuuda Isikariy-
otto oon, jaabii mo, wi'i:
—Joomam, noy ɓanginirantaa min hoore
maa, tawee a ɓanganaay adunaaru?
23 Iisaa jaabii mo, wi'i:

† **13:32** Fuɗɗoode aaya 32, «Si Laamɗo teddiniraama saabe makko», tawaaka e ɗereeji ɓurdi fuu ɓooyude ɗiin.

—Si neɗɗo ina yiɗi kam, jokkan haala am.
Baaba am du yiɗan ɗum. Miin e Baaba am
oon min ngaran to muuɗum min njooɗodoo
e muuɗum.
24 Neɗɗo fuu mo yiɗaa kam, jokkataa
haala am. Haala ka nanoton kaan, ka
wanaa haala am, wo ka haala Baabiiwo
nulɗo kam oon.
25 Ɗum kaalanammi on gilla miɗo tawdaa
e mooɗon.
26 Ruuhu Ceniiɗo, Balloowo on mo Baabi-
iwo nuldata on e dow innde am oon, kam
anndinta on kulle fuu. O miccintinan on ko
mbaajinoomi on ɗuum fuu.
27 Jam njoppidammi on, jam am
kokkammi on. Miin, mi hokkirtaa on no
aduna oo hokkirta on ni. Taa umminee
hakkillooji mon, taa kulee.
28 On nanii ko mbiimi on: «mi yahan,
de caggal ɗuum mi warta to mooɗon.» Si
on njiɗii kam fu, on ceyoto ko njahammi
to Baabiiwo, sabo Baabiiwo ɓuri kam ted-
dude.
29 Mi haalanii on joonin gilla ɗum waraay,
faa si ɗum warii fu, ngoonɗinon.
30 Mi haaldataa e mooɗon ko heewi katin,
sabo laamiiɗo adunaaru bonɗo oon ina
wara. Fay huunde o waawanaa kam.
31 Ammaa ko Baabiiwo yamiri kam, wo
ɗuum ngaɗammi, faa adunaaru faama
miɗo yiɗi ɗum. Ummee, ndillen ɗo!

15

*No Iisaa wi'iri kam woni cabiihi ngoon-
galaahi*

1 —Miin woni cabiihi ngoongalaahi,
Baaba am woni jom ngesa cabiije.
2 Liccal am dimaral fuu o tayan ɗum. Di-
moowal du fuu, o saltoto ɗum faa ɓeyda
rimude.
3 Onon du, gilla joonin on laaɓuɓe saabe
waaju mo mbaajiimi on oon.
4 Ngonee e am, miin du mi wonan e
mooɗon. Hono no liccal cabiihi waawiraa
rimude e hoore muuɗum sanaa tawee ingal
woni e cabiihi ni, hono noon onon du, on
mbaawaa rimude si on ngonaay e am.
5 Miin woni cabiihi, onon ngoni licce.
Neɗɗo fuu gonɗo e am, tawi miin du miɗo
woni e muuɗum, riman faa heewa. On
mbaawaa waɗude fay huunde si on ngalaa
e am.
6 Neɗɗo fuu mo wonaay e am, faɗɗete
yaasin hono no liccal tayaangal ni, de yoora.
Licce joorɗe ɗeen kawrundurte, paɗɗee ley
yiite, ɗe kuɓɓa.
7 Si oɗon ngoni e am, waaju am du ina
woni e mooɗon fu, nyaagee Laamɗo ko
muuyɗon fuu on keɓan.
8 Si on ndimii faa heewii, ɗuum hollan
wo on taalibaaɓe am. Ndeen Baaba am
mawninte.
9 Hono no Baabiiwo yiɗiri kam noon, miin
du njiɗirmi on. Ngonee ley njinngu am.
10 Si on njokkii jamirooje am, on ngo-
nan ley njinngu am hono no njokkirmi
jamirooje Baaba am de ngonumi e njinngu
muuɗum ni.
11 Mi waajake on ɗum faa seyo am wona
ley mooɗon, de seyo mon ngoon laatoo
hiɓɓungo.
12 Inan yamiroore am: njiɗunduree hono
no njiɗirmi on ni.
13 Huunde fuu ɓuraa njinngu ngu ɗo
mawnude: neɗɗo hokkitira yonki muuɗum
saabe yigiraaɓe muuɗum.
14 Onon, wo on yigiraaɓe am, si on ngaɗii
ko njamirmi on ɗuum.
15 Mi noddirtaa on maccuɓe katin sabo
maccuɗo anndaa ko joomum gollata. De
mi noddirii on yigiraaɓe, sabo ko narrumi
Baaba am ɗuum fuu, mi anndinii on.
16 Wanaa onon cuɓii kam, wo miin suɓii
on de yamiri on njahon ndimowon ɓiɓɓe, de
ɓiɓɓe mooɗon keddoo, faa Baabiiwo hokka
on huunde fuu ko nyaagoriɗon saabe am.
17 Inan ko njamirammi on: njiɗunduree.

*No aduna o wanyiri Iisaa e taalibaaɓe
muuɗum fuu*

18 —Si yimɓe adunaaru ɓeen ina mbanyi
on fu, anndee, miin ɓe artii wanyude.
19 Sini on laatakeno adunankooɓe fu,
ɓe njiɗanno on. Ammaa on nganaa
adunankooɓe. Mi suɓake on mi senndii on e
yimɓe adunaaru. Ɗum saabanii ɓe wanyude
on.
20 Miccitee ko mbi'unoomi on ɗuum:
«Maccuɗo ɓuraa joomum.» Si ɓe torrii kam,
ɓe torran on, onon du. Si ɓe njokkii haala
am, ɓe njokkan haala mooɗon kaan du.
21 Ɓe ngaɗiranan on ɗum fuu saabe am,
sabo ɓe anndaa Nulɗo kam oon.
22 Si mi waraayno, mbaajiimi ɓe, ɓe
ngalaano hakke. De joonin kaa mi warii,
mi waajake ɓe, ɓe ngalaa geldol fuu e dow
hakkeeji maɓɓe.
23 Neɗɗo fuu banyuɗo kam, wanyii Baaba
am oon du.
24 Mi gollii golleeji yeeso maɓɓe ɗi fay
gooto gollaay. Si mi gollaayno kujje ɗeen fu,
ɓe ngalaano hakke. Ammaa joonin ɓe nji'ii
ɗe fuu, de iɓe keddii iɓe mbanyi kam, miin e
Baaba am.
25 Ɗum waɗii faa tabintina ko winndaa
ley Tawreeta maɓɓe: «Ɓe mbanyii kam
ɓolum.»*
26 Ruuhu Goonga yuuroowo to Baabiiwo,
Balloowo on mo nuldammi on oon, nde
wari fu, kam seedantoo kam.

* **15:25** Jabuura 35.19, 69.5.

27 Onon du, on ceedanto kam sabo oɗon
ngondi e am gilla fuɗɗoode.

16

1 —Mi waajake on ɗum faa taa njoppon
goonɗinal.
2 Ɓe mburtinan on cuuɗi baajorɗi.
Wakkati warowan nde barɗo on fuu
miilotoo waɗii ko weli Laamɗo.
3 Ɓe ngaɗan ɗum sabo ɓe anndaa Baabi-
iwo oon, ɓe anndaa kam miin du.
4 Mi waajake on ɗum, faa nde wakkati oon
waroyi fu, miccoɗon mi haalaniino on ɗum.

Haala golle Ruuhu Ceniiɗo

—Mi haalanaay on gilla arande sabo miɗo
wondi e mooɗon.
5 Joonin inan miɗo yeccoo to Nulɗo kam
oon, de fay gooto mooɗon yamaay kam to
njahammi.
6 On cunake sanne saabe ko kaalanmi on
ɗuum.
7 Ɗum fuu e laataade, miɗo haalana on
goonga: mi yaha ni ɓuri nafude on. Sabo
si mi yahaay, Balloowo on oon waratаa to
mooɗon. De si mi yehii, mi nuldan on mo.
8 Si o warii fu, o laaɓinanan yimɓe
adunaaru dow hakkeeji muɓɓen e dow
fonnditaare e sariya.
9 Dow hakkeeji, sabo ɓe ngoonɗinaay
kam.
10 Dow fonnditaare, sabo miɗo yeccoo to
Baabiiwo oon, on nji'ataa kam katin.
11 Dow sariya du, sabo laamiiɗo adunaaru
bonɗo oon saraama.
12 Miɗo jogii ko heewi katin ko mi waajoo
on, ammaa on mbaawtataa ɗum joonin.
13 Nde Ruuhu Goonga oon wari fuu,
ɗowan on faa paamon goonga fuu. Sabo ko
o haalata ɗuum wanaa e makko yuurata. Wo
ko o nani o haalanta on, o humpitan on ko
waroyta.
14 O teddinan kam, sabo o hooyan ko
njeymi ɗuum, de o humpita on.
15 Ko Baabiiwo oon jogii fuu, miin jeyi.
Ɗum waɗi mbiimi o humpitan on ko o heɓi
e am ɗuum.

No mettorgal waylitortoo seyo

16 —Si ɓooytii seeɗa, on nji'ataa kam, de si
ɓooytowii seeɗa katin, on nji'owan kam.
17 Yoga e taalibaaɓe makko ɓeen
yamunduri, mbi'i:
—Ɗume woni maanaa haala makko ko o
wi'i «si ɓooytii seeɗa, on nji'ataa kam de si
ɓooytowii seeɗa fu, on nji'owan kam katin»?
Ɗume woni maanaa ko o wi'i «sabo mi yahan
to Baabiiwo» ɗuum?
18 Ɓe mbi'i:
—«Si ɓooytii seeɗa», ɗume ɗum fiirtata?
Min paamaay ko o wi'i ɗuum.
19 Iisaa faamii iɓe njiɗi lamndaade ɗum,
de wi'i ɓe:
—Oɗon yamundura maanaa haala am ka:
«Si ɓooytii seeɗa on nji'ataa kam, de si
ɓooytowii seeɗa fu, on nji'owan kam katin.»
20 Goonga kaalanammi on: on mboyan,
on mboytoto, tawee yimɓe adunaaru ɓeen
ina ceyii. On cunoto, ammaa cunu mooɗon
waylitoto seyo.
21 Si debbo na rima fu, ɓernde muuɗum
mettan sabo wakkati muuɗum warii. Am-
maa si cukalel ngel rimaama fu, o micci-
tataako naawalla ndimu makko saabe seyo
ko o heɓi ɓiɗɗo ley adunaaru ɗuum.
22 Onon du hono noon cunortoɗon joonin,
ammaa mi yiitan on katin, de ɓerɗe mooɗon
ceyoo sanne. Ndeen fay gooto waawaa bon-
nude seyo mooɗon.
23 Nyannde ndeen, on yamataa kam fay
huunde. Goonga kaalanammi on: huunde
fuu ko nyaagiɗon Baabiiwo oon, hokkiran
on saabe am.
24 Faa joonin, walaa fuu ko nyaagoriɗon
saabe am. Nyaagee, on keɓan, faa seyo
mooɗon heewa.

Haala jaalagol Iisaa adunaaru

25 —Ko kaalanmi on joonin ɗuum wo
haala kippaaka. De wakkati waran mo mi
hippataa haala. Ndeen kaa mi haalanan on
haala Baabiiwo faa laaɓa.
26 Nyannde ndeen on nyaagorto Laamɗo
saabe am. Mi wi'aay mi nyaaganto on
Baabiiwo,
27 sabo Baabiiwo e hoore muuɗum ina
yiɗi on. O yiɗirii on saabe ko njiɗuɗon kam,
on ngoonɗinii to Laamɗo yuurumi.
28 Mi yuurii to Baabiiwo, mi warii e
adunaaru. Joonin miɗo dilla adunaaru ndu,
mi yeccoo to Baabiiwo.
29 Taalibaaɓe makko mbi'i mo:
—Joonin kaa, a haalii faa laaɓi, walaa fuu
ko kippuɗaa.
30 Joonin kaa, min paamii aɗa anndi hu-
unde fuu, a haajaaka fay gooto yame. Saabe
ɗuum waɗi de min ngoonɗini wo a yuuruɗo
to Laamɗo.
31 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—Joonin, on ngoonɗinii naa?
32 Wakkati ina wara, o warii joonin, ɗo
on fuu caakotoɗon, mono fuu hoota suudu
muuɗum, njoppon kam mi perwuɗo. Am-
maa mi wanaa perwuɗo, sabo Baabiiwo
oon ina wondi e am.
33 Mi haalanii on ɗum, faa keɓon jam ley
gondal am. Ley adunaaru ndu on keɓan
torra, ammaa cemmbinee ɓerɗe mon, sabo
miin, mi jaalake adunaaru ndu!

17

No Iisaa du'orii saabe taalibaaɓe muuɗum

1 Nde Iisaa waajinoo waajuuji ɗiin ndeen,
tiggitii kammu, wi'i:

—Baabiiwo, wakkati oon warii, teddin
Ɓiya, faa Ɓiya oon du teddine.
2 Sabo a hokkii mo baawɗe dow neɗɗo
fuu, faa o hokka ɓe kokkuɗaa mo ɓeen fuu
nguurndam nduumiiɗam.
3 Nguurndam nduumiiɗam wo anndude
ma, aan Laamɗo gooto goongaajo oon, e
anndude Iisaa Almasiihu mo nulɗaa oon.
4 Mi teddinii ma e dow leydi ndi, mi
yottinii gollal ngal kokkuɗaa kam mi golla
ngaal.
5 Joonin kaa, Baabiiwo, teddinam yeeso
maa darja mo ngoodunoomi to maaɗa gilla
adunaaru ndu tagaaka.

6 Yimɓe ɓe kokkuɗaa kam e adunaaru ndu
ɓeen, mi ɓanginanii ɗum'en innde maa. Aan
jeyi ɓe, a hokkii kam ɓe, iɓe njokki haala
maa.
7 Joonin kaa, ɓe anndii ko kokkuɗaa kam
ɗuum fuu to maaɗa yuuri,
8 sabo mi haaltanii ɓe haalaaji ɗi
kokkuɗaa kam ɗiin. Ɓe njaɓii ɗi, ɓe
keɓii tannyoral wo to maaɗa yuurumi, ɓe
ngoonɗinii aan nuli kam.
9 Miɗo nyaage saabe maɓɓe. Mi nyaa-
gataako saabe adunaaru nduun, miɗo nyaa-
goo saabe ɓe kokkuɗaa kam ɓeen, sabo aan
jeyi ɓe.
10 Ɓe njeymi fuu, wo aan jeyi, ɓe njeyɗaa
fuu, wo miin jeyi. Mi teddiniraama saabe
maɓɓe.
11 Joonin mi heddataako ley adunaaru
katin. To maaɗa njahammi. De kamɓe
kaa, ɓe keddoto e mayru. Aan Baabiiwo
Ceniiɗo, reenir ɓe baawɗe innde maaɗa nde
kokkuɗaa kam ndeen, faa ɓe laatoo gootum
hono no meeɗen ni.
12 Nde ngondunoomi e maɓɓe ley
adunaaru ndu ndeen, mi reenirii ɓe baawɗe
innde maa nde kokkuɗaa kam ndeen, mi
tinnake e maɓɓe. Fay gooto halkaay si
wanaa jeyɗo halkude oon, faa ko sappaa
e Binndi ɗiin ɗuum tabita.
13 Joonin kaa miɗo wara to maaɗa.
Miɗo haala haalaaji ɗi gilla miɗo heddii e
adunaaru ndu tafon, faa seyo am heewa ley
maɓɓe.
14 Mi yottinanii ɓe haala maa. Adunaaru
ndu wanyii ɓe, sabo ɓe njeyaaka e mayru,
hono no miin du mi jeyiraaka e mayru ni.
15 Mi nyaagaaki ittaa ɓe e adunaaru ndu,
de miɗo nyaage ndeenaa ɓe e bonɗo oon.
16 Ɓe njeyaaka e adunaaru ndu, hono no
miin du mi jeyiraaka e mayru ni.
17 Ceniraa ɓe e goonga.* Haala maa woni
goonga.
18 Hono no nulirɗaa kam e adunaaru ndu
noon, miin du nulirmi ɓe e mayru.
19 Miɗo senira hoore am saabe maɓɓe, faa
kamɓe du ɓe laatoo seniraaɓe goonga.
20 Wanaa saabe maɓɓe tan nyaagan-
tomaami. Miɗo nyaaganoo du saabe
goonɗinirɓe kam e waajuuji maɓɓe ɓeen.
21 Miɗo nyaage faa ɓe fuu ɓe laatoo goo-
tum. Hono no aan Baabiiwo ngonirɗaa e am
noon, e miin du ngonirmi e maaɗa, kamɓe
du ɓe ngona e meeɗen, faa adunaaru ndu
goonɗina aan nuli kam.
22 Mi hokkii ɓe teddeengal ngal kokkuɗaa
kam ngaal, faa ɓe laatoo gootum, hono no
laatoriɗen gootum ni,
23 miin e maɓɓe, aan du e am. Ɗum
wo faa ɓe laatodoo gooto kiɓɓuɗo. Ndeen
adunaaru ndu faaman aan nuli kam, ndu
faaman du aɗa yiɗi ɓe hono no njiɗirɗaa
kam ni.
24 Baabiiwo, miɗo yiɗi ɓe kokkuɗaa kam
ɓeen ngonda e am nokku fuu ɗo tawaami,
faa ɓe nji'a teddeengal ngal kokkuɗaa kam
ngaal sabo a yiɗii kam gilla adunaaru ndu
joyyinaaka.
25 Baabiiwo ponnditiiɗo, adunaaru ndu
anndaa ma, de miin kaa miɗo anndi ma. Ɓee
ɗo du ina anndi aan nuli kam.
26 Mi anndinii ɓe ko ngonɗaa, mi ɓeydan
anndinde ɓe, faa njinngu ngu njiɗɗaa kam
nguun wona e maɓɓe, miin du mi wona e
maɓɓe.

18

No Iisaa nanngiraa
(Matta 26.47-56, Marku 14.43-50, Lukka 22.47-53)

1 Nde Iisaa du'inoo ɗum fu, yaadi e
taalibaaɓe muuɗum, peyyiti gooruwol
bi'eteengol Kedoron. Toon na woodi nokku
keewɗo leɗɗe. Ɓe naati toon.
2 Yahuuda jambotoodo mo oon ina anndi
nokku oon, sabo Iisaa e taalibaaɓe muuɗum
ina mboowi hawritinde toon.
3 Yahuuda yaari oorngal sordaasiiɓe e
gollooɓe yuuruɓe to hooreeɓe almaami'en e
Farisa'en. Ɓe ngari toon, iɓe njogii fitillaaji
e jaynorɗe e kaɓitirɗe.
4 Iisaa ina anndi ko warata e muuɗum
fuu, jakkitii ɓe, wi'i:
—Moy pilotoɗon?
5 Ɓe njaabii mo:
—Iisaa Nasaraatuujo oon.
O wi'i ɓe:
—Wo miin.
Yahuuda jambotoodo mo oon du ina darii
ɗoon ina wondi e maɓɓe.
6 Nde Iisaa wi'unoo «Wo miin» ndeen, ɓe
njaatiri gaɗa ɓe caami e leydi.
7 Iisaa yami ɓe katin:
—Moy pilotoɗon?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:

* **17:17** E ley geresankoore haala Senude kaan ina holla ko Laamɗo suɓii de senndi faa golla muuyɗe muuɗum.

—Iisaa Nasaraatuujo oon.
8 Iisaa wi'i ɓe:
—Mi wi'ii on, wo miin! Si wo miin pilotoɗon, accee ɓee kaa njaha.
9 Noon ɗum laatorii, faa haala Iisaa kaan tabita: «Mi lallinaay fay gooto e ɓe kokkuɗaa kam ɓeen.»
10 Simon Piyeer ina jogii kaafaahi, soorti ki, soppi maccuɗo Almaami Mawɗo nowru nyaamru faa ndu tayi. Golloowo oon ina wi'ee Malkus.
11 Ndeen Iisaa wi'i Piyeer:
—Soornu kaafaahi maa ki e hulgo muuɗum. Aɗa miilii mi yardataa horde torra nde Baabiiwo hokki kam ndeen naa?
12 Ɗoon sordaasiiɓe e mawɗo muɓɓen e gollanooɓe hooreeɓe Alhuudiyankooɓe nanngi Iisaa, kaɓɓi ɗum.
13 Ɓe njaari ɗum to Annas tafon. Annas wo esoo Kayafas laatiiɗo Almaami Mawɗo ley hitaande ndeen.
14 Tawi kanko Kayafas oon dawrannoo hooreeɓe Alhuudiyankooɓe dabare, tindini ɓe, wi'i: ko ɓuri woodde e yimɓe lenyol ngol, neɗɗo gooto maayana ɓe.*

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa
(Matta 26.69-70, Marku 14.66-68, Lukka 22.55-57)

15 Simon Piyeer e taalibaajo goɗɗo njokki Iisaa. Taalibaajo oon ina anndunduri e Almaami Mawɗo oon, ɗuum wadi de o heɓi naaddude e Iisaa galle Almaami Mawɗo oon.
16 Piyeer kaa darii yaasin to dammbugal toon. Taalibaajo anndundurɗo e Almaami Mawɗo oon, yalti haaldi e debbo doomoowo dammbugal ngaal oon, nanni Piyeer.
17 Korɗo doomoowo dammbugal oon yami Piyeer:
—Aan le, a wanaa gooto e taalibaaɓe gorko oon naa?
Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Mi wanaa!
18 Tawi golloo ɓe e doomooɓe kuɓɓiino yiite ina yuuloo sabo jaangol ina woodi. Piyeer du na darodii e maɓɓe ina yuuloo.

No mawɓe diina carorii Iisaa
(Matta 26.59-66, Marku 14.55-64, Lukka 22.66-71)

19 Ndeen Almaami Mawɗo oon yami Iisaa haala taalibaaɓe muuɗum e waaju mum.
20 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Mi ɓanginanii adunaaru ndu waaju am. Wakkati fuu miɗo waajoo ley cuudi baajordi e ley suudu dewal mawndu to Alhuudiyankooɓe fuu kawritata toon. Walaa fuu ko kaaldumi cuncukka.
21 Ko saabii aɗa yama kam? Yamu hettindaniiɓe kam ɓeen. Kamɓe kaa, iɓe anndi ko mbaajiimi ɗuum.
22 Nde Iisaa haalnoo ɗum ndeen, gooto e doomooɓe ɓeen feenyi ɗum, wi'i:
—Nii njaabortoɗaa Almaami Mawɗo naa?
23 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si ko boni mbiimi, haalanam ko boni e majjum. Si tawii ko woodi mbiimi du, ko wadi de piiɗaa kam?
24 Ndeen Annas nuldi mo to Kayafas Almaami Mawɗo oon, imo haɓɓaa.

No Piyeer wi'iri anndaa Iisaa katin
(Matta 26.71-75, Marku 14.69-72, Lukka 22.58-62)

25 Simon Piyeer ina darii toon ina yuuloo. Ɓe mbi'i mo:
—Aan, a wanaa gooto e taalibaaɓe makko ɓeen naa?
O yeddi, o wi'i:
—Mi wanaa!
26 Gooto e golloo ɓe Almaami Mawɗo oon, sakiike mo Piyeer tayunoo nowru muuɗum oon, wi'i:
—Wanaa mi yiidii ma e makko ley nokku keewɗo leɗɗe toon naa?
27 Piyeer yeddi katin, de wakkati oon pay, ndontoori joggi.

No Iisaa saroraa yeeso Pilaatu
(Matta 27.1-2, 11-14, Marku 15.1-5, Lukka 23.1-5)

28 Caggal ɗuum, ɓe itti Iisaa to Kayafas gilla fajiri kecco, ɓe njaari mo to laamordu goforneer oon. Yaaruɓe mo ɓeen naataay suudu nduun, sabo si ɓe naatiino fu, ɓe tuunan e ley diina, de ɓe mbaawaa nyaamude nyaamdu iidi Faltagol nduun.
29 Pilaatu, goforneer oon, yalti yehi to maɓɓe yaasin toon, wi'i ɓe:
—Ɗume peldoton gorko o?
30 Ɓe njaabii mo:
—Si o gollaayno ko boni, min ngaddataano mo to maaɗa.
31 Ndeen Pilaatu wi'i ɓe:
—Njaaree mo, caroɗon mo sariya mooɗon.
Alhuudiyankooɓe ɓeen njaabii:
—Laamu hokkaay min laawol warude fay gooto.
32 Nii haala ka Iisaa haalnoo dow maayde muuɗum kaan tabitiri.
33 Pilaatu yeccii naati laamordu nduun, noddi Iisaa, wi'i ɗum:
—Aan woni kaananke Alhuudiyankooɓe oon naa?
34 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Aan e hoore maa wi'i noon naa woɓɓe narruɗaa?
35 Pilaatu jaabii mo:

* **18:14** Yuhanna 11.49-50.

—Miin, mi Alhuudiyanke naa? Ɗume
ngaɓuɓaa de lenyol maa e hooreeɓe al-
maami'en ngaddi ma to am?
36 Iisaa jaabii, wi'i:
—Laamu am jeyaaka e adunaaru ndu.
Sini ingu jeyanoo e adunaaru ndu, gollooɓe
am kaɓanno taa mi naata juuɓe hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe. De si goonga laamu am
ɗuuraay e adunaaru ndu.
37 Ndeen Pilaatu wi'i mo:
—Ndelle, a kaananke naa?
Iisaa jaabii, wi'i:
—Aan e hoore maa haali, wo mi
kaananke. Walaa fuu ko ndimiraami de
ngarmi ley adunaaru ndu si wanaa faa mi
seedoo goonga. Neɓɓo fuu jiɓɓo goonga, ina
nana daande am.
38 Pilaatu wi'i mo:
—Goonga? Ɗume woni goonga?
Nde Pilaatu ɗamunoo ɓum fu, yalti katin,
tawtowi Alhuudiyankooɓe ɓeen to yaasin
toon, wi'i ɓe:
—Mi heɓaay feloore fay wootere e makko.
39 Kaa ley al'aada mooɓon, iidi Falt-
agol fuu miɓo yoofana on kasunke gooto.
Oɓon njidi mi yoofana on kaananke Alhu-
udiyankooɓe oon naa?
40 Ɓe fuu ɓe peekii, ɓe mbi'i:
—Wanaa oon, Barabas min njidi.
Barabas le wo muurtunooɓo.

19

1 Ndeen Pilaatu yamiri Iisaa nanngee,
fiyee dorri.
2 Sordaasiiɓe ɓeen canyi taarde gi'e, kippi
e hoore makko, ɓorni mo saaya mboɓeeha.*
3 Ɓe ɓattitii mo, iɓe mbi'a:
—Foofoo, kaananke Alhuudiyankooɓe!
Iɓe peenya mo.
4 Pilaatu yalti katin, wi'i Alhu-
udiyankooɓe ɓeen:
—Mi wurtinan mo faa anndon mi heɓaay
feloore fay wootere e makko.
5 Ndeen Iisaa wurtinaa yaasin ina hip-
pii taarde gi'e ndeen, ina ɓornii saaya
mboɓeeha kaan. Pilaatu wi'i ɓe:
—Inan gorko oo!
6 Nde hooreeɓe almaami'en e gollooɓe
muɓɓen ɓeen njiinoo mo ndeen, peekii
mbi'i:
—Tontu mo e leggal palaangal! Tontu mo
e leggal palaangal!
Pilaatu wi'i ɓe:
—Nanngee mo onon tonton mo, sabo miin
kaa, mi heɓaay feloore e makko.
7 Alhuudiyankooɓe njaabii mo:
—O luttii sariya amin. E ley sariya amin
oon kaa tilay o waree, sabo o waɗii hoore
makko o Ɓii Laamɓo.
8 Nde Pilaatu nannoo haala kaan ndeen,
kulol muuɓum ɓeydii.
9 O naati suudu nduun katin o wi'i Iisaa:
—Toy ɗuurataa?
Iisaa jaabaaki mo fay huunde.
10 Ndeen Pilaatu wi'i mo:
—Yalla a haaldataa e am naa? Yalla a an-
ndaa miɓo waawi yoppude ma, miɓo waawi
tontude ma?
11 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si wanaa Laamɓo hokki ma baawɓe, a
waawanaa kam fay huunde. Ɗuum waɗi de
gattuɓo kam e junngo maaɓa oon ina ɓuri
maa hakkeeji.
12 Gilla ndeen Pilaatu ina filoo yoppude
mo. Ɗum waɗi de Alhuudiyankooɓe ina
peekoo, ina mbi'a:
—Sini a yoppii mo, a wanaa yigoo
kaananke Roma mawɓo oon. Neɓɓo fuu
gaɓuɓo hoore muuɓum kaananke wo ganyo
kaananke Roma.
13 Nde Pilaatu nannoo haalaaji ɓiin
ndeen, wurtini Iisaa, jooɓii dow jooɓorgal
sariya, nokku bi'eteeɓo Kaaye Cehaaɓe (e
ibraninkoore na wi'ee Gabbata).
14 Ndeen wo nyannde segilanteende iidi
Faltagol, wakkati hakkunde naange. Pi-
laatu wi'i Alhuudiyankooɓe:
—Inan kaananke mooɓon!
15 Ɓe ɗeewnii semmbe:
—War mo! War mo! Tontu mo e leggal
palaangal!
Pilaatu jaabii, wi'i:
—Mi tonta kaananke mooɓon oon naa?
Hooreeɓe almaami'en ɓeen mbi'i:
—Min ngalaa kaananke si wanaa
kaananke Roma mawɓo oon.
16 Ndeen o hokki ɓe Iisaa faa ɓe tontowa
ɓum.

No Iisaa tontiraa dow leggal palaangal
(Matta 27.32-44, Marku 15.21-32, Lukka 23.26-43)

Ndelle sordaasiiɓe ɓeen nanngi Iisaa,
njaadi e muuɓum.
17 Iisaa yalti ina ronndii leggal muuɓum
palaangal faa yottii nokku bi'eteeɓo Laala-
gal Hoore (e ibraninkoore na wi'ee Golgata).
18 Ɗoon ɓe tontidi mo e woɓɓe ɓiɓo: oo
gere nano, oo du gere nyaamo, Iisaa ina
tummbii.
19 Pilaatu yamiri ɓe mbinnda e alluwal, ɓe
takka ngal e leggal palaangal ngaal. Binndi
dow maggal na mbi'a: IISAA NASARAATUUJO,
KAANANKE ALHUUDIYANKOOƁE.
20 Alhuudiyankooɓe heewɓe njanngi
binndi ɓiin sabo ɓo Iisaa tontaa ɓoon
woɓɓaa ngalluure ndeen. Alluwal ngaal
winndaama e ibraninkoore e geresankoore
e romankoore.

* **19:2** Wakkati Iisaa, saaya mboɓeeha wo saaya ka kaananke ɓornotoo.

21 Ndeen hooreeɓe almaami'en ɓeen mbi'i
Pilaatu:
—Taa winndu: «Kaananke Alhu-
udiyankooɓe», winndu: «o wi'ii kanko woni
kaananke Alhuudiyankooɓe».
22 Pilaatu jaabii:
—Ko mbinndumi ɗuum winndaama,
tilake.
23 Nde sordaasiiɓe ɓeen tilinoo tontude
Iisaa ndeen, pecci kaddule makko pecce
nay. Mono fuu hooyi feccere muuɗum. Ɓe
kooyi saaya makko du. Saaya kaan walaa
nyoogol. Ka fuu ka lefol gootol.
24 Sordaasiiɓe ɓeen kaaldi:
—Taa ceeken saaya ka. Ngaɗen ka cum-
nal, ndaaren moy heɓata ka.
Ɗum waɗii, faa ko sappaa e Binndi ɗiin
ɗuum tabita:
«Ɓe peccii kaddule am hakkunde maɓɓe,
ɓe ngaɗii saaya am cumnal.»†
Noon sordaasiiɓe ɓeen ngaɗi.
25 Inna Iisaa, e sakiike inna muuɗum
debbo, e Mariyama dee Kolopa, e Mariyama
mo Magdala ina ndarii ɗakkol leggal ngal
Iisaa tontaa e muuɗum ngaal.
26 Iisaa yi'i inna muuɗum e taalibaajo
muuɗum korsuɗo oon ina ndarodii, wi'i
inna mum:
—Inna, inan ɓiya!
27 Ndeen o wi'i taalibaajo oon:
—Inan inna maaɗa.
Gilla wakkati oon taalibaajo oon yaari
Mariyama wuro muuɗum.

Haala maayde Iisaa
(Matta 27.45-56, Marku 15.33-41, Lukka 23.44-49)

28 Caggal ɗuum, Iisaa anndi walaa fuu ko
heddii. Faa tabintina ko Binndi ɗiin mbi'i
ɗuum, o wi'i:
—Mi ɗomɗii!‡
29 Loongel keewngel ndiyam lammuɗam
ina woni ɗoon. Ɓe cuuwi tekkere e ndiyam
lammuɗam ɗaam, ɓe kaɓɓi e loosol lekki
hisop, ɓe ɓattini e hunnduko makko.
30 Nde Iisaa meeɗunoo ɗam ndeen, wi'i:
—Tilake!
O turi hoore makko, o yoofi yonki makko.
31 Ndeen wo nyannde segilanteende
iidi. Hooreeɓe Alhuudiyankooɓe nyaagii
Pilaatu faa koyɗe tontaaɓe ɓeen kelee, de ɓe
adee, taa terɗe ɗeen keddoo e leɗɗe ɗeen
nyalaande fowteteende. Sabo nyannde
ndeen wo teddunde.
32 Ndelle sordaasiiɓe ɓeen ngari, keli ko-
rre worɓe ɗiɗo tontidanooɓe e Iisaa ɓeen.
33 Ammaa nde ɓe njottinoo Iisaa ndeen, ɓe
tawi o maayii. Ɗum waɗi de ɓe kelaay korre
makko.
34 De gooto e sordaasiiɓe ɓeen yuwi Iisaa
labbo e wuttudu. Wakkati oon fu, yiiyam e
ndiyam njuppii.
35 Neɗɗo ceediiɗo ɗum oon yi'i ɗum.
Seedaaku makko du wo goonga. Kaalɗo
oon ina anndi haalii goonga, faa onon du,
ngoonɗinon.
36 Ɗum fuu waɗii, faa ko Binndi ɗiin mbi'i
ɗuum tabita:
«Fay gootal e yi'e makko helataake.»§
37 Ɗi mbi'i katin:
«Ɓe ndaaran mo ɓe njuwnoo oon.»*

No ɓanndu Iisaa wattiraa e saabeere
(Matta 27.57-61, Marku 15.42-47, Lukka 23.50-56)

38 Caggal ɗuum, Yuusufi Arimatiyanke
nyaagii Pilaatu faa hooya ɓanndu Iisaa. Pi-
laatu jaɓani mo ɗum. O hooyi ndu. Tawi
Yuusufi oon wo taalibaajo Iisaa e cuncukka,
sabo imo hula hooreeɓe Alhuudiyankooɓe.
39 Nikodemu jaanooɗo to Iisaa jemma
oon du wari, waddi urdiiji jillunduraaɗi
bi'eteeɗi miiri e alowe.† Teddeefi majjum
wo hono kilooji capanɗe tati e ɗiɗi.
40 Kamɓe ɗiɗo ɓe kooyi ɓanndu Iisaa,
ɓe piili ndu e kasanke gattaaɗo urdiiji
ɗiin hono no Alhuudiyankooɓe mboowiri
uwirde maayɓe muɓɓen ni.
41 Ɗo Iisaa tontanoo ɗoon ina woodi
nokku keewɗo leɗɗe. Ley nokku oon ina
woodi saabeere heyre ɗo fay gooto wat-
taaka abada.
42 Ɓe ngatti ɓanndu Iisaa ley saabeere
ndeen sabo nyannde ndeen wo nyannde
nde Alhuudiyankooɓe cegilantoo nyannde
fowteteende, de saabeere ndeen ina ɓadii
ɗo Iisaa tontanoo ɗoon.

20

Haala iirtagol Iisaa
(Matta 28.1-8, Marku 16.1-8, Lukka 24.1-12)

1 Nyannde alan, go'aɓerde e jeɗɗiire
ndeen, Mariyama mo Magdala hejji, yehi to
saabeere toon. O tawi hayre uddiranoonde
saabeere ndeen tallitaama.
2 O doggi, o yehi to Simon Piyeer e taal-
ibaajo mo Iisaa horsinnoo oon, o wi'i ɓe:
—Ɓe ittii Joomii en e saabeere ndeen, mi
anndaa fuu ɗo ɓe ngatti mo.
3 Piyeer e taalibaajo oon njalti, njehi to
saabeere toon.
4 Ɓe ɗiɗo fuu, iɓe ndogga. Taalibaajo oon
daɗi Piyeer, artii ɗum e saabeere ndeen.
5 O yuurnii, o yi'i kasanke oon wo ɓolo, de
o naataay.
6 Simon Piyeer, kam kaa nde yottinoo fu,
naati, tawi kasanke oon ina waalii.

† **19:24** Jabuura 22.19. ‡ **19:28** Jabuura 22.16. § **19:36** Wurtagol 12.46, Jabuura 34.21. * **19:37** Jakariyaa 12.10.
† **19:39** Miiri wo ɗakkere uurnde. Alowe du wo conndi leɗɗe uurɗe.

7 Lefol piilanoongol e hoore Iisaa ngool
tawdaaka e kasanke oon, ngol tawaama in-
gol sowii e feere maggol.
8 Ndeen taalibaajo artinoodo yottaade
oon, kam du naati, yi'i, goondini.
9 Tawi ɓe paamaayno tafon ko Binndi ɗiin
mbi'i ina tilsi Iisaa ummitoo e maayde.
10 Caggal ɗuum, taalibaaɓe ɗiɗo ɓeen
kooti.

No Iisaa ɓangirani Mariyama mo Magdala
(Matta 28.9-10, Marku 16.9-11)

11 Mariyama le ina darii ɗo dammbugal
saabeere ɗoon, ina woya. O turii, o yuurnii
ley saabeere ndeen.
12 O yi'i maleyka'en ɗiɗo ɓe kaddule da-
neeje ina njoodii ɗo ɓanndu Iisaa nduun
wonnoo ɗoon, gooto faro hoore, gooto oon
du faro koyɗe.
13 Maleyka'en ɓeen mbi'i mo:
—Banndam debbo, ɗume mboyataa?
O jaabii ɓe, o wi'i:
—Ɓe ittii Joomam ɗo, de mi anndaa fuu to
ɓe ngattowi ɗum.
14 Nde o haalnoo haala kaan ndeen, o
waylitii, o yi'i Iisaa ina darii, de o annditaay
ɗum.
15 Iisaa wi'i mo:
—Banndam debbo, ɗume mboyataa? Moy
pilotoɗaa?
Mariyama miilii wo golloowo nokku oon
haaldata e muuɗum, wi'i mo:
—Joomam, si aan itti mo ɗo, haalanam ɗo
ngattuɗaa mo, faa mi hooya mo.
16 Iisaa wi'i mo:
—Mariyama!
O yeeyii, o wi'i e ibraninkoore:
— *Rabbunii!* (ɗum na fiirta «Moodibbo»).
17 Iisaa wi'i mo:
—Taa meemam, sabo mi yeeŋaay to Baabi-
iwo tafon. Yahu to sakiraaɓe am, mbi'aa ɓe
mi yeeŋan mi yaha to Baaba am, wo Baaba
mooɗon du, to Laamɗo am, wo Laamɗo
mooɗon du.
18 Mariyama mo Magdala haalanowi taal-
ibaaɓe ɓeen, wi'i ɓe:
—Mi yi'ii Joomii en oon.
O haalani ɓe ko Iisaa haalani mo ɗuum
fuu.

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe muuɗum
(Matta 28.16-20, Marku 16.14-18, Lukka 24.36-49)

19 Nde kiiral naange alan warnoo
ndeen, taalibaaɓe Iisaa ɓeen na ngoni ley
suudu na cokitii saabe kulol hooreeɓe
Alhuudiyankooɓe. Ndeen Iisaa wari darii
hakkunde maɓɓe, wi'i ɓe:
—Jam wondu e mooɗon!
20 Nde o jowtunoo ɓe ndeen, o holli ɓe
newe juuɗe makko e wuttudu makko. Taal-
ibaaɓe ɓeen ceyii nde njiinoo Joomiraaɗo
ndeen.
21 Caggal ɗuum Iisaa wi'i ɓe katin:
—Onon e jam! Hono no Baabiiwo nuliri
kam ni, miin du nulirammi on.
22 Nde o haalnoo haalaaji ɗiin ndeen, o
fuufi dow maɓɓe, o wi'i:
—Njaɓee Ruuhu Ceniiɗo!
23 Mo njaafaniɗon hakkeeji muuɗum,
yaafanaama ɗi. Mo on njaafanaaki hakkeeji
muuɗum du, yaafantaake ɗi.

No Iisaa ɓangirani Tomaa

24 De Tomaa noddirteeɗo Funereejo,
gooto e sappo e ɗiɗo ɓeen, tawaaka ɗoon nde
Iisaa ɓangunoo hakkunde maɓɓe ndeen.
25 Taalibaaɓe ɓeen mbi'i mo:
—Min nji'ii Joomii en!
O jaabii ɓe:
—Si mi yi'aay batite tontanɗe ɗeen e newe
makko, de mi watta honndu am e majje,
mi watta junngo am e wuttudu makko fu,
abada mi goondintaa.
26 Jeɗɗiire wootere caggal ɗuum, taal-
ibaaɓe ɓeen kawriti katin. Tomaa ina wondi
e maɓɓe. Gampuuje ɗeen fuu ina cokii. Iisaa
ɓangi, darii hakkunde maɓɓe, wi'i:
—Onon e jam!
27 O wi'i Tomaa:
—Wattu ɗo honndu maa, ndaar juuɗe am.
Ɓattin junngo maa, wattu ngo e wuttudu am.
Sel sikkitirde, goondin tan.
28 Tomaa jaabii, wi'i mo:
—Joomam, Laamɗo am!
29 Iisaa wi'i mo:
—Saabe ko njiiɗaa kam ɗuum waɗi de
ngoondinɗaa. Barke woodanii ɓe nji'aay
kam de ngoondini.

Haala anniya dewtere nde

30 Iisaa waɗi yeeso taalibaaɓe muuɗum
maandeeji kaayniiɗi goɗɗi keewɗi ɗi mbin-
ndaaka ley dewtere nde.
31 Ɓi ɗo mbinndaama, faa ngoondinon
Iisaa woni Almasiihu Ɓii Laamɗo, faa si
on ngoondinii, keɓon nguurndam saabe
makko.

21

No Iisaa ɓangirani taalibaaɓe muuɗum njeɗɗo

1 Caggal ɗuum, Iisaa ɓangani taalibaaɓe
muuɗum ɓeen katin sera maayo Tiberiyas.
Inan no o ɓangiri:
2 Simon Piyeer e Tomaa noddirteeɗo Fu-
nereejo oon e Natanayel mo Kaana leydi
Galili e ɓiɓɓe Jebede worɓe ɓeen e taalibaaɓe
woɓɓe ɗiɗo, ɓe fuu iɓe tawdaa toon.
3 Simon Piyeer wi'i ɓe:
—Mi yahan nanngoyde liyyi.
Ɓe mbi'i mo:

—Minen du, min njaadan e maa.
Ɓe njalti, ɓe naatowi laana ndiyam. Jemma oon, ɓe keɓaay fay huunde.
4 Nde pooyngol feccinoo ndeen, tawi Iisaa
na darii to hunnduko maayo ngoon, ammaa
taalibaaɓe ɓeen annditaay yalla wo ɗum
Iisaa.
5 O wi'i ɓe:
—Hey banndiraaɓe, yalla on keɓii ko
nyaametee naa?
Ɓe mbi'i:
—Min ngalaa.
6 O wi'i ɓe:
—Paɗɗee fiil oon gere nyaamo laana ka,
on keɓan.
Ndelle ɓe paɗɗi fiil oon. Ɓe keɓi liyyi faa
ɓe kunngii suuwtude o.
7 Taalibaajo mo Iisaa horsini oon wi'i Piy-
eer:
—Wo ɗum Joomiraaɗo!
Nde Simon Piyeer nannoo ɗum wo joomi-
raaɗo ndeen, ɓornii saaya muuɗum, sabo o
ɓortinoodo ley laana toon. O fitti o fiyii e
ndiyam ɗaam.
8 Taalibaaɓe heddiiɓe ɓeen ngaddi laana
kaan, ina ndaasa fiil keewɗo liyyi oon.
Tawi ɓe mboɗɗaa e hunnduko ndiyam ɗaam
ɓuraa hono piye keme ɗiɗi.
9 Nde ɓe njippinoo laana kaan ndeen, ɓe
nji'i liyyi ina njowii dow yulɓe yiite, ɓe nji'i
buuru du.
10 Iisaa wi'i ɓe:
—Ngaddee yoga e liyyi ɗi nanngudon
joonin ɗiin.
11 Simon Piyeer naati laana kaan, foodi
fiil oon faa wurtini yaasin. O keewɗo liyyi
mawɗi. Liyyi ɗiin wo hemre e capanɗe joy
e tati. No ɗi poti heewude nii fuu, fiil oon
seekaaki.
12 Iisaa wi'i ɓe:
—Ngaree, nyaamee!
Fay gooto e taalibaaɓe ɓeen suusaay
yamude mo «Aan wo a moy?» Ɓe fuu ɓe
annditii wo ɗum Joomiraaɗo.
13 Ndeen Iisaa wari, hooyi buuru e liyyi,
hokki ɓe.
14 Ngol woni tataɓol ko Iisaa ɓangani taal-
ibaaɓe muuɗum gaɗa ummitagol muuɗum.

No Iisaa haaldiri e Piyeer

15 Nde ɓe tilinoo e fummude ndeen, Iisaa
wi'i Simon Piyeer:
—Simon ɓii Yuhanna, aɗa ɓuri ɓee ɗo
yiɗude kam naa?
O jaabii, o wi'i:
—Goonga, Joomam, aɗa anndi miɗo yiɗi
ma.
Iisaa wi'i mo:
—Nyaamnaa mbaaloy am kooy!
16 Iisaa wi'i mo katin:
—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yiɗi kam naa?
O jaabii, o wi'i:
—Goonga, Joomam, aɗa anndi miɗo yiɗi
ma!
Iisaa wi'i mo:
—Nduraa baali am ɗiin!
17 Iisaa wi'i mo katin:
—Simon, ɓii Yuhanna, aɗa yiɗi kam naa?
Piyeer sunii sabo joonin woni kilol tataɓol
ko Iisaa wi'i mo «Aɗa yiɗi kam naa?» Piyeer
wi'i mo:
—Joomam, aɗa anndi huunde fuu, aɗa
anndi miɗo yiɗi ma.
Iisaa wi'i mo:
—Nyaamnaa baali am ɗiin!
18 Goonga kaalanammaami, e njokol-
laaku maa a ɓornake kaddule maa, a yehii
to njiɗɗaa fuu. Ammaa si a naywii fu, a
foortan juuɗe maa, de goɗɗo ɓorne ɗe, yaare
to a yiɗaa.
19 E haalaaji ɗiin Iisaa sapporii no Piyeer
maayrata e no teddinirta Laamɗo. Nde o
haalnoo ɗum ndeen, o wi'i ɗum:
—Jokkam!

No Iisaa haaliri haala taalibaajo muuɗum korsuɗo oon

20 Piyeer yeeyii, yi'i taalibaajo mo Iisaa
horsini oon ina jokki ɗum'en. Oon woni
bahinoodo ɗakkol Iisaa nde ɓe kirtotonoo
ndeen, de wi'i: «Joomam, moy woni jam-
botoodo ma oon?»
21 Nde Piyeer yiinoo taalibaajo oon
ndeen, wi'i Iisaa:
—Joomam, noy oo le wattinirta?
22 Iisaa jaabii mo, wi'i:
—Si miɗo muuyani mo nguurndam faa
nde ngartoymi, ɗume jomi ma e majjum?
Aan kaa, jokkam tan.
23 Ndelle haala ka sankitii hakkunde
goondinɓe Iisaa ina mbi'a taalibaajo oon
maayataa. Ammaa Iisaa wi'aay o maayataa,
ko o wi'i dey: «Si miɗo muuyani mo ngu-
urndam faa nde ngartoymi, ɗume jomi ma
e majjum?»
24 Oon woni taalibaajo ceediiɗo kulle ɗeen
de winndi ɗe. Eɗen anndi du seedaaku
makko oon wo goonga.

Timmoode dewtere nde

25 Iisaa wadi kulle goɗɗe keewɗe katin.
Si ɗe mbinndiranooma gootel gootel, miɗo
miiloo dewte ɗeen keyidataano ley adunaaru
ndu.

Golle Nulaaɓe

1 Banndam Tawfilus, e ley dewtere am
arandeere ndeen, mi winndii ko Iisaa fuɗɗi
gollude e waajaade fuu,
2 faa nyannde yeentinaa ndeen. Gilla nde
o yeentinaakano ndeen o haaldii e nulaaɓe ɓe
o suɓinoo ɓeen, o tindiniri ɗum'en e baawɗe
Ruuhu Ceniiɗo.
3 Caggal nde o torranoo ndeen, o hollitii ɓe
hoore makko. O hollirii ɓe e daliiliiji keewɗi
imo wuuri. O wondi e maɓɓe balɗe ca-
panɗe nay, imo haalana ɓe kabaaru laamu
Laamɗo.
4 Nyannde gomma imo nyaamda e maɓɓe,
o tindini ɓe taa ɓe mboɗɗoo Urusaliima,
ammaa ɓe keɗoo aadi Baabiiwo ndi ɓe narri
mo ndiin.
O wi'i:
5 —Yaayaa na lootirannoo yimɓe batisima
e ndiyam, de onon, ley balɗe seeɗa, on
lootirte batisima e Ruuhu Ceniiɗo.
6 Ɓe fuu ɓe kawriti, iɓe yama mo, iɓe mbi'a:
—Joomiraaɗo, wo joonin ngartirtaa
laamu Israa'iila naa?
7 Iisaa jaabii ɓe, wi'i:
—On mbaawaa anndude jamaanuuji
e wakkatiiji ɗi Baabiiwo darniri baawɗe
muuɗum.
8 Ammaa nde Ruuhu Ceniiɗo wari jip-
pii e mooɗon fu, on keɓan baawɗe, de
laatoɗon seedee'en humpitooɓe kabaaru
am ley Urusaliima e ley leydi Yahuudiya
fuu, kam e Samariya, faa to adunaaru
haaɗi.
9 Nde o haalnoo ɗum ndeen, o yeentinaa.
Ɓe tiggitii, iɓe ndaara faa ruulde suddi mo.
10 Ɗo ɓe tiggitotoo kammu iɓe ndaara imo
yeentinee ɗoon, inan worɓe ɗiɗo ɓe kaddule
daneeje punti, ndarodii e maɓɓe,
11 mbi'i:
—Galilinkooɓe, ko waɗi de ndariɗon, oɗon
tiggitoo kammu? Iisaa ittaaɗo e mooɗon
de yeentinaa dow kammu oon wartan. O
wartiran hono no njiiruɗon imo yeentiniraa
dow kammu noon.
12 Ndeen nulaaɓe ɓeen ndilli waamnde
wi'eteende Jaytun ɗoon, ɓe njeccii Urusali-
ima. Toon e Urusaliima na waɗa kilo-
meetere gooto.
13 Nde ɓe njottinoo fu, ɓe yeeŋowi suudu
dowuuru to ɓe mbeerunoo toon. Piyeer e
Yuhanna e Yaakuuba e Andire e Filipu e
Tomaa e Bartolome e Matta e Yaakuuba ɓii
Alfaa e Simon kiranoowo suudu baaba e
Yahuuda ɓii Yaakuuba fuu tawaama ɗoon.
14 Ɓe fuu ɓe kawriti, ɓe laatii ɓernde
wootere, iɓe tinnii e du'aare, kamɓe e
minyiraaɓe Iisaa e Mariyama inna Iisaa e
rewɓe woɓɓe.

No Matiyas loomtiri Yahuuda

15 Ley balɗe ɗeen, goondiŋɓe ko waɗata
hono hemre e noogay kawriti. Piyeer um-
mii, darii hakkunde maɓɓe, wi'i:
16 —Sakiraaɓe, ina tilsi ko woni e Binndi
ɗiin tabita dow Yahuuda, kolluɗo nanngu ɓe
Iisaa laawol oon. Ruuhu Ceniiɗo haalii dow
majjum e hunnduko Daawda.
17 Yahuuda na hiisenoo e meeɗen, o
heɓii ngeɗu makko e gollal ngal ngollanten
Joomiraaɗo.
18 Kaalisi mo o yeenanoo e gollal makko
bonngal ngaal, o soodi ɗum ngesa. O boɓɓii
ley magga, reedu makko seekii, teketti
makko fuu mburtii, ndufi.
19 Yimɓe Urusaliima fuu nani ɗum. Ɗum
waɗi de ɓe inndiri ngesa ngaan Akeldama.
E ley ɗemngal maɓɓe iɗum fiirta «Ngesa
Yiiyam».
20 Si goonga du, dewtere Jabuura haalii e
dow majjum, wi'i:
«Wuro makko laatoo winnde,
taa fay gooto hoɗa toon.» Ina winndaa
du:
«Goɗɗo loomta mo.»*
21 Wooɗi ndelle, tilay goɗɗo loomta
mo, tawee wo gonduɗo e meeɗen ko
juuti wakkati mo Joomiraaɗo men Iisaa
wondunoo e meeɗen ndeen.
22 Ɗum wo gilla nde Yaayaa lootunoo mo
lootagal batisima faa yaade nyannde nde
o yeentinaa dow kammu ndeen. Gorko
oon laatodoto e meeɗen seedee ummitagol
Iisaa.
23 Ndeen ɓe ndarni worɓe ɗiɗo: Yu-
usufi bi'eteeɗo Barasaba coowirteeɗo Yus-
tus, kam e Matiyas.
24 Ɓe ndu'ii, ɓe mbi'i:
—Joomiraaɗo, aan anndudo ɓerɗe yimɓe
fuu, faamin min mo cuɓiɗaa e ɓee ɗo ɗiɗo
25 faa ronndoo gollal nulal, loomta Yahu-
uda joppuɗo ɗum de yehi nokku to jeyi
yahude toon.
26 Ɓe ngaɗi cumnal maɓɓe. Cumnal ngaal
hawri e Matiyas. O hiisodaa e nulaaɓe
sappo e ngo'o ɓeen.

2

No Ruuhu Ceniiɗo jipporii dow goondiŋɓe

1 Nde iidi ɓenndal alkama warnoo
ndeen,* tawi goondiŋɓe Iisaa ɓeen fuu ina
kawriti nokku gooto.

* **1:20** Jabuura 69.26, 109.8. * **2:1** Innde iidi ɓenndal alkama wo «Pentekosta» ley Geresankoore. Inde fiirta «capanɗe joy», sabo ina waɗee balɗe 50 caggal iidi Faltagol. Wo wakkati mo ɓiɓɓe aawitirdi artiindi tayetee faa cakkanee Joomiraaɗo.

2 Wakkati gooto, sawtu ga'uɗo hono hen-
ndu mawndu yuuri dow kammu, heewi su-
udu ɗo ɓe njoodii ɗoon fuu.
3 Ko wa'i hono ɗemle yiite ni ɓangani ɓe.
Ɗe peccii, ɗe njowii dow mono e maɓɓe fuu.
4 Ɓe fuu ɓe keewi Ruuhu Ceniiɗo, ɓe
puɗɗi haalude ɗemle janane no Ruuhu oon
hokkiri ɓe kaalda noon.
5 Tawi worɓe Alhuudiyankooɓe hulɓe
Laamɗo yuuruɓe e leyɗe adunaaru fuu ina
njoodii Urusaliima.
6 Nde sawtu oon waɗunoo ndeen, ja-
maa oon fuu hawriti. Ɗum jiiɓii hakkil-
looji maɓɓe, sabo mono fuu nanii ɗemngal†
muuɗum ina haalee.
7 Ɓe fuu ɓe mbemmbaa, ɗum haaynii ɓe,
iɓe mbi'undura:
—Haalooɓe ɓe fuu nganaa Galilinkooɓe
naa?
8 Ndelle, noy mono e meeɗen fuu nanirta
ko ɓe kaalata e ɗemngal ngal muyni?
9 En Partiyankooɓe e Mediyankooɓe e
Elamiyankooɓe, en joodiiɓe Mesopotami,
kam e Yahuudiya e Kapadokiya e Ponta e
Aasiya
10 e Firigiya e Pamfiliya e Misira e leyɗe
sera Libiya ɗakkol Sireene. Woɓɓe meeɗen
yuurii Roma. En Alhuudiyankooɓe, kam e
naatuɓe diina Alhuudiyankooɓe.
11 Woɓɓe katin yuurii Kereta, woɓɓe yuurii
leydi Arabiya. Ammaa ɗum e laataade fuu,
en fuu eɗen nana iɓe kaala haala golleeji
mawɗi ɗi Laamɗo waɗi ɗiin. Iɓe kaala ɗum
fuu e ɗemle meeɗen!
12 Ɗum haaynii ɓe ɓe fuu, ɗum haɓɓi ɓe
ko'e, iɓe yamundura:
—Ɗume woni maanaa majjum?
13 Woɓɓe ina njalnoroo goonɗinɓe ɓeen,
ina mbi'a:
—Ɓe kaaru doro de ɓe culii!

No Piyeer waajorii jamaa oon

14 Ndeen Piyeer darodii e sappo e ngo'o
ɓeen, ɓanti daande muuɗum, de wi'i jamaa
oon:
—Onon Alhuudiyankooɓe e joodiiɓe
Urusaliima fuu, kettinee haala am de
paamon kabaaru gaɗuɗo oon.
15 Yimɓe ɓe nganaa suliiɓe hono no mi-
ilortoɗon ni. Joonin fay yamnde jeenay
beetee faltaaki, sakko neɗɗo yara faa suloo.
16 Ammaa ɗum warii faa tabintina ko
annabi Jowiila wi'i:
17 «Laamɗo wi'ii:
E ley balɗe cakitotooɗe ɗe
mi jippinan Ruuhu am dow tagaaɓe
fuu.
Ɓiɓɓe mooɗon worɓe e rewɓe
kaaliran annabaaku.
Jokolɓe mooɗon nji'an holleede,
nayeeɓe mooɗon koyɗinte.
18 Woodi gollooɓe am worɓe e rewɓe du,
mi jippinan Ruuhu am dow muɓɓen e
ley balɗe ɗeen,
ɓe kaaldan annabaaku.
19 Mi waɗan kaayeefiiji dow kammu,
mi waɗan maandeeji kaayniiɗi dow
leydi,
ɗi laatoo yiiyam e yiite e cuurki.
20 Fadde nyalaande gartol Joomiraaɗo
mawnde teddunde ndeen warude,
naange niɓɓinte,
lewru du wojjan hono no yiiyam ni.
21 Ndeen, neɗɗo fuu nodduɗo innde Joomi-
raaɗo hisinte.»‡
22 Piyeer wi'i katin:
—Israa'iilankooɓe, kettinee haalaaji ɗi:
Iisaa Nasaraatuujo oon wo neɗɗo mo
Laamɗo laaɓinani on wo yuurɗo e muuɗum.
Laamɗo hokki ɗum baawɗe, hokki ɗum
waɗude kaayeefiiji e maandeeji kaayniiɗi
hakkunde mooɗon, hono no onon e ko'e
mon anndirɗon ni.
23 Neɗɗo oon, Laamɗo muuynoo gilla
arande wattee e juuɗe mon. Onon le, on
nduŋanake mo yimɓe ɓe anndaa jamirooje,
on tontii mo, on mbarii mo.
24 Ammaa Laamɗo iirtinii mo, itti mo
e naawalla maayde, sabo maayde ndeen
waawaano tiigaade mo.
25 Si goonga du, inan ko Daawda haali
dow makko, wi'i:
«Wakkati fuu miɗo yi'a Joomiraaɗo na wondi
e am.
Imo woni gere nyaamo am,
faa taa mi diwna kulol.
26 Saabe majjum ɓernde am seyake,
ɗemngal am na mana,
faa ɓanndu am du waaltoo dow jikke
celluɗo,
27 sabo a yoppataa yonki am hakkunde
maayɓe,
a accataa Ceniiɗo maa oon nyola.
28 A anndinii kam laabi nguurndam,
a hebbinan kam seyo sabo aɗa wondi e
am.»§
29 Piyeer ɓeydi katin, wi'i:
—Sakiraaɓe, miɗo haalana on laaɓal haala
maami en Daawda: o maayii, o uwaama,
saabeere makko ndeen ina woni ɗo meeɗen
ɗo faa hannden.
30 Ammaa wo o annabaajo, imo anndi
Laamɗo hunanake mo gooto e taaniraaɓe
makko loomtan laamu makko.
31 O yi'ii ko warata, o haali haala
ummitagol Almasiihu. O wi'i yonki
muuɗum accataake hakkunde maayɓe,
ɓanndu muuɗum du nyolataa.
32 Oon woni Iisaa mo Laamɗo ummintini,
min fuu miɗen ceedii.

† **2:6** Maanaa ɗemngal ɗo wo sii haala. ‡ **2:21** Jowiila 3.1-5. § **2:28** Jabuura 16.8-11.

33 Laamɗo ɓantii mo, heedinii mo gere
nyaamo muuɗum. O heɓi e Baabiiwo Ru-
uhu Ceniiɗo hono no aadorinoo noon, o
saaki ɗum. Joonin oɗon nji'a ɗum, oɗon
nana ɗum.
34 Sabo Daawda meeɗaay yeentude dow
kammu, ammaa wi'ii:
«Joomiraaɗo wi'i Joomam:
Jooɗa gere nyaamo am,
35 faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»*
36 Lenyol Israa'iila fuu tannyora: Iisaa mo
tontuɗon e leggal palaangal oon, Laamɗo
waɗii ɗum Joomiraaɗo, waɗii ɗum Almasi-
ihu.

Haala kawrital artiiɓe goondinde

37 Nde ɓe nannoo haala kaan ndeen, ka
yuwi ɓerɗe maɓɓe sanne, ɓe mbi'i Piyeer e
nulaaɓe heddiiɓe ɓeen:
—Sakiraaɓe, ɗume min kaani waɗude?
38 Piyeer jaabii ɓe, wi'i:
—Tuubee, gooto mooɗon fuu lootiree
lootagal batisima e innde Iisaa Almasiihu,
faa lutti mooɗon njaafee. Ndeen Laamɗo
hokkan on Ruuhu Ceniiɗo.
39 Sabo Laamɗo waɗanii on aadi, onon e
ɓiɓɓe mooɗon e yimɓe woɗɗuɓe fuu. Indi
woodani neɗɗo mo Laamɗo Joomiraaɗo
meeɗen noddi fuu.
40 Caggal ɗuum, Piyeer gongini ɓe haalaaji
goɗɗi keewɗi, ina waajoo ɓe, ina wi'a:
—Ndeenee ko'e mon e yimɓe jamaanu
oonyiiɗo o.
41 Jaɓuɓe haala makko ɓeen lootaa loota-
gal batisima. Nyannde ndeen, yimɓe hono
ujunaaje tato naati e kawrital goondinɓe
ngaal.
42 Iɓe tinnoo e waaju nulaaɓe ɓeen, iɓe
nanngunduri e gondal goondinɓe ngaal, iɓe
keltoo buuru,† iɓe ngaɗida du'aawuuji.
43 Kulol naati e mono fuu, sabo nulaaɓe
ɓeen ina ngaɗa kaayeefiiji e maandeeji
kaayniiɗi keewɗi.
44 Goondinɓe ɓeen fuu na kawti. Ko ɓe
njogii fuu, wo ɓe kawtu.
45 Iɓe conna jawdi maɓɓe, iɓe kokka mono
fuu ko haajaa.
46 Nyannde fuu ɓe kawritan ley suudu
dewal mawndu nduun, iɓe laatii ɓernde
wootere. Iɓe keltoo buuru, iɓe nyaamda ley
cuuɗi maɓɓe e seyo e ɓerɗe laaɓuɗe.
47 Iɓe njetta Laamɗo, yimɓe fuu ina njiɗi
ɓe. Nyannde fuu Joomiraaɗo ina ɓeydana
kawrital ngaal hisinaaɓe.

3

*No Piyeer selliniri bonnguujo e no waa-
jorii yimɓe*

1 Piyeer e Yuhanna naaddi ley suudu de-
wal mawndu wakkati du'aare yamnde tati.
2 Tawi gorko dimdaaɗo e bonngaaku
ina yaaree to dammbugal suudu dewal
mawndu bi'eteengal Dammbugal Lobbal.
Nyannde fuu yimɓe makko ina njoyyina mo
ɗoon faa o garbina naatooɓe suudu dewal
mawndu ɓeen sadaka.
3 Nde o yi'unoo Piyeer e Yuhanna ina
naata ndeen, o garbini ɗum'en.
4 Ɓe ndaari mo, de Piyeer wi'i:
—Ndaaru min!
5 Gorko oon ndaari ɓe faa woodi, sabo na
miilii hemrude ɓe huunde.
6 De Piyeer wi'i:
—Mi walaa cardi, mi walaa kaŋŋe, am-
maa mi hokkete ko njogiimi ɗuum: e dow
innde Iisaa Almasiihu Nasaraatuujo oon,
umma yahu!
7 O nanngi junngo muuɗum nyaamo,
o ummini ɗum. Wakkati gooto, koyɗe
muuɗum e kolɓule mum celli.
8 O gurbitii, o darii, imo yaha! O naatidi
e maɓɓe ley suudu dewal mawndu nduun,
imo yaha, imo fitta, imo yetta Laamɗo.
9 Yimɓe ɓeen fuu nji'i mo, imo yaha, imo
yetta Laamɗo.
10 Ɓe annditi wo kanko jooɗotonoo to
dammbugal bi'eteengal Lobbal ngaal ina
garbina. Kaayeefi e wemmbere nanngi ɓe
sanne saabe ko o heɓi ɗuum.
11 Neɗɗo oon na takkii Piyeer e Yuhanna
ɗoon sanne. Yimɓe ɓeen fuu ndoggi, kawriti
e maɓɓe to danki mbi'eteeki danki Suley-
maana no huunde nde foti haaynaade ɓe.
12 Nde Piyeer yiinoo ɗum fu, wi'i yimɓe
ɓeen:
—Israa'iilankooɓe, ko waɗi de iɗum
haaynii on? Ko waɗi de oɗon tufi min gite?
Si goonga, wanaa baawɗe amin naa kulol
amin Laamɗo waɗi de gorko o ina yaha e
koyɗe muuɗum.
13 Laamɗo Ibrahiima e Isiyaaka e Yaaku-
uba, Laamɗo maamiraaɓe meeɗen, teddini
golloowo muuɗum Iisaa. Onon kaa, on
ngattii mo e juuɗe laamu, on calake mo
yeeso Pilaatu, fay si taweede Pilaatu ina yiɗi
yoofude mo.
14 Onon, on calake Ceniiɗo Ponnditiiɗo
oon. On nyaagake njoppaneɗon gaɗɗo war-
hoore.
15 Jom Nguurndam oon mbaruɗon. Am-
maa Laamɗo iirtini mo e maayde. Miɗen
ceedii ɗum.
16 Wo saabe goondinal Iisaa e baawɗe in-
nde muuɗum waɗi de gorko o daɗi. Oɗon
nji'a mo, oɗon anndi no o worrunoo du.
Ayyo, hoolaare Iisaa ndeen waɗi de o laatii
celluɗo kiɓɓuɗo.
17 Woodi, sakiraaɓe, ko onon e hooreeɓe
mooɗon ngaɗuɗon Almasiihu ɗuum, miɗo
anndi wo saabe majjere tan.

* **2:35** Jabuura 110.1. † **2:42** Heltaade buuru ina fiirta rewrude Laamɗo hiraande seniinde.

18 Ammaa hono noon Laamɗo tabintiniri
ko annabaaɓe muuɗum fuu kaali ɗuum: Al-
masiihu torroto.
19 Ndelle tuubee, ngarton, faa lutti
mooɗon mooytee.
20 Ndeen Joomiraaɗo waddanan on
wakkatiiji powtiri e ndakam. O nuldan on
Almasiihu mo o suɓanii on gilla arande, oon
woni Iisaa.
21 Ina tilsi o heddoo dow kammu faa
nde Laamɗo heyɗintini kulle ɗeen fuu, no
annabaaɓe seniiɓe ɓeen kaaldunoo haala
majjum gilla arande noon.
22 Sabo Muusaa wi'ii: «Laamɗo Joomiraaɗo
mooɗon nuldan on annabaajo hono am,
sakiike mooɗon. Njaɓon huunde fuu ko o
haalanta on.
23 Neɗɗo fuu mo jaɓanaay annabaajo oon,
yaltinte e yimɓe Laamɗo, de halkee.»*
24 Gilla e Samuwiila faa e annabaaɓe
warɓe caggal muuɗum, ɓe fuu ɓe kaalii
haala nyalaaɗe ɗe.
25 Onon ngoni ronooɓe annabaaɓe ɓeen,
onon ngoni ronooɓe amaana mo Laamɗo
nanngani maamiraaɓe men ɓeen nde
wi'unoo Ibrahiima: «Wo e yuwdi maa lenyi
adunaaru ndu fuu keɓirta barke.»†
26 Nde Laamɗo ummintinnoo Iisaa gol-
loowo muuɗum oon fu, wo e mooɗon o artii
nulde ɗum. O nuli ɗum faa o barkina on
e ley ko o ooncata mono fuu yoppa golleeji
muuɗum bondi.

4

Kabaaru Piyeer e Yuhanna yeeso waalde Saahiiɓe

1 Nde Piyeer e Yuhanna kaaldannoo e
yimɓe ɓeen ndeen, almaami'en e mawɗo
ndaarooɓe suudu dewal mawndu, kam e
Saduki'en, ngari to maɓɓe.
2 Iɓe mettaa sabo Piyeer e Yuhanna
ina njanngina yimɓe ina mbaajoo ɗum'en
Laamɗo umminan maayɓe sabo iirtinii
Iisaa.
3 Ɓe nanngi ɓeen, ɓe ommbi ɗum'en e kasu
faa jaango muuɗum, sabo tawii hiiriino.
4 Ammaa yimɓe heewɓe e nanɓe waaju
oon ɓeen ngoondinii, faa wadi hono worɓe
ujunaaje njoyo.
5 Jaango majjum, hooreeɓe maɓɓe e
mawɓe e jannginooɓe Tawreeta kawritowi
Urusaliima.
6 Almaami Mawɗo bi'eteeɗo Annas na
tawaa toon, woodi du Kayafas e Yuhanna
e Alesandere e yuwdi hooreeɓe almaami'en
ndiin fuu na toon.
7 Ɓe ndarni Piyeer e Yuhanna yeeso
maɓɓe, ɓe yami ɗum'en e dow baawɗe ɗeye
naa innde ndeye ɓe celliniri bonnguujo oon.
8 Ndeen, Piyeer keewɗo Ruuhu Ceniiɗo
wi'i ɓe:
—Hooreeɓe yimɓe e mawɓe,
9 si on yamtii min hannden moyyere nde
min ngaɗani bonnguujo o fu, on yamii min
no o danniraa,
10 oɗon njeyi anndineede ɗum ɗo, onon
e Israa'iilankooɓe fuu: Wo saabe Iisaa
Almasiihu Nasaraatuujo gorko o darorii
yeeso mooɗon wo daɗuɗo. On tontiino Iisaa
oon, ammaa Laamɗo iirtinii ɗum.
11 Kam woni mo Joomiraaɗo wi'i:
«Hayre nde onon nyiɓooɓe caliɗon,
wo kayre laatii hoore nyimngo
ngoon.»*
12 Kisindam heɓirtaake e goɗɗo fay gooto.
Laamɗo hokkaay yimɓe innde wonnde fuu
ley adunaaru ndu faa keɓiren kisindam.
13 Nde waalde Saahiiɓe yi'unoo cuusal
Piyeer e Yuhanna fu, ɗum haaynii ɓe, sabo
ɓe paamii ɓeen wo laddeeɓe, nganaa jan-
nguɓe. Ɓe annditi ɓeen ina ngondunoo e
Iisaa.
14 Ammaa nde ɓe njiinoo gorko cellinaaɗo
oon ina darii yeeso maɓɓe, walaa fuu ko ɓe
mbaawi yeddude.
15 Ɓe njamiri Piyeer e Yuhanna njalta
sarorde ndeen. Iɓe ndawrida,
16 iɓe mbi'a:
—Ɗume ngaɗeten worɓe ɗiɗo ɓe? Si
goonga, wonɓe Urusaliima fuu tabintinii ɓe
ngaɗii maande haayniinde. Katin du en
mbaawaa yeddude ɗum.
17 Joonin kaa, ɗum haanaa sankitaade e
ley yimɓe. Ndelle cappanen ɓe, kaɗen ɓe
haalande fay gooto innde Iisaa ndeen.
18 Ndeen ɓe nodditi ɗum'en katin, ɓe cap-
pani ɗum'en taa mbaajoo, taa njanngina
innde Iisaa fey.
19 Ammaa Piyeer e Yuhanna njaabii ɓe,
mbi'i:
—Onon e ko'e mooɗon ndaaree ko ɓuri
woodde yeeso Laamɗo, min ɗowtanoo on,
naa min ɗowtanoo Laamɗo?
20 Minen kaa, min mbaawaa selude
haalde ko min njiiri gite amin e ko min
naniri noppi amin.
21 Ɓe cappani ɗum'en katin, de ɓe njoofi
ɗum'en. Ɓe keɓaay fuu ko ɓe njukkoroo
ɗum'en, sabo yimɓe ɓeen fuu na njetta
Laamɗo dow ko wadi ɗuum.
22 Danniraaɗo haaynde ndeen oon, duuɓi
muuɗum ina ɓuri capanɗe nay.
23 Nde Piyeer e Yuhanna njoppanoo
ndeen, njeccii to yimɓe muɓɓen, kaalani
ɓe ko hooreeɓe almaami'en e mawɓe mbi'i
ɗum'en fuu.
24 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe yepti
daaɗe maɓɓe to Laamɗo e ɓernde wootere,
ɓe mbi'i:

* **3:23** Fillitagol Tawreeta 18.15, 18, 19. † **3:25** Fuɗɗoode 12.3. * **4:11** Jabuura 118.22.

—Laamɗo Joomiraaɗo, aan tagi kammu e
leydi e maayo manngo e ko woni e muɓɓen
fuu.
25 Aan du haaliri dow baawɗe Ruuhu
Ceniiɗo e hunnduko maama amin Daawda,
golloowo maa oon, de wi'i:
«Ko saabii de lenyi na peekoroo mawni-
taare?
Ko saabii de yimɓe na miiloo miilooji
ɓoli?
26 Kaanankooɓe adunaaru ndaranake
wolde,
ardiiɓe kawriti faa kaɓa
e Joomiraaɗo e Almasiihu muuɗum.»†
27 Ɗum wo goonga, sabo ley ngalluure
ndeen Hirudus e Pontiyu Pilaatu nanngun-
duri e Israa'iilankooɓe e lenyi goɗɗi faa kaɓa
e Iisaa, golloowo maa ceniiɗo mo cuɓiɗaa
oon.
28 Hono nii ɓe ngolliri ko podinoɗaa baawɗe
maa e muuyɗe maa fuu.
29 Joonin Joomiraaɗo, ndaar gidi‡ maɓɓe
ɗiin. Kokkaa gollooɓe maa waajoraade
haala maa e cuusal manngal.
30 Ɓangin baawɗe maa, ndannaa nyawɓe,
ngaɗaa maandeeji kaayniiɗi e kaayeefiiji
saabe Iisaa, golloowo maaɗa ceniiɗo oon.
31 Nde ɓe tilinoo nyaagaade Laamɗo
ndeen, nokkuure ɗo ɓe kawriti ɗoon
dimmbii. Ɓe fuu ɓe kebbinaa Ruuhu
Ceniiɗo, iɓe mbaajoo konngol Laamɗo e
cuusal.

No goonɗinɓe ɓeen kawtiri huunde fuu

32 Jamaa goonɗinɓe oon fuu wo ɓernde
wootere, wo hakkillo wooto. Ko ɓe njogii
fuu ɓe kawtu. Fay gooto maɓɓe wi'ataa fay
huunde e jawdi muuɗum.
33 Nulaaɓe ɓeen ina ceedoroo ummitagol
Iisaa Joomiraaɗo e baawɗe mawɗe.
Moyyere mawnde ina woni e maɓɓe ɓe fuu.
34-35 Fay gooto maɓɓe waasaay, sabo
jogiiɓe gese e galleeji fuu ina conna, ina
ngadda ceede ɗeen to nulaaɓe. Ndeen mono
e maɓɓe fuu ina hokkee ko haajaa.
36 Ina woodi ɗoon goɗɗo bi'eteeɗo Yu-
usufi, mo nulaaɓe ɓeen coowirannoo Barn-
abas (ɗum na fiirta «Ɓii cellinoowo ɓerɗe»).
Wo o yuuruɗo e lenyol Lewi,§ dimaaɗo
Kipirus.
37 Imo woodunoo ngesa. O sonni nga, o
waddi ceede ɗeen to nulaaɓe ɓeen.

5

No Ananiyas e Safiira penirani Ruuhu Ceniiɗo

1 Gorko gomma bi'eteeɗo Ananiyas e
deekum Safiira, kam'en du conni ngesa
muɓɓen.
2 O suuɗi feccere ceede ɗeen, tawi deeki-
iko oon ina anndi. O yaari ko heddii ɗuum,
o hokki nulaaɓe ɓeen.
3 Piyeer wi'i:
—Ananiyas, ko waɗi de Seyɗaani heewi
ɓernde maa faa penanɗaa Ruuhu Ceniiɗo,
cuuɗuɗaa feccere coggu ngesa ngaan?
4 Wo aan e hoore maa jeynoo nga. Ko
connuɗaa nga ɗuum du, wo aan jeyi ceede
ɗeen. Ndelle ko waɗi de anniyiɗaa waɗude
ni? Wanaa yimɓe penanɗaa koy, wo
Laamɗo penanɗaa!
5 Nde Ananiyas nannoo haala kaan fu,
saami, maayii. Ɗum laatanii nanɓe ɗum
ɓeen fuu kulol manngol.
6 Jokolɓe ummii, ngatti mo e kasanke,
ndonndii mo, njaltini yaasin, uwi mo.
7 Hono leeruuji tati caggal ɗuum, deekiiko
naati, tawi nanaay ko waɗi ɗuum.
8 Piyeer wi'i mo:
—Haalanam yalla wo ɗum jaati connuɗon
ngesa mooɗon ngaan naa?
O wi'i:
—Ayyo, nii foti.
9 Ndeen Piyeer wi'i mo:
—Noy de aan e gora dewruɗon faa
ndaartindoɗon Ruuhu Joomiraaɗo? Inan,
uwoyɓe gora ina ngara, faa ɓe njaare, aan
du!
10 De wakkati gooto, kanko du, o saami
yeeso Piyeer, wo o maayɗo. Jokolɓe ɓeen
naati, tawi o maayii. Ɓe ndonndii mo, ɓe
njaltini yaasin, ɓe uwi mo ɗakkol goriiko.
11 Kulol manngol nanngi kawrital
goonɗinɓe e nanɓe ɗum fuu.

No nulaaɓe ɓeen ngolliri maandeeji kaayniiɗi e kaayeefiiji

12 Nulaaɓe ɓeen ina ngaɗa maandeeji
kaayniiɗi e kaayeefiiji keewɗi hakkunde
yimɓe. Tawi goonɗinɓe ɓeen fuu ina
kawrita ley danki Suleymaana kiin, ɓe fuu
ɓe ɓernde wootere.
13 Yimɓe heddiiɓe ɓeen, fay gooto e
muɓɓen suusaa hawtude e maɓɓe. Ammaa
yimɓe ɗoon na teddina ɓe.
14 Goonɗinɓe Joomiraaɗo ɓeen ina
ɓeydoroo yimɓe heewɓe, worɓe e rewɓe.
15 Faa ɗum hewtini yimɓe waddoyde
nyawɓe, iɓe mburtina ɗum'en dow laabi,
iɓe mballina ɗum'en e dow leese e daage,
faa nde Piyeer waroyi fu, ɗowki muuɗum
meema yoga maɓɓe.
16 Yimɓe heewɓe yuuri e gure piiliiɗe
Urusaliima, ngaddi nyawɓe e wonduɓe e
ginnaaji. Ɓeen fuu ndannaa.

No nulaaɓe ɓeen torriraa

† **4:26** Jabuura 2.1-2. ‡ **4:29** Maanaa gidaade wo hulɓinirde e haalaaji. § **4:36** Yimɓe lenyol Lewi ngonnoo ndaaranooɓe golle dewal Laamɗo gilla e jamaanu Muusaa.

17 Ndeen, Almaami Mawɗo e battaa'en
muuɗum ɓeen, ɗum woni Saduki'en, keewi
kiram.
18 Ɓe nanngi nulaaɓe ɓeen, ɓe ommbi
ɗum'en ley kasu.
19 Ammaa e jemma oon, maleyka Joomi-
raaɗo gooto omti dammbuɗe kasu ɗeen,
wurtini ɓe, wi'i:
20 —Njehee ndarowee ley suudu dewal
mawndu toon, mbaajoɗon yimɓe haala
nguurndam goongalajam ɗam fuu.
21 Nde ɓe nannoo ko maleyka oon wi'i fu,
ɓe njehi, ɓe naatowi suudu dewal mawndu
nduun gilla fajiri, iɓe njanngina.
Ndeen Almaami Mawɗo oon e battaa'en
muuɗum noddi waalde Saahiiɓe e mawɓe
Israa'iila fuu batu. Ɓe njamiri nulaaɓe ɓeen
ittowee to kasu toon, ngaddee.
22 Ammaa nde doomooɓe ɓeen njottinoo
ndeen, tawaay ɓe e ley kasu toon. Ɓe njeccii,
ɓe kaaltani waalde Saahiiɓe ɓeen, ɓe mbi'i:
23 —Min tawii kasu nguun ina uddii ina
sokii, doomooɓe ɓeen ina keddii yaasin ina
kuccunduri e dammbuɗe ɗeen, ammaa nde
min udditinnoo ndeen, min tawaay fay
gooto ley toon.
24 Nde mawɗo doomooɓe suudu dewal
mawndu oon e hooreeɓe almaami'en ɓeen
nannoo ɗum fu, ɓe mbemmbaa, ɓe kunngii
faamude fuu ko ɗum waawi laataade.
25 Ndeen goɗɗo wari, humpiti ɓe, wi'i:
—Inan, worɓe ɓe ommbunoɗon ley kasu
ɓeen, ina ndarii ley suudu dewal mawndu,
ina njanngina yimɓe!
26 Ndeen, mawɗo doomooɓe oon yaadi e
doomooɓe ɓeen, ngartiri nulaaɓe ɓeen. Am-
maa ɓe ngaɗiraay ɗum doole sabo iɓe kula
taa yimɓe paɗɗa ɓe kaaye.
27 Nde ɓe ngartirnoo nulaaɓe ɓeen fu,
ɓe ndarni ɗum'en yeeso waalde Saahiiɓe
ndeen. Almaami Mawɗo oon yami ɓe,
28 wi'i:
—Min cappanii on sappannde sattunde,
taa mbaajoɗon e innde gorko oon. De
ndaaree ko ngaɗuɗon! On cankitii waaju
mooɗon oon ley Urusaliima fuu. Katin
du, oɗon njiɗi yowude dow amin wareede
gorko oon.
29 Piyeer e nulaaɓe ɓeen njaabii, mbi'i:
—Ina tilsi neɗɗo ɗowtanoo Laamɗo,
wanaa yimɓe.
30 Laamɗo maamiraaɓe meeɗen iirtinii
Iisaa mo tontuɗon e leggal de mbarɗon ɗum
oon.
31 Wo kanko Laamɗo teddini faa toowni,
de joyyini mo gere nyaamo muuɗum.
Laamɗo waɗi mo hooreejo, waɗi mo
kisinoowo faa o hokka Israa'iilankooɓe no
tuubira, faa keɓa yaafaneede lutti muɓɓen.
32 Minen ngoni seedeeɓe kabaaruuji
ɗiin. Ruuhu Ceniiɗo mo Laamɗo hokki
ɗowtaniiɓe ɗum du na seedii ɗum.
33 Nde waalde Saahiiɓe ɓeen nannoo ɗum
ndeen, tikki sanne, anniyii warude ɓe.
34 Ammaa ina woodi toon gorko jeyaaɗo
e waalde Farisa'en bi'eteeɗo Gamaliyel,
jannginoowo Tawreeta Muusaa, teddudo
e yimɓe fuu. Gorko oon ummii, darii
hakkunde waalde Saahiiɓe ndeen, yamiri
nulaaɓe ɓeen njaltinee seeɗa.
35 Caggal ɗuum, o wi'i ɓe:
—Israa'iilankooɓe, ndeenee ko'e mon e
yimɓe ɓe, e ko anniyiɗon waɗude ɗuum.
36 Ɓooyaay ko Tewdas ɓangunoo. Imo jo-
gorinoo hoore makko won ko o laatii. Ko
waɗata yimɓe keme nayo ina njokkunoo
mo. O waraama, jokkunooɓe mo ɓeen fuu
cankitake, de ɗum fuu laatake ɓolum.
37 Caggal makko, Yahuuda Galilinkeejo
oon wariino wakkati limgal. Yimɓe heewɓe
njokki ɗum. Kam du halkaa, jokkuɓe ɗum
ɓeen fuu cankitii.
38 Joonin, miɗo haalana on: accee yimɓe
ɓeen, celon ɓe. Sabo si anniyaaji maɓɓe e
golle maɓɓe to yimɓe yuuri fu, ɗum fiirtoto.
39 Ammaa si tawii to Laamɗo ɗum yuuri
du, on mbaawaa sakkaade ɗum. Kaybee,
taa on kaɓu e Laamɗo!
40 Waalde Saahiiɓe ndeen jaɓi dabare
makko. Ɓe nodditi nulaaɓe ɓeen, ɓe piyi
ɗum'en, ɓe cappani ɗum'en taa kaala e dow
innde Iisaa katin, ɓe njoofi ɗum'en.
41 Nulaaɓe ɓeen ndilli yeeso waalde
Saahiiɓe ndeen. Ɓe ceyii sabo Laamɗo
ndaardii ɓe iɓe poti huyfineede saabe innde
Iisaa.
42 Nyannde fuu ɓe njoppaay waajaade e
jannginde Kabaaru Lobbo haala Iisaa Al-
masiihu kaan ley suudu dewal mawndu e
ley galleeji.

6

*No worɓe njeɗɗo cuɓoraa faa mballa nu-
laaɓe*

1 E balɗe ɗeen, tawi taalibaaɓe ɓeen
ina ɓeydoo heewude. Alhuudiyankooɓe
haalooɓe geresankoore mbuykani Alhu-
udiyankooɓe haalooɓe ibraninkoore, mbi'i
kam'en kaa, rewɓe muɓɓen ɓe goriraaɓe
muɓɓen maayi ɓeen njeɗataake ko njeyi
heɓude e neema nyannde fuu.
2 Nulaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen noddi jamaa
goonɗinɓe oon fuu, mbi'i:
—Min kaanaa yoppude konngol Laamɗo
faa min peccana yimɓe nyaamdu.
3 Sakiraaɓe, cuɓee hakkunde mooɗon
worɓe njeɗɗo anndiraaɓe ko woodi, heewɓe
Ruuhu Ceniiɗo e hakkillo, faa min kalfina
ɗum'en gollal ngaal.
4 Minen kaa, accon min tinnoo e du'aare
e waajaade konngol Laamɗo.
5 Haala kaan weli goonɗinɓe ɓeen fuu.
Ndeen ɓe cuɓii Etiyen, gorko keewɗo

goondinal e Ruuhu Ceniidɔ, kam e Filipu e Porokor e Nikanor e Timon e Parmena e Nikolas, jeyaadɔ Antiyoki naatudɔ e diina Alhuudiyankooɓe oon.

6 Ɓe ngaddi suɓaaɓe ɓeen yeeso nulaaɓe. Ɓeen njowi juude muɓɓen e dow maɓɓe, ndu'anii ɓe.

7 Konngol Laamdɔ ina yaaja yaade. Taalibaaɓe ina ɓeydoo heewude sanne e ley Urusaliima. Almaami'en heewɓe ngoondini Iisaa.

No Etiyen nanngiraa

8 Etiyen, kebbinaadɔ moyyere e baawde Laamdɔ oon, ina wada kaayeefiiji e maandeeji kaayniidi mawdi hakkunde yimɓe.

9 Ammaa yimɓe woɓɓe ngari ndukidi e Etiyen. Ɓeen ngoni jeyaaɓe e waajordu wi'eteendu waajordu rimdinaaɓe. Ley maɓɓe ina woodi yuuruɓe Sireene e Alesandiri e Silisi e Aasiya.

10 Ammaa ɓe kunngii jaalaade mo sabo imo haalda e maɓɓe hakkilantaaku e Ruuhu.

11 Ndeen ɓe nyoyyi yimɓe mbi'a nanii imo mbonkoo Muusaa e Laamdɔ.

12 Nii ɓe umminiri hakkillooji jamaa oon e mawɓe ɓeen e jannginooɓe Tawreeta ɓeen. Ɓe ngari, ɓe nanngi Etiyen, ɓe njaari dum to waalde Saahiiɓe toon.

13 Ɓe ngaddi seedeeɓe fewreeɓe, ina mbi'a:

—Gorko o selataa wi'ude ko boni dow wuro seniingo ngo e Tawreeta Muusaa.

14 Min nanii imo wi'a Iisaa Nasaraatuujo oon liɓan suudu ndu, de waylita al'aadaaji di Muusaa yoppidi en diin.

15 Saahiiɓe joodiiɓe doon ɓeen fuu ndaari Etiyen faa woodi, nji'i yeeso makko ina wa'i hono yeeso maleyka ni.

7

Waaju Etiyen

1 Ndeen Almaami Mawdɔ oon yami Etiyen:

—Yalla ko ɓe mbi'i duum, wo noon worri naa?

2 Etiyen jaabii, wi'i:

—Sakiraaɓe e baabiraaɓe, kettindanee kam! Laamdɔ jom teddeengal oon ɓanganii maami en Ibrahiima nde wonnoo leydi Mesopotami, fadde muudum hodoyde Haran,

3 wi'i dum: «Eggu e leydi maa e lenyol maa, njahaa e leydi ndi kollanmaami ndiin.»*

4 Ndeen Ibrahiima dilli leydi Kaldiya, yehi hodowi Haran. Caggal maayde bammum, Laamdɔ eggini dum doon, waddi dum e leydi ndi kodudon e muudum joonin ndi.

5 Laamdɔ hokkaay mo e leydi ndi tafon, fay taaɓannde. Ammaa aadake hokkude mo ndi, ndi laatoo halal makko, kanko e yuwdi makko, fay si taweede o walaa ɓiddo tafon.

6 Inan ko Laamdɔ wi'i: «yuwdi maa feran joodowoo leydi njananndi, maree, torree duuɓi keme nay.

7 Ammaa leydi marundi ɓe ndiin, mi jukkoto ndi. Caggal duum, ɓe njaltan leydi ndiin, ɓe teddina kam e nokku oodo.»† Wo noon Laamdɔ wi'i.

8 Ndeen Laamdɔ haɓɓidi e Ibrahiima amaana. Taadagol laatii maande amaana oon. Hono noon, ko Ibrahiima heɓi Isiyaaka duum, taadi dum nde wadunoo baldɔ jeetati. Hono noon Isiyaaka taadiri Yaakuuba. Hono noon Yaakuuba du wadiri ɓiɓɓe muudum sappo e didɔ, laatiiɓe maamiraaɓe lenyi meeden sappo e didi.

9 Maamiraaɓe ɓeen kaasidii Yuusufi, conni dum Misira. Ammaa Laamdɔ ina wondi e makko,

10 hisini mo e torraaji di o torraa fuu, hokki mo moyyere e hakkilantaaku yeeso Fira'awna kaananke Misira oon. Oon wadi mo dawranoowo galle muudum e Misira fuu.

11 Ndeen rafo wadi ley Misira e Kanaana fuu. Ɓillaare mawni faa maamiraaɓe meeden kunngii nyaamdu.

12 Nde Yaakuuba nannoo nyaamri ina woni ley Misira ndeen, neli toon maamiraaɓe meeden. Ɓe njehi, ɓe ngarti.

13 Nde ɓe njeccinoo Misira didaɓerde fu, Yuusufi anndintinii sakiraaɓe muudum ɓeen hoore mum. Suudu baaba Yuusufi du ɓangani Fira'awna.

14 Ndeen Yuusufi neli noddanee bammum Yaakuuba e koreeji muudum fuu. Wo ɓe yimɓe capande njeddo e njoyo.

15 Yaakuuba nootowii Yuusufi Misira. O maayi toon, kanko e maamiraaɓe meeden ɓeen.

16 Ɓe njaaraa Sikem, ɓe uwaa e saabeere nde Ibrahiima soorunoo e ɓiɓɓe Hamor buudi cardi to Sikem toon.

17 Nde amaana mo Laamdɔ wadannoo Ibrahiima ɓadinoo yottaade ndeen, Ibraninkooɓe keewi ley Misira.

18 Wakkati oon, kaananke godɔ mo anndaano Yuusufi laamii Misira.

19 Kaananke oon hiili lenyol meeden, torri maamiraaɓe meeden faa tilsinani ɓe ɓe njoppa cukaloy maɓɓe faa maaya.

20 Ley wakkati oon, Muusaa rimaa, wo korsudɔ Laamdɔ. O muyninaa lebbi tati ley galle baabiiko.

21 Nde o yoppanoo ndeen, ɓii Fira'awna debbo hooyi mo, jogorii mo ɓiyum.

* **7:3** Fuddoode 12.1. † **7:7** Fuddoode 15.13-14.

22 Hono noon Muusaa janngiri anndal
Misirankooɓe fuu, o laatii barkinaaɗo e
haalaaji e golle fuu.
23 Nde Muusaa heɓunoo duuɓi capanɗe
nay ndeen, muuyi wallude sakiraaɓe
muuɗum ɓiɓɓe Israa'iila.
24 O yi'i Misiranke ina toonyoo gooto
maɓɓe. O yomnitanii neɗɗo makko oon ko
toonyaa ɗuum, o fiyi Misiranke oon, o wari
ɗum.
25 Imo sikka sakiraaɓe makko ɓeen paa-
man Laamɗo ina hisinira ɗum'en e makko,
de ɓe paamaay.
26 Jaango majjum o tawdi ɗiɗo maɓɓe ina
kaɓa. O tefi rewrintinde ɓe, o wi'i: «Yigiraaɓe
am, onon, on sakiraaɓe! Ɗume wadi de oɗon
kaɓa?»
27 Ndeen toonyiiɗo gondo muuɗum oon
dunyi mo, wi'i: «Moy wadi ma hooreejo naa
carotooɗo amin?
28 Ɗum le a jiɗuɗo warude kam no mbar-
dunoɗaa Misiranke oon keeŋan naa?»‡
29 Muusaa doggi saabe konngol ngool, de
laatowii janano ley leydi Madiyan. O heɓi
toon ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo.
30 Nde o hiɓɓinnoo toon duuɓi capanɗe
nay ndeen, maleyka ɓangi e makko e ley
ɗemle yiite e wuumoore huɓɓoore, ley
ladde ɗakkol waamnde wi'eteende Sinayi.
31 Nde Muusaa yi'unoo ɗum ndeen, ɗum
haaynii ɗum. Imo ɓattitoo faa o ndaara, de
daande Joomiraaɗo wi'i:
32 «Miin woni Laamɗo maamiraaɓe
maaɗa, Ibrahiima e Isiyaaka e Yaakuuba.»
De Muusaa na diwna, suusaa ndaarude
toon katin.
33 Joomiraaɗo wi'i mo: «Ɓorta paɗe maa,
sabo nokkuure ɗo ndariɗaa ɗoon wo seni-
inde.
34 Mi yi'ii torra kewtiiɗo yimɓe am ɓeen to
Misira, mi nanii uumaali maɓɓe. Mi jippake
faa mi ɓillita ɓe. Joonin le, war, mi nule
Misira.»§
35 Muusaa mo ɓe calanii de ɓe mbi'i: «Moy
wadi ma hooreejo naa carotooɗo?», wo oon
Laamɗo nuli. Laamɗo wadi ɗum hooreejo
e kisinoowo, wadi ɗum e junngo maleyka
ɓangannooɗo ɗum e ley wuumoore oon.
36 Kanko wurtini ɓe, o wadi kaayeefiiji e
maandeeji kaayniidi ley leydi Misira e ley
maayo Maaliya e ley ladde duuɓi capanɗe
nay.
37 Oon woni Muusaa biiɗo ɓiɓɓe Israa'iila:
«Laamɗo nuldan on annabaajo hono am,
sakiike mooɗon.»
38 Nde ɓe kawritinnoo ley ladde ndeen,
wo kanko wondi e maleyka kaaldunooɗo
e makko to waamnde wi'eteende Sinayi.
Kanko laatii jottinoowo ɗum fuu to maami-
raaɓe meeɗen. Wo kanko heɓi haalaaji bu-
urnooji faa o hokka en.
39 Ammaa maamiraaɓe meeɗen njaɓaay
ɗowtanaade mo. Ɓe calanii mo, hakkillooji
maɓɓe pornyii Misira.
40 Ɓe mbi'i Haaruuna: «Waɗan en tooruuji
ardotooɗi en, sabo en anndaa ko hewtii
Muusaa jaltinnooɗo en leydi Misira oon.»*
41 Ley balɗe ɗeen, ɓe tafi tooru nan-
ndundu hono ga'el. Ɓe ngaɗani ndu kir-
samaari, iɓe ngaɗa weltaare saabe golle
juuɗe maɓɓe.
42 Ndeen Laamɗo tottitii ɓe, yoppiri ɓe
rewude koode kammu, hono no winndiraa
e dewtere annabaaɓe:
«Hey lenyol Israa'iila!
Duuɓi capanɗe nay ɗi ngaɗuɗon ley ladde
ɗiin,
on ngaɗanii kam sadakaaji e kirsamaaji
naa?
43 On ngaɗaay. On ndonndake hukum ɗo
tooru mooɗon Molok resaa,
kam e tooru ndu ngaɗuɗon hoodere
mon wi'eteende Refan,
nate ɗe moyyinɗon faa cujidanon
ɗum'en!
Ɗum wadi de miɗo eggina on,
faa njaareɗon caggal Baabiila.»†
44 Etiyen ɓeydi katin:
—Maamiraaɓe meeɗen ɓeen ina njoginoo
hukum seedaaku ley ladde. Hukum oon
moyyiniraama hono no Laamɗo tindiniri
Muusaa, e sifa mo o holli ɗum.
45 Maamiraaɓe meeɗen ndoni hukum
oon. Ɓe eggidi e makko wakkati mo
Yoosuwa ardinoo ɓe. Ɓe nanni ɗum leydi
ndi ɓe teeti e lenyi ɗi Laamɗo riiwi ɗiin. Ɗum
worri noon faa jamaanu Daawda.
46 Daawda heɓi moyyere Laamɗo, o
nyaagii ɗum faa yardoo o nyiɓana Laamɗo
Yaakuuba joonnde.
47 De wo Suleymaana, kam nyiɓi suudu
nduun.
48 Ammaa Laamɗo Toowɗo oon
jooɗataako e cuuɗi ɗi yimɓe nyiɓi, hono no
annabaajo wi'iri:
49 «Joomiraaɗo wi'i:
Kammu wo jooɗorgal am,
leydi woni to koyɗe am njaaɓata.
Suudu nduye nyiɓanton kam?
E nokku oye powtintoomi?
50 Wanaa miin tagiri kulle ɗeen fuu baawɗe
am naa?»‡
51 Etiyen ɓeydi katin, wi'i:
—Onon sattuɓe, yoorɓe ɓerɗe,
faaɗinkiniiɓe! Abada on celaay salanaade
Ruuhu Ceniiɗo! On laatake hono maami-
raaɓe mooɗon ɓeen ni.

‡ **7:28** Wurtagol 2.11-14. § **7:34** Wurtagol 3.1-10. * **7:40** Wurtagol 32.1. † **7:43** Amos 5.25-27. ‡ **7:50** Esaaya 66.1-2.

52 Moy woni annabaajo mo maamiraaɓe
moodon torraay? Ɓe mbarii haalannooɓe
haala garol Ponnditiidɔ. Joonin onon e ko'e
moodon du, on njambake Ponnditiidɔ oon,
on mbarii dum.
53 On keɓii Tawreeta Muusaa mo ma-
leyka'en njippini de on njokkaay dum.

No Etiyen wardaa e kaaye

54 Nde Saahiiɓe ɓeen nannoo haalaaji diin
fu, ɓe tikkani mo sanne sanne faa iɓe ny-
eryundura nyiiye maɓɓe.
55 Ammaa kanko kebbinaadɔ Ruuhu
Ceniidɔ oon, o tiggitii kammu, o yi'i manngu
Laamdɔ, o yi'i Iisaa ina darii gere nyaamo
Laamdɔ.
56 O wi'i:
—Ndaaree! Midɔ yi'a kammu ina udditii,
Ɓii Nedɔ ina darii gere nyaamo Laamdɔ!
57 Ɓe mbulli semmbe, ɓe cukki noppi
maɓɓe, ɓe fuu ɓe ngurbitanii mo.
58 Ɓe mburtini mo ngalluure ndeen, ɓe
limni mo kaaye. Seedeeɓe ɓeen ɓortii
saayaaji muɓɓen dowuuji, mballini dakkol
koyde jokolle bi'eteedɔ Sool.
59 Wakkati mo ɓe limnata Etiyen kaaye
oon, du'ii, wi'i:
—Iisaa Joomiraadɔ, inan yonki am, jaɓu
ki!
60 Ndeen, o hofii, o feekii faa toowi, o wi'i:
—Joomiraadɔ, taa rewta ɓe e hakke o!
Nde o haalnoo dum ndeen, o maayi.

8

1 Sool ina yardii ko ɓe mbari Etiyen duum.
Nyalooma oon, torra mawdɔ hewtii
kawrital goondinɓe wonɓe Urusaliima toon.
Ɓe fuu ɓe cankitii ley leyde Yahuudiya e
Samariya, si wanaa nulaaɓe ɓeen.
2 Worɓe hulɓe Laamdɔ uwi Etiyen, mboyi
dum bojji keewdi.
3 Sool kaa yehi na halka kawrital
goondinɓe ngaal. Imo naata cuudi, imo
nannga worɓe e rewɓe, imo daasa dum'en,
imo uddowa dum'en ley kasu.
4 Ammaa sankitiiɓe ɓeen naati e yiilaade
ina mbaajoo Kabaaru Lobbo.

No Filipu waajorii Kabaaru Lobbo ley leydi Samariya

5 Filipu du yehi ngalluure wonnde ley
leydi Samariya, ina waajoo yimɓe kabaaru
Almasiihu.
6 Yimɓe toon heewɓe nani kabaaru maan-
deeji kaayniidi di Filipu wadi, woodi nji'i
dum du. Ndelle ɓe kettindii waaju makko
faa woodi.
7 Wonduɓe e ginnaaji heewɓe, ginnaaji
diin njaltiri bullaali mawdi. Heewɓe ɓe
ɓalli muɓɓen mbaati ndadi, kam'en e bon-
nguuɓe.
8 Ɗum laatanii ngalluure ndeen seyo man-
ngo.
9 Gorko bi'eteedɔ Simon ina wonnoo ley
ngalluure ndeen. Imo gollannoo ndag-
gadaaku, imo haayninoo Samariyankooɓe
sanne, imo wiitoo wo o nedɔ mawdɔ.
10 Yimɓe ɓeen fuu ina njaɓani mo, gilla
suka faa mawdɔ. Ɓe mbi'i:
—Gorko o jogii baawde Laamdɔ bi'eteede
«Baawde mawde».
11 Ɓe njokkii mo ko ɓooyi sabo imo
haayninoo ɓe e dabare makko.
12 Ammaa nde Filipu waajinoo ɓe
Kabaaru Lobbo haala laamu Laamdɔ e
haala Iisaa Almasiihu ndeen, ɓe ngoondini.
Worɓe e rewɓe du lootaa lootagal batisima*.
13 Simon e hoore muudum goondini, kam
du. Nde o batisaa ndeen, o takkunduri e Fil-
ipu. O yi'i maandeeji kaayniidi e kaayeefiiji
mawdi gadaadi diin, de dum haaynii mo.
14 Nulaaɓe wonɓe Urusaliima ɓeen
nani Samariyankooɓe ngoondinii konngol
Laamdɔ. Ɓe nuldi dum'en Piyeer e
Yuhanna.
15 Nde ɓeen njottinoo ndeen, ndu'anii ɓe
faa ɓe keɓa Ruuhu Ceniidɔ,
16 sabo Ruuhu Ceniidɔ jippaaki e dow fay
gooto maɓɓe tafon. Wo dow innde Iisaa
Joomiraadɔ oon tan ɓe mbatisiraa.
17 Ndeen Piyeer e Yuhanna njowi juude
muɓɓen dow maɓɓe de ɓe keɓi Ruuhu
Ceniidɔ.
18 Nde Simon yi'unoo Piyeer e Yuhanna
ina njowi juude muɓɓen dow maɓɓe ina
kokka ɓe Ruuhu Ceniidɔ ndeen, inndani ɓe
ceede,
19 wi'i:
—Kokkee kam miin du baawde de faa mo
njowumi juude am e dow muudum fuu heɓa
Ruuhu Ceniidɔ.
20 Ndeen Piyeer jaabii mo, wi'i:
—Wo Laamdɔ halke, aan e cardi maa,
sabo a miilii dokkal Laamdɔ na heɓiree
ceede!
21 A walaa ngedu ley golle amin, dum
walanaa ma, sabo ɓernde maa fonnditaaki
to Laamdɔ.
22 Tuubu, wurta e bonanda maa oon,
nyaagodaa Joomiraadɔ yalla imo yaafe e
anniya maa bondɔ oon.
23 Sabo mi yi'ii ma a kaaduɓo ɓernde,
hakke maa haɓɓii ma.
24 Simon jaabii, wi'i:
—Nyaaganee kam Joomiraadɔ taa fay hu-
unde e ko mbiidɔn duum hewtoo kam.
25 Woodi, Piyeer e Yuhanna ceedanii Al-
masiihu, mbaajii konngol Joomiraadɔ toon.
Caggal duum, ɓe njeccii Urusaliima. Dow

* **8:12** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee.

laawol ngool du, iɓe mbaajoo Kabaaru
Lobbo oon e gure Samariya keewɗe.

No Filipu batisiri howruujo kaananke Etiyopi

26 Maleyka Joomiraaɗo wi'i Filipu:
—Umma, yaaru horɗoore, kooyaa laawol
jeewniingol yuuroowol Urusaliima ina fon-
ndii Gaaja ngool.
27 O ummii, o yehi. O hawri e gorko
Etiyopiyanke. Gorko oon wo howruujo
Kandasa. Maanaa Kandasa wo «laamiiɗo
debbo Etiyopi». Wo o coortaaɗo, kayboowo
beembal jawdi kaananke debbo oon. Tawi
o yehiino Urusaliima sujidande Laamɗo.
28 Ko o wartata ɗuum, imo jooɗii e dow
torkooru makko puccu, imo jannga ley
dewtere annabi Esaaya.
29 Ruuhu wi'i Filipu:
—Ɓatta, samnda torkooru nduun.
30 Filipu doggi hewti ndu, nani imo jan-
nga dewtere annabi Esaaya, de wi'i mo:
—Ndelle aɗa faama ko njanngataa ɗuum
naa?
31 Gorko oon jaabii, wi'i:
—Noy paamirammi si fay gooto fiirtanaay
kam?
O nyaagii Filipu yeeŋa jooɗodoo e makko.
32 Inan aayaaje ɗe o janngi ley dewtere
ndeen:
«O yaaraama hono mbaalu kirsoyteengu ni.
No baalel deyyinortoo yeeso kesoowo
leeɓi muuɗum ni,
hono noon o muɓɓiri hunnduko
makko.
33 Ɓe leeyinii mo, ɓe carii mo sariya bonɗo.
Moy waawi fillaade filla yuwdi makko?
Sabo ɓe ittii yonki makko ley adunaaru
ga.»†
34 Howruujo oon wi'i Filipu:
—Miɗo ŋaare, haalanam dow moy
annabaajo oon haalata haala ka. Wo dow
hoore muuɗum naa wo goddo?
35 Ndeen Filipu fuɗɗi haalude dow
aayaaje ɗeen, de waajii mo Kabaaru Lobbo
haala Iisaa.
36 Iɓe njokki laawol maɓɓe ngool faa ɓe
nji'i ndiyam. Howruujo oon wi'i:
—Inan ndiyam! Ɗume haɗata kam
looteede lootagal batisima?
37 [Filipu wi'i:
—Si tawii aɗa goondini e ɓernde laaɓunde
fu, walaa ko haɗete batiseede. O jaabii, o
wi'i:
—Miɗo goondini Iisaa Almasiihu woni Ɓii
Laamɗo.]‡
38 O yamiri torkooru nduun daroo. Ɓe
ɗiɗo fuu ɓe njippii, ɓe naati ndiyam ɗaam.
Filipu looti mo lootagal batisima.
39 Nde ɓe mburtinoo ndiyam ɗam ndeen,
Ruuhu Joomiraaɗo hooyi Filipu. Howruujo
oon yiitaay mo katin, jokki laawol muuɗum,
ina seyii.
40 Filipu tawowaa Ajootus.§ Gilla ɗoon
faa Kaysariya, wuro fuu ngo o wari e
muuɗum, o waajoto Kabaaru Lobbo.

9

No Sool tuubiri

1 Sool ina heddii na haala haalaaji
kulɓiniiɗi dow taalibaaɓe Joomiraaɗo ɓeen,
na wi'a o waran ɗum'en. O yehi to Almaami
Mawɗo.
2 O ŋaarii ɗum ɗerewol yamiroore nan-
noore mo cuuɗi Alhuudiyankooɓe baajorɗi
gondi Damas. Hono nii, si o tawii toon
yimɓe jokkuɓe laawol Iisaa, gorko e debbo
fuu, o nannga ɗum'en, o haɓɓa, o yaara
Urusaliima.
3 Nde o yahunoo faa o ɓattitii Damas
ndeen, wakkati gooto annoora yuuri dow
kammu fiilii mo.
4 O saami e leydi, o nani daande ina wi'a
mo:
—Sool, Sool, ko waɗi de aɗa torra kam?
5 Sool yami:
—Aan wo a moy, joomam?
Nde o yamunoo ɗum fu, jaabu wari e
makko:
—Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon.
6 Umma naatu e ley ngalluure ndeen. Ɓe
kaalante ko tilsi ngaɗaa.
7 Worɓe wonduɓe e makko ɓeen nani
daande ndeen ammaa nji'aay fay gooto. Ɓe
ndarii, ɓe mbemmbaa faa ɓe muumɗi.
8 Sool ummii e leydi, ina feerti gite
muuɗum ammaa yi'ataa fay huunde.
Ndeen o ɗowaa, o nannaa Damas.
9 O waɗi baldɗe tati o bumɗo. O nyaamaay,
o yaraay.
10 Ley Damas ɗoon ina woodi taalibaajo
bi'eteeɗo Ananiyas. E ley holleede, Joomi-
raaɗo noddi ɗum, wi'i:
—Ananiyas!
O jaabii, o wi'i:
—Naam, Joomiraaɗo.
11 Joomiraaɗo wi'i mo:
—Umma rewu laawol bi'eteengol Darti-
ingol, naataa galle Yahuuda, piloɗaa gorko
bi'eteeɗo Sool, jeyaaɗo Tarsus, sabo joonin
imo waɗa du'aare.
12 O yi'i e ley holleede gorko bi'eteeɗo
Ananiyas ina naata, ina yowa juuɗe
muuɗum e makko faa o wumta.
13 Ananiyas jaabii, wi'i:
—Joomiraaɗo, mi narrii yimɓe heewɓe
haala gorko o e torraaji keewɗi ɗi o waɗi
seniiɓe maa wonɓe Urusaliima.

† **8:33** Esaaya 53.7-8. ‡ **8:37** E ɗereeji ɓooyɗi, goddi ngalaa aaya 37. § **8:40** E amaana kiiddo wuro Ajootuswi'etaakenaa Asdot.

14 O wardii ɗo e yamiroore hooreeɓe al-
maami'en, faa o haɓɓa noddooɓe innde maa
fuu.
15 Ammaa Joomiraaɗo wi'i mo:
—Yahu waɗoy no mbiimi ni, sabo mi
suɓake gorko o faa o gollana kam. O annd-
ina lenyi e kaanankooɓe e ɓiɓɓe Israa'iila du
innde am.
16 Mi hollan mo na tilsi o torree torraaji
keewɗi saabe am.
17 Ndeen, Ananiyas yehi, naatowi suudu
nduun, yowi juuɗe muuɗum e makko, wi'i:
—Sakiike am Sool, Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa ɓangannooɗo ma e laawol nde
ngarannoɗaa oon, nulii kam faa mbumtaa,
keewaa Ruuhu Ceniiɗo.
18 Wakkati oon fu, huunde wa'unde hono
koɓolaaje nii hoɓɓitii e gite Sool. O wumti, o
ummii, de o lootaa lootagal batisima.
19 O nyaami, de semmbe makko warti. O
heddodii e taalibaaɓe wonɓe Damas ɓeen
balɗe seeɗa.

No Sool waajorii kabaaru Iisaa ley Damas

20 Wakkati oon fu, Sool fuɗɗi waajaade ley
cuuɗi baajorɗi. Imo wi'a Iisaa jaati woni Ɓii
Laamɗo.
21 Ɗum haaynii hettindaniiɓe mo ɓeen
fuu, mbi'i:
—Wanaa kanko wonnoo torrannooɗo
goonɗinɓe Iisaa wonɓe ley Urusaliima oon
naa? Wanaa faa o haɓɓa goonɗinɓe o yaara
ɗum'en to hooreeɓe almaami'en waddi mo
ɗo naa?
22 De Sool ina heddii na ɓeydoroo
semmbe e ley waaju muuɗum oon, faa ɗum
jiiɓi Alhuudiyankooɓe wonɓe Damas ɓeen
fuu. O laaɓinani ɓe Iisaa woni Almasiihu
oon.
23 Balɗe njehi, ngarti, Alhuudiyankooɓe
ndawridi faa mbara Sool.
24 Sool humpitii dabare maɓɓe ndeen.
Yimɓe ina kayba dammbuɗe ngalluure
ndeen jemma e nyalooma fuu, faa ɓe keɓa
no ɓe mbarda mo.
25 Jemma gooto taalibaaɓe makko kooyi
mo, ngatti mo e hanndeere, kaɓɓi ɓoggol,
njaltiniri mo kokuwol piiliingol ngalluure
ngool.

No taalibaaɓe wonɓe Urusaliima keɓiri hoolaade Sool

26 Nde Sool warnoo Urusaliima ndeen,
muuyi hawritinde e taalibaaɓe Iisaa ɓeen.
Ammaa ɓe fuu iɓe kula mo, ɓe koolaaki yalla
o laatake taalibbo Iisaa goonga goonga.
27 Ndeen Barnabas yaari mo to nulaaɓe
ɓeen, haalani ɗum'en no o yiiri Joomiraaɗo
ina haalda e makko e laawol ngool, e no
o waajorii haala Iisaa e cuusal ley Damas
toon.
28 Caggal ɗuum, Sool wondi e maɓɓe, ina
naata ina wurtoo ley galleeji maɓɓe Urusali-
ima, ina waajoroo haala Joomiraaɗo e cu-
usal.
29 Imo haalda e Alhuudiyankooɓe haalan-
nooɓe geresankoore ɓeen, imo yeddundura
e maɓɓe, de kamɓe kaa iɓe piloo warude mo.
30 Nde sakiraaɓe makko goonɗinɓe
ɓeen anditinnoo ɗum ndeen, njaari Sool
Kaysariya. Caggal ɗuum, ɓe neli mo Tarsus.
31 Ndeen kawrital goonɗinɓe ngaal heɓi
jam ley Yahuudiya e Galili, kam e Samariya
fuu. Ngal ɓeydi semmbe, ngal yehi yeeso
e kulol Joomiraaɗo, ngal ɓeydii heewude
saabe ballal Ruuhu Ceniiɗo.

No Piyeer danniri yimɓe ley Lidda e Joffe

32 Piyeer ina yiiloo e ley leydi ndiin fuu. O
jippanii seniiɓe wonɓe Lidda ɓeen du.
33 O tawi toon gorko nyawɗo mo ɓanndu
muuɗum fuu waati, bi'eteeɗo Eneya. O
waɗii duuɓi jeetati imo waalii.
34 Piyeer wi'i mo:
—Eneya, Iisaa Almasiihu dannii ma!
Umma, moyyin daɗɗo maa!
Wakkati oon pay, o ummii.
35 Wonɓe Lidda e ngenndi Saron fuu nji'i
mo, de tuubani Joomiraaɗo.
36 Ley wuro Joffe ina woodi taalibaajo
debbo bi'eteeɗo Tabita (maanaa majjum
woni «Lewla»). Ɗum woni Dorkas e gere-
sankoore. Imo golla golleeji lobbi, imo
waɗana talkaaɓe moyyere.
37 E balɗe ɗeen o nyawi, o maayi. O lootaa,
de o wallinaa ley suudu sooro tafon.
38 Wuro Joffe ngoon woɗɗunduraa e
Lidda, woodi du, taalibaaɓe ɓeen nani
Piyeer ina woni to Lidda toon. Ndelle ɓe
neli worɓe dīɗo ŋaaroo mo o yottoo ɗum'en
law.
39 Piyeer ummii, yaadi e maɓɓe. Nde
ɓe njottinoo ndeen, ɓe njaari mo ley su-
udu sooro toon. Rewɓe talka'en ɓe gori-
raaɓe muɓɓen maayi ɓeen fuu ɓattii ɗum ina
mboya, ina kolla ɗum saayaaji e kaddule
goɗɗe ɗe Dorkas nyo'unoo nde wondunoo e
muɓɓen ndeen.
40 Piyeer wurtini yimɓe ɓeen fuu, hofii,
ina du'oo. Caggal ɗuum, hucciti e maayɗo
oon, wi'i:
—Tabita, umma!
Ndeen Tabita feerti gite muuɗum, yi'i Piy-
eer, ummii jooɗii.
41 Piyeer nanngi junngo makko, ummini
mo. Caggal ɗuum, o noddi seniiɓe ɓeen e
rewɓe talkaaɓe ɓeen, o holli ɗum'en Tabita
wo buurɗo.
42 Ɗum nanaama e ley Joffe fuu, heewɓe
ngoonɗini Joomiraaɗo.
43 Piyeer ɓooyti Joffe balɗe keewɗe to
ceeloowo guri bi'eteeɗo Simon.

10

No Piyeer noddiraa to suudu Korneliyus

1 Ley Kaysariya ina woodi gorko bi'eteeɗo
Korneliyus. O mawɗo fedde sordaasi'en
wi'eteende «fedde Italiyankooɓe».
2 O tinniiɗo e diina, kanko e koreeji makko
fuu ɓe hulɓe Laamɗo. Imo sakkana Alhu-
udiyankooɓe sadakaaji keewɗi, imo waɗa
du'aare to Laamɗo wakkati fuu.
3 Nyannde gomma wakkati yamnde tati, o
yi'i e ley holleede maleyka ina naata suudu
makko. Maleyka oon ina wi'a mo:
—Korneliyus!
4 O ndaari ɗum faa woodi, o huli, o wi'i
ɗum:
—Joomam, ɗume?
Maleyka oon wi'i mo:
—Du'aawuuji maa e sadakaaji ɗi
ngaɗanɗaa talkaaɓe ɗiin ina mbeli Laamɗo.
Laamɗo yeggitaay ma.
5 Nulu joonin worɓe to wuro Joffe, faa
noddowa Simon, bi'eteeɗo Piyeer.
6 Imo jippii to ceeloowo guri bi'eteeɗo
Simon, mo suudu muuɗum hetti e maayo
manngo.
7 Nde maleyka kaaldannooɗo e makko
oon dillunoo ndeen, o noddi gollooɓe
makko ɗiɗo e sordaasi gooto kulɗo Laamɗo
jeyaaɗo e howruuɓe makko.
8 O haalani ɓe ko maleyka oon wi'i ɗuum
fuu, o neli ɓe Joffe.
9 Jaango majjum, iɓe ngoni e laawol.
Nde worɓe tato ɓeen ɓattinoo wuro ngoon
ndeen, Piyeer yeeŋi dow suudu ɗo weeri
ɗoon wakkati hakkunde naange faa waɗa
du'aare.
10 O yolbii sanne, imo yiɗi nyaamude. Nde
ɓe moyyinanta o nyaamdu ndeen, Laamɗo
holli mo.
11 O yi'i kammu udditii, de huunde
wa'unde hono disaare mawnde ina
jippinee e leydi. Coɓɓuli muuɗum nay fuu
ina kaɓɓaa.
12 Sii daabaaji fuu ɗi koyɗe nay, e kulle
ladooje, kam e sii pooli fuu ina ngoni e
mayre.
13 Daande wi'i mo:
—Piyeer, umma, hirsu, nyaam!
14 Piyeer wi'i:
—A'aa, abada Joomiraaɗo! Abada mi
nyaamaay ko harmi naa ko tuuni.
15 Daande ndeen wi'i mo katin:
—Taa harmin ko Laamɗo laaɓini.
16 Ɗum waɗi noon kile tati. Ndeen disaare
ndeen yeentinaa dow kammu.
17 Piyeer ina wemmbii dow ko hollaa
ɗuum, ko ɗum fiirtata. Tawi worɓe ɓe Kor-
neliyus nelunoo ɓeen, yamiino galle Simon,
de joonin ɓe ngari. Ɓe ndarii e dammbugal.
18 Ɓe noddi, ɓe yami yalla Simon bi'eteeɗo
Piyeer ɗoon jippii.
19 Piyeer ina heddii na miiloo dow ko yi'i
ɗuum, faa Ruuhu wi'i ɗum:
—Worɓe tato ina pile.
20 Umma, jippa, njaadaa e maɓɓe tawa a
sikkitiraay, sabo miin nuli ɓe.
21 Piyeer jippii, wi'i worɓe ɓeen:
—Inani kam, miin woni mo pilotoɗon oon.
Ɗume waddi on?
22 Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Korneliyus mawɗo sordaasi'en neli
min. O gorko dartiiɗo, kulɗo Laamɗo,
mo lenyol Alhuudiyankooɓe fuu seedanii
moyyere. Maleyka ceniiɗo yamirii mo min
nodde, ngaraa suudu makko, faa o nana
waaju maaɗa.
23 Piyeer silmini ɓe, weerni ɓe jemma oon.
Jaango majjum, o ummii, o dillidi e
maɓɓe. Sakiraaɓe woɓɓe jeyaaɓe Joffe
njaadi e makko.
24 Jaango majjum katin ɓe njottii ngal-
luure Kaysariya. Korneliyus ina hedinoo
ɓe, noddi sakiraaɓe muuɗum e yigiraaɓe
muuɗum ɓadiiɓe.
25 Nde Piyeer naatannoo ndeen, Kor-
neliyus jaɓɓii ɗum, sujidani ɗum.
26 De Piyeer ummini mo, wi'i:
—Umma, sabo miin du mi neɗɗo tan.
27 Piyeer ina haalda e makko, faa ɓe naati
suudu nduun, tawi toon yimɓe heewɓe ina
kawriti.
28 O wi'i ɓe:
—Oɗon anndi daganaaki Alhuudiyanke
jokkundura e mo wanaa Alhuudiyanke,
naa weerande ɗum. Ammaa Laamɗo hollii
kam taa mi ndaarda fay gooto karmuɗo naa
tuunɗo.
29 Ɗum waɗi nde nelanɗon kam ndeen, mi
warii, mi salaaki. Ɗum le, kaalanee kam,
saabe ɗume noddirɗon kam?
30 Korneliyus jaabii, wi'i:
—Hannden woni balɗe nay, miɗo waɗa
du'aare ley suudu am e wakkati hono o,
yamnde tati ni, faa gorko mo kaddule jal-
booje wari, darii yeeso am,
31 wi'i: «Korneliyus, Laamɗo jaabanake ma
du'aawuuji maa e sadakaaji maa.
32 Joonin, nulu e wuro wi'eteengo Joffe,
noddaneɗaa Simon, bi'eteeɗo Piyeer. Imo
jippii to ceeloowo guri bi'eteeɗo Simon, mo
suudu muuɗum hetti e maayo manngo.»
33 Ɗum waɗi de nelumi noddoweɗaa
wakkati oon. A gaynii ko ngarɗaa ɗuum.
Joonin min fuu inani min yeeso Laamɗo faa
min kettindoo ko Joomiraaɗo yamiri ma
mbaajoɗaa min fuu.
34 Ndeen Piyeer fuɗɗi haalude, wi'i:
—Joonin mi yi'ii goonga jaati Laamɗo
ɓurdintaa yimɓe.
35 Neɗɗo kuloowo mo, gaɗoowo ko fon-
nditii, o jaɓan ɗum ko lenyol muuɗum laatii
fuu.

36 Oɗon anndi konngol ngol Laamɗo nuldi
ɓiɓɓe Israa'iila ngool. Konngol lobbol ngool
na holla jam na heɓiree saabe Iisaa Almasi-
ihu, kam woni Joomiraaɗo yimɓe fuu.
37 Oɗon anndi kabaaru o huuɓii leydi
Yahuudiya fuu. Ɗum fuɗɗii gilla Galili, cag-
gal ko Yaayaa waajii yimɓe loote batisima.
38 Oɗon anndi no Laamɗo suɓorii Iisaa
Nasaraatuujo oon, no jippiniri e muuɗum
Ruuhu Ceniiɗo e baawɗe. Oɗon anndi
no Iisaa yiilorii e nokkuuje fuu ina golla
golleeji lobbi, ina danna ɓe Ibiliisa jaalii
na torra fuu, sabo Laamɗo ina wondi e
muuɗum.
39 Minen, min seedeeɓe ko o golli Yahu-
udiya e ko o golli Urusaliima fuu. Ɓe ɓili o
e leggal palaangal, ɓe mbari mo.
40 Ammaa Laamɗo iirtinii mo nyannde
tataɓerde, de ɓangini mo hakkunde amin.
41 Kaa wanaa yimɓe fuu o ɓangani. O
ɓanganii seedeeɓe ɓe Laamɗo artii suɓaade
ɓeen, minen nyaamduɓe e makko de njardi
e makko caggal iirtagol makko ɓeen.
42 O yamirii min mbaajoo yimɓe, min cee-
doo kanko woni mo Laamɗo wadi carotoodo
wuurɓe e maayɓe.
43 Kanko du woni mo annabaaɓe fuu
ceedanii, mbi'i goondinɗo mo fuu heɓan
yaafaneede hakkeeji muuɗum saabe innde
makko.
44 Wakkati Piyeer waajotoo waaju oon
ndeen, Ruuhu Ceniiɗo jippii e hettindiiɓe
ɓeen fuu.
45 Alhuudiyankooɓe goondinɓe war-
dunooɓe e Piyeer ɓeen fuu ɗum haaynii
ɗum'en, no dokkal Ruuhu Ceniiɗo ngaal
saakorii e yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe ni.
46 Sabo iɓe nana yimɓe ɓeen ina kaala e
ɗemle janane, na njetta Laamɗo. Ndeen,
Piyeer jaabii, wi'i:
47 —Yimɓe ɓeen keɓii Ruuhu Ceniiɗo hono
no meeɗen ni. Moy waawi haɗude ɓe
looteede lootagal batisima?
48 O yamiri ɓe mbatisiree e innde Iisaa
Almasiihu. Caggal ɗuum, ɓe nyaagii mo o
wonda e maɓɓe balɗe seeɗa.

11

No Piyeer jaaborii kawrital goondinɓe gonngal Urusaliima

1 Nulaaɓe e sakiraaɓe wonɓe Yahu-
udiya ɓeen nani yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe du keɓii konngol Laamɗo.
2 Nde Piyeer yeentunoo Urusaliima fu,
goondinɓe tilsinɓe taadagol ɓeen peli ɗum,
3 mbi'i:
—A jippanake yimɓe ɓe taadaaki, a
nyaamdii e muɓɓen!
4 Ndeen Piyeer haalani ɓe ko wadi ɗuum
gilla e fuɗɗoode faa e timmoode, wi'i:
5 —Wuro Joffe ngonnoomi, miɗo du'oo
faa nji'umi e ley holleede huunde ɓanganii
kam. Huunde wa'unde hono disaare
mawnde nde coɓɓuli muuɗum nay fuu
kaɓɓaa, ina jippinee yuuwde e kammu
warde to am.
6 Taykiimi nde faa woodi, nji'umi
daabaaji fuu ɗi koyɗe nay, e kulle ladde e
ladooje e sii pooli fuu.
7 Nanumi daande ina wi'a kam: «Piyeer,
umma, hirsu, nyaam!»
8 Mbiimi: «A'aa, abada Joomiraaɗo!
Abada mi nyaamaay ko harmi naa ko
tuuni.»
9 Daande dow kammu ndeen jaabitii kam
katin, wi'i: «Taa harmin ko Laamɗo laaɓini.»
10 Ɗum wadi noon kile tati. Caggal ɗuum,
kulle ɗeen fuu yeentinaa dow kammu.
11 De wakkati oon pay, worɓe tato nulaaɓe
to am yuuruɓe Kaysariya ngari to suudu ɗo
min ngonnoo ɗoon.
12 Ruuhu Ceniiɗo wi'i kam mi yaada e
maɓɓe taa mi sikkitira fay huunde. Saki-
raaɓe njeegomo ɓee ɗo njaadi e am, de min
naaddi suudu Korneliyus.
13 O haalani min no o yiiri maleyka ina
darii ley suudu makko ina wi'a mo: «Nulu
e wuro wi'eteengo Joffe noddaneɗaa Simon
bi'eteeɗo Piyeer.
14 O haalante haalaaji kisinoowo ma, aan
e koreeji maa fuu.»
15 Nde puɗɗumi haalude ndeen, Ruuhu
Ceniiɗo jippii e maɓɓe hono no jipporinoo e
meeɗen arande ni.
16 Ndeen, miccitiimi konngol ngol
Joomiraaɗo wi'unoo: «Yaayaa batisirannoo
ndiyam, ammaa onon, on mbatisirte Ruuhu
Ceniiɗo.»
17 Si Laamɗo fonndii en e maɓɓe, hokkii ɓe
ko hokkunoo en ɗuum nde ngoondinnoɗen
Joommen Iisaa Almasiihu ndeen, ndelle
miin wo mi moy? Yalla miɗo waawi haɗude
Laamɗo naa?
18 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe
ndeyyinii, iɓe njetta Laamɗo, iɓe mbi'a:
—Laamɗo tuubinii yimɓe ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe du faa keɓa nguurndam
ngoongalajam.

No Kabaaru Lobbo waajoraa ley Antiyoki

19 Nde Etiyen waranoo ndeen, goondinɓe
torraama faa cankitii. Woɓɓe njehi faa
Finisi e Kipirus e Antiyoki. Iɓe mbaajoo
Alhuudiyankooɓe tan konngol ngool.
20 Ammaa goondinɓe woɓɓe yuurooɓe
Kipirus e Sireene naati Antiyoki ina
mbaajoo Kabaaru Lobbo haala Iisaa
Joomiraaɗo oon hakkunde Geresankooɓe.
21 Baawɗe Joomiraaɗo ina ngondi e
maɓɓe. Yimɓe heewɓe ngoondini, tuubi,
ngarti to Joomiraaɗo.

22 Kawrital goondiinɓe wonɓe Urusaliima
ngaal nani kabaaru gaɗuɗo Antiyoki oon,
neli toon Barnabas.
23 Nde oon yottinoo de yi'i e maɓɓe
moyyere Laamɗo fu, seyii, tindini ɓe fuu
ɓe tinnoo, ɓe tabita e Joomiraaɗo e ɓerɗe
laaɓuɗe.
24 Barnabas wo gorko lobbo, kebbinaaɗo
Ruuhu Ceniiɗo e goondinal. Jamaa keewɗo
goondini Joomiraaɗo saabe makko.
25 Caggal ɗuum, Barnabas yehi Tarsus faa
filowoo Sool.
26 Nde o yiitunoo ɗum ndeen, o yaari ɗum
Antiyoki. Ɓe ngondi e kawrital goondiinɓe
wonɓe toon ɓeen hitaande hiɓɓunde, ɓe
njanngini yimɓe heewɓe. Taalibaaɓe
wonɓe Antiyoki ɓeen artii fuu wi'eede
Almasiyankooɓe.
27 E balɗe ɗeen, annabaaɓe ley goondiinɓe
yuurii Urusaliima ngari Antiyoki.
28 Gooto maɓɓe bi'eteeɗo Agabus, um-
mii, darii, holliri saabe Ruuhu rafo man-
ngo waɗan ley laamu Roma fuu. (Woodi,
rafo ngoon waɗii e laamu kaananke mawɗo
bi'eteeɗo Kalawdiyus.)*
29 Taalibaaɓe ɓeen anniyii hawrundurde
mballa, mono fuu ko waawi, faa ɓe nelda
sakiraaɓe maɓɓe wonɓe Yahuudiya ɓeen.
30 Ɓe ngadi ɗum, ɓe nuldi mballa kaan e
juuɗe Barnabas e Sool faa kokkowa mawɓe
kawrital Urusaliima.

12

No goondiinɓe torriraa

1 Wakkati oon, kaananke bi'eteeɗo
Hirudus fuɗɗi torrude woɓɓe ley kawrital
goondiinɓe ngaal.
2 O yamiri Yaakuuba sakiike Yuhanna
oon wardee kaafaahi.
3 Nde o yiinoo iɗum weli Alhu-
udiyankooɓe ndeen, o nanngi Piyeer
du. Ɗum hawri e wakkati iidi buuru mo
wattaaka rabilla.
4 Nde o nanngunoo Piyeer ndeen, o
ommbi ɗum ley kasu. O yamiri pecce sor-
daasiiɓe nay loomtundura e haybugol ɗum,
fedde fuu yimɓe nayo. O anniyii yaarude
ɗum yeeso yimɓe fuu, si iidi Faltagol tilake.
5 Ɗum wadi de Piyeer haybaa e ley kasu
nguun, ammaa kawrital goondiinɓe ngal se-
laay nyaaganaade mo Laamɗo.
6 Nde Hirudus anniyinoo yaarude mo
sariya ndeen, jemma oon imo ɗaanii
hakkunde sordaasiiɓe diɗo, imo haɓɓiraa
callali diɗi. Ndaarooɓe woɓɓe du ina kayba
dammbugal kasu ɗoon.
7 Wakkati oon, maleyka Joomiraaɗo wari
to makko, annoora yayni ley suudu nduun.
Maleyka meemi mo, findini mo, wi'i:
—Umma law!
Ndeen callali ɗiin kaɓɓitii, yuwi e juuɗe
makko, caami.
8 Maleyka oon wi'i mo:
—Haɓɓa kaɓɓorgol maa, ɓorna paɗe maa.
Piyeer waɗiri noon. Maleyka oon wi'i mo:
—Waana suddamaare maa, njokkaa kam.
9 Piyeer wurtii, jokki mo, de o faamaay ko
maleyka oon waɗata ɗuum wo goonga. Imo
miiloo wo o yi'u ɗum ley holleede.
10 Ɓe paltii kayboowo arandeejo oon e
diɗaɓo fuu. Ɓe njottii dammbugal njamndi
naarrugal ngalluure ndeen. Ngal omtanii
hoore maggal yeeso maɓɓe. Ɓe njalti, ɓe
njokki laawol ngool. Wakkati oon, maleyka
oon seedi e makko.
11 Hakkillo Piyeer warti, wi'i:
—Joonin mi tannyorii Joomiraaɗo nuli
maleyka muuɗum, faa hisina kam e junngo
Hirudus e ko Alhuudiyankooɓe njelinoo faa
mi waɗee fuu.
12 Nde o faamunoo ko wadi fu, o yehi
suudu Mariyama, inna Yuhanna bi'eteeɗo
Marku. Toon yimɓe heewɓe kawriti ina
ngaɗa du'aare.
13 Nde Piyeer gokkinoo dammbugal galle
toon ndeen, golloowo debbo bi'eteeɗo Roda
ɓattitii faa ndaara wo moy.
14 Nde o anndinnoo daande Piyeer
ndeen, o yeggiti omtude dammbugal ngaal
no o foti seyaade. O doggi, o naatowi, o
humpiti ɓe wo Piyeer darii dammbugal
toon.
15 Ɓe mbi'i mo:
—A kaaŋaaɗo!
Ammaa imo heddii siinude sikke walaa
wo ɗum Piyeer. Ɓe mbi'i katin:
—Ɗum wo maleyka makko.
16 De ɗum fuu Piyeer ina heddii ina
gokkoo. Nde ɓe udditinnoo, ɓe njiinoo mo
ndeen, ɗum haaynii ɓe sanne.
17 O huncani ɓe junngo faa ɓe ndeyyinoo, o
fillanii ɓe no Joomiraaɗo yaltiniri mo kasu,
o wi'i:
—Kaalanee ɗum Yaakuuba, kam e saki-
raaɓe woɓɓe ɓeen.
Caggal ɗuum, o yalti, o yehi nokku goɗɗo.
18 Nde weetunoo fu, fitina mawɗo ummii
hakkunde sordaasiiɓe ɓeen. Iɓe yamundura
noy Piyeer wadi.
19 Hirudus yamiri ɓe piloo ɓe nannga mo,
ammaa ɓe njiitaay mo. Ndelle o yami ndaa-
rooɓe ɓeen ko laatii, de o yamiri ɓe mba-
ree. Caggal ɗuum, Hirudus jippii Yahu-
udiya, yehi Kaysariya jooɗowii toon.

* **11:28** Kalawdiyus wo kaananke Roma mawɗo njoyaɓo. O laamake hakkunde duuɓi 41 e 54 caggal rimeede Iisaa. Taariki jamaanu oon ina holla rafo manngo waɗii ley laamu Roma fuu hakkunde duuɓi 46 e 48 caggal rimeede Iisaa.

No Hirudus maayiri maayde bonnde

20 Hirudus tikkani yimɓe Tirus e Sidon. De yimɓe ɓeen kaa muuyaay noon, sabo wo leydi makko ndiin ɓe keɓata nyaamdu. Ndelle ɓe ndawridi, ɓe nuli woɓɓe nyaagoo faa ɓe ndewra e makko. Ɓe paamiri e Bilastus dawranoowo gollooɓe kaananke.

21 Ɓe itti nyalaande faa ɓe kaalda e Hirudus kaananke oon. Nde nyannde ndeen yottinoo fu, o ɓornii kaddule kaananke, o joodii dow jooɗorgal laamu, o haaldi e maɓɓe.

22 Yimɓe ɓeen peekii, mbi'i:

—Ɗum wo daande laamɗo, wanaa daande neɗɗo!

23 Wakkati oon fu, maleyka Joomiraaɗo fiyi Hirudus, sabo o hokkitaay Laamɗo teddeengal muuɗum. O yumi gildi, o maayi.

24 Ammaa konngol Laamɗo ngool ina yaara yeeso, ina ɓeyda sankitaade.

25 Nde Barnabas e Sool tilinoo e golle muɓɓen Urusaliima fu, ɓe njeccodii e Yuhanna bi'eteeɗo Marku.

Jahaangal Pool aranal

13

No Barnabas e Pool nuliraa faa ngolla golle Laamɗo

1 Annabaaɓe e jannginooɓe ina ngoni ley kawrital goondiɓe gonngal Antiyoki ngaal. Kamɓe ngoni Barnabas e Simeyon noddirteeɗo Ɓaleejo e Lukiyus mo Sireene e Manahen, mawnidinɗo e Hirudus hooreejo leydi oon, kam e Sool.

2 Nyannde gomma iɓe teddina Joomiraaɗo tawi iɓe ngondi e suumayeere, ndeen Ruuhu Ceniiɗo wi'i ɓe:

—Cenndanee kam Barnabas e Sool saabe gollal ngal noddirmi ɓe ngaal.

3 Caggal suumayeere e du'aare maɓɓe, ɓe njowi juuɗe maɓɓe e dow yimɓe ɗiɗo ɓeen, ɓe nuli ɗum'en.

4 Nii Ruuhu Ceniiɗo nuliri ɓe. Ɓe njehi Selewkiya, ɓe naati laana maayo manngo ɓe ponndii ruunde* Kipirus.

5 Nde ɓe njottinoo Salamis dow ruunde ndeen, ɓe mbaajii konngol Laamɗo ley cuuɗi Alhuudiyankooɓe baajordi. Yuhanna bi'eteeɗo Marku ina wondi e maɓɓe, ina walla ɓe.

6 Ɓe peyyiti ruunde ndeen faa ɓe njottii ngalluure wi'eteende Pafos. Toon ɓe tawi daggada Alhuudiyanke bi'eteeɗo Bar-Iisaa, biitotooɗo wo annabaajo.

7 Wo o howruujo kaananke bi'eteeɗo Sergiya Pool. Oon wo jom hakkillo. O noddi Barnabas e Sool sabo imo yidi nanude konngol Laamɗo.

8 Ammaa Elimas mo inndem fiirtata «daggada» oon salake ɓe. Imo filoo bonnitinde goondinal kaananke oon.

9 Ndeen Sool bi'eteeɗo Pool, kebbinaaɗo Ruuhu Ceniiɗo, ndaari mo faa wooɗi,

10 wi'i:

—Bii Ibiliisa! Aan keewɗo jamba e hiila, ganyo ko laaɓi fuu! A selataa oonyude laabi Joomiraaɗo ponnditiidi naa?

11 Joonin jukkungo Joomiraaɗo saaman e maaɗa, a wuman, a yi'ataa naange faa sardi† oon yottoo.

Wakkati oon ni, gite makko cuddini, ɗe niɓɓi. Imo memmemta, imo filoo ɗowoowo.

12 Nde kaananke oon yi'unoo ko wadi ɗuum ndeen, goondini Iisaa. Waaju haala Joomiraaɗo kaan haaynake ɗum.

No Pool waajorii ley ngalluure Antiyoki

13 Pool e yaadiraaɓe muuɗum naati laana maayo manngo, ndilli Pafos, njottii Perge ley leydi Pamfiliya. Ɗoon Yuhanna bi'eteeɗo Marku seedi e maɓɓe, yeccii Urusaliima.

14 Ɓe ndilli Perge, ɓe ngari Antiyoki ley leydi Pisidiya. Ɓe naati waajordu nyalaande fowteteende, ɓe njoodii.

15 Caggal janngeede Tawreeta Muusaa e dewte annabaaɓe, hooreeɓe waajordu nduun neli ɓe noddee ɓe ngara yeeso muɓɓen. Ɓe mbi'i:

—Sakiraaɓe, si oɗon njogii haala cemmbinooha yimɓe ɗo fu, kaalee.

16 Pool ummii, hunci junngo muuɗum faa ɓe kakkilana ɗum, wi'i:

—Israa'iilankooɓe e hulɓe Laamɗo woɓɓe, kettinee:

17 Laamɗo Israa'iilankooɓe oon suɓake maamiraaɓe meeɗen, teddinii lenyol maɓɓe nde ngol hoɗoynoo leydi Misira ndeen. O yaltiniri ɓe toon baawɗe makko.

18 O munyanii‡ ɓe ley ladde faa wadi duuɓi capanɗe nay.

19 Caggal ko o halki lenyi jeɗɗi e ley leydi Kanaana, o hokki ndi yimɓe makko ndona ndi.

20 Ko ɓe ngoni ley Misira faa warde ko ɓe naati leydi Kanaana fu wadii hono duuɓi keme nay e capanɗe joy. Caggal ɗuum, o hokki ɓe sarotooɓe faa jamaanu annabi Samuwiila.

21 Nde ɗum faltinoo ndeen, ɓe nyaagii Laamɗo hokka ɓe kaananke. Laamɗo hokki ɓe Sawulu ɓii Kis yuuruɗo e lenyol Benyamin. Oon laamii ɓe duuɓi capanɗe nay.

22 Ndeen Laamɗo ɓorti Sawulu, hokki Daawda laamu. O haali kabaaru muuɗum, o wi'i: «Mi heɓii Daawda ɓii Yesa gorko belnoowo ɓernde am, gaɗoowo muuyɗe am fuu.»

---

* **13:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo. † **13:11** sardi wo wakkati podanooɗo. ‡ **13:18** Won binndi bi'uɗiO nyaamnii ɓe.

23 E ɗuwdi makko Laamɓo wurtini Iisaa,
kisinoowo Israa'iila no aadorinoo noon.
24 Fadde Iisaa warude, Yaayaa waajake
yimɓe Israa'iila fuu tuuba, lootee lootagal
batisima.
25 Katin, nde Yaayaa timminannoo golle
muuɓum ndeen, wi'i ɓe: «Mi wanaa mo
miiloton ngonumi oon. Ammaa ina woodi
garoowo caggal am, mo mi fotaay fay e
haɓɓitinde ɓoggi paɓe muuɓum.»
26 Sakiraaɓe, onon ɗuwdi Ibrahiima e
hulɓe Laamɓo woɓɓe, wo enen nuldaa
kabaaru kisinoowo o.
27 Sabo wonɓe Urusaliima ɓeen e
hooreeɓe muɓɓen fuu annditaay Iisaa.
Katin du ɓe paamaay haalaaji annabaaɓe
janngeteeɗi nyalaande fowteteende fuu.
Annabaaɓe ɓeen mbi'ii Iisaa sarete. Ko ɓe
carii mo ɓuum, ɓe tabintinii haalaaji ɗiin.
28 Fay si taweede ɓe keɓaay daliili fuu
no ɓe mbarda mo, ɓe nyaagake Pilaatu o
waree.
29 Nde ɓe ngollunoo ko Binndi ɗiin mbi'i
e makko ɓuum faa hiɓɓi ndeen, ɓe njip-
pini mo e leggal palaangal, ɓe ngaɗi mo e
saabeere.
30 Ammaa Laamɓo iirtinii mo.
31 Balɓe keewɓe o ɓangani wondunooɓe e
makko ɓeen gilla Galili faa Urusaliima. Ɓeen
ngoni seedantooɓe mo yeeso yimɓe joonin.
32 Minen, miɓen ngaddana on Kabaaru
Lobbo: ko Laamɓo aadaninoo maamiraaɓe
meeɓen ɓuum,
33 yottinanii en, enen taaniraaɓe muɓɓen.
O waɗii ɓum e ley ko o iirtini Iisaa. Noon
winndiraa ley jimol Jabuura suura ɗiɗi:
«Wo a ɓiyam, hannden mi laatake Baaba
maa.»§
34 Katin du, Laamɓo iirtinii mo e hakkunde
maayɓe, accaay ɓanndu makko nyoli. Noon
haaldunoo nde wi'unoo:
«Mi hokkan on barkeeji ceniiɗi ɗi mbonataa,
ɗi podaninoomi Daawda ɗiin.»*
35 Ɗum waɗi de o wi'i e Jabuura suura goɗɗo:
«A accataa Ceniiɓo maa nyola.»†
36 Daawda gollii ko Laamɓo muuyi golla e
jamaanu muuɓum. Caggal ɓuum, o maayi.
Ɓanndu makko hawrunduraa e maamiraaɓe
makko, ndu nyoli.
37 Ammaa mo Laamɓo iirtini oon nyolaay.
38 Sakiraaɓe, anndee wo saabe makko de
mbaajaɓon yaafeede hakkeeji.
39 Tawreeta Muusaa waawaa waɗude neɗɗo
ponnditiiɓo. De kanko kaa, goondindo mo
fuu, o ndaardan ɓum ponnditiiɓo.
40 Ɗum le, kaybee taa ko annabaaɓe cap-
pinoo ɓuum hewtoo on:
41 «Onon jalnortooɓe golle am, ndaaree,
de ɓum haaynoo on, de kalkon!
Sabo mi waɗan goɗɗum e ley wakkati
mooɗon,
mo on ngoondintaa fay si neɗɗo haalan-
noo on.»‡
42 Caggal Pool e Barnabas njaltii waa-
jordu nduun, jamaa oon nyaagii ɓe ɓe
ngarta fowteteende waroore, faa ɓe njaha
yeeso e waaju maɓɓe.
43 Caggal ko kawrital ngaal waɗi ɓuum,
Alhuudiyankooɓe heewɓe e naatuɓe e diina
muɓɓen njokki Pool e Barnabas. Ɓeen ɗiɗo
fuu ina kaalda e maɓɓe, ina tindina ɓe ɓe
keddoo e moyyere Laamɓo.
44 Fowteteende jokkunde ndeen, yimɓe
ngalluure ndeen fuu kawriti faa kettinoo
konngol Laamɓo.
45 Ammaa nde Alhuudiyankooɓe ɓeen nji-
inoo jamaa oon ndeen, kiram naati ɓe. Iɓe
njedda ko Pool waajotoo ɓuum, iɓe njenna
ɓum.
46 Ndeen Pool e Barnabas kaaldirani ɓe
tannyoral, mbi'i:
—Waajibi onon min artotoo haalande
konngol Laamɓo ngol. Ammaa saabe on
paɗɗii ngol, on ndaardaay ko'e mooɗon
oɗon poti heɓude nguurndam nduumiiɓam,
min njahan to yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe.
47 Sabo inan ko Joomiraaɓo yamiri min:
«Mi darnii ma faa laatanoɓaa lenyi ɗiin an-
noora,
faa kisinaa haddi adunaaru ndu fuu.»§
48 Nde yimɓe lenyi goɗɗi ɗiin nannoo
haalaaji ɗiin ndeen, ceyii, teddini konngol
Joomiraaɓo ngool. Ɓe Laamɓo suɓanii ngu-
urndam nduumiiɓam ɓeen fuu ngoondini.
49 Konngol Joomiraaɓo ngool sankitii e
leydi ndiin fuu.
50 Ammaa Alhuudiyankooɓe ɓeen um-
mini hakkillooji rewɓe rewooɓe Laamɓo
saahiiɓe, kam e mawɓe ngalluure ndeen.
Ɓe ummini torra dow Pool e Barnabas, ɓe
ndiiwi ɓum'en leydi maɓɓe.
51 Kam'en du piɗɗi colla koyɓe muɓɓen e
maɓɓe, de njehi Ikoniya.
52 Taalibaaɓe ɓeen kebbinaa seyo e Ruuhu
Ceniiɓo.

14

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Ikoniya

1 Ley Ikoniya du Pool e Barnabas naati
e ley waajordu Alhuudiyankooɓe. Ley ko
ɓe mbaajii ɓuum, Alhuudiyankooɓe e yimɓe
lenyi goɗɗi heewɓe ngoondini.
2 Ammaa Alhuudiyankooɓe saliiɓe
goondinde ɓeen ummini hakkillooji lenyi
goɗɗi, mbonni ɓerɓe muɓɓen faa mbanya
sakiraaɓe goondinɓe ɓeen.

§ **13:33** Jabuura 2.7. * **13:34** Esaaya 55.3. † **13:35** Jabuura 16.10. ‡ **13:41** Habakuk 1.5. § **13:47** Esaaya 49.6.

3 Ammaa ɗum fuu haɗaay ɓe ɓooyude
toon, iɓe mbaajoroo haala Joomiraaɗo
cuusal, iɓe kolla hinney Joomiraaɗo. Yimɓe
ɓeen annditii ko ɓe mbaajotoo ɗuum wo
goonga, sabo Laamɗo hokki ɓe baawɗe
waɗude maandeeji kaayniiɗi e golleeji
kaayniiɗi.
4 Yimɓe wuro ngoon peccii: woɓɓe
keedani Alhuudiyankooɓe, woɓɓe du
keedani nulaaɓe ɓeen.
5 Yimɓe lenyi goɗɗi e Alhuudiyankooɓe e
ardiiɓe muɓɓen anniyii torrude ɓe e war-
dude ɓe kaaye.
6 Nde ɓe maatunoo ɗum ndeen, ɓe ndog-
gani Listara e Derbe e gure seraaji muɓɓen
ley leydi Likoniya.
7 Toon du iɓe mbaajoo Kabaaru Lobbo
oon.

No Pool e Barnabas mbaajorii ley wuro Listara

8 Ley Listara ɗoon ina woodi gorko bon-
nguujo, dimdaaɗo e bonngaaku. Abada o
yahaay e koyɗe makko.
9 Imo hettinii waaju Pool. Pool ndaari mo,
yi'i o goondinii faa imo waawi danneede,
10 haali semmbe, wi'i:
—Umma, dara e koyɗe maa!
Gorko oon gurbitii, darii, ina yaha.
11 Nde yimɓe ɓeen njiinoo ko Pool waɗi
ɗuum ndeen, mbulli, mbi'i e ley haala
Likoniya'en:
—Alla'en njippake dow meeɗen, na nan-
ndinkinii e yimɓe!
12 Ɓe inndiri Barnabas «Jewus», ɓe in-
ndiri Pool du «Hermes»,* sabo Pool wonnoo
kaaloowo.
13 Suudu tooru maɓɓe wi'eteendu Jewus
ina woni yaasin ngalluure toon. Almaami
oon yuuri toon waddi ga'i maysiniraaɗi pin-
ndi to dammbuɗe narruɗe ngalluure toon.
Kanko e yimɓe ɓeen ina njiɗi waɗude ɗi
kirsamaaji.
14 Ammaa nde Barnabas e Pool nannoo
ɗum ndeen, ɗum metti ɗum'en faa ceeki
kaddule muɓɓen, kenyanii jamaa oon ina
peekoo,
15 ina mbi'a:
—Worɓe, ɗume ngaɗoton ɗo? Minen du
min yimɓe hono mooɗon. Miɗen mbaa-
joo Kabaaru Lobbo oon faa tuubon, celon
golleeji ɓoli ɗi, ngarton e Laamɗo buurɗo,
taguɗo kammu e leydi e maayo manngo e ko
woni e muɓɓen fuu.
16 E jamaanuuji paltiiɗi ɗiin o accii lenyi
fuu njokka laabi muɓɓen.
17 E ɗum fuu, imo golla ko wooɗi faa ɗum
seedanoo mboodirka makko. Imo tomnana
on yuwoonde, imo ɓenndinana on nyaamri
e wakkati muuɗum. Imo waaltinira hakkil-
looji mon nyaamdu e seyo.
18 No Pool e Barnabas mbaajorii nii fu,
faa hannden wo e semmbe kaɗiri jamaa oon
hirsande ɗum'en ga'i ɗiin.
19 Caggal ɗuum, Alhuudiyankooɓe yuuri
Antiyoki e Ikoniya. Ɓe keɓi hakkillooji
yimɓe ɓeen faa limni Pool kaaye. Ɓe ndaasi
ɗum, ɓe njoppowi ɗum faa caggal wuro
ngoon, sabo ɓe miilii wo maayɗo.
20 Ammaa nde taalibaaɓe ɓeen ngarnoo
piilii mo ndeen, o ummii, o soyyitii ley wuro
ngoon.

No Pool e Barnabas njeccorii Antiyoki

Jaango majjum, o yaadi e Barnabas wuro
wi'eteengo Derbe.
21 Nde ɓe mbaajinoo toon Kabaaru Lobbo
fu, yimɓe heewɓe laatii taalibaaɓe Iisaa.
Caggal ɗuum, ɓe njeccii Listara e Ikoniya,
kam e Antiyoki.
22 Iɓe ɓeydana taalibaaɓe semmbe, iɓe tin-
dina ɗum'en keddoo e goondinal, iɓe mbi'a:
—Sanaa tampen tampiriiji keewɗi fadde
men e naatude laamu Laamɗo.
23 E ley kawrite goondinɓe ɗeen fuu, ɓe
cuɓanii ɗum'en mawɓe. Caggal ɗuum, ɓe
cuumii, ɓe ndu'ii, ɓe kalfini ɗum'en Joomi-
raaɗo mo ɓe ngoondini oon.
24 Nde ɓe ceekunoo leydi Pisidiya ndeen,
ɓe ngari leydi Pamfiliya.
25 Ɓe mbaajii konngol ngol ley wuro
Perge. Caggal ɗuum, ɓe njippowii Ataliya.
26 Toon ɓe naati laana maayo manngo, ɓe
pornyii Antiyoki ɗo ɓe kalfinanoo moyyere
Laamɗo faa ɓe ngolla gollal ngal ɓe tilii
ngaal.
27 Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe kawrunduri
yimɓe kawrital goondinɓe ngaal, ɓe kaalani
ngal no Laamɗo nawtorii ɓe, no o omtirani
yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe damm-
bugal goondinal.
28 Ɓe keddii ɗoon faa ɓooyti, iɓe ngondi e
taalibaaɓe ɓeen.

15

Haala kawrital gaɗaangal Urusaliima

1 Yimɓe woɓɓe yuuri Yahuudiya ngari An-
tiyoki, ina njanngina sakiraaɓe ɓeen, ina
mbi'a:
—Si on taadiraaka hono no Muusaa wi'iri
noon fu, on kisataa.
2 Pool e Barnabas pooɗunduri e maɓɓe,
ndukidi e maɓɓe faa tiiɗi. Ndelle ɓe tabin-
tini nelde Pool e Barnabas e yimɓe woɓɓe
faa Urusaliima, ɓe kaaldowa e nulaaɓe e
mawɓe goondinɓe ɓeen dow majjum.
3 Ndelle kawrital goondinɓe ngaal neli
ɓe. Ɓe peyyiti leyɗe Finisi e Samariya,
iɓe kaalana goondinɓe toon haala tuubugol

* **14:12** E ley diina Geresankooɓe Jewus woni hooreejo tooruuji, Hermes woni nelaaɗo majji.

yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Ɗum
laatanii sakiraaɓe ɓeen fuu seyo manngo.
4 Nde ɓe njottinoo Urusaliima ndeen,
kawrital goondiinɓe ngaal e nulaaɓe e
mawɓe ɓeen njaɓɓii ɓe. Ɓe kaalani ɗum'en
ko Laamɗo gollitiri ɓe.
5 Ammaa woɓɓe ley goondiinɓe jeyaaɓe e
fedde Farisa'en ummii, mbi'i:
—Waajibi ɓe taadee, ɓe njamiree jokkude
Tawreeta Muusaa.
6 Nulaaɓe e mawɓe ɓeen kawriti faa
ndaara haala kaan.
7 Caggal ko haalaaji ɗiin keewii, Piyeer
ummii, wi'i ɓe:
—Sakiraaɓe, oɗon anndi Laamɗo suɓake
kam e ley mooɗon gilla ko ɓooyi. O
suɓake kam faa mi waajoo Kabaaru Lobbo
oon hakkunde yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe, faa ɓe nana, ɓe ngoondiina.
8 Laamɗo annduɗo ɓerɗe oon hollii jaɓanii
ɓe, nde hokkunoo ɓe Ruuhu Ceniiɗo hono
no meeɗen ni.
9 Walaa fuu ko o senndiri en e maɓɓe, e ley
ko o laaɓiniri ɓerɗe maɓɓe e goondinal.
10 Joonin, ko waɗi de oɗon ndaartindoo
Laamɗo? Oɗon njowa e taalibaaɓe ɓeen
donngal ngal enen e maamiraaɓe meeɗen
fuu en mbaawaay ronndaade.
11 A'aa. Wo moyyere Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa de tannyorɗen hisineede. Hono noon
kamɓe du.
12 Kawrital ngaal fuu deyyinii siw, ina
hettinii ko Barnabas e Pool pillotoo no
Laamɗo hokkiri ɗum'en waɗude maandeeji
kaayniiɗi e kaayeefiiji hakkunde lenyi
goddi.
13 Nde ɓe kettinnoo haalaaji ɗiin faa
woodi fu, Yaakuuba ɓeydi haala, wi'i:
—Sakiraaɓe, kettinanee kam!
14 Simon humpitii en no Laamɗo
artorii hakkilande yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe, faa waɗa ɗum'en yimɓe
muuɗum.
15 Ɗum hawrii e haalaaji annabaaɓe ɗiin,
hono no winndiraa ni:
16 «Joomiraaɗo wi'i:
Caggal ɗuum, mi wartan,
mi nyiɓtoo suudu Daawda saamundu
nduun,
mi fonndita ko boni e mayru,
mi darna ndu katin,
17 faa yimɓe heddiiɓe fuu tewta Joomiraaɗo,
lenyi ɗi noddammi fuu, faa laatoo
yimɓe am.
18 Joomiraaɗo tabintinɗo kulle ɗe anndunoo
waɗan gilla arande, kam wi'i noon.»*
19 Ɗum saabii miin kaa ko nji'umi, taa
tiidinanen lenyi goddi tuubuɗi ngarti e
Laamɗo ɗiin.
20 Ammaa mbinndanen ɓe ɓe ndeentoo e
ko tooruuji tuunini e jeenu e nyaamude ko
saaɗi e nyaamude yiiyam.
21 Gilla e jamaanuuji ɓooydi, Tawreeta
Muusaa ina janngineе ley gure ɗeen fuu,
iɓe njannga ɗum nyalaande fowteteende
fuu ley cuudi baajordi.

Haala ɓataaki yaade to goondiinɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe

22 Ndeen nulaaɓe ɓeen e mawɓe e
kawrital goondiinɓe ngaal fuu paamiri faa
cuɓoo worɓe e ley muɓɓen faa nela ɗum'en
Antiyoki, ɓe njaada e Pool e Barnabas. Ɓe
cuɓii Yahuuda bi'eteeɗo Barasaba, kam
e Silas. Ɗiɗo ɓeen fuu wo ardiiɓe ley
sakiraaɓe goondiinɓe.
23 Inan ɓataaki ki ɓe kokki ɗum'en:

Minen sakiraaɓe mooɗon nulaaɓe e
mawɓe, miɗen njowta on, onon sakiraaɓe
amin lenyi goddi gondi Antiyoki e Siiriya
e Silisi.
24 Min nanii yimɓe yuuruɓe to amin
mettinirii ɓerɗe mooɗon haalaaji, njiiɓii
hakkillooji mooɗon. Minen le, min njami-
raay ɓe.
25 Min ndawridii, min paamiri min
cuɓoo worɓe faa min nela ɗum'en to
mooɗon, ɓe njaada e yigiraaɓe amin
horsuɓe Barnabas e Pool,
26 farritinɓe† yonkiiji muɓɓen saabe
Joommen Iisaa Almasiihu.
27 Ɗum waɗi de min neli Yahuuda
e Silas, paamina on ko min mbinndi e
mooɗon ɗuum hunnduko e hunnduko.
28 Minen e Ruuhu Ceniiɗo, min an-
niyake taa min njowa on doŋle teddude si
wanaa ko tilsi ɗuum:
29 ndeentoɗon e kirsanaaɗi tooruuji e
yiiyam e ko saaɗi e jeenu. Si on ndeenii
ko'e mooɗon e kujje ɗe, on ngaɗii ko woodi.
Laamɗo reena en!
30 Woodi, ɓe kokkaa laawol, ɓe njehi An-
tiyoki. Nde ɓe njottinoo ndeen, ɓe kawrun-
duri kawrital goondiinɓe ngaal, ɓe kokki
ngal ɓataaki kiin.
31 Nde ɓeen janngunoo ki ndeen, ceyii
sabo haalaaji ɗiin cemmbinii ɓerɗe muɓɓen.
32 Yahuuda e Silas wo annabaaɓe. Ɓe
mbaaltiniri ɓerɗe sakiraaɓe e haalaaji
keewdi, ɓe cemmbini ɗum'en.
33 Nde ɓe ɓooytunoo toon seeɗa fu, ɓe
ceedi e sakiraaɓe ɓeen e dow jam, ɓe njeccii
to nelnooɓe ɓe toon. [
34 De Silas, kam kaa, heddii toon.]‡
35 Pool e Barnabas keddii ley Antiyoki
ɗoon. Kam'en e woɓɓe heewɓe ina njanng-
ina ina mbaajoo konngol Joomiraaɗo.

Jahaangal Pool ɗiɗaɓal

* **15:18** Amos 9.11-12. † **15:26** Farritaade wo rafi reenude yonki muuɗum. ‡ **15:34** E ɗereeji ɓooydi, goddi ngalaa aaya 34.

No Pool e Barnabas ceediri

36 Caggal balɗe seeɗa, Pool wi'i Barnabas:

—Njeccoɗen e gure ɗe mbaajinoɗen konngol Joomiraaɗo ɗeen fuu, njippanoɗen sakiraaɓe meeɗen ɓeen, ndaaren no ɓe ngorri.

37 Barnabas ina yidi ɓe njaada e Yuhanna bi'eteeɗo Marku.

38 De Pool kaa muuyaay ɓe njaada e gorko oon, sabo oon seediino e maɓɓe Pamfiliya, yaadaay e maɓɓe faa gollida e maɓɓe.

39 Barnabas e Pool luuri faa ceedi. Mono e maɓɓe fuu suɓii neɗɗo goɗɗo. Barnabas yaadi e Marku, naati laana maayo, fonndii ruunde§ Kipirus.

40 Pool du suɓii yaadude e Silas. Sakiraaɓe ɓeen kalfinii ɓe e hinney Joomiraaɗo de ɓe ndilli.

41 Ɓe ndewi leyɗe Siiriya e Silisi, iɓe cemmbina kawrite goondiɓe ɗeen.

16

No Timote yaadi e Pool e Silas

1 Pool wari Derbe. Caggal ɗuum, o yottii Listara. Goondiɓe bi'eteeɗo Timote ina tawaa ɗoon. Inniiko wo Alhuudiyanke goondiɓe, de baabiiko wo neɗɗo yuuruɗo Geres.

2 Sakiraaɓe wonɓe Listara e Ikoniya ɓeen ina ceedanoo mo wo o lobbo.

3 Pool ina yidi faa o yaada e muɓɓen. Ndelle yaari mo faa o taadee tafon, sabo Alhuudiyankooɓe wonɓe e leyɗe ɗeen ɓeen fuu ina anndi baabiiko wo yuuruɗo Geres.

4 Ley gure ɗe ɓe peyyiti ɗeen, iɓe njottinana goondiɓe jamirooje ɗe nulaaɓe e mawɓe wonɓe Urusaliima ɓeen kolli ɓe njokka.

5 Hono noon, kawrite goondiɓe ɗeen ina ɓeydoo semmbe ley goondinal, ina ɓeydoo heewude nyannde fuu.

No Pool noddiraa Makedoniya

6 Ruuhu Ceniiɗo haɗi ɓe waajaade konngol ngol ley Aasiya. Saabe majjum ɓe ndewi leydi Firigiya e leydi Galaatiya.

7 Nde ɓe ngarnoo keerol Misiya ndeen, ɓe pilii yaade Bitiniya, ammaa Ruuhu Iisaa accaay ɓe naata.

8 Saabe ɗuum, ɓe paltii Misiya, ɓe naati e wuro wi'eteengo Torowas.

9 Jemma oon, Pool heɓi holleede. O yi'i gorko Makedoniyanke ina darii, ina nyaagoo mo ina wi'a:

—Ngaraa Makedoniya, mballaa min!

10 Nde Pool yiinoo ko hollaa ɗum ndeen, wakkati oon ni, filii yahude Makedoniya. Min tannyorii Laamɗo noddii min faa min mbaajoo ɓe Kabaaru Lobbo.

No Lidiya goondiniri waaju Pool ley Filipi

11 Hono noon, min naati laana maayo yuuruka Torowas, min ponndii ruunde Samotaras. Jaango majjum, min ponndii Neyapolis.

12 Min yuwi ɗoon, min ponndii Filipi. Filipi wo ngalluure mawnde e leydi Makedoniya nde Romankooɓe ndawranta. Min ngaɗi balɗe seeɗa ɗoon.

13 Nyalaande fowteteende, min njaltiri wuro ngoon hedde daande maayo to min miili Alhuudiyankooɓe na mboownoo waɗude du'aare. Min tawi ɗoon rewɓe ina kawriti. Min njooɗii, min mbaajii ɓe.

14 Gooto maɓɓe wo debbo jokkuɗo Laamɗo bi'eteeɗo Lidiya. Wo o connoowo kaddule boɗeeje, jeyaaɗo ngalluure wi'eteende Tiyatira. Imo hettindii waaju oon, de Joomiraaɗo omti ɓernde makko faa o jaɓa ko Pool waajotoo ɗuum.

15 Kanko e koreeji makko fuu ɓe lootaa lootagal batisima. Caggal ɗuum, o nyaagii min, o wi'i:

—Si oɗon tiigorii kam mi goondiɓo Joomiraaɗo fu, ngaree suudu am, mbeeranon kam.

O tilsinani min faa min njaɓi.

No Pool e Silas ngattiraa ley kasu

16 Nyannde wootere miɗen njaha to nokkuure waɗirde du'aare. Korɗo gonduɗo e ginnaaru hawriti e amin. Wo o ji'oowo ko warata. Joomiraaɓe makko keɓii kaalisi keewɗo e ndaggadaaku makko nguun.

17 O jokki min, minen e Pool, imo feekoo, imo wi'a:

—Yimɓe ɓe wo gollanooɓe Laamɗo Toowɗo! Iɓe mbaajoo on laawol kisindam!

18 Balɗe keewɗe imo waɗa noon faa ɓernde Pool ummii, hucciti e makko, wi'i ginnaaru nduun:

—Saabe Iisaa Almasiihu, yaltu e debbo o!

Ginnaaru nduun yalti wakkati oon pay.

19 Nde joomiraaɓe korɗo oon paamunoo laawol muɓɓen hemrude ceede e makko timmii fu, nanngi Pool e Silas, ndaasi ɗum'en ngaddi faa ley luumo yeeso sarotooɓe wuro ngoon.

20 Ndeen ɓe njaari ɗum'en to hooreeɓe, ɓe mbi'i:

—Worɓe ɗiɗo ɓe wo Alhuudiyankooɓe. Iɓe ngadda baasi e wuro meeɗen ngo.

21 Iɓe mbaajoo al'aadaaji ɗi ndaganaaki en njaɓen naa ngollen, sabo en Romankooɓe.

22 Jamaa oon ummanii ɓe. Hooreeɓe ɓeen njamiri ɓe ɓortee kaddule maɓɓe, de ɓe piiree loosi.

§ **15:39** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

23 Ɓe piyaa faa naawi, ɓe paɗɗaa ley kasu.
Hooreeɓe ɓeen njamiri kayboowo kasu oon
hayba ɓe faa wooɗa.
24 Oon le, nde heɓunoo yamiroore ndeen
fu, nanni ɓe e ley suudu kasu hakkundeeru.
O geyyiri koyɗe maɓɓe geyyelle leɗɗe.
25 Hakkunde jemma oon, Pool e Silas ina
ngaɗa du'aare, ina njimana Laamɗo. Ka-
sunkooɓe woɓɓe ɓeen du ina kettindanii ɓe.
26 De wakkati gooto, leydi dimmbii dimm-
bagol manngol faa joyyinirɗe kasu ɗeen
njergii. Wakkati oon du, dammbuɗe ɗeen
fuu omtii, geyyelle kasunkooɓe ɗeen fuu
kaɓɓitii.
27 Nde kayboowo oon finnoo de yi'i
dammbuɗe kasu ɗeen ina omtii fu, soorti
kaafaahi muuɗum faa waritoo, miilii
kasunkooɓe ɓeen ndoggii.
28 Pool yeewnii faa toowi, wi'i mo:
—Taa waɗu hoore maa ko boni, min fuu
ɗo min ngoni!
29 Ndeen kayboowo oon ŋaarii jaynorgol.
O doggiri kasu to Pool e Silas ngoni toon, o
hippii yeeso muɓɓen, heddii imo diwna.
30 Caggal ɗuum, o wurtini ɓe, o wi'i ɓe:
—Joomiraaɓe, noy kaanumi waɗude faa
mi hisa?
31 Ɓe njaabii mo, ɓe mbi'i:
—Goondin Iisaa Joomiraaɗo, ndeen a
hisan, aan e koreeji maa fuu.
32 Ɓe mbaajii mo konngol Joomiraaɗo,
kanko e koreeji makko fuu.
33 Faa ɓooyti seeɗa, ley jemma oon o yaari
ɓe, o lootowi barme maɓɓe. Wakkati oon du
o lootaa lootagal batisima, kanko e koreeji
makko fuu.
34 O nanni Pool e Silas suudu makko, o
hokki ɗum'en nyaamdu. Kanko e koreeji
makko fuu ɓe ceyii sabo ɓe keɓii goondinde
Laamɗo.
35 Nde weetunoo ndeen, hooreeɓe Ro-
mankooɓe neli yimɓe laamu mbi'a kay-
boowo oon yoppa worɓe ɗiɗo ɓeen.
36 Kayboowo oon haalanowi ɗum Pool,
wi'i:
—Hooreeɓe ɓeen nulii njoppeɗon. Mbur-
tee joonin, njehee e jam.
37 Ammaa Pool jaabii, wi'i:
—Ɓe njamirii min piyee yeeso yimɓe tawa
min caraaka, fay si min ɗiɗo fuu min Ro-
mankooɓe. Ɓe nanni min e kasu. Joonin
ɓe njaltiniran min cuncukka naa? Ɓum kaa
laatataako. Sanaa kamɓe e ko'e maɓɓe, ɓe
ngara ɓe njaltina min!
38 Yimɓe laamu ɓeen kaaltani hooreeɓe
Romankooɓe ɓeen haala kaan. Ɓeen kuli
nde nannoo Pool e Silas wo Romankooɓe
ndeen.
39 Ɓe njehi, ɓe curowi ɗum'en, ɓe mburtini
ɗum'en kasu toon. Ɓe nyaagii ɗum'en ndilla
wuro ngoon.
40 Nde Pool e Silas njaltunoo e kasu ndeen,
naati galle Lidiya. Ɓe nji'i sakiraaɓe ɓeen, ɓe
cemmbini ɓerɗe muɓɓen. Caggal ɗuum, ɓe
ndilli.

17

No Pool e Silas mbaajorii ley Tesaloniiki

1 Pool e Silas peyyiti Amfipolis e Apoloni
faa njottii Tesaloniiki. Ina woodi waajordu
Alhuudiyankooɓe toon du.
2 Pool waɗi no woowri, naati ley waa-
jordu nduun. Nyalaaɗe powteteeɗe tati imo
liddundura e maɓɓe imo fiirtana ɓe Binndi
ɗiin.
3 O fiirtani ɓe, o holli ɓe ina tilsunoo Al-
masiihu oon torree, ummintinee e maayde.
O wi'i ɓe:
—Iisaa mo mbaajotoomi on haala
muuɗum oon, kam woni Almasiihu.
4 Woɓɓe maɓɓe tannyori ɗum goonga,
njokki mo, kanko Pool, e Silas. Yimɓe Gere-
sankooɓe rewooɓe Laamɗo heewɓe e rewɓe
saahiiɓe ɗuuɗuɓe du njokki ɓe.
5 Alhuudiyankooɓe ɓe nganaa goondinɓe
ɓeen kiri Pool e Silas, nanngi yimɓe huyfuɓe
yiilotooɓe ley luumo, kawrunduri ɗum'en.
Ɓe njirkiti ngalluure ndeen fuu. Ɓe naati
e galle Yason, iɓe piloo Pool e Silas faa ɓe
njaara ɗum'en yeeso yimɓe wuro.
6 Nde ɓe kunnginoo yiitude ɗum'en
ndeen, ɓe ndaasi Yason e sakiraaɓe woɓɓe,
ɓe ngaddi ɗum'en to sarotooɓe ngalluure
ndeen, iɓe peekoo, iɓe mbi'a:
—Yimɓe umminooɓe baasi e aduna o fuu
ngarii ɗo.
7 Yason weerni ɗum'en! Ɓe fuu ko
ɓe ngaɗata ɗuum ina luttunduri e sariya
kaananke Roma mawɗo oon. Iɓe mbi'a
kaananke goɗɗo ina woodi, bi'eteeɗo Iisaa.
8 Haalaaji ɗiin njirkiti jamaa oon e saro-
tooɓe ngalluure ndeen.
9 Sarotooɓe ɓeen njomnii Yason e
wonduɓe e muuɗum ɓeen, njaɓi buudi ɗiin,
de njoofi ɗum'en.

No yimɓe Bereya njaɓɓorii Kabaaru Lobbo

10 Jemma oon pay, sakiraaɓe ɓeen neli
Pool e Silas Bereya. Nde ɓe njottinoo ndeen,
ɓe njehi to waajordu Alhuudiyankooɓe.
11 Yimɓe wonɓe ɗoon ina ɓuri Alhu-
udiyankooɓe wonɓe Tesaloniiki ɓeen jikku
lobbo. Ɓe njakkitorii konngol Pool ngool e
juuɗe ɗiɗi. Iɓe piloo ley Binndi ɗiin nyannde
fuu faa ɓe ndaara yalla ko Pool waajii ɗuum
wo goonga.
12 Heewɓe e maɓɓe ngoondini, kam e
rewɓe Geresankooɓe saahiiɓe e worɓe Gere-
sankooɓe heewɓe.
13 Nde Alhuudiyankooɓe Tesaloniiki paa-
munoo Pool waajake konngol Laamɗo ley

Bereya ndeen, ɓe ngari toon, ɓe njirkiti jamaa oon, ɓe ummini hakkillooji muɓɓen.
14 Wakkati oon fu, sakiraaɓe ɓeen neli Pool to maayo manngo faa hooya laana, de Silas e Timote keddii ɗoon.
15 Ɗowtuɓe Pool ɓeen njaadi e muuɗum faa Ateena. Pool yeccini ɓe Bereya faa ɓe kaalana Silas e Timote ngara to muuɗum law.

No Pool waajorii ley ngalluure wi'eteende Ateena

16 Pool ina doomi ɓe Ateena fadde maɓɓe warude. Ɓernde muuɗum naawi sanne ko yi'i no ngalluure ndeen foti heewde tooruuji noon.
17 Ɗum waɗi de o haaldi e Alhuudiyankooɓe e rewooɓe Laamɗo wonɓe ley waajordu nduun. Nyannde fuu imo haalda e yimɓe wuro ngoon taliyaare to ɓe kawritata toon.
18 Woɓɓe ley filotooɓe paamal wi'eteeɓe Epikuri'en e Sitoyko'en njaabunduri e makko. Woɓɓe ina mbi'a:
—Ɗume borbortoowo o haalata?
Woɓɓe du ina mbi'a:
—Imo nanndi e baajotooɗo haala tooruuji janani.
Walaa ko ɓe mbiiri noon si wanaa haala Iisaa e ummital maayɓe o waajinoo ɓe.
19 Ndeen ɓe kooyi Pool, ɓe njaari ɗum waamnde to kawrital Areyopagus* waɗata. Ɓe mbi'i ɗum:
—Miɗen njiɗi anndude diina keso mo mbaajotoɗaa oon.
20 Si goonga, aɗa toɓɓa e noppi amin haalaaji ɗi min mboowaa nanude. Miɗen njiɗi anndude maanaa majji.
21 Tawi Ateenankooɓe e jananɓe jooɗiiɓe toon ɓeen ngollataa huunde fuu si wanaa hettindaade huunde heyre naa fillitaade nde.
22 Ndeen Pool darii hakkunde kawrital Areyopagus, wi'i:
—Ateenankooɓe, mi yi'ii on yiɗuɓe diina mooɗon sanne.
23 Sabo ko njiiltiimi e ngalluure mooɗon ɗuum, mi yi'ii cuuɗi mooɗon dewirɗi, mi tawii ina winndaa e ittirde sadaka wootere: «Saabe Alla mo anndaaka».† Ndelle, Alla mo on anndaa oon, kam mbaajotoomi on.
24 Laamɗo taguɗo adunaaru e ko woni e muuɗum fuu oon, kam woni jom kammu e leydi. O jooɗataako ley cuuɗi nyiɓiraaɗi juuɗe.
25 O haajaaka yimɓe ngollana mo fay huunde, sabo kanko hokkata tageefo ngoon fuu nguurndam e foofaango e huunde fuu.
26 E neɗɗo gooto Laamɗo wurtiniri lenyi ɗiin fuu, joyyini ɗum'en e adunaaru ndu. Gilla ɗum waɗaay, o darnii wakkatiiji e keeri koɗorɗe muɓɓen.
27 Laamɗo waɗii ɗum faa ɓe piloo ɗum, ɓe memmemta faa ɓe njiita ɗum. E ɗum fuu o woɗɗaaki fay gooto e meeɗen.
28 Kam waɗi de eɗen mbuura, eɗen njaha, eɗen ngoni ɗo. Hono noon du yimooɓe mooɗon woɓɓe mbi'i: «Enen du, en yuwdi makko.»
29 Sabo en yuwdi makko, en kaanaa miilaade imo nanndi e tooru moyyiniraandu kaŋŋe naa cardi naa hayre sehaande, nde neɗɗo moyyinirta nyeenyal e hakkillo.
30 Laamɗo rewtidaaki yimɓe nde ngonnoo ley majjere ndeen. Joonin, o yamirii yimɓe fuu tuuba ɗo tawaa fuu.
31 Sabo o waɗii nyannde nde o sarotoo adunaaru ndu e fonnditaare. O sarortoo ɗum e neɗɗo mo o suɓii oon. O hollii yimɓe fuu ɗum wo goonga nde o ummintinnoo neɗɗo oon e maayde.
32 Nde ɓe nannoo Pool ina waajoo haala ummital maayɓe ndeen, woɓɓe na njalnoroo mo, de woɓɓe na mbi'a:
—Min kettindoto waaju maa o nyannde wonnde.
33 Nii Pool wurtorii ley maɓɓe.
34 Woɓɓe njokki mo, ngoondíni. Gooto maɓɓe ina wi'ee Diyonisiyus, jeyaaɗo e kawrital Areyopagus. Kam e debbo bi'eteeɗo Damaris, e woɓɓe katin du ngoondíni.

18

No Pool golliri ley ngalluure wi'eteende Korintu

1 Caggal ɗuum, Pool dilli Ateena, yehi Korintu.
2 O tawi toon Alhuudiyanke bi'eteeɗo Akila, jeyaaɗo leydi mbi'eteendi Ponta. Ɓooyaay ko oon e deekum bi'eteeɗo Pirisilla yuuri Itali, sabo Kalawdiyus kaananke mawɗo oon yamiriino Alhuudiyankooɓe fuu mburtoo Roma.* Pool yehi ndaarude ɓe.
3 O wondi e maɓɓe ɗoon, imo gollida e maɓɓe sabo wo o gaɗoowo hukumuuji hono no maɓɓe ni.
4 Nyalaande fowteteende fuu, Pool ina liddundura e Alhuudiyankooɓe e Geresankooɓe ley waajordu. Imo filoo faa ɓe ngoondína.
5 Nde Silas e Timote yuurnoo Makedoniya njottii Korintu ndeen, Pool watti hakkillo

* **17:19** Areyopagus wo kawrital ɓurngal fuu toowude e ardiiɓe ngalluure Ateena. † **17:23** Ateenankooɓe ngaɗi e rewrude innde alla mo anndaaka, taa tooru ndu ɓe njeggiti fuu mettina. * **18:2** Yamiroore Kalawdiyus riiwude Alhuudiyankooɓe Roma ndeen darnaama hitaande 49 naa 50 caggal rimeede Iisaa.

muuɗum fuu e waajaade, ina seedanoo Alhuudiyankooɓe ɓeen Iisaa woni Almasiihu.
6 Ammaa saabe ko ɓe calanii mo, iɓe njenna mo, o fiɗɗi kaddule makko, o wi'i ɓe:
—Si Laamɗo jukkake on fu, wo feloore mooɗon! Miin kaa, mi walaa feloore. Gilla joonin mi yahan to ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe.
7 O dilli ɗoon, o yehi to gorko jokkuɗo Laamɗo, bi'eteeɗo Tiitu Yustus, mo galle muuɗum takkii e waajordu nduun.
8 Kirispus, hooreejo waajordu nduun oon, kam e koreeji muuɗum fuu ngoondíni Joomiraaɗo. Heewɓe e Korintunkooɓe hettindiiɓe ɓeen ngoondíni, de lootaa lootagal batisima.
9 Jemma gooto Joomiraaɗo haaldi e Pool ley holleede, wi'i:
—Taa hulu, taa deyyina. Waaja,
10 sabo miɗo wondi e maaɗa. Fay gooto waawaa torrude ma. Miɗo woodi yimɓe heewɓe ley ngalluure nde.
11 Pool jooɗii hakkunde maɓɓe hitaande e lebbi jeegom, ina janngina ɓe konngol Laamɗo.
12 Nde Galliyo laaminoo leydi Akaya ndeen, Alhuudiyankooɓe paamiri, ummanii Pool, njaari ɗum suudu sariya,
13 peli ɗum, mbi'i:
—Gorko o na nannga hakkillooji yimɓe faa ndewra Laamɗo e laawol ngol wanaa Tawreeta Muusaa.
14 Pool anniyii faa jaaboo ɓe, de Galliyo wi'i Alhuudiyankooɓe ɓeen:
—Alhuudiyankooɓe, si tawii wo toonya naa gollal bonngal o waɗi on, mi jaɓanan on ko mbullitiɗon dow makko ɗuum.
15 Ammaa wo ɗum jeddi dow haalaaji diina mooɗon e inɗe tan. Wo jeddi dow sariya mooɗon onon. Ndelle sanaa caroɗon onon e ko'e mooɗon. Miin kaa, mi sarataako kulle ɗeen!
16 Caggal ɗuum, o wurtini ɓe suudu sariya nduun.
17 Joonin le, ɓe fuu ɓe nanngi Sosteni, hooreejo waajordu nduun, ɓe piyi ɗum yeeso suudu sariya ɗoon. Ammaa e ɗum fuu Galliyo hillaaka fey.

No Pool yeccorii Antiyoki

18 Pool ɓooyti ɗoon balɗe keewɗe. Caggal ɗuum, o waynunduri e sakiraaɓe ɓeen, o naati laana, o fonndii Siiriya, kanko e Pirisilla e Akila. Fadde makko naatude laana kaan, o laɓi hoore makko nokku bi'eteeɗo Kankiriya saabe ko o hunii Laamɗo.
19 Ɓe njottii Efeesu. Pool yoppi ɗoon Pirisilla e Akila. Kam kaa naati waajordu ina liddundura e Alhuudiyankooɓe ɓeen.
20 Ɓe nyaagii mo o wonda e maɓɓe, de o jaɓaay.
21 Nde o waynundurannoo e maɓɓe ndeen, o wi'i:
—Mi wartowan to mooɗon si Laamɗo jaɓii.
O naati laana, o dilli Efeesu.
22 O yehi faa o yottii Kaysariya, de o yeenti Urusaliima faa o jowta kawrital goondíɓe ngaal. Caggal ɗuum, o yehi Antiyoki.

Jahaangal Pool tataɓal

23 Pool ɓooyti toon seeɗa de dilli. O feyyiti leydi Galaatiya e leydi Firigiya, imo yaha imo semmbina ɓerɗe taalibaaɓe toon fuu.

No Apolos waajorii ley Efeesu e Korintu

24 Alhuudiyanke bi'eteeɗo Apolos, dimaaɗo Alesandiri, wari Efeesu. Wo o baawɗo haala, anndudo Binndi ɗiin,
25 janngudo laawol Joomiraaɗo. Imo teeŋi e waaju sanne, imo janngina kabaaru Iisaa faa laaɓa. De wo lootagal batisima ngal Yaayaa waɗunoo ngaal tan o anndi.
26 Imo waajoroo tannyoral e ley waajordu nduun. Nde Pirisilla e Akila kettindaninoo mo fu, njaari mo, piirtani mo laawol Laamɗo ngool, ɓeydani mo ko o anndaano.
27 Nde Apolos anniyinoo yaade leydi Akaya ndeen, sakiraaɓe ɓeen mballi mo. Ɓe mbinndani taalibaaɓe wonɓe toon ɓeen ɓataaki njaɓɓoo mo faa wooɗa. Nde o yottinoo toon ndeen, o walli goondíɓe ɓeen e dow moyyere Laamɗo sanne.
28 Sabo imo yedda Alhuudiyankooɓe imo liɓa haala muɓɓen hakkunde yimɓe, imo hollira ɗum'en ley Binndi Ceniiɗi wo Iisaa woni Almasiihu.

19

No Pool semmbindíniri goondíɓe ley Efeesu

1 Nde Apolos wonnoo Korintu ndeen, Pool jokki laawol ley baamle, yehi Efeesu. O tawi toon taalibaaɓe.
2 O yami ɗum'en, o wi'i:
—Nde ngoondínnoɗon ndeen yalla on keɓii Ruuhu Ceniiɗo naa?
Ɓe njaabii mo:
—Min nanaay yalla Ruuhu Ceniiɗo ina woodi du, sakko min keɓa.
3 O yami ɓe, o wi'i:
—Ndelle, lootagal batisima ngale keɓuɗon?
Ɓe njaabii, ɓe mbi'i:
—Lootagal batisima Yaayaa ngaal.
4 Pool wi'i:
—Yaayaa lootirii yimɓe batisima tuubugol hakke, ina wi'a yimɓe ɓeen ngoondína garoowo caggal muuɗum oon, ɗum woni Iisaa.
5 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe lootaa lootagal batisima dow innde Iisaa Joomiraaɗo.

6 Nde Pool yownoo juuɗe muuɗum
dow maɓɓe fu, Ruuhu Ceniiɗo jippii e
maɓɓe, iɓe kaalda ɗemle janane, iɓe kaalda
annabaaku.
7 Iɓe ngaɗa hono yimɓe sappo e ɗiɗo.
8 Pool naati e ley waajordu nduun, ina
waajoroo ɓe tannyoral haddi lebbi tati. Imo
haalda e maɓɓe, imo liddundura e maɓɓe,
imo filoo faaminde ɓe haala laamu Laamɗo.
9 Ammaa yoorɓe ɓerɗe na ngoni ley
maɓɓe, njaɓaay goondinde, ina mbonna
laawol Joomiraaɗo ngool yeeso yimɓe fuu.
Ɗum wadi de Pool seedi e maɓɓe, yaari
taalibaaɓe ɓeen feere, ina waajoo ɗum'en
nyannde fuu e ley janngirde neɗɗo bi'eteeɗo
Tiranus.
10 O golliri noon faa hiɓɓi duuɓi ɗiɗi,
faa joodiiɓe e leydi Aasiya ɓeen fuu nani
konngol Joomiraaɗo ngool, gilla e Alhu-
udiyankooɓe faa e Geresankooɓe.
11 Laamɗo hokki Pool waɗude kaayeefiiji
mawɗi.
12 Fay tekke e kaddule meemuɗe ɓanndu
makko ina njaaree, njowee e dow nyawɓe.
Nyawɓe ɓeen ndaɗa e nyawuuji muɓɓen,
ginnaaji na mburtoo e muɓɓen.
13 Woɓɓe ley Alhuudiyankooɓe na nji-
iloo faa ndiiwa ginnaaji. Ɓe pilii riiwrude
ɗum'en e innde Iisaa, ɓe mbi'i:
—E Innde Iisaa mo Pool waajotoo haala
muuɗum oon, njaltee!
14 Gooto e hooreeɓe almaami'en, Alhu-
udiyanke bi'eteeɗo Sikewa, ɓiɓɓe muuɗum
worɓe njeɗɗo ngaɗii noon,
15 faa ginnaaru jaabii ɗum'en, wi'i:
—Miɗo anndi Iisaa, Pool du miɗo anndi
haala muuɗum. De onon kaa, wo on ɓeye?
16 Neɗɗo gonduɗo e ginnaaru oon hipporii
ɓe semmbe faa jaalii ɓe, torri ɓe faa ɓe
ndoggi. Ɓe njalti suudu nduun ɓalli ɓoli
barmuɗi.
17 Kabaaru majjum sankitii hakkunde
Alhuudiyankooɓe e Geresankooɓe joodiiɓe
Efeesu fuu. Kulol nanngi ɓe fuu, innde Iisaa
Joomiraaɗo teddinaa.
18 Heewɓe e goondinɓe ɓeen ngari, kaalti
lutti ɗi ngaɗunoo.
19 Dabarankooɓe heewɓe kawrunduri
dewte muɓɓen, mbuli ɗe yeeso yimɓe fuu.
Ɓe kiisii coggu majje, ɓe tawi ina waɗa buuɗi
cardi ujunaaje capanɗe joy.*
20 Hono nii, haala Joomiraaɗo kaan
ɓeydorii sankitaade e heewude semmbe.

No fitina mawɗo waɗiri ley Efeesu saabe laawol Joomiraaɗo

21 Caggal ɗuum, Pool siini feyyitinde
Makedoniya e Akaya faa fonndoo Urusali-
ima. O wi'i:
—Si mi tilake toon fu, tilay mi yaha Roma
du.
22 O neli gollidooɓe e makko ɗiɗo, Timote
e Erasta, njaha Makedoniya. Kanko kaa, o
heddii leydi Aasiya seeɗa.
23 Wakkati oon, fitina mawɗo waɗi saabe
laawol Joomiraaɗo ngool.
24 Baylo tafoowo cardi bi'eteeɗo Deme-
tirus ina tafa cuuroy cardi nanndukoy e
suudu tooru wi'eteendu Artemis. Imo heɓa
e majjum tino heewngo, kanko e gollooɓe
makko.
25 O hawrunduri ɗum'en, kam'en e gol-
looɓe golle juuɗe hono maɓɓe, o wi'i ɓe:
—Yigiraaɓe, oɗon anndi wo e gollal ngal
jawdi meeɗen fuu yuuri.
26 Oɗon nji'a, oɗon nana no Pool oon
heɓiri hakkillo yimɓe heewɓe, ina wosina
ɗum'en, wanaa ley Efeesu ɗo tan, ley leyɗe
Aasiya fuu. Imo wi'a ɓe kulle deweteeɗe ɗe
yimɓe moyyiniri juuɗe muɓɓen ɗeen nganaa
deweteeɗe.
27 Si jokkirii nii fu, yimɓe mbonnan golle
meeɗen. Wanaa ɗum tan, yimɓe ndaar-
dan suudu tooru Artemis nduun du hono
ɓolum. Yimɓe celan teddinde tooru meeɗen
mawndu ndu wonɓe Aasiya e adunaaru
ndu fuu ndewata nduun.
28 Nde ɓe nannoo haalaaji ɗiin ndeen,
ɓerɗe maɓɓe kuɓɓi, heddii iɓe peekoo, iɓe
mbi'a:
—Artemis Efeesunkooɓe wo mawɗo!
Artemis Efeesunkooɓe wo mawɗo!
29 Ngalluure ndeen fuu jiiɓii. Jamaa oon
fuu doggiri taliyaare fijo ndeen. Ɓe ndaasi
Gayus e Aristarka Makedoniyankooɓe,
yaadiraaɓe Pool ɓeen.
30 Pool ina yiɗi naatude hakkunde jamaa
oon, ammaa taalibaaɓe ɓeen kaɗi mo.
31 Woɓɓe ley hooreeɓe leydi Aasiya, yigi-
raaɓe makko, neli e makko ina nyaagoo mo
taa o naata taliyaare toon.
32 Wakkati oon, jamaa oon ina jiiɓii sanne.
Ɓee ɗo ina mbullana ɗum, ɓee to ina mbul-
lana ɗum ga. Ko ɓuri heewude e yimɓe ɓeen,
anndaa fay ko waddi ɗum'en ɗoon.
33 Yoga e jamaa oon kaaltani haala
ka gorko bi'eteeɗo Alesandere mo Alhu-
udiyankooɓe ɓeen ngaɗi kaaloowo muɓɓen.
Alesandere muuyi jakkanaade yimɓe
muuɗum ɓeen, de huncani jamaa oon
junngo faa haalda e muɓɓen.
34 Ammaa nde ɓe annditinnoo wo o Al-
huudiyanke ndeen, ɓe fuu ɓe keddii iɓe
yeewnoo faa waɗi leeruuji ɗiɗi, iɓe mbi'a:
—Artemis Efeesunkooɓe wo mawɗo!
35 Ko sakitii, binndoowo ngalluure ndeen
deyyini jamaa oon, wi'i:
—Onon Efeesunkooɓe, ngalluure Efeesu
nde woni hayboore suudu dewal Artemis

* **19:19** Ɗum hawrata e golle jokolle faa waɗa duuɓi hemre e capanɗe joy.

deweteeɗo mawɗo oon, kam e natal
muuɗum yuurungal dow kammu ngaal.
Yimɓe fuu na anndi ɗum.
36 Fay gooto waawaa yeddude ɗum.
Ndelle oɗon njeyi jippinde hakkillooji
mooɗon taa ngolliron fay huunde e
henyaare.
37 Worɓe ɓe ngadduɗon ɓeen, nganaa wu-
jooɓe kulle suudu dewal, nganaa yennooɓe
deweteeɗo meeɗen oon.
38 Si tawii Demetirus e tafooɓe cardi
ɓeen ina ngoodi ko njiɗi wullitaade fu,
nyalaaɗe careteeɗe ina ngoodi, sarotooɓe
du na ngoodi.
39 De si na woodi ko pilotoɗon ko ɓuri ɗum
fu, wo to kawrital saahiiɓe ɗum saroytee.
40 Eɗen mbaawi felireede muurtere
waɗunde hannden ndeen, sabo fitina
ga'uɗo nii walaa sabaabu fay gooto.
Caggal haalaaji ɗiin, o yoofi jamaa oon
sankitii.

20

No Pool yaari leyɗe Makedoniya e Geres

1 Nde fitina oon faltinoo ndeen, Pool
hawrunduri taalibaaɓe ɓeen, de semm-
biniri ɗum'en e haala. Caggal ɗuum, waynii
ɗum'en, fonndii Makedoniya.
2 O yiiltii ley leydi ndiin, imo semmbina
yimɓe toon e waajuuji keewɗi. Caggal
ɗuum, o yottii Geres.
3 O waɗi toon lebbi tati. Nde o segilinoo
faa o naata laana yaade Siiriya fu, o nani
Alhuudiyankooɓe ndawridii faa mbara mo.
Ndelle o anniyii yeccoraade laawol Make-
doniya.
4 Inan yaadiraaɓe makko: Sopater ɓii Pir-
rus jeyaaɗo Bereya, e Aristarka e Sekun-
dus jeyaaɓe Tesaloniiki, e Gayus jeyaaɗo
Derbe, e Timote. Woɗi du Tikiku e Torofim
jeyaaɓe leydi Aasiya.
5 Ɓeen ardii min, ndoomowi min wuro
wi'eteengo Torowas.
6 Minen, min naati laana yaade Filipi cag-
gal iidi buuru mo wattaaka rabilla. E ley
balɗe joy min kewti ɓe Torowas, min ngaɗi
ɗoon jeɗɗiire.

No Pool iirtiniri Ewtikus

7 Nyannde arandeere e jeɗɗiire, tawi
miɗen kawriti faa min keltoo buuru.* Pool
ina waajoo yimɓe ɓeen, sabo imo anniyii
dillude jaango majjum. O heddii e waaju
oon faa hakkunde jemma.
8 Lampe keewɗe ina ngoni e ley suudu
dowuuru ndu min kawriti ley muuɗum
nduun.
9 Suka jokolle bi'eteeɗo Ewtikus ina jooɗii
dow feneetere. Ko Pool juutini waaju
muuɗum oon ɗuum, Ewtikus ŋoŋi, faa
ɗaanii ɗoyngol teddungol. O saami yuuwde
e feneetere sooro tataɓo ngoon. Nde ɓe
kuncunoo mo ndeen, tawi o maayii.
10 Ammaa Pool jippii, hippii e makko,
hooyi mo e juuɗe muuɗum, wi'i:
—Mbaaltee! Yonki makko wartii!
11 Ndeen Pool yeenti, heltii buuru,
nyaami. Caggal ɗuum, o warti e waaju
makko faa weeti, de o dilli.
12 Suka jokolle oon hooraa ina wuuri.
Ɗum waaltini ɓerɗe maɓɓe sanne.

No Pool waynorii hooreeɓe goondinɓe wonɓe Efeesu

13 Minen, min artii yaade, min naati laana
yaade Asos ɗo min njeyi nannude Pool, sabo
imo anniyii yaarude toon koyɗe.
14 Nde min tawunduri Asos ndeen, min
nanni mo laana, min njottii Mitilene.
15 Min yuwi ɗoon e laana, min njot-
towii jaango muuɗum yeeso ruunde† Kiyos.
Faɓɓi-jaango muuɗum min paltorii ɗakkol
ruunde Samos, de faɓɓiti-janngo mum min
njottii Miletus.
16 Pool anniyii wosaade Efeesu, faa taa
ɓooya ley leydi Aasiya ndiin. Imo henyanii
yottaade Urusaliima nyannde iidi ɓenndal
alkama si tawii na laatoo.
17 Nde Pool wonnoo Miletus ndeen,
nelani hooreeɓe kawrital goondinɓe Efeesu
ɓeen.
18 Nde ɓe ngarnoo ndeen, o wi'i ɓe:
—Oɗon anndi no ngorrumi e mooɗon gilla
nde koyngal am naatunoo e leydi Aasiya ndi
faa warde hannden.
19 Mi golliranii Joomiraaɗo leeyinkinaare
fuu, kam e gondi keewɗi e torraaji ɗi Alhu-
udiyankooɓe umminani kam ɗiin.
20 Oɗon anndi mi suuɗaay on huunde fuu
ko nafata on, mi waajake on, mi jannginii
on hakkunde yimɓe e ley galleeji mooɗon.
21 Mi tindinii Alhuudiyankooɓe e Gere-
sankooɓe fuu tuubana Laamɗo, ngoondina
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa.
22 Joonin, Ruuhu Ceniiɗo na yaara kam
Urusaliima, mi anndaa ko hewtoytoo kam
toon.
23 Ko anndumi tan, Ruuhu Ceniiɗo oon na
holla kam ley gure ɗeen fuu ina wi'a kam
geyyelle e torraaji ina ndoomi kam.
24 De miin kaa, mi hiisaaki nguurn-
dam am e maayde am fuu si mi timminii
daɗundurgol, mi heɓii yottinde gollal ngal
Iisaa Joomiraaɗo halfini kam ngaal. Gollal
ngaal woni seedaade Kabaaru Lobbo haala
hinney Laamɗo.
25 Mi yiilake hakkunde mooɗon, miɗo
waajoo haala laamu Laamɗo. De joonin
miɗo anndi on nji'oytaa kam katin.

* **20:7** Heltaade buuru ina fiirta rewrude Laamɗo hiraande seniinde. † **20:15** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

26 Ɗum waɗi de miɗo sappoo on hannden ɗum ɗo: si tawii gooto mooɗon halkii,
wanaa feloore am.
27 Sabo mi waajake on anniyaaji Laamɗo
fuu, mi suuɗaay on fay huunde.
28 Ndeenee ko'e mooɗon, ndeenon
coggal ngal Ruuhu Ceniiɗo halfini on faa
kaybon ngaal. Laatoɗon duroo6e kawrital
goondinɓe Laamɗo, ngal soodiri yiiyam
ɓiyum.
29 Miin, miɗo anndi caggal am yimɓe
bonɓe cooroto e ley mooɗon hono no pobbi
jolbuɗi, katin du ɗi accataa coggal ngaal.
30 Fay e ley mooɗon danyan worɓe um-
miiɓe ina mbaajoo waajuuji fewreeji faa
pooɗa taalibaaɓe ɓeen njokka ɗum'en.
31 Ɗum le, kakkilon! Miccitoɗon, jemma e
nyalooma fuu faa waɗi duuɓi tati, mi selaay
tindinirde gooto mooɗon fuu e gondi.
32 Joonin, miɗo halfina on Laamɗo, e kon-
ngol hinney muuɗum. Konngol ngool ina
waawi semmbinde on e ley goondinal mon,
hokka on ko resani seniiɓe fuu.
33 Abada mi muuyaay fay huunde e
mooɗon, wanaa cardi, wanaa kaŋŋe, wanaa
kaddule.
34 Onon e ko'e mooɗon, oɗon anndi
juuɗe am ɗe kumti haajuuji am e haajuuji
wonduɓe e am.
35 Mi hollii on e kabaaruuji ɗiin fuu, sanaa
ngolliron noon, mballon tampuɓe. E ley
ɗuum fuu, miccoɗon ɗii ɗo haalaaji ɗi Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa haali kam e hoorem:
«Kokkuɗo ɓuri kokkaaɗo barke.»
36 Nde Pool tilinoo haalde ɗum ndeen,
kam e maɓɓe fuu ɓe kofii, ɓe ndu'ii.
37 Ɓe fuu ɓe mboyi bojji mawɗi, ɓe kippii e
Pool, ɓe muccii ɗum.
38 Ko ɓuri mettude ɓe fu, ko o wi'i ɓe
nji'ataa mo katin ɗuum. Caggal ɗuum, ɓe
ɗowti mo faa o naata laana maayo.

21

No Pool yaari Urusaliima

1 Nde min ceedunoo e maɓɓe ndeen, min
naati laana maayo, min mbosaaki, min
njehi ruunde Kos. Jaango majjum, min
njehi ruunde Rodosa. Min yuwi ɗoon, min
njottii wuro Patara.
2 Min keɓi laana peyyitooha yaade leydi
Finisi. Min naati, min ndunnyi.
3 Nde min njahunoo faa min kaynii Ru-
unde Kipirus ɗakkol amin gere nano fu, min
ponndii leydi Siiriya. Min njottii toon, min
njippii wuro wi'eteengo Tirus.
Wo ɗoon laana kaan jippinta gineeji
muuɗum.
4 Min tawi taalibaaɓe, min ngondi e
muɓɓen ɗoon balɗe jeɗɗi. Iɓe mbiira Pool
ley Ruuhu Ceniiɗo taa yaha Urusaliima.
5 Nde jeɗɗiire ndeen hiɓɓunoo ndeen, min
ndilli. Ɓe fuu ɓe ɗowti min faa min njalti
wuro ngoon, kamɓe e rewɓe e sukaaɓe. Min
kofii hunnduko maayo manngo, min ndu'ii.
6 Nde min mbaynundurnoo ndeen, mi-
nen kaa min naati laana, kamɓe du ɓe
njeccii cuuɗi maɓɓe.
7 Nde min naatunoo laana Tirus min
ndilli fu, min njehi Potolemayis. Min njow-
towi sakiraaɓe toon, min nyallidi e maɓɓe,
min mbaali.
8 Jaango majjum, min ndilli ɗoon, min
njehi Kaysariya. Min naatowi suudu Filipu
baajotoodo Kabaaru Lobbo oon, min njip-
panii ɗum. Wo o gooto hakkunde suɓaaɓe
njeɗɗo Urusaliima ɓeen.*
9 Imo jogii ɓiɓɓe rewɓe nayo ɓe ɓaŋaaka,
haaldooɓe annabaaku.
10 Nde min ngaɗunoo ɗoon balɗe seeɗa
fu, annabaajo bi'eteeɗo Agabus yuuri Yahu-
udiya,
11 wari to amin. O hooyi kaɓɓorgol Pool, o
haɓɓi juuɗe makko e koyɗe makko. O wi'i:
—Ruuhu Ceniiɗo wi'i: nii Alhu-
udiyankooɓe wonɓe Urusaliima ɓeen
kaɓɓirta jeyɗo kaɓɓorgol ngol oon, ngatta
ɗum e juuɗe yimɓe ɓe nganaa Alhuudiya'en.
12 Nde min nannoo ɗum ndeen, minen e
jeyaaɓe ɗoon ɓeen fuu, min nyaagii Pool taa
yaha Urusaliima.
13 Pool kaa jaabii, wi'i:
—Ɗume waɗi de oɗon mboya, oɗon kec-
cindina ɓernde am? Miin, miɗo segilanii
ko wanaa haɓɓeede tan, miɗo segilanii fay
maayde ley Urusaliima saabe innde Iisaa
Joomiraaɗo.
14 Nde min paamunoo min mbaawaay
waylitinde anniya makko ndeen, min celi
mo, min mbi'i:
—Joomiraaɗo waɗa muuyɗe muuɗum!

No Pool yottorii Urusaliima de hawriti e Yaakuuba

15 Nde waɗunoo balɗe seeɗa fu, min
cegilii, de min ponndii Urusaliima.
16 Taalibaaɓe Kaysariya woɓɓe njaadi e
amin, njaari min galle gorko bi'eteeɗo Ma-
nason faa min njippanoo ɗum. Manason wo
jeyaaɗo Kipirus, laatiiɗo taalibaajo gilla ko
ɓooyi.
17 Nde min njottinoo Urusaliima ndeen,
sakiraaɓe ɓeen njaɓɓorii min seyo.
18 Jaango majjum, min njaadi e Pool to
Yaakuuba. Mawɓe kawrital goondinɓe ɓeen
fuu ina tawaa toon.
19 Caggal ko o jowti ɓe ɗuum, o fillitanii
ɓe huunde fuu ko Laamɗo waɗani yimɓe
ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe saabe golle
makko.
20 Nde ɓe nannoo ɗum ndeen, ɓe njetti
Laamɗo. Ɓe mbi'i Pool:

* **21:8** Golle Nulaaɓe 6.1-6, 8.5.

—Sakiike amin, a yi'ii Alhuudiyankooɓe ujunaaje ngoondinii. Faa hannden iɓe tinnii e jokkude Tawreeta Muusaa.

21 Ɓe kaalanaama aɗa janngina Alhuudiyankooɓe wonɓe hakkunde lenyi goɗɗi njoppa Tawreeta Muusaa, mbiiɗaa taa taada sukaaɓe muɓɓen katin, taa njokka al'aadaaji ɗiin katin.

22 Ndelle, noy ngaɗeten? Sabo tannyoral ɓe nanan a warii.

23 Waɗu ko min kaalante ɗuum. Miɗen njogii ɗo worɓe nayo waɗanɓe Laamɗo hunayeere.

24 Yaadu e maɓɓe, de laamnidaa hoore maa e maɓɓe, njoɓaa ko ɓe kaani yoɓude ɗuum, faa ɓe laɓee. Ndeen yimɓe fuu anndan ko haaletee dow maaɗa ɗuum fuu wanaa goonga. Ɓe anndan aan e hoore maa aɗa jokki Tawreeta Muusaa.

25 Goondinɓe yuuruɓe e lenyi goɗɗi ɓeen, min mbinndanii ɗum'en ndeentoo e ko hirsanaa tooruuji e yiiyam e ko saaɗi, kam e jeenu.

26 Pool hooyi worɓe ɓeen, yaadi e muɓɓen. Jaango majjum, o laamnidaa e muɓɓen laaɓal diina. O naati suudu dewal mawndu nduun, o haalani almaami'en ɓeen. O wi'i si nyalaaɗe laamnugol ɗeen kiɓɓii fu, mono e maɓɓe fuu waɗanee sadaka.

No Pool nanngiraa ley suudu dewal mawndu

27 Nde balɗe jeɗɗi ɗeen ɓadinoo hiɓɓude ndeen, Alhuudiyankooɓe woɓɓe yuuruɓe leydi Aasiya nji'i Pool e ley suudu dewal mawndu nduun. Ɓe ummini hakkillooji yimɓe ɓeen fuu, ɓe nanngi mo.

28 Iɓe peekoo, iɓe mbi'a:

—Israa'iilankooɓe, mballee min! O woni gorko janninoowo yimɓe e ley nokkuuje ɗeen fuu ina liddoo yimɓe lenyol meeɗen, ina liddoo Tawreeta meeɗen, ina liddoo nokku ceniiɗo o. Joonin kaa, o waddii fay Geresankooɓe e ley suudu dewal mawndu ndu. O tuuninii nokku ceniiɗo o!

29 Walaa ko ɓe mbiiri noon si wanaa ko ɓe njiinoo Torofim Efeesunke oon ina wondi e Pool ley ngalluure ndeen. Iɓe cikka Pool nanniino mo e ley suudu dewal mawndu nduun.

30 Jirkitaango ngoon huuɓi ngalluure ndeen. Yimɓe ina njaltira tatteeji ɗiin fuu. Ɓe nanngi Pool, ɓe ndaasi ɗum faa ɓe mburtini ɗum suudu dewal mawndu nduun, de ɓe ommbi dammbuɗe ɗeen wakkati oon law.

31 Nde ɓe pilotonoo faa ɓe mbara Pool ndeen, tawi hooreejo sordaasiiɓe oon humpitake Urusaliima fuu jiiɓake.

32 Wakkati oon, o hooyi sordaasiiɓe e mawɓe muɓɓen, o doggani jamaa oon. Nde yimɓe ɓeen njiinoo mo kanko e sordaasiiɓe ɓeen ndeen, celi fiyude Pool.

33 Hooreejo oon ɓattii Pool, yamiri Pool nanngee, haɓɓiree callali ɗiɗi. O yami,

—Gorko o wo moy? Ɗume o waɗi?

34 Jamaa oon ina feekoo. Ɓee ina yeewnoo ɗum, ɓee to ina yeewnoo ɗum to. Duko jiiɓiiko koon haɗi mo faamude. Ndelle o yamiri Pool yaaree ley suudu sooro sordaasiiɓe toon.

35 Nde Pool warnoo faa yeeŋa kalikali sooro oon, sordaasiiɓe ɓeen ndonndii mo saabe nyanngere jamaa ndeen,

36 sabo yimɓe heewɓe ina njokki mo ina peekoo, ina mbi'a:

—Ittu yonki makko!

No Pool jaaborii yimɓe Urusaliima

37 Nde sordaasiiɓe ɓeen ngarnoo faa nanna Pool ley sooro muɓɓen ndeen, Pool wi'i hooreejo oon:

—Ina daganoo kam mi haalda e maa naa?

Oon wi'i mo:

—Aa? Aɗa waawi geresankoore naa?

38 Ndelle a wanaa Misiranke gaɗuɗo muurtere ko ɓooyaay oon naa? A wanaa garduɗo e waɗooɓe bar-ko'e ujunaaje nayo, de njaaruɗaa ɗum'en ley ladde naa?

39 Pool jaabii, wi'i:

—Miin, mi Alhuudiyanke dimaaɗo Tarsus ley leydi Silisi. Ngalluure ndeen wanaa nde anndaaka koy. Miɗo nyaage nduŋanoɗaa kam mi haalda e yimɓe ɓeen.

40 Hooreejo oon duŋanii mo ɗum. Pool darii e dow yeentirde ndeen, ɓantani yimɓe ɓeen junngo. Nde ɓe ndeyyininoo ndeen, o haali e ibraninkoore, o wi'i:

22

1 —Sakiraaɓe e baabiraaɓe, kettinee joonin faa mi seedanoo on mi jeyaa feloore nde njowuɗon dow am.

2 Nde ɓe nannoo wo ibraninkoore o haaldata e maɓɓe fu, deyyinaare ndeen ɓeydii katin. O wi'i:

3 —Wo mi Alhuudiyanke dimaaɗo Tarsus ley leydi Silisi. Ammaa Urusaliima ɗo mawnumi. Gamaliyel wonnoo moodibbo am. Kanko janngini kam Tawreeta maamiraaɓe meeɗen oon faa laaɓi tal. Miɗo jinngana Laamɗo hono no ngorruɗon hannden on fuu ni.

4 Mi torrii jokkuɓe Laawol ngool faa maayi. Mi nanngii worɓe e rewɓe, mi uddii ɗum'en ley kasu.

5 Almaami Mawɗo e waalde Saahiiɓe ɓeen fuu ina ceedanoo kam, kam'en du. Wo e muɓɓen keɓumi ɗerewol faa mi holla sakiraaɓe muɓɓen wonɓe Damas ɓeen. De njahumi faa mi haɓɓowa jokkuɓe laawol Iisaa wonɓe toon ɓeen, faa mi wadda ɗum'en Urusaliima faa njukkee.

No Pool haaliri haala tuubugol muuɗum (Golle Nulaaɓe 9.1-19, 26.12-18)

6 Woodi, miɗo yaha faa ɓadiimi Damas,
wakkati hakkunde naange. Wakkati gooto
annoora mawɗo yuuri dow kammu, yayni,
fiilii kam.
7 Caamumi e leydi, nanumi daande ina
wi'a kam: «Sool, Sool, ko waɗi de aɗa torra
kam?»
8 Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy,
joomam?» Nde mbi'unoomi noon fu, o wi'i
kam: «Miin, wo mi Iisaa Nasaraatuujo mo
torrataa oon.»
9 Wonduɓe e am ɓeen nji'i annoora oon,
ammaa ɓe nanaay daande haaldunde e am
ndeen.
10 Ndeen, mbiimi: «Joomiraaɗo, ɗume
ngaɗammi?» Joomiraaɗo wi'i kam: «Umma,
yahu Damas. A haalante toon ko Laamɗo
anniyii ngaɗaa fuu.»
11 Wonduɓe e am ɓeen ɗowi kam, njaari
kam faa ley Damas, sabo ɗelkugol annoora
ngool wumnii kam.
12 Ananiyas wo gorko kulɗo Laamɗo,
jokkuɗo Tawreeta Muusaa. Alhu-
udiyankooɓe wonɓe toon fuu ceedanii mo
wo o moyyo.
13 O wari, o darii yeeso am, o wi'i kam:
«Sool, sakiike am, wumtu!» De wakkati oon
ni, mbumtumi, njiimi mo.
14 O wi'i: «Laamɗo maamiraaɓe meeɗen
oon suɓake ma faa paama muuyɗe
muuɗum, faa nji'aa Ponnditiiɗo oon, nanaa
haala e hunnduko muuɗum.
15 Sabo aan seedantoo mo yeeso yimɓe
fuu ko njiiɗaa e ko nanuɗaa.
16 Joonin, ɗume ndoomataa katin?
Umma, looteɗaa lootagal batisima, de
njaaforeɗaa lutti maa e noddude innde
Joomiraaɗo.»
17 Caggal mi yeccake Urusaliima, miɗo
waɗa du'aare ley suudu dewal mawndu, de
won ko njiimi e holleede.
18 Ley holleede oon mi yi'ii Joomiraaɗo,
wi'i kam: «Henya law, yaltu Urusaliima,
sabo ɓe njaɓataa seedaaku ngu ceedantoɗaa
kam nguun.»
19 Njaabiimi, mbiimi: «Joomiraaɗo, iɓe
anndi miɗo yahannoo ley cuudi baajorɗi
ɗiin fuu, miɗo uddannoo miɗo fiyannoo
goondinɓe ma ɓeen.
20 Nde yiiyam Etiyen seedee maaɗa oon
yuppetenoo ndeen, miɗo darii, iɗum weli
kam ko o waraa ɗuum. Miin haybannoo
kaddule warɓe mo ɓeen.»
21 Joomiraaɗo jaabii kam, wi'i: «Yahu, mi
nulete to woɗɗi, to yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe.»

No Pool wi'iri wo Romanke

22 Iɓe kettinanii mo faa o haali haala ka.
Ndeen ɓe yepti daaɗe maɓɓe, ɓe mbi'i:
—Ittu mo e adunaaru ndu! O haanaa
wuurude katin!
23 Iɓe peekoo, iɓe njiila saayaaji maɓɓe, iɓe
mbicca leydi.
24 Hooreejo oon yamiri Pool yaaree ley
suudu sooro muɓɓen ɗoon, lamndoree piiɗe
faa ɓe paama ko waɗi de jamaa oon ina
wulla e makko hono ni.
25 Nde ɓe kaɓɓannoo mo faa ɓe piya mo
ndeen, o wi'i mawɗo sordaasiiɓe gonɗo
ɗoon:
—Yalla na daganoo on piyon Romanke,
sakko mo saraaka naa?
26 Nde mawɗo oon nannoo ɗum ndeen,
yehi to hooreejo muɓɓen oon, wi'i:
—Aɗa anndi ko nesuɗaa waɗude naa?
Gorko oon wo Romanke!
27 Ndeen hooreejo oon wari to Pool, yami
ɗum, wi'i:
—Haalanam, yalla a Romanke naa?
Pool jaabii, wi'i:
—Wo mi kam!
28 Ndeen hooreejo oon jaabii, wi'i:
—Miin kaa, ceede keewɗe njoɓumi de
keɓumi laataade Romanke.
Pool wi'i mo:
—Miin, mi finii tawumi mi kam.
29 Wakkati oon anniyiiɓe fiyude mo faa
tilsinana mo haaltude ɓeen acciti. Hooreejo
oon huli, sabo anndii Pool wo Romanke
woodi haɓɓiino ɗum.

No Pool yaariraa yeeso waalde Saahiiɓe

30 Jaango majjum, hooreejo oon haɓɓiti
Pool, sabo na yiɗi tannyorde ko Alhu-
udiyankooɓe ɓeen mbullitii ɗum. O yamiri
hooreeɓe almaami'en e waalde Saahiiɓe
ndeen fuu kawrita. Caggal ɗuum, o waddi
Pool, o darni ɗum yeeso maɓɓe.

23

1 Pool ndaari waalde Saahiiɓe ɓeen, wi'i:
—Sakiraaɓe, wo ɓernde nde walaa feloore
mbuurdumi yeeso Joomiraaɗo faa yottaade
nyalooma hannden o.
2 Ndeen Ananiyas, Almaami Mawɗo oon,
yamiri darinooɓe ɗakkol makko ɓeen piya
mo hunnduko.
3 Ndeen, Pool wi'i mo:
—Laamɗo fiyete, aan kokuwol dawni-
naangol nanndungol wo lobbol! Aɗa joodii
faa caroroɗaa kam e Tawreeta Muusaa, de
a luttii Tawreeta Muusaa ko njamirɗaa mi
fiyee ɗuum.
4 Darinooɓe ɗoon ɓeen mbi'i Pool:
—Yalla a mbonkoto Almaami Mawɗo mo
Laamɗo joyyini o naa?
5 Pool jaabii, wi'i:

* **23:5** Wurtagol 22.27.

—Sakiraaɓe, mi faamaayno yalla wo o
Almaami Mawɗo. Si goonga, miɗo anndi
ina winndaa: «Taa mbonka hooreejo lenyol
maa!»*
6 Pool ina anndi woɓɓe ley Saahiiɓe
ɓeen wo Saduki'en, woɓɓe muɓɓen du
wo Farisa'en. Ndelle yeewnii semmbe
hakkunde kawrital ɗoon, wi'i:
—Sakiraaɓe, miin mi Farisanke, ɓii
Farisanke. Wo saabe yowugol jikke e
ummital maayɓe carorteemi!
7 Nde o haalnoo ɗum ndeen, Farisa'en
e Saduki'en ɓeen njeddunduri, kawrital
ngaal feccii.
8 Sabo Saduki'en ina mbi'a ummital
walaa, maleyka'en ngalaa, ruuhuuji du
ngalaa. Ammaa Farisa'en ina ngoondíni
ɗum fuu.
9 Duko koon ɓeydii mawnude. Janngi-
nooɓe Tawreeta woɓɓe heedanɓe Farisa'en
ɓeen, na ngaɗa kalala mawɗo, ina mbi'a:
—Walaa fuu ko boni ko min nji'i e gorko
o! Ina waawi taweede ruuhu naa maleyka
haaldi e makko!
10 Jeddi díin mawni faa hooreejo sor-
daasiiɓe oon huli taa ɓe ceeka Pool. Ɗum
wadí de o yamiri sordaasiiɓe njippoo to
kawrital toon, itta Pool e juuɗe yimɓe ɓeen,
njeccina ɗum to suudu sooro muɓɓen toon.
11 Jemma jokkuɗo oon, Joomiraaɗo ɓangi
e Pool, wi'i ɗum:
—Sellin ɓernde maa! No ceedoraniɗaa
kam Urusaliima noon, na tilsi ceedanoɗaa
kam ley Roma du.

No Alhuudiyankooɓe mbatiri faa mbara Pool

12 Nde weetunoo ndeen, Alhu-
udiyankooɓe ɓeen mbati, kunii nyaamataa
njarataa sanaa nde mbari Pool.
13 Batidinɓe ɓeen ina ɓuri worɓe capanɗe
nayo.
14 Ɓe njehi to hooreeɓe almaami'en e
mawɓe, ɓe mbi'i:
—Min kunake hunayeere fay huunde min
nyaamataa min njarataa gilla joonin, sanaa
nde min mbari Pool.
15 Joonin, onon e waalde Saahiiɓe ɓeen,
mbi'ee hooreejo sordaasiiɓe oon waddana
on Pool. Mbi'on oɗon njidí faamitaade ko o
haalata ɗuum. Minen, miɗen cegilii faa min
mbara mo gilla o yottaaki.
16 Ɓii sakiike Pool debbo nani ko ɓe an-
niyii ɗuum, yehi to suudu sordaasiiɓe toon,
naati, humpiti Pool.
17 Pool noddi gooto e mawɓe sordaasiiɓe
ɓeen, wi'i ɗum:
—Yaaru suka gorko o to hooreejo toon,
sabo won ko o yidí haalande ɗum.
18 Mawɗo sordaasiiɓe oon yaari mo to
hooreejo muuɗum toon, wi'i ɗum:
—Pool ommbaaɗo oon noddi kam, nyaagii
kam mi wadda suka gorko o to maa, sabo
won ko o yidí haalande ma.
19 Hooreejo oon nanngi junngo makko,
toowtidi e makko, de yami mo:
—Ɗume kaalantaa kam?
20 Suka oon wi'i mo:
—Alhuudiyankooɓe ndawridii. Ɓe nan-
ndinkinto e yiɗuɓe faamitaade kabaaru
Pool. Ɓe nyaagete jaango ngaddanaa ɓe
Pool yeeso waalde Saahiiɓe ndeen.
21 Taa njaɓanaa ɓe! Sabo ko ɓuri worɓe
capanɗe nayo na ɗuppinanii mo, kunake
nyaamataa njarataa si mbaraay mo. Ɓe
cegilake, iɓe ndoomi yamiroore maa.
22 Hooreejo oon wi'i suka gorko oon:
—Taa haalan fay gooto yalla a faaminii
kam ɗum.
O yoppi ɗum dilli.

No Pool nuldiraa Kaysariya

23 Caggal ɗuum, o noddi mawɓe sor-
daasiiɓe makko díɗo, o wi'i ɗum'en:
—Kawrunduree worɓe keme díɗo e
waɗɗiiɓe pucci capanɗe njeɗɗo, kam e
jom'en labbe keme díɗo. On fuu, cegilanee
yaade Kaysariya wakkati yamnde jeenay
jemma.
24 Cegilee pucci faa njaaron Pool e jam, to
Filiki goforneer oon.
25 Hooreejo oon winndi ɓataaki ki, wi'i:

26 Miin, Kalawdiyus Lisiya, miɗo jowte,
aan Filiki goforneer tedduɗo.
27 Gorko mo neldumaami o, wo Al-
huudiyankooɓe nanngunoo ɗum, anniyii
warude ɗum. Nde kumpitinoomi o Ro-
manke ndeen, naatumi, miin e fedde sor-
daasiiɓe ndeen, ittumi mo.
28 Ngaddumi mo yeeso waalde Saahiiɓe
maɓɓe, sabo miɗo yidí faamude ko ɓe peldi
mo ɗuum.
29 Tawumi wo dow sariya maɓɓe
tan ɓe peldi mo, de ɗum wanaa huunde
waawunde warude mo naa uddude mo.
30 Caggal ɗuum, maatumi Alhu-
udiyankooɓe ndawridii faa mbara mo. Ɗum
wadí de neldumaami mo wakkati oon. Mi
yamirii felooɓe mo ɓeen du njaha to maa,
pela mo toon.

31 Sordaasiiɓe ɓeen ngaɗí ko njamiraa
ɗuum, kooyi Pool ley jemma, njaari ɗum faa
Antipatiri.
32 Jaango majjum, sordaasiiɓe yaaran-
nooɓe e koyɗe ɓeen njeccii to suudu muɓɓen
Urusaliima. Ɓe njoppidi Pool e waɗɗiiɓe
pucci ɓeen, njottinowa ɗum.
33 Nde ɓeen njottinoo Kaysariya ndeen,
kokki goforneer oon ɓataaki kiin, njoppi
Pool e junngo makko.

34 Nde goforneer oon janngunoo ɓataaki
kiin fu, yami toy Pool jeyaa. Nde nannoo wo
Silisi o jeyaa ndeen,
35 wi'i mo:
—Mi nanan haala maa si feloo ɓe ma ɓeen
ngarii.
O yamiri Pool doomowee to suudu
Hirudus laamordu toon.

24

No Pool feldaa yeeso Filiki goforneer

1 Baldɗe joy caggal ɗuum, Ananiyas Al-
maami Mawɗo oon yottii Kaysariya. Imo
wondi e mawɓe woɓɓe, kam e janngudo
sariya Roma'en bi'eteeɗo Tertulu. Ɓe peli
Pool yeeso goforneer oon.
2 Nde Pool noddanoo ndeen, Tertulu fuɗɗi
felude mo yeeso kaananke oon, wi'i:
—Filiki kaananke tedduɗo, wo saabe
maaɗa de min keɓi jam ɓooyɗo. Woodi ko
moyyinaa ley lenyol ngol du wo haybugol
maaɗa wadi.
3 Min annditii fuu ko ngaɗuɗaa, yimɓe
tatteeji fuu na njettire ɓerɗe beldɗe.
4 Mi yiɗaa joonnde ndeen juuta, de miɗo
nyaage saabe moyyuki maa, kettindanoɗaa
min seeɗa.
5 Min tawii gorko o wo daaɓoowo bone
sanne. Wo o gaddoowo fitina hakkunde
Alhuudiyankooɓe wonɓe ley adunaaru fuu.
O ardiiɗo laawol Nasaraatunkooɓe.
6 O filake tuuninde suudu dewal mawndu
nduun, de min nanngi mo. [
7 Miɗen njidi saraade mo sariya amin,
tawi Lisiya hooreejo sordaasiiɓe oon ittirii
mo semmbe e juuɗe amin, yamiri feloo ɓe
mo ɓeen ngara yeeso maa.]*
8 Aan e hoore maa, lamndoɗaa mo, paa-
maa ko min peldi mo ɗuum fuu.
9 Alhuudiyankooɓe tawaaɓe toon ɓeen
keedani kaaloowo oon, mbi'i noon jaati
worri.
10 Ndeen Filiki, goforneer oon, hokki Pool
laawol faa haala. Pool wi'i:
—Miɗo anndi wadii duuɓi aɗa saroo
lenyol ngol. Ɗum wadi de miɗo seyoroo
jakkanaade hoore am.
11 Ɓuraa baldɗe sappo e ɗiɗi ko ngarumi
Urusaliima faa mi sujidana Laamɗo. Si a
taykake fu, a tawan hono noon worri.
12 Fay gooto tawaay kam miɗo dukida
e neɗɗo naa miɗo jirkita jamaa, wanaa e
ley suudu dewal mawndu nduun, wanaa e
ley cuuɗi baajorɗi, wanaa e ley ngalluure
ndeen.
13 Ɓe mbaawaa tabintinde ko ɓe peldi
kam joonin ɗuum.
14 Ammaa miɗo jaɓi yeeso maa: miɗo
rewri Laamɗo maamiraaɓe meeɗen oon
e laawol ngol ɓe mbi'ata feerewol ngool.
Miɗo goondini ko winndaa e Tawreeta
Muusaa ɗuum e ko winndaa e dewte
annabaaɓe ɗuum fuu.
15 Woodi, miɗo tannyori Laamɗo iirtinan
fonnditiiɓe e bonɓe fuu, hono no Alhu-
udiyankooɓe du tannyori ni.
16 Saabe ɗuum miɗo tinnoo wondude e
ɓernde nde walaa feloore yeeso Laamɗo e
yeeso yimɓe wakkati fuu.
17 Caggal duuɓi keewɗi, mi wartii faa mi
waɗana yimɓe am dokke, mi itta sadakaaji.
18 Wakkati oon ɓe tawi kam e ley suudu
dewal mawndu nduun caggal ko ngaɗumi
al'aada senagol. Mi waldaa e jamaa, mi
waldaa e duko.
19 Alhuudiyankooɓe woɓɓe yuuruɓe leydi
Aasiya wonnooɓe ɗoon, wo ɓeen kaannoo
warude pela kam yeeso maa, si tawii won
ko ngaɗumi.
20 Yimɓe ɓee ɗo, sanaa kam'en e ko'e
muɓɓen kaala boofi ɗi nji'i e am nde ndari-
noomi yeeso waalde Alhuudiyankooɓe
Saahiiɓe ndeen.
21 Ɓe mbaawaa wiide mi wadii faa'e si
wanaa konngol gootol ngol ndariimi de
yeewniimi: «Wo saabe ummital maayɓe wadi
de miɗo saree hannden!»
22 Filiki oon, na anndi laawol Iisaa ngool,
hanti haala, wi'i:
—Si Lisiya hooreejo sordaasiiɓe oon warii
fu, ndeen carotoomi haala mooɗon ka.
23 O yamiri mawɗo sordaasiiɓe oon hayba
Pool, de newnana ɗum, taa haɗa fay gooto e
yigiraaɓe muuɗum ɓeen warude walla ɗum.
24 Baldɗe seeɗa caggal ɗuum, Filiki wardi e
deekum Alhuudiyanke bi'eteeɗo Durusiila.
O neli Pool waddowaa, o hettindanii ɗum
ina haala haala goondinal Iisaa Almasiihu.
25 Kaa nde Pool haalannoo haala fon-
nditaare e nanngitaare e sariya garoowo
ndeen, Filiki huli, wi'i:
—Joonin kaa heyii! Yahu. Nde keɓindiimi
fuu, mi nodditete.
26 O miilii Pool hokkan mo ceede. Ɗum
wadi de imo nodda ɗum kile keewɗe faa ɓe
njewtida.
27 Nde waɗunoo duuɓi ɗiɗi fu, Porsiyus
Festus loomti Filiki, laatii kaananke. Am-
maa Filiki yoppi Pool e ley kasu ɗoon, sabo
na yidi welnande Alhuudiyankooɓe ɓeen.

25

*No Pool nyaagorii sariya muuɗum yaa-
ree to kaananke Roma*

1 Baldɗe tati caggal ko Festus wari e ley
leydi ndiin ɗuum, yuwi Kaysariya, yehi
Urusaliima.
2 Ɗoon, hooreeɓe almaami'en e ardiiɓe Al-
huudiyankooɓe ngari to makko de peli Pool.
Ɓe nyaagii mo semmbe

* **24:7** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ngalaa aaya 7.

3 o walla ɓe, o wadda Pool Urusaliima. Ko ɓe mbiiri mo noon dey, iɓe piloo ɗuppinanaade ɗum dow laawol faa ɓe mbara ɗum.
4 Festus jaabii ɓe, wi'i:
—Pool ina uddii ley kasu Kaysariya toon. Miin e hoore am du, mi yeccoto wuro ngoon law.
5 Mawɓe moodon ngara njaada e am Kaysariya, pela gorko oon si tawii won ko waɗi.
6 Festus waddaay e maɓɓe ko ɓuri balɗe jeetati naa sappo, de yeccii Kaysariya. Jaango majjum, o joodowii to sarorde toon, o yamiri Pool waddee.
7 Nde Pool yottinoo ndeen, Alhuudiyankooɓe yuuruɓe Urusaliima ɓeen piilii ɗum, peldi ɗum kulle bonɗe keewɗe. Ammaa ɓe mbaawaay laaɓinde pelooje ɗeen.
8 Ndeen Pool jakkanii hoore muuɗum, ina wi'a:
—Mi waɗaay ko boni, wanaa e sariya Alhuudiyankooɓe oon, wanaa e suudu dewal mawndu nduun, wanaa e kaananke Roma mawɗo oon du.
9 Festus ina yiɗi welnande Alhuudiyankooɓe ɓeen. Ndelle yami Pool, wi'i:
—Aɗa jaɓa yaade Urusaliima faa mi sarowoo toon kabaaru maa oon naa?
10 Nde o yamunoo ɗuum fu, Pool jaabii, wi'i:
—Wo e sarorde kaananke Roma mawɗo ngonumi, wo ɗo kaanumi sareede. Mi waɗaay Alhuudiyankooɓe ɓeen fuu ko boni. Aan e hoore maa du, aɗa anndi.
11 Si mi waɗii ko boni, ko foti warude kam fu, mi salataako wareede. Ammaa si fay huunde e ko ɓe peldi kam ɗuum wanaa goonga fu, fay gooto waawaa wattude kam e juuɗe maɓɓe. Sariya am faltake ɗo. Wo kaananke Roma mawɗo oon, kam sarotoo kam.
12 Caggal nde Festus haaldunoo e tindinooɓe ɗum ndeen, jaabii Pool, wi'i:
—Aɗa yiɗi kaananke Roma mawɗo sare, ndelle a yahan to kaananke Roma mawɗo oon!

No Pool waddiraa yeeso Agirippa e Bereniika

13 Balɗe seeɗa caggal ɗuum, Agirippa kaananke oon e Bereniika, sakiike mum debbo, ngari Kaysariya faa njowta Festus.
14 Nde ɓe ɓooytunoo ɗoon balɗe seeɗa fu, Festus haalani kaananke oon haala Pool, wi'i:
—Ina woodi gorko mo Filiki yoppi ɗo ley kasu.
15 Nde njahunoomi Urusaliima ndeen, hooreeɓe almaami'en e mawɓe Alhuudiyankooɓe kaalanii kam haala makko, nyaagii kam mi saroo mo o jukkee.
16 Njaabiimi ɓe: Al'aada Romankooɓe jaɓataa saraade neɗɗo si hawritaay e felooɓe ɗum ɓeen. Sanaa tawee ina fotti faa jaaboo ko feldaa ɗuum.
17 Ndelle ɓe fuu ɓe ngarii ɗo. Miin le, mi neeɓinaay ɗum fes, sabo jaango majjum njoodowiimi to sarorde toon, njamirmi gorko oon waddee.
18 Felooɓe mo ɓeen ndarii, kaali, de ɓe ngaddaay fay feloore wootere ko nanndani kam wo bonanda.
19 Ɓe peldii mo haala diina maɓɓe, kam e gooto bi'eteeɗo Iisaa maayɗo, mo Pool wi'ata ina wuuri.
20 Woodi miin kaa, mi yi'aay fuu no njiitirammi goonga e haala kaan. Ɗum waɗi de lamndiimi mo yalla imo jaɓa saroweede Urusaliima.
21 Ammaa o nyaagake kabaaru makko wattee e juuɗe kaananke mawɗo oon. Ndelle njamirmi o haybee faa mi heɓa neldude mo kaananke Roma mawɗo oon.
22 Agirippa wi'i Festus:
—Miɗo yiɗi hettindanaade gorko o, miin e hoore am.
Festus wi'i:
—A hettindanto mo jaango.
23 Jaango majjum, Agirippa e Bereniika ngardi e yukkinaare mawnde, naati e ley sarordu nduun, kam'en e hooreeɓe sordaasiiɓe e mawɓe ngalluure ndeen. Festus yamiri Pool waddee.
24 Nde waddanoo fu, Festus wi'i:
—Agirippa kaananke e kawrital tawaaɓe ɗo! On nji'ii gorko o. Alhuudiyankooɓe fuu pelii mo to am ley Urusaliima e ɗo fuu. Iɓe yeewnoo, iɓe mbi'a o haanaa yoppeede o wuura.
25 De miin e hoore am kaa, mi tawii o waɗaay fay huunde ko haani warude mo. Ammaa kanko e hoore makko, o nyaagake sariya makko yaaree faa to kaananke Roma mawɗo oon. Ndelle mi anniyake neldude mo toon.
26 Ammaa mi walaa ko mi winndana kaananke oon dow kabaaru makko. Ɗum waɗi de ngaddumi mo yeeso moodon, e ko ɓuri ɗum fuu, yeeso maaɗa aan kaananke Agirippa. Hono nii, si en kettindake haala makko fu, mi heɓan ko mi winnda.
27 Sabo hakkillo am jaɓaay neldude kasunke to kaananke tawee hollitaay ko nangiraa.

26

1 Agirippa wi'i Pool:
—A hokkaama laawol. Haalu haala maa.
Ndeen, Pool ɓanti junngom, jaabii, wi'i:

2 —Agirippa kaananke, mi seyorake laamnude hoore am yeeso maa hannden ko Alhuudiyankooɓe peldi kam ɗuum fuu.

3 Aɗa anndi al'aadaaji Alhuudiyankooɓe e haalaaji muɓɓen fuu. Saabe majjum miɗo nyaage, kettindanoɗaa kam e munyal.

4 Alhuudiyankooɓe fuu ina anndi no mbuurdumi gilla mi cukalel. Iɓe anndi no ngorrunoomi e ley yimɓe leydi am e ley Urusaliima fuu.

5 Iɓe anndi gilla arande, si ɓe njaɓii seedaade: miɗo jokki laawol diina amin ɓurngol tiiɗude ngol, miɗo hiisodaa e Farisa'en.

6 Joonin, mi darake faa mi saree saabe mi yowii jikke am dow amaana mo Laamɗo waɗani maamiraaɓe meeɗen oon.

7 Yuwdiiji meeɗen sappo e ɗiɗi ɗiin ina njowi jikke muɓɓen e tabintingol amaana oon, ina ndewira semmbe jemma e nyalooma. Kaananke, wo saabe jikke o Alhuudiyankooɓe peldi kam!

8 Ko waɗi de miiliɗon Laamɗo waawaa iirtinde maayɓe?

9 Miin e hoore am, ley ko faltii mi tannyoriino miɗo haani bonnude innde Iisaa Nasaraatuujo oon, no laatorii fuu.

10 Wo ɗum pay ngaɗumi Urusaliima du. Hooreeɓe almaami'en ɓeen kokkii kam baawɗe mi udda seniiɓe heewɓe e kasu. Nde ɓe caranoo faa ɓe mbaree ndeen, mi yardake ɗum.

11 Mi torrii ɓe kile keewɗe e cuuɗi baajordi ɗiin fuu. Miɗo tilsina ɓe njedda Almasiihu mo ɓe ngoonɗini oon. Tikkere am dow maɓɓe ina mawnunoo sanne, faa miɗo tewna ɓe ley gure janane, miɗo torra ɓe.

No Pool haaliri haala tuubugol muuɗum (Golle Nulaaɓe 9.1-19, 22.6-16)

12 Wo hono nii njaarumi Damas. Hooreeɓe almaami'en nelii kam, kokkii kam baawɗe nanngude goondiɓe toon.

13 Kaananke, miɗo wonnoo dow laawol wakkati hakkunde naange, nji'umi annoora ina yuura dow kammu ina fiiloo kam, miin e yaadiraaɓe am ɓeen fuu. Annoora oon ina ɓuri fay naange jalbude.

14 Min fuu, min caami e leydi. Wakkati oon, nanumi daande ina wi'a kam e ley ibraninkoore: «Sool, Sool, ko waɗi de aɗa torra kam? Si ndemoori wi'ii saloto tufirgel joomum fu, ɓeydan nawnaade.»

15 Njaabiimi, mbiimi: «Aan wo a moy, joomam?» Joomiraaɗo wi'i: «Miin, wo mi Iisaa mo torrataa oon.

16 Umma dara, sabo mi ɓanganii ma, mi suɓake ma faa ngollanaa kam. Wo faa ceedanoɗaa kam ley ko njiiɗaa joonin e ko nji'oytaa si mi ɓangii e maa caggal hannden.

17 Mi reenete e Alhuudiyankooɓe e yimɓe lenyi goɗɗi ɓe nulammaami e muɓɓen joonin ɓeen.

18 Mi nulete faa peertaa gite maɓɓe, ɓe yuwa e nimre, ɓe ngarta e annoora, ɓe yuwa e baawɗe Seyɗaani, ɓe ngarta e Laamɗo, ɓe keɓa yaafeede hakkeeji maɓɓe, ɓe ndonida e seniiɓe saabe ko ɓe goondini kam ɗuum.»

19 Ndelle saabe majjum, kaananke Agirippa, mi salaaki ɗowtanaade ko nji'umi, ko yuurani kam dow kammu ɗuum.

20 Ɓe artiimi waajaade wo yimɓe Damas e yimɓe Urusaliima e piilol Yahuudiya fuu. Caggal ɗuum, njokkinmi yimɓe lenyi goɗɗi tuuba, ngarta e Laamɗo, ngolla golleeji kollooji tuubii.

21 Saabe ɗuum, Alhuudiyankooɓe nanngiri kam ley suudu dewal mawndu nduun, pilii warude kam.

22 Ammaa Laamɗo wallii kam illa ndeen faa warde hannden. Miɗo seedanoo yimɓe fuu, gilla lo'uɓe faa e tedduɓe. Mi waajataako fay huunde si wanaa ko annabaaɓe e Tawreeta Muusaa mbi'i warowan ɗuum.

23 Ɗum woni: Almasiihu torroto faa maaya, de artoo maayɓe ummitaade. De si ummitake fu, waajoto yimɓe meeɗen e lenyi goɗɗi fuu kisindam, ɗam laatanoo ɓe annoora.

24 Nde Pool haalannoo ɗum ndeen, Festus feekii e semmbe, wi'i:

—Pool, a haaŋaama! Heewgol maaɗa anndal ngol haaŋii ma!

25 Pool jaabii, wi'i:

—Festus tedduɗo, mi haaŋaaka. Ko kaalammi ɗuum wo haalaaji goongaaji, celluɗi.

26 Agirippa kaananke oon ina anndi kulle ɗeen. Ɗum waɗi de miɗo hoolii haalude ɗum yeeso makko. Si goonga, miɗo tannyori ɗum fuu suuɗanaaki mo, sabo ɗum waɗaay e cuncukka.

27 Kaananke! Aɗa goondini annabaaɓe naa? Miɗo anndi aɗa goondini!

28 Agirippa wi'i Pool:

—Aɗa miilii waɗude kam Almasiyankeejo law law hono nii naa?

29 Pool jaabii, wi'i:

—Nde yaawi e nde hanndii fuu, ɗum laatoo muuyɗe Laamɗo faa aan e hettindaniiɓe kam joonin fuu laatoɗon hono am, de tawee wanaa e callali gondi e am ɗi.

30 Kaananke oon e goforneer oon e Bereniika e jooɗodinooɓe e muɓɓen fuu ummii.

31 Nde ɓe njaltunoo suudu nduun ndeen, iɓe mbi'undura:

—Gorko o waɗaay ko foti warude ɗum naa haɓɓude ɗum callali.

32 Agirippa wi'i Festus:

—Imo waawnoo yoofeede si o wi'aayno sariya makko faltiniree to kaananke Roma mawɗo oon.

27

No Pool neldiraa Roma

1 Nde yaareede amin Itali e laana tabitinnoo ndeen, Pool e kasunkooɓe woɓɓe ngattaa e junngo mawɗo sordaasiiɓe bi'eteeɗo Yuliyus. Oon wo jeyaaɗo e fedde sordaasiiɓe kaananke Roma mawɗo.

2 Min naati laana maayo yuuruka Adaramati njahooha ina fanta gure ley leydi Aasiya. Min ndunnyi. Miɗen ngondi e Aristarka gorko Makedoniyanke yuuruɗo Tesaloniiki.

3 Jaango majjum, min njottii Sidon. Yuliyus waɗani Pool hinney, duŋanii ɗum yaha to yigiraaɓe mum faa mballira ɗum ko haajaa.

4 Nde min yuwunoo ɗoon ndeen, min ɓattitowii fonngo ruunde* Kipirus, sabo min kawrii e henndu mawndu.

5 Min peyyiti maayo manngo ngoon hedde Silisi e Pamfiliya, min njottii Mira ley leydi Lisiya.

6 Ɗoon, mawɗo sordaasiiɓe oon tawi laana yuuruka Alesandiri ina fonndii Itali. O nanni min ley makka.

7 Balɗe keewɗe laana amin kaan waɗi ina yaara heese. Semmbe e doole min njottorii wuro Kinidus. Henndu nduun na haɗa min yahude to min ponndii. Ndelle min takkii ruunde Kereta gere to henndu walaa, min panti Salmone.

8 Miɗen takkii senngo, miɗen tampi e yaade. Faa min njottii nokku bi'eteeɗo Jipporde Lobbere nde woɗɗaa e wuro Lasiya.

9 Min ɓooyi sanne faa wakkati iidi nyannde ittugol hakkeeji faltii. Wakkati dabbunde maayo ngoon ina hulɓinii sanne, na tiiɗi laana dilla ndeen. Pool tindini ɓe dow majjum.

10 O wi'i:

—Sakiraaɓe, mi yi'ii jahaangal ngal wo keewungal torra e mursey, wanaa laana ka e gineeji ɗi tan, ina waawi laataade yonkiiji meeɗen du.

11 Ammaa mawɗo sordaasiiɓe oon, wo haala sofeere laana kaan e joomiika ɓuri jaɓude e dow haala Pool.

12 Jipporde laanaaji nde ɓe ngoni e muuɗum ndeen, welaa dabbude. Ɗum waɗi de ɓurɓe heewude ley laana ɓeen mbi'i ɓe njaha ɓe piloo yottaade Fenika faa ɓe ndabba toon. Ɗum wo jipporde wonnde Kereta huccitinde horɗoore-gorgaare e soɓɓiire-gorgaare.

13 Nde henndu seeɗa yuurundu horɗoore fuɗɗunoo wifude ndeen, ɓe cikki ɓe mbaawan yottaade to ɓe njiɗi toon. Ɓe yeentini jamɗe darnooje laana ɗeen, ɓe takkii e fonngo Kereta, iɓe njaha.

14 Ammaa caggal ɗuum seeɗa, henndu mawndu wi'eteendu henndu soɓɓiire-lettugaare yuuri to ruunde toon, jippii.

15 Henndu nduun faddii laana kaan. Min kunngii huccitinde e henndu nduun faa min njaha yeeso. Min acci ika roya.

16 Nde min paltotonoo duungel bi'eteengel Kawda ndeen, min kawri e henndu seeɗa. E ley tampiri, min poodi laanayel pamarel ngel min ndaasannoo ngeel.

17 Min yepti ngel, min njowi ngel dow laana mawka. Ndeen ɓe kooyi ɓoggi, ɓe piilii laana mawka kaan. Ɓe njippini jamɗe darnooje laana ɗeen du, ɓe njoppi ika roya, sabo ɓe kulii taa ɓe njanoy e soɓɓundu ruunde Sirta.

18 Henndu nduun ina heddii na wifa min semmbe. Saabe ɗuum, jaango majjum ɓe puɗɗi faɗɗude donngal laana kaan ley maayo manngo.

19 E nyalooma tataɓo oon, ɓe kooyi anniya, ɓe paɗɗi fay ginereeji jaarooji laana ley ndiyam ɗiin.

20 Naange e koode du nji'ataake faa waɗi balɗe keewɗe. No henndu nduun foti mawnude, min tayi jikke amin fuu e hisude.

21 Nde ɓooynoo yimɓe ɓeen keɓaay ko nyaama fu, Pool darii hakkunde maɓɓe, wi'i:

—Si on njaɓiino haala am, on ndillaayno Kereta fu, torraaji ɗi e mursey o hewtataakono en.

22 Joonin, miɗo haalana on: cellinee ɓerɗe mon, sabo fay gooto mooɗon mursataa yonki muuɗum, laana ka tan mursetee.

23 Jemma hankin, Laamɗo jeyɗo kam mo ndewammi oon nuli maleyka to am.

24 Maleyka oon wi'i kam: «Pool, taa hulu, tilay a daroto yeeso kaananke Roma mawɗo oon. Laamɗo reenete, aan e yaadiraaɓe maa ɓeen fuu.»

25 Ndelle, cellinee ɓerɗe mon, sabo miɗo hoolii ko Laamɗo haalani kam ɗuum, hono noon jaati worrata.

26 Ammaa tilay en njanowan e ruunde wonnde ley maayo ngo.

27 E ley jemma sappo e nayaɓo oon, miɗen ndoya ley maayo Adiriyati ngoon faa hannden. Wakkati hakkunde jemma, donnooɓe laana kaan ɓeen cikki ɓadake leydi.

28 Ɓe paɗɗii ɓoggol ponndirgol, ɓe tawi luggeefi kiin wo haddi daranɗe noogay. Ɓe

* **27:4** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.

† **27:28** Daranɗe noogay wo meetereeji 37. Daranɗe sappo e joy wo meetereeji 27.

njehi yeeso seeɗa, ɓe paɗɗi katin, ɓe tawi
luggeefi kiin wo haddi daranɗe sappo e joy.†
29 Ɓe kuli taa ɓe njanoy e kaaye. Ndelle
ɓe njippini jamɗe nay darnooje laana ɗeen
caggal laana kaan, iɓe keppi weetaay.
30 Ndeen gollooɓe laana kaan ɓeen njip-
pini laana pamara kaan e ndiyam, ina njiɗi
faa ndilla kam'en tan. Ɓe mbi'i woɓɓe ɓe
njippinowan jamɗe to yeeso laana kaan
toon faa ndarna ka.
31 Pool wi'i mawɗo oon e sordaasiiɓe ɓeen:
—Si yimɓe ɓeen keddaaki e ley laana ka fu,
onon, on ndaɗataa.
32 Ndeen sordaasiiɓe ɓeen tayi ɓoggi nan-
ngunooɗi laana pamara kaan ɗiin, njoppi
ngel dilli kangel tan.
33 Nde ɓadinoo weetude ndeen, Pool
nyaagii ɓe fuu ɓe nyaama, wi'i:
—Hannden woni balɗe sappo e nay oɗon
ndoomi on nyaamaay. Oɗon keddii on
meeɗaay fay huunde.
34 Ndelle miɗo nyaagoo on sanne, nyaa-
mon. Oɗon kaajaa ɗum faa ndaɗon. Si
goonga, fay gooto mooɗon leeɓol hoore
muuɗum solataa de saama.
35 Nde o haalnoo ɗum ndeen, o hooyi
buuru, o yetti Laamɗo yeeso maɓɓe ɓe fuu,
o heltii, o fuɗɗi nyaamude.
36 Ndeen ɓe fuu ɓerɗe maɓɓe cuusinaa,
kamɓe du ɓe kooyi, ɓe nyaami.
37 Minen wonɓe ley laana kaan ɓeen, min
yimɓe keme ɗiɗo e capanɗe njeɗɗo e njee-
gom.
38 Nde ɓe nyaamnoo faa ɓe kaari ndeen,
ɓe kooyi bootooji alkama gonɗi e laana kaan
ɗiin, ɓe paɗɗi ɗi ley maayo manngo faa ɗum
huyfintina ka.
39 Nde weetunoo ndeen, ɓe kaynii leydi,
de ɓe anndítaay ndi. Ɓe nji'i nokkuure njaa-
reendi yaajunde seeɗa. Iɓe njiɗi yaarude
toon laana kaan si ɓe mbaawii.
40 Ɓe tayi jamɗe ɗeen, ɓe njoppi ɗe ley
maayo. Ɓe kaɓɓiti ɓoggi kaɓɓaaɗi e oon-
cirɗe ɗeen du. To hoore laana toon du, ɓe
yeentini wudere dow, ɓe peerti nde faa hen-
ndu nduun dunyira ka yeeso. Ɓe ponndii
daande maayo ngoon.
41 Ndeen laana kaan fiyii e tilde, nufi.
Becce makka cokkii e ley njaareendi ndiin
faa ka hunngii dimmbaade. Bempeyye du
keli caggal makka faa ɗiggi.
42 Sordaasiiɓe ɓeen anniyii warude ka-
sunkooɓe ɓeen taa fay gooto e muɓɓen yinoo
de dogga.
43 Ammaa mawɗo sordaasiiɓe oon ina yiɗi
dannude Pool. Ndelle o haɗi ɓe waɗude an-
niya maɓɓe oon. O yamiri waawɓe yinaade
ɓeen artoo njinoo mburtowoo,
44 de heddiiɓe ɓeen du tiigoo kelte laana
kaan naa goɗɗum yuurɗum e makka. Hono
nii min fuu min njottorii leydi e jam.

28

1 Nde min kisunoo ndeen, min nani ru-
unde ndeen Malta wi'etee.
2 Jeyaaɓe ɗoon ɓeen njaɓɓorii min caahu
mawɗo. Wakkati oon kammu ina toɓa, jaan-
gol du na woodi. Ndelle ɓe kuɓɓani min yiite
faa min yuuloo.
3 Pool hawrunduri leɗɗe, watti e yiite
ngeen. Nguleefi wurtini mboddi e majje,
ndi soppi junngo makko.
4 Nde jeyaaɓe ɗoon ɓeen njiinoo mboddi
ndiin ina ɓilii e junngo Pool ndeen,
mbi'unduri hakkunde muɓɓen:
—Tannyoral, gorko o wo gaɗɗo war-
hoore. Fay si o daɗi to maayo manngo toon
du, sariya accataa mo o wuura.
5 Ndeen o fiɗɗi mboddi ndiin ley yiite,
ɗum torraay mo fay huunde.
6 Ɓe miilii o ɓuutan naa o saaman wakkati
oon, o maaya. Ammaa nde ɓe keɗinoo faa
ɓooyi, ɓe nji'i ɗum torraay mo fay seeɗa fu,
hakkillooji maɓɓe mbaylitii e makko. Ɓe
mbi'i o wo gooto e alla'en.
7 Pubiliyus, hooreejo ruunde ndeen oon,
gese muuɗum ina ngoni sera nokkuure
ndeen. O jaɓɓii min faa woodi, o weerni min
faa haddi balɗe tati, o saahanii min.
8 Tawi baaba Pubiliyus ina fukkii sellaa,
wo jontaaɗo, reedu muuɗum du na dogga
yiiyam. Pool yehi to makko, du'ii, yowi juuɗe
muuɗum e dow makko, danni mo.
9 Nde ɗum waɗunoo ndeen, nyawɓe
wonɓe e ruunde ndeen ɓeen ina ngara, na
ndannee.
10 Ɓe teddini min teddeengal manngal.
Nde min cegilinoo faa min ndilla e laana
ndeen, ɓe njooɓini min ko min kaajaa e
jahaangal amin.

No Pool yaari yuuwde Malta yaade Roma

11 Miɗen ngonnoo toon faa haddi lebbi
tati. Ndeen min naati e laana yuuruka
Alesandiri, ndabbunooka e ruunde ndeen.
Min ndilli. Laana kaan ina ŋenyaa ŋenyi
tooruuji funereeɓe.*
12 Min njottii wuro wi'eteengo Sirakus,
min ngaɗi ɗoon balɗe tati.
13 Min yuwi ɗoon, min takkii e daande
maayo manngo faa Regiyus. Jaango ma-
jjum, henndu horɗoore wifi. E ley balɗe ɗiɗi
min njottii Potiyoli.
14 Min tawi toon sakiraaɓe, nyaagii min
min ngonda e muɓɓen jeɗɗiire. Ndeen saki-
tii, min njottowii Roma.
15 Nde sakiraaɓe wonɓe Roma ɓeen nan-
noo garol amin fu, ngari faa Luumo Abiya

* **28:11** E jamaanu oon, dorbotooɓe laanaaji na mbi'a kanji ndeenata ɗum'en.

e nokku bi'eteeɗo Jipporɗe Tati faa njakkitoo min. Nde Pool yiinoo ɓe ndeen, yetti Laamɗo, ɓeydorii cuusal.
16 Nde min njottinoo Roma ndeen, Pool hokkaa laawol jippoo e feere muuɗum. Sordaasiijo ina hayba ɗum.

No Pool waajorii ley Roma

17 Balɗe tati caggal ɗuum, Pool noddi mawɓe Alhuudiyankooɓe. Nde ɓe kawritinnoo ndeen, o wi'i ɓe:
—Sakiraaɓe! Mi waɗaay fay huunde ko luttundurta kam e yimɓe meeɗen naa aadiiji maamiraaɓe meeɗen. Ammaa mi nanngaama Urusaliima, mi wattaama e juuɗe Romankooɓe.
18 Ɓeen du yamtindake kam, de iɓe muuyunoo yoppude kam, sabo ɓe tawraay kam fay sabaabu gooto kaanɗo warude kam.
19 Ammaa saabe Alhuudiyankooɓe ɓeen calake mi yoppee, ɗum waddani kam nyaagaade sariya am faltiniree to kaananke Roma mawɗo oon. Mi walaa fuu ko mi felda lenyol am.
20 Ɓum waɗi de noddumi on faa mi yi'a on, mi haalana on. Miɗo haɓɓorii callali ɗi saabe mo Israa'iilankooɓe keɗii garol muuɗum oon.
21 Ɓe mbi'i mo:
—Min keɓaay ɓataaki yuuruki Yahuudiya kaaloohi haala maa. Katin du fay gooto e sakiraaɓe ɓeen waraay humpiti min naa haalani min ko boni ko ngaɗuɗaa.
22 Ammaa miɗen njiɗi kaalanaa min ko njiiɗaa e hakkillo maa, sabo miɗen anndi yimɓe nokkuuje fuu na njedda laawol ngol njokkuɗaa ngool.
23 Ɓe kokkunduri nyalaande nde ɓe ngartoyta. Nyalaande ndeen yottii, heewɓe ngari kawriti to jipporde makko toon. Gilla fajiri faa caggal kiraaɗe imo fiirtana ɓe haala laamu Laamɗo, imo waajoo ɓe. Imo holla ɓe kabaaru Iisaa gonɗo ley Tawreeta Muusaa e ley dewte annabaaɓe.
24 Woɓɓe maɓɓe njaɓi ko o haali ɗuum, woɓɓe njaɓaay.
25 Nde ɓe cankitotonoo ndeen tawi ɓe ndewraay hakkunde maɓɓe. Ndeen Pool ɓeydi konngol gootol, wi'i:
—Ruuhu Ceniiɗo haalii goonga nde haalnoo e hunnduko annabi Esaaya, wi'i maamiraaɓe mooɗon:
26 «Yahu to lenyol ngol, mbi'aa ɗum:
On nanan faa wooɗa, de on paamataa.
On ndaaran faa laaɓa, de on nji'ataa.
27 Sabo lenyol ngol ɓernde muuɗum yoorii.
Ɓe cukkii noppi maɓɓe, ɓe muɓɓii gite maɓɓe.
Si wanaa noon fu gite maɓɓe nji'an, noppi maɓɓe nanan,
hakkillooji maɓɓe paaman.
Ndeen ɓe ngartan ɓe ndewa kam
de mi danna ɓe.»†
28 Pool ɓeydi katin, wi'i:
—Anndee, kisindam Laamɗo nuldaama yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Kamɓe ɓe kettindoto! [
29 Nde Pool haalnoo haalaaji ɗiin ndeen, Alhuudiyankooɓe ɓeen ndilli ina njeddundura sanne hakkunde muɓɓen.]‡
30 Pool jooɗii suudu to luwi toon duuɓi ɗiɗi kiɓɓuɗi. Imo jaɓɓoo warooɓe ndaarude mo ɓeen fuu.
31 Imo waajoo laamu Laamɗo. Imo jannginira tannyoral kabaaru Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo, walaa fuu ko haɗi mo.

† **28:27** Esaaya 6.9-10. ‡ **28:29** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ngalaa aaya 29.

Ɓataaki Pool yaade to Romankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi
maccuɗo Iisaa Almasiihu, mi noddaaɗo faa
mi laatoo nulaaɗo muuɗum. Wo mi cuɓaaɗo
faa mi yottina Kabaaru Laamɗo Lobbo.
2 Kabaaru Lobbo oon wo mo Laamɗo
aadinoo gilla e annabaaɓe muuɗum ley Bin-
ndi ceniidi ɗiin.
3 Kabaaru oon wo haala Ɓiyiiko haalata.
Fodde neɗɗaaku muuɗum wo yuuruɗo e
Daawda.
4 Fodde Ruuhu ceniiɗo du, holliraama
wo Ɓii Laamɗo jom baawɗe ko ummitii
e maayde ɗuum. Oon woni Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu.
5 Saabe makko min keɓiri moyyere
laataade nulaaɓe faa yimɓe yuuruɓe e lenyi
fuu ngoondina mo, ɗowtanoo mo, de innde
makko teddinee.
6 Onon du, oɗon njeyaa e maɓɓe, onon ɓe
Laamɗo noddi faa kawton e Iisaa Almasiihu
ɓeen.
7 Miɗo jowta on fuu, onon wonɓe ley
Roma ɓe Laamɗo horsini de noddi faa laa-
too seniiɓe. Wo Laamɗo Baaba meeɗen e
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kokku on
moyyere e jam.

No Pool yiɗiri yi'ude goondinɓe wonɓe Roma ɓeen

8 Ko artii fuu, miɗo yetta Laamɗo e dow in-
nde Iisaa Almasiihu saabe mooɗon on fuu,
sabo haala goondinal mooɗon ina haalee
ley adunaaru fuu.
9 Laamɗo mo ndewammi e ɓernde am
fuu e ko ngollanammi Kabaaru Lobbo haala
Ɓiyum ɗuum, wo seedee miɗo miccoo on
wakkati fuu
10 e ley du'aawuuji am fuu. Miɗo ŋaaroo
Laamɗo newnana kam laawol e ley muuyɗe
muuɗum no mi warda to mooɗon.
11 Sabo miɗo yiɗi yi'ude on sanne, faa mi
yottinana on dokkal yuurungal e Ruuhu faa
semmbinɗina on.
12 Woodi, ko njiɗumi wi'ude wo faa cemm-
bunduren ley goondinal ngal kawtuɗen
ngaal, goondinal am semmbina on, ngal
mooɗon du semmbina kam.
13 Sakiraaɓe, miɗo yiɗi paamon: kile
keewɗe ngaɗumi anniya mi waran to
mooɗon de miɗo faddaa faa hannden. Miɗo
yiɗi warude faa danya ɓe keɓumi hakkunde
mooɗon saabe Almasiihu hono no keɓirmi
yimɓe hakkunde lenyi goɗɗi ni.
14 Tilay mi yaha to yimɓe fuu, yimɓe
ngallu e wonɓe ladde, to joomiraaɓe anndal
e majjuɓe.

15 Ɗum waɗi de miɗo yiɗi waajaade on
Kabaaru Lobbo oon, onon yimɓe Roma du.

Haala baawɗe Kabaaru Lobbo

16 Mi semtirtaa Kabaaru Lobbo oon, sabo
wo o baawɗe Laamɗo faa hisina goondinɗo
mo fuu: Alhuudiyankooɓe tafon, de caggal
ɗuum, lenyi goɗɗi fuu.
17 Sabo Kabaaru Lobbo oon ina ɓangina
no Laamɗo fonnditorii, ina ɓangina wo e
goondinal tan neɗɗo ndaardetee ponnditiiɗo yeeso Laamɗo, illa fuɗɗoode faa e tim-
moode. Wo noon Binndi ɗiin mbiiri: «Pon-
nditiiɗo wuurdan goondinal.»*

Haala tikkere Laamɗo dow luttal yimɓe

18 Tikkere Laamɗo ina ɓanga illa dow
kammu ina jippoo dow luttugol yimɓe e
oonyaare muɓɓen fuu. Iɓe kaɗa goonga
ɓangude saabe oonyaare maɓɓe ndeen.
19 Si goonga ko neɗɗo waawi anndude e
Laamɗo ɗuum ina laaɓani ɓe, sabo Laamɗo
hollii ɓe ɗum.
20 Sabo gilla Laamɗo tagi adunaaru ndu
faa hannden, golle muuɗum ina ɓangina
sifa muuɗum mo yi'ataake oon faa laaɓa,
ɗum woni baawɗe makko faa abada ɗeen
e no o worri fuu. Saabe ɗuum, yimɓe ɓeen
ngalaa ko ɓe njaaboo fey.
21 Fay si taweede iɓe anndi Laamɗo, ɓe
teddiniraay ɗum no foti teddinireede noon,
ɓe njettaay mo du. Miilooji maɓɓe ɗiin
laatake ɓoli, ɓerɗe maɓɓe puuyɗe ɗeen du
niɓɓii.
22 Iɓe njaara wo ɓe jom'en hakkillo, jako
wo ɓe majjuɓe.
23 Ɓe loomtinirii teddeengal Laamɗo du-
umiiɗo oon tooruuji nanndudi e yimɓe
maayooɓe e pooli e kulle ɗe koyɗe nay e
daasotooɗe.
24 Saabe ɗuum, Laamɗo yoppidi ɓe e
muuyɗe yonkiiji maɓɓe tuunɗe faa ɓe
kuyfini ɓalli maɓɓe hakkunde maɓɓe.
25 Ɓe loomtinirii Laamɗo goongaajo oon e
fewre, ɓe teddinii ko tagaa, ɓe ndewi ɗum,
ɓe njoppi Taguɗo oon. Oon woni jetteteeɗo
faa abada! Aamiina.
26 Saabe ɗuum, Laamɗo yoppidi ɓe e
muuyɗe terɗe maɓɓe cemtiniiɗe. Rewɓe
maɓɓe ɓeen mbattiti ko haani waɗeede e
ɓalli muɓɓen e ko haanaa.
27 Hono noon worɓe ɓeen du njoppi won-
dude e rewɓe faa naati na muuyundura.
Worɓe ina ngaɗundura ko semtinii, de ɓe
njomnitoree ley ɓalli maɓɓe fodde majjere
maɓɓe.
28 Saabe ko ɓe miilinoo anndude Laamɗo
walaa ko nafata ɗuum, Laamɗo yoppidi ɓe
e majjere maɓɓe, faa ɓe ngadi ko neɗɗo
haanaa waɗude.
29 Iɓe keewi oonyaare e bonanda e eel-
gal e nganyaandi fuu. Iɓe keewi kiram e

* **1:17** Habakuk 2.4.

war-hoore e pooɗundural e jamba e anniya bondo. Wo ɓe nyo'ooɓe yimɓe,
30 wo ɓe mbonkotooɓe, wanyuɓe Laamɗo.
Wo ɓe huyfinooɓe yimɓe, wo ɓe mawninkiniiɓe, mantotooɓe. Iɓe piloo laabi kesi faa
ɓe ngaɗa ko boni. Iɓe calanoo saaraaɓe
maɓɓe.
31 Ɓe ngalaa hakkillo, ɓe koolnaaki, ɓe
yoorɓe ɓerɓe, ɓe ngalaa yurmeende.
32 Iɓe anndi ko Laamɗo yamiri: gaɗoowo
golleeji ɗi fuu ina haani maayde. Ammaa
wanaa golleeji ɗiin tan ɓe ngaɗata, iɓe njardoo woɓɓe du ngaɗa ɗi.

2

Haala jukkungo Laamɗo

1 Ndelle, aan peloowo woɓɓe oon, mo
laatiɗaa fuu a walaa ko njaaboɗaa. Sabo si
a felii goddo, aɗa liɓa hoore maa, sabo aan
du aɗa waɗa ɗum.
2 Eɗen anndi Laamɗo ina saroo waɗooɓe
hono golleeji ɗiin fodde goonga.
3 Aan peloowo waɗooɓe iri golleeji ɗiin
tawee hono noon ngaɗirtaa, yalla aɗa sikki
a daɗan jukkungo sariya Laamɗo ngoon
naa?
4 Naa a jawɗo moyyuki Laamɗo mawki
kiin, kam e munyal muuɗum e heese
muuɗum naa? Yalla a faamaay moyyuki
muuɗum ina yaare faa tuubaa?
5 Ammaa ko a joorɗo ɓernde, a caliiɗo
tuubude ɗuum, aɗa waddana hoore maa
tikkere Laamɗo nyannde Laamɗo ɓanginta
tikkere muuɗum e sariya mum ponnditiiɗo
oon.
6 Sabo Laamɗo barjoto mono fuu golle
muuɗum.
7 Waɗooɓe ko woodi e ley munyal, filo-
tooɓe darja e teddeengal e ko duumotoo
ɓeen, keɓan nguurndam nduumiiɗam.
8 Ammaa filotooɓe ko nafata ko'e muɓɓen,
saliiɓe goonga de ina kaɓɓii e bonanda ɓeen,
jukkungo naawngo keɓata.
9 Torra e ɓillaare ngoodanii gaɗoowo ko
boni fuu: Alhuudiyankooɓe tafon, de lenyi
goddi njokka.
10 Ammaa darja e teddeengal e jam
ngoodanii gaɗoowo ko woodi fuu, Alhu-
udiyankooɓe tafon, de lenyi goddi njokka.
11 Sabo Laamɗo ɓurdintaa yimɓe.
12 Kala gaɗoowo hakke mo anndaa
Tawreeta Muusaa halkan tawa saroraaka
Tawreeta oon. Katin du gaɗoowo hakke
tawi na anndi Tawreeta, sarorte Tawreeta
oon.
13 Yimɓe ndaardataake fonnditiiɓe yeeso
Laamɗo e hettindanaade Tawreeta tan. Wo
waɗooɓe ko Tawreeta wi'i ɓeen ndaardetee
wo fonnditiiɓe.
14 Ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen, e
rafi muɓɓen anndude Tawreeta fuu, si ɓe
ngaɗirii no Tawreeta oon wi'iri ni e ley
muuyde ko'e maɓɓe, ɓe kollii iɓe njogii
Tawreeta e ley hakkillooji maɓɓe fay si ɓe
ngalaa Tawreeta Muusaa oon.
15 Ɓe kollii ko Tawreeta Muusaa oon
yamiri ɗuum ina winndaa e ɓerɓe maɓɓe.
Ɓerɓe maɓɓe ina ceedanoo ɓe, wakkati
wakkati miilooji maɓɓe na pela ɓe, wakkati
gom du na laamna ɓe.
16 Ɗum ɓangowan nyannde Laamɗo
yamirta Iisaa Almasiihu saroo ko suuɗii ley
ɓerɓe ɗuum, no fotirta e Kabaaru Lobbo mo
mbaajotoomi oon.

No Alhuudiyankooɓe ngorri e Tawreeta Muusaa

17 Aan, bi'uɗo wo a Alhuudiyanke, aɗa tu-
ugii Tawreeta Muusaa, aɗa mantoroo kaw-
tal maa e Laamɗo,
18 aɗa anndi muuyde Laamɗo, aɗa waawi
suɓaade ko woodi sabo a jannginaama
Tawreeta oon.
19 A tannyorii wo a ɗowoowo wumɓe, wo
a annoora wonɓe e nimre ɓeen.
20 Aɗa waajoo ɓe njanngaay ɓeen, aɗa jan-
ngina sukaaɓe saabe ko njogiɗaa anndal e
goonga faa hiɓɓi e ley Tawreeta Muusaa oon
ɗuum.
21 Woodi ndelle, aɗa tindina woɓɓe, yalla
a tindintaa hoore maa naa? Aɗa waajoo taa
mbujjee, a wujjataa naa?
22 Aɗa wi'a taa njeenee, a jeenataa naa?
Aɗa harmina tooruuji, a wujjataa ley cuuɗi
majji toon naa?
23 Aan mantortooɗo Tawreeta, a huyfin-
taa innde Laamɗo e luttugol maa Tawreeta
oon naa?
24 Ɗum waɗi de Binndi ɗiin mbi'i: «Onon
ngaɗi de yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe
ɓeen ina mbonkoo innde Laamɗo.»*
25 Woodi, si aɗa hayba jamirooje
Tawreeta, taadagol Alhuudiyankooɓe ina
waawi nafude ma. Ammaa si aɗa lutta
jamirooje ɗeen, a laatake hono mo taadaaki
ni.
26 Si mo taadaaki haybii jamirooje
Tawreeta, wanaa Laamɗo ndaardan
joomum hono o taadiiɗo nii naa?
27 Mo taadaaki de na hayba Tawreeta
Muusaa oon, kam saroyte aan luttuɗo
Tawreeta oon, fay si a taadiiɗo anndudo
Binndi ɗiin.
28 Sabo wanaa ko yi'etee ɗuum waɗata
neddo Alhuudiyanke jaati, wanaa ko gol-
letee e ɓanndu ɗuum woni taadagol.
29 Wo ko yi'ataake ɗuum waɗata neddo
Alhuudiyanke jaati, taadagol du ley ɓernde
muuɗum tawetee. Wo Ruuhu gollata ɗum,

* **2:24** Esaaya 52.5.

wanaa binndi. Manoore neɗɗo oon, wanaa
to yimɓe yuurata, wo to Laamɗo nde yuurata.

3

1 Ndelle, ɗume Alhuudiya'en ɓurdi lenyi
goɗɗi? Ɗume woni nafaa taadagol?
2 Ina heewi e alhaaliiji fuu. Ko artii fuu,
Laamɗo halfinii ɓe konngol muuɗum.
3 Goonga, woɓɓe maɓɓe koolnaaki. Yalla
ɗum ina waawi bonnude ko Laamɗo wo
koolniiɗo ɗuum naa?
4 Ɗum waawaa koy! Fay si yimɓe fuu
wo fewooɓe, tilay Laamɗo kaa annditee wo
goongante. Wo hono noon winndiraa:
«Fonnditaare maaɗa ina annditee e ko
kaalataa ɗuum,
si a sardaama du fu, a liɓan.»*
5 Ɗo mi haaldan hono no woɓɓe kaaldata
ni: si oonyaare meeɗen ina ɓeyda hollude
fonnditaare Laamɗo ndeen, noy mbi'eten?
Yalla en mbi'an Laamɗo wo oonyiiɗo si jip-
pinii tikkere muuɗum dow meeɗen naa?
6 Fay seeɗa! Sabo si Laamɗo wo oonyiiɗo,
noy o sarortoo adunaaru ndu?
7 Goɗɗo na waawi wi'ude faa hannden:
si fewre am ɓeydii hollude goongalaaku
Laamɗo faa ɗum mawninii teddeengal
muuɗum, ko waɗi miɗo saree hono wo mi
luttoowo?
8 Si neɗɗo na miilira nii fu, wi'an: «Ngaɗen
ko boni faa ko wooɗi funta.» Won mbonko-
tooɓe ina mbi'a enen du eɗen mbiira noon.
Yimɓe ɓeen kaa, jukkungo muɓɓen ina foti e
golle muɓɓen.

*No yimɓe fuu ndonkiri laataade fonndi-
tiiɓe*

9 Ndelle, enen Alhuudiyankooɓe ɓeen,
eɗen ɓuri yimɓe heddiiɓe naa? En ɓuraa
koy. Sabo mi hollii Alhuudiyanke e mo
wanaa Alhuudiyanke fuu e ley hakkeeji
ngoni.
10 Wo hono no winndiraa:
«Walaa fuu ponnditiiɗo, fay gooto,
11 fay gooto walaa paamal,
fay gooto filataako Laamɗo.
12 Yimɓe fuu mbosake laawol, fuu laatake
ɓolɓe.
Walaa fuu gaɗoowo ko wooɗi, fay
gooto.»†
13 «Kunnduɗe maɓɓe ina nga'i hono caabeeje
udditiiɗe ni,
ɗemle maɓɓe ina kaala hiila.
Toni maɓɓe ina caawi tooke bolle.»‡
14 «Kunnduɗe maɓɓe ina keewi kuddi e
haalaaji mettuɗi.»§
15 «Koyɗe maɓɓe ina njaawi rufude yiiyam.
16 Bonanda e mettorgal ina njokki ɓe to
ɓe njahata fuu,
17 ɓe anndaa laawol jam.»*
18 «Kulol Laamɗo walaa e ɓerɗe maɓɓe fey.»†
19 Eɗen anndi huunde fuu ko Tawreeta
Muusaa oon wi'i, wo wonɓe e ley muuɗum
ɓeen haaldi, faa kunnduɗe fuu ndeyyinoo,
de yimɓe adunaaru fuu paama ina poti e
hiiteede kiite Laamɗo.
20 Sabo fay gooto ndaardataake pon-
nditiiɗo yeeso Laamɗo saabe haybude
muuɗum Tawreeta Muusaa. Si goonga,
golle Tawreeta oon haaɗii e anndinde
yimɓe ko woni hakke.

*No yimɓe laatortoo fonnditiiɓe yeeso
Laamɗo*

21 Ammaa joonin Laamɗo ɓanginii no fon-
nditaare muuɗum heɓirtee ko wanaa hay-
bude Tawreeta Muusaa. Tawreeta oon e
dewte annabaaɓe ɗeen kaaliino kabaaru
majjum:
22 o ndaardan goondinɓe ɓeen fuu wo
fonnditiiɓe saabe goondinal muɓɓen Iisaa
Almasiihu. Sabo walaa ko senndi yimɓe:
23 yimɓe fuu luttii, kewtaay yottaade
darja Laamɗo.
24 Ammaa Laamɗo tiigorake ɓe fonndi-
tiiɓe e dokkal saabe hinney muuɗum. O
waɗirii ɗum e Iisaa Almasiihu dimɗindo ɓe
oon.
25 Wo kam Laamɗo waɗi kirsamaari
ittoori hakkeeji‡, faa ittiri hakkeeji
goondinɓe ɗiin e yiiyam muuɗum. Hono
noon Laamɗo holliri fonnditaare muuɗum,
fay si jukkaakino luttuɓe arande
26 saabe munyal muuɗum. O waɗirii
ɗum faa o ɓangina fonnditaare makko ley
jamaanu mo ngonɗen o, faa o holla wo o
ponnditiiɗo, wooɗi du, neɗɗo fuu goondindo
Iisaa, o ndaardan ɗum ponnditiiɗo.
27 Ndelle, ɗume neɗɗo waawi man-
toraade? Walaa! Haybude Tawreeta
Muusaa oon waɗi ɗum naa? Wanaa!
Goondinal tan waɗi ɗum!
28 Sabo miɗen anndi neɗɗo ndaardete
ponnditiiɗo saabe goondinal muuɗum,
wanaa saabe haybugol muuɗum Tawreeta.
29 Naa Laamɗo wo Laamɗo Alhu-
udiyankooɓe tan naa? Wanaa wo o Laamɗo
lenyi goɗɗi ɗiin du naa? Goonga, wo o
Laamɗo lenyi goɗɗi ɗiin du.
30 Sabo Laamɗo gooto woodi, ndaar-
doowo taadiiɓe ɓeen fonnditiiɓe saabe
goondinal muɓɓen, ɓe taadaaki ɓeen du
o ndaardan ɗum'en fonnditiiɓe saabe
goondinal muɓɓen.

* **3:4** Jabuura 51.6. † **3:12** Jabuura 14.1-3, 53.2-4. ‡ **3:13** Jabuura 5.10, 140.4. § **3:14** Jabuura 10.7. * **3:17** Esaaya 59.7-8. † **3:18** Jabuura 36.2. ‡ **3:25** Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimɓe e Laamɗo du.

31 Ndelle, min ngaɗii Tawreeta Muusaa
oon wo ɓolum saabe goondinal naa? Fay
seeɗa! Min ɓoldinaay mo, min tabintinii
mo!

4

Haala goondinal Ibrahiima

1 Ɗume mbi'eten dow Ibrahiima maami
en oon? Ɗume o ekitii dow kabaaru oon?
2 Si tawiino o laatake ponnditiiɗo saabe
golleeji makko ɗiin, ndeen imo waawunoo
mantaade. De yeeso Laamɗo kaa o waawaa
mantaade.
3 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii: «Ibrahiima
goondinii Laamɗo, de Laamɗo hiisorii mo
saabe majjum wo o ponnditiiɗo.»*
4 Woodi, si neɗɗo gollii fu, njobdi muuɗum
hiisortaake hono moyyere, wo ko tilsi
yoɓeede.
5 Ammaa yeeso Laamɗo neɗɗo waawaa
yowude jikke muuɗum dow golle mum.
Sanaa o goondina Laamɗo baawɗo nan-
ngirde bonɓe wo fonnditiiɓe oon, ndeen
goondinal makko hiisete wo fonnditaare.
6 Noon Daawda du haaliri dow barke
neɗɗo mo Laamɗo hiisorii ponnditiiɗo baka
golleeji ngalaa. O wi'ii:
7 «Barke woodanii yimɓe ɓe lutti muɓɓen
njaafaa,
ɓe hakkeeji muɓɓen mooytaa.
8 Barke woodanii neɗɗo fuu mo Joomi-
raaɗo hiisaaki hakkeeji muuɗum.»†
9 Yalla taadiiɓe ɓeen tan njeyi barke oon
naa? Yalla ɓe taadaaki ɓeen ngalaa toon
naa? En mbi'ii: wo saabe goondinal Laamɗo
hiisorii Ibrahiima wo ponnditiiɗo.
10 Ndelle, noy Ibrahiima worrunoo nde
ndaardanoo wo ponnditiiɗo ndeen? O
taadiiɗo naa o wanaa? Si goonga, o ndaar-
daama o ponnditiiɗo gilla o taadaaki.
11 Taadagol makko du wo maande hol-
loore fonnditaare makko saabe goondinal
ngal o woodunoo gilla o taadaaki. Hono
noon, o laatorii maama goondinɓe ɓe
taadaaki ɓeen fuu, faa ɓeen du kiisoree wo
fonnditiiɓe.
12 Kanko woni baaba taadiiɓe du, de ɓe
kaaɗaay e taadagol tan. Wo ɓe jokkuɓe laa-
wol makko du, kanko baaba meeɗen Ibrahi-
ima goondinɗo Laamɗo gilla taadaaki.

Amaana mo Laamɗo waɗani Ibrahiima

13 Laamɗo aadake hokkude Ibrahiima e
yuwdi muuɗum adunaaru ndu. Amaana
oon daraaki dow ko Ibrahiima jokki
Tawreeta oon, ammaa darake dow fonndi-
taare nde Ibrahiima heɓi saabe goondinal
muuɗum ndeen.
14 Sabo si amaana oon darake dow jokku-
gol Tawreeta fu, goondinal laatake ɓolal,
woodi amaana oon du nafataa.
15 Sabo jamirooje Tawreeta ɗeen wo
jukkungo Laamɗo ngaddata. De si
jamirooje ngalaa fu, lutti du ngalaa.
16 Ndelle, amaana Laamɗo oon wo
dow goondinal yowii, faa laatoo moyyere
makko. O tabitan e yuwdi Ibrahiima fuu,
wanaa hokkaaɓe Tawreeta tan, ammaa
goondinirɓe no Ibrahiima goondiniri ni
ɓeen fuu. Kanko woni maama meeɗen en
fuu.
17 Ɗum ina hawra e ko winndaa dow
Ibrahiima: «Mi waɗii ma baaba lenyi
keewɗi.»‡ Wo noon ɗum laatorii yeeso
Laamɗo mo Ibrahiima goondini, kokkoowo
maayɓe nguurndam, jamiroowo ko walaa
ɗuum laatoo.
18 Fay si Ibrahiima walaa daliili dow ko
yowa jikke muuɗum heɓude yuwdi katin, o
heddii imo goondini. Wo nii o laatorii baaba
lenyi keewɗi no Laamɗo wiirunoo mo ni:
«Hono nii yuwdi maaɗa fotata.»§
19 Ibrahiima duuɓi muuɗum ina ngaɗa
hono hemre, ammaa goondinal mum
lokkiɗaay nde yi'unoo ɓanndu mum naywii,
deekum Saaratu oon du naywii, faltake
rimude.
20 O sikkitiraay amaana Laamɗo oon. Ko
laatii dey, goondinal makko ɓeydii semmbe,
o teddini Laamɗo.
21 O tannyorii Laamɗo ina waawi
tabintinde amaana muuɗum.
22 Saabe ɗuum, «Laamɗo hiisorii mo wo o
ponnditiiɗo.»
23 Ko Binndi ɗiin mbi'i «Laamɗo hiisorake
mo wo o ponnditiiɗo» ɗuum, wanaa saabe
makko tan winndiraa.
24 Iɗum winndiraa saabe meeɗen enen
du. Laamɗo hiisorto en fonnditiiɓe, enen
goondinɓe Laamɗo iirtinii Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa e maayde oon.
25 O hokkitiraama, o maayi saabe lutti
men, de o iirtinaa faa ndaardeɗen fonndi-
tiiɓe.

5

Haala jam hakkunde meeɗen e Laamɗo

1 Ko keɓuɗen ndaardeede fonndi-
tiiɓe saabe goondinal ɗuum, waɗii jam
hakkunde meeɗen e Laamɗo saabe
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.
2 Kam udditani en dammbugal hin-
ney Laamɗo mo ngonɗen joonin saabe
goondinal meeɗen. Ley majjum eɗen
ceyoroo jikke wondude e darja Laamɗo.
3 Wanaa ɗum tan, eɗen ceyoroo torraaji
meeɗen du sabo eɗen anndi torraaji ndi-
mata munyal,

* **4:3** Fuɗɗoode 15.6. † **4:8** Jabuura 32.1-2. ‡ **4:17** Fuɗɗoode 17.5. § **4:18** Fuɗɗoode 15.5.

4 munyal du rima ne'aaku, ne'aaku du
rima jikke.
5 Jikke oon du waasataake, sabo Ruuhu
Ceniiɗo mo kokkaɗen oon hebbinii en njin-
ngu Laamɗo.
6 Sabo ley wakkati mo Laamɗo suɓii
oon, nde tawanoo en ngalaano semmbe
ndeen, Almasiihu maayani en, enen luttuɓe
Laamɗo.
7 Ina tiiɗi ko goɗɗo jaɓa maayande neɗɗo
fay si wo ponnditiiɗo. Ina hasii goɗɗo suusa
maayande lobbo.
8 Ammaa Laamɗo hollii no yiɗiri en ko
Almasiihu maayanii en gilla en luttuɓe.
9 Joonin ko ndaardaɗen en fonnditiiɓe
saabe yiiyam makko ɗuum, tannyoral en
ndaɗan tikkere Laamɗo du saabe makko.
10 Sabo nde laatinoɗen wayɓe Laamɗo
ndeen, Laamɗo rewrintinii en e muuɗum
saabe maayde Ɓiyum. Ko ndewrintinaɗen
e makko joonin ɗuum, sikke fuu walaa en
kisinte saabe nguurndam Ɓiyiiko oon du.
11 De wanaa ɗuum tan, ammaa eɗen cey-
oroo Laamɗo saabe Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu, dewrintinɗo en e Laamɗo oon.

No Aadama nannditirta e Almasiihu

12 Joonin le, wo saabe neɗɗo gooto de
hakke naati e adunaaru, wooɗi hakkeeji
ɗiin du ngaddi maayde. Noon maayde
ndeen yottorii yimɓe fuu, sabo ɓe fuu ɓe
luttii.
13 Si goonga, gilla Tawreeta Muusaa oon
jippinaaka, hakkeeji ina ngoodi e adunaaru
ndu. De si jamirooje Tawreeta ngalaa, hak-
keeji kiisataake.
14 Gilla e Aadama faa e Muusaa, walaa fuu
mo maayde jaalaaki, fay yimɓe ɓe ngaɗaay
hakke iri mo Aadama waɗi nde luttunoo
yamiroore Laamɗo. Aadama oon wo al-
haali garoowo oon.
15 Ammaa en kaanaa fonndude luttal
Aadama e dokkal Laamɗo. Goonga, yimɓe
heewɓe maayii saabe luttal neɗɗo gooto.
Ammaa hinney Laamɗo, kam e dokkal ngal
hokki yimɓe heewɓe saabe neɗɗo gooto ina
ɓuri ɗum fuu manngu. Neɗɗo oon woni
Iisaa Almasiihu.
16 Katin du en kaanaa fonndude ko
dokkal Laamɗo rimata ɗuum e ko luttal
neɗɗo gooto rimata ɗuum. Sabo sariya
waɗaama dow luttal gootal ngaal, de ɗum
waddi jukkungo. Ammaa moyyere Laamɗo
mawnde wari caggal lutti keewɗi, de ɗum
waddi fonnditaare.
17 Wo saabe luttal neɗɗo gooto maayde
laamorii yimɓe. Ammaa ɗum waawaa
fonndeede e laamagol heɓooɓe moyyere
Laamɗo heewnde e dokkal fonnditaare
ɓeen. Ɓeen laamortoo e nguurndam saabe
neɗɗo gooto. Oon woni Iisaa Almasiihu.
18 Ndelle, no luttal neɗɗo gooto waddirani
yimɓe fuu jukkungo ni, hono noon du gol-
lal ponnditiingal ngal neɗɗo gooto golli ina
laatanoo yimɓe fuu fonnditaare e nguurn-
dam.
19 No salaare neɗɗo gooto waɗiri
yimɓe heewɓe luttuɓe ni, hono noon
ɗowtaare neɗɗo gooto du waɗiroyta heewɓe
ndaardee fonnditiiɓe.
20 Tawreeta naatii faa lutti ɓeyda annditeede. Ammaa fay ko lutti keewi ɗuum fu, hinney Laamɗo ɓuri heewude.
21 Hono no luttal laamorii de waddi maayde ni, hono noon hinney Laamɗo oon du laamortoo saabe fonnditaare, faa yaara en to nguurndam nduumiiɗam saabe Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo meeɗen.

6

Haala maaydude e Almasiihu e wuurdude e muuɗum

1 Ndelle, ɗume mbi'eten? En keddoto e
hakkeeji yalla hinney Laamɗo ina ɓeydoo
naa?
2 Kayto! Ɗum waawaa laataade! En ceedii
e hakkeeji faa laatoɗen maayɓe to majji.
Ndelle noy mbuurdirten ley majji katin?
3 Oɗon anndi lootagal meeɗen batisima
kaɓɓungal en e Iisaa Almasiihu ngaal hawtii
en e maayde muuɗum du.
4 Ndelle, e ley lootagal batisima ngaal en
maaydii e makko, en uwidaama e makko.
Ndeen du, no Almasiihu iirtorii e hakkunde
maayɓe saabe baawɗe Baabiiwo tedduɗe
ɗeen, enen du en mbuurda noon nguurn-
dam kesam.
5 Sabo si en kawtii e makko ley maayde
nanndunde e maayde makko, en kawtan
e makko ummitagol nanndungol e ngol
makko.
6 Ndelle eɗen paami ɗum ɗo: tomot-
taaku meeɗen kiinngu nguun tontidaama
e makko dow leggal palaangal, faa baawɗe
ɓalli men luttooji ɗiin kalka, faa tawee en
nganaa maccuɓe hakke katin.
7 Sabo si neɗɗo maayii fu, yaltii e hawju
hakke.
8 Ko maayduɗen e Almasiihu ɗuum, eɗen
koolii en mbuurdan e makko du.
9 Sabo eɗen anndi ko Almasiihu iirtii e
hakkunde maayɓe ɗuum, maayataa katin.
Maayde walaa baawɗe dow makko katin.
10 Ko o maayi ɗuum, wo saabe hakkeeji
yimɓe nde wootere faa abada. Joonin ko o
wuuri ɗuum, wo muuyɗe Laamɗo o wuu-
rani.
11 Hono noon, onon du, laatee maayɓe ɓe
hakkeeji laamaaki, de laatanoɗon Laamɗo
wuuruɓe e kawtal Iisaa Almasiihu.

12 Ndelle, taa accee hakke laamoo ɓalli
moodon maayooji ɗiin faa njokkon muuyde
majji.
13 Taa kokkitiree terde ɓalli mon hakke,
taa ngadon de kaɓitirde oonyaare. Kok-
kee ko'e mon Laamdo, sabo on iirtinaama
e maayde, odon mbuuri. Kokkee terde
moodon Laamdo faa de laatoo kaɓitirde fon-
nditaare.
14 Hakke laamataako on katin, sabo on
ngalaa ley jamirooje Tawreeta. Wo ley hin-
ney Laamdo ngondon.

No yimɓe laatortoo gollooɓe ɗowtaniiɓe fonnditaare

15 Ndelle noy? Yalla en ngadan hakke sabo
ley hinney ngonden wanaa ley Tawreeta
naa? Kayto! Ɗum waawaa laataade!
16 On paamaay naa? Si on kokkii
goddo ko'e mon faa ngollanon ɗum,
ɗowtanodon ɗum fu, on laatake maccuɓe
mo ɗowtantodon oon. Ndelle, naa on
laatake maccuɓe hakke jaaroowo on
e maayde, naa on ɗowtanake Laamdo
jaaroowo on e fonnditaare.
17 Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo!
Arande wo on maccuɓe hakke, de joonin on
laatake jokkirɓe laawol ngol njanninadon
ngool e ɓerde laaɓude.
18 On ndimdinaama e hakke, on laatake
maccuɓe fonnditaare.
19 Mido haalda do no yimɓe paamirta
ni saabe lokkaaku moodon. Arande odon
ngattunoo terde mon ley hawju tuundi e
bonanda faa ko boni ɓeydoo. Joonin kaa,
ngadiron de noon ley hawju fonnditaare faa
ngollon ko senii.
20 Nde ngonnodon ley maccungaaku
hakke ndeen, on laataakino gollooɓe
ɗowtaniiɓe fonnditaare.
21 Nafaa oye keɓudon e majjum wakkati
oon? Fay huunde, si wanaa ko cemtirton
hannden ɗuum, sabo cakitte majjum wo
maayde.
22 Ammaa joonin, on ndimdinaama e
maccungaaku hakke, on laatake maccuɓe
Laamdo. Nafaa mo keɓudon wo joonnde
seniinde, de cakitte majjum du wo nguurn-
dam nduumiidam.
23 Sabo njobdi hakke wo maayde,
ammaa dokkal Laamdo wo nguurndam
nduumiidam e ley kawtal Iisaa Almasiihu
Joomiraado meeden.

7

No yimɓe kaɓɓitiraa e jamirooje Tawreeta

1 Sakiraaɓe, mido haalana on onon an-
nduɓe Tawreeta Muusaa. Odon anndi
jamirooje Tawreeta na ndawrana neddo
haddi nguurndam muuɗum tan.
2 Hono nii debbo ɓaŋaado du, jamirooje
kaɓɓiri ɗum e gorum oon si gorum oon ina
wuuri. Ammaa si gorum oon maayii fu,
o haɓɓitaama e jamirooje kaɓɓunoode mo
ɗeen.
3 Si goddo ɓaŋii mo e ley nguurndam gori-
iko oon, wi'ete wo o jeenoowo. Ammaa si
goriiko oon maayii, jamirooje ɗeen njoppan
mo, o wi'ataake jeenoowo si o ɓaŋundurii e
gorko goddo.
4 Sakiraaɓe am, onon du, fodde Tawreeta
Muusaa, on laatake maayɓe. On yuwii
e ley muuɗum saabe ɓanndu Almasiihu
tontanaandu on nduun faa njeyadon e
muuɗum. Kam woni mo Laamdo iirtini e
hakkunde maayɓe oon faa ngollen ko we-
lata Laamdo.
5 Wakkati nde ngonnoden ley hawju
muuyde terde ndeen, muuyde meeden
bonde de Tawreeta ummini ɗeen ina ngolla
e ɓalli men faa njaara en to maayde.
6 Ammaa joonin, en ndimdinaama e
Tawreeta. Fodde Tawreeta kaɓɓunoodo
en oon, en laatake maayɓe, faa mbaawen
gollande Laamdo dow laawol kesol ngol
Ruuhu muuɗum hawjii, wanaa dow laawol
kiinngol ngol binndi njamirnoo.

No Tawreeta Muusaa anndiniri ko woni luttal

7 Ndelle, ɗume mbi'eten? Tawreeta
Muusaa oon wo hakke naa? Wanaa koy!
Ammaa, si Tawreeta walaa fu, mi anndaano
ko woni hakke. Sabo mi anndaano ko woni
muuyude ko jeyaa si Tawreeta wi'aayno:
«Taa muuyu ko a jeyaa!»
8 Ammaa hakke adii ko jamirooje kadi
ɗuum, de wadi e am siyiiji muuyde terde
fuu. Sabo si Tawreeta walaano fu, hakke wo
huunde waatunde.
9 Miin e hoore am, nde mi anndaano
Tawreeta arande ndeen, mido wuurnoo,
ammaa ko kadaadi ɗiin ngari ɗuum, hak-
keeji laatii buurdi,
10 de miin du, maayumi. Jamirooje kaa-
nunoode wadande kam nguurndam ɗeen,
laatii jaarooje kam to maayde.
11 Sabo hakke adii kadaadi ɗiin, de hiili
kam, wardi kam ɗi.
12 Ndelle, Tawreeta Muusaa wo ceniido,
jamirooje ɗeen du wo ceniide, wo ponndi-
tiide, wo moyyude.
13 Ndelle, yalla ko woodi waddanii kam
maayde naa? Ɗum waawaa laataade! Wo
hakke wadi ɗum. Hono nii hakke anndi-
tirtee wo hakke jaati, sabo o nawtorake ko
woodi faa rimana kam maayde. Ndelle,
jamirooje ɗeen kolli hakke oon wo huunde
bonnde faa faltii haddi.

Haala durwugol neddo e hakke

14 Eɗen anndi Tawreeta Muusaa oon to
Ruuhu Ceniiɗo yuuri. De miin kaa, mi
adunanke tan mo hakke dawrani.
15 Sabo mi faamaay ko ngaɗammi ɗuum:
ko njiɗumi waɗude ɗuum, mi waɗataa
ɗum, de ko mbanyumi ɗuum, wo ɗuum
ngaɗammi.
16 Si miɗo waɗa ko mi yiɗaa waɗude
ɗuum, ina holla mi jaɓii jamirooje Tawreeta
ɗeen ina mboodi.
17 Ndelle, wanaa miin waɗirta noon, wo
hakke gondo ley am.
18 Miɗo anndi e ley am, ɗum woni e ley
ɓanndu am, ko woodi walaa e muuɗum.
Yiɗude waɗude ko woodi ina woni e am, de
mi waawaa waɗude ɗum.
19 Mi waɗataa ko woodi ko njiɗumi ɗuum,
wo ko boni ko mi yiɗaa ɗuum ngaɗammi.
20 Ammaa si mi waɗii ko mi yiɗaa, wanaa
miin gollirta noon, wo hakke gondo ley am
oon.
21 Ko taykiimi dey: wakkati fuu miɗo yiɗi
waɗude ko woodi, de ko boni ina woni e am,
ina haɗa kam.
22 E ley ɓernde am miɗo seyoroo
Jamirooje Laamɗo ɗeen.
23 Ammaa miɗo maata al'aada bondo e ley
ɓanndu am, ina haɓa e laawol ngol hakkillo
am wi'i na woodi ngool. Al'aada bondo oon
ina waɗa kam maccuɗo hakke gondo ley
ɓanndu am oon.
24 Kay, miɗo yurminii! Moy waawi
dannude kam e ɓanndu yaarooru kam to
maayde ndu?
25 Jettooje ngoodanii Laamɗo saabe
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu!

Ndelle miin, e ley hakkillo am wo mi
maccuɗo jamirooje Laamɗo, ammaa e
ɓanndu am wo mi maccuɗo laawol hakke.

8

Haala nguurndam kawtuɗam e Ruuhu Laamɗo

1 Joonin kaa, jukkungo fuu walaa e
hawtuɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen,
2 sabo baawɗe Ruuhu kokkooje en
nguurndam saabe Iisaa Almasiihu ɗeen
ndimɗinii en e baawɗe hakke e maayde fuu.
3 Ko Tawreeta Muusaa waawaayno
waɗude saabe lokkaaku ɓalli men, wo
ɗuum Laamɗo waɗi. O nuli Ɓiyiiko e ley
tagaadi nanndundi e ɓiɓɓe-Aadama jom'en
hakkeeji ɓeen faa itta hakke. E ley tagaadi
ndiin o jukkii hakke golloowo e ley ɓalli
men.
4 Ɗum fuu wo faa laaɓal ngal Tawreeta
yamiri ngaal hiɓɓa e dow meeɗen, enen
jokkuɓe Ruuhu ɓe nganaa jokkuɓe muuyɗe
terɗe ɓeen.
5 Jokkuɓe muuyɗe terɗe ɓeen, muuyɗe
terɗe na ndawrana hakkillooji muɓɓen. De
jokkuɓe Ruuhu ɓeen, wo Ruuhu dawranta
hakkillooji muɓɓen.
6 Hakkillo jokkoowo muuyɗe terɗe
muuɗum, na waddana joomum maayde.
Hakkillo jokkoowo ko Ruuhu jeyi du, na
waddana joomum nguurndam e jam.
7 Sabo hakkillo jokkoowo muuyɗe terɗe
muuɗum tan ina wanyi Laamɗo. Joomum
ɗowtantaako Jamirooje Laamɗo ɗeen. Si
goonga du, waawaa.
8 Jokkuɓe muuyɗe terɗe ɓeen mbaawaa
welude Laamɗo.
9 De onon le, on njokkataa muuyɗe terɗe,
ammaa oɗon njokka Ruuhu, si goonga fu
Ruuhu Laamɗo ina woni ley ɓerɗe mooɗon.
Neɗɗo fuu mo walaa Ruuhu Almasiihu oon,
waldaa e Almasiihu.
10 Kaa si Almasiihu ina woni e mooɗon,
fay si taweede ɓalli mon wo maayɗi saabe
hakke, yonkiiji mon kaa wo buurɗi saabe on
ndaardaama on fonnditiiɓe.
11 Si Ruuhu Laamɗo ina woni ley ɓerɗe
mooɗon, Laamɗo buurtinɗo Iisaa Almasi-
ihu e hakkunde maayɓe oon, hokkan ɓalli
mon maayooji ɗiin nguurndam, hokkiran
ɗum Ruuhu muuɗum gondo ley ɓerɗe mon
oon.
12 Ndelle, sakiraaɓe, won ko tilsani en, de
ɗum wanaa jokkude muuyɗe terɗe.
13 Sabo si on mbuurdii oɗon njokka
muuyɗe terɗe, on maayan. Ammaa si on
mbardii muuyɗe ɗeen Ruuhu Laamɗo fu,
on mbuuran.
14 Ɓe Ruuhu Laamɗo ɗowata fuu wo ɓiɓɓe
Laamɗo.
15 Laamɗo hokkaay on Ruuhu gaɗoowo
on maccuɓe faa ngarton e kulol. O hokkii
on Ruuhu gaɗoowo on ɓiɓɓe Laamɗo. Kam
waɗata faa noddiren Laamɗo «Abba».
16 Ruuhu oon e hoore muuɗum na hawta
e ɓerɗe meeɗen faa laamna en wo en ɓiɓɓe
Laamɗo.
17 Si en ɓiɓɓe, wo en ronooɓe du. En ndo-
nan ko Laamɗo aadinoo ɗuum, en ndondan
e Almasiihu du. Sabo sini en njardi torra e
makko fu, en keɓidan e makko teddeengal
du.

Haala teddeengal garoowal

18 Mi hiisake torraaji wakkati joonin
mbaawaa fonndeede e teddeengal ngal
Laamɗo ɓanginanta en.
19 Si goonga, tagoore fuu ina heppi nyan-
nde nde Laamɗo ɓanginta ɓiɓɓe muuɗum
ndeen.
20 Sabo tagoore ndeen ina faddee
hiɓɓinde ko nde jeyi gollude. Wanaa e
muuyɗe mayre ɗum waɗaa, wo Laamɗo
muuynoo ɗum. Ammaa jikke ina heddii,
21 sabo tagoore ndeen rimɗinte e maccun-
gaaku nyolngu, yaaree e ley ndimaaku e
teddeengal ngal ɓiɓɓe Laamɗo ndesanaa.

22 Sabo eɗen anndi, faa joonin tagoore
ndeen fuu ina uuma ina tampi e naawalla
ŋatawere.
23 Wanaa ko tagaa tan uumata, enen
heɓirɓe Ruuhu Laamɗo oon hono dokkal
Laamɗo artiingal, enen du eɗen uuma.
Eɗen keppi Laamɗo waɗaay en ɓiɓɓe
muuɗum, de rimɗina ɓalli men.
24 En kisinaama, de wo ley jikke dow
ko warata tafon. De jikke keɓaaɗo selii
laataade jikke, sabo neɗɗo yowataa jikke e
dow ko heɓi.
25 Ammaa si eɗen njowi jikke e dow ko en
keɓaay tafon, en ndoomiran ɗum munyal.
26 Katin du, Ruuhu waran na walla en e
lokkaaku men. Sabo si goonga, en anndaa
no kaanɗen waɗirde du'aare ni. Ammaa
Ruuhu oon e hoore muuɗum nyaaganto
en Laamɗo, nyaagoranoo en uumaali ɓurɗi
haalaaji luggude.
27 Laamɗo kumpitiiɗo ko woni ley ɓerɗe
men oon du ina anndi anniya Ruuhu, sabo
wo e muuyɗe makko Ruuhu oon nyaagiran-
too seniiɓe ɓeen.
28 Eɗen anndi Laamɗo ina gollira huunde
fuu faa laatanoo yiɗuɓe ɗum ko woodi, ɓe o
noddi fodde anniya makko.
29 Sabo ɓe Laamɗo anndi gilla tagaaka
ɓeen, o fodanake ɗum'en nanndude e Ɓiyiiko
oon, faa Ɓiɗɗo oon laatoo afo ardiiɗo dow
sakiraaɓe heewɓe.
30 Katin du ɓe o fodanii ɓeen, o noddii
ɗum'en, ɓe o noddi ɓeen, o tiigorake ɗum'en
fonnditiiɓe, ɓe o tiigorii fonnditiiɓe ɓeen du,
o hokkii ɗum'en ngeɗu muɓɓen e teddeen-
gal makko.

Haala njinngu Almasiihu

31 Caggal ɗuum fuu, ɗume mbi'eten? Si
Laamɗo ina wondi e meeɗen, moy waawani
en?
32 Kanko, fay Ɓiyiiko oon e hoore muuɗum
o haɗaay en, o hokkitirii ɗum saabe meeɗen
en fuu. Si noon woni moyyere makko,
wanaa o hokkidan en e muuɗum huunde
fuu naa?
33 Moy yaarata ɓe Laamɗo suɓii ɓeen
sariya? Fay gooto, sabo Laamɗo tiigorake ɓe
fonnditiiɓe!
34 Moy waawi felude ɓe yeeso sariya? Fay
gooto, sabo Iisaa Almasiihu maayii, ko ɓuri
ɗum du, o iirtake. Imo jooɗii gere nyaamo
Laamɗo, imo nyaaganoo en.
35 Ɗume waawi senndude en e njinngu Al-
masiihu? Tiiɗallaaji naa, ɓillaare naa, torra
naa, yolbere naa, kolndam naa, masiiba
naa, maa kaafaahi naa?
36 Wo hono no Binndi ɗiin mbiiri:
«Saabe maaɗa miɗen nesa maayde
nyannde fuu,
miɗen ndaardee hono baali kirseteeɗi ni.»*
37 Ammaa e ley majjum fuu, saabe jiɗɗo en
oon, eɗen ɓuri fay jaalotooɓe.
38 Sabo miɗo tannyori, wanaa maayde,
wanaa nguurndam, wanaa maleyka'en,
wanaa laamu, wanaa ko wari joonin,
wanaa ko waroyta, wanaa semmbe,
39 wanaa ko woni faa dow, wanaa ko woni
faa ley, huunde fuu ko tagaa waawaa sen-
ndude en e njinngu ngu Laamɗo waɗani en
ley kawtal meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa
Almasiihu.

9

Haala lenyol ngol Laamɗo suɓii

1 Wo goonga kaalammi miin kawtuɗo e
Almasiihu, mi fenataa. Ɓernde am nde Ru-
uhu Ceniiɗo ɗowata ndeen, ina seedanoo
kam miɗo haala goonga.
2 Ɓernde am ina woodi mettorgal cattun-
gal, nde selataa naawude
3 saabe Alhuudiyankooɓe ɓeen. Mi
jaɓanno laataade kuɗaaɗo mi seeda e
Almasiihu miin e hoore am si ina nafannoo
sakiraaɓe am ɓe kawtumi yuwdi ɓeen.
4 Ɓeen ngoni Israa'iila'en. Laamɗo waɗi
ɓe ɓiɓɓe muuɗum, holli ɓe teddeengal
muuɗum. Kamɓe njeyi aadiiji ɗiin e
Tawreeta Muusaa oon. Wo kamɓe Laamɗo
anndini no ɓe ndewirta ɗum, kamɓe
Laamɗo waɗani amaanaaji muuɗum.
5 Kamɓe yuuri e maamiraaɓe Israa'iila
arandeeɓe ɓeen. Almasiihu du, neɗɗaaku
muuɗum yuuri e lenyol ngool. Jettooje
ngoodanii Laamɗo tiimuɗo huunde fuu faa
abada! Aamiina.
6 Ɗum fuu wanaa wi'ude konngol
Laamɗo ngool hunngake laataade. Sabo
wanaa yuuruɓe e Israa'iila ɓeen fuu ngoni
Israa'iilankooɓe,
7 wanaa yuuruɓe e Ibrahiima ɓeen fuu
ngoni ɓiɓɓe muuɗum jaati. Sabo Laamɗo
wi'ii Ibrahiima: «Wo faro Isiyaaka yuwdi
maa hiisortee.»*
8 Inan ko ɗum yiɗi wi'ude: wanaa ɓiɓɓe
Ibrahiima rimiraaɓe no yimɓe fuu ndimir-
tee nii ngoni ɓiɓɓe Laamɗo, ammaa wo rimi-
raaɓe saabe amaana ɓeen tiigoraa wo yuwdi
makko.
9 Sabo Laamɗo waɗii amaana e haalaaji
ɗiin, wi'i, «Mi wartan e hono wakkati o
mawuuri, de Saaratu heɓan ɓiɗɗo gorko.»†
10 Wanaa ɗum tan. Ndaaren no Rebeka
hooyiri reedu ɓiɓɓe ɗiɗo du. Baaba maɓɓe
wo gooto, Isiyaaka, maami en oon.
11-12 Gilla ɓiɓɓe ɓeen ndimaaka sakko
ɓe ngaɗa ko woodi naa ko boni, ndeen
Laamɗo wi'i Rebeka: «Mawniiwo oon laatoto
maccuɗo minyiiwo oon.»‡ O waɗirii noon

* **8:36** Jabuura 44.23. * **9:7** Fuɗɗoode 21.12. † **9:9** Fuɗɗoode 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Fuɗɗoode 25.23.

faa anniya makko dow suɓagol tabita. Suɓagol makko ngool yowaaki e golle yimɓe, wo e Laamɗo noddoowo oon ngol yowii.
13 Wo noon Binndi ɗiin mbiiri: «Yaakuuba korsinmi, de Isuwa mbanyumi.»§
14 Ndelle, ɗume mbi'eten? Laamɗo wo oonyiiɗo naa? Kayto! Fay seeɗa!
15 Inan ko o wi'i Muusaa:
«Mi hinnoto mo muuyumi hinnaade,
mi yurmoto mo muuyumi yurmaade.»*
16 Ndelle, suɓagol makko yowaaki e muuyɗe neɗɗo naa e tinnaare muuɗum, ammaa wo dow Laamɗo jurmotooɗo oon ngol yowii.
17 Sabo e ley Binndi ɗiin, Laamɗo wi'ii Fira'awna: «Ko ngaɗirmaami kaananke dey, faa mi hollira baawɗe am e maaɗa, katin du faa innde am gooynee e adunaaru ndu fuu.»†
18 Ndelle, Laamɗo yurmoto mo muuyi, yoornan ɓernde mo muuyi.
19 Ndelle on yaman kam: «Si wo noon worri fu, ɗume Laamɗo felirta yimɓe? Moy waawi salaade muuyɗe makko ɗeen?»
20 Aan ɓii-Aadama oon, wo a moy faa njeddaa Laamɗo? Yalla loonde mahaande ina yama mahuɗo ɗum oon: «Ko wadi de mahirɗaa kam ni?»?
21 Mahoowo looɗe ina waawi waɗude e loope ɗeen ko yiɗi fuu: e loopal gootal o maha loonde gollirteende ko teddi, o maha wonnde du gollirteende ko heɓaa fuu.
22 Woodi, fay si taweede Laamɗo muuyi ɓanginde tikkere muuɗum e baawɗe muuɗum, o munyanii ɓe o tikkani ɓeen munyal cattungal, ɗum woni haanduɓe e halkude ɓeen.
23 O waɗirii noon du faa o ɓangina keewal darja makko dow ɓe o yurmotoo ɓeen, ɓe o segilanii gilla ko ɓooyi faa ngonda e darja makko.
24 Ɗum woni enen ɓe o noddi ɓeen. De wanaa e ley Alhuudiyankooɓe tan, wo e ley lenyi goɗɗi ɗiin du.
25 Ɗum woni ko Laamɗo wi'i e annabi Hoseya:
«Yimɓe ɓe nganaa yimɓe am,
mi noddiran ɓe yimɓe am,
yimɓe ɓe korsinaaka ɓeen,
mi noddiran ɓe yimɓe am horsuɓe.
26 Katin du, nokku ɗo ɓe mbi'etee ɓe nganaa yimɓe am,
ɗoon ɓe inndiroytee ɓiɓɓe Laamɗo buurɗo.»‡
27 Annabi Esaaya du haalii haala Israa'iilankooɓe, wi'i: «Fay si ɓiɓɓe Israa'iila keewiri no njaareendi maayo ni, seeɗa maɓɓe tan hisintee,
28 sabo Joomiraaɗo tabintinan konngol muuɗum dow adunaaru, hiɓɓinan ngol fuu law.»§
29 Katin du wo nii Esaaya wiirunoo gilla arande:
«Sini Joomiraaɗo jom baawɗe fuu oon accidaayno en yuwdi,
tawanno en laatake hono wuro Sodoma ni, en nanndii e wuro Gomoora.»*

No Laamɗo ndaardata goondiinɓe Iisaa ɓeen fonnditiiɓe

30 Ndelle, ɗume mbi'eten? Inan ko mbi'eten: yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓe pilaakino fonnditaare ɓeen, ɓe keɓii fonnditaare, ɗum woni fonnditaare saabe goondinal.
31 Ammaa Israa'iilankooɓe pilorake fonnditaare e jokkugol Tawreeta, de ɓe keɓaay fonnditaare ndeen.
32 Ko waɗi? Sabo ɓe piloraaki ɗum goondinal, wo e golle maɓɓe ɓe pilorii ɗum. Ndelle ɓe pergake e «hayre fergoore ndeen»
33 hono no Binndi ɗiin mbiiri ni:
«Inan, mi joyyinan e Siyona hayre nde yimɓe pergotoo e muuɗum,
tefaare liɓoore ɗum'en.
De goondinɗo nde fuu semtintaake.»†

10

1 Sakiraaɓe, ko muuyumi ley ɓernde am e ko nyaagotoomi Laamɗo wo Israa'iilankooɓe kisinee.
2 Miɗo seedanoo ɓe ɓe njinnganii Laamɗo sanne, de jinngi ɗiin ngaldaa e paamal.
3 Ɓe paamaay fonnditaare nde Laamɗo hokkata ndeen, faa ɓe pilanii ko'e maɓɓe dabare laataade fonnditiiɓe. Ɗuum waɗi de ɓe ɗowtanaaki laawol ngol Laamɗo ndaardata neɗɗo wo ponnditiiɗo ngool.
4 Sabo Almasiihu woni timmoode jamirooje Tawreeta faa goondinɗo ɗum fuu ndaardee ponnditiiɗo.

No kisindam woodirani goondinɗo Almasiihu fuu

5 Inan ko Muusaa winndi dow fonnditaare yuurunde e Tawreeta ndeen: «Neɗɗo gaɗoowo jamirooje Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»*
6 Ammaa inan ko haala Laamɗo wi'i dow fonnditaare yuurunde e goondinal ndeen: taa wi'u e ɓernde maa «Moy yeeŋata dow kammu?» Ɗum woni faa jippina Almasiihu,
7 naa «Moy yahata laakara?» Ɗum woni faa ummintina Almasiihu e hakkunde maayɓe.

§ **9:13** Malakiya 1.2-3. * **9:15** Wurtagol 33.19. † **9:17** Wurtagol 9.16. ‡ **9:26** Hoseya 2.25, 2.1. § **9:28** Esaaya 10.22-23. * **9:29** No Sodoma e Gomoora kalkiraa ni winndaama e ley Fuɗɗoode 19.1-29. † **9:33** Esaaya 28.16.
* **10:5** Lewinkooɓe 18.5. † **10:8** Fillitagol Tawreeta 30.12-14.

8 Ndelle, ɗume Binndi ɗiin mbi'i? «Konngol
Laamɗo ina ɓadii ma, ingol woni e hun-
nduko maa, ingol woni e ɓernde maa.»†
Konngol ngool woni kabaaru goondinal
ngal min mbaajotoo ngaal.
9 Si a wi'ii e hunnduko maa Iisaa wo
Joomiraaɗo, de a goondinii e ɓernde maa
Laamɗo iirtinii mo e maayde fu, a hisinte.
10 Sabo wo e ɓernde neɗɗo goondinta, de
Laamɗo ndaardan ɗum ponnditiiɗo. Wo e
hunnduko neɗɗo haaldata ko goondini, de
Laamɗo hisina ɗum.
11 Wo hono Binndi ɗiin mbiiri: «Goondindo
mo fuu semtintaake.»
12 Joonin, walaa ko senndi Alhuudiyanke
e mo wanaa Alhuudiyanke. Ɓe fuu Joomii
ɓe wo gooto, kam woni kebbinoowo
moyyereeji muuɗum e noddooɓe ɗum ɓeen
fuu.
13 Sabo «neɗɗo fuu nodduɗo innde Joomi-
raaɗo, hisinte.»‡
14 Ammaa noy ɓe keɓirta noddude mo si
ɓe ngoondinaay mo? Noy ɓe ngoondinirta
mo si ɓe nanaay kabaaru makko? Noy
ɓe nanirta kabaaru makko si baajotooɗo
walaa?
15 Noy yimɓe mbaajortoo du si nulaaka?
Binndi ɗiin mbi'ii: «Ndaar, koyɗe jottinooje
Kabaaru Lobbo na mbelna ɓernde koy!»§
16 De wanaa yimɓe fuu njaɓani Kabaaru
Lobbo oon. Annabi Esaaya wi'ii: «Joomi-
raaɗo, moy goondini waaju amin?»*
17 Ndelle goondinal ina yuura e nanude
waaju, waaju du ina yuura e konngol Al-
masiihu.
18 De miɗo yama yalla Israa'iilankooɓe
nanaay naa? Ɓe nanii koy! Aayaare wi'ii:
«Ɗaaɗe maɓɓe nanaama e adunaaru fuu,
konngi maɓɓe njottake faa hoore leydi.»†
19 Miɗo yama katin: Israa'iilankooɓe paa-
maay naa? Gilla arande Muusaa winndii ko
Laamɗo wi'i:
«Mi waɗan faa kiron yimɓe ɓe nganaa yuwdi
goongaari,
mi waɗan faa tikkanon yuwdi ndi walaa
hakkillo.»‡
20 Ndeen kaa, annabi Esaaya hulaay wi'ude
caggal ɗuum:
«Yimɓe ɓe pilaakino kam ɓeen njiitii kam,
yimɓe ɓe yamanaay kam ɓeen du,
mi ɓanganii ɗum'en hoore am.»§
21 Ammaa to Israa'iila, Laamɗo wi'ii:
«Fajiri faa futuro miɗo filoo jaɓɓaade yimɓe
saliiɓe, sattuɓe.»*

11

No Laamɗo holliri ina yurmoo Is-raa'iilankooɓe

1 Ndelle, miɗo yama yalla Laamɗo yoppii
yimɓe muuɗum Israa'iilankooɓe ɓeen naa?
O yoppaay! Sabo miin e hoore am wo mi
Israa'iilanke, wo mi yuwdi Ibrahiima, wo e
lenyol Benyamin njeyaami.
2 Laamɗo yoppaay yimɓe muuɗum ɓe
suɓinoo gilla arande ɓeen. Yalla on anndaa
ko Binndi ɗiin mbi'i nde annabi Iliyaasa
woyanannoo Israa'iilankooɓe ɓeen to
Laamɗo naa? O wi'ii:
3 «Joomiraaɗo, ɓe mbarii annabaaɓe maa,
ɓe kalkii kirsirɗe maa sadaka. Miin tan
heddii, de iɓe ndaara no ɓe mbarda kam.»
4 Ammaa ɗume Laamɗo jaabii mo? O
wi'ii: «Mi resanii hoore am worɓe ujunaaje
njeɗɗo ɓe cujidanaay tooru wi'eteendu
Ba'al.»
5 Hono noon, hakkunde yimɓe hannden
ɓeen, ina woodi yimɓe seeɗa ɓe Laamɗo
suɓorii saabe hinney muuɗum.
6 De si o suɓorake ɓe hinney fu, en anndan
o suɓoraaki ɓe saabe golle maɓɓe. Si wo
saabe golle maɓɓe fu, hinney Laamɗo oon
heddataako laataade hinney katin.
7 Ndelle, ɗume laatii? Ko laatii dey,
Israa'iilankooɓe ɓeen keɓaay ko pilotonoo
ɗuum, wo ɓe Laamɗo suɓii ɓeen ni keɓi ɗum.
Heddiiɓe ɓeen, ɓerɗe muɓɓen njoornaa
8 hono no winndiraa ni:
«Laamɗo uddii hakkillooji maɓɓe,
wumnii gite maɓɓe, faaɗinii noppi
maɓɓe.
Faa hannden noon worri.»*
9 Daawda du wi'ii:
«Wo rewugol maɓɓe bonngol ngool laatanoo
ɓe tuugol† faa ɓe njana ley maggol,
laatanoo ɓe fergere faa ɓe njukkee.
10 Wo gite maɓɓe niɓɓinee taa ɓe nji'a,
wo ɓaawe maɓɓe turee faa abada!»‡
11 Ndelle, miɗo yama: ko Alhu-
udiyankooɓe ɓeen pergii ɗuum, yalla wo faa
ɓe caama faa abada naa? Wanaa koy! De
wo saabe lutti maɓɓe ɗiin, yimɓe ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe ɓeen keɓiri kisindam, faa
Alhuudiyankooɓe ɓeen kira.
12 Si lutti maɓɓe ɗiin laatanake yimɓe
adunaaru barke, si mursey maɓɓe du
laatanake ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe
ɓeen barke, barke oon ɓuran ɗum manngu
sanne si Alhuudiyankooɓe ɓeen fuu tuubii.

Haala hisineede yimɓe ɓe nganaa Alhu-udiyankooɓe

13 Joonin, wo onon yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe ɓeen kaaldammi: ko laatiimi

‡ **10:13** Jowiila 3.5. § **10:15** Esaaya 52.7. * **10:16** Esaaya 53.1. † **10:18** Jabuura 19.5. ‡ **10:19** Fillitagol Tawreeta 32.21. § **10:20** Esaaya 65.1. * **10:21** Esaaya 65.2. * **11:8** Fillitagol Tawreeta 29.3, Esaaya 29.10. † **11:9** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa ɓedorgal. ‡ **11:10** Jabuura 69.23-24.

nulaaɗo e mooɗon ɗuum, miɗo mantoroo
gollal ngal kokkaami ngaal
14 de na hasii mi heɓan waddude kiram e
ley lenyol am, faa mi hisina woɓɓe maɓɓe.
15 Sabo si woɗɗineede Alhuudiyankooɓe
waɗi de yimɓe adunaaru ndewrintinaa
e Laamɗo fu, ɗume laatoytoo si ɓe
njaɓɓowaama? Ɗum laatorto hono wo ɓe
yaltuɓe e maayde!
16 Si tamre arandeere sakkaama Laamɗo,
tame keddiiɗe ɗeen du cakkaama. Si ɗaɗi
lekki cakkaama Laamɗo, licce ɗeen du
cakkaama.
17 Joonin le, Israa'iilankooɓe ina nga'i
hono no lekki jaytun ki licce muuɗum
goɗɗe caltaa. Aan mo wanaa Alhuudiyanke
nanndudo e liccal jaytun laddeehi, a wad-
daama, a dobaama e jaytun kiin. Nii
keɓirɗaa ngeɗu e ko yuurata e ɗaɗi jay-
tun kiin. Aɗa heɓa barke lekki kiin, aɗa
mawnida e licce goɗɗe ɗeen.
18 Saabe majjum, taa mantoɗaa yeeso
licce caltaaɗe ɗeen. De si aɗa mantoo fu,
miccoɗaa wanaa aan wuurni ɗaɗi ɗiin, wo
ɗaɗi ɗiin mbuurni ma.
19 Ina woɗi tawee aɗa wi'a: «Ko waɗi de
licce ɗeen caltaa dey, wo faa miin mi naata,
mi dobee ɗo.»
20 Goonga! Ammaa ko ɗe caltiraa dey,
wo rafi goonɗinal majje. Aan aɗa heddii e
dobeede saabe goonɗinal maa. Ndelle, taa
mawninkina, ammaa hulu.
21 Sabo si Laamɗo accaay licce arandeeje
ɗeen fu, accataa ma aan du.
22 Ndelle, taykita moyyuki Laamɗo e
tikkere muuɗum fuu: tikkere makko na
woni e saamuɓe ɓeen, de moyyuki makko
na woni e maaɗa sini aɗa tabiti e moyyuki
kiin. Si wanaa ɗuum fu, aan du a saltete.
23 Israa'iilankooɓe du, si ɓe njoppii
salaare maɓɓe de ɓe ngoonɗini fu, Laamɗo
nannan ɓe katin hono no licce ndobirtee
e lekki. Sabo Laamɗo ina jogii baawɗe
dobude ɓe e lekki kiin katin.
24 Ndelle aan yuuruɗo e lekki laddeehi
oon, si a saltaama e makki a dobaama
e lekki jaytun aawaaki kiin, haala fuu
walaa licce yuurɗe e lekki aawaaki kiin, si
caltanooma ina mbaawi dobeede e inna
muɓɓen.

No Laamɗo yurmortoo yimɓe fuu

25 Sakiraaɓe, mi yiɗaa ndullon ko suuɗi
ɗum ɗo, heɓa taa ndaardon ko'e mon wo
on jom'en hakkillo: Israa'iilankooɓe laatake
yoorɓe ɓerɗe, de ɗum timman wakkati siyi-
iji yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe fuu
ngoonɗini, naati laamu Laamɗo.
26 Hono noon Israa'iilankooɓe ɓeen fuu
kisinirtee, no Binndi ɗiin mbiiri ni:
«Kisinoowo yuuran e Siyona,
ittan luttal fuu e yuwdi Yaakuuba.»§
27 «Ɗum woni amaana am e maɓɓe
wakkati nde mooytammi hakkeeji
maɓɓe.»*
28 Ko Alhuudiyankooɓe ɓeen njaɓaay
Kabaaru Lobbo oon ɗuum, ɓe laatorii
wayɓe Laamɗo, ammaa wo ɗum saabe
mooɗon faa keɓon Kabaaru oon. De ko
Laamɗo suɓii ɓe ɗuum, ɓe laatake ɓe o yiɗi
saabe maamiraaɓe maɓɓe.
29 Wo noon, sabo Laamɗo waylitataa anniya
dow mo moyyinani dokke muuɗum, e dow
mo noddi.
30 Onon yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe,
arande on calakeno Laamɗo, de joonin kaa
on keɓii yurmeende saabe sattere Alhu-
udiyankooɓe.
31 Noon du, joonin wo ɓeen calii Laamɗo, de
Laamɗo yurmii on. De ɗum laatake faa ɓeen
du keɓa yurmeende makko.
32 Sabo Laamɗo uddii yimɓe fuu e ley
salaare, faa o yurmoo ɓe fuu.
33 Hey barkeeji Laamɗo korsuɗi ina
keewi! Hakkilantaaku makko e anndal
makko ina luggi! Fay gooto waawaa
anndude anniyaaji makko. Fay gooto
waawaa faamude laabi no o gollirta.
34 Wo hono noon winndiraa:
«Moy anndi miilooji Joomiraaɗo?
Moy laatii tindinoowo ɗum?»†
35 «Moy artii hokkude mo sakko o yoɓa
ɗum?»‡
36 Si goonga, huunde fuu e makko yuuri,
huunde fuu wo kanko tiigii, huunde fuu wo
kanko jeyi. Wo teddeengal woodan mo faa
abada! Aamiina.

12

No goonɗinɓe Iisaa kaani wuurdude

1 Ndelle sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on
sanne saabe yurmeende Laamɗo, cakkee
ko'e mon laatoɗon sadaka buurɗo, ceniiɗo,
beldo Laamɗo. Ɗum woni dewal ngal
kaanɗon rewrude mo ngaal.
2 Taa nyemmbitee adunaaru, ammaa ac-
cee Laamɗo heyɗintina hakkillooji mon
faa ɓerɗe mooɗon mbaylitoo. Ndeen, on
mbaawan anndude muuyɗe Laamɗo: ko
woɗi e ko weli mo e ko hiɓɓi.
3 Saabe moyyere nde Laamɗo hokki kam
ndeen, miɗo wi'a mono e mooɗon fuu:
taa njaaree ko'e mooɗon to on njottaaki,
ammaa ndaardon ko'e mon e miilooji
hakkilantaaku, kawrooji e goonɗinal ngal
Laamɗo etani on ngaal.
4 Gooto e meeden fuu ina jogii terɗe
keewɗe, de terɗe ɗeen fuu kawtaa golle.

§ **11:26** Esaaya 59.20. * **11:27** Yeremiya 31.33-34. † **11:34** Esaaya 40.13. ‡ **11:35** Ayuuba 41.3.

5 Hono noon, enen e keewal meeɗen fuu,
wo en neɗɗo gooto e ley kawtal meeɗen e
Almasiihu. En fuu eɗen njeydaa no terɗe
fuu njeydiraa e ɓanndu ni.
6 En kokkaama dokke ceeduɗe ɗe Laamɗo
hokkiri en moyyere muuɗum. Si Laamɗo
hokkii neɗɗo haaltude konngol ngol watti e
muuɗum, haaltira ngol no fotiri e goondinal
muuɗum.
7 Mo Laamɗo hokki dokkal wallude
woɓɓe, o walla ɓe. Mo o hokki dokkal
janngínde, o janngina.
8 Mo o hokki dokkal semmbindina yimɓe,
o semmbindina ɗum'en. Mo o hokki dokkal
moyyande woɓɓe du, o hokkira e yardaa-
muye. Mo o hokki dokkal ardaade, o
ardoroo tinnaare. Mo o hokki dokkal
yurmeende du, o yurmoroo woɓɓe e seyo.
9 Njinngu mooɗon laatoo ngu waldaa e
naafikaaku. Mbanyee ko boni, kaɓɓee e ko
woodi.
10 Njiɗunduree njinngu sakiraagu, mono
fuu teddina banndum faa ɓurna ɗum hoore
muuɗum.
11 Taa accee tinnitaare mon feewa. Ngol-
lanon Joomiraaɗo e ɓerɗe mon fuu.
12 Mbeltee e ley jikke mooɗon, munyee
torra, tinnee keddodoɗon e du'aare.
13 Mballee seniiɓe Laamɗo e haajuuji
muɓɓen, laatee jaɓɓotooɓe weerɓe.
14 Mbarkinee torrooɓe on. Mbarkinon ɓe,
taa kuɗon ɓe.
15 Ceyodee e seyiiɓe, mboydee e woyooɓe.
16 Laatodee miilo wooto. Taa pilee man-
ngu ammaa kawtee ko'e mon e lokkaaɓe.
Taa tiigoree ko'e mon on jom'en hakkillo.
17 Si goɗɗo waɗii on ko boni, taa njomnitee
ɗum. Kakkilanee waɗude ko yimɓe fuu
ndaarata na ŋardi.
18 Si na laatoo, ngondiree e yimɓe fuu e
jam. Piloɗon ɗum haddi no mbaawruɗon.
19 Sakiraaɓe horsuɓe, taa njomnitanee
ko'e mon. Ko kaanɗon waɗude dey, accee
tikkere Laamɗo ndeen yomnitanoo on.
Sabo e ley Binndi ɗiin Joomiraaɗo wi'ii:
«Miin woni jomnitotooɗo, miin yoɓoyta
ɓe.»*
20 Ina winndaa katin: «Si ganyo ma yolbii
fu, nyaamnaa ɗum, si ɗomɗii njarnaa ɗum.
Si a waɗii nii fu, a waɗan o semta saabe ko o
waɗi ko boni ɗuum.»†
21 Taa accu ko boni jaale, ammaa jaalora
ko boni ɗuum e ko woodi.

13

Haala ɗowtanaade laamiiɓe

1 Mono fuu ɗowtanoo laamiiɓe, sabo
laamu walaa si wanaa yuurungu to Laamɗo.
Laamiiɓe fuu wo Laamɗo joyyini ɗum'en.
2 Saabe ɗuum, neɗɗo fuu caliiɗo laamu
leydi salake ko Laamɗo yamiri. Caliiɗo
yamiroore Laamɗo du fooɗanan hoore
muuɗum jukkungo.
3 Gaɗoowo ko woodi walaa ko huldata
hooreeɓe ɓeen, wo gaɗoowo ko boni hulata
ɓe. Aɗa yiɗi tawee a hulataa laamiiɓe leydi
naa? Ndelle, ngaɗaa ko woodi. Ndeen
laamu yettete.
4 Sabo laamiiɓe wo gollanooɓe Laamɗo
faa nafe. Ammaa si tawii wo ko boni
ngaɗataa, kulaa, sabo wanaa ɓolum
laamiiɓe mbakkorii kaafaahi. Wo ɓe
gollanooɓe Laamɗo faa ɓe tabintina
jukkungo muuɗum dow gaɗoowo ko boni
fuu.
5 Ndelle, tilay ɗowtanoɗon laamiiɓe ɓeen,
wanaa saabe hulde jukkeede tan, ammaa
faa taa ɓerɗe mon pela on du.
6 Ɗum waɗi de oɗon njoɓa lampo, sabo
laamiiɓe ɓeen wo gollanooɓe Laamɗo,
hokkuɓe wakkatiiji muɓɓen fuu faa laamoo.
7 Kokkee mono fuu ko jeyi hokkeede. Kok-
kee lampo mo kaanɗon hokkude lampo,
kokkon tino mo kaanɗon hokkude tino.
Kulon mo kaanɗon hulude, teddinon mo
kaanɗon teddinde.

No yimɓe njeyri yiɗundurde

8 Taa njoganee fay gooto nyamaande.
Huunde wootere tan haani laataade nya-
maande, ɗum woni yiɗundurde. Sabo jiɗɗo
gondo muuɗum fuu, tabintinii jamirooje
Tawreeta.
9 Oɗon anndi kaɗaaɗi ɗii ɗo: «Taa jeenu,
taa waɗu war-hoore, taa wujju, taa muuyu
ko a jeyaa». Kanji e jamirooje goɗɗe ɗeen
fuu ina kawriti e yamiroore wootere.
Ndeen woni: «Njiɗiraa gondo maa no
njiɗirɗaa hoore maa ni.»
10 Jiɗɗo gondo muuɗum waɗataa ɗum ko
boni. Ndelle njinngu na tabintina Tawreeta
oon.
11 Taykee kujje ɗeen, sabo oɗon anndi
wakkati mo ngonɗen e muuɗum. Wakkati
mo kaanɗon finude oon yonii. Sabo
joonin kisindam ɓuri ɓadaade en diina nde
naatunoɗen e goondinal ndeen.
12 Jemma ɓadake timmude, nyalooma
ɓattake. Ndelle, celen gollude golle nimre,
kooyen kaɓitirɗe annoora.
13 Mbuurden no haaniri, hono no wonɓe
ley annoora nyalooma. Wanaa e ley fijirde
bonnde e sulagol, wanaa e golleeji ɓalli
tuundi e rafi semto, wanaa e pooɗundural e
kiram.
14 Ɓornoree Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu hono no kaddungal ni, taa kilnee
muuyɗe terɗe mooɗon, taa nyaamnon ɗe.

* **12:19** Fillitagol Tawreeta 32.35. † **12:20** Banndi 25.21-22.

14

Haala lokkaaɓe e jom'en semmbe

1 Njaɓɓee mo goondinal muuɗum lokkiɗi
tawa on peldaay ɗum ko miilotoo.
2 Hasii goɗɗo ina woodi goondinal faa na
waawi nyaamude huunde fuu, tawee goɗɗo
du goondinal muuɗum ina lokkiɗi faa nyaa-
mataa teewu.
3 Nyaamoowo teewu oon taa yawa mo
nyaamataa teewu oon. Mo nyaamataa
teewu oon taa fela nyaamoowo teewu oon,
sabo Laamɗo jaɓɓake mo.
4 Aan, wo a moy faa pelaa gollanoowo
goɗɗo? Yalla imo darii faa woodi naa o
saamii, ɗum fuu wo donngal joomiiko. O
daroto faa wooɗa du, sabo Joomiraaɗo ina
woodi baawɗe jogaade mo faa o daroo.
5 Hasii goɗɗo ina jogorii nyalaande
wootere ina ɓuri goɗɗe teddude, tawee
goɗɗo du ina jogorii nyalaaɗe fuu wo potu.
Mono fuu tannyora ko miilotoo ɗum e ley
hakkillo muuɗum.
6 Ɓurdinɗo nyalaande oon waɗirii ɗum
saabe Joomiraaɗo. Katin du, nyaamoowo
ko yiɗi fuu oon waɗirii ɗum saabe Joomi-
raaɗo, sabo imo yetta Laamɗo. Mo nyaa-
mataa teewu oon du waɗirii ɗum saabe
Joomiraaɗo, imo yetta Laamɗo kanko du.
7 Sabo fay gooto e meeɗen wuurantaa
hoore muuɗum, katin du fay gooto e
meeɗen maayantaa hoore muuɗum.
8 Si en mbuurii, wo Joomiraaɗo mbuur-
anɗen. Si en maayii du, wo Joomiraaɗo
maayanɗen. Si en mbuurii naa si en maayii
fu, wo Joomiraaɗo oon jeyi en.
9 Sabo Almasiihu maayii, de ummii e
maayde faa laatoo Joomiraaɗo wuurɓe e
maayɓe fuu.
10 Aan, ko waɗi de aɗa fela sakiike maa
goondinɗo oon? Naa aan, ko waɗi de aɗa
yawa sakiike maa goondinɗo oon? En fuu,
en ndaroyto yeeso sarorde Laamɗo.
11 Sabo ina winndaa:
«Joomiraaɗo wi'ii:
‹Tannyoree, no tannyorɗon mi buurɗo:
Koppi fuu kofanto kam,
ɗemle fuu ceedoto miin woni Laamɗo.› »*
12 Ndeen mono e meeɗen fuu jaabanto
hoore muuɗum yeeso Laamɗo.
13 Ɗum le, taa pelunduren hakkunde
meeɗen katin. Kooyee anniya reentaade e
huunde fuu ko waawi fergude sakiike mon
naa ko liɓata ɗum.
14 Saabe kawtal am e Joomiraaɗo men
Iisaa miɗo tannyori nyaamdu fuu e hoore
muuɗum harmaa. Ammaa si neɗɗo mi-
ilii goɗɗum wo karmuɗum, ɗum harmanan
ɗum kam kaa.
15 Si a torrii sakiike maa goondinɗo oon
saabe ko nyaamuɗaa, a jokkaay laawol njin-
ngu. Taa halku mo Almasiihu maayani dow
ko nyaametee.
16 Ndelle, ko ndaarɗon na woodi ɗuum,
tinnee taa woɓɓe mbonkoo on saabe ma-
jjum.
17 Sabo laamu Laamɗo wanaa kabaaru
nyaamdu naa njaram, wo kabaaru fonndi-
taare e jam e seyo ley kawtal Ruuhu Ceniiɗo.
18 Golliranoowo Almasiihu hono noon
fuu, welan Laamɗo, yimɓe du teddinan
ɗum.
19 Ndelle, piloɗen ko ɓeydata jam
hakkunde meeɗen. Mono fuu filoo ko
semmbinɗinta banndum ley goondinal.
20 Taa mbonnon golle Laamɗo saabe
haala nyaamdu. Si goonga, nyaamdu
fuu ina laaɓi, ammaa si nyaamdu ndu
nyaamataa nduun ina ferga sakiike maa,
nyaamude ndu wooɗaa.
21 Ko woodi dey, wo taa nyaamon teewu
naa njaron doro, naa ngaɗon huunde fuu ko
fergata sakiike mooɗon.
22 Huunde fuu ko ngoondinɗaa, njogoɗaa
ɗum hakkunde maa e Laamɗo. Barke
woodanii mo sikkitirtaa ko woni e hakkillo
muuɗum.
23 Ammaa si neɗɗo waɗii sikki-sakka de
nyaami fu, jukkete, sabo joomum nyaami-
raay goondinal. Huunde fuu ko waldaa e
goondinal wo luttal.

15

1 Enen selluɓe goondinal ɓeen, eɗen kaani
wallude ɓe goondinal muɓɓen lokkiɗi ɓeen.
Haanaa ngaɗen ko weli en tan.
2 Gooto e meeɗen fuu filoo ko welata
gondo muuɗum, faa nafa ɗum, de semm-
binɗina ɗum ley goondinal.
3 Sabo fay Almasiihu jokkaay mbelirka
yonki muuɗum, ammaa laatake no winndi-
raa ni: «Mbonkaaji mbonkiiɓe ma ɗiin e am
njani.»*
4 Ko winndanoo arande e ley Binndi ɗiin
ɗuum, winndaama faa janngina en. Iɗi
kolla en munyal, iɗi cellina ɓerɗe men, faa
keɓen tannyoral ley jikke men.
5 Laamɗo jom munyal, cellinoowo ɓerɗe
oon, hokku on laataade jom'en miilo wooto
hono no Iisaa Almasiihu anndiniri on ni.
6 Noon teddinirton Laamɗo e anniya
gooto e daande wootere. Oon woni Baaba
Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo men.
7 Njaɓɓunduree no Almasiihu jaɓɓorii on
ni, faa Laamɗo teddinee.
8 Miɗo wi'a on: Almasiihu warii gollani
Alhuudiyankooɓe. Ko o gollani ɓe ɗuum

* **14:11** Esaaya 45.23. * **15:3** Jabuura 69.10.

hollitii Laamɗo wo koolniiɗo, sabo tabintinii amaanaaji ɗi waɗannoo maamiraaɓe maɓɓe ɗiin.
9 Woodi du, wo faa lenyi goɗɗi ɗiin teddina
Laamɗo dow yurmeende muuɗum, hono no winndiraa:
«Saabe ɗuum, mi yettete hakkunde lenyi,
mi yimante faa teddina innde maa.»†
10 Ina winndaa katin:
«Onon lenyi, mbeltodee e yimɓe Joomiraaɗo ɓeen.»‡
11 Katin du:
«Njettee Joomiraaɗo, onon lenyi fuu!
Manee mo, onon siyiiji yimɓe fuu!»§
12 Annabi Esaaya du wi'ii:
«Yuuruɗo e lenyol Yesa warowan,
oon ummoytoo faa laamoo lenyi adunaaru.
Ɗi njowan jikke majji e makko.»*
13 Laamɗo jom jikke oon hebbin on seyo e jam fuu saabe ko ngoondindon mo, faa jikke moodon ɓeydoo heewude saabe baawde Ruuhu Ceniiɗo!

No Pool haaldi kabaaru golle muuɗum

14 Sakiraaɓe am, miɗo tannyori oɗon keewi mboodirka, oɗon keewi anndal, katin du mono fuu na waawi tindinde banndum.
15 Ammaa ley ɓataaki ki miɗo suusi haalande on haalaaji goɗɗi faa laaɓa faa mi miccintina on ɗi. Mi haaldirii noon saabe moyyere nde Laamɗo hokki kam
16 laataade gollanoowo Iisaa Almasiihu e ley yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe. Ko mbaajotoomi Kabaaru Lobbo oon ɗuum wo gollal ceniingal faa ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen laatoo sadaka beldo Laamɗo mo Ruuhu Ceniiɗo senini.
17 Ndelle, e kawtal am e Iisaa Almasiihu, miɗo waawi mantoraade golleeji ɗi ngollanmi Laamɗo ɗiin.
18 Sabo walaa fuu ko cuusumi haalude si wanaa ko baawde Almasiihu tabintini e ley golle am faa waddana ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen ɗowtanaade Laamɗo. O waɗii ɗum ley haala am e ley golle am,
19 e ley baawde maandeeji e kaayeefiiji, fuu dow baawde Ruuhu Laamɗo. Hono noon njottinirmi Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon nokkuuje fuu gilla Urusaliima e seraaji muuɗum faa leydi Illiriya.
20 Katin du, gilla arande anniya am wo waajaade Kabaaru Lobbo ɗo innde Almasiihu yottaakino, faa taa mi nyiɓa dow nyimngo neɗɗo goɗɗo.
21 De mi waɗa hono no winndiraa ni:
«Ɓe kumpitaakano haala makko ɓeen nji'owan,
ɓe nanaayno ɓeen du paamowan.»†

Haala anniyaaji Pool

22 Wo gollal waajaade ngaal haɗi kam warude to moodon kile keewde.
23 Joonin kaa, gollal ngaal huuɓii leyde dee ɗo. Katin du waɗii duuɓi keewɗi ko njiɗumi warude to moodon.
24 Miɗo yiɗi fantude to moodon si miɗo yaha Espanya. Si mi ndaarii on de ceyodiimi e moodon fu, oɗon mbaawi wallude kam e jahaangal am faa mi yottowoo toon.
25 De joonin kaa mi yahan Urusaliima faa mi walla seniiɓe wonɓe toon.
26 Sabo kawrite goondinɓe gonde Makedoniya e Akaya deen anniyake hawrundurde mballa faa kokka talkaaɓe jeyaaɓe e seniiɓe Urusaliima ɓeen.
27 Ɓe anniyorii ɗum ɓerde belde, de na tilsani ɓe hono njobdi du. Sabo si Alhuudiyankooɓe ɓeen mballii lenyi goɗɗi ɗiin keɓa ngeɗu e barkeeji Ruuhu fu, lenyi ɗiin du ina kaani wallirde Alhuudiyankooɓe e kujje adunaaru.
28 Si mi yottinii ɗum, mi hokkii ɓe ko hawrunduraa ɗuum fu, mi yahan Espanya, mi fantan to moodon.
29 Miɗo anndi si mi warii to moodon fu, mi wardan e barke Almasiihu keewɗo.
30 Sakiraaɓe, saabe Joomiraaɗo meeden Iisaa Almasiihu e saabe njinngu ngu Ruuhu oon hokkata nguun, miɗo nyaagoo on sanne: kawton e am e ley du'aawuuji moodon to Laamɗo saabe am.
31 Ɲaarodon Laamɗo danna kam e yimɓe ɓe ngoondinaay wonɓe Yahuudiya ɓeen, katin du seniiɓe wonɓe Urusaliima ɓeen njaɓɓoo ballal ngal njaaranammi ɗum'en ngaal.
32 Hono noon, mi yottorto on e ɓernde welnde saabe muuyde Laamɗo, de keɓden powtiri seeɗa.
33 Laamɗo jom jam wondu e moodon, on fuu. Aamiina.

16

Jowtaali

1 Miɗo haalana on kabaaru sakiike meeden debbo bi'eteeɗo Febe, gollanoowo kawrital goondinɓe gonngal ley Kankiriya oon.
2 Njaɓɓorodon mo ley innde Joomiraaɗo no seniiɓe ɓeen kaaniri njaɓɓoreede ni. Katin du mballee mo e huunde fuu ko o haajaa, sabo o wallii heewɓe, miin du o wallii kam.
3 Njowtanon kam Pirisilla e Akila, gollidooɓe e am golle Iisaa Almasiihu ɓeen.

† **15:9** 2 Samuwiila 22.50, Jabuura 18.50. ‡ **15:10** Fillitagol Tawreeta 32.43. § **15:11** Jabuura 117.1. * **15:12** Esaaya 11.10. † **15:21** Esaaya 52.15.

4 Kamɓe nesi mursude yonkiiji maɓɓe faa
ɓe ndanna yonki am. Wanaa miin tan yet-
tata ɓe, kawrite goondiɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe ɗeen fuu ina njetta ɓe.
5 Njowtanon kam goondiɓe hawrooɓe
ley suudu maɓɓe ɓeen fuu. Njowton
Epaynetus, giɗo am korsuɗo oon. Kanko
artii goondinde Almasiihu ley leydi Aasiya
fuu.
6 Njowton Mariyama tampanɗo on sanne
oon.
7 Njowton Andoronika e Yuniya, banndi-
raaɓe ɓe uddidanoomi e kasu ɓeen. Wo ɓe
nulaaɓe anndaaɓe sanne, katin du kamɓe
artii kam goondinde Almasiihu.

8 Njowton Ampiliyaatu mo korsinirmi
saabe Joomiraaɗo oon.
9 Njowton Urbaanu, gollidoowo e meeɗen
golle Almasiihu oon, kam e Estaaki giɗo am
korsuɗo oon.
10 Njowton Apeles, tabintinaaɗo wo
jokkuɗo Almasiihu e goonga. Njowton
yimɓe galle Aristobul.
11 Njowton Herodiyon banndam oon.
Njowton yimɓe galle Narsisi hawtuɓe e
Joomiraaɗo ɓeen.
12 Njowton Tirifena e Tirifosa, rewɓe gol-
lanooɓe Joomiraaɗo ɓeen. Njowton Persis
mo korsinmi, oon wo debbo tampuɗo sanne
e ley gollande Joomiraaɗo.
13 Njowton Rufus mo Joomiraaɗo suɓii
oon. Njowton inniiko mo ndaardumi wo
inna am ni, miin du.
14 Njowton Asinkiriti e Felegon e Hermes
e Patorooba e Hermasa e goondiɓe Iisaa
wonduɓe e maɓɓe ɓeen.
15 Njowton Filoloogu e Yuliya, njowton
Nere e sakiikem debbo, kam e Olimpa.
Njowton seniiɓe wonduɓe e maɓɓe ɓeen
fuu.
16 Jowtunduron e jowtaali ceniidi.
Kawrite goondiɓe Almasiihu fuu ina
njowta on.

17 Sakiraaɓe, miɗo ŋaaroo on sanne,
kakkilon e waddooɓe ceedaagu. Iɓe perga
yimɓe sabo ɓe calake jannde nde keɓuɗon
ndeen. Mboɗɗee ɓe!
18 Sabo yimɓe wa'uɓe hono noon ngol-
lantaa Joomiraaɗo meeɗen Almasiihu. Ko
ɓe ngollanta dey, wo deedi maɓɓe. Wo
e haalaaji maɓɓe beldi e manooje maɓɓe
jaayɗe ɓe majjinirta hakkillooji yimɓe ɓe
anndaa ɓeen.
19 Onon le, kabaaru ɗowtaare mooɗon
yottake yimɓe fuu. Saabe ɗuum miɗo wel-
toroo on, de miɗo muuyani on laatoɗon
jom'en hakkillo e dow ko woodi, laatoɗon ɓe
ngalaa feloore du e dow ko boni.

20 Laamɗo jom jam oon waɗan niison
Seyɗaani ley teppe mooɗon ko ɓooyataa.
Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa wondu e
mooɗon.
21 Timote gollidoowo e am oon ina jowta
on. Lukiyus e Yason e Sosipatoro banndi-
raaɓe am ɓeen ina njowta on.
22 Miin, Tertiyu, binndanɗo Pool ɓataaki
ki oon, miɗo jowta on saabe kawtal meeɗen
e Joomiraaɗo.
23 Gayus, beero am mo kawrital
goondiɓe ngaal hawrata galle muuɗum
oon, ina jowta on. Erasta kalfinaaɗo kaalisi
ngalluure nde oon ina jowta on, kam e
Kuwartus sakiike meeɗen oon. [
24 *]

Jettooje

25 Jettooje ngoodanii Laamɗo baawɗo
semmbinde on fodde Kabaaru Lobbo
haala Iisaa Almasiihu mo mbaajiimi oon.
Kabaaru Lobbo oon wo ɓangugol sirri
Laamɗo cuuɗanooɗo gilla arande
26 de joonin o ɓanginaama. Dewte
annabaaɓe anndinii ɗum lenyi ɗiin fuu
no Laamɗo duumiiɗo oon yamiri ni, faa ɗi
ngoondina Laamɗo, ɗi ɗowtanoo ɗum.
27 Laamɗo kam tan woni hakkilanteejo.
Teddeengal woodan mo faa abada saabe
Iisaa Almasiihu. Aamiina.

* **16:24** E ɗereeji ɓooyɗi, goɗɗi ina ɓeyda aaya 24: Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e mooɗon on fuu. Aamiina.

Ɓataaki **Pool arandeehi yaade to Korintunkooɓe**

1 Ɓataaki ki to amin yuuri, miin Pool, e
sakiike meeɗen Sosteni. Miin Pool, mi nod-
daaɗo saabe muuyɗe Laamɗo faa mi laatoo
nulaaɗo Iisaa Almasiihu.
2 Miɗen njowta kawrital goonɗinɓe
Laamɗo gonngal ngalluure Korintu.*
Laamɗo noddii on faa laatoɗon yimɓe
muuɗum seniiɓe, seniraaɓe kawtal Iisaa
Almasiihu. O noddii on, onon e noddooɓe
innde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu
ɗo tawaa fuu. Oon woni Joomiraaɗo maɓɓe,
wo Joomiraaɗo meeɗen du.
3 Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo
men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e
jam.

No Pool yettiri Laamɗo dow Korintunkooɓe

4 Miɗo yetta Laamɗo saabe mooɗon
wakkati fuu ko hokki on moyyere muuɗum
ley kawtal Iisaa Almasiihu.
5 Si goonga, ley kawtal muuɗum on keɓii
ko woodi fuu e ley haala e ley anndal fuu.
6 Seedaaku amin haala Almasiihu tabitii e
mooɗon jaati.
7 Ɗum wadi de on nyakiraaka dokkal
Laamɗo fay gootal e ley ko kedíɗon gartol
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu.
8 Kam hokkata on semmbe faa ɗo
adunaaru haadi, yalla oɗon laatoo ɓe ngalaa
feloore nyannde gartol Joomiraaɗo men
Iisaa Almasiihu.
9 Laamɗo noddudo on faa kawton e Ɓiyum
Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo meeɗen wo
koolniiɗo.

Haala pooɗundural hakkunde goonɗinɓe

10 Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on sanne e
innde Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu: ti-
igunduree, laatoɗon daande wootere. Taa
peccoɗon, ammaa laatoɗon jogiiɓe hakkillo
wooto e anniya gooto faa hiɓɓi.
11 Sakiraaɓe am, si goonga mi narrii
yimɓe suudu Kolowe pooɗundural ina woni
hakkunde mooɗon.
12 Ko njiɗumi wi'ude dey, woɓɓe mooɗon
ina mbi'a wo Pool ngoodani, woɓɓe ina
mbi'a wo Apolos ngoodani,† woɓɓe du ina
mbi'a wo Piyeer ngoodani, woɓɓe katin du
ina mbi'a wo Almasiihu ngoodani.
13 Yalla Almasiihu wo pecciiɗo naa? Yalla
wo Pool maayani on dow leggal palaangal
naa? Wo e innde Pool lootiraɗon lootagal
batisima‡ naa?
14 Miɗo yetta Laamɗo ko mi lootaay fay
gooto mooɗon lootagal batisima, si wanaa
Kirispus e Gayus.
15 Hono noon, fay gooto waawaa wi'ude
wo e innde am lootiraɗon lootagal batisima.
16 Ayyo, goonga, mi batisiino katin du
galle Estefaana. Ko faltii ɗum, mi anndaa
yalla mi batisii goɗɗo katin.
17 Sabo Almasiihu nulaay kam mi batisa.
Ko o nuldi kam dey, mi haala Kabaaru
Lobbo oon, tawa wanaa dow haalaaji am
nyeenyudi ɗum joodii, faa taa maayde
makko dow leggal palaangal ndeen laatoo
ɓolum.

No Almasiihu holliri baawɗe Laamɗo e hakkilantaaku Laamɗo

18 Si goonga, haala maayde Iisaa dow leg-
gal palaangal wo puuyndam to halkooɓe
ɓeen, ammaa to meeɗen enen hisinteeɓe
ɓeen, wo ka baawɗe Laamɗo.
19 Sabo ina winndaa:
«Mi bonnan hakkilantaaku jom'en hakkillo,
paamal faamuɓe du, mi jiiɓan ngal.»§
20 Ndelle won ko jom hakkillo woni naa?
Won ko jannginoowo Tawreeta woni naa?
Won ko baawɗo haala e jamaanu o woni
naa? Walaa, sabo Laamɗo waylitii hakki-
lantaaku adunaaru ndu, wadi ɗum puuyn-
dam.
21 Yimɓe adunaaru ndu e hakkilantaaku
muɓɓen fuu annditaay no Laamɗo holliri
hoore muuɗum e ley hakkilantaaku mum.
Ɗuum wadi de Laamɗo muuyi hisinirde
goonɗinɓe ɗum ɓeen e waaju amin nan-
nduɗo e puuyndam oon.
22 Alhuudiyankooɓe ina piloo kaayeefiiji,
Geresankooɓe du ina njiɗi hakkilantaaku.
23 De enen kaa, kabaaru tonteede Almasiihu
e leggal palaangal mbaajotoɗen. To Alhu-
udiyankooɓe wo ɗum haala cemtiniika met-
tuka, to lenyi goɗɗi du wo ɗum puuyndam.
24 Ammaa to yimɓe ɓe Laamɗo noddi ley
Alhuudiyankooɓe e ley lenyi goɗɗi, Almasi-
ihu wo baawɗe Laamɗo, wo hakkilantaaku
Laamɗo.
25 Sabo ko nanndi e puuyndam Laamɗo
ɗuum ina ɓuri hakkilantaaku ɓiɓɓe-
Aadama. Katin du ko nanndi e lokkaaku
Laamɗo ɗuum ina ɓuri semmbe ɓiɓɓe-
Aadama.
26 Ndaaree ko'e mooɗon, onon sakiraaɓe
ɓe Laamɗo noddi: ɓe yimɓe njogorii wo
jom'en hakkillooji keewaa e ley mooɗon,
jom'en baawɗe keewaa e ley mooɗon,
yuuruɓe e lenyi tedduɗi du keewaa e ley
mooɗon.
27 Ammaa Laamɗo suɓake ko adunaaru
jogorii wo puuyndam faa huyfina jom'en

* **1:2** Golle Nulaaɓe 18.1-17. † **1:12** Golle Nulaaɓe 18.24-28. ‡ **1:13** Ɗo wi'ete lootagal batisima dow haala batisima, lootagal tuubu maa mutineede du na wi'ee. § **1:19** Esaaya 29.14.

hakkillo ɓeen. Laamɗo suɓake ko adunaaru
jogorii wo lokkaaku faa huyfina ko jogii
semmbe.
28 O suɓake ko hoyi, ko yawnii, ko
adunaaru ndu jogorii wo ɓolum ɗuum, faa
o waɗa ko tayketee ɗuum laatoo ɓolum.
29 O waɗii ɗum taa fay gooto mantoo yeeso
makko.
30 Kanko hawti on e Iisaa Almasiihu.
Kam laatanii en hakkillo yuurungo to
Laamɗo, laatanii en fonnditaare e senaare
e rimɗineede.
31 Wo hono nii faa ko Binndi ɗiin mbi'i
ɗuum laatoo: «mantotooɗo fuu mantoroo
Joomiraaɗo.»*

2

Haala hakkilantaaku Laamɗo

1 Sakiraaɓe, miin du, nde ngarnoomi to
mooɗon faa mi waajoo on goonga Laamɗo
tedduɗo ndeen, mi waajoraaki on haalaaji
nyeenyal, mi waajoraaki on hakkilantaaku
yimɓe.
2 Sabo mi anniyakeno mi waajataako on
fay huunde si wanaa haala Iisaa Almasiihu
e tonteede muuɗum dow leggal palaangal.
3 Nde ngondunoomi e mooɗon ndeen,
miɗo lokkiɗi, miɗo huli sanne faa miɗo di-
wna.
4 Haala am e waaju am yowaaki dow ny-
eenyal haala nanngooha hakkillo. Ko ɗum
yowinoo dow muuɗum dey, wo baawɗe ɗe
Ruuhu Ceniiɗo hollata ɗeen,
5 taa goonɗinal mon yowoo dow
hakkilantaaku yimɓe, ammaa yowoo dow
baawɗe Laamɗo.
6 De si goonga, wo hakkilantaaku
min mbaajotoo hakkunde mawnuɓe e
ley goonɗinal. Wanaa hakkilantaaku
adunaaru ndu min mbaajotoo, maa
hakkilantaaku jom'en baawɗe halketeeɓe
e ley jamaanu o.
7 Wo hakkilantaaku Laamɗo min mbaa-
jotoo. Hakkilantaaku nguun wo goonga
tedduɗo cuuɗaaɗo yimɓe mo Laamɗo fo-
danii en gilla adunaaru tagaaka faa ted-
dineɗen.
8 Fay gooto e laamiiɓe adunaaru ɓeen faa-
manaay hakkilantaaku nguun, sabo sini ɓe
paamaniino ɗum fu, ɓe tontataano Joomi-
raaɗo tedduɗo oon.
9 Ammaa ɗum laatake hono no winndi-
raa:
«Yitere fuu yi'aay, nowru fuu nanaay,
ɓernde fay gooto miilaaki,
ko Laamɗo moyyinani yiɗuɓe ɗum.»*
10 Enen kaa, Laamɗo hollirii en ɗum Ruuhu
muuɗum. Ruuhu oon ina tiima huunde fuu,
fay ko luggi to Laamɗo.
11 Moy waawi anndude miilooji neɗɗo si
wanaa yonki ngonki e muuɗum kiin? Hono
noon du, fay gooto anndaa miilooji Laamɗo
si wanaa Ruuhu muuɗum oon.
12 Enen le, en keɓii Ruuhu, de wanaa to
adunaaru o yuuri, wo to Laamɗo o yuuri. En
keɓii ɗum faa paamen moyyere nde Laamɗo
waɗani en ndeen fuu.
13 Si miɗen mbaajoo ɗum, min mbaajor-
taako haalaaji ɗi hakkilantaaku ɓiɓɓe-
Aadama kokkata min. Ammaa min
mbaajorto haalaaji ɗi Ruuhu oon hokkata
min. Miɗen piirtira goongaaji Ruuhu ɗiin e
haalaaji ɗi hokkata ɗiin.
14 Ammaa mo heɓaay Ruuhu Laamɗo oon
jaɓataa kulle Ruuhu ɗeen, sabo wo ɗe pu-
uyndam to muuɗum. O waawaa faamude
ɗe, sabo Ruuhu oon tan waawi hollude no
kulle ɗeen carortee.
15 De neɗɗo keɓuɗo Ruuhu oon ina waawi
saraade huunde fuu ley hakkillo mum, de
fay gooto waawaa saraade ɗum.
16 Wo hono no Binndi ɗiin mbiiri:
«Moy anndi miilooji Joomiraaɗo?
Moy waawi jannginde ɗum?»†
De enen kaa, eɗen ngoodi miilo Almasiihu.

3

Haala gollanooɓe Laamɗo

1 Miin kaa, sakiraaɓe, mi waawaay haali-
rande on hono no kaaldirammi e jogiiɓe
Ruuhu Ceniiɗo ni. Ammaa mi haaldiranii
on hono wo on jokkuɓe muuyɗe terɗe, hono
wo on cukaloy keccoy e ley goonɗinal Al-
masiihu.
2 Wo ɓiraaɗam kokkumi on, wanaa
nyaamdu tekkundu, sabo on mbaawanaano
ndu. Fay joonin du, on mbaawanaa ndu,
3 sabo wo muuyɗe terɗe mon tan
njokkuɗon tafon. Ko kirundural bonngal
e kalala woni hakkunde mooɗon ɗuum,
wanaa ɗuum ina holla wo muuyɗe terɗe
njokkuɗon naa? Ayyo, oɗon laatii hono
jokkuɓe adunaaru tan.
4 Si gooto mooɗon wi'ii Pool heedani,
goɗɗo katin wi'ii Apolos heedani, wanaa
ɗum ina holla miilooji adunaaru ndu
njokkuɗon naa?
5 Ɗume Apolos woni? Ɗume Pool woni?
Min gollanooɓe Laamɗo tan, yaarooɓe on to
goonɗinal. Mono fuu gollii ko Joomiraaɗo
hokki ɗum.
6 Miin, mi aawii, Apolos du wiccii, ammaa
Laamɗo woni mawninoowo.
7 Hono noon, aawuɗo oon e jarnuɗo oon
fuu nganaa fay huunde. Laamɗo mawni-
noowo oon tan woni baawɗo.
8 Aawuɗo e jarnuɗo fuu potu. Mono
e muɓɓen fuu barjete ko fotata e tampiri
muuɗum.

* **1:31** Yeremiya 9.23. * **2:9** Esaaya 64.3. † **2:16** Esaaya 40.13.

9 Sabo minen, min gollidooɓe e Laamɗo.
Onon wo on ngesa Laamɗo, wo on nyimngo
Laamɗo.
10 E dow moyyere nde Laamɗo waɗani
kam ndeen, mi wasii joyyinirde hono no
nyiɓoowo jom hakkillo waɗata ni. Joonin
goɗɗo ina nyiɓa e dow mayre. Ammaa
mono fuu hakkila no nyimrata.
11 Fay gooto waawaa wasude joyyinirde
wonnde, sabo arandeere ndeen tabitii.
Kayre woni Iisaa Almasiihu.
12 Woodi, neɗɗo na waawi nyiɓude dow
joyyinirde ndeen kaŋŋe naa cardi naa kaaye
dime. Imo waawi nyiɓude leɗɗe naa huɗo
naa yommbe.
13 De mono fuu, golle muuɗum ɓanginte
nyannde gartol Almasiihu. Sabo ndeen,
yiite ɓanginan golle mono fuu, hollan no
golleeji diin ngorri.
14 Mo golle muuɗum heddii ina darii dow
joyyinirde ndeen, heɓan mbarjaari.
15 Ammaa mo yiite ngeen nyaami golle
muuɗum, waasii mbarjaari mum. Kam
e hoorem kaa hisinte, de na wa'i hono
peyyitinɗo yiite ni.
16 Yalla on anndaa wo on suudu Laamɗo,
woodi Ruuhu Laamɗo oon ina woni e
mooɗon naa?
17 Ndelle, neɗɗo fuu kalkuɗo suudu
Laamɗo nduun, Laamɗo halkan ɗum. Sabo
suudu Laamɗo nduun wo seniindu. Woodi,
onon ngoni suudu nduun.
18 Taa fay gooto hiila hoore muuɗum. Si
goɗɗo mooɗon miilake ina jogii ko yimɓe
adunaaru ndaardata wo hakkillo ɗuum,
joomum laatoo puuyɗo, faa heɓa hakkillo
jaati.
19 Sabo hakkilantaaku e adunaaru ndu
wo puuyndam yeeso Laamɗo. Wo hono
noon winndiraa: «Laamɗo nanngiran
jom'en hakkillo ɓeen caral muɓɓen.»*
20 Ina winndaa katin: «Joomiraaɗo ina an-
ndi miilooji jom'en hakkillo ɓeen, wo ɗi
ɓoli.»†
21 Ndelle, taa fay gooto mantoroo yimɓe,
sabo si goonga onon njeyi huunde fuu:
22 Pool e Apolos e Piyeer, e adunaaru ndu,
e nguurndam e maayde e ko woni joonin e
ko warata - fuu onon njeyi.
23 Onon du, Almasiihu jeyi on. Almasiihu
du, Laamɗo jeyi ɗum.

4

*Haala golle nulaaɓe Almasiihu e tampiri-
iji muɓɓen*

1 Ndelle, njogoree min wo min gollanooɓe
Almasiihu, halfinaaɓe goongaaji Laamɗo
cuuɗiidi diin.
2 Woodi, halfinaaɓe, ina haani tawee wo
hoolniiɓe.
3 Miin e hoore am, si on pelii kam, naa
si mi darnaama e sarorde ɓiɓɓe-Aadama
wi'ooɓe mi wanaa koolniiɗo fu, walanaa
kam baasi. Mi sarataako hoore am du.
4 Si goonga ni, ɓernde am feldaay kam fay
huunde. Ammaa wanaa ɗuum waɗata kam
ponnditiiɗo. Wo Joomiraaɗo, kam sarotoo
kam.
5 Ndelle, taa caree fay gooto illa wakkati
oon yottaaki, illa Joomiraaɗo waraay. Kam
yaltinta ko suuɗinoo e nimre, kam ɓanginta
anniyaaji ɓerɗe yimɓe. Nyannde ndeen,
mono fuu heɓan to Laamɗo jettooje ɗe foti
heɓude.
6 Sakiraaɓe, ko mbiimi dow amin, miin
e Apolos, wo saabe mooɗon. Wo faa min
ekintina on maanaa haala ka: «Taa ndiwton
ko winndaa». Ndeen on mawnintaa neɗɗo
gooto e dow heddiiɓe.
7 Moy ɓurni on woɓɓe? Ko njogiɗon ɗuum,
wanaa Laamɗo hokki on? Si wo noon worri,
ko waɗi de oɗon mantoroo ɗum hono ɗum
wanaa dokkal Laamɗo?
8 Woy on kaarii, woy on keɓii jawdi!
On laatake laamiiɓe, de ɗum fuu, min laa-
maaki! Haya, miɗen njidi laamoɗon jaati,
faa minen du min laamodoo e mooɗon!
9 Sabo miɗo miilii, minen nulaaɓe,
Laamɗo heedinii min caggal hono no
saraaɓe sariya wareede ni. Min laatake
fijirteeɓe yeeso adunaaru ndu fuu: yeeso
maleyka'en e yimɓe fuu.
10 Minen, wo min fuuyɓe saabe Almasi-
ihu, de onon kaa, wo on jom'en hakkillo
ley kawtal Almasiihu. Minen, wo min
lokkaaɓe, de onon, wo on jom'en semmbe.
Onon, on teddinaaɓe, de minen, min huyfi-
naaɓe.
11 Fay wakkati mo ngonɗen joonin o, min
ceedaay e yolbere e ɗomka. Miɗen koli.
Yimɓe na piya min. Min ngalaa ɗo min
koota.
12 Miɗen ngollira semmbe juuɗe amin faa
min tampa. Si yimɓe njennii min, min
mbarkinan ɗum'en. Si ɓe torrii min, min
munyanan ɓe.
13 Si ɓe mbonkake min du, min njaaborto
ɓe haalaaji jam. Faa joonin miɗen njogoraa
wo min mbuuwdi ley adunaaru ndu, hono
tuundi ndi yimɓe fuu paɗɗata.
14 Mi winndiraay ɗum faa mi hersina on.
Ko mbinndirmi ɗum dey, faa mi tindinira
on wo on sukaaɓe am horsuɓe ni.
15 Fay si taweede e ley kawtal mon e
Almasiihu oɗon njogii ɗowooɓe ujunaaje
sappo, on keewaa baabiraaɓe kaa. Sabo ley
kawtal Iisaa Almasiihu, miin laatii baaba
mooɗon nde mbaajinoomi on Kabaaru
Lobbo oon ndeen.

* **3:19** Ayuuba 5.13. † **3:20** Jabuura 94.11.

16 Ndelle miɗo nyaagoo on, nyemmbiton kam.
17 Wo saabe kulle ɗeen waɗi de nelumi Timote to mooɗon. Wo o ɓiyam korsuɗo, koolniiɗo ley kawtal Joomiraaɗo. O miccintinan on laabi ɗi njokkirmi saabe Almasiihu. Miɗo janngina laabi ɗiin nokku fuu e ley kawrite goondiɲɓe fuu.
18 Woɓɓe mooɗon ina mawnitoo sabo iɓe miiloo mi waratata to mooɗon.
19 Ammaa ɓooyataa de mi wara to mooɗon si Joomiraaɗo jaɓii. Ndeen mi faaman yalla mawninkiniiɓe ɓeen wo haalooɓe tan, naa iɓe njogii baawɗe.
20 Sabo laamu Laamɗo wanaa haalaaji, wo baawɗe.
21 Noy njiɗirɗon mi warda to mooɗon? Sawru naa njinngu e heese?

5

Haala ko semtinii hakkunde goondiɲɓe

1 Haya, haala jeenu hakkunde mooɗon nanaama nokku fuu. Tuundi hono ndiin waɗaay fay hakkunde heeferɓe: gooto mooɗon ina wondi e dee bammum.
2 Katin du oɗon mantoroo ɗum! Ko haannoo dey, ɗum metta on, faa itton gaɗuɗo noon oon hakkunde mooɗon.
3 Miin kaa, fay si ɓanndu am na woɗɗi on, ruuhu am ina wondi e mooɗon. Gilla joonin mi sarake gaɗuɗo ɗum oon hono wo toon tawaami.
4 Mi sarake mo e dow innde Joomiraaɗo men Iisaa. Nde kawritinɗon fu, hakkillo am ina tawdee e mooɗon, ina wondi e baawɗe Joomiraaɗo meeɗen Iisaa -
5 sanaa neɗɗo oon wattee e juuɗe Seyɗaani wakkati oon, faa ɓanndu muuɗum halkee, de yonki muuɗum heɓa hisinee nyannde gartol Joomiraaɗo.
6 Ko mantortoɗon ɗuum wooɗaa! Yalla on anndaa rabilla seeɗa ina yuufina conndi ndiibaandi fuu?
7 Laaɓinee ko'e mon, itton rabilla kiiɗɗo oon hakkunde mooɗon, faa laatoɗon conndi keyri ndi walaa rabilla. Wo ɗuum ngonɗon du, sabo jawgel meeɗen iidi Faltagol ngeel hirsaama, ɗum woni Almasiihu.
8 Ndelle, teddinen iidi ndiin, de wanaa e rabilla kiiɗɗo mo hakke e bonanda oon teddinirten. Ammaa teddiniren ndi buuru mo walaa rabilla, buuru laaɓal e goonga.
9 E ɓataaki ki mbinndannoomi on kiin, mi wi'ii on e ley makki taa ngondon e fijooɓe.
10 Nde mbi'unoomi noon ndeen, wanaa haala fijooɓe wonɓe ley adunaaru ɓeen kaalumi, naa haasidi'en naa wuyɓe naa rewooɓe tooruuji. Sabo si wo haala ɓeen kaalannoomi fu, tilay mburtoɗon adunaaru ndu.
11 De ko njiɗunoomi wi'ude on, taa ngondon e bi'oowo wo sakiike meeɗen de tawee wo pijoowo naa haasidi naa dewoowo tooruuji naa mbonkotooɗo yimɓe naa jaroowo doro naa gujjo. Taa fay nyaamdon e ga'uɗo hono noon du.
12-13 Sabo mi sarataako yimɓe ɓe ngalaa ley kawrital goondiɲɓe ɓeen. Wo Laamɗo sarotoo ɓe. De oɗon njeyi saraade wonɓe ley kawrital. Wo hono noon winndiraa: «Ittee neɗɗo bondo oon e ley mooɗon.»*

6

Haala pelundural hakkunde sakiraaɓe goondiɲɓe

1 Si woɓɓe mooɗon potaay fu, noy joomum'en cuusirta wullitaade sarotooɓe ɓe ngoondinaay ɓeen de njoppa yimɓe Laamɗo?
2 Yalla on anndaa wo yimɓe Laamɗo ɓeen caroytoo adunaaru ndu naa? Ndelle, si onon yimɓe Laamɗo caroytoo adunaaru ndu, ɗume haɗata on saraade ko ɓuri famɗude ɗuum?
3 Yalla on anndaa wo enen caroytoo maleyka'en ɓeen naa? Sakko ko woni ley nguurndam ɗam!
4 Ndelle, si luural waɗii hakkunde mooɗon dow kulle adunaaru, ko waɗi de oɗon njaara ɗum to yimɓe ɓe kawrital goondiɲɓe ngaal hiisaaki ɓeen?
5 Ko mbi'umi ɗuum na haani semtinoo on. Yalla on ngalaa fay jom hakkillo gooto baawɗo saraade sakiraaɓe mooɗon luuruɓe naa?
6 Ee, goondinɗo na yaara goondinɗo banndum faa saroo ɗum, woodi du wo yeeso yimɓe ɓe ngoondinaay!
7 Haya, fay ko cardoton hakkunde mooɗon ɗuum wo semteende bonnde. Ko waɗi de on cuɓaaki munyude toonya? Ko waɗi de on cuɓaaki munyude teeteede ko ngooduɗon?
8 Ammaa wo onon e ko'e mon toonyotoo, wo onon teetata, fay sakiraaɓe mooɗon.
9 Yalla on anndaa oonyiiɓe naatataa e ley laamu Laamɗo naa? Taa kiilon ko'e mon: fijooɓe e rewooɓe tooruuji, jeenooɓe e worɓe woykuruuɓe e luuɗunkooɓe,
10 wuyɓe e haasidi'en, sulotooɓe e mbonkotooɓe e yanooɓe, fay gooto maɓɓe naatataa e laamu Laamɗo.
11 Noon du woɓɓe mooɗon ngorrunoo. Ammaa joonin on lootaama, on cenaama, on ndaardaama fonnditiiɓe e dow innde Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu e Ruuhu Laamɗo men oon.

No goondiɲɓe kaaniri teddinirde Laamɗo e ɓalli muɓɓen

* **5:12-13** Fillitagol Tawreeta 13.6, 17.7.

12 Woɓɓe moodon ina mbi'a: «Huunde fuu
ina daganii kam.» Ayyo, ammaa wanaa fuu
nafata. Si goonga «huunde fuu ina daganii
kam», ammaa mi jaɓataa huunde dawrana
kam.
13 Odon mbi'a: «Nyaamdu jeyi reedu, reedu
du jeyi nyaamdu.» Ayyo, de Laamdo halkan
dī, dī dīdī fuu. Ɓanndu ɓii-Aadama tagiraaka
saabe fijirde. Ko ndu tagiraa dey, faa ndu
rewa Joomiraado. Joomiraado du wo joomi-
iru.
14 Laamdo ummintindo Joomiraado
meeden e maayde oon, ummintiniran en,
enen du e baawde muudum.
15 Yalla on anndaa ɓalli mon ngoni terde
Almasiihu? Ndelle, ina dagoo mi hooya
terde Almasiihu deen, de mi hawrundura de
e terde pijoowo naa? Abada koy!
16 Yalla on anndaa kawtudo e pijoowo fuu,
laatodake e muudum ɓanndu wooturu?
Sabo na winndaa: «Ɓe dīdo fuu ɓe laatoto
gootum.»*
17 Ammaa kawtudo e Joomiraado laato-
dake e muudum ruuhu gooto.
18 Ndoggee fijirde! Hakkeeji goddī dī
neddo wadata fuu takkataa e ɓanndu
muudum, sanaa fijirde. Pijoowo na wadana
ɓanndu mum hakke.
19 Yalla on anndaa ɓanndu gooto moodon
fuu wo suudu Ruuhu Ceniido gondo e
moodon mo Laamdo hokki on oon? On
njeyaa ko'e moodon,
20 sabo Laamdo soodii on coggu tiidungu.
Ndelle, teddiniron dum e ɓalli moodon.

7

Haala dewgal

1 Joonin kaa mi jaaboto yamde de mbinn-
dandon kam deen. Goonga, si tawii gorko
naaddaay e deekum fu, na woodī.
2 Ammaa faa taa fijirde wada, gorko
fuu na haani tawdee e deekum, debbo du
tawdee e gorum.
3 Gorko fuu wondira e deekum no
haaniri, debbo du humtana gorum haaju
muudum.
4 Debbo dawrantaa ɓanndu muudum, wo
gorum dawranta ndu. Gorko du dawran-
taa ɓanndu muudum, wo deekum dawranta
ndu.
5 Taa fay gooto moodon salanoo banndum
si wanaa e dow ko ndewrudon wakkati
seeda faa ngadon du'aare. Ammaa caggal
duum, keddododon ngondon no haaniri ni,
taa mbaason nanngitaade de Seydaani jar-
riboo on.
6 Ko kaalanammi on joonin duum, wanaa
ko tilsi. Mi hollu on laawol lobbol ni.
7 Ko ɓurumi yidude dey, yimɓe fuu laatoo
hono am. Ammaa mono fuu no Laamdo
hokkiri dum: woɓɓe kokkiraa nii, woɓɓe du
kokkiraa nii.
8 To ɓe ɓaŋaay e ɓe ɓaŋaaka ɓeen, kam
e rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, mido
wi'a si iɓe keddorii noon, hono no am ni,
dum ɓuri woodde e maɓɓe.
9 Ammaa si tawii ɓe mbaawaa nanngi-
taade fu, ɓe ɓaŋa, ɓe ɓaŋee. Sabo dum ɓuri
joodoraade noon muuyo ina torra dum.
10 Wonɓe e dewle ɓeen, mido yamira
dum'en yamiroore nde yuuraay to am, wo
to Joomiraado nde yuuri: debbo haanaa
seerude gorum.
11 Si tawii o seerii dum fu, o heddoroo
noon, maa du o warta e muudum. Gorko du
haanaa seerude deekum.
12 Onon heddiiɓe du, miin e hoore
am haalanta on, wanaa Joomiraado:
si goondindo Iisaa ina jogii debbo mo
goondinaay tawee debbo oon ina yardii
wondude e makko fu, taa o seera dum.
13 Naa si debbo goondindo dewlaama
gorko mo goondinaay tawee gorko oon ina
yardii wondude e makko fu, taa o seera
dum.
14 Sabo gorko mo goondinaay oon ina
laamniree deekum. Katin du, debbo mo
goondinaay oon ina laamniree gorum.
Si wanaa noon, ɓiɓɓe moodon laatoto ɓe
laaɓaa, tawee le ɓe seniiɓe.
15 Ammaa mo goondinaay, si yidii seerude
goondindo oon, seera. Goondindo oon, si wo
debbo naa wo gorko, tilsinaaka e dewgal
hono ngaal. Sabo Laamdo noddii en faa
mbuurden e jam.
16 Aan debbo goondindo, a anndaa
yalla ada waawi hisinde gora. Aan gorko
goondindo du, a anndaa yalla ada waawi
hisinde deeka.

No mono fuu haani worrude hono no Joomiraado noddiri dum

17 Dum le, mono fuu wuurda hono no
Joomiraado yedīri dum ni, no worrunoo nde
Laamdo noddi dum ndeen. Noon njami-
rammi kawrite goondinɓe fuu.
18 Tawaado wo taadiido nde Laamdo
noddi dum ndeen, taa filoo wartude hono
mo taadaaki. Noddaado de tawi taadaaki
wakkati oon, taa taadoo.
19 Taadaade e rafi taadaade fuu walaa
ko nafata. Ko nafata dey, wo jokkude
jamirooje Laamdo.
20 Mono fuu heddoroo no worrunoo
wakkati nde Laamdo noddannoo dum
ndeen.
21 Nde noddadaa ndeen, si tawii a
maccudo, taa dum laatane mettorgal.
Ammaa si heɓii laawol no ndimdīraa fu,
ndimdaa.

* **6:16** Fuddoode 2.24.

22 Sabo maccuɗo mo Joomiraaɗo noddi,
laatake dimɗinaaɗo Joomiraaɗo. Dimo nod-
daaɗo du, laatake maccuɗo Almasiihu.
23 On coodaama coggu tiiɗungu. Ndelle
taa laatee maccuɓe yimɓe.
24 Sakiraaɓe, mono fuu no worrunoo nde
noddanoo ndeen, heddoroo noon yeeso
Laamɗo.

Haala dewlude e rafi dewlude

25 To yimɓe ɓe ndewlaay ɓeen, mi
walanaa ɗum'en yamiroore yuurunde to
Joomiraaɗo, de mi haalan ko woni miilo
am, miin mo yurmeende Joomiraaɗo waɗi
koolniiɗo oon:
26 saabe torraaji joonin ɗiin, miɗo miiloo
neɗɗo heddoroo no worri ni ɓuri woodde e
muuɗum.
27 Si dewgal ina woodi hakkunde maa e
debbo, taa piloɗaa tayude ngal. Si dewgal
walaa hakkunde maa e debbo, taa piloɗaa
debbo.
28 Ammaa si a ɓaŋii du, a luttaay. Surbaajo
du si ɓaŋaama, luttaay. Ammaa naatuɓe e
ɓangal ɓeen ɓilloto e nguurndam muɓɓen.
Miɗo yiɗi dannude on ɗum.
29 Sakiraaɓe, inan ko njiɗumi wi'ude:
wakkati o na raɓɓiɗi. Joonin, ɓaŋuɓe ɓeen
ngaɗa hono ɓaŋaay ni,
30 woyooɓe ngaɗa hono mboyaay,
weltiiɓe ngaɗa hono mbeltaaki, soodooɓe
ngaɗa hono njeyaa ko coodi,
31 nawtortooɓe adunaaru ndu ngaɗa
hono ndu nafaay ɗum'en. Sabo no
adunaaru ndu worri joonin ni ina faltoo.
32 Ko njiɗumi dey, ndaɗon e kaɓɓu-ko'u
adunaaru. Mo dewlaay, hakkillo mum to
kulle Joomiraaɗo ndaarata, wo ko welata
Joomiraaɗo filotoo.
33 Ammaa dewluɗo, hakkillo muuɗum to
kulle adunaaru ndaarata, wo ko welata
deekum filotoo.
34 Ɓernde muuɗum feccitake. Debbo mo
ɓaŋaaka e surbaajo fuu, ina kilnii kabaaru
Joomiraaɗo, faa ɓe laatoo seniiɓe ley ɓalli
maɓɓe e yonkiiji maɓɓe fuu. Ammaa
ɓaŋaaɗo, ina hilnii kabaaru adunaaru, wo
ko welata gorum filotoo.
35 Wo faa nafa on mbiirumi noon, wanaa
faa tonnga on. Miɗo yiɗi mbuurdon no
haaniri, ngollanon Joomiraaɗo e ɓernde
wootere e hakkillo wooto.
36 Si muuyo mawnii e neɗɗo faa huli taa
ronka nanngitaade e mo haɓɓani fu, ndeen
kaa dewgal ngaal ina haani waɗeede. Ngal
waɗiree no o yiɗiri noon, o luttaay.
37 Ammaa ina waawi laataade gorko
hooyii anniya e ɓernde muuɗum ɓaŋataa,
tawii wanaa tilay sabo na waawi nanngi-
taade. Si gorko oon anniyake ɓaŋataa debbo
oon fu, waɗii ko woodi.
38 Ndelle, ɓaŋuɗo mo haɓɓani waɗii ko
woodi, mo ɓaŋaay mo haɓɓani du waɗii ko
ɓuri wooɗude.
39 Debbo ɓaŋaaɗo wo kaɓɓaaɗo sini gorum
ina heddii na wuuri. Ammaa si gorum oon
yawtii, ina waawi ɓaŋeede mo yiɗi. De sanaa
tawee wo jokkuɗo laawol Joomiraaɗo.
40 Ɗum le, si o heddake e ngortaalaaku fu,
ndeen o ɓurata ɓernde welnde. Ɗum woni
miilo am, de miɗo miiloo ko kollammi on
ɗuum yuurii e Ruuhu Laamɗo.

8

Haala teewu cakkanaangu tooruuji

1 Joonin en ndaaran kabaaru teewu
cakkanaangu tooruuji. Eɗen anndi «en
fuu eɗen ngoodi anndal». Anndal le,
waddan mawninkinaare. Wo njinngu
semmbinɗinta goonɗinɓe.
2 Neɗɗo fuu miiliiɗo na jogii anndal, an-
ndaa tafon no haani anndirde.
3 Ammaa neɗɗo fuu jiɗɗo Laamɗo,
Laamɗo ina anndi ɗum.
4 Ndelle e dow nyaamugol teewu
cakkanaangu tooruuji, eɗen anndi «tooru
fuu ley adunaaru wanaa fay huunde». Eɗen
anndi du, «Laamɗo walaa si wanaa gooto
oon».
5 Yimɓe na mbi'a reweteeɓe ina ngoodi
dow kammu e dow leydi. Si goonga,
wi'eteeɓe «reweteeɓe» e «joomiraaɓe» na
keewi.
6 Ammaa to meeɗen, Laamɗo gooto tan
woodi, Baabiiwo taguɗo huunde fuu mo
mbuuranɗen oon. Woodi du, Joomiraaɗo
gooto tan woodi, Iisaa Almasiihu mo
huunde fuu laatorii saabe muuɗum,
kokkoowo en nguurndam oon.
7 Ammaa wanaa yimɓe fuu paami ɗum.
Woɓɓe woownooɓe rewude tooruuji, faa
hannden si ɓe nyaamii teewu cakkanaangu
tooruuji fu, ɓe miiloto wo tooruuji jaati
njeyi teewu nguun. Ndeen ɓerɗe maɓɓe
pelan ɓe, mbona, sabo na lokkiɗi.
8 De nyaamdu kaa ɓattintaa en Laamɗo.
Si en nyaamii, ɓeydantaa en faa'e. Si en
nyaamaay du, ɓuytantaa en faa'e.
9 Goonga, on kokkaama laawol faa
mbaawon nyaamude huunde fuu. Ammaa
kakkilee taa laawol ngool liɓa ɓe tabitaay e
ley goonɗinal ɓeen.
10 Sabo aan bi'eteeɗo jom anndal, si
lokkaajo yi'ii ma aɗa nyaama ley suudu
tooru fu, wanaa ɗum suusinan ɓernde mum
faa nyaama teewu cakkanaangu tooruuji
kam du naa?
11 Hono noon, sakiike men lokkaajo mo
Almasiihu maayani oon, halkirta saabe an-
ndal maa ngaal.

12 Si on ngaɗii sakiraaɓe ɓe tabitaay e ley
goondinal ɓeen hakke, si on nawnii ɓerɗe
maɓɓe fu, on luttii Almasiihu.
13 Ndelle, si tawii nyaamude teewu ina
liɓa sakiike am fu, mi nyaamataa ngu katin
abada, taa mi liɓa sakiike am.

9

Haala ko nulaaɗo haani waɗaneede

1 Mi jeyaa hoore am naa? Mi laataaki
nulaaɗo naa? Mi yi'aay Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa naa? Wanaa saabe ko ngollanmi
Joomiraaɗo ɗuum ngoondinirɗon naa?
2 Fay si to woɓɓe mi wanaa nulaaɗo,
to mooɗon kaa wo mi nulaaɗo, sabo ko
ngoondinɗon Iisaa ɗuum ina seedoo faa
laaɓi Joomiraaɗo nuli kam.
3 Inan ko njaabotoomi felooɓe kam ɓeen:
4 wanaa miɗen njeyi heɓude nyaamdu e
njaram ley golle amin naa?
5 Wanaa miɗen njeyi yaadude e debbo
goondinɗo hono no nulaaɓe woɓɓe ɓeen
naa? Hono no minyiraaɓe Joomiraaɗo ɓeen
ni, e no Piyeer?
6 Naa wo miin e Barnabas tan ngoni nu-
laaɓe jeyuɓe gollude faa mbuura?
7 Moy e mooɗon yi'i sordaasi joɓoowo
hoore muuɗum? Moy woni demoowo mo
nyaamataa ko tayi e ngesa muuɗum? Moy
woni duroowo mo yarataa kosam kulle
muuɗum?
8 Ko kaalammi ɗuum, wanaa miilooji
yimɓe tan. Tawreeta du haalii dow majjum.
9 Inan ko winndaa e Tawreeta Muusaa:
«Taa haɓɓu hunnduko ngaari wakkati ndi
yaaɓata gawri faa sokkoo.»* Ko Laamɗo
taykii ɗo wo ga'i jaaɓooji naa?
10 Wanaa wo saabe meeɗen o haaldata
ɗo naa? Sikke walaa, wo enen mbin-
ndanaa konngol ngol, sabo demoowo e
cokkoowo fuu ina ngollira jikke heɓude
ngeɗu muɓɓen.
11 Min aawii e mooɗon barkeeji Ruuhu.
Si min tayii e mooɗon barkeeji adunaaru,
yalla iɗum laatanii on huunde mawnde
naa?
12 Si woɓɓe na kaandi heɓude barke e
juuɗe mooɗon, wanaa minen ɓuri haanude
heɓude naa?

Ammaa e ɗum fuu, min nawtoraaki laa-
wol ngol. Miɗen munya huunde fuu taa min
kaɗa Kabaaru Lobbo haala Almasiihu oon
yaade yeeso.
13 Yalla on anndaa gollooɓe e ley suudu
dewal mawndu ɓeen ina mbuurdi e kulle
ɗe yimɓe kokkata suudu nduun ɗeen naa?
Yalla on anndaa halfinaaɓe golle hirsirde
ɓeen ina keɓa ngeɗu muɓɓen e mayre naa?
14 Hono noon du, Joomiraaɗo yamirii
waajotooɓe Kabaaru Lobbo ɓeen mbuurda
e Kabaaru Lobbo oon.
15 De miin kaa, mi nawtoraaki fay gootel
e kulle ɗeen. Ko mbinndammi e mooɗon
joonin du, wanaa faa mi heɓa huunde.
Maayde ɓurani kam diina nyaagaade hu-
unde! Mi jaɓataa fay gooto itta mantagol am
e majjum.
16 Sabo waajaade Kabaaru Lobbo oon
manataa kam, iɗum tilsani kam. Bone
woodanii kam si mi waajaaki Kabaaru
Lobbo oon!
17 Sini miɗo gollannoo ɗum saabe muuyɗe
am fu, ndeen kaa mi heɓanno njobdi. De si
goonga, laatake tilay ngollirammi ɗum, wo
gollal ngal kalfinaami.
18 Ndelle ɗume woni njobdi am? Njobdi
am woni heɓude waajaade Kabaaru Lobbo
ɓolum, tawee du mi filataako heɓude ko
baajotooɗo Kabaaru Lobbo foti heɓude.
19 Sabo fay si mi dimo mo fay gooto
dawrantaa, mi waɗii hoore am maccuɗo
yimɓe fuu, yalla miɗo heɓa ko ɓuri heewude
e muɓɓen.
20 Hakkunde Alhuudiyankooɓe, mi waɗii
hoore am Alhuudiyanke, faa mi heɓa
ɗum'en. Hakkunde jokkuɓe Tawreeta
Muusaa, mi waɗii hoore am jokkuɗo
Tawreeta Muusaa, faa mi heɓa ɗum'en, fay
si wanaa tilay mi jokka jamirooje ɗeen.
21 Hakkunde yimɓe ɓe ngalaa e Tawreeta
Muusaa ɓeen, mi waɗii hoore am hono mo
walaa e Tawreeta oon, faa mi heɓa ɗum'en.
Mi wi'aay mi jokkataa jamirooje Laamɗo
ɗeen, sabo ley yamiroore Almasiihu ngon-
umi.
22 E ley lokkaaɓe, mi waɗii hoore am mi
lokkaajo, faa mi heɓa ɗum'en. Walaa fuu
no mi waɗaay hoore am saabe yimɓe fuu,
faa mi hisina woɓɓe muɓɓen no waawi laa-
toraade fuu.
23 Miɗo waɗa ɗum fuu saabe Kabaaru
Lobbo oon, faa mi heɓa barke muuɗum.
24 Yalla on anndaa ley doggudu wo yimɓe
heewɓe ndoggata, de gooto tan heɓata
mbarjaari? Ndelle, ndoggee faa keɓon.
25 Segilantooɓe daɗundurde fuu eeltan
ɓalli muɓɓen eeltugol cattungol. Kamɓe, iɓe
ngaɗira noon faa ɓe keɓa mbarjaari ndi du-
umataako. Enen le, wo faa keɓen mbarjaari
nduumotoondi.
26 Ndelle miin le, mi doggataa hono jiilto-
tooɗo mo anndaa ko dogganta. Mi nanndaa
du hono culkotooɗo ɓolum.
27 Ammaa miɗo ekintina ɓanndu am no
naawiri faa mi dawrana ndu, taa mi waajoo
woɓɓe Kabaaru Lobbo, de miin e hoore am
mi laatoo mo heɓaay.

* **9:9** Fillitagol Tawreeta 25.4.

10

Haala hakkilde faa taa boɓɓoo

1 Sakiraaɓe, mi yiɗaa ndullon ko
hewtinoo maamiraaɓe meeɗen e jamaanu
Muusaa ɗuum. Ɗe fuu iɓe ngonnoo ley
ruulde, ɓe fuu ɓe peyyitiino maayo manngo.
2 E ley ruulde ndeen e maayo ngoon,
ɓe fuu ɓe keɓii lootagal batisima laatiiɓe
jokkuɓe Muusaa.
3 Katin du ɓe fuu ɓe nyaamdii nyaamdu
wooturu yuurundu to Laamɗo.
4 Ɓe fuu ɓe njardii njaram ngootam
yuuruɗam to Laamɗo. Si goonga, iɓe
njarannoo ɗam e tefaare Laamɗo yaadoore
e maɓɓe. Tefaare ndeen woni Almasiihu.
5 Ammaa ko ɓuri heewude e maɓɓe, mbe-
laay Laamɗo. Ɗum waɗi de ɓe maayi, ɓalli
maɓɓe cankitaa ley ladde ndeen.

6 Kulle ɗeen laatanii en misaalu*, taa
njokken muuyɗe terɗe bonɗe hono maɓɓe
ni.
7 Taa laatee rewooɓe tooruuji hono no
woɓɓe maɓɓe ngaɗiri ni, hono no winndi-
raa: «Yimɓe ɓeen njooɗii ina nyaama ina
njara, de ummii ina pija.»†
8 Taa naaten e fijirde hono no woɓɓe
maɓɓe naatiri. Ko ɗum waɗi, yimɓe maɓɓe
ujunaaje noogay e tato maayi nyannde
wootere.
9 Taa ndaartindoɗen Almasiihu hono no
woɓɓe maɓɓe ngaɗi ni. Ko ɗum waɗi, bolle
kalki ɗum'en.
10 Taa ŋormee hono no woɓɓe maɓɓe ni. Ko
ɗum waɗi, maleyka baroowo oon halkii ɓe.
11 Kulle ɗeen fuu kewtake ɓe faa laatanoo
en misaalu. Ɗum winndaama faa ɗum tin-
dina en, enen wonɓe e cakitte jamaanuuji
ɓeen.
12 Ɗum le, miiliiɗo ina darii fuu, hakkila
taa boɓɓoo.
13 Walaa torra ndaartintooɗo on mo hew-
tataa ɓii-Aadama fuu. Wooɗi, Laamɗo wo
koolniiɗo, accataa ndaartindeɗon ko ɓuri
semmbe mon. Ley ndaartindaare ndeen o
hokkan on laawol no mburtoroɗon nde faa
mbaawon munyande nde.
14 Saabe ɗuum, sakiraaɓe am horsuɓe,
mboɗɗee dewal tooruuji.
15 Miɗo haalana on hono wo on jom'en
hakkillo ni. Ndelle caree onon e ko'e mon
ko mbi'ammi ɗuum.
16 Horde-loonde hiraande seniinde nde
njetteten Laamɗo saabe muuɗum ndeen, si
en njarii nde, en kawtii yiiyam Almasiihu
ɗaam. Buuru mo tayeten oon, si en nyaamii
ɗum, en kawtii ɓanndu Almasiihu nduun.
17 Caggal buuru oon wo gooto, enen
du, enen e heewude fuu, wo en ɓanndu
wooturu, sabo eɗen njogii ngeɗu e buuru
gooto oon.
18 Taykee lenyol Israa'iila ngool: yimɓe
maɓɓe nyaamooɓe kirsamaaji ɓeen laatake
gootum e ley teddingol Laamɗo gaɗanaaɗo
hirsirde oon.
19 Mi wi'ataa teewu cakkanaangu tooru-
uji nguun wo huunde dagiinde hono noon.
Mi wi'ataa du, tooruuji ɗiin, won ko ngoni.
20 Ko njiɗumi wiide dey, kirsamaaji
ɗi yimɓe ɓeen cakkata ɗiin, wo ginnaaji
cakkantee, wanaa Laamɗo. Mi yiɗaa
laatoɗon hawtuɓe e ginnaaji.
21 On mbaawaa yardude horde Joomi-
raaɗo ndeen de njardon katin horde gin-
naaji. On mbaawaa nyaamude e le'al Joomi-
raaɗo ngaal de nyaamron katin e le'al gin-
naaji ɗiin.
22 Naa umminde tikkere Joomiraaɗo
kiroowo oon njiɗuɗen naa? Yalla en miilii
eɗen ɓuri mo semmbe naa?

No neɗɗo jeyi worrude ley ndimaaku

23 Mbiiɗon: «Huunde fuu ina dagii.» Ayyo,
ammaa wanaa fuu nafata. Si goonga, «hu-
unde fuu ina dagii», ammaa wanaa huunde
fuu semmbinta goonɗinal woɓɓe.
24 Taa fay gooto filoo ko nafata hoore
muuɗum tan, ammaa filoo ko nafata woɓɓe.
25 Teewu cootteteengu luumo fuu, oɗon
mbaawi nyaamirde ɗum ɓerɗe ɗe pelataa
on tawa on yamaay yalla wo ɗum teewu
cakkanaangu tooruuji naa wanaa.
26 Sabo «leydi e ko woni e mayri fuu wo
Joomiraaɗo jeyi.»‡
27 Si neɗɗo mo goonɗinaay noddii on faa
nyaamdon, de on njaɓii nootaade fu, nyaa-
mon ko kokkaɗon fuu, tawa ɓerɗe mon
pelataa on.
28 Ammaa si goɗɗo wi'ii on: «Ɗum wo
ko sakkanaa tooruuji», ndeen kaa, taa
nyaamee ɗum, saabe biiɗo noon oon e saabe
miiloo ɓernde mum feloore ɗum.
29 Ko kaalammi haala miiloo ɓernde
ɗuum, wanaa saabe ɓerɗe mooɗon onon,
wo saabe ɓernde biiɗo noon oon.
Sabo si goonga, walaa ko ɓernde neɗɗo
goɗɗo saroo ndimaaku am.
30 Si miɗo yetta Laamɗo e dow ko nyaa-
mammi, ko waɗi de miɗo mbonkee saabe
nyaamdu ndu njettirmi Laamɗo nduun?
31 Ndelle, si oɗon nyaama maa oɗon njara,
maa ko ngaɗoton fuu, ngaɗiree ɗum faa
Laamɗo teddinee.
32 Taa laatanee fay gooto fergere,
wanaa Alhuudiyankooɓe, wanaa yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe, wanaa kawrital
goonɗinɓe Laamɗo ngaal.
33 Ngolliree hono am ni. Miɗo filoo ko
welata yimɓe fuu e dow huunde fuu, tawee

* **10:6** Misaalu wo yeru maa nanndingol. † **10:7** Wurtagol 32.6. ‡ **10:26** Jabuura 24.1.

mi filaaki nafaa am miin tan. Wo ko nafata yimɓe heewɓe pilotoomi, faa ɓe kisinee.

11

1 Nyemmbitee kam hono no nyemmbiti-
rammi Almasiihu ni.

Haala dow suddugol hoore

2 Miɗo yetta on ko miccitiɗon kam e hu-
unde fuu, e ko njokkuɗon al'aadaaji ɗi kol-
lumi on ɗiin.
3 Ammaa, miɗo yiɗi paamon Almasi-
ihu woni hooreejo gorko fuu, gorko woni
hooreejo deekum, katin du Laamɗo woni
hooreejo Almasiihu.
4 Ndelle, si gorko na du'oo maa na haalda
konngol annabaaku de suddi hoorem fu,
huyfinii hooreejo muuɗum oon.
5 Ammaa si debbo na du'oo naa na haalda
annabaaku de suddaay hoore muuɗum fu,
huyfinii hooreejo muuɗum oon, sabo imo
wa'i hono wo o toytiiɗo ni.
6 Sabo dey, si debbo suddaay hoore
muuɗum, ina haani tayа sukundu mum
fuu. Ammaa tayude sukundu mum naa
toytude ndu ina semtina debbo. Ndelle na
haani sudda hoore muuɗum.
7 Taa gorko kaa sudda hoorem, sabo
gorko wo tagaadi Laamɗo, na holla darja
muuɗum. Debbo kaa wo darja gorko.
8 Sabo wanaa gorko ittaa e debbo, wo
debbo ittaa e gorko.
9 Katin du, wanaa gorko taganaa debbo,
wo debbo taganaa gorko.
10 Saabe ɗuum, e saabe nulaaɓe laamu fu,
ina tilsani debbo sudda hoore muuɗum.*
Ɗum laatanto ɗum maande holloore ina
woni ley hawju gorum.
11 Ammaa ɗum e laataade fuu, ley tagaadi
Joomiraaɗo, debbo ina haajaa gorko, gorko
du ina haajaa debbo.
12 Sabo no debbo yuuriri e gorko ni, hono
noon gorko du yuurirta e debbo, rimee. De
ɗuum fuu to Laamɗo ɗum yuuri.
13 Caree onon e ko'e mon: si debbo na
rewi Laamɗo tawi suddaay hoorem, yalla
na fonnditii naa?
14 Wanaa tagaadi ndiin e hoore muuɗum
ina faamina on sukundu juutundu ina sem-
tinii e gorko?
15 Ammaa debbo kaa, si na woodi
sukundu juutundu fu, wo darja muuɗum.
Sabo o hokkiraama sukundu juutundu faa
o sudda hoore makko.
16 De si goɗɗo yeddii ɗum de jokki
laawol gonngol fu, faama ɗum wanaa
al'aada amin, ɗum wanaa al'aada kawrite
goondinɓe Laamɗo ɗeen du.

Haala hiraande seniinde

17 Won ko njiɗumi haalande on joonin,
haala no kawritirton. Haala majjum mi
waawaa yettude on, sabo nde kawritinɗon
fu, wo ko boni ɓeydotoo, wanaa ko woodi.
18 Ko artii fuu, mi nanii si on kawritii fu,
luural ina woni hakkunde mooɗon. Miɗo
miila du wo ɗum goonga.
19 Ina tilsi pelle pelle ngaɗa hakkunde
mooɗon, faa hoolniiɓe jaati wonɓe e ley
mooɗon ɓeen annditee.
20 Nde kawritinɗon fu, wanaa nyaamude
hiraande Joomiraaɗo ndeen hawrunduri
on.
21 Sabo gooto mooɗon fuu henyoto
nyaama hiraande muuɗum. Woɓɓe
mooɗon ina njolba, woɓɓe mooɗon du ina
culoo.
22 Yalla on ngalaa cuuɗi ɗo kaanɗon nyaa-
mude e yarude naa? Naa wo on njawu
kawrital goondinɓe Laamɗo ngaal? Yalla
oɗon njiɗi huyfinde ɓe ngalaa faa'e ɓeen
naa? Ɗume mbi'ammi on? Mi yetta on naa?
Mi waawataa yettude on e ɗum.

Haala miccitagol hiraande seniinde arandeere

(Matta 26.26-29, Marku 14.22-25, Lukka 22.14-20)

23 Sabo miin, inan ko keɓumi e Joomi-
raaɗo de njottinmi on: ley jemma mo Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa jambaa oon, hooyi bu-
uru,
24 yetti Laamɗo, heli buuru oon, wi'i:
«Ɗum wo ɓanndu am hokkaandu saabe
mooɗon. Ngaɗon ɗum faa miccitoɗon kam.»
25 Hono nii du, nde ɓe tilinoo e hiraande
ndeen, o hooyi horde cabijam. O wi'i:
«Horde nde woni amaana keso tabintini-
raaɗo yiiyam am. Nde njaroton fuu, micc-
itoɗon kam.»
26 Sabo nde nyaamoton buuru oon e nde
njardoton horde cabijam ndeen fu, oɗon
kaala haala maayde Joomiraaɗo faa ɗo
wartowi.
27 Ndelle, neɗɗo fuu nyaamirɗo buuru
Joomiraaɗo no fotiraay, yardi horde makko
no fotiraay, waɗii hakke e ɓanndu Joomi-
raaɗo nduun e yiiyam makko ɗaam fuu.
28 Ndelle, mono fuu taykoo hoore
muuɗum fadde muuɗum nyaamude buuru
oon naa yardude horde ndeen.
29 Sabo neɗɗo fuu nyaamuɗo buuru oon,
yardi horde ndeen, de miilaaki wo ɗum
ɓanndu Joomiraaɗo nduun fu, fooɗanan
hoore muuɗum sariya no nyaamiri e no
yariri noon.
30 Ɗum waɗi de nyawɓe e lokkaaɓe ina
keewi e mooɗon, woɓɓe mooɗon du njawtii.
31 Sini en taykotono ko'e meeɗen, en
carataakeno.

* **11:10** Woɓɓe ina paamira fuɗɗoode aayaare nde hono nii: Saabe ɗuum, e saabe maleyka'en. Ley Geresankoore, nulaaɓe e maleyka'en, fuu wo innde wootere.

32 Ammaa Joomiraaɗo ina saroo en faa
dartina en, taa njukkodeɗen e adunaaru
ndu.
33 Ndelle sakiraaɓe am, si oɗon kawrita
faa nyaamdon hiraande Joomiraaɗo ndeen,
mono fuu njaɓɓoo banndum.
34 Si goɗɗo yolbii fu, sanaa nyaama to
suudu muuɗum. Ndeen kawrite mooɗon
laatantaako on jukkungo.
Woodi, ko heddii ɗuum mi biltan ɗum si
mi warii.

12

Haala dokke Ruuhu Ceniiɗo

1 Joonin en ndaaran kabaaru dokke Ru-
uhu Ceniiɗo. Sakiraaɓe, mi yiɗaa tawee on
paamaay.
2 Nde on ngoondinaayno Joomiraaɗo
ndeen, oɗon anndi tooruuji muumdi ɗiin
na ɗowa on, na majjina on.
3 Saabe ɗuum miɗo yiɗi paamon: fay
gooto waawaa wi'ude «Iisaa wo kuɗaaɗo»
si Ruuhu Laamɗo ina woni e muuɗum.
Katin du fay gooto waawaa wi'ude «Iisaa
wo Joomiraaɗo» si Ruuhu Ceniiɗo walaa e
muuɗum.
4 Dokke ɗe Ruuhu Ceniiɗo hokkata en
ɗeen ina ceedi sifa, de Ruuhu oon wo gooto.
5 Golleeji ballooji kawrital ɗiin ina ceedi
sifa, de Joomiraaɗo oon wo gooto.
6 Ko golleeji ɗiin ndimata ina seedi sifa,
ammaa Laamɗo gooto oon kam gollata ɗi
fuu ley yimɓe ɓeen fuu.
7 Mono fuu hokkaama dokkal
ɓanginoowal Ruuhu faa ngal nafa kawrital
fuu.
8 Imo hokka ooɗo haala hakkilanteeha, o
hokka ooto haala kebbinaaka anndal.
9 Kanko Ruuhu gooto oon hokkata
ooɗo goondinal luggungal, ooto dannude
nyawɓe.
10 O hokka ooɗo waɗude kaayeefiiji, ooto
haaldude annabaaku. O hokka ooɗo sen-
ndude ko yuuri e Ruuhu e ko yuuri e ginnaaji,
ooto haalude ɗemle ɗe anndaaka. O hokka
goɗɗo du fiirtude ɗemle ɗeen.
11 Wo Ruuhu gooto oon gollata ɗum fuu.
Wo kam feccata, de hokka mono fuu dokkal
ngal muuyi.

No kawrital nanndiri e terɗe neɗɗo

12 Woodi ɓanndu du wo wooturu, de na
jogii terɗe keewɗe. Fay si terɗe ɓanndu na
keewi, ɓanndu kaa wo wooturu. Hono noon
ɓanndu Almasiihu du worri.
13 Sabo en fuu en mbatisiraama Ruuhu
gooto faa laatoɗen ɓanndu wooturu, yalla
wo en Alhuudiyankooɓe naa en nganaa,
yalla wo en rimɓe naa en riimayɓe. Katin du
en fuu en njarnaama Ruuhu gooto oon.
14 Ɓanndu wanaa tergal gootal, wo terɗe
keewɗe.
15 Si koyngal wi'ii: «Caggal mi wanaa jun-
ngo, mi jeyaaka e ɓanndu», ɗum haɗataa
ngal jeyeede e ɓanndu.
16 Naa si nowru wi'ii: «Caggal mi wanaa
yitere, mi jeyaaka e ɓanndu», ɗum haɗataa
ndu jeyeede e ɓanndu.
17 Si terɗe ɗeen fuu wo gite, noy neɗɗo oon
nanirta? Naa si ɗe fuu wo ɗe noppi, noy
neɗɗo oon maatirta ko uurata e ko luuɓata?
18 Ammaa, Laamɗo hawrundurii terɗe
ɗeen fuu e ɓanndu wooturu hono no
muuyiri ni.
19 Si tergal gootal tan woodunoo, ɗum kaa
laatataako ɓanndu.
20 Ndelle, terɗe ɗeen ina keewi, de ɓanndu
nduun wo wooturu.
21 Yitere waawaa wi'ude junngo: «Mi haa-
jaaka ma.» Hoore du waawaa wi'ude koyɗe:
«Mi haajaaka on.»
22 Ammaa, terɗe ɓanndu nanndude e
ɓurɗe lokkiɗinde, ɗeen ngoni ɗe kaajaɗen
sanne.
23 Terɗe ndaardeteeɗe wo kuyfuɗe, ɗeen
ɓurɗen teddinde. Ɓurɗe semtinaade, ɗeen
ɓurɗen haybude.
24 De terɗe meeɗen goɗɗe ɓurɗe teddeen-
gal ɗeen kaajaaka waɗeede noon. Laamɗo
hawrunduri terɗe fuu, hokki terɗe lokkaaje
ɗeen teddeengal faa ɓuri ɗeya ɗeen.
25 O waɗii ɗum faa taa luural waɗa e
ɓanndu nduun, ammaa faa terɗe ɗeen fuu
kaybundura.
26 Si tawii tergal gootal naawii, keddiiɗe
ɗeen fuu naawdan e muuɗum. Si ter-
gal gootal teddinaama, keddiiɗe ɗeen fuu
mbeltodoto e muuɗum.
27 Woodi onon, wo on ɓanndu Almasiihu,
mono e mooɗon fuu wo tergal e ɓanndu
makko nduun.
28 Nii Laamɗo darniri kawrital goondinɓe
ngaal: ko artii fuu o joyyini nulaaɓe, o ɓeydi
katin haaldooɓe annabaaku, de o jokkin-
tini jannginooɓe. Caggal ɗuum, o joyyini
waɗooɓe kaayeefiiji e dannooɓe nyawɓe e
wallooɓe e ardotooɓe e haalooɓe ɗemle ɗe
anndaaka.
29 Yalla yimɓe fuu wo nulaaɓe naa? Yalla
ɓe fuu wo ɓe haaldooɓe annabaaku naa?
Ɓe fuu wo ɓe jannginooɓe naa? Ɓe fuu iɓe
ngaɗa kaayeefiiji naa?
30 Yalla yimɓe fuu kokkaa dannude
nyawɓe naa? Naa haalude ɗemle ɗe
anndaaka? Naa fiirtude ɗemle ɗeen naa?
Wanaa noon!
31 Woodi ndelle, tinnee, pooɗanee dokke
ɓurɗe heewude nafaa ɗeen.
Joonin le, mi hollan on laawol ɓurngol fuu
wooɗude ngol hono muuɗum walaa.

13

Haala njinngu

1 Si mi haalirii ɗemle yimɓe, fay ɗemle ma-
leyka'en, de njinngu walaa e am fu, wo mi
lennguru senyooru, naa wo mi duko jamɗe
gokkundurteeɗe tan.
2 Si miɗo woodi dokkal haaldude
annabaaku, de mi faama sirriiji fuu e annde
fuu, naa si mi tawraama goondinal faa mi
dirna baamle, si njinngu walaa e am fu, mi
wanaa fay huunde.
3 Si mi hokkii ko njogiimi fuu talkaaɓe
naa mi hokkitirii ɓanndu am duppee, de
njinngu walaa e am fu, ɗum nafataa kam
fay huunde.
4 Njinngu ina jogii munyal, ina jogii
moyyuki. Njinngu waldaa e kiram, man-
tataako, mawninkintaako.
5 Njinngu waɗataa ko semtinii, filataako
muuyɗe hoore muuɗum. Ngu yaawaa
ɓernude, ngu saawataa tikkere.
6 Njinngu seyortaako oonyaare, wo
goonga seyortoo.
7 Wakkati fuu njinngu ina sawrii, selataa
hoolaade, de na heɗoo Laamɗo ley huunde
fuu. Munyal muuɗum timmataa.
8 Njinngu saamataa abada. Haaldude
annabaaku timminte, ɗemle celan, anndal
du timminte.
9 Sabo anndal meeɗen ina nyaki, haala
annabaaku du ina nyaki.
10 Ammaa si ko hiɓɓi ɗuum warii fu, ko
nyaki ɗuum fuu faltoto.
11 Nde laatinoomi cukalel ndeen, miɗo
haaldannoo hono cukalel, miɗo miilotonoo
hono cukalel, miɗo yiirannoo du hono
cukalel. De ko laatiimi mawɗo ɗuum, mi
seedii e golle cukaaku.
12 Ko nji'eten joonin ɗuum laaɓaay, wo
hono yuurnaade daandorgal niɓɓungal ni.
Ammaa ley ko warata ɗuum en njiiran gite
men faa laaɓa. Ko anndumi joonin ɗuum
hiɓɓaay, ammaa wakkati waran nde an-
ndammi faa hiɓɓa, hono no Laamɗo anndiri
kam faa hiɓɓi ni.
13 Ndelle, kulle tati ngoni duumotooɗe:
goondinal e jikke e njinngu. De ko ɓuri
manngu hakkunde majje fuu wo njinngu.

14

Haala dokke Ruuhu Ceniiɗo

1 Ndelle, pooɗanoɗon njinngu no
mbaawruɗon fuu. Eelon du dokke Ruuhu
Ceniiɗo ɗeen. De ko ɓuri fuu, piloɗon
haaldude annabaaku.
2 Sabo kaaliroowo ɗemle ɗe anndaaka
wo Laamɗo haaldata, wanaa yimɓe. Si
goonga, fay gooto faamataa ko o haalata.
Imo haalda sirriiji ley kawtal Ruuhu.
3 Ammaa kaaloowo konngol annabaaku
oon, wo yimɓe haaldata, faa semmbina
goondinal muɓɓen, sellina ɓerɗe muɓɓen,
de feewtina ɗe.
4 Kaaliroowo ɗemle ɗe anndaaka, wo
hoore muuɗum nafata. Ammaa kaaldoowo
annabaaku, wo kawrital goondinɓe nafata.
5 Miɗo yidi kaaliron ɗemle ɗe anndaaka
on fuu, de ko ɓurani kam, kaaldon
annabaaku. Sabo kaaldoowo annabaaku
ɓuri kaaliroowo ɗemle ɗe anndaaka, si
wanaa tawa neɗɗo ina waawi fiirtude, faa
kawrital goondinɓe ngaal heɓa nafaa.
6 Ndelle sakiraaɓe, si mi warii to mooɗon
de miɗo haalirana on ɗemle ɗe anndaaka,
ɗume ɗum nafata on? Si haala am
waddanaay on ko Laamɗo ɓanginani
kam ɗuum, naa anndal, naa konngol
annabaaku, naa waaju fu, ɗum fuu ɗum
nafataa on.
7 Taykoɗen du fay ko walaa yonki hono
sereendu naa hoddu. Si munkariiji ɗiin
piyaaka faa laaɓi fu, noy annditirten ko
sereendu nduun fuufata naa ko hoddu
nduun hoɗata?
8 Naa si puufoowo luwal wolde fuufaay
faa laaɓi, moy segilantoo wolde ndeen?
9 Hono noon, onon du, si on njottinirii
kabaaru oon ɗemle ɗe anndaaka de ko
faaminii fuu walaa, noy paamirteɗon? On
paɗɗii haala mon ley henndu!
10 Ina woodi ɗemle keewɗe ley adunaaru.
De no ceediri fuu, walaa haala ka
nanataake.
11 Ammaa si neɗɗo haaldii e am ɗemngal*
ngal mi nanataa fu, mi laatanake ɗum
janano, kam du laatanake kam janano.
12 Hono noon, onon du e ley fooɗanagol
mooɗon dokke Ruuhu ɗeen, tinnoɗon
e heɓude dokke cemmbinooje kawrital
goondinɓe ngaal e semmbe mooɗon fuu.
13 Ndelle, kaaliroowo ɗemngal ngal an-
ndaaka fuu ŋaaroo Laamɗo waawude fiir-
tude ngal.
14 Sabo si miɗo waɗa du'aare e ɗemle ɗe
mi anndaa fu, goonga, yonki am ina woni e
du'aare, ammaa mi faamataa miin e hoore
am.
15 Ndelle, noy ngaɗammi? Mi waɗan
du'aare e yonki am, ammaa mi waɗan nde
e hakkillo am du. Mi yimiran yonki am,
ammaa mi yimiran hakkillo am du.
16 Si wanaa noon fu, si a yettirii Laamɗo
e ley yonki maa tan, noy tawaaɗo toon mo
woowaa ɗum waawirta wi'ude «Aamiina»
e yettugol maaɗa ngool? Sabo joomum
nanataa ko kaalataa ɗuum.
17 Fay si yettugol maa ngool ina wooɗi
sanne, ngol nafataa joomum fey.
18 Miɗo yetta Laamɗo, ko kaaldammi
ɗemle ɗe anndaaka faa ɓuri on on fuu.

* **14:11** Maanaa ɗemngal ɗo wo sii haala.

19 Ammaa e ley kawrital goondiinɓe,
haalude karfeeje joy paaminiiɗe faa jan-
ngina yimɓe, ɓurani kam haalirde karfeeje
ujunaaje sappo ɗemle ɗe anndaaka.
20 Sakiraaɓe, taa laatoɗon hono cukaloy
e ley hakkillooji mooɗon. Laatoɗon ɓe
ngalaa bonanda hono cukaloy, ammaa e ley
hakkillooji mon laatoɗon mawɓe.
21 Ina winndaa e Tawreeta:
«Nde kaaldowammi e yimɓe am,
wo e kunnduɗe yimɓe leyɗe goɗɗe,
wo e ɗemle jananɓe kaalirammi.
Ɗum fuu,
ɓe kettindantaako kam.»†
Wo noon Joomiraaɗo wi'i.
22 Hono noon, ɗemle ɗe anndaaka ɗeen
wo maande sariya ɗo ɓe ngoondiinaay,
ɗe nganaa maande ɗo yimɓe goondiinɓe.
Haaldude annabaaku du wo maande ɗo
goondiinɓe, wanaa ɗo ɓe ngoondiinaay.
23 Ndelle, si goondiinɓe fuu kawritii, ina
kaalda ɗemle ɗe anndaaka, de yimɓe ɓe
mboowaa ɗum naa yimɓe ɓe ngoondiinaay
ngarii fu, ɓe mbi'an wo on haaŋaaɓe.
24 Ammaa si gooto e yimɓe ɓeen warii, de
tawi yimɓe fuu ina kaalda annabaaku, ko o
nanata ɗuum fuu ina faamina mo hakkeeji
makko, ina saroo mo.
25 Ko suuɗii ley ɓernde makko ɓangan.
Ndeen o hippoto e leydi, o sujidana Laamɗo,
o wi'a: «Si goonga ni, Laamɗo ina wondi e
mooɗon.»

No kawrital goondiinɓe haani worrude

26 Ndelle sakiraaɓe, noy ngaɗoton? Si on
kawritii, de gooto mooɗon ina woodi jimol,
goɗɗo du ina janngina, goɗɗo ina woodi ko
Laamɗo ɓanginani ɗum, goɗɗo ina haala
ɗemngal ngal anndaaka, goɗɗo du na fi-
irta ngal, sanaa fuu waɗiree faa semmbina
kawrital goondiinɓe ngaal.
27 Si ɗemle ɗe anndaaka kaalirtee, taa
ɓura yimɓe ɗiɗo naa tato. Ɓeen du, sanaa ɓe
kaalira gooto gooto, de gooto mooɗon fiirta.
28 Ammaa si piirtoowo walaa, joomum
deyyinoo e ley kawrital ngaal, haalda e
Laamɗo e ley ɓernde muuɗum.
29 Haaldooɓe annabaaku du, ɗiɗo naa tato
tan kaala, de heddiiɓe ɓeen kiinya haala
maɓɓe kaan.
30 De si won ko Laamɗo ɓanginani gooto
e jooɗiiɓe ɓeen, kaaloowo arandeejo oon
deyyinoo.
31 Sabo on fuu, oɗon mbaawi haaldude
annabaaku gooto gooto, faa yimɓe fuu keɓa
paamal e ɓerɗe cellinaaɗe.
32 Haaldooɓe annabaaku ɓeen ina
mbaawi nanngitinde ko'e muɓɓen.
33 Si goonga, Laamɗo waɗataa ko jiiɓii.
Wo o Laamɗo gaddoowo jam.
No worri e kawrite seniiɓe ɗeen fuu,
34 sanaa rewɓe ndeyyinoo ley kawrite
ɗeen, sabo ɓe ngalaa laawol haalude ley
ɗoon. Ɓe ɗowtoroo no Tawreeta wi'iri noon.
35 Si tawii won ko ɓe njiɗi faamtindaade,
ɓe acca faa ɓe koota, ɓe yamowa jom'en
cuuɗi maɓɓe. Sabo konngol debbo nanee
ley kawrital ina semtinii.
36 Naa oɗon miiloo konngol Laamɗo ngool
to mooɗon yuuri naa? Wo onon tan keɓi ngol
naa?
37 Si neɗɗo ina miilii wo annabaajo maa
ina miilii wo jogiiɗo baawɗe Ruuhu Ceniiɗo,
ina haani anndiinde ko mbinndanammi
on ɗuum wo yamiroore Joomiraaɗo.
38 Mo anndiinaay ɗum fuu, Laamɗo anndi-
tataa ɗum.
39 Ndelle sakiraaɓe, pooɗanoɗon haal-
dude annabaaku, katin du taa kaɗon ɗemle
ɗe anndaaka haaleede.
40 Ammaa huunde fuu waɗiree no
haaniri, tawee fuu ina fonnditii.

15

Haala ummital Almasiihu

1 Sakiraaɓe, miɗo miccintina on Kabaaru
Lobbo mo mbaajinoomi on. On njaɓii ɗum,
oɗon keddii oɗon kaɓɓii e majjum.
2 Wo saabe Kabaaru oon kisinirteɗon, si
tawii on tiigorake mo no kaaldanmi on ni.
Si wanaa noon fu, goondinal mon laatoto
ɓolum.
3 Mi yottinanii on kabaaru mo keɓumi,
ɓurɗo huunde fuu oon. Ɗum woni: Al-
masiihu maayii saabe hakkeeji meeɗen, no
Binndi ɗiin mbiiri ni.
4 O wattaama ley saabeere. O iirtake e
nyalooma tataɓo, no Binndi ɗiin mbiiri ni.
5 O ɓanganii Piyeer. Caggal ɗuum, o
ɓangani taalibaaɓe sappo e ɗiɗo ɓeen.
6 Caggal ɗuum, o ɓangani ko ɓuri saki-
raaɓe keme njoyo ley wakkati gooto. Ko ɓuri
heewude e maɓɓe ina mbuuri faa joonin, de
woɓɓe maɓɓe paltake.
7 Jokkiti katin, o ɓangani Yaakuuba, de o
ɓangani nulaaɓe ɓeen fuu.
8 Sakitii, o ɓangani kam miin ga'uɗo hono
ɓinngel dimaangel gilla wakkati muuɗum
yottaaki ni.
9 Si goonga, miin ɓuri nulaaɓe ɓeen fuu
famɗude. Mi fotaay fay noddireede nu-
laaɗo, sabo mi torriino kawrital goondiinɓe
Laamɗo.
10 Joonin le, saabe moyyere Laamɗo
ndeen laatoriimi ko ngonumi ɗuum.
Moyyere nde o waɗani kam ndeen du
rimaay ɓolum. Si goonga, miin ɓuri nulaaɓe
ɓeen fuu gollude. De wanaa miin gollata,
wo moyyere Laamɗo wonnde e am ndeen
gollata.

† **14:21** Esaaya 28.11-12.

11 Ndelle nde wo miin, nde wo kamɓe, fuu
fotu. Wo ɗuum min fuu min mbaajotoo,
ɗuum du ngoondinɗon.

Haala ummital maayɓe

12 Woodi, miɗen mbaajoo Almasiihu iir-
take e maayde. Ndelle, noy woɓɓe moodon
mbiirata maayɓe ummitataako?
13 Sini ummital maayɓe walaa, Almasiihu
e hoore muuɗum ummitaaki.
14 De si Almasiihu ummitaaki, waaju
amin wo ɓolum, goondinal moodon du wo
ɓolal.
15 Woodi si maayɓe ummitataako du,
iɗum holla ko min ceedanii Laamɗo ɗuum
wo fewre. Sabo min mbi'ii Laamɗo um-
mintinii Almasiihu, de ɗum wanaa goonga
si maayɓe ummitataako.
16 Si maayɓe ummitataako, Almasiihu e
hoore muuɗum ummitaaki.
17 Si Almasiihu ummitaaki, goondinal
moodon wo ɓolal, odon ngoni ley hakkeeji
mon faa joonin.
18 Si wo noon du, maaynooɓe e ley
goondinal Iisaa Almasiihu ɓeen kalkii.
19 Si jikke meeɗen e Almasiihu wo ley
nguurndam meeɗen ɗo tan nafannoo, eɗen
ɓuri yimɓe fuu yurminaade.
20 Ammaa si goonga, Almasiihu ummint-
naama e maayde, laatake artiiɗo e ummito-
tooɓe.
21 Sabo no maayde yuurdi e neɗɗo gooto,
hono noon du ummital hakkunde maayɓe
yuurdi e neɗɗo gooto.
22 No yimɓe fuu maayirta saabe kawtal
muɓɓen e Aadama, hono noon du yimɓe
fuu ummintinirtee saabe kawtal muɓɓen e
Almasiihu.
23 Ammaa mono fuu e wakkati muuɗum
ummitotoo. Almasiihu woni arandeejo
oon. Ndeen si wartii fu, ɓe o jeyi ɓeen du
ummitoto.
24 Ndeen timmoode waran. Almasiihu
halkan kaanankaaku e baawɗe e semmbe
fuu, de hokkita Laamɗo Baabiiwo laamu.
25 Sabo ina tilsi Almasiihu laamoo faa nde
Laamɗo wadi mo o yaaɓa wayɓe mo ɓeen
fuu.
26 Ganyo cakitotoodo halkeede oon wo
maayde,
27 sabo ina winndaa: «Laamɗo wattii hu-
unde fuu ley koyɗe makko.»* Ammaa si
wi'aama «huunde fuu wattaama ley koyɗe
makko», na tannyoraa Laamɗo gaɗuɗo ɗum
oon kaa naataay.
28 Nde huunde fuu heedii ley baawɗe
Almasiihu Bajjo oon ndeen, kam e hoore
muuɗum heedan ley Laamɗo gaɗuɗo o
dawrana huunde fuu, faa Laamɗo laamoo
kala huunde fuu.

29 Woodi, ina woodi jaɓooɓe lootireede
lootagal batisima saabe maayɓe. Si tawii
maayɓe ummitataakono, ɗume wadi de
yimɓe ina mbatisiree saabe maɓɓe?
30 Minen e ko'e amin, ko wadi de miɗen
njardoo masiibaaji wakkati fuu faa miɗen
nesa maayde?
31 Sakiraaɓe, nyannde fuu miɗo nesa wa-
reede. Tannyoron wo ɗum goonga, hono
ko mantortoomi on yeeso Joomiraaɗo men
Iisaa Almasiihu ɗuum du laatorii goonga.
32 To Efeesu toon mi haɓaama wolde
sattunde, hono wo daabaaji ladde bondi
kaɓumi. Si mi goondinaayno ummint-
neede fu, ɗume ɗum nafata kam? Si maayɓe
ummitataakono fu, ngaɗen no wiiraa ni:
«Nyaamen, njaren, sabo jaango en maayan.»
33 Taa kiilon ko'e mon: «Yaadude e bonɓe
ina bonna needi lobbiri.»
34 Ngartiree hakkillooji mon e ko fon-
nditii, celon waɗude hakke. Sabo woɓɓe
moodon anndaa Laamɗo. Ko mbiirumi
noon wo faa cemton.
35 Ammaa hasii goɗɗo yaman: «Noy
maayɓe ummitortoo? Noy ɓalli muɓɓen
ngorrata?»
36 Aan pamaro hakkillo! Aawdi ndi
aawuɗaa fuu, sanaa waata, de sakitoo fuɗa.
37 Aawdi ndi aawuɗaa du, si wo gawri naa
wo aawdi feereeri, wo ndi wabbere tan. A
aawataa wullere ndeen e hoore muuɗum.
38 Caggal ɗuum, Laamɗo waɗata ndi sii
wullere nde muuyi, aawdi fuu e sii wullere
muuɗum.
39 Kulle jogiiɗe yonki du kawtaa terɗe:
ɓiɓɓe-Aadama e terɗe muɓɓen, daabaaji e
terɗe muɓɓen, pooli e terɗe muɓɓen, liyyi du
e terɗe muɓɓen.
40 Ina woodi ɓalli kammunkooji e ɓalli
leydinkooji. Kammunkooji ɗiin e darja
muɓɓen, leydinkooji ɗiin du e darja
muɓɓen.
41 Naange e jalbugol muuɗum, lewru
du e jalbugol muuɗum, koode e jalbugol
muɓɓen. Fay hakkunde koode ɗeen, jalbu-
gol muɓɓen ina seedi.

42 Ummital maayɓe du hono noon worri.
Ko iretee ɗuum ina nyola, ko ummitotoo
ɗuum nyolataa.
43 Ko iretee ɗuum ina lokkiɗi, ko umm-
itotoo ɗuum ina jogii teddeengal. Ko iretee
ɗuum ina lokkiɗi, ko ummitotoo ɗuum ina
jogii semmbe.
44 Ko iretee ɗuum wo terɗe leydinkooje,
ko ummitotoo ɗuum wo terɗe ruuhunkooje.
Terɗe leydinkooje ina ngoodi, ndelle terɗe
ruuhunkooje du ina ngoodi.
45 Ɗum wadi de na winndaa: «Neɗɗo
arandeejo oon, ɗum woni Aadama, laatake

* **15:27** Jabuura 8.7.

yonki mbuurki.» Aadama cakitiiɗo oon kaa
laatake Ruuhu kokkoowo nguurndam.
46 Wanaa ko jeyaa e Ruuhu ɗuum artii
warude. Wo ko jeyaa e leydi ɗuum artii, de
ko jeyaa e Ruuhu ɗuum jokki.
47 Neɗɗo arandeejo oon e sollaare leydi
tagiraa. Neɗɗo ɗiɗaɓo oon e kammu yuuri.
48 Yimɓe yuuruɓe e sollaare leydi ɓeen
ina ngorri hono Aadama yuuruɗo e sollaare
leydi oon. Yimɓe jeyaaɓe e kammu ɓeen ina
ngorri hono yuuruɗo dow kammu oon.
49 Hono no nanndirɗen e yuuruɗo e sol-
laare leydi oon ni, hono noon nanndirten e
yuuruɗo dow kammu oon du.
50 Sakiraaɓe, inan ko kaalammi ɗuum:
teewu e yiiyam mbaawaa naatude e laamu
Laamɗo. Katin du ko nyolata waawaa
heɓude ko nyolataa faa abada ɗuum.
51 Ndaar, miɗo ɓanginana on sirri:
wanaa en fuu maayata, ammaa en fuu en
mbaylitete.
52 Ɗum waɗan wakkati gooto, no
tamyaango yitere ni, si buututal cakito-
toongal fuufaama. Sabo buututal ngaal
fuufete, de maayɓe ɓeen ummodoo e ɓalli
ɗi nyolataa. Enen du, en mbaylitete.
53 Sabo si goonga, ina tilsi terɗe nyolooje
ɗeen ɓornoo ko nyolataa, maayooje ɗeen du
ɓornoo ko maayataa.
54 Si terɗe nyolooje ɗeen ɓornake ko ny-
olataa, maayooje ɗeen ɓornake ko maay-
ataa fu, ndeen konngol binndaangol ngol
tabitan: «Maayde jaalaama, moɗaama.»†
55 «Maayde, toy jaalagol maa woni?
Maayde, toy tooke maa ngoni?»‡
56 Tooke pooɗooje maayde wo hakke.
Hakke du hemrii baawɗe saabe jamirooje
Tawreeta.
57 Ammaa jettooje ngoodanii Laamɗo
kokkiroowo en jaalagol saabe Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu.
58 Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe, laatee
joottiiɓe ɓe ndimmbataako. Wakkati fuu
ɓeydon tinnaade e golle Joomiraaɗo, sabo
oɗon anndi ko ngolloton ley kawtal Joomi-
raaɗo ɗuum wanaa ɓolum.

16

Haala wallugol seniiɓe wonɓe ngalluure Urusaliima

1 Joonin en ndaaran kabaaru hawrundur-
gol ceede faa walla seniiɓe wonɓe Urusali-
ima ɓeen. Ngaɗon ko njamirmi kawrite
goondinɓe gonɗe leydi Galaatiya ɗeen.
2 Alan fuu, mono e mooɗon fuu itta ko
waawi, resa. Ndeen si mi warii, en pi-
lataako hawrundurde ɗum katin.
3 Nde ngarumi fu, mi hokkan ɓe cuɓiɗon
ɓeen ɓataakiiji kollooji on cuɓake ɓe, ɓe
njaara ballal mooɗon ngaal Urusaliima.
4 Si na foti ko mi yaha miin du, min
njaadan.

Haala anniyaaji Pool

5 Si mi feyyitii leydi Makedoniya fu, mi
waran to mooɗon, sabo toon ndewammi.
6 Hasii mi weeranan on seeɗa naa mi
dabban to mooɗon. Ndeen oɗon mbaawi
wallude kam faa mi yaha yeeso e jahaangal
am.
7 Sabo mi yiɗaa fantude to mooɗon joonin
de mi dilla law. Miɗo yiɗi ɓooyude to
mooɗon seeɗa si Joomiraaɗo jaɓii.
8 Ammaa mi ɓooyan ley Efeesu ga faa iidi
ɓenndal alkama hewta.
9 Sabo mi heɓii ɗo laawol manngol no mi
gollira gollal nafoowal. Woodi, wayɓe du na
keewi.
10 Si Timote warii to mooɗon fu,
njakkitoɗon ɗum faa wooɗa taa hula, sabo
wo Joomiraaɗo o gollanta hono am ni.
11 Ndelle, taa fay gooto yawa mo. Mballon
mo e laawol ngool faa o warta to am e jam.
Sabo miɗo heɗii mo, kanko e sakiraaɓe ɓeen.
12 Woodi, dow sakiike meeɗen Apolos, mi
nyaagake mo sanne o yaada e sakiraaɓe
ɓeen to mooɗon, de o muuyaay yahude
joonin. Si o heɓii laawol fu, o waran.

Baynundural

13 Kakkilon, ndaroɗon faa wooɗa ley
goondinal. Laatoɗon suusuɓe, ɓeydoroɗon
semmbe.
14 Ko ngaɗoton fuu, ngaɗiron ɗum njin-
ngu.
15 Oɗon anndi Estefaana e koreeji
muuɗum. Kam'en artii fuu goondinde ley
leydi Akaya. Iɓe tinnii e gollande seniiɓe
ɓeen. Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on sanne:
16 njarranee yimɓe wa'uɓe hono noon,
kam'en e gollidooɓe e muɓɓen, tinniiɓe e
gollal ngaal fuu.
17 Miɗo weltoroo garol Estefaana e Fortu-
naatu e Akayku ngool. Ɓe ngaɗanii kam ko
onon on mbaawaa waɗande kam saabe on
ngalaa ga.
18 Ɓe mbaaltinii hakkillo am, kam e
hakkillooji mooɗon fuu. Teddinee yimɓe
hono maɓɓe.
19 Kawrite goondinɓe gonɗe leydi Aasiya
ɗeen ina njowta on. Akila e deekum
Pirisilla e kawrital goondinɓe kawroowal
galle maɓɓe ngaal ina njowta on sanne e
innde Joomiraaɗo.
20 Sakiraaɓe ɓeen fuu ina njowta on.
Njowtunduron onon du e jowtaali ceniiɗi.

21 Inan jowtaango am ngo mbinndi-
rammi e junngo am: MIIN POOL.
22 Neɗɗo fuu mo yiɗaa Joomiraaɗo, kuddi
woodanii ɗum! Yaa Joomiraaɗo amin, war!

† **15:54** Esaaya 25.8. ‡ **15:55** Hoseya 13.14.

23 Wo hinney Joomiraaɓo meeɓen Iisaa
wondu e mooɓon.
24 Njinngu am ina woni e mooɓon on fuu
e ley kawtal meeɓen e Iisaa Almasiihu.

Ɓataaki Pool ɗiɗaɓi to Korintunkooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool e sakiike
meeɗen Timote. Miin Pool, mi nulaaɗo Iisaa
Almasiihu saabe muuyɗe Laamɗo. Miɗen
njowta kawrital Laamɗo gonngal Korintu e
seniiɓe wonɓe leydi Akaya fuu.
2 Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo
men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e
jam.

No Pool yettiri Laamɗo

3 Jettooje ngoodanii Laamɗo Baaba
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu. Oon
woni Baabiiwo jom yurmeende, Laamɗo
cellinoowo ɓerɗe e dow huunde fuu.
4 Imo sellina ɓerɗe men e ley torraaji men
fuu, faa enen du, mbaawen sellinde ɓerɗe
wonɓe e sii torraaji fuu no o sellinirta ɓerɗe
men ni.
5 Sabo no keɓirɗen torraaji saabe Almasi-
ihu faa keewi, noon du Almasiihu sellinirta
ɓerɗe meeɗen faa heewa.
6 Nde min torraa fuu, wo faa ɓerɗe
mooɗon cellinee, wooɗi du faa kisineɗon.
Nde ɓerɗe amin cellinaa du, wo faa ɓerɗe
mooɗon peewa, de keɓon munyal munyude
sii torraaji ɗi min torretee minen e ko'e
amin ɗiin.
7 Jikke amin e mooɗon ina selli, sabo
miɗen anndi ko kawtuɗon e amin torraaji
ɗuum, oɗon kawti e amin sellineede ɓerɗe
du.
8 Si goonga sakiraaɓe, min njiɗaa ndullon
torraaji kewtiiɗi min e leydi Aasiya. Tor-
raaji kewtiiɗi min toon ina paltii semmbe
amin sanne faa min miilaaki wuurude
katin.
9 Ley ɓerɗe amin, miɗen maatannoo wo
min saraaɓe sariya wareede. De ɗum
waɗirii faa taa min njowa jikke amin dow
ko'e amin, ammaa min njowa ɗe dow
Laamɗo ummintinoowo maayɓe oon.
10 Wo kam danni min e maayde ndeen,
kam dannata min yeeso du. Wo dow makko
min njowi jikke o dannan min katin.
11 Oɗon mballira min e majjum
du'aawuuji mon, onon du. Hono noon,
moyyere nde o waɗanta min saabe
du'aawuuji yimɓe heewɓe, waɗata faa
heewɓe njetta Laamɗo saabe amin du.

Haala ko haɗi Pool fantude Korintu'en

12 Inan ko min mantortoo: ɓerɗe amin
ina ceedanoo min min mbuurdii e goonga
e laaɓal ɓerɗe yuurungal to Laamɗo ley
adunaaru ndu, sakko hakkunde mooɗon.
Min ngaɗiraay ɗum hakkillooji ɓiɓɓe-
Aadama, ammaa wo e moyyere Laamɗo.
13 Sabo min mbinndantaa on faa'e si
wanaa ko njanngoton de paamon. Miɗo yiɗi
paamon faa laaɓa
14 ko puɗɗuɗon faamude joonin ɗuum.
Ndeen, nyannde Joomiraaɗo men Iisaa
wartowi fu, on mantorto min hono no
minen du min mantortoo on noon.
15 Saabe hoolaare ndeen, mi anniyakeno
warude to mooɗon arande faa ceyoɗon kile
ɗiɗi.
16 Ko njiɗunoomi dey, mi fanta to
mooɗon, mi yaha leydi Makedoniya, de mi
rewa to mooɗon katin nde ngartammi faa
mballon kam mi yaha leydi Yahuudiya.
17 Yalla nde mbi'ammi mi waran to
mooɗon ndeen, mi tinnaaki naa? Si
mi anniyake waɗude huunde, yalla
miɗo sikkitira hono no yimɓe adunaaru
anniyortoo, wi'ooɓe «ayyo» de wakkati
gooto puɗɗita wi'ude «a'aa» naa?
18 No tannyorɗen Laamɗo wo koolniiɗo
ni, hono noon konngol ngol min kaalani on
ngool wanaa ayyo e a'aa fuu nde wootere.
19 Sabo Iisaa Almasiihu Ɓii Laamɗo oon
wanaano ayyo e a'aa: wo ayyo tan woni
e makko. Kanko woni mo miin e Silas e
Timote min mbaajii kabaaru muuɗum to
mooɗon oon.
20 Goonga ni, amaanaaji Laamɗo fuu
tabitii e ley makko, laatii «ayyo». Ndelle wo
saabe makko de eɗen mbi'a «Aamiina» faa
Laamɗo teddinee.
21 Wooɗi, wo Laamɗo tabintinani min,
minen e mooɗon fuu, kawtal meeɗen e Al-
masiihu. Kanko suɓii en.
22 Katin kanko waɗi maande makko e
meeɗen, o watti Ruuhu makko e ɓerɗe
meeɗen laatoo maande laaɓinanoore en en
keɓan moyyereeji garooji.
23 Laamɗo na seedanoo kam, o jukkoo
kam si mi fewii: wo faa taa mi haɓa e
mooɗon waɗi de mi yeccaaki Korintu.
24 Min pilataako dawrande goondinal
mooɗon, de miɗen mballundura e mooɗon
faa ceyoɗon, tawa on ndarake no wooɗiri
ley goondinal.

2

1 Ɗum le, mi waɗii anniya mi yeccataako
to mooɗon, taa mi mettina ɓerɗe mon katin.
2 Sabo si mi mettinii ɓerɗe mon, moy
seynata kam si wanaa onon ɓe mettinanmi
ɓeen?
3 Ɗum waɗi mbinndumi no mbinndirmi
ni e ley ɓataaki am kiin. Mi yiɗaano warude
to mooɗon de haanuɓe seynude kam ɓeen
mettina ɓernde am. Miɗo tannyorani on,
nde ceyiimi fu, onon du on ceyoto.
4 Ɓillaare e ɓernde mettunde e gondi
keewɗi mbinndiranmi on. Ko mbinndumi
ɗuum wanaa faa mi mettinana on, ammaa

wo faa mi anndina on no njinngu am dow
moodon foti mawnude.

No Pool yaaforii toonyiidɔ

5 Si gooto moodon laatake sabaabu met-
torgal fu, wanaa miin o mettinani, wo on
fuu – naa woɓɓe moodon, taa mi faltoo
goonga.
6 Ko ɓurɓe heewude e moodon njukkii
neddo oon duum heyii.
7 Joonin kaa, ko ɓuri woodde dey:
njaafodon mo, cellinon ɓernde makko taa
mettorgal ɓernde jaaloo mo.
8 Ndelle, midɔ ŋaaroo on sanne tabintinon
njinngu moodon e makko.
9 Si goonga, wo saabe majjum mbinndi-
ranmi on, faa mi fonnda on, mi ndaara yalla
odon njokka haala am ley huunde fuu.
10 Mo njaafidon fuu, miin du mi yaafake
dum. Goonga ni, ko njaafiimi duum – si
ina woodi ko kaanumi yaafaade mo – mi
yaafake dum yeeso Almasiihu faa nafa on
11 taa Seydaani jamboo en, sabo eden an-
ndi anniyaaji muudum.

Haala saakugol anndal Almasiihu

12 Nde njahunoomi Torowas faa mi waa-
joo Kabaaru Lobbo haala Almasiihu fu, mi
tawii Joomiraado omtanii kam laawol gol-
lude toon.
13 Ammaa hakkillo am fukkaaki, sabo mi
tawaay toon sakiike am Tiitu. Woodi ndelle,
mbayniimi sakiraaɓe ɓeen, de ponndiimi
leydi Makedoniya.
14 Ammaa jettooje ngoodanii Laamdo
kokkoowo en jaalagol wakkati fuu saabe
kawtal meeden e Almasiihu. Laamdo hokkii
min saakude anndal Almasiihu nokku fuu
hono no uurdi mbelndi ni.
15 Sabo si goonga, wo min uurdi ndi Al-
masiihu sakkanta Laamdo. Uurngol ngool
yottake hisinteeɓe e halketeeɓe fuu.
16 To halketeeɓe ɓeen, wo min luumngol
maayde jaaroowol dum'en to maayde, am-
maa to hisinteeɓe ɓeen, wo min uurngol
nguurndam jaaroowol dum'en to nguurn-
dam.
Moy foti gollude gollal ngaal?
17 Min nganaa julortooɓe konngol
Laamdo hono no heewɓe ngadata. Ammaa
miden kaalda ɓerde laaɓude yeeso Laamdo.
Miden kaalda hono nulaaɓe muudum e ley
kawtal amin e Almasiihu.

3

Haala gollanooɓe amaana keso

1 Yalla min pudditii mantaade katin naa?
Naa miden kaajaa ɓataakiiji kollooji ko min
ngoni, maa yuurudi to moodon hono no
woɓɓe kaajiraa naa?
2 Wanaa. Onon jaati ngoni ɓataaki amin
mbinndaaki e ɓerde amin. Odon kolla
ko min ngoni, hono ɓataaki ki yimɓe fuu
mbaawi anndude e janngude.
3 Ina laaɓi, wo on ɓataaki Almasiihu saabe
golle amin. Ɓataaki kiin winndiraaka dawa,
wo Ruuhu Laamdo buurdo ki winndiraa. Ki
winndaaka dow alluuje kaaye, wo e ɓerde
yimɓe ki winndaa.
4 Miden mbi'a noon sabo miden ngoodi
hoolaare mawnde e Laamdo saabe Almasi-
ihu.
5 Min ngalaa baawde faa min ngada fay
huunde e semmbe amin. Baawde amin wo
to Laamdo yuuri.
6 Kam wadi min fotuɓe laataade gol-
lanooɓe amaana keso. Amaana oon
yowaaki dow jamirooje binndaade, wo dow
Ruuhu yowii. Sabo jamirooje binndaade
deen wo jaarooje to maayde, ammaa Ruuhu
oon na hokka nguurndam.
7 Jamirooje binndaade e alluuje kaaye,
jaarooje to maayde deen, ina ngoodunoo
darja faa Israa'iilankooɓe kunngii
ndaarude yeeso Muusaa saabe annoora
gondo e darja oon, fay si taweede darja oon
wo nyifoowo.
8 Ndelle, golle Ruuhu ɓuri darja oon,
haala fuu walaa!
9 Si ko foodata jukkungo duum ina
woodunoo darja, wanaa haala ko waddata
fonnditaare duum!
10 Goonga ni, darja arandeejo oon walaa
darja si fonndaama e darja gardo joonin mo
walaa ko nanndi oon.
11 Si ko nyifata duum waawii jogaade
darja, haala fuu walaa ko heddotoo duum
ɓurata darja oon sanne.
12 Ko jikke amin dow amaana keso oon
teeŋi sanne, duum wadi de miden kaalda
cuusal yeeso yimɓe.
13 Min ngadataa hono no Muusaa ni, gat-
tunoodo suddaare e yeeso muudum taa Is-
raa'iilankooɓe keddoo ina ndaara fay darja
nyifoowo oon faa timma.
14 Ammaa miilooji ɓerde maɓɓe ina
njoori. Sabo faa hannden nde ɓe njanngata
amaana kiiddo oon fu, suddaare ndeen
ina heddii e geese maɓɓe. Nde huncaaka
tafon, sabo wo ley kawtal Almasiihu tan
nde huncetee.
15 Goonga, faa warde hannden, si
Tawreeta Muusaa janngaama fu, suddaare
ndeen ina heddii ina suddi ɓerde maɓɓe.
16 Ammaa si neddo wartii to Joomiraado
fu, suddaare ndeen huncete e ɓernde
muudum.
17 Woodi, Joomiraado kam woni Ruuhu.
To Ruuhu Joomiraado woni fuu, doon ndi-
maaku du woni.
18 Enen ɓe geese muɓɓen cudditaa ɓeen
fuu, eden tiima darja Joomiraado hono ley
daandorgal, ina yaynana en. Imo waylita
en faa nannden e makko tagaadi, darja

makko ina ɓeydana en yahude yeeso. Ɗum woni golle Joomiraaɗo, laatiiɗo Ruuhu oon.

4

Haala jawdi ley looɗe

1 Laamɗo hokki min gollal ngaal saabe yurmeende muuɗum. Ndelle, min tampataa.

2 Min calake kulle cuuɗiiɗe cemtinooje. Min kiilataa yimɓe, min mbaylitataa konngol Laamɗo. Ko min ngaɗata dey, miɗen ɓangina goonga yeeso Laamɗo, faa mono fuu annditira e ɓernde mum fuu wo min goongalaaɓe.

3 De si Kabaaru Lobbo mo min mbaajii oon suuɗaama fu, wo halkooɓe tan o suuɗantee.

4 Been le, ɓe ngalaa goondinal, sabo Ibiliisa wumnii hakkillooji maɓɓe taa nji'a annoora Kabaaru Lobbo. Kabaaru oon na holla darja Almasiihu jogiiɗo tagaadi Laamɗo.

5 Sabo wanaa haala amin min mbaajotoo, ammaa wo haala Iisaa Almasiihu, Joomiraaɗo meeɗen oon min mbaajotoo. Ko min mbi'ata e dow ko'e amin tan, min maccuɓe mooɗon saabe makko.

6 Sabo Laamɗo wi'ii: «annoora yaynu e ley nimre.» Kam yaynini annoora muuɗum e ley ɓerɗe amin, faa anndina min darja muuɗum jaynoowo, gonɗo e yeeso Almasiihu.

7 Anndude darja oon laatanake min jawdi korsundi, ammaa miɗen njogorii ndi e ley amin hono no ley looɗe loope, faa anndee baawɗe mawɗe ɗe wo to Laamɗo yuuri, wanaa to amin.

8 Miɗen ɓillee e huunde fuu, ammaa min pusaay. Miɗen ngoni e wemmbere wakkati fuu, ammaa min tayaay jikke.

9 Miɗen torree, ammaa Laamɗo yoppaay min. Miɗen paɗɗee e leydi, ammaa min kalkaaka.

10 Wakkati fuu, maayde Iisaa ina woni e ɓalli amin, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e ley majji.

11 Si goonga, fay si miɗen mbuuri, miɗen nesa maayde wakkati fuu saabe Iisaa, faa nguurndam Iisaa du yi'ee e terɗe amin maayooje ɗeen.

12 Ndelle, maayde na golla ley amin, de nguurndam na golla ley mooɗon.

13 Ina winndaa: «Mi goondinii, ɗuum waɗi de mbaajiimi.»* Minen du min goondinirii hono noon, ɗuum waɗi de miɗen mbaajoo.

14 Sabo miɗen anndi iirtinɗo Joomiraaɗo meeɗen Iisaa e maayde oon iirtindinan min e Iisaa minen du, de wadda min yeeso muuɗum, minen e mooɗon fuu.

15 Ko hewti min fuu wo saabe mooɗon faa moyyere Laamɗo yottoo yimɓe heewɓe. Hono noon yimɓe heewɓe njettirta Laamɗo faa Laamɗo ɓeyda teddineede.

Haala teddeengal duumiingal

16 Ɗum waɗi de min tampataa. Fay si terɗe amin ɗeen na kalka, yonkiiji amin ɗiin ina keyɗintinee nyannde fuu.

17 Sabo torraaji ɗi min torretee ɗiin ina kuyfiti, ina paltoo law. De ɗi cegilanto min teddeengal manngal ngal timmataa, ɓurngal torraaji ɗiin abada.

18 Ndelle min taykataako ko yi'etee, wo ko yi'ataake min taykotoo. Sabo ko yi'etee ɗuum faltoto, ammaa ko yi'ataake ɗuum, heddoto faa abada.

5

Haala suudu wonndu dow kammu

1 Eɗen anndi si terɗe meeɗen laatiiɗe suudu leydiiru ndu koɗuɗen e muuɗum joonin nduun halkii fu, Laamɗo moyyinanii en suudu dow kammu ndu junngo waɗaay, heddotoondu faa abada.

2 Eɗen uuma ley adunaaru ɗo, sabo eɗen keppi naatude e ley suudu meeɗen dow kammu nduun, ɓornoroɗen ndu hono kaddungal kesal.

3 Goonga ni, si en ɓornake ndu fu, en laatataako yonkiiji ɗi ngalaa ɓalli.

4 Sabo ko ngonɗen ley suudu ndu tafon, eɗen uuma saabe tiiɗallaaji. Wooɗi, wanaa hono eɗen njiɗi laataade ɓortiiɓe, ammaa eɗen njiɗi ɓornaade ɓalli kesi dow kiiɗɗi, faa nguurndam moɗa ko halkata ley meeɗen.

5 Wo Laamɗo kam segilanii en ɗum, hokki en Ruuhu muuɗum laatoo maande laaɓinanoore en moyyereeji garooji.

6 Ndelle, eɗen njogii ɓerɗe pukkiiɗe wakkati fuu. Eɗen anndi sini eɗen keddii e ɓalli gondi ley adunaaru ɗiin, eɗen mboɗɗi to Joomiraaɗo tafon.

7 Sabo wo e goondinal mbuurdeten, wanaa e ko njiireten gite.

8 Ndelle eɗen njogii ɓerɗe pukkiiɗe, de ko ɓurani en ni, eggen e ɓalli ɗi faa njooɗoɗen to Joomiraaɗo.

9 Ammaa ko ɓurɗen filaade fu, wo waɗude ko welata mo, heddaade ley ɓanndu ndu naa wurtaade e mayru fuu gootum.

10 Sabo ina tilsi en fuu ndaroɗen yeeso Almasiihu faa careɗen, faa mono fuu heɓa mbarjaari golleeji muuɗum gaɗooji e ɓanndu ndu, nde wo ko wooɗi naa ko boni.

Haala dewral hakkunde yimɓe e Laamɗo

11 Ndelle, ko min anndi no Joomiraaɗo huldetee ɗuum, min piloto heɓude hakkillooji yimɓe. Laamɗo ina anndi min. Miɗo hoolii on onon du, on annditii min e ley miilooji ɓerɗe mooɗon.

* **4:13** Jabuura 116.10.

12 Min kaalantaa on kabaaru amin lobbo
katin. Ammaa miɗen piloo hokkude on
daliili no mantoroɗon min, faa keɓon ko
njaaboɗon mantortooɓe ko yi'etee tan,
wanaa ko woni ley ɓernde.
13 Si min njogoraama hono min haaŋaaɓe,
wo ɗum saabe Laamɗo. Si min njogoraama
min jom'en hakkillo du, wo ɗum saabe
moodon.
14 Njinngu Almasiihu na dawrana min,
sabo min tannyorii, gooto maayanii yimɓe
fuu, ndelle yimɓe fuu laatii maayɓe.
15 O maayanii yimɓe fuu, faa wuurɓe ɓeen
cela wuurande ko'e muɓɓen, ammaa mbu-
urana maayanɗo ɗum'en de iirtanii ɗum'en
oon.
16 Ndelle, gilla joonin, walaa fuu mo min
ndaardata hono no ɓiɓɓe-Aadama ndaar-
data woɓɓe. Fay si miɗen ndaardunoo Al-
masiihu hono no ɓiɓɓe-Aadama ndaardata
ɗum, min celii ndaardude ɗum noon.
17 Neɗɗo fuu kawtuɗo e Almasiihu, tagi-
taama tagu keso. Ko hiiɗɗi ɗuum faltake.
Ndaar, fuu heyɗintinaama!
18 Ɗum fuu to Laamɗo yuuri. Kam nuli
Almasiihu faa rewrintina en e muuɗum,
de halfini min golle rewrintinde yimɓe e
muuɗum.
19 Ɗum woni, Laamɗo wonnoo e ley Al-
masiihu faa rewrintina yimɓe adunaaru
e muuɗum. O hiisaaki hakkeeji muɓɓen
katin. O halfini min du kabaaru rewrintin-
gol ngool.
20 Woodi ndelle, min daraniiɓe Almasiihu,
ina nanndi hono Laamɗo ina haalda kun-
nduɗe amin faa nodda yimɓe to muuɗum.
Miɗen nyaagoo on e innde Almasiihu: ngar-
tee to Laamɗo!
21 Almasiihu waɗaay hakke abada. Am-
maa Laamɗo yowi hakkeeji meeɗen fuu
dow makko, faa kawtal meeɗen e Almasiihu
waɗa en fonnditiiɓe yeeso Laamɗo.

6

No Pool'en ngolliranta Laamɗo

1 Minen, saabe min gollidooɓe e Laamɗo,
miɗen nyaagoo on taa accon moyyere
Laamɗo nde keɓɗon ndeen laatanoo on
ɓolum.
2 Sabo o wi'ii:
«Wakkati lobbo kettindanimaami,
nyalaande kisindam mballumaami.»*
Ndaar, joonin jaati woni wakkati lobbo oon,
joonin woni nyalaande kisindam.
3 Min ngaɗataa fay huunde ko fergata
yimɓe, faa taa feloore tawee e golle amin.
4 Ammaa e huunde fuu, miɗen kolla min
gollanooɓe Laamɗo goongalaaɓe, ley tinni-
taare mawnde, ley torraaji, ley sayya, ley
ɓillaare,
5 ley piiɗe, ley kasu, ley muurtere, ley tam-
piri, ley rafi ɗoyngol, ley rafo.
6 Miɗen kolla min gollooɓe goongalaaɓe ley
laaɓal amin, ley anndal amin, ley munyal
amin, ley moyyuki amin. Miɗen ngoodi
Ruuhu Ceniiɗo, miɗen ngoodi njinngu ngu
waldaa e naafikaaku.
7 Miɗen kaala goonga, miɗen ngoodi
baawɗe Laamɗo. Juuɗe amin nane e
nyaame fuu na tiigii kaɓitirɗe fonnditaare.
8 Miɗen kolla min gollanooɓe Laamɗo ley
teddeengal e ley koyeendam, ley ko yimɓe
mbuykata min e ko njettata min, ley ko min
ndaardetee hono majjinooɓe tawee min
goongalaaɓe.
9 Miɗen kolla ɗum ley ko min ndaardetee
min anndaaka tawee min anndaaɓe, ley ko
min ndaardetee min maayooɓe, de inani
min, miɗen mbuuri. Miɗen ndaardee min
jukkaaɓe tawee min mbaraaka.
10 Miɗen ndaardee min suniiɓe tawee min
seyiiɓe wakkati fuu. Miɗen ndaardee min
talkaaɓe tawee miɗen ngaɗa heewɓe joomi-
raaɓe jawdi. Miɗen ndaardee min ngalaa
fay huunde tawee miɗen njogii huunde fuu.
11 Korintunkooɓe, min kaaldanii on
laaɓal reedu, min njaajinanii on ɓerɗe
amin.
12 Minen, min paaɗinanaay on ɓerɗe
amin, ammaa onon kaa on paaɗinanii min
ɓerɗe moodon.
13 Miɗo haalda e moodon hono wo on
ɓikkoy am: ngaɗanee min no min ngaɗirani
on - njaajinanee min ɓerɗe moodon!

No neɗɗo laatorii suudu Laamɗo buurɗo

14 Taa kaɓɓunduron e ɓe ngoondinaay.
Yalla ko fonnditii na waawi hawritinde e
ko oonyii naa? Yalla annoora na waawi
hawritinde e nimre naa?
15 Yalla Almasiihu na waawi hawritinde
e Ibiliisa naa? Yalla goondindo na waawi
hawritinde e mo goondinaay naa?
16 Yalla amaana ina woodi hakkunde su-
udu Laamɗo e tooruuji naa? Paamee, enen
ngoni suudu Laamɗo buurɗo oon. Sabo
Laamɗo wi'ii:
«Mi hoɗidan e maɓɓe,
mi yaada e maɓɓe,
mi laatoo Laamɗo maɓɓe,
kamɓe du, ɓe laatoo yimɓe am.»†
17 Ɗum waɗi de Joomiraaɗo wi'i:
«Yuwee hakkunde maɓɓe!
Ceedee e maɓɓe!
Taa meemee ko tuuni!
Ndeen, mi jaɓɓoto on.‡

* **6:2** Esaaya 49.8. † **6:16** Lewinkooɓe 26.11-12, Esekiyel 37.27. ‡ **6:17** Esaaya 52.11. § **6:18** 2 Samuwiila 7.14, Esaaya 43.6.

18 Mi laatanto on baaba,
onon du, on laatanto kam ɓiɓɓe worɓe e rewɓe.
Noon Joomiraaɗo jom baawɗe fuu wi'i.»§

7

1 Ndelle sakiraaɓe horsuɓe, saabe en
ngaɗanaama amaanaaji ɗiin fu, laaɓinen
ko'e meeɗen e ko tuuninta ɓalli men e yonki-
iji men fuu. Tabintinen senaare men e ley
kulol Laamɗo.

Haala mettorgal e seyo

2 Omtanee min ɓerɗe mooɗon! Min
toonyaaki fay gooto, min mbonnanaay fay
gooto, min nyaamaay jawdi fay gooto.
3 Mi haaldaay ɗum faa laatanoo on
jukkungo. Sabo mi haaliino gilla naanen:
ɓerɗe amin na korsini on sanne, faa
maayden naa mbuurden.
4 Miɗo hoolii on faa woodi. Miɗo man-
toroo on sanne. Ɓernde am sellinaama faa
heewi, miɗo heewi seyo du e ley torraaji
amin fuu.
5 Si goonga, fay nde min njottinoo leydi
Makedoniya ndeen, min powtinaaki fey.
Torraaji tan min nji'i. Miɗen ngondi e luural
yaasiyal, e kulol ley ɓerɗe.
6 Ammaa Laamɗo cellinoowo ɓerɗe
suniiɓe oon, sellinirii ɓerɗe amin e garol
Tiitu.
7 Wanaa garol makko tan sellini ɓerɗe
amin. Ko cellinɗon ɓernde makko ɗuum
sellinii hakkillooji amin. O haalanii min no
njiɗirɗon yi'ude kam sanne, e no cunoriɗon
ko waɗunoo, e no tinnoriɗon e jinngande
kam. Ɓum fuu ɓeydii seyo am.
8 Si ɓataaki am kiin mettiino on, mi mim-
sitataa ko mbinndumi ki. Goonga ni, miɗo
mimsitinnoo, sabo mi yi'ii ɓataaki kiin met-
tiino on, fay si wo haddi wakkati seeɗa tan.
9 Joonin kaa miɗo seyii, de wanaa saabe
ko mettaɗon ɗuum, ammaa ko mettaɗon de
tuubuɗon. Sabo mettorgal ngal maatuɗon
ngaal, iri maggal hawri e muuyɗe Laamɗo.
Hono noon, walaa ko min mbonnannoo on.
10 Sabo mettorgal kawroowal e muuyɗe
Laamɗo ina waɗa faa neɗɗo tuuba, de hisa,
mimsugol du fuu walaa e majjum. Ammaa
mettorgal adunaaru, wo maayde waɗata.
11 Ndaaree mettorgal kawroowal e
muuyɗe Laamɗo ngaal, ko waɗi e mooɗon:
ngal waɗii faa ciinuɗon, faa du piliɗon
laamnude ko'e mooɗon. Ngal waɗii faa
mettaɗon e ko boni, faa du kuluɗon. Ngal
waddanii on yeeweede kam, ngal waddanii
on tinnaare. Ngal wallii on jukkaade ko
boni. E huunde fuu on kollii oɗon laaɓi e
kabaaru oon.
12 Ndelle si mi winndanii on fu,
ɗum wanaa saabe toonyiiɗo, wanaa
saabe toonyaaɗo du. Ammaa wo faa
ɓanginaneɗon ciinal ngal njoganiɗon min
yeeso Laamɗo.
13 Ɓerɗe amin mbaaltorake saabe ma-
jjum.
Woodi, e dow waaltagol ɓerɗe amin du
min keɓii seyo. Goonga ni, Tiitu seynii min
sanne, sabo seyniraama ko mbaaltinɗon
ɓernde muuɗum.
14 Si mi mantorake on seeɗa yeeso makko
du, on cemtinaay kam. Ammaa no min
kaaldirani on goonga e huunde fuu ni, hono
noon ko min mantorii on yeeso Tiitu ɗuum
du laatorii goonga.
15 Njinngu ɓernde makko ina ɓeydoo nde
o miilotoo no ɗowtoraniɗon haala makko
on fuu, e no njaɓɓoriɗon mo kulol e diwngol.
16 Miɗo seyii ko mbaawumi hoolaade on
ley huunde fuu.

8

*Haala wallugol seniiɓe wonɓe Urusali-
ima*

1 Sakiraaɓe, miɗen njiɗi anndinde on
moyyere nde Laamɗo hokki kawrite
goonɗinɓe Iisaa gonɗe leydi Makedoniya
ɗeen.
2 Ɓe ndaartindoraama torraaji cattudi,
ammaa no seyo maɓɓe heewri noon wad-
danii ɓe hokkitirde ko heewi, fay si iɓe ngoni
e talkaaku cattungu.
3 Miɗo seedanoo ɓe: ɓe kokkitirii ko ɓe
mbaawi fuu, fay ko ɓuri baawɗe maɓɓe.
Yardaamuye ɓe kokkiri.
4 Ɓe eeli min sanne ɓe keɓa laawol ɓe
kawta e woɓɓe faa ɓe mballa seniiɓe wonɓe
Urusaliima.
5 Ɓe ngaɗii ko ɓuri miilo amin. Sabo ɓe
artii, ɓe kokki ko'e maɓɓe Joomiraaɗo, de
ɓe kokkiri min ko'e maɓɓe minen du saabe
muuyɗe Laamɗo.
6 Ɓum waɗi de min ŋaarii Tiitu walla
on njottinon dokkal ngaal no puɗɗirnoɗon
ngal ni.
7 On joomiraaɓe jawdi e huunde fuu –
goonɗinal e waaju e anndal, oɗon njogii
tinnaare dow huunde fuu, oɗon korsini min
du. Tinnoɗon faa ngaɗon kabaaru moyyere
ndeen faa wooɗa du.
8 Ko mbiimi ɗuum wanaa yamiroore. Am-
maa, miɗo haalana on tinnaare woɓɓe faa
hokka on laawol hollude njinngu mooɗon
ina selli.
9 Sabo oɗon anndi moyyere Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu: kam jom jawdi
oon, waɗii hoore muuɗum talkaajo saabe
mooɗon faa laatoroɗon joomiraaɓe jawdi
talkaaku muuɗum nguun.
10 Miɗo haalana on ko woni miilo am,
woodi wo ko nafata on du. Gilla rawanin
onon artii filaade wallude seniiɓe ɓeen,
onon artii fuɗɗude ballal ngaal du.

11 Joonin kaa, kiɓɓinee ɗum. No anniyiriɗon fiyude dabare oon ni, anniyorodon noon yottinde ɗum du. Kokkiron haddi baawɗe moodon.
12 Sabo si neddo anniyake waɗude moyyere fu, dokkal ngaal ina weli Laamɗo fodde baawɗe kokkoowo oon. Laamɗo yamataa neddo ko walaa.
13 Mi wi'aay naaton e ɓillaare faa ɓilliton woɓɓe ɓeen, de yimɓe fuu laatoo fotuɓe ni.
14 No tawraɗon joonin e keewal moodon ni, odon mbaawi wallude wonɓe ley baasal muɓɓen. Caggal joonin, si tawii onon odon ngoni ley baasal fu, kamɓe e keewal maɓɓe, iɓe mbaawi wallude on. Hono noon yimɓe potirta,
15 no winndiraa ni:
«Kawrundurɗo ko heewi oon faltaaki ko haajaa,
kawrundurɗo ko famɗi oon du nyakiraaka.»*

Kabaaru Tiitu e yaadiraaɓe muuɗum

16 Jettooje ngoodanii Laamɗo gattuɗo e ɓernde Tiitu tinnaare wallude on hono nde min njoganii on ndeen.
17 Wanaa saabe min nyaagake ɗum tan waɗi de jaɓi yahude to moodon. Wo tinnaare muuɗum waɗi de anniyii yahude to moodon.
18 Miɗen nulda mo, kanko e sakiike meeɗen jetteteeɗo e kawrite goondinɓe fuu saabe waajagol muuɗum Kabaaru Lobbo oon.
19 Wanaa ɗum tan, kawrite goondinɓe ɗeen cuɓii mo o yaada e amin, faa min njaara dokkal ngaal Urusaliima. Miɗen ndaranoo moyyere ndeen faa ɗum teddina Joomiraaɗo, ɗum holla anniya amin lobbo du.
20 Miɗen ngaɗa ko min mbaawi fuu taa min keɓa feloore e jawdi keewndi ndi min ndaranii ndiin.
21 Sabo miɗen piloo waɗude ko woodi, de wanaa yeeso Joomiraaɗo tan, ammaa yeeso yimɓe du.
22 Miɗen nula sakiike meeɗen goddo yaada e maɓɓe mo min taykitii tinnaare muuɗum wakkatiiji keewɗi e kulle keewɗe. Joonin o ɓuri tinnaade sanne e wallude saabe hoolaare mawnde nde o joganii on ndeen.
23 Tiitu du wo kawtuɗo e am, gollidoowo am saabe moodon. Sakiraaɓe meeɗen yaadiraaɓe makko ɓeen wo nulaaɓe kawrite goondinɓe ɗeen, Almasiihu na teddiniree saabe maɓɓe.
24 Woodi ndelle, kollee ɓe njinngu moodon. Hono nii laaɓinirton kawrite goondinɓe fuu miɗen njogii daliili mantoraade on.

9

No Laamɗo yiɗiri kokkiroowo seyo

1 Walaa ko mi winndana on dow wallugol seniiɓe wonɓe Urusaliima ɓeen.
2 Sabo miɗo anndi on muuyii wallude ɓe sanne. Mi mantorake on ɗum yeeso Makedoniyankooɓe, mbiimi ɓe onon yimɓe Akaya, on cegilake wallude gilla rawanin. Tinnaare moodon dow mballa oon umminii anniya ko ɓuri heewude e maɓɓe du.
3 De miɗo nela to moodon sakiraaɓe ɓeen taa ko min mantorii on ɗuum laatoo ɓolum, ammaa tawee odon cegilii hono no mbirumi ni.
4 Si wanaa noon fu, si yimɓe Makedoniya ngardii e amin to moodon de tawi on cegilanaaki wallude, min cemtan ko min koolii on, onon du on cemtan.
5 Ɗum le, ko nji'umi dey, ina tilsi mi ŋaaroo sakiraaɓe ɓeen artoo kam to moodon, ndaranoo ballal ngal aadiɗon waɗude ngaal. Ndeen si mi warii fu, mi tawan ingal hawriti, ngal laatii ballal yardaamuye ɓernde, tawee wanaa doole.
6 Inan ko njiɗumi paamon: aawuɗo seeɗa, seeɗa tayata. Aawuɗo ko heewi, ko heewi tayata.
7 Mono fuu hokka ko anniyii e ɓernde muuɗum, tawa wanaa e mettorgal, wanaa e doole. Sabo Laamɗo ina yiɗi kokkiroowo seyo.
8 Laamɗo ina waawi hebbinande on siyiiji moyyere fuu. Hono noon keɓiron ko heyata on wakkati fuu e ley huunde fuu, faa keddorodon ko heewi saabe gollal lobbal fuu.
9 Wo hono noon winndiraa:
«Imo saaka moyyere makko e ley talka'en,
gollal makko moyyungal duumoto faa abada.»*
10 Laamɗo ina hokka aawoowo aawdi, ina hokka yimɓe nyaamdu faa neemina ɗum'en du. Hono noon o hokkiran on aawdi keyoori on onon du. O funnan ndi faa ɗuuɗa. Ndeen moyyere moodon riman faa heewa.
11 Noon du keɓal mon ɓeydorto e huunde fuu, faa mbaawon hokkirde yardaamuye wakkati fuu. Ndeen heewɓe njettan Laamɗo saabe ballal mon ngal min njaaranta ɓe.
12 Sabo ballal ngaal, wanaa ngal humtanan haaju seniiɓe ɓeen tan, ammaa ingal waddana heewɓe yettude Laamɗo du.
13 Si ɓe ndaarii ballal moodon ngaal, ɓe teddinan Laamɗo saabe ɗowtaare moodon holloore seedaaku mon Kabaaru Lobbo haala Almasiihu. Ɓe teddinan mo du saabe ko peccirɗon barkeeji mon e yardaamuye faa kokkon ɓe, kamɓe e yimɓe fuu.
14 Ɓe kolliran korsa maɓɓe to moodon e du'aawuuji ɗi ɓe ndu'antoo on saabe

* **8:15** Wurtagol 16.18. * **9:9** Jabuura 112.9.

moyyere mawnde nde Laamɗo waɗani on ndeen.
15 Jettooje ngoodanii Laamɗo saabe dokkal muuɗum ngal waawaa sifeede!

10

No Pool jaaborii feluɓe ɗum

1 Miin Pool, bi'eteeɗo wo lokkaajo si miɗo woni hakkunde mooɗon de wo cuusuɗo si na woddii on oon, miɗo waajoroo on heese e moyyuki Almasiihu,
2 miɗo nyaagoo on: taa ngaɗee faa mi suusa hollude on semmbe nde ngarumi to mooɗon. Sabo miɗo heɗii faa mi holla woɓɓe semmbe am, wi'ooɓe miɗen ngollana muuyɗe tomottaaku ɓeen.
3 Goonga, min ɓiɓɓe-Aadama tan, ammaa no min kaɓirtee ni wanaa no ɓiɓɓe-Aadama kaɓirtee.
4 Sabo kaɓitirɗe ɗe min kaɓirtee ɗeen nganaa ɗe ɓii-Aadama. Ɓaawɗe majje wo to Laamɗo yuuri faa ɗe kalka nokkuuje cemmbidinɗe. Wo nii min kalkirta miilooji bondi,
5 miɗen keɓa jaalorgal dow mawnitaare fuu haɗoore yimɓe anndude Laamɗo. Woodi du, miɗen nannga miilooji muɓɓen fuu, miɗen njaara ɗi faa ɗi ɗowtanoo Almasiihu.
6 Si ɗowtaare mooɗon hiɓɓii fu, miɗen cegilanii jukkaade neddo fuu mo ɗowtaaki.
7 Ndaaree kulle ɗeen no ngorri ni – si goddo mooɗon hiisake hoorem wo neddo Almasiihu fu, inan ko haani miccitaade: no Almasiihu jeyri ɗum fu, noon du o jeyri min, minen du.
8 Fay si mantoriimi baawɗe am faa faltii seeɗa, ɗum semtintaa kam. Joomiraaɗo meeɗen Iisaa hokkii min baawɗe ɗe faa min cemmbinɗina goondinal mon, wanaa faa min kalka ngal.
9 Mi yiɗaa miilooɗon hono miɗo filoo hulɓinde on e ɓataakiiji am.
10 Sabo ina wi'ee ɓataakiiji am ɗiin ina nyaaɗi, ina njogii semmbe, ammaa si miɗo woni hakkunde mooɗon, miɗo lokkidi, haala am ina yawnii.
11 Neddo fuu bi'oowo hono noon, faama ko min mbinndata si miɗen mboddi on fu, ɗuum min ngollata si miɗen ngondi e mooɗon du.
12 Min cuusaa fonndude ko'e amin e jinnganooɓe ko'e muɓɓen ɓeen. Min nanndaa e maɓɓe du. Kamɓe, iɓe ponnda ko'e maɓɓe e ponndirgal maɓɓe. Ko ɓe nanndinta ko'e maɓɓe e maɓɓe tan ɗuum, ina holla ɓe ngalaa hakkillo.
13 Minen kaa, min mantataako faa faltoo keerol. Miɗen kaaɗa keerol gollal ngal Laamɗo halfini min ngaal, de onon du ley maggal ngondon.
14 Ko min njottotoo to mooɗon ɗuum, min paltataako keerol golle amin. Sabo si goonga, wo minen artii waddude to mooɗon Kabaaru Almasiihu Lobbo oon.
15 Min mantortaako golle woɓɓe ɗe ngalanaa min. Ammaa ko goondinal mooɗon ɓeydotoo ɗuum, miɗen njikka golle amin ɓeydorto noon hakkunde mooɗon faa heewa, tawee min paltaaki ko Laamɗo halfini min.
16 Nii waɗata de min keɓa no min mbaajoroo Kabaaru Lobbo e nokkuuje gonɗe caggal mooɗon, min kaajaaka mantoraade golleeji ɗi woɓɓe ngaɗi ley gese muɓɓen.
17 Ina winndaa: «Mantotoodo fuu, mantoroo ko Joomiraaɗo golli.»*
18 Sabo wanaa jinnganoowo hoore muuɗum woni jaɓaaɗo, ammaa jaɓaaɗo woni mo Joomiraaɗo jinngani.

11

No Pool feliri nulaaɓe fewreeɓe

1 Joonin kaa miɗo yiɗi munyanon kam faa mi haalda e mooɗon puuyndam seeɗa. Si goonga, munyanee kam.
2 Miɗo joganii on kiram yuuruɗam to Laamɗo, sabo mi haɓɓii dewgal mooɗon e gorko gooto, ɗum woni Almasiihu. Miɗo yiɗi yaarude on to makko hono surbaajo laaɓuɗo.
3 Ammaa miɗo hula taa hakkillooji mooɗon mbonnee, nanndon e Hawwaa mo mboddi yoyundi hiili oon, de celon jokkude Almasiihu e laaɓal e ɓernde wootere.
4 Miɗo hula ɗum, sabo si goddo warii, waajake on Iisaa goddo mo waldaa e mo min mbaajii on oon, oɗon njaɓana ɗum law. Si on keɓii ruuhu goddo naa kabaaru lobbo mo waldaa e mo keɓunoɗon e amin oon, oɗon njaɓana ɗum du.
5 De miɗo miiloo nulaaɓe mooɗon haliiɓe ɓeen, walaa fuu ko ɓurdi kam.
6 Ina waawi tawa mi wanaa baawɗo haala, ammaa mi wanaa baasuɗo anndal. Wakkati fuu min kollii on ɗum faa laaɓi e ley huunde fuu.
7 Mi haalanii on Kabaaru Laamɗo Lobbo ɓolum. Mi leeyinii hoore am saabe teddinde on. Yalla mi woofii e ley majjum naa?
8 Mi jaɓii ko mbuurdammi e kawrite goondinɓe goddе. Mi teetirii ɗe ni, faa mi gollana on.
9 Nde ngonnoomi to mooɗon tawi miɗo woodi haaju ndeen, mi yowaaki e dow fay gooto mooɗon. Sabo sakiraaɓe yuuruɓe Makedoniya ɓeen ngaddanii kam ko nyakannoo kam ɗuum. Mi jogake hoore am

* **10:17** Yeremiya 9.23.

taa mi laatanoo on donngal. Noon worri faa hannden du.
10 Wo goonga Almasiihu gondo e am oon kaalanammi on: ley leydi Akaya fuu fay gooto waawaa hadude kam mantoraade ko mi laatanaaki on donngal duum.
11 Yalla mido haalira noon sabo mi yidaa on naa? Laamdo ina anndi mido yidi on!
12 Ko ngadammi duum, mi heddoto e waɓude dum, faa mi haɓa mantortooɓe wo nulaaɓe ɓeen laawol wi'ude iɓe ngollira hono amin.
13 Ɓeen wo nulaaɓe fewreeɓe, wo gollooɓe jambotooɓe, iɓe nanndina ko'e maɓɓe hono wo ɓe nulaaɓe Almasiihu.
14 Ɗum haaynaaki, sabo fay Seydaani ina nanndina hoore mum hono wo maleyka jom annoora.
15 Ndelle haaynaaki du si gollanooɓe Seydaani ina nanndina ko'e muɓɓen hono wo gollanooɓe fonnditaare. Ammaa jukkungo maɓɓe fotan e golle maɓɓe.

Haala torraaji kewtiidi Pool

16 Mido wi'a on katin: taa fay gooto moodon nanngira kam puuydo. Ammaa fay si odon tiigorii kam puuydo du, njaɓon kam faa miin du mi mantoo seeda.
17 Ko mantortoomi duum, wanaa hono Joomiraado muuyi mi haalira noon. Idum nanndi hono puuyndam ni, de na yaada e tannyoral mido woodi goonga.
18 Heewɓe ina mantoroo kulle adunaaru. Woodi, miin du, mido waawi mantoraade noon.
19 Odon tiigorii ko'e mon wo on jom'en hakkillo. Hasii hakkillo mon saabii de munyandon fuuyɓe ɓeen hono iɓe mbeli on!
20 Goonga, odon munyana nulaaɓe fewreeɓe ɓeen maccindina on, nyaama jawdi moodon, njana on, pamdina on, peenya on.
21 Mido semta wi'ude on minen kaa min ngalaa semmbe waɓude hono noon.

Tawi le, si goddo suusii mantoraade huunde fu, miin du mido suusi mantoraade dum. De dum wo puuyndam kaaldammi ni.
22 Si ɓe Alhuudiyankooɓe, miin du mi Alhuudiyanke. Si ɓe Israa'iilankooɓe, miin du mi Israa'iilanke. Si ɓe yuwdi Ibrahiima, miin du mi yuwdi Ibrahiima.
23 Si ɓe gollanooɓe Almasiihu, miin ɓuri ɓe fuu laataade dum – ina haani mi haaldira rafi semteende, hono wo mi kaaŋaado ni! Miin ɓuri ɓe golleeji keewdi, ɓuri ɓe ommbeede ley kasu, ɓuri ɓe fiyeede. Wakkati fuu, mido nesa maayde.
24 Kile joy Alhuudiyankooɓe ina piya kam, kilol fuu dorri capande tati e jeenay.
25 Kile tati Romankooɓe ina piya kam cabbi. Mi faddaama kaaye nde wootere. Kile tati laanaaji njoolodii e am ley maayo manngo. Wakkati gomma mi royii jemma e nyalooma ley maayo.
26 Mido woni e laawol wakkati fuu. Mido farritoo e gooruuji e yanooɓe, mido farritoo e lenyol am e lenyi goddi, mido farritoo e ley galluuje e ley ladde, mido farritoo ley maayo e ley sakiraaɓe fewreeɓe.
27 Mi gollii sanne, faa mi tampii. Jemmaaji keewdi mi daanataako. Wakkatiiji keewdi mido yolbi, mido domdi, mido suumoo, mido jaangee, mido holi.
28 Mi limtataa ko heddii duum si wanaa huunde wootere: nyannde fuu kabaaru kawrite goondinɓe fuu ina teddi e am, ina kaɓɓi kam hoore.
29 Si goddo lokkidii fu, miin du mido maata lokkaaku muudum. Si goddo fergake du, ina naawa yonki am.
30 Si ina tilsi mi mantoo fu, wo ko hollata lokkaaku am mantortoomi.
31 Jettooje ngoodanii Laamdo Baaba Iisaa Joomiraado meeden faa abada. Kam anndi mi fenaay.
32 Nde ngonnoomi Damas ndeen, kaananke bi'eteedo Aretas ina joginoo goforneer gomma. Goforneer oon joyyini yimɓe faa kayba ngalluure ndeen faa nannga kam.
33 Ammaa tummbaami e ley hanndeere, mburtiniraami feneetere kokuwol piiliingol ngalluure ndeen, de njippinaami yaasin mayre. Noon kisirmi e junngo goforneer oon.

12

Haala ko ɓangani Pool ley holleede

1 Ina tilsi mi mantoo fay si nafataa faa'e. Ɗum e taweede fuu, mi haalan ko ɓangani kam, e ko Joomiraado holli kam duum.
2 Ina foti duuɓi sappo e nay, gorko gooto mo anndumi, kawtudo e Almasiihu, yeentii faa dow kammu tataɓu. Mi anndaa yalla ɓanndu makko du yeentinaama naa yeentinaaka. Laamdo ni anndi.
3 Mido anndi gorko oon nannaama aljanna. Jonkaa yalla imo heddorii ɓanndu makko nduun naa o heddoraaki ndu? Mi anndaa, Laamdo ni anndi.
4 To aljanna toon o nani haala ɓurka hakkillo, ka ɓii-Aadama fotaa haaltude.
5 Kanko mantortoomi, mi mantortaako hoore am si wanaa ko hollata lokkaaku am.
6 Fay si mi muuyiino mantaade, mi wanaa puuydo, sabo goonga kaalammi. Ammaa mi waɓataa noon, taa yimɓe miiloo mido ɓuri ko nji'i e am naa ko naniri kam.
7 Ko kollaami duum ina ɓuri hakkillo. De taa mi mana hoore am e majjum, ko nanndi hono gi'al wattaama ley terde am. Ɗum laatanake kam nelaado Seydaani, ina fiya kam faa taa mi mawnitoo.

8 Kile tati miɗo ŋaaroo Joomiraaɗo ittana
kam ɗum,
9 ammaa o wi'i kam: «Hinney am oon
heyii ma, sabo baawɗe am wo ley lokkaaku
kiɓɓirta.» Ndelle na weli kam mantoraade
lokkaaku am, faa baawɗe Almasiihu ɗeen
ngonda e am.
10 Ɗum wadi de miɗo seyoroo lokkaaku e
jennooje e sayyaaji e torraaji e ɓillaare fuu
saabe Almasiihu. Sabo nde lokkiɗimmi fuu,
wo ndeen ngoodumi semmbe.

No Korintunkooɓe kaɓɓiri Pool hoore

11 Jonle, mi laatake hono puuyɗo, ko man-
toriimi noon, de wo onon ndunyi kam haal-
dude hono ni. Oɗon kaannoo jinngande
kam, sabo fay si mi wanaa fay huunde du,
nulaaɓe mooɗon haliiɓe ɓeen ɓurdaay kam
fay seeɗa.
12 Nde ngonnoomi to mooɗon ndeen, mi
gollii maandeeji kaayniiɗi e kaayeefiiji e
golleeji ɗi baawɗe. Mi gollirii ɗum haddi
munyal fuu. Wooɗi, maandeeji ɗiin fuu na
kolla mi nulaaɗo.
13 Ɗume ngaɗanmi kawrite goonɗinɓe
Iisaa goɗɗe ɗeen ko mi waɗanaay on, si
wanaa ko mi yowaaki dow mooɗon ɗuum?
Njaafanee kam gacce ɗeen!
14 Joonin, mi segilake faa mi wara
to mooɗon nde tataɓerde. Ndeen du
mi yowataako e mooɗon, sabo wanaa
jawdi mooɗon pilotoomi, wo onon e ko'e
mooɗon pilotoomi. Sabo wanaa ɓiɓɓe
kaani filanaade saaraaɓe muɓɓen jawdi,
wo saaraaɓe kaani filanaade ɓiɓɓe muɓɓen
jawdi.
15 Miin le, mi seyorto hokkude on ko
njogiimi fuu, fay si wo hoore am du, faa mi
walla on. Si mi ɓeydii yiɗude on fu, yalla on
ɓuytoto yiɗude kam naa?
16 Ndelle na laaɓani en, mi yowaakino
dow mooɗon. Kaa e noon fu, hasii goɗɗo
wi'an mi jom yoyre, mi heɓirii on hiila.
17 Yalla fay gooto hakkunde nelaaɓe am ɓe
nelumi ɓeen nyaamii jawdi mooɗon naa?
18 Mi nyaagake Tiitu yaha to mooɗon,
de nelidinmi ɗum e sakiike meeɗen goɗɗo
du. Yalla Tiitu nyaamii jawdi mooɗon naa?
Miin e Tiitu, miɗen kawti miilo wooto e
laawol gootol.
19 Yalla oɗon miiloo ko ɓooyi wo min
laaɓinooɓe ko'e amin yeeso mooɗon naa?
Wanaa noon. Wo yeeso Laamɗo ley kawtal
amin e Almasiihu min kaaldata. Sakiraaɓe
horsuɓe, ko min ngaɗata fu, wo faa semm-
binɗina on.
20 Si mi warii to mooɗon fu, miɗo hula
taa mi tawra on no mi muuyraay, onon du
tawron kam no on muuyraay. Miɗo hula taa
mi tawda on e kalala e kiram mbonɗam e
tikkere e yidde hoorem tan e nyiŋundural e
nyoore e mawninkinaare e muurtere.
21 Si mi wartii to mooɗon fu, miɗo hula
taa Laamɗo leeyina kam hakkunde mooɗon,
mi mettee saabe heewɓe luttunooɓe ɓe tu-
ubaay e golleeji muɓɓen tuunɗi e fijirde
muɓɓen e rafi semto muɓɓen.

13

Baynundural

1 Miɗo wara to mooɗon joonin nde
tataɓerde. Si mi warii fu, sey «haala fuu
daroo dow seedaaku yimɓe ɗiɗo naa tato»*
hono no winndiraa ni.
2 Mi haalaniino luttunooɓe nde
ngonnoomi to mooɗon ɗiɗaɓerde ndeen,
joonin du ko mi walaa to mooɗon ɗuum,
inan ko kollanmi ɓe katin kamɓe e heddiiɓe
ɓeen fuu: si mi wartii fu, mi yurmataako
fay gooto.
3 Noon kolliranmi on baawɗe ɗe piliɗon,
sabo oɗon njiɗi heɓude tannyoral yalla Al-
masiihu kam haalirta hunnduko am. Al-
masiihu lokkiɗaay ley mooɗon, ammaa ina
golla hakkunde mooɗon e semmbe.
4 Goonga du, o tontiraama e leggal
palaangal e ley lokkaaku makko, ammaa
imo wuurdi baawɗe Laamɗo. E ley kawtal
amin e makko, minen du min lokkaaɓe,
ammaa min kollan on, miɗen mbuurda e
makko e dow baawɗe Laamɗo.
5 Wo onon e ko'e mooɗon njeyi taykaade
ko'e mon faa ndaaron yalla oɗon ngondi
e goonɗinal. Onon njeyi ndaartindaade
ko'e mon. Si on tawaay Iisaa Almasiihu
ina woni e mooɗon fu, on potaay ley ko
ndaartindiɗon ɗuum.
6 Ammaa miɗo hoolii on paaman min
potii, minen kaa.
7 Miɗen ŋaaroo Laamɗo taa ngaɗon fay
huunde ko boni, de wanaa faa holla miɗen
ngoni e goonga, ammaa faa ngollon ko
moyyi, fay si miɗen ndaardee hono min
potaay.
8 Sabo min ngalaa baawɗe faa min kaɗa
goonga, ammaa faa min ndaranoo ɗum.
9 Fay si min lokkiɗi de tawi onon kaa
oɗon njogii semmbe, miɗen ceyii e majjum.
Wo ɗuum min nyaagotoo Laamɗo du, faa
laatoɗon hiɓɓuɓe.
10 Saabe ɗum, miɗo winndana on ɗum
gilla mi waraay tafon, faa si mi warii to
mooɗon fu, taa mi bonnana on e ley baawɗe
ɗe Joomiraaɗo hokki kam ɗeen. Laamɗo
hokkii kam baawɗe ɗeen faa semmbinɗina
on, wanaa faa bonnana on.
11 Wooɗi, ko cakitotoomi wi'ude saki-
raaɓe, ceyoɗon. Kegintinee nguurndam
mon faa wooɗa, njaɓee waajeede, njogee
miilo wooto, mbuuree e jam. Ndeen,

* **13:1** Fillitagol Tawreeta 19.15.

Laamɗo jom njinngu e jam wondan e
moodon.
12 Njowtunduron jowtaali ceniiɗi. Seniiɓe
fuu ina njowta on.
13 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu e njinngu Laamɗo e kawtal Ruuhu
Ceniiɗo ngona e moodon, on fuu.

Ɓataaki Pool yaade to Galaatiyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool nulaaɗo.
Wanaa yimɓe nuli kam, baawɗe neɗɗo fuu
nulaay kam. Iisaa Almasiihu jaati nuli kam,
kam e Laamɗo Baaba meeɗen ummintinɗo
mo e maayde oon.
2 Miin e sakiraaɓe wonduɓe e am ɓeen
fuu, miɗen mbinnda ɓataaki ki yaade to
mooɗon, onon kawrite goondiinɓe Iisaa
gonɗe leydi Galaatiya ɗeen.
3 Wo on keɓu moyyere e jam to Laamɗo
Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Al-
masiihu.
4 Almasiihu hokkitirii hoore muuɗum
saabe hakkeeji men, faa danna en e ja-
maanu bonɗo o. Nii o waɗiri muuyɗe
Laamɗo Baaba meeɗen.
5 Wo teddeengal woodan Laamɗo faa
abada abadin! Aamiina.

Haala kollooha Kabaaru Lobbo wo gooto

6 Ina haaynii kam sanne! Ɓooyaay faa'e
de on puɗɗii yoppude Laamɗo, noddirɗo
on e moyyere Almasiihu oon, de njokkuɗon
kabaaru goɗɗo.
7 Paamon: kabaaru lobbo goɗɗo fuu
walaa, de woɓɓe ina mbemmba on, ina njiɗi
waylitinde Kabaaru Lobbo haala Almasiihu
oon.
8 De si neɗɗo waajake on ko seedi e
Kabaaru Lobbo mo min mbaajii on oon,
fay si wo minen, naa maleyka yuuruɗo dow
kammu, wo kuddi wonu e joomum.
9 Min kaalaniino on ɗum, joonin du miɗo
haaltana on: si neɗɗo waajake on ko seedi
e Kabaaru Lobbo mo keɓɗon oon, wo kuddi
wonu e muuɗum.
10 Ɗum le, yardaamuye yimɓe pilotoomi
naa yardaamuye Laamɗo? Yalla ko we-
lata yimɓe pilotoomi naa? Si faa joonin
wo mi pilotonooɗo ko welata yimɓe, mi
laatataakono maccuɗo Almasiihu.

No Pool laatorii nulaaɗo

11 Sakiraaɓe, miɗo yiɗi paamon: Kabaaru
Lobbo mo mbaajotoomi oon, wanaa e
neɗɗo yuuri.
12 Sabo neɗɗo fuu hokkaay kam ɗum,
jannginaay kam ɗum, wo Iisaa Almasiihu
ɓanginani kam ɗum.
13 On nanii no ngorrunoomi arande
e ley diina Alhuudiyankooɓe. Mi tor-
ririi kawrital goondiinɓe Iisaa ngaal no
mbaawrumi fuu, mi siinii halkude ngal.
14 Miɗo ɓurnoo heewɓe e waaldeeɓe am
jokkuɓe diina Alhuudiyankooɓe, sabo miɗo
jinnganannoo al'aadaaji maamiraaɓe amin
faa faltii.
15 Ammaa Laamɗo suɓake kam gilla mi ri-
maaka, noddi kam saabe moyyere muuɗum
nde muuynoo ndeen.
16 O ɓanginani kam Ɓiyiiko faa mi waajoo
kabaaru muuɗum ley lenyi ɗi nganaa Alhu-
udiyankooɓe. Wakkati oon, mi yamaay fay
gooto tindina kam.
17 Mi yahaay Urusaliima to artiiɓe kam
laataade nulaaɓe ɓeen, ammaa wakkati oon
wo leydi Arabiya njahumi, de ngartumi
Damas.
18 Duuɓi tati caggal ɗuum, njahumi
Urusaliima faa mi anndundura e Piyeer.
Ngondumi e muuɗum balɗe sappo e joy.
19 Mi yi'aay nulaaɗo goɗɗo fuu, si wanaa
Yaakuuba minyoo Iisaa Joomiraaɗo oon.
20 Ko mbinndanammi on ɗuum ɗo wo
goonga, Laamɗo na seedii mi fenaay.
21 Caggal ɗuum, njahumi leydi Siiriya e
leydi Silisi.
22 Wakkati oon, tawi kawrite kaɓɓiiɗe e
Almasiihu gonɗe leydi Yahuudiya ɗeen nji-
iraay kam gite muɓɓen abada.
23 Ɓe nananno tan ina wi'ee: «Neɗɗo tor-
rannooɗo en arande oon, ina waajoo joonin
diina ka siinunoo nyifude kaan.»
24 Ndeen ɓe teddini Laamɗo saabe am.

2

No nulaaɓe njaɓirani Pool

1 Duuɓi sappo e nay caggal ɗuum, njecci-
imi katin Urusaliima, miin e Barnabas. Ti-
itu du ina wondi e amin.
2 Laamɗo ɓanginani kam sanaa mi yaha
toon. Ɗuum waɗi de njahumi, kawritoymi
toon e mawɓe kawrital goondiinɓe, miin
tan e maɓɓe. Mi anndinii ɓe Kabaaru
Lobbo mo mbaajiimi yimɓe ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe oon. Sabo mi yiɗaa ko ngol-
lunoomi e ko ngollammi joonin fuu laatoo
ɓolum.
3 Ammaa fay Tiitu jaado am yuuruɗo
Geres oon du, tilsinaaka taadeede,
4 fay si tawi sakiraaɓe fewreeɓe coorake
e kawrital goondiinɓe ngaal. Ko ɓe pilii dey,
wo horude no ngorruɗen e ndimaaku ngu
keɓɗen e ley kawtal men e Iisaa Almasiihu,
faa ɓe ngartira en e maccungaaku.
5 Min njaɓanaay ɓe fay wakkati gooto, faa
goonga Kabaaru Lobbo oon heddoo saabe
mooɗon.
6 Wooɗi, ɓe yimɓe njogorii wo mawɓe
ɓeen, ko ɓe laatinoo ɗuum, miin kaa, walaa
ko jomi kam e majjum, sabo Laamɗo
ɓurdintaa yimɓe. Mawɓe ɓeen tilsinanaay
min fay huunde.
7 Ɓe paamii Laamɗo halfini kam
waajaade Kabaaru Lobbo oon to yimɓe
ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe, hono
no halfiniri Piyeer waajaade Alhu-
udiyankooɓe ɓeen ni.

8 Sabo no Laamɗo waɗiri Piyeer faa laatii
nulaaɗo to Alhuudiyankooɓe noon, o waɗiri
kam miin du nulaaɗo to lenyi ɗi nganaa
Alhuudiyankooɓe.
9 Yaakuuba e Piyeer e Yuhanna, ndaare-
teeɓe hono bimmbeeje kawrite goondiɲɓe
teddinaaɗe ɓeen, nji'ii moyyere nde Laamɗo
hokki kam ndeen. Miin e Barnabas fuu,
ɓe kokkii min juuɗe faa tabintina kawtal
hakkunde amin. Ɓe paamiri e amin min
njaha to lenyi ɗi nganaa Alhuudiyankooɓe,
kamɓe du ɓe njaha to Alhuudiyankooɓe.
10 Huunde wootere tan ɓe nyaagii min,
min miccoo talkaaɓe. Mi tinnake e majjum
jaati.

No Pool feliri Piyeer to Antiyoki toon

11 Ammaa nde Piyeer warnoo e wuro An-
tiyoki fu, mi felii ɗum yeeso yimɓe sabo
woofii.
12 Si goonga, fadde nulaaɓe Yaaku-
uba ɓeen e warude, imo nyaamdan-
noo e goondiɲɓe Iisaa ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe. Ammaa nde ɓeen
ngarnoo ndeen, o woɗɗii ɓe nganaa
Alhuudiyankooɓe ɓeen, o seli nyaamdude
e muɓɓen, saabe hulude jokkuɓe sariya
taadagol ɓeen.
13 Alhuudiyankooɓe goondiɲɓe Iisaa
woɓɓe du tawti mo faa njaari fay Barnabas
e naafikaaku muɓɓen.
14 Nde njiinoomi no ɓe ngorri ni dar-
taaki, iɓe mbosii goonga gondo e Kabaaru
Lobbo fu, mbiimi Piyeer yeeso yimɓe fuu:
«Aan wo a Alhuudiyanke, de a worraa
hono no Alhuudiyankooɓe ngorri ni, no
lenyi goɗɗi ɗi ngorri noon ngorruɗaa. Noy
mbaawruɗaa tilsinirde yimɓe ɓe nganaa Al-
huudiyankooɓe ɓeen sanaa laatoo hono Al-
huudiyankooɓe?»

No Laamɗo hisinirta yimɓe saabe goondinal

15 Minen, min yuwdi Alhuudiyankooɓe,
min njeyaaka e lenyi goɗɗi bosiiɗi.
16 Tawi le, miɗen anndi neɗɗo ndaar-
dataake ponnditiiɗo saabe jokkugol
Tawreeta Muusaa, wo e goondinal muuɗum
Iisaa Almasiihu ndaardetee ponnditiiɗo.
Ɗum waɗi de minen du, min ngoondinii
Iisaa Almasiihu, faa min ndaardee fon-
nditiiɓe saabe goondinal amin Almasiihu,
tawee wanaa jokkugol Tawreeta Muusaa.
Sabo fay gooto ndaardataake ponnditiiɗo
saabe jokkugol Tawreeta Muusaa.
17 Minen, miɗen piloo ndaardeede fon-
nditiiɓe saabe kawtal amin e Almasiihu. E
ley majjum si min tawaama min luttuɓe
minen du, yalla ɗum na holla Almasiihu wo
daraniiɗo luttal naa? O wanaa koy!
18 Sabo si mi wi'ii mi nyiɓtoto Tawreeta
Muusaa mo liɓunoomi oon, ina holla wo mi
luttoowo.
19 Si goonga, miin kaa mi maayanii
Tawreeta e sariyaaji muuɗum, kam jaati
waɗi ɗum, faa mi wuura e gollande Laamɗo.
Mi tontidaama e Iisaa Almasiihu dow leggal
palaangal.
20 Mi wuuraa miin e hoore am katin,
wo Almasiihu wuuri ley am. Nguurn-
dam neɗɗo ɗam mbuurammi joonin ɗam,
e ley goondinal Ɓii Laamɗo mbuurammi
ɗam, kanko jiɗɗo kam de hokkitiri hoore
muuɗum saabe am oon.
21 Mi huyfintaa moyyere Laamɗo. Sabo si
tawii jokkude Tawreeta oon waɗata neɗɗo
ponnditiiɗo fu, Almasiihu maayii ɓolum.

3

Haala jokkude Tawreeta Muusaa naa goondinde Iisaa

1 Hey Galaatiyankooɓe, oɗon pamɗi
hakkillo koy! Moy dabii on dabare
nde*? On cifanaama faa laaɓi tal no Iisaa
Almasiihu tontiraa e leggal palaangal.
2 Njaabee kam ɗum ɗo tan: wo saabe
ko njokkuɗon Tawreeta Muusaa keɓirɗon
Ruuhu Ceniiɗo oon, naa on keɓirii mo saabe
on nanii Kabaaru Lobbo de ngoondinɗon?
3 Ko saabii oɗon pamɗiri ni hakkillo? On
puɗɗirii semmbe Ruuhu Laamɗo oon, de
joonin kaa oɗon njiɗi timminirde e semmbe
terɗe mon naa?
4 Ko hewtii on ɗuum fuu laatake ɓolum
naa? Ɗum waawaa laataade ɓolum.
5 Kokkoowo on Ruuhu de na waɗa
kaayeefiiji hakkunde mooɗon oon, na waɗa
ɗum saabe on nanii Kabaaru Lobbo de
ngoondinɗon, wanaa saabe on njokkii
Tawreeta o waɗirta ɗum!
6 Ina winndaa: «Ibrahiima goondinii
Laamɗo, de Laamɗo hiisorii mo wo o
ponnditiiɗo saabe majjum.»†
7 Ndelle anndee: goondinirɓe hono nii,
kam'en jaati ngoni yuwdi Ibrahiima.
8 Sappaama e ley Binndi, Laamɗo ndaar-
dan yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe
ɓeen fonnditiiɓe saabe goondinal muɓɓen.
Ɗum waɗi de Binndi ɗiin kumpiti Ibrahiima
kabaaru lobbo oon gilla waɗaay tafon, ɗi
mbi'i: «Lenyi ɗiin fuu keɓiran barke saabe
maaɗa.»‡
9 Ndelle, goondiɲɓe fuu keɓan barke no
Ibrahiima goondinɗo oon heɓiri barke ni.
10 Ammaa yowuɓe jikke muɓɓen e
jokkude Tawreeta Muusaa ɓeen kuddi ina
woni dow muɓɓen. Sabo ina winndaa:
«Kuddi woodanii neɗɗo fuu mo jokkaay ko
woni e dewtere Tawreeta ndeen faa hiɓɓi.»§

* **3:1** maanaa majjum wo waylitirde hakkillo neɗɗo ndaggadaaku. † **3:6** Fuɗɗoode 15.6. ‡ **3:8** Fuɗɗoode 12.3.
§ **3:10** Fillitagol Tawreeta 27.26.

11 Tannyoral, fay gooto ndaardataake wo
ponnditiiɗo yeeso Laamɗo saabe Tawreeta.
Sabo ina winndaa: «Ponnditiiɗo wuurdan
goondinal.»*
12 Tawreeta kaa yowaaki e goondinal,
sabo ina winndaa: «Gaɗoowo jamirooje
Tawreeta, kam wuurdata saabe majje.»†
13 Almasiihu soottitii en e kuddi ndi
Tawreeta yowi dow meeɗen ndiin, e ley ko
loomtanii en kuddi ndiin. Sabo ina win-
ndaa: «Ɓilaaɗo e leggal palaangal fuu wo
kuɗaaɗo.»‡
14 Wo ɗuum Iisaa waɗi faa yimɓe ɓe
nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen du keɓa
barke mo Ibrahiima heɓi oon saabe Iisaa Al-
masiihu, keɓiren Ruuhu mo Laamɗo aadii
hokkude ley goondinal oon.

Haala Tawreeta e amaana

15 Sakiraaɓe, miɗo sifanoo on ko woowi
waɗude: si neɗɗo moyyinii talkuru ndongu
faa sariya laamu jaɓii ɗum fu, fay gooto
mooytataa ɗum, ɓeydataa ɗum fay huunde.
16 Woodi, Laamɗo waɗanii Ibrahiima e
yuuruɗo e muuɗum amaanaaji. Binndi ɗiin
mbi'aay: «Yuuruɓe e muuɗum» hono wo
heewɓe ɗi cappii, wo gooto ni ɗi cappii nde
ɗi mbi'unoo: «Yuuruɗo e maaɗa». Oon woni
Almasiihu.
17 Inan ko njiɗumi wiide ɗuum: amaana
mo Laamɗo haɓɓi oon, Tawreeta garɗo
duuɓi keme nay e capanɗe tati caggal ɗuum
oon haɓɓitataa ɗum, bonnataa amaana
Laamɗo oon.
18 Sabo si ndongu ngu Laamɗo aadinoo
nguun wo dow Tawreeta oon yowinoo, ngu
yowaakano dow amaana oon. Ammaa wo
saabe amaana Laamɗo hokkiri Ibrahiima
ndongu nguun.
19 Ndelle, ɗume Tawreeta Muusaa nafata?
O ɓeydaama dow amaana faa o ɓangina
hakkeeji fadde yuuruɗo e Ibrahiima po-
danaaɗo amaana oon e warde. Laamɗo
rewnii Tawreeta oon faro maleyka'en de
ɓeen kokki curoowo waddana o yimɓe.
20 Curoowo na holla wanaa neɗɗo gooto
tan. Laamɗo kaa wo gooto.§
21 Ndelle, Tawreeta oon ina luttunduri
e amaanaaji Laamɗo ɗiin naa? Luttun-
duraa koy! Sini yamiroore waawnde
hokkude yimɓe nguurndam jippinanooma,
ndaardeede ponnditiiɗo yuuranno e
yamiroore ndeen jaati.
22 Ammaa Binndi ɗiin mbi'ii hakke na
dawrana huunde fuu, faa goondinɓe Iisaa
Almasiihu ɓeen kokkee ko aadanaa ɗuum
saabe goondinal muɓɓen.
23 Fadde wakkati goondinal e warude,
en kawjanooma ley hawju Tawreeta faa
goondinal ngaal ɓanginaa.
24 Hono noon Tawreeta oon laatorii
ɗowoowo en faa wakkati mo Almasiihu
wari oon, faa ndaardeɗen fonnditiiɓe saabe
goondinal.
25 Joonin ko wakkati goondinal ngaal wari
ɗuum, en njaltii e maral ɗowoowo oon.
26 Joonin on fuu wo on ɓiɓɓe Laamɗo
saabe goondinal mooɗon Iisaa Almasiihu.
27 Onon waɗaaɓe batisima ley kawtal Al-
masiihu on fuu, o laatanake on hono kad-
dungal ngal ɓorniɗon.
28 Ndelle, walaa katin ko senndata Alhu-
udiyanke e mo wanaa Alhuudiyanke, naa
dimo e diimaajo, naa gorko e debbo, sabo
on fuu wo on gootum e ley kawtal mooɗon
e Iisaa Almasiihu.
29 Si tawii Almasiihu jeyi on, wo on yuwdi
Ibrahiima, on ndonan ko Laamɗo aadinoo
ɗuum.

4

1 Inan ko njiɗumi wi'ude: sini donoowo
wo cukalel, walaa fuu ko senndata ɗum e
maccuɗo, fay si wo kam jeyi jawdi ndiin fuu.
2 O heddoto ley hawju ndaarooɓe mo e
dawranooɓe jawdi makko ɓeen faa sarɗi*
mo baabiiko hokki mo oon yottoo.
3 Enen du, nde en sukaaɓe ndeen, wo en
maccuɓe tindinooje adunaaru ɗeen.
4 Ammaa nde sarɗi oon yottinoo ndeen,
Laamɗo nuli Bajjo muuɗum mo debbo rimi,
ɗowtaniiɗo Tawreeta Muusaa,
5 faa o soottita maccuɓe Tawreeta ɓeen,
faa keɓen laataade ɓiɓɓe Laamɗo.
6 Saabe wo on ɓiɓɓe Laamɗo du, o nuli Ru-
uhu Ɓiyiiko oon e ley ɓerɗe meeɗen. Ruuhu
oon waɗata de noddiren Laamɗo «Abba».
7 Ndelle, en nganaa maccuɓe katin, wo en
ɓiɓɓe! Saabe wo en ɓiɓɓe, Laamɗo du waɗii
en ronooɓe ɗum.

No Pool tindiniri Galaatiyankooɓe

8 Nde on anndaano Laamɗo ndeen, oɗon
ngonnoo e maral alla'en ɓe nganaa Laamɗo.
9 De joonin kaa ko annduɗon Laamɗo
ɗuum, naa miɗo haannoo wiide joonin ko
Laamɗo anndi on ɗuum: noy mbaawirton
yeccaade e tindinooje adunaaru lokkaaje ɗe
ngalaa nafaa ɗeen? Ko waɗi de oɗon njiɗi
laataade maccuɓe majje katin?
10 Oɗon teddini balɗe goɗɗe e lebbi goɗɗi e
wakkatiiji goɗɗi e kitaale goɗɗe.
11 Miɗo hula taa ko ngollanmi on ɗuum
fuu laatoo ɓolum.
12 Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on, nga'ee
hono am ni. Miin e hoore am, mi laatakeno
hono mooɗon. On ngaɗaay kam fuu ko boni.

* **3:11** Habakuk 2.4. † **3:12** Lewinkooɓe 18.5. ‡ **3:13** Fillitagol Tawreeta 21.23. § **3:20** Curoowo fay gooto naataay e amaana mo Laamɗo hokki Ibrahiima oon. * **4:2** sarɗi wo wakkati podanooɗo.

13 Oɗon anndi rafi cellal waddani kam
haalande on aranel fuu Kabaaru Lobbo
oon.
14 Nyawu am nguun torrii on, de ɗum fuu
e laataade on kuyfinaay kam, on njawaay
kam saabe nyawu nguun. Ko ngaɓuɗon
dey, on njaɓɓorake kam hono no maleyka
Laamɗo ni, naa hono wo mi Iisaa Almasi-
ihu.
15 Wakkati oon, oɗon keewnoo seyo
sanne! Miɗo waawi seedanaade on: si
oɗon mbaawnoo, on ɗoofanno gite mooɗon
kokkon kam. Ndelle noy seyo mooɗon
ngoon laatorii joonin?
16 Mi laatake ganyo mooɗon saabe miɗo
haalana on goonga naa?
17 Yimɓe ɓeen na njoganii on anniyaaji,
ammaa ɗi nganaa lobbi. Ko ɓe njiɗi dey,
senndude on e am yalla oɗon ndaranoo ɓe.
18 Sikke walaa, daranaade neɗɗo na
wooɗi si wo faa wooɗa. Katin du tilay ɗum
waɗee wakkati fuu, wanaa yeeso am tan.
19 Sukaaɓe am, miɗo naawee sanne katin
saabe mooɗon hono no ŋatawere ni, faa
tagaadi Almasiihu tawee e mooɗon.
20 Hey miɗo yiɗi tawdeede e mooɗon
joonin faa mi heɓa haaldude e mooɗon ko
wanaa no kaalirammi joonin, sabo kabaaru
mon ina wemmbi kam sanne.

Haala amaana kiiɗɗo e amaana keso

21 Onon yiɗuɓe jokkude Tawreeta
Muusaa, miɗo yama on: on nanaay ko
Tawreeta wi'i naa?
22 Ina winndaa: Ibrahiima ina woodunoo
ɓiɓɓe worɓe ɗiɗo, gooto o heɓdi e korɗo,
gooto du o heɓdi e dimo.
23 Ɓii korɗo oon rimiraama no yimɓe fuu
ndimirtee ni, de ɓii dimo oon kaa rimi-
raama saabe amaana Laamɗo.
24 Ɗum wo banndol rewɓe ɗiɗo sappo-
raaɓe aadiiji ɗiɗi. Gooto, mo Haajara oon
wo amaana waamnde wi'eteende Sinayi.
Amaana oon, wo maccungaaku rimata.
25 Haajara wo waamnde wi'eteende
Sinayi wonnde Arabiya ndeen, inde
sapporaa ngalluure Urusaliima hannden
ndeen. Sabo Urusaliima e wonɓe e
muuɗum ɓeen fuu e dawraneede ngoni.
26 Ammaa Urusaliima gonɗo dow kammu
oon wo dimo, kanko woni inna meeɗen.
27 Sabo ina winndaa:
«Aan dimaro mo rimaay abada,
welta!
Aan mo anndaa naawalla ŋatawere,
ilina peekaali seyo!
Sabo debbo jeebaaɗo heɓan sukaaɓe
faa ɓura debbo kaybaaɗo gorum.»†
28 Ammaa onon sakiraaɓe, wo on ɓiɓɓe
heɓaaɓe dow amaana Laamɗo oon hono no
Isiyaaka ni.
29 Wakkati oon dimiraaɗo no yimɓe ndimir-
tee oon ina torra dimiraaɗo Ruuhu Laamɗo
oon. Fay hannden du noon worri.
30 De ɗume Binndi ɗiin mbi'i? Ɗi mbi'ii:
«Riiwu korɗo oon e ɓiyum, sabo ɓii korɗo oon
rondataa e ɓii dimo oon abada.»‡
31 Ndelle sakiraaɓe, en nganaa ɓiɓɓe korɗo
oon, wo en ɓiɓɓe dimo oon.

5

Haala ndimaaku goonɗinɓe Iisaa

1 Almasiihu rimɗinii en faa ndimɗen faa
laaɓa. Ɗum le, tinnee keddoroɗon noon, taa
ngartee ley donngal maccungaaku katin.
2 Kettindanee kam! Miin Pool, miɗo
haalana on: si on pilake taadeede, Almasi-
ihu nafataa on fay huunde.
3 Katin miɗo haalana on neɗɗo fuu pilo-
tooɗo taadeede: ina tilsani ɗum jokka haddi
Tawreeta Muusaa oon fuu.
4 Onon filotooɓe ndaardeede fonnditiiɓe
saabe Tawreeta ɓeen, on ceedii e Almasiihu,
on mboɗɗake moyyere Laamɗo ndeen.
5 De minen kaa, saabe goonɗinal
miɗen njowa jikke amin dow Laamɗo
ndaardoowo en fonnditiiɓe oon. Wo Ruuhu
Ceniiɗo hokki min jikke oon.
6 Sabo kaɓɓiiɗo e Iisaa Almasiihu,
taadagol e rafi taadagol fuu fotu. Ko nafata
tan, goonɗinal golliroowal njinngu.
7 On puɗɗirii no wooɗiri. Moy haɗi on
jokkude goonga?
8 Ko wayliti hakkillo mooɗon ɗuum
yuuraay to Laamɗo noddudo on oon.
9 Ina wi'ee: rabilla seeɗa ina yuufina con-
ndi ndiibaandi fuu.
10 Ɗum fuu e laataade Joomiraaɗo hokkii
kam hoolaare e mooɗon, mi tannyorii mi-
ilo mooɗon seedataa e miilo am. Ammaa
jiiɓoowo on oon, ko laatii fuu, jukkete.
11 Miin le sakiraaɓe, si tawanooma faa
hannden miɗo waajoo sanaa neɗɗo taadee,
ko waɗi de miɗo torree faa joonin? Sini ɗum
mbaajotonoomi, waaju am haala maayde
Iisaa dow leggal palaangal mettataano fay
gooto.
12 Jiiɓooɓe on yiɗuɓe taadagol ɓeen, ɓe
coortitoo!
13 Sakiraaɓe, on noddaama faa ndimɗon.
Joonin le, taa ngaɗon de ndimaaku mon
laatanoo on sabaabu faa njokkon muuyɗe
terɗe. Ko kaanɗon waɗude dey, mono fuu
gollirana banndum e njinngu.
14 Sabo Tawreeta oon fuu hawtaama e ley
yamiroore wootere nde: «Njiɗiraa gondo
maa hono no njiɗirɗaa hoore maa ni.»*
15 De si oɗon keddii oɗon ŋatundura, oɗon
nyaamundura, tinnee taa kantunduron.

Haala Ruuhu Ceniiɗo e muuyɗe terɗe

† **4:27** Esaaya 54.1. ‡ **4:30** Fuɗɗoode 21.10. * **5:14** Lewinkooɓe 19.18.

16 Ndelle, miɗo wi'a on: accee Ruuhu
Ceniiɗo ɗowa on, ndeen on njokkataa
muuyɗe terɗe mon.
17 Sabo muuyɗe terɗe ina kaɓa e Ruuhu
oon. Ruuhu oon du ina haɓa e muuyɗe terɗe
ɗeen. Ngela e majji fuu ina haɓa e gonngel
faa mbaason gollude ko muuyɗon.
18 Ammaa si wo Ruuhu ɗowata on, on
ngalaa e ley Tawreeta Muusaa oon katin.
19 Golleeji muuyɗe terɗe ina anndaa. Ɗum
wo jeenu e ko nyiddini e muuyɗe cemtiniiɗe
20 e dewal tooruuji e ndaggadaaku e
nganyaandi e kalala e kiram e tikkere e
yidde hoorem tan e luural e rafi kawral
21 e haasidaaku† e sulagol e fijirde bonnde
e ko nanndi e muuɗum. Miɗo haalana on
ɗum ɗo hono no kaalirannoomi on ɗum ni:
gollooɓe kulle gaaɗe noon ɓeen naatataa ley
laamu Laamɗo.
22 Ammaa ko Ruuhu Ceniiɗo rimata e
meeɗen ɗuum woni njinngu e seyo e jam e
munyal e moyyuki e mboodirka e hoolnaare
23 e leeyinkinaare e nanngitaare. Sikke
walaa, yamiroore fuu haɗataa kulle gaaɗe
noon.
24 Jeyaaɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen ngadii
hono ɓe tontidii terɗe maɓɓe e muuyɗe ma-
jje bonɗe fuu dow leggal palaangal ni.
25 Wo saabe Ruuhu oon keɓirɗen nguurn-
dam kesam ɗam. Ndelle njaaden e Ruuhu.
26 Taa mawninkinoɗen, taa toonyun-
duren, taa haasidaaku tawee hakkunde
meeɗen.

6

No goondinɓe kaaniri wallundurde

1 Sakiraaɓe, si gooto moodon luttii fu,
onon jogiiɓe Ruuhu ɓeen njeyi dartinde
ɗum, tawee e ley heese. Ammaa mono e
moodon fuu hayba hoore muuɗum taa jar-
ribee kam du.
2 Mballunduree ronndaade doŋle
moodon teddude, hono noon kiɓɓinirton
yamiroore Almasiihu.
3 Si neɗɗo miilii won ko woni, tawi walaa
ko woni, hiilii hoore muuɗum.
4 Mono fuu ndaara golle muuɗum. Ndeen
si won ko waawi mantoraade fu, mantorto
golle muuɗum jaati, hewtaay ko nanndina
ɗum e golle goɗɗo.
5 Sabo mono fuu donngal muuɗum ron-
ndotoo.
6 Jannginteeɗo konngol Laamɗo ngool ina
haani ko heɓi ko woodi ɗuum fuu, feccida e
jannginoowo ɗum.

No mono fuu tayirta ko aawi

7 Taa kiilee ko'e moodon, Laamɗo jalnor-
taake. Ko neɗɗo aawi fuu, wo ɗuum tayata.
8 Aawɗo ko weli terɗe muuɗum, tayan
maayde. Ammaa aawɗo ko weli Ruuhu
Ceniiɗo, tayan nguurndam nduumiiɗam.
9 Taa ndonken gollude ko woodi. Sabo si
en ndonkaay, en tayan si wakkati oon warii.
10 Ndelle, wakkati keɓɗen laawol fuu,
ngaɗanen yimɓe fuu moyyere, ɓurɓe fuu
haandude wo sakiraaɓe men goondinɓe
Iisaa Almasiihu ɓeen.

Baynundural

11 Ndaaree binndi ɓutti ɗi mbinndirammi
on e junngo am ɗiin.
12 Tilsinanɓe on taadeede ɓeen wo filo-
tooɓe faa manee. Walaa ko ɓe ngadiri noon
si wanaa taa ɓe torriree saabe maayde Al-
masiihu dow leggal palaangal ngaal.
13 Sabo fay kamɓe taadaaɓe ɓeen, ɓe
njokkataa Tawreeta. Ko ɓe njidiri taadoɗon
dey, wo faa ɓe mantoroo ɗum.
14 Miin e hoore am kaa, taa mi mantoroo
faa'e sanaa leggal Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu palaangal ngaal. Wo saabe mag-
gal mi maayanii adunaaru, adunaaru du
maayanii kam.
15 Sabo taadaade naa rafi taadaade fu,
walaa nafaa. Ko jogii nafaa dey, tagiteede
tagu kesu.
16 Jokkuɓe laawol ngol fuu, wo keɓu jam
e hinney, hono no Israa'iilankooɓe Laamɗo
goongalaaɓe ɓeen.
17 Joonin kaa, fay gooto taa tampina kam,
sabo terɗe am ngadii ɓatitanɗe saabe Iisaa.
18 Sakiraaɓe, wo hinney Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e moodon.
Aamiina.

† **5:21** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goɗɗo heɓa.

Ɓataaki Pool yaade to Efeesunkooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool, nulaaɗo
Iisaa Almasiihu saabe muuyɗe Laamɗo.
Miɗo jowta seniiɓe hoolniiɓe e ley kawtal
muɓɓen e Iisaa Almasiihu ɓeen.
2 Wo on keɓu moyyere e jam to Laamɗo
Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Al-
masiihu.

No Laamɗo hokkirta yimɓe moyyere saabe Almasiihu

3 Jettooje ngoodanii Laamɗo Baaba
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu! O
waɗanii en barkeeji ɗi Ruuhu hokkata ɗiin
fuu to dow kammu saabe kawtal men e
Almasiihu.
4 Sabo fadde adunaaru ndu e joyyineede,
Laamɗo suɓake en saabe Almasiihu, faa
laatoɗen seniiɓe ɓe ngalaa feloore yeeso
makko. Saabe njinngu makko
5 o fodoranii en gilla arande laatoɗen
ɓiɓɓe makko saabe Iisaa Almasiihu. Ɗum
wo muuyo makko, waɗude moyyere ndeen
na weli mo,
6 faa o yettiree moyyere makko mawnde
nde walaa kaaddi! O hokkii en moyyere
ndeen saabe Ɓiyiiko korsuɗo oon.
7 E kawtal meeɗen e muuɗum en
ndimɗinaama saabe yiiyam muuɗum, en
njaafanaama lutti meeɗen saabe keewal
makko hinney.
8 Hinney oon o wayli e meeɗen, o hokki
en hakkilantaaku kiɓɓungu e anndal
kiɓɓungal,
9 o anndini en anniya makko cuuɗinooɗo
oon. Gilla arande o anniyorii tabintinirde
anniya oon e Almasiihu saabe moyyere
makko.
10 Anniya oon wo hawrundurde huunde
fuu e hawju Almasiihu, wanaa ko woni dow
kammu wanaa ko woni e leydi. Laamɗo
yottinan ɗum si wakkati oon hiɓɓii.
11 E ley kawtal men e Almasiihu du
en cuɓaama faa laatoɗen ngeɗu Laamɗo.
Laamɗo tabintiniroowo huunde fuu no
muuyiri oon, fodake ɗum.
12 Noon waɗata faa laatoɗen sabaabu
mawninoowo teddeengal muuɗum, enen
artuɓe yowude jikke men e Almasiihu ɓeen.
13 Onon hawtuɓe e Almasiihu du, on
nanii konngol goongawol ngool, ɗum woni
Kabaaru Lobbo kisinɗo on oon. Nde
ngoonɗinnoɗon Almasiihu ndeen, Laamɗo
wattii e mooɗon maande muuɗum nde
hokkunoo on Ruuhu Ceniiɗo mo aadaninoo
on.
14 Ruuhu Ceniiɗo oon wo maande
laaɓinanoore en en keɓan moyyereeji ɗi
ndesanaɗen, faa wakkati mo Laamɗo
rimɗinta en, enen jeyaaɓe muuɗum. Jet-
tooje ngoodani Laamɗo saabe teddeengal
muuɗum!

Haala du'aare Pool

15 Saabe majjum, gilla nanumi kabaaru
goonɗinal mooɗon Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa, e no njiɗirɗon seniiɓe ɓeen fuu,
16 mi selataa yettude Laamɗo saabe
mooɗon nde nyaagantoomi on Laamɗo fuu.
17 Miɗo ŋaaroo Laamɗo Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu, Baabiiwo jom
darja oon, hokka on Ruuhu muuɗum
Ceniiɗo. Miɗo ŋaaroo faa Ruuhu oon waɗa
on jom'en hakkillo, ɓanginana on Laamɗo
faa anndon ɗum.
18 Miɗo ŋaaroo Laamɗo uddita ɓerɗe
mooɗon faa tannyoron cakitte mooɗon ɗe
o noddiri on ɗeen, paamon no moyyereeji
desanaaɗi seniiɓe ɗiin keewiri e no teddiri,
19 paamon katin no baawɗe makko
mawɗe ɗe ngalaa kaaddi ɗeen ngorri e
meeɗen, enen goonɗinɓe. Baawɗe keewɗe
semmbe ɗeen
20 o hollii e ley Almasiihu nde o iirtini ɗum
e maayde de o joyyini ɗum gere nyaamo
makko dow kammu.
21 Toon o ɓurni ɗum laamu e baawɗe e
semmbe e kaanankaaku fuu, kam e inɗe
fuu baawɗe inndeede, wanaa ley jamaanu
o tan, wo e jamaanu garoowo du.
22 Laamɗo wattii huunde fuu ley baawɗe
Almasiihu, waɗi mo hooreejo kawrital
goonɗinɓe, hokki mo ɓurde huunde fuu.
23 Kawrital goonɗinɓe ngaal wo ɓanndu
Almasiihu. Ngal hebbinaama mo, kanko
kiɓɓinɗo huunde fuu kala no laatorii fuu.

2

No kisinirteɗen saabe hinney Laamɗo

1 Onon, on maaynooɓe saabe lutti
mooɗon e hakkeeji mooɗon,
2 on jokkunooɓe laawol bonngol
ngol adunaaru ndu jokki ngool, on
ɗowtaninooɓe laamiiɗo baawɗe gonɗe dow
mbeeyu* oon. Laamiiɗo oon wo Ibiliisa
golloowo faa hannden ley yimɓe saliiɓe
Laamɗo ɓeen.
3 En fuu e maɓɓe njeyanoɗen, e muuyɗe
terɗe meeɗen ngonnoɗen. Eɗen njokkunoo
muuyɗe meeɗen e miilooji meeɗen bondi.
No ngorrunoɗen nii jaati, eɗen kaandunoo
e jukkungo Laamɗo ngoon hono maɓɓe ni.
4 Ammaa Laamɗo wo keewɗo
yurmeende. Saabe njinngu manngu ngu
o yiɗi en nguun,

* **2:2** Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.

5 o iirtindinii en e Almasiihu, enen
maaynooɓe saabe lutti meeɗen ɓeen.
Goonga, saabe hinney Laamɗo oon
kisiniraɗon.
6 E ley kawtal meeɗen e Iisaa Almasiihu,
Laamɗo iirtindinii en e makko, joyyindinii
en e makko dow kammu toon.
7 Hono nii o ɓanginirta no hinney makko
ɓurdi huunde fuu mawnude. Jamaanuuji
garooji ɗiin fuu nji'an moyyuki makko ki o
waɗani en e Iisaa Almasiihu.
8 Goonga, wo hinney Laamɗo oon
kisiniraɗon, e dow ko kooliɗon Almasiihu.
Kisindam ɗam, wanaa e golle mooɗon
haɓɓii, wo ɗam dokkal Laamɗo.
9 Ɗam wanaa njobdi golle neɗɗo taa fay
gooto heɓa mantoraade ɗam.
10 Sabo Laamɗo waɗi en ko ngonɗen
joonin ɗuum: e ley kawtal meeɗen e Iisaa
Almasiihu o tagiri en faa ngollen golleeji
lobbi ɗi o segilanii en gilla arande.

No Almasiihu waɗiri en lenyol gootol

11 Ndelle miccitee ko ngonnoɗon arande,
onon yuuruɓe e lenyi ɗi nganaa Alhu-
udiya'en. Mantortooɓe wo «taadiiɓe» ina
kuyfina on, ina noddira on «yimɓe ɓe
taadaaki» fay si taadagol maɓɓe ngool wo
ko junngo ɓii-Aadama gollata e terɗe tan.
12 Miccitee, wakkati oon, on ngalaano
Almasiihu, wo on jananɓe woɗɗiiɓe lenyol
Israa'iila ngol Laamɗo suɓii ngool, on ngal-
daano e amaanaaji ɗi Laamɗo aadorinoo e
haala muuɗum ɗiin. On mbuurdiino e rafi
jikke, on ngaldaano e Laamɗo ley adunaaru
ndu.
13 De joonin kaa, e ley kawtal mooɗon
e Iisaa Almasiihu, onon woɗɗunooɓe e
Laamɗo arande ɓeen, on ɓattinaama saabe
yiiyam makko.
14 Sabo kanko Almasiihu woni jam
meeɗen ko o waɗi Alhuudiyankooɓe e
lenyi goɗɗi fuu lenyol gootol ɗuum. Nde
o hokkitinnoo hoore makko ndeen, o liɓi
kokuwol paliingol hakkunde meeɗen ngool,
ɗuum woni o ittii nganyaandi hakkunde
lenyi ɗiin.
15 O ittii jamirooje e kaɗaaɗi Tawreeta
Muusaa fuu faa o waɗa Alhuudiyankooɓe e
lenyi goɗɗi laatoo lenyol gootol kesol e ley
kawtal maɓɓe e makko. Nii o waɗiri jam
oon.
16 E maayde makko dow leggal palaan-
gal o ittiri nganyaandi ndiin, o hawrunduri
lenyi ɗiin laatii ɓanndu wooturu, o rewrin-
tini ɗi e Laamɗo.
17 O warii waajaade on jam, onon
woɗɗunooɓe e Laamɗo ɓeen, o warii
waajaade ɓadinooɓe ɓeen du jam.
18 Saabe ko Almasiihu waɗii ɗuum, en fuu
keɓirten laawol yottaade Baabiiwo saabe
en kawtii Ruuhu Ceniiɗo gooto.
19 Ndelle, on nganaa jananɓe katin, on
nganaa weerɓe du. Ko ngonɗon dey, wo on
wonduɓe e seniiɓe, wo on jeyaaɓe e suudu
Laamɗo.
20 On mahaama e dow ko nulaaɓe e
annabaaɓe nyiɓi, Iisaa Almasiihu e hoore
muuɗum woni hayre arandeere nyimngo
ngoon.
21 Saabe muuɗum, nyimngo ngoon fuu
nanngunduri, faa ngo toowa ngo laatoo su-
udu Joomiraaɗo seniindu.
22 Ley kawtal mooɗon e makko on
mahidaama faa laatiɗon suudu to Ruuhu
Laamɗo jooɗii.

3

No Pool halfiniraa golle to yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe

1 Saabe majjum miɗo hofanoo Laamɗo,
miin Pool uddaaɗo e kasu saabe Iisaa
Almasiihu mo ngollanammi hakkunde
mooɗon, onon yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe.
2 Tannyoral on nanii Laamɗo halfinii kam
golle e ley moyyere muuɗum faa nafa on.
3 Sabo o ɓanginanii kam sirri makko. Mi
winndanii on haala majjum no raɓɓiɗiri.
4 Si on njanngii ɗum on paaman no po-
tumi anndirde sirri dow haala Almasiihu
oon.
5 Sirri oon faaminaaka ɓiɓɓe-Aadama ley
jamaanuuji paltiiɗi ɗiin, de joonin kaa
Laamɗo ɓanginirii mo Ruuhu Ceniiɗo faa
nulaaɓe muuɗum e annabaaɓe muuɗum
seniiɓe fuu paami mo.
6 Inan no sirri oon worri: saabe Kabaaru
Lobbo oon, yimɓe ɓe nganaa Alhu-
udiyankooɓe ɓeen keɓii ngeɗu e moyyereeji
desaaɗi ɗiin no Alhuudiyankooɓe ɓeen
keɓiri ni. Katin du ɓe kawtii e muɓɓen
ɓanndu wooturu, ɓe kawtii e muɓɓen
amaana mo Laamɗo waɗi saabe kawtal
maɓɓe e Iisaa Almasiihu.
7 Wo Kabaaru Lobbo oon laatiimi
golloowo muuɗum saabe moyyere nde
Laamɗo hokki kam. Laamɗo golliri
moyyere ndeen ley am e baawɗe muuɗum.
8 Miin ɓurɗo seniiɓe ɓeen fuu famɗude
oon, mi hokkaama moyyere faa mi waajoo
yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe barkeeji
gonɗi e Almasiihu ɗi ngalaa haddu ɗiin.
9 Mi hokkaama du faaminde yimɓe fuu
no Laamɗo tabintinirta fodoore muuɗum.
Laamɗo taguɗo huunde fuu oon suuɗunoo
fodoore ndeen gilla jamaanuuji ɓooyuɗi.
10 Noon waɗata de laamu e baawɗe gonɗe
ley kammu ɗe nji'ataake ɗeen fuu paama
no anndal Laamɗo yaajiri e huunde fuu,
paamira ɗum saabe kawrital goonɗinɓe
ngaal.

11 Ɗum fuu wo saabe anniya ɓooyɗo mo
Laamɗo tabintiniri e Joomiraaɗo meeɗen
Iisaa Almasiihu.
12 Saabe en ngoondinii Almasiihu, en
kawtii e muuɗum, eɗen mbaawi ɓadoraade
Laamɗo e hoolaare, eɗen anndi o jaɓanan
en.
13 Ɗum wadi de miɗo ŋaaroo on taa tayon
jikke mooɗon saabe torraaji kewtotoodi
kam. Miɗo yardii ɗi saabe mooɗon, kanji
ngoni teddeengal mooɗon.

Du'aare faa yimɓe annda njinngu Almasiihu

14 Saabe ɗuum fuu, miɗo hofanoo Baabi-
iwo.
15 Lenyi gondi dow kammu e gondi e leydi
fuu yuurii e makko, kanko woni baaba majji
ɗi fuu.
16 Miɗo ŋaaroo mo kanko jom teddeengal
manngal oon o semmbinɗina ɓerɗe mooɗon
saabe Ruuhu makko Ceniiɗo.
17 Miɗo ŋaaroo Almasiihu wona e ley ɓerɗe
mooɗon saabe ko ngoondinɗon ɗum. Miɗo
ŋaaroo mo katin o darna on e ley njinngu, o
tabintina on ley maggu.
18 Faa paamon, onon e seniiɓe ɓeen fuu,
njuuteefi e njaajeefi e tooweefi e luggeefi
njinngu Almasiihu paltiingu haddi,
19 de anndon ɗum faa keewon kiɓɓal
Laamɗo.
20 Teddeengal woodan Laamɗo gollirɗo
ley meeɗen baawɗe mawɗe oon, baawɗo
gollude ko ɓuri du'aawuuji men e miilooji
men faa waawaa fonndeede!
21 Wo teddeengal woodan mo ley kawrital
goondinɓe, e saabe Iisaa Almasiihu ley ja-
maanuuji ɗiin fuu faa abada abadin! Aami-
ina.

4

No goondinɓe Iisaa ɓeen laatorii ɓanndu wooturu

1 Miin uddaaɗo ley kasu saabe gollande
Joomiraaɗo oon, miɗo ŋaaroo on sanne:
mbuuron nguurndam njaadoojam e nod-
daango ngo Laamɗo noddi on to muuɗum
ngoon,
2 tawdeɗon e leeyinkinaare e heese e mun-
yal. Munyunduron e ley njinngu.
3 Tinnee keddoɗon e ngootumbaaku
yuurungu e Ruuhu Ceniiɗo. Ngaɗon ɗum fuu
e ley jam kaɓɓundurɗo on.
4 Wo on ɓanndu wooturu, oɗon njogii Ru-
uhu gooto. Jikke dow cakitte mo Laamɗo
noddiri on oon du wo gooto.
5 Katin Joomiraaɗo gooto woodi,
goondinal gootal woodi, lootagal batisima
gootal woodi,
6 kam e Laamɗo gooto, Baaba yimɓe fuu.
Wo gondo dow maɓɓe fuu, golloowo ley
maɓɓe fuu, gondo e maɓɓe fuu.
7 Mono e meeɗen fuu heɓii moyyere
Laamɗo ko foti e no Almasiihu hokkiri ɗum.
8 Sabo wo hono noon winndiraa:
«O yeeŋii dow, o hooyi honaaɓe heewɓe,
o hokki yimɓe dokke.»*
9 Ɗume woni maanaa «o yeeŋii»? Iɗum holla
o artakeno o jippii e nokkuuje ɓurɗe fuu
leeyude e leydi.
10 Jippinoodo oon, kam e hoore muuɗum
woni yeeŋudo faa tiimi kammuuli ɗiin fuu,
faa o heewa adunaaru ndu fuu.
11 Wo kanko wadi dokke ɗeen: o wadi woɓɓe
nulaaɓe, woɓɓe annabaaɓe, woɓɓe waajo-
tooɓe, woɓɓe durooɓe yimɓe, kam e janngi-
nooɓe.
12 Ko o wadiri noon, wo faa o segilanoo
seniiɓe ɓeen faa ngolla ko njeyi gollude,
faa semmbinɗina kawrital goondinɓe laati-
ingal ɓanndu Almasiihu ngaal,
13 de laatoɗen daande wootere e ley
goondinal meeɗen e anndugol meeɗen Ɓii
Laamɗo, laatoɗen hiɓɓuɓe du, faa njottoɗen
darnde Almasiihu hiɓɓunde ndeen.
14 Ndelle, en laatataako sukaaɓe hooyaaɓe
hono no bempeyye e keni kooyirta laana
ni. Jannde yimɓe yiɗuɓe yaarude woɓɓe ley
majjere hiilataa en katin.
15 Ko laatotoɗen dey, haalooɓe goonga e ley
njinngu. Noon waɗata de mawnen e ley hu-
unde fuu faro Almasiihu, laatiiɗo hooreejo
oon.
16 Kanko waddani ɓanndu nduun fuu nan-
ngundurde faa wooɗa saabe jokkule ɗe ndu
hokkaa ɗeen. Hono noon, si tergal fuu gollii
golle muuɗum, ndeen ɓanndu nduun maw-
nan, yaha yeeso ley njinngu.

Haala neɗɗaaku kesu ley Almasiihu

17 Ndelle, ko jokkata ɗuum mbi'ammi on:
miɗo ŋaaroo on e ley innde Joomiraaɗo, taa
mbuurdon katin hono no yimɓe ɓe anndaa
Laamɗo, sabo miilooji maɓɓe ɗiin wo ɓoli.
18 Hakkillooji maɓɓe niɓɓii, ɓe njeyaaka
e nguurndam ɗam Laamɗo hokkata saabe
majjere maɓɓe e yoorugol maɓɓe ɓerɗe.
19 Caggal ɓe cemtataa, ɓe ngaɗii ko'e
maɓɓe jaahili'en, ɓe celataa gollude kulle
nyiddiniiɗe.
20 De onon kaa, wanaa noon njanngirɗon
haala Almasiihu.
21 Tannyoral, on nanii kabaaru makko, on
njanngii goonga gondo e makko oon.
22 Ndelle, ittee ko hiiɗdi ko woni ley
mooɗon ɗuum, njoppee nguurndam
mooɗon arandejam ɗam muuyɗe kiilooje
ɗaam.
23 Accon yonkiiji mon e hakkillooji mon
keyɗintinee.

* **4:8** Jabuura 68.19.

24 Njogitee neɗɗaaku kesu ngu Laamɗo
tagi dow tagaadi muuɗum. Neɗɗaaku kesu
nguun na golla ko fonnditii e ko senii.
Golleeji ɗiin e goonga yuuri.
25 Ndelle, celon fewre, mono fuu haalda
e gondo muuɗum goonga, sabo mono e
meeɗen fuu ina jeydaa e goɗɗo no terɗe
neɗɗo gooto njeydiraa ni.
26 Si on ɓernii fu, taa ngaɗee hakke. Taa
janal naange tawdu on e tikkere.
27 Taa kokkon Ibiliisa laawol e ley
mooɗon.
28 Wo gujjo selu wujjude, ko haani
waɗude dey, gollira juuɗe muuɗum ko
nafata, faa heɓa ko wallira nyakoraaɓe.
29 Taa konngol bonngol yaltu e kun-
duɗe mooɗon. Ko kaanɗon waɗude tan
wo haalude haalaaji nafooji baawɗi semm-
binde ɓerɗe yimɓe fodde haajuuji, faa ɗi
ngaddana hettindantooɓe on ɓeen moyyere.
30 Taa mettinanee Ruuhu Laamɗo
Ceniiɗo, sabo Laamɗo waɗi maande Ruuhu
oon e mooɗon saabe nyalaande nde
Laamɗo rimɗinta on ndeen.
31 Ittee mettorgal fuu e ɓerɗe mooɗon,
celon konnaagu e tikkere e duko e nyoore,
kam e ko boni fuu.
32 Moyyunduree hakkunde mooɗon, njur-
munduron, njaafunduron hono no Laamɗo
yaaforii on saabe kawtal mooɗon e Almasi-
ihu ni.

5

Haala wuurude e ley annoora

1 Ndelle, laatee nyemmbitooɓe Laamɗo.
Wo on ɓiɓɓe makko ɓe o horsini.
2 Mbuurdon e yiɗundurde, no Almasi-
ihu yiɗiri en de hokkitiri hoore muuɗum
saabe meeɗen laatanii en kirsamaari, hono
sadaka belɗo Laamɗo.
3 Saabe wo on seniiɓe Laamɗo, on kaanaa
fay haalde haala huunde fuu ko wartata e
fijirde e ko tuuni e eelgal.
4 Taa kaalee haalaaji bondi naa ɓoli
naa nyiddiniiɗi, sabo hono majji kaanaa
taweede e mooɗon. Ko kaanɗon waɗude
dey, njetton Laamɗo.
5 Paamee ɗum ɗo faa wooɗa: pijoowo
e nyiddiniiɗo e muuyoowo ko jeyaa, ɗum
woni dewoowo tooruuji, ɓeen ngalaa ngeɗu
e laamu Almasiihu e Laamɗo.
6 Taa fay gooto hiilira on haalaaji ɓoli,
sabo hono majji caabotoo tikkere Laamɗo e
dow saliiɓe ɗum ɓeen.
7 Ndelle, taa njokkunduree e maɓɓe.
8 Arande e nimre njeyanoɗon, de joonin
kaa saabe kawtal mooɗon e Joomiraaɗo wo
e annoora njeyaɗon. Ndelle mbuurdee no
ɓiɓɓe annoora ni,
9 sabo annoora rimata mboodirka e fon-
nditaare e goonga fuu.
10 Piloɗon faamude ko welata Joomi-
raaɗo.
11 Taa kawtee e golleeji ɗi ngalaa nafaa
golleteeɗi e ley nimre, de ko haani dey,
cuurton ɗi.
12 Ko yimɓe ɓeen ngaɗata e cuncukka
ɗuum, ina semtinii fay fillaade.
13 Ammaa huunde fuu ko suurtaa ley an-
noora oon ɓanginte no worri,
14 sabo huunde fuu ko ɓanginaa yaynan.
Ɗum waɗi de na wi'ee:
«Aan ɗaaniiɗo, finu!
Umma e hakkunde maayɓe,
Ndeen annoora Almasiihu yaynante.»
15 Ndelle, ngaɗon hakkillo faa sanne no
mbuurdoton, tawee wanaa no fuuyɓe ni,
ammaa hono no jom'en hakkillo ni.
16 Wakkati laatiiɗo fuu, ngaɗon ko nafata,
sabo jamaanu hannden o wo bonɗo.
17 Saabe ɗuum, taa laatee ɓe ngalaa
hakkillo, ammaa piloɗon faamude ko woni
muuyɗe Joomiraaɗo.
18 Taa njaree doro faa culoɗon, sabo ɗum
wo rafi nanngitaare. Ko haani dey, keewee
Ruuhu,
19 mbaajunduron jimi Jabuura e jettooje
e jimi teddinooji Laamɗo. Njimanon Joomi-
raaɗo, njettiron mo ɓerɗe laaɓuɗe.
20 Njetton Laamɗo Baaba meeɗen
wakkati fuu dow huunde fuu e ley innde
Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.

Haala rewɓe e goriraaɓe muɓɓen

21 Mono e mooɗon fuu ɗowtanoo ban-
ndum saabe teddinde Almasiihu.
22 Onon rewɓe, ɗowtanoɗon goriraaɓe
mooɗon hono no ɗowtorantoɗon Joomi-
raaɗo ni.
23 Sabo gorko woni hoore deekum hono
no Almasiihu laatorii hoore kawrital
goondinɓe ngaal. Kam woni kisinoowo
goondinɓe laatiiɓe ɓanndu muuɗum ɓeen.
24 No kawrital goondinɓe ngaal
ɗowtoranii Almasiihu noon, nii du debbo
fuu haani ɗowtoranaade gorum e huunde
fuu.
25 Onon worɓe, njiɗiree deekiraaɓe
mooɗon no Almasiihu yiɗiri kawrital
goondinɓe ngaal de hokkitiri hoore
muuɗum saabe maggal
26 faa waɗi ngal ceniingal, gaɗa o
laaɓinirii ngal ndiyam e haala makko.
27 O waɗi ɗum faa o darna kawrital
goondinɓe ngaal yeeso makko, ngal yaynira
darja, ngal laatoo ceniingal, ngal walaa ko
semtinii naa ko tuuni naa nyoofi-nyoofi naa
ko boni fuu.
28 Hono noon, ina tilsi e worɓe njiɗa deekiraaɓe muɓɓen hono no njiɗiri ɓalli muɓɓen ni. Neɗɗo fuu jiɗɗo deekum, wo hoore muuɗum yiɗi.

29 Sabo fay gooto wanyaa ɓanndu muuɗum. Ko waɗata dey, nyaamnan ndu, hinnoo ndu hono no Almasiihu hinnortoo kawrital goondinɓe ngaal ni,
30 sabo wo en terɗe ɓanndu makko nduun.
31 Binndi ɗiin mbi'ii: «Ɗum waɗi de gorko yoppan inna muuɗum e bammum, de nanngundura e deekum, ɓe ɗiɗo fuu ɓe laatoo neddo gooto.»*
32 Ɗum wo sirri lugguɗo. De miin, miɗo holla on, sirri oon wo kaaloowo no Almasiihu e kawrital goondinɓe ngondiri.
33 No waawi laatoraade fuu, gorko fuu yiɗira deekum no yiɗiri hoore muuɗum ni. Debbo du teddina gorum.

6

Haala ɓiɓɓe e saaraaɓe

1 Onon ɓiɓɓe, ɗowtanoɗon saaraaɓe mooɗon saabe Joomiraaɗo, sabo ɗum woni ko dartii.
2 «Teddin inna maa e bammaa.» Yamiroore nde woni arandeere nde amaana haɓɓii e muuɗum.
3 Amaana o woni: «yalla aɗa heɓa moyyere, balɗe maa du njuuta e leydi ndi.»*
4 Onon saaraaɓe, taa ɓerninee ɓiɓɓe mon, ammaa ndartinon ɓe, tindinon ɓe, faa ɓe mawna dow laawol Joomiraaɗo.

Haala maccuɓe e joomiraaɓe

5 Onon maccuɓe, ɗowtanoɗon joomiraaɓe mooɗon dow kulol e diwngol tawee e ɓerɗe laaɓuɗe no ɗowtorantoɗon Almasiihu ni.
6 Ɗowtanee ɓe tawee wanaa yeeso maɓɓe tan, hono no filotooɓe welude ɓiɓɓe-Aadama. Ko haani dey, ɗowtanee ɓe no maccuɓe Almasiihu ngaɗirta muuyɗe Laamɗo e ɓerɗe laaɓuɗe ni.
7 Ngolliranee ɓe anniya lobbo hono wo Joomiraaɗo ngollanton, wanaa yimɓe.
8 Sabo oɗon anndi neddo fuu golluɗo ko woodi, si wo dimo naa diimaajo, Joomiraaɗo yoɓan ɗum haddi golle muuɗum.
9 Onon joomiraaɓe, ngorree hono noon e maccuɓe mooɗon. Taa kulɓinee ɓe. Anndon Joomii on, onon e maɓɓe fuu, ina woni dow kammu, de kam kaa ɓurdintaa yimɓe.

Haala kaɓitirɗe ɗe Laamɗo hokkata faa Ibiliisa jaaloree

10 Walaa ko heddii si wanaa wiide on keewon semmbe e ley kawtal mooɗon e Joomiraaɗo, tiigoɗon baawɗe makko mawɗe ɗeen.
11 Kooyee kaɓitirɗe ɗe Laamɗo hokki on ɗeen fuu, faa mbaawon daraade de cakkoɗon dabareeji Ibiliisa.
12 Sabo wanaa yimɓe kaɓeten, ko kaɓeten dey, wo laamuuji e baawɗe e hoorewaaku ley adunaaru niɓɓundu ndu, kam e seyɗaani'en bonɓe wonɓe hakkunde kammu e leydi ɓeen.
13 Saabe majjum, kooyee kaɓitirɗe ɗe Laamɗo hokki on ɗeen fuu, faa mbaawon dartaade nde nyalaande bonnde ndeen wari, tawee caggal haɓo mooɗon ngoon on keddoto on dartiiɓe.
14 Ndelle, ndaroɗon wo on segiliiɓe. Goonga laatanoo on kaɓɓorgol, ɓornoɗon fonnditaare hono saaya ndeenaagu.
15 Segilanaade waajaade Kabaaru Lobbo gaddoowo jam oon laatanoo on paɗe.
16 Wakkati fuu wo goondinal laatanoo on wawaade nde mbaawɗon jakkoraade kure kuɓɓooje ɗe Bonɗo oon faddata on ɗeen fuu.
17 Wo kisindam laatanoo on kufune njamndi. Nanngon kaafaahi Ruuhu Ceniiɗo kiin, kanki woni konngol Laamɗo.
18 Wakkati fuu ngaɗon du'aawuuji e nyaagundeeji e ballal Ruuhu Ceniiɗo. Kakkilee taa on celu waɗande seniiɓe ɓeen fuu du'aare.
19 Nyaaganoɗon kam miin du Laamɗo hokka kam konngol, faa wakkati mo muɓɓitinmi hunnduko am fuu, mi haalira haala Kabaaru Lobbo cuudinooɗo oon e cuusal.
20 Miɗo daranii Kabaaru Lobbo oon ley kasu e geyyelle. Nyaaganee kam faa mi waajoroo ɗum cuusal, no tilsirani kam ni.

Baynundural

21 Tikiku, sakiike men korsuɗo gollanoowo Joomiraaɗo e hoolnaare oon, humpitan on ɗum fuu, faa onon du kumpitoɗon no ngorrumi e ko ngollammi.
22 Mi nelii mo e mooɗon faa paamon no min ngorri de o waaltina hakkillooji mooɗon du.
23 Sakiraaɓe, wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu ngaɗan on jam e njinngu ngondungu e goondinal.
24 Yiɗuɓe Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu njinngu ngu timmataa ɓeen fuu, wo hinney Laamɗo wondu e muɓɓen.

* **5:31** Fuddoode 2.24. * **6:3** Wurtagol 20.12, Fillitagol Tawreeta 5.16.

Ɓataaki Pool yaade to Filipiyankooɓe

1 Miin Pool e Timote, maccuɓe Iisaa
Almasiihu, mbinndani ɓataaki ki kawrital
goondiɓe Almasiihu gonngal ngalluure
Filipi. Miɗen njowta on, onon seniiɓe
hawtuɓe e Iisaa Almasiihu ɓeen, onon e
hooreeɓe e gollanooɓe kawrital ngaal fuu.
2 Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo
men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e
jam.

No Pool yettirta Laamɗo saabe Filipiyankooɓe

3 Miɗo yetta Laamɗo nde miccitiimi on
fuu.
4 Wakkati ndu'antoomi on fuu, wo e seyo.
5 Sabo gilla nyannde ngoondiɓɗon
Kabaaru Lobbo haala Iisaa faa joonin oɗon
ndarodii e am.
6 Miɗo tannyori, Laamɗo puɗɗuɗo gollal
lobbal e mooɗon oon, jokkan ɗum faa ɗum
hiɓɓa nyalaande gartol Iisaa Almasiihu.
7 Miɗo haani miilanaade on ɗum, sabo
hakkillo am ina woni e mooɗon. E ley
ko kaɓɓaami e ko ndaraniimi tabintinde
Kabaaru Lobbo o ɗuum, on fuu on kawtu
e am moyyere nde Laamɗo hokkata kam
ndeen.
8 Laamɗo ina seedii miɗo horsiniri on fuu
korsa Iisaa Almasiihu.
9 Inan ko nyaagantoomi on Laamɗo: wo
njinngu mooɗon ɓeydoroo yeeso, wondude
e anndal e paamal,
10 faa mbaawon suɓaade ko ɓuri fuu
moyyude. Ndeen on laatoto laaɓuɓe ɓe
ngalaa feloore nyannde nde Iisaa Almasiihu wartowi.
11 On laatoto du hebbinaaɓe golleeji
ponnditiidi yuurudi e Iisaa Almasiihu, faa
Laamɗo teddinee, yettee.

No uddeede Pool ɓeydirani Kabaaru Lobbo yahude yeeso

12 Sakiraaɓe, ko njiɗumi anndon dey,
torra keɓuɗo kam oon waddanii Kabaaru
Lobbo oon yaarude yeeso.
13 Si goonga doomooɓe laamordu ndu e
heddiiɓe ɓeen fuu paamii wo saabe Iisaa
Almasiihu kaɓɓiraami.
14 Ko ɓuri heewude e sakiraaɓe du,
geyyelle am ɗe ɓeydanii ɗum'en hoolaade
Joomiraaɗo. Ɗum wadi de iɓe mbaajoroo
konngol Laamɗo ngol rafi kulol.
15 Goonga, woɓɓe ina mbaajoo kabaaru
Iisaa Almasiihu o saabe kiram e kalala, ammaa woɓɓe na ngoni e anniyaaji lobbi.
16 Ɓeen ngolliranta Almasiihu njinngu,
sabo iɓe anndi Laamɗo hokkii kam
daranaade Kabaaru Lobbo oon.
17 Ammaa ɓeya ɓeen mbaajorto kabaaru
Almasiihu faa nafa ɗum'en kam'en tan. Anniyaaji maɓɓe mbooɗaa. Ko ɓe miilotoo dey,
ɓeydande kam torra ley haɓɓeede am.
18 Ɗum kaa bonnataa fay huunde! Ko
waawi laataade fuu, si Iisaa Almasiihu inndaama tan ina heya. Nde laatii anniya
bonɗo naa anniya lobbo fuu, miɗo seyii.
Goonga, mi seyoto caggal muuɗum du
19 sabo miɗo anndi ɗum fuu ɗum sakitanto kam kisindam saabe du'aawuuji mon
e ballal Ruuhu Iisaa Almasiihu.
20 Ko woni e hakkillo am e ko kedíimi
sanne, wo mi hersataa e dow fay huunde.
Woodi du, mi heddodoo e cuusal faa ko
hewtii kam fuu mawnina Almasiihu gilla
joonin faa abada, nde mbuurumi e nde
maayumi fuu.
21 Sabo miin e hoore am, Almasiihu woni
nguurndam am, maayde du wo tino am.
22 Ammaa si miɗo heddii miɗo wuuri
fu, ɗum waddanan kam gollude gollal
nafoowal. Ndelle mi anndaa ko cuɓotoomi.
23 Hakkillo am feccake pecce ɗiɗi: ko
ɓurumi yiɗude, yahude mi jooɗodowoo e
Almasiihu. Ɗuum ɓuri fuu woodde.
24 Ammaa mi heddoo miɗo wuuri ɓuri
nafude on, onon kaa.
25 Miɗo tannyori ɗum, miɗo anndi mi
heddoto e adunaaru mi wonda e mooɗon
on fuu, faa njaaron yeeso e goondinal, de
ceyoɗon ley maggal.
26 Ndeen gartol am hakkunde mooɗon
ɓeydanan on mantoraade Iisaa Almasiihu
saabe ko waɗani kam.

Haala daranaade Kabaaru Lobbo

27 Ko laatii fuu, mbuuree nguurndam
kawroojam e Kabaaru Lobbo haala Iisaa
Almasiihu. Ndeen si mi warii mi ndaarii
on, naa si mi waraay fu, mi nanan kabaaru
mooɗon, mi faaman oɗon keddii e anniya
gooto, oɗon ndarodii gootum e haɓɓaade e
goondinal Kabaaru Lobbo oon.
28 Ndeen du, tawan on accataa wayɓe
kulɓina on e dow fay huunde. Ko tinnotoɗon ɗuum wo maande ɓe kalkan, de
onon kaa, kison. Ɗum fuu, Laamɗo waɗata.
29 Laamɗo waɗanii on moyyere saabe Almasiihu. Wanaa faa ngoondinon mo tan
nde wadiraa, wo faa torreɗon saabe makko
du.
30 Sabo si goonga, en kawtu haɓo ngo
njiiɗon miɗo haɓee, e ngo nanoton miɗo
haɓee faa hannden ngoon.

2

Haala leeyinkinaare Almasiihu e teddeengal muuɗum

1 Wanaa Almasiihu na sellina ɓerɗe mon
naa? Wanaa njinngu muuɗum na waaltina
hakkillo mon naa? Wanaa ko kawtuɗon e

Ruuhu Ceniiɗo, on keƀii korsa e yurmeende naa?
2 Si wo noon fu, laatoɗon hakkillo wooto, ngondon e njinngu ngootu e ƀernde wootere e anniya gooto. Ndeen on kiƀƀinan seyo am.
3 Taa ngolliree huunde fuu saabe yidde hoorem naa saabe mawnitaare ƀolde. Ngolliree leeyinkinaare, faa mono fuu ndaarda hoore muuɗum banndum ina ƀuri ɗum.
4 Taa fay gooto mooɗon ndaarta ko nafata hoore muuɗum tan, ammaa ndaarta nafaa woƀƀe du.
5 Ngorron hakkunde mooɗon hono no Iisaa Almasiihu worrunoo:
6 Kanko, fay si taweede tagaadi Laamɗo ina woni e makko,
o tiigaaki ɗum faa o heddoo fotude e Laamɗo,
7 de o jippini hoore makko faa ley,
o hooyi tagaadi maccuɗo,
o laatii hono ƀii-Aadama.
O jogoraama wo o neɗɗo.
8 O leeyini hoore makko,
o ɗowtanii Laamɗo faa o maayi,
maayde dow leggal.
9 Ɗuum waɗi de Laamɗo toownii mo sanne,
hokki mo innde ƀurnde inɗe fuu,
10 faa koppi fuu koforoo saabe innde makko to tawaa fuu,
nde wo dow kammu, nde wo dow leydi, nde wo ley leydi,
11 faa ɗemle fuu ceedoo, mbi'a
Iisaa Almasiihu woni Joomiraaɗo,
faa Laamɗo Baaba meeɗen teddinee.

No goonɗinƀe njaynirta ley adunaaru

12 Saabe ɗuum, sakiraaƀe am horsuƀe, tinnoɗon e gollande Laamɗo saabe kisindam ɗam hokki on ɗaam faa ɗam rima nafaa. Ngaɗiron ɗum kulol e diwngol. Si goonga, on ɗowtanake mo wakkati mo ngondunoomi e mooɗon oon fuu. Ko mboɗɗiimi on joonin du, sanaa ɗowtanoɗon mo faa ƀura noon.
13 Sabo Laamɗo e hoore muuɗum ina golla e mooɗon faa muuyon ko weli ɗum, de ngollon muuyɗe ɗeen.
14 Ko ngolloton fuu, taa ŋurŋurton, taa ndukidon,
15 faa laatoɗon laaƀuƀe ƀe ngalaa feloore, laatoɗon ƀiƀƀe Laamɗo ƀe ngalaa laru* hakkunde yimƀe hannden oonyiiƀe bonƀe ƀeen. Sanaa njaynon hakkunde maƀƀe hono no koode njaynirta ley aduna ni,
16 tawee oɗon tiigii konngol nguurndam ngool faa wooɗi. Si on ngaɗii noon fu, mi mantorto on nyannde nde Almasiihu wartowi. Sabo hollan mi doggaay doggudu ƀoldu, mi tampaay ƀolum.
17 Ko ngollanton Laamɗo ko cakkoton ɗum yonkiiji mon ɗuum, na holla goonɗinal mooɗon. Fay si yonki am laatoto sadaka dufeteeɗo dow goonɗinal mooɗon ngaal, mi seyoto, mi weltodoto e mooɗon.
18 Onon du ceyoree hono noon, faa mbeltodoɗen.

Haala gollidooƀe ɗiɗo hoolniiƀe

19 Si Joomiraaɗo meeɗen Iisaa jaƀii, mi nelan Timote to mooɗon ko ƀooyataa. Ndeen si mi humpitake kabaaruuji mon ɗiin fu, miin du, ƀernde am waaltoto.
20 Sabo kanko tan woni gonduɗo e am anniya gooto. Goonga, no ngorruɗon fuu ina woni e ƀernde makko.
21 Heddiiƀe ƀeen fuu wo hakkilanƀe haajuuji muƀƀen tan, wanaa ɗi Iisaa Almasiihu.
22 De Timote kaa, oɗon anndi no holliri neɗɗaaku muuɗum lobbu, sabo wallii kam e waajaade Kabaaru Lobbo hono no ƀiɗɗo wallirta bammum ni.
23 Kanko anniyiimi nelude wakkati mo paamumi no joonnde am laatortoo fuu.
24 Miɗo hoolii Joomiraaɗo du, miin e hoore am, mi waran to mooɗon ko ƀooyataa.
25 Hono noon mi yi'ii na tilsi mi nela e mooɗon sakiike men Epaforodit, gollidoowo e am oon. O wallii kam haƀande Kabaaru Lobbo oon. Kanko woni mo nelunoɗon faa walla kam e haaju am.
26 Imo yeewaa on fuu. Katin ko nanɗon o sellaano ɗuum, na metti ƀernde makko sanne.
27 Tannyoral, o nyawiino faa o nesi maayde. Ammaa Laamɗo yurmake mo, yurmake kam miin du, taa mi heƀa kaƀƀu-ko'u dow kaƀƀu-ko'u.
28 Ɗum waɗi de kenyiimi law faa mi nela mo e mooɗon, faa si on nji'ii mo fu, ceyoɗon, miin du kaƀƀu-ko'u am ƀuytoo.
29 Ndelle, njaƀƀoree mo saabe Joomiraaɗo e seyo manngo. Teddinee yimƀe wa'uƀe noon fuu.
30 Sabo kanko o nesii maayde saabe golle Almasiihu. O farriti† yonki makko faa o waɗana kam ballal ngal ndonkunoɗon waɗande kam onon e ko'e mooɗon.

3

Haala anndude Iisaa Almasiihu

1 Ko heddii fu, sakiraaƀe am, ceyoree Joomiraaɗo. Fay si miɗo winndana on ko mbinndannoomi on arande, ɗum tampintaa kam, wooɗi, iɗum reena ƀerɗe mooɗon onon du.
2 Tinnoɗon e dawaaɗi – ɗum woni gollooƀe ko boni, doolɗooƀe taadagol ngol nafataa ƀeen!

* **2:15** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

† **2:30** Farritaade wo rafi reenude yonki muuɗum.

3 Sabo wo enen ngoni taadiiɓe jaati ɓeen,
eɗen teddinira Laamɗo e ballal Ruuhu
muuɗum, eɗen mantoroo Iisaa Almasiihu,
en njowaay jikke men dow golleeji ɓanndu.
4 Si goonga, miin kaa miɗo waawnoo
yowude jikke am dow golleeji ɓanndu.
Si goɗɗo miilii ina waawi yowude jikke
muuɗum dow golleeji ɓanndum fu, miin
ɓuri haandude e majjum.
5 Mi taadaama illa nde kiɓɓinnoomi
nyalaaɗe jeetati. Wo mi Israa'iilanke
yuuruɗo e suudu Benyamin. Wo mi
Alhuudiyanke ɓii Alhuudiyanke. Ley
Tawreeta Muusaa du, miɗo jeyaa e waalde
Farisa'en.
6 Miɗo jinnganannoo Tawreeta oon sanne
faa miɗo torrannoo kawrite goondiɓe Iisaa
ɗeen. Fay gooto waawaano felude kam
saabe fonnditanaade Tawreeta oon.
7 Ɗuum fuu miɗo ndaardannoo wo tino
am. Ammaa joonin saabe Almasiihu mi
tawii wo ɗum mursey.
8 Goonga, miɗo jogorii ɗum fuu wo
mursey, sabo anndude Joomiraaɗo am Iisaa
Almasiihu ɓuri kulle ɗeen fuu. Wo saabe
makko njardoriimi mursude ko njogiimi.
Miɗo jogorii huunde fuu wo tuundi faa mi
heɓa Almasiihu,
9 mi jeyee e muuɗum. Mi walaa fonndi-
taare nde mbaawumi heɓude e jokkugol
am Tawreeta oon. Mi heɓii fonnditaare
saabe ko kooliimi Almasiihu. Kayre woni
fonnditaare nde Laamɗo hokki goondiɓe
mo ɓeen.
10 Miɗo muuyi anndude Almasiihu e won-
dude e baawɗe iirtagol muuɗum, mi hawta
e muuɗum torra, mi laatoo hono muuɗum
ley maayde mum.
11 Hono nii, mi heɓan ummintineede
hakkunde maayɓe nyannde darngal.
12 Mi wi'aay mi heɓii ɗum gilla joonin naa
mi kiɓɓuɗo, ammaa miɗo wondi e doggudu
hono no daɗundurteeɗo ni, faa mi nannga
ɗum. Sabo miin e hoore am, Iisaa Almasiihu
artii, nanngi kam.
13 Goonga sakiraaɓe, mi wi'aay mi heɓii
ɗum. Kaa miɗo waɗa huunde wootere:
miɗo yeggita ko faltii, miɗo fooɗanoo ko
warata.
14 Miɗo doggira to fonndetee, faa mi heɓa
mbarjaari dow kammu ndi Laamɗo noddiri
en to muuɗum saabe Iisaa Almasiihu.
15 Enen ɓenduɓe ley goondinal ɓeen
fuu, miilorodeen hono noon. Si tawii mi-
looji mon potaay e dow goɗɗum katin du,
Laamɗo ɓanginanan on ɗum.
16 Ammaa e noon fu, ɗo kewtuɗen fuu,
keddoɗen njokken laawol ngol njokkuɗen
faa joonin ngool.
17 Sakiraaɓe, on fuu nyemmbitee kam.
Taykoɗon worruɓe no njiiɗon miɗen ngorri
ni.
18 Sabo heewɓe laatake wayɓe leggal Al-
masiihu palaangal. Mi haalanii on ɗum kile
keewɗe, mi haaldanan on joonin du e bojji.
19 Kamɓe, cakitte maɓɓe wo halkere.
Deedi maɓɓe ngoni alla'en maɓɓe. Iɓe man-
toroo ko ɓe njeyi semtirde. Adunaaru tan ɓe
kaɓanta.
20 De enen kaa, wo dow kammu njeyaɗen,
eɗen keppi kisinoowo meeɗen yuuroowo
toon. Oon woni Joomiraaɗo men Iisaa Al-
masiihu.
21 Kam waylitata ɓalli meeɗen lokkaaji
ɗiin faa ɗi keɓa teddeengal hono ɓanndu
makko nduun ni. Sabo imo jogii baawɗe faa
o waɗa huunde fuu ɗowtanoo mo.

4

Haala seyoraade Joomiraaɗo

1 Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe, hono
noon tabitee ley kawtal mooɗon e Joomi-
raaɗo. On njeewnii kam sanne, on laatake
seyo am e kufune am darja.
2 Miɗo waajoo Ewodi, kam e Sintis, ɓe
laatoo daande wootere saabe Joomiraaɗo.
3 Aan Sisigi, gollidoowo e am koolniiɗo du,
miɗo ŋaare mballaa rewɓe ɗiɗo ɓeen, sabo ɓe
mballii kam haɓande Kabaaru Lobbo oon,
kamɓe e Keleman e gollidooɓe am woɓɓe.
Inɗe maɓɓe mbinndaama e dewtere ngu-
urndam nduumiiɗam.
4 Ceyoree Joomiraaɗo wakkati fuu. Miɗo
wi'a on katin, ceyee!
5 Yimɓe fuu nji'a heesindaare mooɗon.
Joomiraaɗo ina ɓadii.
6 Taa fay huunde haɓɓa on ko'e, ammaa
nyaagorodon Laamɗo haajuuji mooɗon fuu
ley du'aare. Ngaɗiron ɗum e jettooje.
7 Ndeen Laamɗo hokkan on jam faa ɓura
huunde fuu ko waawi miileede. Jam oon
reenan ɓerɗe mon e hakkillooji mon e ley
kawtal Iisaa Almasiihu.
8 Joonin kaa sakiraaɓe, miilooji mooɗon
keddoo dow goonga, e ko teddi, e ko fonndi-
tii, e ko senii, e ko foti yiɗeede, e ko leeɓi.
Kakkilanee ko moyyi, e ko jeyi maneede
fuu.
9 Ngolliree ko paaminmi on e ko keɓɗon e
am, ko narruɗon kam e ko njiiruɗon kam.
Ndeen Laamɗo gaddoowo jam tawdete e
mooɗon.

No Pool yettiri Filipiyankooɓe dow dokkal muɓɓen

10 Miɗo seyorii Joomiraaɗo seyo manngo
sabo joonin on keyɗintinii ballal mooɗon
to am. Tannyoral, hakkillooji mon ina
ngonnoo e am, de on keɓaay yottinde ballal
ngaal.
11 Wanaa saabe won ko kaajaami waɗi de
mbiimi noon. Sabo si goonga, mi woowtinii
hoore am hennyitoraade no tawraami fuu.

12 Miɗo waawi wuurdude e ko famɗi,
miɗo waawi wuurdude e ko ɗuuɗi. No
tawraami e no ngorrumi fuu, miɗo waawi
yardaade ɗum. Mi ekitake hennyitoraade
haarannde e yolbere, e keɓal e baasal.
13 Miɗo waawi fuu e ley kawtal am e Iisaa
Almasiihu kokkoowo kam semmbe oon.
14 Ammaa e ɗum fuu, on ngaɗii ko woodi
ko mballuɗon kam e ley torra am ɗuum.
15 Filipiyankooɓe, oɗon anndi wakkati
nde puɗɗumi waajaade on Kabaaru Lobbo
de ndillumi leydi mon Makedoniya ndeen
fu, kawrital goondinɓe fay gootal wallun-
duraay e am, si wanaa kawrital mooɗon
ngaal.
16 Nde ngonnoomi Tesaloniiki ndeen du,
on neldii kam ko kaajaami, wanaa nde
wootere tan.
17 De wanaa dokkal pilotoomi. Wo faa
tino gollal mon lobbal ngaal ɓeydoo pilo-
toomi.
18 Ko nelduɗon e junngo Epaforodit ɗuum
yottake faa woodi, humtii haajuuji am fuu.
Mi heɓii faa heewi. Dokkal mon ngal
laatake urdi mbelndi, hono sadaka beldo
jaɓaaɗo to Laamɗo.
19 Laamɗo am jom goodal keewngal oon
humtiran haajuuji mon fuu saabe Iisaa Al-
masiihu e teddeengal muuɗum.
20 Teddeengal woodan Laamɗo Baaba
meeɗen faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

21 Njowtanee kam seniiɓe hawtuɓe e Iisaa
Almasiihu fuu. Sakiraaɓe wonduɓe e am
ɓeen ina njowta on.
22 Seniiɓe fuu na njowta on. Ɓurɓe jow-
tude on wo wonɓe ley galle kaananke Roma
mawɗo ɓeen.
23 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu wondu e mooɗon.

Ɓataaki Pool yaade to Koloosiyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri miin Pool nulaaɗo
Iisaa Almasiihu e muuyɗe Laamɗo, miin e
sakiike meeɗen Timote.
2 Miɗen njowta on, onon seniiɓe wonɓe
Koloosi, sakiraaɓe hoolniiɓe hawtuɓe e Al-
masiihu. Wo Laamɗo Baaba meeɗen hokku
on moyyere e jam.

No Pool yettirta Laamɗo saabe Koloosiyankooɓe

3 Nde min nyaagantoo on Laamɗo, Baaba
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu fuu,
min celataa yettude ɗum.
4 Sabo min nanii kabaaru no
ngoondinirɗon Iisaa Almasiihu e no
njiɗirɗon seniiɓe fuu.
5 Oɗon ngorri noon saabe jikke mooɗon
celluɗo e ko Laamɗo resani on dow kammu
ɗuum. On keɓii jikke oon nde nannoɗon
konngol goonga ndeen, ɗum woni Kabaaru
Lobbo.
6 Kabaaru Lobbo oon yottake on no yot-
torii adunaaru ndu fuu ni, imo wa'i hono no
lekki mawnoohi ndimoohi ɓiɓɓe muuɗum
ni. Hono noon Kabaaru Lobbo oon worri
hakkunde mooɗon onon du, gilla nyannde
keɓɗon hettindaade haala hinney Laamɗo
oon de paamuɗon no o wa'i jaati ni.
7 Ɗum woni ko Epafara gollidoowo e
amin korsuɗo oon waajii on. Kanko woni
gollanoowo Almasiihu koolniiɗo hakkunde
mooɗon.
8 O haalanii min du njinngu mooɗon
yuurungu e Ruuhu oon.
9 Saabe ɗuum, minen du, gilla min nani
ɗum, min celaay nyaaganaade on Laamɗo.
Miɗen ŋaaroo mo o hebbina on hakkilan-
taaku e paamal ngal Ruuhu hokkata ngaal,
faa paamon ko woni muuyɗe makko faa
wooɗa.
10 Hono noon, keɓon wuurude nguurn-
dam mbeloojam Joomiraaɗo kawroojam
e muuyɗe muuɗum e dow huunde fuu,
tabiton e gollal lobbal fuu, ɓeydon anndude
Laamɗo.
11 Miɗen nyaaganoo on Laamɗo katin
hokka on semmbe mawɗo fodde baawɗe
muuɗum tedduɗe ɗeen, faa tawreɗon tinni-
taare e munyal fuu.
12 Njettiree Baabiiwo oon seyo, sabo o
waɗii on fotuɓe heɓude ngeɗu e moyyereeji
desanaaɗi seniiɓe gondi e annoora ɗiin.
13 O wurtinii en e baawɗe nimre, de o
nanni en e laamu Ɓiyiiko korsuɗo
14 dimɗindo en, jaafaniiɗo en lutti
meeɗen.

Haala teddeengal Almasiihu

15 Almasiihu oon woni tagaadi Laamɗo mo
yi'ataake oon.
Kanko woni afo ardiiɗo dow tagoore ndeen
fuu.
16 Sabo huunde fuu tagiraama saabe
makko,
ko woni dow kammu e ko woni e leydi
fuu,
ko yi'etee e ko yi'ataake,
bimmbeeje laamu naa kaanankaaku,
naa hoorewaaku naa baawɗe.
Saabe makko ɗum fuu ɗum tagiraa,
kanko du, ɗum taganaa.
17 Imo woni gilla fay huunde walaa.
Huunde fuu na tiigunduri saabe
makko.
18 Kanko woni hoore kawrital goondinɓe
mo,
laatiingal ɓanndu makko ngaal.
Kanko woni fuɗɗoode,
kanko woni arandeejo e iirtiiɓe
hakkunde maayɓe,
faa o laatoo ardiiɗo e ley huunde fuu.
19 Sabo Laamɗo muuyii ko woni e muuɗum
ɗuum fuu
wona e makko, kanko Almasiihu,
20 de rewrintiniri huunde fuu e muuɗum
saabe Almasiihu,
waɗi jam saabe yiiyam makko ndu-
faaɗam dow leggal palaangal.
Ko woni dow kammu e ko woni dow leydi
fuu
rewrintinaama e makko.
21 Arande, on fuu on woɗɗinooɓe Laamɗo,
on laatakeno wayɓe ɗum e ley miilooji
mooɗon e golleeji mooɗon bondi.
22 Joonin kaa, o rewrintinii on e makko
saabe maayde nde Ɓiyiiko laatiiɗo ɓii-
Aadama oon maayi ndeen. O waɗii ɗum faa
o darna on yeeso makko tawee on seniiɓe,
on ngalaa laru*, on ngalaa feloore.
23 Ammaa sanaa keddoɗon e goondinal,
laatoɗon dartiiɓe ɓe ndimmbataako. Taa
mbosee jikke mo keɓuɗon wakkati mo
nanuɗon Kabaaru Lobbo oon. Kabaaru
Lobbo oon le, tagoore adunaaru ndu fuu
waajaama o. Kanko ngollanammi, miin
Pool.

No Pool durwirani kawrital goondinɓe Iisaa

24 Almasiihu yardake torraaji. Kawrital
goondinɓe laatiingal ɓanndu muuɗum
ngaal du tilay yardoo torraaji. Joonin, miɗo
seyorii torraaji ɗiin saabe mooɗon, sabo
ɗum woni ngeɗu am to torraaji Almasiihu.

* **1:22** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake.

25 Mi laatake golloowo kawrital
goondinɓe ngaal. Laamɗo halfinii kam
gollal ngaal saabe mooɗon, faa mi waajoo
haala muuɗum faa hiɓɓa.
26 Haala kaan wo sirri cuuɗaninooɗo
jamaanuuji gilla arande, de joonin kaa
Laamɗo ɓanginanii seniiɓe muuɗum sirri
oon.
27 Sabo Laamɗo anniyake anndinde ɓe
sirri muuɗum mo waɗanta lenyi fuu, no
sirri oon teddiri e no horsiri ni. Inan sirri
oon: Almasiihu ina woni ley mooɗon, ɗuum
hokkata on tannyoral wonude ley darja
Laamɗo garoowo.
28 Wo kabaaru Almasiihu oon min mbaa-
jotoo. Miɗen tindina yimɓe fuu, miɗen
njannginira ɗum'en e hakkilantaaku fuu.
Noon min ngaɗirta faa min njottina neɗɗo
fuu yeeso Laamɗo, tawa wo kiɓɓuɗo e ley
kawtal muuɗum e Almasiihu.
29 Saabe ɗuum waɗi de miɗo golla, miɗo
durwa haddi baawɗe makko gonɗe e am
cemmbinooje kam ɗeen.

2

1 Miɗo yiɗi anndon haɓo naawngo ngo
kaɓeteemi saabe mooɗon, onon e yimɓe
wonɓe Lawdikiya e woɓɓe ɓe njiiraay kam
gite muɓɓen ɓeen fuu.
2 Ɗum wo faa semmbina ɓerɗe mon,
laatoɗon gooto saabe njinngu. Noon
keɓirton baraaji hakkilantaaku kiɓɓungu,
anndon sirri Laamɗo oon. Ɗum woni
Almasiihu
3 mo goodal Laamɗo korsungal fuu suuɗii
e muuɗum oon. Goodal ngaal wo hakkilan-
taaku e anndal.
4 Ko waɗi miɗo haalana on ɗuum dey, faa
taa kiilireɗon e haalaaji beldi.
5 Sabo fay si taweede miɗo woɗɗiri on
terɗe, hakkillo am kaa ina wondi e mooɗon,
miɗo seyoroo gondal mon lobbal ngaal,
miɗo seyoroo du no tinnoriɗon e goondinal
mooɗon Almasiihu ngaal.

Haala jokkude Almasiihu

6 Joonin, ko njaɓuɗon Iisaa Almasiihu laa-
too Joomiraaɗo mooɗon ɗuum, njokkee mo.
7 Tabiton e makko hono no ɗaɗi lekki
ndarortoo ley leydi, ndarnon nguurndam
mooɗon dow makko. Ɓeydon semmbe e ley
goondinal hono no ekintiniraɗon. Njetton
Laamɗo sanne.
8 Tinnee taa fay gooto hiilira on haalaaji
luggudi e haalaaji hiila ɓoli. Haalaaji ɗiin
yuurii e al'aadaaji ɓiɓɓe-Aadama e tindi-
nooje adunaaru, ɗe yuuraay e Almasiihu.
9 Sabo ko woni e Laamɗo fuu ina tawaa e
Almasiihu faa hiɓɓi, e ley ɓanndu muuɗum
jaati.
10 Onon du, nguurndam mooɗon fuu
hiɓɓii saabe kawtal mooɗon e Almasiihu.
Kanko woni hooreejo laamu e baawɗe fuu.
11 E gondal makko on laatake taadiiɓe,
de taadagol ngol wanaa hono ngol yimɓe
ngaɗata ngool, wo ɗum taadagol yuurngol
e Almasiihu. Taadagol ngool wo itteede e
tomottaaku luttoowu.
12 E ley ko lootaɗon lootagal batisima
ɗuum, on uwidaama e makko, woodi du,
on iirtodake e makko saabe on ngoondinii
baawɗe Laamɗo iirtindo mo oon.
13 On maaynooɓe saabe lutti mooɗon e
saabe on laataakino yimɓe Laamɗo. Am-
maa Laamɗo iirtindinii on e Almasiihu,
yaafanake en lutti meeɗen fuu,
14 tosii ɗerewol kiite pelooje en ɗeen,
itti ngol,
tonti ngol dow leggal palaangal,
15 ɓortii laamuuji e baawɗe.
Nde o jaalorinoo ɗum'en e maayde Almasi-
ihu ndeen,
o hersinii ɗum'en yeeso yimɓe fuu.
16 Ndelle, taa fay gooto felda on dow ko
nyaamoton e ko njaroton naa saabe teddin-
gol nyalaaɗe goɗɗe e darɗe lewru e nyalaaɗe
powteteeɗe.
17 Ɗum fuu wo ɗum alhaali kolloowo ko
warannoo tan, ammaa goonga oon e Al-
masiihu woni.
18 Taa accon rewooɓe maleyka'en wat-
tinkintooɓe wo leeyinkiniiɓe pela on. Yimɓe
ɓeen ina kaɓɓii e ko nji'i ley koydi, katin iɓe
mawninkinii e dow ɓolum saabe miilooji
maɓɓe adunankooji.
19 Ɓe celii haɓɓaade e Almasiihu hooreejo
oon. Oon hokkata ɓanndu nduun fuu ko
haajaa, senjira ndu jokkule e ɗaɗi. Katin du
saabe makko ɓanndu nduun ina mawnira
no Laamɗo muuyiri.

*Haala maaydude e Almasiihu e wuur-
dude e muuɗum*

20 On maaydii e Almasiihu, on
mburtinaama e tindinooje adunaaru ndu
ɗeen. Ndelle, ɗume waɗi de oɗon mbuurda
no jeyaaɓe e adunaaru ndu ni? Ɗume waɗi
de oɗon njaɓa tindineede:
21 «Taa hooyu ɗum, taa meeɗu ɗum, taa
meemu ɗum»?
22 Ɗum fuu ɗum nawtorteeɗum de ɗum
hantoo. Kulle ɗeen fuu wo ɗe kaɗaaɗe dow
ɓolum, wo ɗum waaju yuuruɗo e yimɓe tan.
23 Si goonga, yimɓe ina miiloo kaɗaaɗe
ɗeen wo hakkilantaaku, sabo ina wi'ee
sanaa yimɓe ndewa diina haddu baawɗe
muɓɓen, sanaa yimɓe leeyinkinoo, sanaa
yimɓe torra terɗe muɓɓen. Ammaa
tawaama kaɗaaɗe ɗeen fuu mballataa
yimɓe jaalaade muuyɗe terɗe.

3

1 Ndelle, ko iirtindinaɗon e Almasiihu ɗuum, pilee kulle gonɗe dow kammu to Almasiihu jooɗii gere nyaamo Laamɗo toon.
2 Ngattee hakkillooji mooɗon e kulle gonɗe dow kammu, taa ngattee ɗi e kulle gonɗe e leydi.
3 Sabo on maayii, nguurndam ɗam keɓɗon joonin ɗaam ina suuɗidaa e Almasiihu to Laamɗo.
4 Si Almasiihu laatiiɗo nguurndam mooɗon oon ɓangii fu, onon du on ɓangidan e muuɗum, on teddindinte e muuɗum.

Haala tomottaaku kiinngu e kesu

5 Ndelle, mbaree kulle adunankooje gonɗe e mooɗon ɗeen. Ɗuum woni fijirde e ko soɓi e muuyɗe terɗe e muuyooji bondi, kam e eelgal jawdi*, sabo eelgal ngaal du wo rewude tooruuji.
6 Saabe hakkeeji ɗiin tikkere Laamɗo jippoto e dow saliiɓe goonɗinde mo ɓeen.
7 Onon du, hono noon ngorrunoɗon arande, hono noon mbuurdunoɗon e hakkeeji ɗiin.
8 De joonin kaa, njoppee kulle ɗee ɗo fuu: tikkere e nyanngere e nganyaandi. Taa mbonkoɗon, taa kaalon haalaaji nyiddiniiɗi.
9 Taa fay gooto mooɗon fenana banndum, sabo on ittii tomottaaku mooɗon kiinngu e golle muuɗum fuu,
10 on naatii tomottaaku kesu. Laamɗo taguɗo tomottaaku kesu oon selataa heyɗintinde ngu faa ngu nannda e muuɗum, faa anndon ɗum faa wooɗa.
11 Ndelle joonin, walaa ko senndi hakkunde Alhuudiyanke e mo wanaa, naa hakkunde taadiiɗo e mo taadaaki, naa mo janngaay, naa baanyaaru, naa diimaajo, naa dimo. Sabo Almasiihu woni fuu, kam woni e maɓɓe ɓe fuu.
12 Ndelle, saabe Laamɗo suɓake on, waɗi on seniiɓe, horsinii on, keewon yurmeende e moyyuki, ngaɗon leeyinkinaare e heese e munyal.
13 Munyunduree. Si yoga mooɗon ina jogii ko felira banndum, njaafunduron. No Joomiraaɗo yaaforii on ni, njaafunduron.
14 E ley ɗuum fuu, ɓerɗe mooɗon keewa njinngu, sabo njinngu wo kam haɓɓunduri huunde fuu faa wooɗi.
15 Accon jam Almasiihu oon laamoo miilooji mooɗon, sabo Laamɗo noddii on faa ngondon e jam laatoɗon ɓanndu wooturu. Njetton Laamɗo.
16 Accon konngol Almasiihu ngool heewa e mooɗon. Mono e mooɗon fuu janngina banndum, tindinira ɗum e hakkilantaaku. Njimanee Laamɗo e jettooje, njettiree mo Jabuura e manooje, kam e jimi teddinooji Laamɗo.
17 Ko ngaɗoton fuu, nde wo haala nde wo golle, ngaɗiree ɗum fuu e ley innde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa, njettiron Laamɗo Baaba meeɗen e innde makko.

No jokkuɓe Almasiihu njeyi wuurdude

18 Onon rewɓe, ɗowtanoɗon goriraaɓe mooɗon hono no fotiri e Joomiraaɗo.
19 Onon worɓe, njiɗee deekiraaɓe mooɗon, taa tinnanon ɓe.
20 Onon sukaaɓe, ɗowtanoɗon saaraaɓe mooɗon e huunde fuu, sabo ɗum woni ko welata Joomiraaɗo.
21 Onon saaraaɓe, taa tinnanee sukaaɓe mooɗon de ɓerɗe muɓɓen metta.
22 Onon maccuɓe, ɗowtanoɗon joomiraaɓe mooɗon e huunde fuu, tawee wanaa wakkati mo ɓe nji'ata on tan hono filotooɓe weldude e ɓiɓɓe-Aadama. Ko haani dey, ɗowtoranee ɓe e ɓerɗe laaɓuɗe e ley kulol Joomiraaɗo.
23 Huunde fuu ko ngolloton, ngolliron ɗum ɓerɗe laaɓuɗe, sabo wo Joomiraaɗo ngollanton, wanaa yimɓe.
24 Anndon Joomiraaɗo barjoto on, hokkan on moyyereeji desanaaɗi yimɓe muuɗum. Sabo joomiiwo mo ngollanton oon wo Almasiihu.
25 Gaɗoowo ko boni fuu heɓan mbarjaari gollal muuɗum bonngal ngaal, sabo Laamɗo ɓurdintaa yimɓe.

4

1 Joomiraaɓe, njogoree maccuɓe mooɗon ɓeen jogaaɗe lobbe e dow fonnditaare, anndon onon du oɗon njogii joomiiwo dow kammu.
2 Ciinee e du'aare, tawee oɗon kakkilana ɗum, oɗon njetta Laamɗo.
3 Ndu'anee min minen du, yalla Laamɗo ina omtana min dammbugal faa min mbaajoo konngol muuɗum ngol, min keɓa saakude goonga tedduɗo kaaloowo haala Almasiihu oon. Saabe goonga oon jaati uddiraami joonin e ley kasu.
4 Ŋaaree Laamɗo mi waajoroo goonga tedduɗo oon laaɓal no haaniri.
5 Laatee hakkilante'en hakkunde yimɓe ɓe ngoonɗinaay ɓeen. Wakkati laatiiɗo fuu, tawdeɗon e seedaaku lobbu.
6 Haala mooɗon ina haani laataade haala mbelka ngaɗaaka lamɗam, faa paamon no kaanɗon jaaboraade mono fuu.

Baynundural

7 Tikiku humpitan on kabaaruuji am ɗiin fuu. Wo o sakiike meeɗen korsuɗo, gollidiiɗo am koolniiɗo e ley golle Joomiraaɗo.

* **3:5** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

8 Ko waɗi de nelumi mo e mooɗon wo
faa paamon no min ngorri, faa o waaltina
hakkillooji mooɗon du.
9 O wardan e Onesim, jeyaaɗo e mooɗon
oon. Oon wo sakiike amin korsuɗo kool-
niiɗo. Kamɓe ɗiɗo, ɓe kumpitan on ko waɗi
ga ɗuum fuu.
10 Aristarka uddidaaɗo e am oon ina
jowta on, kam e Marku sakiike Barnabas
mo mbi'unoomi si warii to mooɗon
njaɓɓoɗon ɗum oon.
11 Iisaa bi'eteeɗo Yustus oon du ina jowta
on. Kamɓe tan ngoni Alhuudiyankooɓe gol-
lidooɓe e am kabaaru laamu Laamɗo oon.
Ɓe peewnii ɓernde am sanne.
12 Epafara, gollanoowo Iisaa Almasiihu
oon, ina jowta on. Kanko du e mooɗon o
jeyaa. Wakkati fuu imo tinnii e du'aare
saabe mooɗon faa ndaroɗon, laatoɗon
hiɓɓuɓe, faa tannyoron muuyɗe Laamɗo
fuu, njokkon ɗe.
13 Miɗo seedanoo mo imo tampani on,
onon e wonɓe Lawdikiya e wonɓe Hiyer-
apolis fuu.
14 Lukka dokotoro korsuɗo oon, kam e
Demas ina njowta on.
15 Njowtee sakiraaɓe meeɗen wonɓe
Lawdikiya ɓeen, njowtee Nimfa e kawrital
goondinɓe kawroowal suudu muuɗum
ngaal.
16 Nde njanngudon ɓataaki ki fuu ngaɗon
faa kawrital goondinɓe Lawdikiya ngaal
jannga ki. Onon du, njanngon ɓataaki ki
goondinɓe wonɓe ley Lawdikiya tiigii kiin.
17 Mbi'ee Arkippa tinnoo e timminde gol-
lal ngal Joomiraaɗo halfini ɗum ngaal.

18 Inan jowtaango am ngo mbinndi-
rammi e junngo am: MIIN POOL. Taa
njeggitee miɗo woni ley kasu e geyyelle.
Wo hinney Laamɗo wondu e mooɗon.

Ɓataaki Pool arandeehi yaade to Tesaloniyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool, e
Silas e Timote. Miɗen njowta kawrital
goondiɓe gonngal Tesaloniiki kaɓɓiingal
e Laamɗo Baaba meeɗen, e Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu. Moyyere e jam
wondu e mooɗon.

Goondinal Tesaloniyankooɓe

2 Miɗen njetta Laamɗo wakkati fuu saabe
mooɗon on fuu. Min celataa miccitaade on
e ley du'aawuuji amin.
3 Miɗen miccoo on wakkati fuu yeeso
Laamɗo Baaba meeɗen. Miɗen micci-
too golleeji ɗi ngollirɗon saabe goondinal,
miɗen miccitoo tinnitaare mooɗon saabe
njinngu, miɗen miccitoo munyal mooɗon
saabe jikke mon e Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu.
4 Sakiraaɓe amin ɓe Laamɗo yidi, miɗen
anndi Laamɗo suɓake on.
5 Sabo ko min mbaajii on Kabaaru Lobbo
ɗuum laataaki haala ɓola tan. Kabaaru
oon wardii to mooɗon e baawɗe e Ruuhu
Ceniiɗo. O wardii e tannyoral kiɓɓungal
wo ɗum goonga. Oɗon anndi du, sabo
on seediiɓe no min ngorrunoo hakkunde
mooɗon. Ɗum fuu wo saabe mooɗon.
6 On nyemmbitii min, on nyemmbitii
Joomiraaɗo, sabo fay ko torraɗon torraaji
mawɗi ɗuum, on njaɓɓake konngol Laamɗo.
On njaɓɓorake ngol e seyo ngo Ruuhu
Ceniiɗo hokkata.
7 Hono nii on kollii goondiɓe wonɓe ley
leyɗe Makedoniya e Akaya fuu no kaani
worrude.
8 Si goonga, on kumpitii konngol Joomi-
raaɗo ngool, on cankitii ngol, wanaa ley
leyɗe Makedoniya e Akaya tan - goondinal
mon Laamɗo nanaama e nokkuuje ɗeen
fuu. Walaa ko min ɓeyda haala kabaaru
mooɗon katin.
9 Sabo wo goondiɓe ɓeen jaati kumpitata
min no njaɓɓoriɗon min arande, no njop-
pirɗon tooruuji de ngartuɗon to Laamɗo faa
ngollanon Laamɗo buurɗo, goongaajo oon.
10 Oɗon kedii Ɓiyum yuuroowo dow
kammu. Oon woni Iisaa mo o ummintini
hakkunde maayɓe, kisinoowo en e
jukkungo waroowo oon.

2

No Pool golliri ley Tesaloniiki

1 Sakiraaɓe, oɗon anndi onon e ko'e
mooɗon, ko min ngari to mooɗon ɗuum
laataaki ɓolum.
2 Fadde amin warude to mooɗon, min
torraama, min kuyfinaama ley ngalluure
Filipi. Ammaa oɗon anndi du, Laamɗo
meeɗen hokkii min cuusal min mbaajoroo
Kabaaru Lobbo oon semmbe, fay e ley haɓo
manngo.
3 Sabo waaju amin yowaaki dow majjere
naa dow anniya bonɗo, ɗum wanaa hiila du.
4 Ammaa Laamɗo yardake min faa halfini
min Kabaaru Lobbo oon. Wo hono noon
min mbaajortoo. Wanaa ko welata yimɓe
min pilotoo. Ko welata Laamɗo kumpitiiɗo
ɓerɗe amin oon min pilotoo.
5 Hono no anndirɗon ni, abada min mbaa-
joraaki haalaaji beldi, haalaaji amin du
cuuɗaay eelgal*. Laamɗo na seedii.
6 Min pilaaki faa ɓiɓɓe-Aadama teddina
min, wanaa onon, wanaa woɓɓe.
7 Si goonga, miɗen mbaawnoo hollude
on manngu amin saabe wo min nulaaɓe
Almasiihu, ammaa min ngaɗaay noon. Min
ngaɗii heese hakkunde mooɗon. Min kin-
norake on hono no inna hinnortoo ɓiɓɓe
muuɗum ni.
8 Miɗen korsinnoo on sanne, wanaa
Kabaaru Laamɗo Lobbo oon tan min njardii
hokkude on. Miɗen njardii hokkude on fay
yonkiiji amin du, sabo on laatake sakiraaɓe
amin horsuɓe.
9 Sakiraaɓe, nde min mbaajotonoo on
Kabaaru Lobbo haala Laamɗo oon ndeen,
oɗon miccoo min ngolliino sanne, faa min
tampi. Min ngollii jemma e nyalooma fuu,
taa min laatanoo fay gooto mooɗon donn-
gal.
10 Oɗon ceedanii min, Laamɗo du ina
seedanii min, no min ngorri hakkunde
mooɗon, onon goondiɓe. Miɗen cenii,
miɗen ponnditii, min ngalaa feloore fuu.
11 Oɗon anndi no min ngorrunoo
hakkunde mooɗon, min ngolliranii gooto
mooɗon fuu hono no baaba golliranta ɓiɓɓe
muuɗum ni.
12 Min mbaajake on, min cellinii ɓerɗe
mon, min nyaagake on mbuuron ngu-
urndam kawroojam e muuyɗe Laamɗo,
noddudo on faa naaton laamu muuɗum e
teddeengal muuɗum.
13 Katin won ko saabanii min yettude
Laamɗo wakkati fuu: nde nannoɗon
konngol Laamɗo ngool e kunnduɗe
amin ndeen, on njaɓɓoraaki ngol wo
ngol konngol ɓii-Aadama. Ammaa on
njaɓɓorake ngol wo ngol konngol Laamɗo.
Wo kam jaati. Ingol golla e ley mooɗon,
onon goondiɓe.

* **2:5** Maanaa eelgal ɗo wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

14 Sakiraaɓe, on laatake hono kawrite
goondiinɓe Laamdo gonde Yahuudiya
kaɓɓiide e Iisaa Almasiihu. Goonga, on
munyii torraaji hono di maɓɓe. On njarii
bone e yimɓe lenyol moodon hono no
kamɓe du ɓe njardi bone to Alhuudiya'en
ni.
15 Kam'en mbari Joomiraado meeden
Iisaa. Ɓe mbari annabaaɓe. Woodi, ɓe torrii
min minen du. Iɓe ngolla ko welaa Laamdo,
wo ɓe wayɓe yimɓe fuu.
16 Iɓe tinnii e hadude min waajaade lenyi
goddi faa kisa. Wo hono nii ɓe kebbinirta
hakkeeji maɓɓe wakkati fuu. Ammaa
joonin jukkungo Laamdo hewtake ɓe.

No Pool muuyirnoo yeccoraade Tesaloniiki

17 De minen kaa, sakiraaɓe, min ceedii e
moodon wakkati seeda. De fay si en nji-
idataa e gite, ɓerde men ina ngondi. Min
tinnake sanne faa min nji'a on katin. Mide
njeewaa on faa sanne.
18 Saabe majjum, min muuyiino warude
to moodon. Miin Pool, mi filake kile keewde,
ammaa Seydaani hadii min.
19 Moy woni jikke amin e seyo amin e ku-
fune amin darja mo min mantortoo yeeso
Joomiraado men Iisaa nde wartowi? Wo
onon jaati!
20 Si goonga, onon ngoni teddeengal amin
e seyo amin.

3

1 Ɗum wadi nde min kunnginoo munyude
ceedaagu meeden fu, min tawii heddaade
ley ngalluure Ateena minen tan na samtani
min.
2 Min nulii sakiike amin Timote gol-
lidoowo e Laamdo sankitinde Kabaaru
Lobbo haala Almasiihu oon. Min nulii mo
faa o darna on e semmbe, o sellina ɓerde
mon e ley goondiinal moodon,
3 faa taa fay gooto moodon dimmboroo
sikki-sakka saabe torraaji diin. Sabo odon
anndi en fodanaaɓe di.
4 Si goonga, nde min ngondunoo e
moodon ndeen, mide kaalanannoo on
torraaji kewtooji en. Odon anndi wo noon
dum laatorii du.
5 Ndelle, mi waawaay munyude katin.
Ɗum wadi de nelumi Timote faa mi faama
yalla odon tinnii e goondiinal ngaal. Mi
yidaano tawee jarribotoodo oon jarribake
on, de golle amin laatoo ɓolum.
6 Ammaa joonin Timote yuurii to moodon,
wartii to amin. O seynirii min kabaaru
goondiinal mon e njinngu mon. O haalanii
min odon miccoroo min mboodirka
wakkati fuu, odon njidi yi'ude min sanne,
hono no minen du min njidiri yi'ude on ni.
7 Sakiraaɓe, ko tawdeedon e goondiinal
duum, waaltinii ɓerde amin e ley ɓillaare
amin e ley torra amin.
8 Joonin min mbuurii katin sabo odon
tabiti e Joomiraado.
9 Min mbaawaa yettude Laamdo saabe
moodon faa heya. Mide mbeltoroo seyo
saabe moodon yeeso makko.
10 Jemma e nyalooma mide nyaagoo
Laamdo e semmbe faa min nji'a on katin,
faa min kiɓɓina ko nyaki e goondiinal mon.

No Pool du'aranii kawrital goondiinɓe gonngal Tesaloniiki

11 Wo Laamdo Baaba meeden e Joomi-
raado men Iisaa omtan min laawol faa min
ngara to moodon.
12 Joomiraado ɓeydu njinngu hakkunde
moodon, hebbina ngu faa njidon yimɓe fuu,
hono no minen du, min njidiri on ni.
13 O semmbindina on faa laatodon yimɓe
ɓe ngalaa feloore, laatodon wonɓe ley
senaare yeeso Laamdo Baaba meeden
wakkati Joomiraado men Iisaa warti, kam e
seniiɓe muudum fuu.

4

Haala nguurndam dam Laamdo yidi

1 Caggal duum, sakiraaɓe, min njannginii
on no kaandon worrude faa wela Laamdo.
Odon ngada dum du. Mide nyaagoo
on saabe Joomiraado men Iisaa, tinnodon,
ɓeydon semmbe.
2 Sabo odon anndi jamirooje de min kokki
on yuurude e Joomiraado men Iisaa deen.
3 Laamdo na muuyi mbuurdon e senaare,
mboddodon jeenu.
4 Imo muuyi mono e moodon fuu reena
ɓanndu muudum, ekitoo reenirde ndu
laaɓal e teddeengal,*
5 wanaa e muuyde terde hono no heeferɓe
ɓe anndaa Laamdo ngadirta noon.
6 Fay gooto taa naata suudu banndum, taa
wada dum ko boni. Sabo Joomiraado woni
jomnitotoodo kulle deen fuu. Min kaalanii
on dum, min cappanii on.
7 Laamdo noddiraay en faa tuunen, am-
maa noddii en faa mbuurden senaare.
8 Ndelle, caliido ko haalaa joonin duum
fuu, wanaa nedodo salanii. Wo Laamdo,
kokkudo on Ruuhu muudum Ceniido oon, o
salanii.
9 Walaa ko min mbinndana on dow
njinngu hakkunde sakiraaɓe, sabo onon
e ko'e moodon, Laamdo anndinii on no
njidundurton.

* **4:4** Woɓɓe ina paamira aayaare nde hono nii: Imo muuyi mono e moodon fuu jannga no wondirta e deekum, jogoroo dum laaɓal e teddeengal.

10 Si goonga, oɗon ngaɗira noon e sakiraaɓe wonɓe ley leydi Makedoniya fuu. Ammaa sakiraaɓe, miɗen nyaagoo on, ɓeydiron ɗum yeeso.
11 Tinnoɗon ngondon e jam. Mono fuu hayba golle muuɗum tan, wuura e semmbe ɓanndu mum, hono no min tindinirnoo on ni.
12 Ndeen on ngorran yeeso yimɓe ɓe ngoondinaay ɓeen no haaniri, on tampinirtaa goɗɗo fay huunde.

Haala gartol Joomiraaɗo

13 Sakiraaɓe, min njiɗaa tawee on paamaay kabaaru maayɓe, min njiɗaa cunoroɗon hono no yimɓe ɓe ngalaa jikke ɓeen.
14 Sini en ngoondinii Iisaa maayii de iirtii fu, ndelle en ngoondinii Laamɗo wartiran maayɓe goondinnooɓe ɓeen e makko.
15 Miɗen kaalana on ko Joomiraaɗo wi'i: enen wuurɓe tawaaɓe e gartol Joomiraaɗo ɓeen, en artataako maayɓe ɓeen yaareede to makko.
16 Sabo Joomiraaɗo e hoore muuɗum yuuran dow kammu, jippoo. Wakkati oon yamiroore yeewnete, hooreejo maleyka'en yeewnoto, buututal Joomiraaɗo fuufete. Ndeen maayɓe goondinnooɓe Almasiihu ɓeen artoto fuu ummitaade.
17 Caggal ɗuum, enen wuurɓe heddinooɓe ɓeen, en fuu en yeentindinte e maɓɓe, njaarideɗen ley duule, faa kawren e Joomiraaɗo ley mbeeyu.† Hono nii ngondirten e makko faa abada.
18 Ndelle, mbaaltunduree ɓerɗe mon e haalaaji ɗi.

5

1 Sakiraaɓe, walaa ko min mbinndana on haala jamaanuuji e wakkatiiji gartol Joomiraaɗo oon.
2 Sabo onon e ko'e mon, oɗon anndi nyannde gartol Joomiraaɗo ndeen wardan hono no gujjo wardata ley jemma noon.
3 Wakkati nde yimɓe miilata jam tan e ndeenaagu woodi, ndeen halkere ukkotoo e muɓɓen, hono no ŋatawere juhirta debereedu noon. Ɓe mbaawaa daɗude halkere ndeen fey.
4 Ammaa sakiraaɓe, onon on ngalaa ley nimre faa nyalaande ndeen juha on hono no gujjo juhirta ni.
5 On fuu wo on ɓiɓɓe annoora, wo on yimɓe nyalooma. En njeyaaka e jemma, en njeyaaka e nimre.
6 Ndelle taa ɗaanoɗen hono no woɓɓe ni. Mbaalen hakkilde, nanngitoɗen.
7 Ɗaanotooɓe ɓeen, wo jemma ɗaanotoo, sulotooɓe ɓeen du, wo jemma culotoo.
8 Ammaa enen, wo en yimɓe nyalooma. Ndelle nanngitoɗen. Ɓornoɗen goondinal e njinngu, laatanoo en saaya ndeenaagu. Jikke heɓude kisindam du laatanoo en kufune ndeenaagu.
9 Sabo Laamɗo fodanaaki en jukkungo muuɗum. Ko o fodanii en dey, keɓiren kisindam e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.
10 O maayanii en faa mbuurden e makko, nde wo en wuurɓe, e nde wo en maayɓe.
11 Ndelle mbaaltunduree ɓerɗe mon. Mono fuu walla banndum e yaade yeeso, hono no ngaɗirton ni.

No kawrital goondinɓe haani worrude

12 Sakiraaɓe, miɗen nyaagoo on, anndanon gollooɓe hakkunde mooɗon ɓeen. Iɓe ɗowa on e ley innde Joomiraaɗo, iɓe mbaajoo on.
13 Teddinon ɓe faa sanne, njiɗiron ɓe saabe golle maɓɓe. Ngondon e jam hakkunde mooɗon.
14 Miɗen nyaagoo on, sakiraaɓe, cappanon jaayɓe, mbaaltinon ɓerɗe hulɓe, mballon lokkaaɓe*, tawdeɗon e munyal hakkunde yimɓe fuu.
15 Tinnoɗon taa fay gooto yomnitoo ko boni dow ko boni. Wakkati fuu piloɗon waɗundurde ko woodi, ngaɗanon yimɓe fuu hono noon.
16 Ceyoɗon wakkati fuu.
17 Taa celon waɗude du'aare.
18 Njetton Laamɗo no tawraɗon fuu. Ɗum woni ko Laamɗo muuyani on e kawtal mooɗon e Iisaa Almasiihu.
19 Taa kaɗon Ruuhu Ceniiɗo gollude hakkunde mooɗon,
20 taa koynon waaju annabaaɓe.
21 Ammaa taykoɗon huunde fuu, nanngon ko woodi e muuɗum.
22 Mboɗɗoɗon ko boni fuu.

Baynundural

23 Wo Laamɗo jom jam oon e hoore muuɗum senu on senaare hiɓɓunde. O reena ɓerɗe mon e yonkiiji mon e ɓalli mon fuu, faa laatoɗon yimɓe ɓe ngalaa feloore nyannde nde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wartowi.
24 Nodduɗo on oon wo koolniiɗo, o tabintinan ɗum du.
25 Sakiraaɓe, miɗen ŋaaroo on du'aare.
26 Njottinon sakiraaɓe ɓeen fuu jowtaali amin ceniiɗi.
27 Miɗo yamira on saabe Joomiraaɗo, njannganon sakiraaɓe ɓeen fuu ɓataaki ki.

† **4:17** Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi. Duule ina ngoni e mbeeyu.
* **5:14** Lokkaaɓe ɗo ina waawi hooyude tampuɓe ɓe ngalaa semmbe e ɓalli muɓɓen maa du ɓe ngalaa semmbe e goondinal.

28 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu wondu e mooɗon.

Ɓataaki Pool ɗiɗaɓi yaade to Tesaloniyankooɓe

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool, e Silas e Timote. Miɗen njowta kawrital goondiɲɓe gonngal Tesaloniiki, kaɓɓiingal e Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.
2 Wo on keɓu moyyere e jam to Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu.

No Laamɗo sarortoo yimɓe wakkati gartol Iisaa

3 Sakiraaɓe, tilay min njetta Laamɗo wakkati fuu saabe mooɗon. Iɗum haani, sabo goondinal mooɗon ina ɓeyda yahude yeeso. Katin du njinngu hakkunde mooɗon on fuu na ɓeydoroo yeeso.
4 Ɗum wadi de miɗen mantoroo on to kawrite goondiɲɓe Laamɗo ɗeen. Miɗen mantoroo on saabe munyal mooɗon e goondinal mooɗon e ley torraaji e ɓillaaje jowiiɗe dow mooɗon ɗeen fuu.
5 Ɗum fuu na holla sariya Laamɗo na fonnditii. Laamɗo na waɗa on faa laatoɗon fotuɓe naatude laamu muuɗum. Wo saabe maggu de oɗon torree.
6 Sabo si goonga, Laamɗo waɗan ko fonnditii, yoɓiran torruɓe on ɓeen torra.
7 Ammaa onon torreteeɓe joonin ɓe, o hokkan on powtiri, onon e amin fuu. O waɗan ɗum si Joomiraaɗo men Iisaa gondo dow kammu oon wartii, ina wondi e maleyka'en jogiiɓe baawɗe muuɗum ɓeen.
8 O ɓangan ley yiite nyanngunge faa o jukkoo ɓe anndaa Laamɗo, ɓe njaɓaay jokkude Kabaaru Lobbo Joomiraaɗo men Iisaa ɓeen.
9 Jukkungo waroowo e maɓɓe ngoon wo halkere duumiinde. Ɓe mboɗɗinee Joomiraaɗo e baawɗe muuɗum mawɗe.
10 Ɗum warowan nyannde Joomiraaɗo wartowi faa teddinee hakkunde seniiɓe muuɗum. O laatoo kaayniiɗo hakkunde goondiɲɓe mo fuu. Onon du, oɗon njeyaa e maɓɓe, sabo on ngoondinii waaju mo min mbaajii on oon.
11 Saabe ɗuum, miɗen ndu'anoo on wakkati fuu. Miɗen ŋaaroo Laamɗo mo njokkuɗen waɗa on fotuɓe heɓude nguurndam ɗam noddiri on ɗaam. Miɗen ŋaaroo Laamɗo wallira on baawɗe muuɗum faa tabintina anniya mooɗon lobbo fuu e gollal yuurungal e goondinal mon fuu.
12 Hono nii, innde Joomiraaɗo men Iisaa teddinirtee e ley mooɗon, onon du teddinireɗon saabe makko. Ɗum fuu laatoto saabe moyyere makko, kanko Laamɗo meeɗen e Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu.

2

Haala neɗɗo bondo e gartol Joomiraaɗo

1 Sakiraaɓe, miɗen njidi haalande on haala gartol Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu e hawrundureede meeɗen to muuɗum. Miɗen nyaagoo on:
2 taa accee hakkillooji mon njiiɓoo law saabe goɗɗo wi'ii nyannde gartol Joomiraaɗo ndeen yottake. Taa kulon fay si goɗɗo wi'i wo annabaaku haaldi ɗum, maa si goɗɗo waajake ɗum, maa wi'ii minen mbinndi ɗum e ɓataaki.
3 Taa fay gooto hiilda on fay huunde. Sabo nyannde ndeen waratana sanaa wakkati mo yimɓe heewɓe muurtanta Laamɗo oon yottoo tafon. Wakkati oon Neɗɗo Bondo podanaaɗo halkere oon ɓangan.
4 Wo o ganyo Laamɗo. O mawninan hoore makko e dow huunde fuu ko rewetee hono wo Laamɗo naa ko sujidantee, faa o jooɗowoo ley suudu Laamɗo. Noon o wiirata kanko e hoore makko wo o Laamɗo.
5 Nde ngondunoomi e mooɗon ndeen, miɗo haalanannoo on ɗum. Yalla on miccitaaki ɗum naa?
6 Oɗon anndi ko faddii Neɗɗo Bondo oon joonin, faa taa ɓanga illa wakkati muuɗum waraay.
7 Sabo gilla joonin baawɗe Bondo cuuɗaaɗe ɗeen ina ngolla e adunaaru ndu. Ammaa paddiiɗo ɗe oon ina ɗo tafon. Si oon yuwii ɗo fu,
8 Neɗɗo Bondo oon ɓangan. Ndeen Joomiraaɗo men Iisaa wardan mo henndu hunnduko muuɗum, halkira mo garol muuɗum ɗelkoowol.
9 Neɗɗo Bondo oon wardan e baawɗe Seyɗaani, warda e semmbe mawɗo e maandeeji e kaayeefiiji fewreeji.
10 O golliran siyiiji bonanda fuu faa o hiila halkooɓe ɓeen, sabo ɓe njaɓaay yiɗude goonga de ɓe kisinee.
11 Saabe ɗuum, Laamɗo nuldan ɓe majjere mawnde, faa ɓe ngoondina fewre.
12 Noon waɗata de yimɓe ɓe ngoondinaay goonga de ceyorii oonyaare ɓeen fuu njukkee.

No goondiɲɓe teeŋuɓe njeyi worrude

13 Sakiraaɓe ɓe Laamɗo horsini, minen kaa, tilay min njetta Laamɗo wakkati fuu saabe mooɗon, sabo Laamɗo suɓake on gilla fuɗɗoode faa hisina on. Ko o hisini on ɗuum, Ruuhu Ceniiɗo wadi on seniiɓe, on ngoondini goonga oon.
14 Wo ley majjum Laamɗo noddi on nde min mbaajinoo on Kabaaru Lobbo oon. O noddii on faa keɓon ngeɗu e darja Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu.

15 Ndelle sakiraaɓe, tinnee, tabitee e ko
min anndini on ɗuum, nde wo e haala amin
nde wo e ɓataaki amin.
16 Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu,
kam e Laamɗo Baaba meeɗen njiɗi en, de
cellini ɓerɗe men faa abada, kokki en jikke
lobbo saabe moyyere muɓɓen.
17 Ɓe cellina ɓerɗe mooɗon, ɓe kokka on
semmbe faa ngollon golleeji lobbi, kaalon
haalaaji lobbi fuu.

3

No Pool muuyri waɗaneede du'aare

1 Sakiraaɓe, ko keddiimi wi'ude,
ndu'anoɗon min, yalla konngol Joomiraaɗo
ngool ina yaawa sankitaade, katin du
ngol teddinee hono no ngol teddiniraa to
mooɗon ni.
2 Ndu'anoɗon min du min kisa e yimɓe
oonyiiɓe, bonɓe. Sabo wanaa yimɓe fuu
ngoni goondinɓe.
3 Ammaa Joomiraaɗo wo koolniiɗo, o
hokkan on semmbe, o reena on e Bonɗo
oon.
4 Joomiraaɗo hokkii min hoolaade on,
oɗon njokki jamirooje ɗe min kokki on ɗeen,
woodi du on keddoto jokkude ɗe.
5 Joomiraaɗo meeɗen waɗa ɓerɗe mon
keewa njinngu Laamɗo, ɗe keewa munyal
hono no Almasiihu heewiri munyal ni!

No tilsiri mono fuu golla

6 Sakiraaɓe, miɗen njamira on e innde
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu,
mboɗɗoɗon sakiraaɓe jaayɓe ɓe njokkaay
waaju mo narrunoɗon min oon.
7 Onon e ko'e mon, oɗon anndi no njeyɗon
nyemmbitirde min. Nde min ngondunoo e
mooɗon ndeen, min nganaa jaayɓe.
8 Walaa fuu mo min nyaami nyaamdu
muuɗum ɓolum. Jemma e nyalooma fuu
min ngollii faa min tampi taa min laatanoo
fay gooto mon donngal.
9 Miɗen mbaawnoo nyaagaade on
nyaamdu. Ammaa min ngaɗaay noon, faa
min kolla on misaalu* de nyemmbiton min.
10 Si goonga, fay nde min ngonnoo to
mooɗon ndeen, miɗen mbi'annoo on ɗum
ɗo: mo jaɓataa gollude, taa nyaama.
11 Miɗen mbi'a noon sabo min nanii
woɓɓe mooɗon na njaasi, ngollataa fay
huunde si wanaa naatude e ko walanaa
ɗum'en.
12 Miɗen njamira yimɓe ɓeen, miɗen
mbaajoo ɗum'en e innde Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu, ɓe ngollira
deyyinaare, ɓe mbuura e semmbe ɓalli
maɓɓe.
13 De onon kaa sakiraaɓe, taa tampee
waɗude ko woodi.

14 Si won caliiɗo jokkude ko min kaali
e ɓataaki ki ɗuum fu, ngattanee joomum
hakkillo, mboɗɗoɗon ɗum, yalla na semta.
15 Ammaa, taa ndaardee joomum wo
ganyo. De cappanee ɗum hono wo sakiike.

Baynundural

16 Joomiraaɗo jom jam oon hokka on jam
wakkati fuu e ley huunde fuu. Joomiraaɗo
wondu e mooɗon, on fuu.

17 Inan jowtaango am ngo mbinndi-
rammi e junngo am: MIIN POOL. Ɗum
woni maande ɓataaki am fuu. Wo nii
mbinndirammi.
18 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu wondu e mooɗon, on fuu.

* **3:9** Misaalu wo yeru maa nanndingol.

Ɓataaki Pool arandeehi yaade to Timote

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi
laatake nulaaɗo Iisaa Almasiihu saabe
yamiroore Laamɗo kisinoowo en e saabe
Iisaa Almasiihu mo njowuɗen jikke dow
muuɗum oon.
2 Miɗo winndane aan Timote, ɓiyam
goongaajo e ley goonɗinal. Laamɗo
Baabiiwo e Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
Almasiihu njurme, kokke moyyere e jam.

Haala jannginooɓe fewre

3 Timote, sey keddoɗaa wuro Efeesu hono
no njamirmaami nde njahannoomi Make-
doniya ndeen, faa kaɗaa woɓɓe jannginde
ko hawtaay e waaju men.
4 Sanaa ɓe cela fillitaade taali e limtude
inde maamiraaɓe ɗe kantataako. Kulle
ɗeen na ngadda jeddi tan, wanaa anniyaaji
Laamɗo. Wo ley goonɗinal anndirɗen an-
niyaaji ɗiin.
5 Ko waɗi mbi'umi njamiraa ɗum dey,
wo faa njinngu laatoo - njinngu yuuroowu e
ɓernde laaɓunde, nde feloore fuu walaa e
muuɗum, kam e goonɗinal ngal waldaa e
naafikaaku.
6 Woɓɓe njoppii ɗum fuu, mbosii, de
njokki haalaaji ɓoli.
7 Iɓe njiɗi ndaardeede hono jannginooɓe
Tawreeta Laamɗo, de ɓe paamataa ko ɓe
kaalata, ɓe paamataa ko ɓe tilsinta.
8 Eɗen anndi jamirooje Tawreeta ɗeen na
mboodi si ngolliraama no njeyi gollireede.
9 Paamen: jamirooje Laamɗo wanaa
saabe fonnditiiɓe ngaɗiraa. Ɓe ɗe ngadiraa
saabe muɓɓen dey, wo bonɓe e saliiɓe,
yeddooɓe e luttuɓe. Ɗe ngaɗiraama
saabe yawuɓe ko senii e yimɓe ɓe kulataa
Laamɗo, saabe warooɓe saaraaɓe muɓɓen,
e warooɓe woɓɓe
10 e jeenooɓe e luuɗunkooɓe e soodooɓe
yimɓe de cootta ɗum'en e fenooɓe e huno-
tooɓe fewre. Jamirooje ɗeen ngaɗiraama
saabe huunde fuu ko luttunduri e tindi-
nooje celluɗe.
11 Tindinooje ɗeen ina kawra e Kabaaru
Lobbo mo kalfinaami, ɓangindo teddeengal
Laamɗo jom barkeeji oon.

No Pool yettiri Joomiraaɗo

12 Miɗo yetta Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Al-
masiihu kokkuɗo kam semmbe faa mi gol-
lana ɗum. Miɗo yetta ɗum ko hiisorii kam
mi koolniiɗo, de watti kam e golle muuɗum.
13 Arande miɗo mbonkotonoo ɗum, miɗo
torra yimɓe muuɗum, miɗo huyfina ɗum.
Ammaa mi heɓii yurmeende, sabo wo ma-
jjere e rafi goonɗinal ngaɗirmi ɗum.
14 Moyyere Joomiraaɗo heewii kam
sanne, hokki kam goonɗinal e njinngu
taweteengu e Iisaa Almasiihu.
15 Inan haala koolniika ka yimɓe kaani
yardaade e ɓerɗe muɓɓen fuu: Iisaa Al-
masiihu warii ley adunaaru ndu faa hisina
luttuɓe, de miin woni ɓurɗo fuu bonde e ley
maɓɓe.
16 Ammaa inan ko waɗi de Laamɗo
yurmii kam, miin ɓurɗo bonde o: wo
faa Iisaa Almasiihu holla kam munyal
muuɗum kiɓɓungal, de ɗum laatoo maande
faaminoore goonɗinooɓe mo de keɓa
nguurndam nduumiiɗam.
17 Laamɗo duumiiɗo jamaanuuji fuu,
mo waylitataako, mo yi'ataake
- Laamɗo gonɗo kam tan -
teddeengal e darja woodan mo
faa abada abadin! Aamiina.
18 Ɓiyam Timote, inan tindinoore nde
kalfinammaami, fotunde e haalaaji
annabaaku cappiiɗi ma arande ɗiin:
tuugoɗaa ɗi faa kaɓaa hono no sordaasi
cuusuɗo haɓirta ni.
19 Tiigoɗaa goonɗinal e ɓernde nde walaa
feloore. Woɓɓe njoppii ɗum, de goonɗinal
muɓɓen boni faa halki.
20 Himene e Alesandere ina njeyaa e
maɓɓe. Mi wattii ɓe e junngo Seyɗaani faa
ɓe paama ɓe kaanaa mbonkaade Laamɗo.

2

Haala du'aare

1 Ndelle, inan ko artotoomi waajaade
goonɗinɓe: ɓe ŋaaroo Laamɗo, ɓe ngaɗana
yimɓe fuu du'aawuuji e nyaagundeeji e jet-
tooje.
2 Ndu'anoɗon kaanankooɓe e dawrooɓe
du, faa mbuurden jam e hakkillo fukkiingo,
tawee e ley kulol Laamɗo e needi ley hu-
unde fuu.
3 Ɗum na woodi, ina weli Laamɗo kisi-
noowo en,
4 jiɗɗo yimɓe fuu kisa, keɓa anndude
goonga.
5 Sabo Laamɗo wo gooto. Curoowo
hakkunde yimɓe e Laamɗo du wo gooto,
oon woni Iisaa Almasiihu neɗɗo oon.
6 Kam hokkiti hoore muuɗum faa rimɗina
yimɓe fuu. Ley wakkati mo Laamɗo dar-
nunoo, ɗum laatake seedaaku kolloowu
Laamɗo na yiɗi yimɓe fuu kisa.
7 Wo saabe kabaaru o Laamɗo waɗiri
kam baajotoodo e nulaaɗo faa mi faam-
ina yimɓe ɓe nganaa Alhuudiyankooɓe ɓeen
goonɗinal e goonga. Goonga kaalammi, mi
fenaay.
8 Ndelle, miɗo muuyi ɗo worɓe kawriti faa
ngaɗa du'aare fuu, ɓantira juuɗe muɓɓen
ɓerɗe laaɓuɗe, tawee tikkere e kalala fuu
walaa.

No rewɓe kaaniri jokkirde Laamɗo

9 Miɗo muuyi du, rewɓe nyaayira kaddule dagiiɗe, tawee e needi e yaage. Taa ɓe coɗoroo moorli e kaŋŋe naa kaaye dime, taa ɓe nyaayira kaddule tiiɗuɗe coggu.

10 Ammaa ɓe nyaayira golleeji lobbi. Sabo ɗum woni ko hawrata e rewɓe wi'ooɓe ina kula Laamɗo.

11 Debbo fuu nanngita hunnduko muuɗum, tawree ɗowtaare hiɓɓunde wakkati nde janngintee ndeen.

12 Mi jaɓanaay debbo janngina naa ardoo gorko. Ko tilsi e muuɗum dey, heddoo e deyyinaare.

13 Sabo Aadama artii Hawwaa tageede.

14 Katin du wanaa Aadama Ibiliisa hiili, wo debbo oon hiilaa de lutti yamiroore Laamɗo.

15 De e ɗum fuu, debbo ina hisinee e ɓeyngu, si ina heddii e goondinal e njinngu e senaare e yaage.

3

No hooreeɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

1 Haala kaan ina hoolnii: jiɗuɗo laataade ardiiɗo kawrital goondinɓe fuu, joomum na muuyii gollal lobbal jaati.

2 Ndelle, ina tilsi ardiiɗo oon laatoo neɗɗo mo walaa feloore, jom deekiiwo gooto, nanngitiiɗo, hakkilante, jom needi, jippinoowo weerɓe, baawɗo janngindе.

3 Taa o laatoo jaroowo doro, naa kaɓeteeɗo. De o laatoo newiiɗo, jom heese. O wanaa pilotooɗo ceede.

4 O laatoo kawjiiɗo koreeji makko faa woodi, ne'uɗo ɓiɓɓe makko faa ɓe ɗowtanii mo e ley teddeengal.

5 Sabo si neɗɗo waawaay hawjaade koreeji muuɗum, noy hinnortoo kawrital goondinɓe Laamɗo ngaal?

6 Haanaa du tuubuɗo keso laatoo ardiiɗo, faa taa joomum mawnina hoore mum, de jukkoree no Ibiliisa jukkortee ni.*

7 Ina tilsi katin wonɓe yaasin ɓeen ceedanoo mo ko woodi, taa innde makko gaccee, de o saama ley tuugol† Ibiliisa.

No gollanooɓe kawrital goondinɓe kaani worrude

8 Gollanooɓe kawrital du, ina kaani taweede wo teddinteeɓe, ngalaa ɓerɗe dīdī, nganaa haajaaɓe doro, nyaamataa riba.

9 Ina haani ɓe kaybira goonga tedduɗo gondo e goondinal oon e ɓerɗe ɗe ngalaa pelooje.

10 Aranel fuu, ɓe taykee yalla ɓe ngalaa feloore. Si tawii ɓe ngalaa feloore fu, ndeen iɓe mbaawi naatude e gollande kawrital.

11 Hono noon rewɓe du tawree teddeengal. Taa ɓe laatoo mbonkotooɓe yimɓe, de ɓe laatoo nanngitiiɓe, hoolniiɓe e ley huunde fuu.

12 Gollanoowo kawrital taa dewla ko ɓuri debbo gooto. Ina haani tawee wo kawjiiɗo ɓiɓɓe muuɗum e wuro mum faa woodi.

13 Sabo si goonga, gollanɓe kawrital goondinɓe faa woodi ɓeen keɓan teddeengal, katin du keɓan hoolaare mawnde ley goondinal muɓɓen Iisaa Almasiihu.

Haala sirri diina meeɗen

14 Miɗo winndane haalaaji ɗi joonin, fay si miɗo yiɗi warude to maa ko ɓooyataa.

15 Ndeen si mi heɓaay warude law fu, a faaman no kaanɗen worrude e ley suudu Laamɗo, laatiindu kawrital goondinɓe Laamɗo buurɗo. Kawrital ngaal woni bimmbeere tiigiinde goonga, wo ngal joyyinirde goonga.

16 Sikke fuu walaa, sirri diina meeɗen oon ina luggi:
O ɓangii ley ɓanndu ɓii-Aadama,
o laamniraama ponnditiiɗo e baawɗe Ruuhu,
maleyka'en nji'ii mo,
o gooynaama ley lenyi,
o goondinaama ley adunaaru,
o yeentinaama, o naatowii teddeengal.

4

Haala jannde majjinoore

1 Ruuhu Ceniiɗo haalii faa laaɓi, wi'i ley cakitte jamaanuuji woɓɓe njoppan goondinal de ɗowtanoo ginnaaji majjinooji, e ko ginnaaji njannginta.

2 Wo fenooɓe cankitirta jannde nde e naafikaaku muɓɓen. Ɓerɗe muɓɓen njoornaama, ɗe mbaylitataako, ɗe maatataa pelooje.

3 Iɓe karmina dewle. Iɓe kaɗa yimɓe nyaamude kulle goɗɗe, tawee le, Laamɗo tagii kulle ɗeen faa goondinɓe anndubе goonga ɓeen nyaama ɗe, de njetta Laamɗo saabe majje.

4 Si goonga, ko Laamɗo tagi fuu na woodi. Walaa fuu ko haani yoppeede, si jaɓiraama e jettooje.

5 Sabo konngol Laamɗo e du'aare ina cena ɗum.

Haala laataade gollanoowo Iisaa lobbo

6 Si a tindinii sakiraaɓe men kulle ɗeen, wo a gollanoowo Iisaa Almasiihu lobbo, sabo a wallirii yonki maa e haalaaji goondinal e tindinooje lobbe ɗe njokkuɗaa faa woodi ɗeen.

7 Ammaa mboɗɗoɗaa haalaaji ɗi njaadaay e kulol Laamɗo, hono ɗi rewɓe nayeeɓe

* **3:6** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: faa taa joomum mawnina hoore mum, de Ibiliisa liɓa ɗum faa jukkee. † **3:7** Tuugolwo ko woɓɓe mbi'ata huuseeru maa bedorgal.

woɓɓe pillitotoo. Eltiraa hoore maa kulol Laamɗo.
8 Eltude ɓanndu muuɗum ina nafa e kulle goɗɗe, ammaa kulol Laamɗo ina nafa e huunde fuu, sabo ina wondi e aadi nguurndam joonin e ngaroojam ɗaam fuu.
9 Ɗum wo haala koolniika ka yimɓe kaani yardaade e ɓerɗe muɓɓen fuu.
10 Saabe majjum eɗen ngolla, eɗen ndurwa, sabo eɗen njowi jikke meeɗen dow Laamɗo buurɗo, kisinoowo yimɓe fuu sakko goondiinɓe ɗum.
11 Njamiraa yimɓe haalaaji ɗi, njannginaa ɗi.
12 Taa fay gooto yawe saabe njokollaaku maa. Ammaa laatanoɗaa goondiinɓe alhaali lobbo e ley haala maa e nguurndam maa, ley njinngu maa e goondinal maa, e ley laaɓal maa.
13 Fadde am warude, tinnoɗaa e janngande yimɓe Binndi ceniiɗi, mbaajoɗaa ɓe, paaminaa ɓe.
14 Taa yeeba dokkal ɲuurungal e Ruuhu Ceniiɗo ngal keɓirɗaa haalaaji annabaaku, nde mawɓe njownoo juuɗe muɓɓen dow maaɗa ndeen.
15 Tinnoɗaa e kulle ɗeen. Kokkaa hoore maa fuu e majje, faa yimɓe fuu nji'a no ɓeydortoɗaa yahude yeeso.
16 Kakkilanaa hoore maa, kakkilanaa jannde maa ndeen. Keddododaa e majjum fuu. Sabo si a waɗii noon fu, a hisinan hoore maa, a hisinan hettindantooɓe ma ɓeen du.

5

Waajuuji Pool yaade to goondiinɓe Iisaa

1 Taa pelaa gorko mawɗo e semmbe, ammaa mbaajoroɗaa ɗum yaage hono wo bammaa ni. Jokolɓe du, mbaajoroɗaa ɗum'en hono wo sakiraaɓe maa.
2 Mbaajoroɗaa rewɓe mawɓe hono wo inniraaɓe maa. Surbaaɓe du, mbaajoroɗaa ɗum'en hono wo sakiraaɓe maa rewɓe, tawee e ɓernde laaɓunde tal.
3 Teddinaa rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi, ɓe ngalaa tiigotooɓe.
4 De si debbo mo gorum maayi ina jogii ɓiɓɓe naa taaniraaɓe, ko ɓuri fuu tilsude e ɓiɓɓe ɓeen, ɓe paaminee no Laamɗo huldetee faa ɓe mbarjitoo saaraaɓe maɓɓe mbarjaari lobbiri ndi mbarjinoo ɓe. Sabo ɗum woni ko welata Laamɗo.
5 Debbo mo gorum maayi mo walaa tiigotoodo ɗum mo waldaa e fay gooto, halfinii hoore muuɗum Laamɗo. Imo heddoo e du'aare jemma e nyalooma, imo ŋaaroo Laamɗo.
6 Ammaa debbo mo gorum maayi, pilotoodo mbelirka adunaaru tan, wo maaydo fay si wuuri.
7 Njamiraa ɓe, ɓe njokka tindinooje ɗe taa ɓe keɓa feloore.
8 Mo hinnaaki jeydaaɓe muuɗum, sakko koreeji muuɗum, yeddii ko goondiini. Imo ɓuri fay mo goondinaay oon bonde.
9 Mo kaanɗaa winndude innde muuɗum e ley rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi haanuɓe walleede, sanaa tawa joomum ina ɓuri duuɓi capanɗe jeegom, tawee du gorko gooto dewlunoo ɗum.
10 O anndiree golleeji lobbi hono ne'ude sukaaɓe, jippinde weerɓe, lootude koyɗe seniiɓe, wallude ɓilliiɓe, woodi du tinnaade e golleeji lobbi fuu.
11 Ammaa haabuuɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi ɓeen, taa winndu inɗe muɓɓen. Sabo si muuyooji maɓɓe ngartii e ɓaŋeede fu, ndeen kaa ɓe accan haɓɓagol maɓɓe e Almasiihu.
12 Sariya Laamɗo doggan dow maɓɓe, sabo ɓe mbonnii aadi maɓɓe arandeeri ndiin.*
13 Katin du, iɓe mboowtina ko'e maɓɓe jaayre. Iɓe naata suudu ndu ɗo, ɓe mburtoo ɓe naata ndu to. De wanaa ɗuum tan, ammaa ɓe laatoto heewɓe haala du, haaltooɓe ko iidinta noppi. Iɓe kaala haalaaji ɗi ngalanaa ɓe.
14 Ɗum waɗi de miɗo yiɗi haabuuɓe rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi ɓeen ɓaŋee, ndima, kayba cuuɗi muɓɓen, taa ganyo oon heɓa laawol no bonnira inɗe meeɗen.
15 Sabo fay joonin woɓɓe maɓɓe mbosake, ina njokki Seyɗaani.
16 Debbo goondindo mo rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi ngoni ley yimɓe muuɗum fu, sanaa walla ɗum'en, taa donngal ngaal tampina kawrital goondiinɓe. Ndeen kawrital ngaal ina waawi wallude rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi ɓe ngalaa tiigotooɓe ɓeen.
17 Mawɓe kawrital goondiinɓe dawrooɓe faa woodi ɓeen ina kaani teddineede teddeengal manngal, sakko tinniiɓe e waajaade e janngindе ɓeen.
18 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii: «Taa haɓɓu hunnduko ngaari wakkati ndi yaaɓata gawri faa sokkoo.»† Ɗi mbi'i katin: «Golloowo ina haandi e njobdi muuɗum.»‡
19 Taa njaɓaa mawɗo kawrital goondiinɓe felee si wanaa dow seedaaku yimɓe ɗiɗo naa tato.
20 Pelaa waɗooɓe hakke yeeso yimɓe fuu, faa laatanoo heddiiɓe ɓeen kulol.
21 Miɗo gongine yeeso Laamɗo e yeeso Iisaa Almasiihu e maleyka'en ɓe o suɓii

* **5:12** Si debbo mo gorum maayi winndaama ley rewɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi fuu, hooyii aadi jokkan Iisaa tan, ɓaŋataake katin. † **5:18** Fillitagol Tawreeta 25.4. ‡ **5:18** Lukka 10.7.

ɓeen, kaybaa jamirooje ɗe, tawee a heedantaa fay gooto, a ɓurdintaa yimɓe.
22 Taa karoɗaa yowude juuɗe maa dow hoore fay gooto faa kalfinaa ɗum golle kawrital, taa kawtiraa hono nii e hakkeeji woɓɓe. Njogoroɗaa hoore maa laaɓal.
23 Taa yaru ndiyam ɓolam tan, ammaa njaraa cabijam seeɗa saabe reedu maa e nyawuuji ummotoodi e maaɗa wakkati fuu ɗiin.
24 Hakkeeji woɓɓe ina nji'ee faa laaɓi gilla caraaka. De hakkeeji woɓɓe kaa, nji'ataake si wanaa faa neeɓa.
25 Hono noon du, golleeji lobbi njiirete faa laaɓa tal. Fay ɗi nji'ataake law ɗiin du mbaawaa heddaade e suuraare.

6

1 Goondinɓe wonɓe e maccungaaku fuu, ndaara joomiraaɓe muɓɓen wo fotuɓe e teddeengal kiɓɓungal, taa innde Laamɗo e tindinooje diina fuu mbonkee.
2 Jogiiɓe joomiiwo goondindo fuu, taa njawa mo saabe wo o sakiike. Ammaa ɓe ɓeyda ngollande mo e tinnaare, sabo keɓoowo nafaa oon wo goondindo, wo korsuɗo. Paaminaa kulle ɗeen, mbaajoɗaa ɗe.

Haala jannde fewreere e muuyugol jawdi

3 Si goddo ina waajoo ko hawraay e jannde men ndeen, de salii haala Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu celluka kawrooha e kulol Laamɗo fu,
4 oon wo mawninkiniiɗo mo anndaa fay huunde. Wo o cuunaaɗo kalala dow jannde diina, jiɗɗo jeddi tan. Duum fuu ina wadda haasidaaku* e kalala e mbonka e sikkitaare bonnde.
5 Iɗum wadda dukooji ɗi ngalaa keerol hakkunde yimɓe ɓe hakkillooji bondi. Yimɓe ɓeen ngaldaa e goonga. Iɓe cikka kulol Laamɗo ina hokka jawdi.
6 Goonga, kulol Laamɗo wo jawdi mawndi, si neddo hennyitorake ko jogii.
7 Goonga ni, fay huunde en ngardaay e adunaaru ndu. En mbaawaa dillidinde e fay huunde du.
8 Ndelle, si en keɓii nyaamdu e koltal tan, ɗum heyan en.
9 Ammaa yiɗuɓe jawdi sanne ɓeen jarribete. Ɓe caaman e ley tuugol, e ley muuyɗe keewɗe laaliiɗe majjinooje, joolooje yimɓe e ley halkere mawnde.
10 Sabo yidde jawdi woni ɗaɗol bonandaaji fuu. Ko woɓɓe pooɗanii jawdi ɗuum majjinii ɗum'en laawol goondinal, ngaddanii ko'e muɓɓen torraaji keewɗi.

Haala haybude ko yamiraa

11 Aan neddo Laamɗo kaa, doggu, mboddoɗaa kulle ɗeen. Piloɗaa fonnditaare e kulol Laamɗo e goondinal e njinngu e munyal e leeyinkinaare.
12 Ndurwaa ley durwo nafoowo, ndaraningo goondinal ngoon. Tiigoɗaa nguurndam nduumiiɗam ɗam noddiraɗaa. Wo saabe majjam du ceedaniɗaa Almasiihu no woodiri yeeso yimɓe heewɓe.
13 Yeeso Laamɗo buurnoowo huunde fuu, e yeeso Iisaa Almasiihu ceediiɗo no woodiri yeeso Pontiyu Pilaatu oon, miɗo yamire:
14 tinnoɗaa e ko njamiraɗaa ɗuum tawa tuundi e feloore fuu walaa, faa nyannde nde Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu ɓangata.
15 O ɓangowan ley wakkati mo Laamɗo darni.
Oon woni Jom barke, kam tan laamu woodani.
Wo kaananke kaanankooɓe, Joomiraaɗo joomiraaɓe.
16 Kam tan woni keddotooɗo,
gondo ley annoora mo fay gooto waawaa ɓadaade.
Neddo fay gooto yi'aay ɗum, waawaa yi'ude ɗum du.
Teddeengal e baawɗe duumiiɗe ngoodan mo. Aamiina.

Baynundural

17 Njamiraa joomiraaɓe jawdi e adunaaru ndu taa mawninkinoo, taa njowa jikke muɓɓen e jawdi ndi hoolnaaki. Ammaa ɓe njowa jikke maɓɓe e Laamɗo kokkoowo en huunde fuu faa heewa faa ceyoroɗen ɗum.
18 Sey ɓe ngolla ko woodi, ɓe keewa golleeji lobbi no jawdi maɓɓe heewiri noon. Ɓe laatoo moyyuɓe, yardiiɓe wallirde woɓɓe e jawdi maɓɓe.
19 Noon ɓe ndesiranta ko'e maɓɓe jawdi ko waroyta, faa ɓe keɓa nguurndam goongalajam ɗaam.
20 Timote, tinnoɗaa e ko kalfinaɗaa ɗuum. Mboddoɗaa haalaaji ɓoli luttudi kulol Laamɗo, kam e miilooji bi'eteedi wo anndal de nganaa.
21 Woɓɓe na mbiitoo wo jom'en anndal ngaal, faa njoppi goondinal.
Hinney Laamɗo wondu e moodon.

* **6:4** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goddo heɓa.

Ɓataaki Pool ɗiɗaɓi yaade to Timote

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi
laatake nulaaɗo Iisaa Almasiihu saabe
muuyɗe Laamɗo faa mi faamina yimɓe
amaana nguurndam ngonɗam e Iisaa
Almasiihu.
2 Miɗo winndane aan Timote, ɓiyam mo
korsinmi. Laamɗo Baabiiwo e Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu njurme, kokke
moyyere e jam.

No Pool tindiniri Timote

3 Miɗo yetta Laamɗo mo ngollanammi
oon. Miɗo gollirana mo ɓernde nde
walaa feloore, hono no maamiraaɓe am
ngaɗirnoo ni. Jemma e nyalooma fuu mi
selataa miccitaade ma e ley du'aawuuji am,
4 sabo miɗo miccoo gondi maaɗa. Miɗo
yiɗi yi'ude ma sanne faa seyo am heewa.
5 Miɗo miccoo goondinal maa laaɓungal
ngal maammaa debbo Lowis e inna maa
Enis njoginoo ngaal. Miɗo tannyori aan du
aɗa jogii ngal.
6 Ɗum waɗi de miɗo miccintine: heyɗintin
dokkal ngal Laamɗo hokki ma nde
njowunoomi juuɗe am dow maaɗa ndeen.
7 Sabo Laamɗo hokkaay en Ruuhu faa
kulen. Ammaa hokkii en Ruuhu faa keɓen
semmbe e njinngu e nanngitaare.
8 Ndelle, taa cemtaa seedanaade Joomi-
raaɗo meeɗen, taa cemtiraa ko uddiraami
ley kasu saabe muuɗum du. De kawtaa
e am torraaji saabe Kabaaru Lobbo, fodde
baawɗe ɗe Laamɗo hokkata.
9 Kam hisini en, noddi en faa laatoɗen
yimɓe muuɗum seniiɓe. Wanaa saabe golle
men o noddiri en, ammaa wo saabe an-
niya makko e hinney makko. O hokkirii en
hinney oon e kawtal Iisaa Almasiihu gilla
jamaanuuji puɗɗaay.
10 De joonin moyyere ndeen ɓanginiraama
e garol kisinoowo en, Iisaa Almasiihu. Wo
kam halki maayde, de yaynani en laawol
nguurndam e duumagol ley Kabaaru Lobbo
oon.
11 Wo saabe Kabaaru Lobbo oon Laamɗo
waɗiri kam baajotooɗo e nulaaɗo e jannginoowo.
12 Ɗuum waɗi de miɗo torree du. Am-
maa mi semtaay, sabo miɗo anndi mo
ngoondinmi oon. Miɗo tannyori du imo
waawi reenude kam, ko kalfinmi mo hoore
am ɗuum faa nyannde gartol makko.*
13 Kooyaa sifa mo narruɗaa kam oon, ti-
igoɗaa haalaaji celluɗi ɗiin. Njokkaa ɗum e
ley goondinal e njinngu taweteengu e Iisaa
Almasiihu.
14 Kabaaru korsuɗo mo kalfinaɗaa oon,
ndeenaa ɗum e ballal Ruuhu Ceniiɗo.
15 Aɗa anndi Aasiyankooɓe fuu celii kam.
Fijela e Hermoogena ina njeyaa e maɓɓe.
16 Joomiraaɗo hinnoo koreeji Onesifoora,
sabo o feewnii ɓernde am kile keewɗe. O
semtiraay kam du ko kaɓɓaami ɗuum.
17 Woodi nde o wonnoo Roma ndeen du, o
filorake kam tinnaare faa o yiiti kam.
18 Joomiraaɗo yoɓu mo, yurmoo mo nyan-
nde darngal. Woodi, ko o gollani kam ley
ngalluure Efeesu ɗuum fuu, aɗa anndi ɗum
sanne.

2

Haala gollanoowo Iisaa koolniiɗo

1 Ndelle aan ɓiyam, ɓeydu semmbe ley
moyyere wonnde e Iisaa Almasiihu ndeen.
2 Ko kaalanmaami yeeso seedeeɓe
heewɓe ɗuum, kalfinaa ɗum yimɓe
hoolniiɓe waawɓe jannginde woɓɓe.
3 Kawtaa e am torra no sordaasi Iisaa
Almasiihu lobbo ni.
4 Sordaasi fay gooto haajuuji wuro
kaɓɓataa ɗum hoore, sabo ina filoo waɗude
ko welata mawɗo muuɗum.
5 Daɗundurteeɗo ley doggudu du heɓataa
kufune darja, sanaa doggira no fotiri e ko
yamiraa ɗuum.
6 Woodi, demoowo golluɗo faa tampi,
kam haani artaade heɓude ngeɗu artiingu e
tayri.
7 Miiloɗaa ko kaalanammaami ɗuum,
sabo Joomiraaɗo hokkete hakkillo faa paa-
maa huunde fuu.
8 Miccita Iisaa Almasiihu ummintinaaɗo
e maayde, yuuruɗo e yuwdi Daawda. Ɗum
woni Kabaaru Lobbo mo mbaajotoomi.
9 Wo saabe kabaaru oon torriraami faa
kaɓɓaami hono wo mi janoowo. Ammaa
konngol Laamɗo ngool kaa haɓɓaaka.
10 Ɗum waɗi de miɗo munya huunde fuu
saabe suɓaaɓe Laamɗo ɓeen, faa kamɓe du
ɓe keɓa kisindam ngonɗam e Iisaa Almasi-
ihu, ɓe kawta e muuɗum teddeengal faa
abada.
11 Inan haala koolniika:
Si en maaydii e makko,
en mbuurdan e makko.
12 Si eɗen munya torraaji,
en laamodoto e makko.
Si en mbi'ii en anndaa mo,
kanko du, o wi'an o anndaa en.
13 Si en nganaa hoolniiɓe,
kanko kaa o heddoto wo o koolniiɗo,
sabo o waawaa yeddude hoore makko.

Haala golloowo mo Laamɗo yardii

* **1:12** Woɓɓe ina paamira timmoode aayaare nde hono nii: Miɗo tannyori du imo waawi reenude ko kalfinaami ɗuum faa nyannde gartol makko.

14 Wo kujje ɗeen kaanɗaa miccintinde
goondiɓe. Cappanaa ɓe yeeso Laamɗo taa
ɓe pooɗundura e haalaaji ɗi nafataa fay hu-
unde si wanaa bonnande nanooɓe.
15 Tinnoɗaa, faa laatoɗaa yeeso Laamɗo
wo a jarraaɗo mo golle muuɗum semtinaay
ɗum, dartiiɗo e anndinde konngol goonga.
16 Mboɗɗoɗaa haalaaji ɓoli luttuɗi kulol
Laamɗo, sabo iɗi ɓeydana yimɓe woɗɗaade
Laamɗo.
17 Haalaaji luttinooɓe yimɓe ɓeen ina
lanyira hono ɓuure lanyoore. Himene e
Filitus ina njeyaa e maɓɓe.
18 Ɓe mbosake goonga. Iɓe mbi'a ummi-
tal faltake. Noon ɓe mbonnirta goondinal
woɓɓe.
19 Ammaa e ɗum fuu, joyyinirde Laamɗo
sellunde tabitii. Ina winndaa dow mayre:
«Joomiraaɗo ina anndi yimɓe muuɗum.» Ina
winndaa katin: «Noddoowo innde Joomi-
raaɗo fuu woɗɗoo ko boni.»
20 Woodi, ley suudu teddundu, wanaa
ginereeji kaŋŋe e cardi tan ngoodi,
moyyiniraaɗi leɗɗe e loope du ina ngoodi.
Goɗɗi ina ngolliree golleeji teddudi, goɗɗi
du ina ngolliree golleeji keɓaaɗi fuu.
21 Ndelle, si neɗɗo laaɓinii hoore muuɗum
e golleeji bondi ɗiin fuu, laatoto hono kaakol
keertaangol, ceniingol nafoowol Joomum,
cegilanaangol faa golliree gollal lobbal fuu.
22 Doggu muuyɗe njokollaaku bonɗe.
Piloɗaa fonnditaare e goondinal e njinngu
e jam, aan e noddirooɓe Joomiraaɗo ɓerɗe
laaɓuɗe ɓeen fuu.
23 Mboɗɗoɗaa jeddi puuydi laaliiɗi. Aɗa
anndi wo luural tan ɗi ngaddata.
24 De maccuɗo Joomiraaɗo haanaa
dukideede, ammaa ko haani tawee wo
newaniiɗo yimɓe fuu, baawɗo jannginde,
jom munyal.
25 Sanaa o dartinira yeddooɓe mo jam-
jam, sabo hasii Laamɗo hokkan ɓe no ɓe
tuubira, de ɓe paama goonga.
26 Ndeen kaa ɓe keɓtan hakkillo, ɓe kisa
e tuugol Ibiliisa nannguɗo ɓe, ina gollina ɓe
muuyɗe mum oon.

3

Haala cakitte jamaanu

1 Faamu ɗum ɗo: ley balɗe cakitotooɗe
wakkatiiji tiiɗuɗi ngaɗan.
2 Si goonga, yimɓe laatoto yiɗuɓe
ko'e muɓɓen, yiɗuɓe jawdi, mantotooɓe,
mawninkiniiɓe, mbonkotooɓe Laamɗo.
Ɓe calanto saaraaɓe maɓɓe, ɓe mbonnan
moyyere, ɓe teddintaa ko senii.
3 Ɓe laatoto yoorɓe ɓerɗe. Ɓe njaafataako,
ɓe mbonkoto yimɓe, ɓe nyakorete nanngi-
taare. Ɓe laatoto ɓawluɓe yonki, wanyuɓe
ko woodi.
4 Ɓe laatoto jambotooɓe, jom'en ɓerɗe,
mawnitiiɓe, mbelirka adunaaru ina ɓurani
ɓe Laamɗo.
5 Ɓe nanndinkinto e huluɓe Laamɗo,
ammaa iɓe njedda baawɗe muuɗum.
Mboɗɗoɗaa ɓe.
6 Woɓɓe maɓɓe ina naata cuuɗi faa keɓa
hakkillooji rewɓe hoyɓe oonyude, ɓe hak-
keeji njaalii ɗum'en. Muuyɗe terɗe muɓɓen
na pooɗa ɗum'en.
7 Wakkati fuu iɓe njannga, de abada ɓe
njottataako anndude goonga.
8 Worɓe naatooɓe cuuɗi ɓeen njeddii
goonga hono no Yanes e Yamberes
njeddirnoo Muusaa ni. Hakkillooji maɓɓe
mbonii, goondinal maɓɓe du wanaa goonga.
9 Ammaa ɓe njahataa yeeso e golle maɓɓe,
sabo yimɓe fuu nji'an majjere maɓɓe hono
no Yanes e Yamberes ni.

Haala Binndi ceniiɗi

10 Aan kaa a ndaarii janngingol am e al-
haali am e anniyaaji am e goondinal am e
munyal am e njinngu am e tinnitaare am.
11 A ndaarii torraaji e tampiriiji kewtiiɗi
kam Antiyoki e Ikoniya e Listara. A yi'ii no
munyirmi torraaji ɗiin. De Joomiraaɗo biltii
kam e majji ɗi fuu.
12 Goonga ni, jiɗuɗo wuurdude e kulol
Laamɗo ley kawtal Iisaa Almasiihu fuu, tor-
rete.
13 Ammaa bonɓe e hiilooɓe yimɓe ɓeen
ɓeydorto ko boni. Iɓe majjina woɓɓe, iɓe
majjina ko'e maɓɓe du.
14 Aan kaa, keddododaa e ko njannguɗaa
de tannyorɗaa faa laaɓi ɗuum, sabo aɗa
anndi janngin ɓe ma ɓeen.
15 Woodi du, gilla a suka aɗa anndi Binndi
ceniiɗi. Kanji mbaawi faaminde ma laawol
kisindam keɓirteeɗam goondinal Iisaa Al-
masiihu.
16 Binndi ceniiɗi fuu yuurii e poofaali
Laamɗo. Nafaa majji wo janngin de, e
ɓanginde boofi, e dartinde e ekintinde
neɗɗo dow laawol fonnditaare
17 faa neɗɗo Laamɗo fuu hiɓɓa, segilanee
gollal lobbal fuu.

4

Haala tinnaade e waaju

1 Miɗo gongine yeeso Laamɗo e yeeso
Iisaa Almasiihu carotooɗo wuurɓe e
maayɓe oon: saabe gartol makko e laamu
makko,
2 mbaajoɗaa konngol Laamɗo, nde hoy-
ani maa e nde tiiɗani maa fuu. Kollitaa
ɓe boofi maɓɓe, pelaa ɓe. Celliniraa ɓerɗe
maɓɓe haddi munyal maa e waaju maa fuu.
3 Sabo wakkati waran nde yimɓe mun-
yataa janngineede jannde dartiinde, ɓe

njokkan muuyooji maɓɓe faa ɓe kawrundurana ko'e maɓɓe jannginooɓe ko welata noppi maɓɓe.
4 Ɓe tottitoo taa noppi maɓɓe nana goonga, de ɓe kuccita e taali.
5 Aan kaa, nanngitoɗaa e huunde fuu, munyaa torra, mbaajoɗaa Kabaaru Lobbo, njottinaa golle maa fuu faa laaɓa.
6 Miin le, yiiyam am ɓadake laataade hono dokkal dufeteengal. Wakkati warii faa mi dilla adunaaru ndu.
7 Mi durwii no mbaawrumi fuu ley durwo nafoowo, woodī du, mi yottake ɗo kaanumi haaɗude ley doggudu, mi haybii goonɗinal.
8 Gilla joonin miɗo resanaa mbarjaari fonnditaare ndi Joomiraaɗo carotooɗo ponnditiiɗo oon hokkata kam nyannde darngal. Wanaa miin tan hokketee, de wo miin e heppuɓe gartol makko ɓeen fuu.

Haala waajuuji cakitiiɗī

9 Tinnoɗaa ngaraa to am law.
10 Sabo Demas yoppii kam saabe yidde muuɗum adunaaru, yehi Tesaloniiki. Keresna yehii Galaatiya, Tiitu du yehi Dalmaatiya.
11 Lukka tan wondi e am. Fantu Marku de ngardaa e muuɗum, sabo imo waawi wallude kam sanne e ley gollal ngaal.
12 Tikiku le, mi nulii ɗum Efeesu.
13 Si aɗa wara, ngaddanaa kam forgo am tekkuɗo mo njoppunoomi Torowas ley galle Karpo oon, kam e dewte ɗeen. De ko ɓurumi yiɗude, ngaddanaa kam dewte guri ɗeen.
14 Alesandere baylo oon waɗii kam ko naawi kam sanne. Joomiraaɗo yoɓan mo ko fotata e golle makko.
15 Reenta e makko, aan du, sabo o yeddii waaju amin sanne.
16 Nyannde arandeere, nde ndarinoomi yeeso carotooɗo faa mi jaabanoo hoore am ndeen, fay gooto wallaay kam. Ɓe fuu ɓe njoppii kam. Taa Laamɗo hiisoroo ɓe ɗum!
17 Ammaa Joomiraaɗo darodake e am, hokki kam semmbe faa mi gooyna waaju muuɗum faa yottoo, de lenyi fuu nana. Nii woni no kisiniraami e hunnduko laddeeru.
18 Joomiraaɗo dannan kam e ko boni fuu, hisina kam faa mi hewta laamu muuɗum dow kammu. Wo kam jeyi teddeengal faa abada abadin! Aamiina.

Baynundural

19 Njowtanaa kam Pirisilla e Akila, e koreeji Onesifoor.
20 Erasta ina heddii Korintu. Torofim le, mi yoppii ɗum Miletus sabo wanaa celluɗo.
21 Tinnoɗaa ngaraa gilla dabbunde waraay. Ebulus e Pudes e Lina e Kalawdiya e sakiraaɓe ɓeen fuu ina njowte.
22 Joomiraaɗo wondu e maaɗa. Hinney muuɗum wondu e mooɗon.

Ɓataaki Pool yaade to Tiitu

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Pool. Mi
maccuɗo Laamɗo, mi nulaaɗo Iisaa Almasi-
ihu faa mi waɗa suɓaaɓe Laamɗo ɓeen
ngoonɗina ɗum, ɓe annda du goonga potuɗo
e kulol Laamɗo.
2 Goonɗinal e anndal ngaal na njowii
dow jikke meeɗen heɓude nguurndam ndu-
umiiɗam. Laamɗo, mo fenataa, mo bon-
nataa amaana oon, aadinoo hokkude ngu-
urndam ɗaam gilla jamaanuuji puɗɗaay.
3 Nde sarɗi* makko oon yottinoo ndeen,
kanko Laamɗo kisinoowo en oon, o ɓangini
konngol makko, katin du o yamirii mi halfi-
nee waajaade ngol.
4 Tiitu, miɗo jowte. A ɓiyam jaati saabe
goonɗinal Iisaa ngal kawtuɗen e muuɗum
ngaal. Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Iisaa
Almasiihu kisinoowo en kokke moyyere e
jam.

No Tiitu golliri ley Kereta

5 Mi wayrii ma e ruunde Kereta faa pon-
nditaa golleeji keddiiɗi, faa njoyyinaa du
mawɓe kawrital goonɗinɓe ley wuro fuu
hono no njamirmaami ni.
6 Tawee mawɗo oon walaa feloore, wo
jom deekiiwo gooto, tawee ɓiɓɓe muuɗum
du wo goonɗinɓe ɓe yimɓe mbaawaa fel-
dude ɗum'en e rafi nanngitaare naa salaare.
7 Sabo hooreejo kawrital goonɗinɓe,
wo golle Laamɗo o halfinaa. Ndelle ina
tilsi joomum tawee walaa feloore, wanaa
mawninkiniiɗo, wanaa jaawɗo ɓernde,
wanaa jaroowo doro, wanaa kaɓeteeɗo,
wanaa nyaamoowo riba.
8 Joomum ina haani laataade jippinoowo
weerɓe, jiɗɗo ko woodi, hakkilanteejo, pon-
nditiiɗo, kuldo Laamɗo, nanngitiiɗo.
9 Sanaa tawee joomum ina haɓɓodii e
konngol koolniingol ngol sanne, no ngol
waajoraa ni. Hono noon joomum waawirta
semmbinirde yimɓe e waaju celluɗo oon,
katin du waawa liɓude yeddooɓe ɗum ɓeen.
10 Sabo heewɓe calake jokkude goonga,
laatake haalooɓe haalaaji ɓoli, hiilooɓe
yimɓe. Ko ɓuri heewude wo hakkunde
Alhuudiyankooɓe goonɗinɓe Iisaa.
11 Ina tilsi kunnduɗe maɓɓe muɓɓee, sabo
iɓe mbonnira galleeji keewɗi waaju mo
haanaa waajeede, faa ɓe keɓira ɗum ceede
no harmiri.
12 E ley keretankooɓe, gooto maɓɓe mo ɓe
njogorii wo annabaajo, wi'i: «Keretankooɓe
wo fenooɓe wakkati fuu, wo ɓe daabaaji
bondi, ɓe guugaaɓe jaayɓe.»
13 Ko keretanke oon wi'i ɗuum wo goonga.
Ɗum le, dartin ɓe e semmbe, faa ɓe keɓa
goonɗinal cellungal,
14 ɓe ŋootta jokkude taali Alhu-
udiyankooɓe, kam e jamirooje yimɓe
yoppuɓe goonga ɓeen.
15 Huunde fuu ina laaɓani laaɓuɓe. Am-
maa tuunɓe ɓerɗe e ɓe nganaa goonɗinɓe
ɓeen, fay huunde laaɓanaay ɗum'en, sabo
hakkillooji maɓɓe e miilooji ɓerɗe maɓɓe
fuu ina tuuni.
16 Iɓe mbi'a iɓe anndi Laamɗo, ammaa
golleeji maɓɓe ina kolla ɓe anndaa mo.
Wo ɓe nyiddiniiɓe, saliiɓe, fay gollal lobbal
gootal ɓe mbaawaa gollude.

2

Haala waaju celluɗo

1 Aan kaa, mbaajoɗaa ko hawrata e waaju
celluɗo oon.
2 Worɓe nayeeɓe, mbi'aa ɓe laatoo reen-
tiiɓe, ne'iiɓe, nanngitiiɓe, ɓe laatoo du
selluɓe e ley goonɗinal e njinngu e munyal.
3 Rewɓe nayeeɓe du mbuurda e senaare,
taa ɓe laatoo mbonkotooɓe yimɓe, taa ɓe
acca doro jaaloo ɓe. Ɓe laatoo faaminooɓe
ko woodi,
4 faa ɓe mbaajoo sukaaɓe rewɓe ɓeen
yiɗude goriraaɓe muɓɓen e sukaaɓe
muɓɓen.
5 Ɓe mbaajoo ɓeen laatoo nanngitiiɓe,
laaɓuɓe, hilniiɓe cuudi muɓɓen, lobbuɓe,
ɗowtantooɓe goriraaɓe muɓɓen, faa taa
konngol Laamɗo ngool mbonkee.
6 Sukaaɓe worɓe du, mbaajoroɗaa ɗum'en
noon faa ɓe laatoo hakkilɓe e
7 huunde fuu. Aan e hoore maa,
laatanoɗaa ɓe alhaali e ley gollal lobbal fuu.
Mbaajoroɗaa ɓernde laaɓunde e teddeengal
8 e haala celluka ka yeddataake, yalla
wayɓe en ina cemta, kunngoo heɓude e
meeɗen feloore.
9 Maccuɓe du, mbaajoɗaa ɗum'en
ɗowtanoo joomiraaɓe muɓɓen e huunde
fuu, ɓe mbelna ɓerɗe muɓɓen, taa ɓe njedda
ɗum'en.
10 Taa ɓe mbujja ɗum'en, ammaa ɓe laatoo
hoolniiɓe hiɓɓuɓe, faa ɓe ŋardina tindinoore
haala Laamɗo kisinoowo en e ley huunde
fuu.
11 Sabo Laamɗo ɓanginii moyyere
muuɗum, laawol kisindam saabe yimɓe
fuu.
12 Inde ekintina en no celirten huunde
fuu ko Laamɗo wanyi, kam e muuyɗe
adunaaru ndu. Inde ekintina en katin no
laatortoɗen nanngitiiɓe, fonnditiiɓe, hulɓe
Laamɗo ley adunaaru ndu,
13 tawa eɗen ndoomi jikke belnoowo
en hoore oon e wakkati mo Laamɗo

* **1:3** sarɗi wo wakkati podanooɗo.

mawɗo, Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon ɓangidata e teddeengal muuɗum.
14 Kam hokkitiri yonki muuɗum saabe meeɗen, faa rimɗina en e ko boni fuu, laamna en, laatoɗen lenyol muuɗum, tinniingol e gollude golleeji lobbi.
15 Kulle limtanooɗe ɗeen, njannginaa ɗe, mbaajoɗaa ɗe, peliraa ɗe yimɓe haddi baawɗe maa fuu. Taa fay gooto huyfine.

3

No goondiinɓe Iisaa kaani worrude

1 Miccintin goondiinɓe ɗowtanoo kaanankooɓe e dawrooɓe, ɓe cegilanoo gollal lobbal fuu.
2 Taa ɓe mbonkoo fay gooto. Sey ɓe laatoo jom'en heese, newiiɓe, ɓe kolla yimɓe fuu leeyinkinaare hiɓɓunde.
3 Sabo arande enen du en famɗunooɓe hakkillo, salinooɓe, majjunooɓe. En laatakeno maccuɓe muuyɗe yonki keewɗe e ko weli terɗe fuu. Eɗen ngondunoo e nganyaandiiji e haasidaaku*, eɗen mbanyanoo, eɗen mbanyundurnoo.
4 Ammaa nde Laamɗo kisinoowo en oon ɓanginnoo moyyuki muuɗum e njinngu muuɗum ndeen,
5 o hisinii en. Wanaa saabe golleeji men lobbi o hisiniri en, wo saabe yurmeende makko. O hisinirii en lootagol rimteede, keyɗintiniroowol en saabe Ruuhu Ceniiɗo.
6 O yuppii Ruuhu oon dow meeɗen saabe Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon faa keewɗen.
7 O wadirii ɗum faa o ndaarda en fonnditiiɓe saabe hinney makko, ndonen nguurndam nduumiiɗam ɗam kedíɗen ɗaam.
8 Kaan woni haala koolniika.
Miɗo yiɗi tilsinaa kulle ɗeen faa goondiinɓe Laamɗo ɓeen tinnoo e golleeji lobbi. Ɗum woni ko woodi, ko nafata yimɓe.
9 Ammaa mboɗɗoɗaa kalalaaji ɓoli e mantoragol lenyi e kalala e luural dow Tawreeta. Ɗiin golleeji ngalaa fayda, walaa ko ɗi nafata.
10 Cenndoowo yimɓe fuu, sappan ɗum nde wootere naa nde ɗiɗi. Si joomum jaɓanaay ma, mboɗɗoɗaa ɗum.
11 Anndaa ga'uɗo hono noon wo majjuɗo, wo luttoowo, joomum waddanii hoore muuɗum sariya.

Baynundural

12 Tiitu, si mi nelii e maa Artema naa Tikuku fuu, tinnoɗaa ngaraa law tawaa kam Nikopolis, sabo toon anniyiimi dabbude.
13 Tinnoɗaa mballaa Jenas jannguɗo sariya leydi oon, kam e Apolos e dow dillol muɓɓen ngool, taa fay huunde nyaka ɓe.
14 Yimɓe meeɗen ɓeen du ekitoo gollude golleeji lobbi, ɓe mballa haajaaɓe walleede ɓeen taa nguurndam maɓɓe laatoo ɓolum.
15 Wonduɓe e am ɓeen fuu ina njowte. Aan du njowtaa yiɗuɓe min goondiinɓe Iisaa ɓeen fuu.
Hinney Laamɗo wondu e mooɗon, on fuu.

---

* **3:3** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goɗɗo heɓa.

Ɓataaki Pool yaade to Filemon

1 Ɓataaki ki to amin yuuri, miin Pool, uddiraaɗo e kasu saabe gollande Iisaa Almasiihu, e sakiike meeɗen Timote. Miɗen njowte, aan Filemon gollidoowo e amin korsuɗo.
2 Miɗen njowta kawrital goondinɓe Iisaa gonngal galle maa ngal, kam e Appiya sakiike amin debbo oon e Arkippa balluɗo kam haɓɓanaade Kabaaru Lobbo oon.
3 Wo Laamɗo Baaba meeɗen e Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kokku on moyyere e jam.

Haala njinngu Filemon e goondinal muuɗum

4 Filemon, wakkati nde miccitiimi on ley du'aare fu, miɗo yetta Laamɗo mo teddinammi.
5 Sabo mi nanii no njiɗirɗaa seniiɓe ɓeen e no ngoondinirɗaa Joomiraaɗo meeɗen Iisaa.
6 Miɗo ŋaaroo Laamɗo faa gonal maaɗa ley goondinal ɓeydana en faamude moyyere fuu nde keɓeten saabe Iisaa Almasiihu.
7 Sakiike, mi seyake sanne, ɓernde am du sellinaama saabe njinngu ngonngu e maaɗa nguun, sabo a feewnii ɓerɗe seniiɓe ɓeen.

No Pool surirani Onesim

8 Ndelle, si goonga miɗo jogii baawɗe saabe Iisaa Almasiihu yamirde ma ko tilsi ngaɗaa.
9 Ammaa ko ɓurani kam ni, mi nyaage ɗum saabe njinngu. Miin Pool nayeejo oon, woodi du joonin wo mi uddaaɗo e kasu saabe Iisaa Almasiihu,
10 miɗo nyaage e dow Onesim* laatiiɗo ɓiyam e laawol Iisaa e ley ɗo kaɓɓaami ɗoon.
11 Arande, walaano ko o nafata, ammaa joonin, imo nafa en sanne, miin e maaɗa fuu.
12 Miɗo neltire mo, anndaa wo o feccere yonki am.
13 Ko ɓurannoo kam, o heddoo ɗakkol am, o walla kam no kaannoɗaa wallirde kam ni e wakkati mo ngonumi ley kasu e geyyelle saabe Kabaaru Lobbo.
14 De mi yiɗaa waɗude fay huunde tawa a yardaaki, sabo mi yiɗaa tilsinande ma waɗude moyyere. Ko njiɗumi dey, ngaɗiraa nde muuyɗe maaɗa.
15 Hasii Onesim seedi e maaɗa seeɗa faa keɓtaa ɗum faa abada,
16 tawa wanaa hono maccuɗo tan, de faa ɓura maccuɗo, hono sakiike meeɗen korsuɗo ni. Miin, miɗo horsini mo sanne, ammaa aan ɓuri horsinde mo, wanaa hono wo maccuɗo tan, de ko o laatii sakiike maa saabe Joomiraaɗo ɗuum.
17 Ndelle, sini aɗa ndaardi kam kawto maa, jaɓɓora mo no kaanɗaa jaɓɓoraade kam miin ni.
18 Si tawii won ko o waɗi ma, naa won ko ndewataa mo, yowu ɗum fuu e dow am.
19 Miin Pool winndiri junngo am mi yoɓete, miin e hoore am. En kaalataa dow ko njeyuɗaa yoɓude kam fay nguurndam maaɗa.
20 Goonga sakiike, miɗo ŋaare moyyere ndee ɗo saabe Joomiraaɗo: peewniraa ɓernde am kawtal men e Iisaa Almasiihu.
21 Miɗo winndane sabo miɗo tannyori ɗowtaare maa, miɗo anndi a waɗan ko ɓuri ko nyaagimaami ɗuum du.
22 Katin du, moyyinanam jipporde, sabo miɗo sikka njaabaneɗon du'aawuuji mooɗon mi wara to mooɗon.

Baynundural

23 Epafara uddidaaɗo e am saabe Iisaa Almasiihu oon ina jowte.
24 Gollidiiɓe am ɓeen ɗoon ina njowte: Marku e Aristarka e Demas e Lukka.
25 Wo hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu wondu e mooɗon.

* **1:10** Maanaa Onesim wo «Nafaa».

Ɓataaki yaade to Ibraninkooɓe

No Laamɗo haaldiri adunaaru e Ɓiyum

1 Gilla arande Laamɗo haalaniino
maamiraaɓe meeɗen wakkatiiji keewɗi e
sifaaji keewɗi, haaldanii ɓe e kunnduɗe
annabaaɓe.
2 Ammaa e ley nyalaaɗe cakitiiɗe ɗe o
haaldanii en e Ɓiyiiko mo o tagiri adunaaru
ndu fuu.* O wadi ɗum donoowo huunde
fuu.
3 Ɓiyiiko oon na yaynira teddeengal
Laamɗo. Alhaali makko ina foti e Laamɗo
jaati. Imo heɓindorii huunde fuu e konngol
makko jogiingol semmbe. Caggal ko o tilii
laaɓinde hakkeeji yimɓe ɗuum, o joodii
gere nyaamo Laamɗo jom manngu to dow
kammu toon.
4 Ndelle ɓiɗɗo oon laatake ɓurɗo ma-
leyka'en manngu, hono no innde nde
Laamɗo hokki mo ndeen ɓurdi inde maɓɓe
faa waawaa fonndideede.

Haala Ɓiɗɗo ɓurɗo maleyka'en

5 Si goonga, fay gooto e maleyka'en ɓeen
Laamɗo wi'aay:
«Wo a ɓiyam,
hannden mi laatake Baaba maa.»†
Naa katin:
«Miin, mi laatanto o Baaba,
kanko du o laatanoo kam Ɓiɗɗo.»‡
6 Katin du, nde o ɓadinoo nulude afo ardiiɗo
oon ley adunaaru ndeen, o wi'i:
«Maleyka'en Laamɗo fuu cujidana ɗum.»§
7 Laamɗo wi'ii dow maleyka'en ɓeen:
«O wadi maleyka'en makko keni,
o wadi maccuɓe makko ɗemle yiite.»*
8 Ammaa dow Ɓiɗɗo oon, o wi'i:
«Laamu maa, aan Laamɗo, heddoto faa
abada abadin!
Potal woni sawru ndu laamortoɗaa.
9 Aɗa yidi fonnditaare,
aɗa wanyi oonyaare.
Saabe ɗuum, Laamɗo Joomiraaɗo maa suɓii
ma joori nebbam kaanankaaku dow
maaɗa,
hokki ma seyo ɓurngo ngo banndiraaɓe
maa fuu.»†
10 O wi'i katin:
«Aan Joomiraaɗo, illa fuɗɗoode
a joyyinii adunaaru,
e juuɗe maa tagirɗaa kammuuli ɗiin.
11 Kanji ɗi timman. Aan kaa, a heddoto.
Ɗi fuu ɗi kiiɗɗiran hono kaddule ni.
12 A sowiran ɗi hono saaya,
ɗi mbattitorto no neɗɗo wattitirta
saayaaji muuɗum ni.
Aan kaa, a waylitataako,
nguurndam maa du walaa tim-
moode.»‡
13 Fay nde wootere, Laamɗo wi'aay gooto e
maleyka'en:
«Jooɗa gere nyaamo am,
faa mi waɗa njaaɓaa wayɓe ma.»§
14 Ɗume woni maleyka'en? Ɓe fuu wo ɓe
ruuhuuji gollanooji Laamɗo ɗi o nulata faa
ngollana heɓooɓe kisindam ɓeen.

2

Haala kisindam mawɗam

1 Ndelle, eɗen kaani wattude hakkillooji
meeɗen sanne e ko nanɗen ɗuum, taa
mbosoɗen goonga.
2 Nulal Laamɗo ngal maleyka'en njottini
ngaal tabitii. Luttuɓe ngal naa yedduɓe ngal
fuu, keɓii jukkungo ngo kaandi.
3 Si wo hono nii, noy ndaɗirten enen si
en njeebake kisindam mawɗam hono ɗam?
Kisindam ɗam, Joomiraaɗo artii haalude
haala majjam, de hettindantooɓe mo ɓeen
laamni haala makko.
4 Laamɗo ɓeydi e dow seedaaku maɓɓe
oon katin maandeeji e kaayeefiiji e golleeji
mawɗi. O yeɗiri dokke Ruuhu Ceniiɗo du no
o muuyiri.

Haala ɗowiroowo yimɓe to kisindam

5 E ley ɗuum, wanaa maleyka'en ɓeen
Laamɗo hokki laamaade adunaaru wa-
rooru ndu kaaleten haala muuɗum nduun.
6 Won ɗo Binndi ɗi ceedii dow mo o hokki
laamaade oon. Ɗi mbi'i:
«Neɗɗo wo ɗume faa ngattanaa ɗum
hakkillo?
Ɗume ɓii-Aadama laatii faa kaybaa ɗum?
7 A leeyinii mo wakkatiyel seeɗa e ley ma-
leyka'en.
A fiilii mo lefol darja e teddeengal,
8 a wattii huunde fuu e ley hawju makko.»*
Ko Laamɗo watti huunde fuu e ley hawju
makko ɗuum, ina holla imo laamii huunde
fuu. Fay huunde heddaaki nde ɗowtanaaki
mo. Kaa si goonga, en nji'aay kulle ɗeen fuu
na ɗowtanii mo tafon.
9 E wakkatiyel seeɗa Iisaa leeyinaama ley
maleyka'en. Ammaa joonin en nji'ii imo
fiilaa darja e teddeengal saabe ko o yari
torra maayde. Goonga ni, o maayanii yimɓe
fuu saabe hinney Laamɗo.
10 Sabo Laamɗo taguɗo huunde fuu mo
huunde fuu woodani oon anniyake wat-
tude yimɓe heewɓe e darja muuɗum. Ndelle

* **1:2** Ndaaree du Yuhanna 1.3 to wi'i: E makko Laamɗo tagiri huunde fuu. Fay huunde tagaaka si wanaa e makko.
† **1:5** Jabuura 2.7. ‡ **1:5** 2 Samuwiila 7.14. § **1:6** Fillitagol Tawreeta 32.43. * **1:7** Jabuura 104.4. † **1:9** Jabuura 45.7-8. ‡ **1:12** Jabuura 102.26-28. § **1:13** Jabuura 110.1. * **2:8** Jabuura 8.5-7.

o tawi na haani o yaara Iisaa ley torra faa o
waɗa ɗum ardiiɗo kiɓɓuɗo, potuɗo omtande
yimɓe ɓeen laawol kisindam.
11 Sabo dey, Iisaa cenoowo yimɓe oon e
seniiɓe ɓeen wo yuwdi ngootiri. Ɗum saabii
de Iisaa semtirtaa noddirde ɓe sakiraaɓe
muuɗum.
12 Imo wi'a Laamɗo:
«Mi anndinan sakiraaɓe am ɓeen innde
maa,
mi manete hakkunde kawrital
maɓɓe.»†
13 O wi'i katin:
«Mi yowan hoolaare am dow Laamɗo.»
Katin du o wi'i:
«Inani kam, miin e sukaaɓe ɓe Laamɗo hokki
kam ɓeen.»‡
14 Ndelle, ko tawaa sukaaɓe ɓeen wo
teewu e yiiyam, Iisaa du hawti e maɓɓe
tagaadi ndiin. O waɗii noon faa maayde
makko jaaloo jogiiɗo baawɗe maayde oon,
ɗum woni Ibiliisa,
15 de o rimɗina yimɓe ɓe kulol maayde
haɓɓunoo ɓeen haddi nguurndam muɓɓen
fuu.
16 Ina laaɓi wanaa wallude maleyka'en
waddi mo, ammaa wallude yuwdi Ibrahi-
ima waddi mo.
17 Ndelle ina tilsi o laatoo hono sakiraaɓe
makko ɓeen e huunde fuu, faa o laatanoo ɓe
Almaami Mawɗo jom yurmeende koolniiɗo
e ley golle Laamɗo. Ɗum o waɗi faa o itta
ɓe e jukkungo ngo ɓe kaandi saabe hakkeeji
maɓɓe.
18 Kanko e hoore makko, o ndaartindo-
raama torraaji. Saabe ɗuum, imo waawi
wallude ndaartindeteeɓe ɓeen.

3

No Iisaa ɓurdi annabi Muusaa teddude

1 Sakiraaɓe seniiɓe, Laamɗo noddii on
faa kawton e muuɗum dow kammu. Ngat-
ton hakkillooji mooɗon e Iisaa Almasiihu.
Wo o nulaaɗo, wo o Almaami Mawɗo mo
ceedantoɗen.
2 O hoolnake e Laamɗo cuɓiiɗo mo oon,
hono no Muusaa hoolnorii ley suudu
Laamɗo fuu noon.
3 De si goonga, nyiɓoowo na ɓuri nyimngo
muuɗum manngu. Hono noon du, Iisaa
ɓurdi Muusaa manngu.
4 Suudu fuu na woodi nyiɓoowo ɗum, de
nyiɓoowo huunde fuu oon wo Laamɗo.
5 Muusaa wonnoo koolniiɗo e suudu
Laamɗo nduun fuu. Wo o gollanoowo
Laamɗo faa o sappoo ko Laamɗo wi'ata cag-
gal makko.
6 Ammaa Almasiihu wo ɓiɗɗo koolniiɗo.
Kam woni hooreejo dow suudu Laamɗo
nduun. Enen ngoni suudu makko nduun,
si tawii en tinnake e hoolaare, en keddake
e jikke ko mantortoɗen ɗuum.

Haala naatude e ley fowtere Laamɗo

7 Saabe ɗuum, no Ruuhu Ceniiɗo wi'iri ni:
«Hannden, si on nanii daande makko,
8 taa njoornee ɓerɗe mooɗon hono no
maamiraaɓe mon ngaɗirnoo de
muurti ni,*
nyannde ɓe ndaartindinoo Laamɗo ley
ladde ndeen.
9 Ɓe ndaartindake kam toon faa ɓe ndaara
munyal am,
fay ko ɓe nji'i golleeji am haddi duuɓi
capanɗe nay.
10 Saabe ɗuum tikkiranmi yimɓe jamaanu
oon,
mbiimi: wakkati fuu ɓerɗe maɓɓe ina
ndunya ɓe e majjere,
ɓe anndaa laabi am fey!
11 Faa kuniimi ley tikkere am, mbiimi:
Ɓe naatataa ley fowtere am abada.»†
12 Ndelle sakiraaɓe, kaybee taa fay gooto
mooɗon tawree ɓernde bonnde nde walaa
goonɗinal, de sela Laamɗo buurɗo.
13 Ammaa cemmbunduron ɓerɗe mon
nyannde fuu haddi na wi'ee «hannden» taa
luttal hiila on, de yoorna ɓerɗe mon.
14 Sabo dey, si eɗen tinnoo e hoolaare nde
keɓuɗen gilla fuɗɗoode faa yaha timmoode
fu, ndeen kaa en kawtii e Almasiihu.
15 Wo hono no Binndi ɗiin mbiiri:
«Hannden, si on nanii daande makko,
taa njoornee ɓerɗe mon hono no maami-
raaɓe mooɗon ngaɗirnoo de muurti
ni.»
16 Ɓeye ngoni muurtuɓe fay si tawaa nanii
daande Laamɗo? Ɓe fuu wo ɓe yimɓe ɓe
Muusaa wurtinnoo leydi Misira.
17 Ɓeye ngoni ɓe Laamɗo tikkani ko foti
duuɓi capanɗe nay? Wo luttuɓe de maayi
kantii ley ladde ɓeen.
18 Ɓeye ngoni ɓe o hunanii naatataa e leydi
ndi o hokkata fowtere makko ɓeen? Wo
saliiɓe mo ɓeen ni.
19 Woodi, en nji'ii du, ɓe keɓaay naatude e
fowtere makko sabo ɓe ngoonɗinaay.

4

1 Laamɗo na heddii na hokka en amaana
naatude fowtere muuɗum. Ndelle sanaa
kulen taa fay gooto e meeɗen hunngoo
naatude.
2 Sabo enen du, en nanii kabaaru lobbo
hono no yimɓe ley ladde ɓeen naniri ni. De
kamɓe kaa, ko ɓe nannoo ɗuum nafaay ɓe
sabo ɓe kettindoraaki ɗum goonɗinal.

† **2:12** Jabuura 22.23. ‡ **2:13** Esaaya 8.17-18. * **3:8** Ɗum woni yimɓe Israa'iila muurtirnooɓe annabi Muusaa de mbi'i pornyitoo leydi Misira. † **3:11** Jabuura 95.7-11.

3 Kaa enen goondinɓe ɓeen, en naatan e
fowtere Laamdo ndeen. Kayre woni nde o
wi'i:
«Ley tikkere am kuniimi, mbiimi:
Ɓe naatataa ley fowtere am abada!»*
Ɗum e taweede fuu, o yottinii fowtere ndeen
gilla nde o joyyinnoo adunaaru ndeen.
4 Sabo nokku gooto e ley Binndi ɗiin haalii
haala nyalaande jeddaɓerde ndeen, wi'i:
«Laamdo fowtii e golle muudum fuu e ley
nyannde jeddaɓerde ndeen.»†
5 O wi'i katin:
«Ɓe naatataa ley fowtere am abada.»
6 Woɓɓe kaa keɓan naatude ley fowtere
ndeen. Artiiɓe nanude kabaaru lobbo oon
ɓeen naataay e ley fowtere ndeen sabo ɓe
calake ko Laamdo wi'i.
7 Ndelle Laamdo wadi sardi‡ goddo bi'eteedo
«hannden». O haaliri dum e hunnduko
Daawda caggal duuɓi keewdi katin. Ɗum
woni aayaare nde njanngudeen naanen
ndeen:
«Hannden, si on nanii daande makko,
taa njoornee ɓerde mon.»§
8 Sabo si goonga, si Yoosuwa yaariino yimɓe
to fowtere fu, Laamdo haalataano caggal
duum haala sardi goddo.
9 Ɗum na holla yimɓe Laamdo ina ndesanaa
fowtere hono nde Laamdo fowti nyannde
jeddaɓerde ndeen.
10 Sabo naatudo e fowtere Laamdo, kam
du fowtiran no Laamdo fowtiri e golle
muudum ni.
11 Ndelle, tilay tinnitodeen no mbaawrudeen
fuu faa naaten e fowtere Laamdo ndeen taa
fay gooto saamira no salaniiɓe Laamdo ɓeen
caamiri noon.
12 Konngol Laamdo ina wuuri, ina gollira
baawde. Ingol ɓuri kaafaahi mbelnaaki
kunndude didi fuu welude. Ingol yuwa faa
ngol sennda ɓernde e yonki, faa ngol sen-
nda yi'e e mbusam. Ingol saroo miilooji e
anniyaaji gondi e ɓernde.
13 Tageefo fuu suudanaaki Laamdo.
Huunde fuu na ɓangi yeeso makko, na
yi'ee. Wo yeeso makko njaabantodeen ko'e
meeden.

No Iisaa Almaami Mawdo oon worri

14 Ndelle kaɓɓodeen e ko ngoondindeen
duum faa woode. Sabo en keɓii Almaami
Mawdo jaado dow kammu to yeeso Laamdo,
dum woni Iisaa Ɓii Laamdo oon.
15 Almaami Mawdo meeden oon, wanaa
neddo mo waawaa yurmaade en e lokkaaku
meeden. O jarribaama no heɓiraa fuu no
njarriboraden ni, ammaa o wadaay hakke.
16 Ndelle, en kooloo ɓattaade joodorgal
Jom moyyere, faa keɓen yurmeende e
moyyere, dum walla en nde kaajaden fuu.

5

No Iisaa laatorii almaami kiɓɓudo

1 Kala Almaami Mawdo ina suɓee
hakkunde yimɓe de halfinee gollande
Laamdo saabe maɓɓe. Sanaa o yottina
sadakaaji nyaamri e kirsamaaji saabe
hakkeeji.
2 Joomum ina waawi yurmaade yimɓe ɓe
anndaa laawol Laamdo de majji ɓeen, sabo
kam e hoore muudum wo lokkaajo hono no
maɓɓe ni.
3 De saabe kam e hoore muudum wo
lokkaajo, tilay yottina sadakaaji saabe hak-
keeji muudum du, wanaa saabe hakkeeji
yimɓe tan.
4 Fay gooto waawaa hokkude hoore mum
darja laataade Almaami Mawdo. Sanaa
tawa Laamdo suɓii dum hono no suɓorii
Haaruuna ni.
5 Almasiihu du, wanaa kam hokki hoore
muudum darja laataade Almaami Mawdo.
Wo Laamdo suɓanii mo dum. Kam wi'i mo:
«Wo a ɓiyam,
hannden mi laatake Baaba maa.»*
6 O wi'i e ley nokku goddo:
«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»†
7 Nde Iisaa wonnoo e leydi ndiin ndeen,
wadirii du'aawuuji e bullaali cattudi e
gondi, nyaagake Laamdo baawdo hisinde
dum e maayde oon. Laamdo jaɓanii mo
saabe ko o dowtanii dum.
8 Fay si taweede kanko woni Ɓiddo oon, o
ekitake dowtanaade Laamdo e ley torraaji di
o yari.
9 Saabe ko o hiɓɓiniraa hono nii duum,
imo waawi hokkude dowtaniiɓe mo ɓeen
fuu kisindam nduumiidam.
10 Laamdo wadii mo Almaami Mawdo
hono no Malkisedek.

Haala dow ko yaarata goondinal yeeso

11 Mideen njogii haalaaji keewdi e kabaaru
o, de fiirtande on dum ina tiidi sabo on
paamataa law.
12 Odon kaannoo laataade jannginooɓe
gilla ko ɓooyi, ammaa faa hannden sanaa
goddo janngina on jannde arandeere hono
abajadda ley Haala Laamdo. Odon kaannoo
taweede nyaamdu tekkundu nyaamoton,
ammaa faa joonin e muynam ngondon.
13 Muynoowo fuu wo kecco tafon, faa-
mataa kabaaru fonnditaare.
14 Ammaa nyaamdu tekkundu wo mawɓe
njeyi. Ɓeen kaa marii hakkillooji muɓɓen,

* **4:3** Jabuura 95.11. † **4:4** Fuddoode 2.2. ‡ **4:7** sardi wo wakkati podanoodo. § **4:7** Jabuura 95.7-8. * **5:5** Jabuura 2.7. † **5:6** Jabuura 110.4. Malkisedek Ndaaree 7.1-10

ɓe mboownii ko'e maɓɓe senndude ko woodi e ko boni.

6

1 Ndelle, njaaren yeeso dow anndude Almasiihu faa njottoɗen kiɓɓal. Taa keddoɗen e jannde arandeere ndeen. Walaa ko ngarten e haala tuubude e golleeji jaarooji en to maayde, e haala goondinde Laamɗo.
2 Walaa ko ngarten e haala lootagal batisima, e hono yowugol juuɗe dow neddo, e ummital maayɓe, e jukkungo duumiingo.
3 Njaaren yeeso. Noon ngaɗeten du si Laamɗo jaɓii.
4 Si goonga, wurtiiɓe e laawol Laamɗo ɓeen mbaawaa soyyaade de tuuba katin. Ɓe keɓiino annoora Laamɗo, ɓe meeɗii moyyere Laamɗo, ɓe keɓii ngeɗu e Ruuhu Ceniiɗo.
5 Ɓe meeɗii haala Laamɗo moyyuka kaan. Ɓe meeɗii du baawɗe wakkati garoowo oon.
6 Caggal ɗuum fu, ɓe njoppii. Ɓe mbaawaa tuubineede katin. Ina nanndi hono kamɓe e ko'e maɓɓe iɓe tonta Ɓii Laamɗo oon dow leggal palaangal katin, iɓe cemtina ɗum.
7 Taykoɗen leydi: si ndi haarii yuwoole, si ndi funnii aawitirdi nafoori remooɓe ɓeen, ndi heɓan barke yuuruɗo to Laamɗo.
8 Ammaa si ndi funnii kebbe e tuppe fu, ndi walaa nafaa, ɓooyataa ndi huɗee, de sakitoo ndi duppee.
9 De onon kaa, sakiraaɓe am horsuɓe, fay si min kaaldi nii, miɗen tannyori wo e laawol lobbol ngonɗon, ɗum woni laawol kisindam ngool.
10 Sabo Laamɗo wanaa oonyiiɗo sakko yeggita golle mooɗon naa njinngu ngu kolluɗon ɗum nde ngollanɗon seniiɓe ɓeen ndeen e no ngaɗoton faa joonin du.
11 De miɗen muuya mono e mooɗon fuu siina jokkude faa yaha timmoode, faa jikke mooɗon hiɓɓa, tabita.
12 Min njiɗaa laatoɗon jaayɓe. Ko min njiɗi dey, nyemmbiton ronooɓe ko Laamɗo aadii hokkude ɗum'en saabe goondinal muɓɓen e munyal muɓɓen.

Haala amaanaaji Laamɗo celluɗi

13 Ko Laamɗo waɗanannoo Ibrahiima amaana ɗuum, wo hoore muuɗum hunorii, sabo walaa fuu potuɗo e muuɗum manngu faa hunoroo ɗum.
14 O wi'i: «Mi hunake, mi waɗan e maa barke, mi hebbinan yuwdi maa faa heewa!»*
15 Woodi, Ibrahiima munyi faa heɓi ko Laamɗo aadinoo hokkude ɗum ɗuum.
16 Yimɓe ina kunoroo ɓurɗo ɗum'en manngu, de hunayeere ndeen ina tabintina haala muɓɓen, ina itta jeddi gondi hakkunde muɓɓen ɗiin fuu.
17 Nde Laamɗo aadinoo ɗum ndeen, na yiɗi heɓooɓe amaana oon paama faa laaɓa anniya muuɗum waylitataako fey. Ɗum waɗi de o ɓeydi hunayeere e dow amaana makko oon.
18 Kulle ɗiɗi ɗe, ɗum woni hunayeere ndeen e amaana oon, mbaylitataako abada, sabo Laamɗo fenataa. Ndelle, ɗum fuu na semmbinɗina ɓerɗe meeɗen, enen doggirɓe to Laamɗo faa njogoɗen jikke mo kokkaɗen oon.
19 Jikke oon wo tonteere sellunde hoolniinde, tiigiinde yonkiiji meeɗen. Imo ɗowa en faa paltoɗen lefol paliingol† e nokku ɓurɗo fuu senaade to dow kammu toon.
20 Iisaa artii en, naati toon saabe meeɗen. O laatanake en Almaami Mawɗo faa abada hono Malkisedek.

7

Kabaaru almaami bi'eteeɗo Malkisedek

1 Malkisedek oon laatakeno kaananke ngalluure wi'eteende Salaam. Wo o almaami mo Laamɗo Toowɗo suɓii. Kanko hawroynoo e Ibrahiima wakkati wartannoo wolde nde jaalinoo kaanankooɓe, o barkini ɗum.*
2 Ibrahiima hokki mo sappoɓerde e huunde fuu ko heɓoynoo e wolde ndeen. Maanaa innde Malkisedek woni: «kaananke ponnditiiɗo». Katin du wo o kaananke Salaam. Ɗum na fiirta «kaananke jam».
3 Binndi ɗiin cifaaki baabiiko naa inniiko naa maamiraaɓe makko fey. Ɗi kaalaay haala rimeede makko naa maayde makko. Imo wa'i hono Ɓii Laamɗo oon: o heddoto wo o almaami faa abada.
4 Ndaaree no teddeengal Malkisedek foti mawnude, sabo fay Ibrahiima maami en oon hokkii mo sappoɓerde ko heɓunoo e wolde ndeen fuu.
5 Katin du, almaami'en yuuruɓe e Lewi† ɓeen njamiraa e ley sariya nanngude sappoɓerde e Israa'iila'en fuu, fay si taweede kam'en du wo yuuruɓe e Ibrahiima.
6 Ammaa fay ko Malkisedek jeyaaka e yuwdi Lewi, jaɓii sappoɓerde jawdi Ibrahiima, de barkini ɗum, kam keɓuɗo amaanaaji Laamɗo oon.
7 Sikke fuu walaa, barkinoowo ina ɓuri barkinteeɗo teddude.
8 Katin du, yuuruɓe e Lewi, jaɓooɓe sappoɓerde ɓeen, na maaya. Ammaa Malkisedek wo buurɗo hono no Binndi ɗiin ceedorii noon.

* **6:14** Fuɗɗoode 22.16-17. † **6:19** lefol paliingol ngool ina holla ko senndata hakkunde to yimɓe ngoni e to Laamɗo heedi ley nokkuure ɓurnde fuu senaade. * **7:1** Ndaaree Fuɗɗoode 14.17-20. † **7:5** Lewi woni maama Muusaa e Haaruuna.

9 Eɗen mbaawi fay wi'ude: ko Ibrahiima
hokki sappoɓerde ɗuum, Lewi mo yuwdi
muuɗum jaɓata sappoɓerde oon, kam du
hokkii nde.
10 Sabo fay si taweede Lewi oon ri-
maaka tafon, e ɓanndu maammum Ibrahi-
ima wonnoo nde Malkisedek jakkitinoo
Ibrahiima ndeen.
11 Laamɗo hokkii Israa'iila'en
Tawreeta, joyyinii ɗum dow almaamaaku
Lewinkooɓe. Joonin le, si tawiino
almaamaaku nguun hiɓɓiino fu, ndeen
garol almaami goɗɗo hono Malkisedek mo
yuuraay e Haaruuna, walaa nafaa.
12 Woodi du, si almaamaaku waylitake fu,
tilay jamirooje du mbaylitoo.
13 Kulle ɗeen ina kaala haala Joomi-
raaɗo meeɗen. O jeyaaka e yuwdi Lewi.
Wo e lenyol gonngol o jeyaa, ngol fay
gooto muɓɓen gollaay golle almaami hir-
sirde abada.
14 Sabo en fuu en anndii, Joomiraaɗo men
oon e lenyol Yahuuda yuuri, de Muusaa kaa
haalaay e dow lenyol ngool nde haalnoo
haala almaamaaku.

No Iisaa laatorii almaami nanndudo e Malkisedek

15 Kabaaru o ɓeydan laaɓude du si
almaami goɗɗo ɓanguɗo oon nanndii e
Malkisedek.
16 O laataaki almaami saabe yamiroore
dow lenyol makko. Ko o laatorii almaami
dey, wo saabe baawɗe gonɗe e nguurndam
ɗam halkataake.
17 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii:
«Wo a almaami faa abada
e sii almaamaaku Malkisedek.»
18 Ndelle yamiroore arandeere ndeen it-
taama sabo walaa semmbe, nafaay.
19 Si goonga, ley Tawreeta Muusaa oon
fay gooto laataaki kiɓɓuɗo. Joonin kaa
en njowii jikke men e ko ɓuri Tawreeta
Muusaa oon. E jikke oon keɓirten ɓattaade
Laamɗo.
20 Katin du, Laamɗo waɗii hunayeere
muuɗum. Lewinkooɓe ɓeen le, Laamɗo hu-
nanaaki ɗum'en.
21 Ammaa Iisaa laatorake almaami e dow
hunayeere. Laamɗo wi'i mo:
«Miin Joomiraaɗo hunii,
waylitataa ko anniyii du, wi'i:
Wo a almaami faa abada.»‡
22 Hono nii Iisaa laatorii tolma§ kokkoowo
en hoolaare wondunde e amaana ɓurɗo
woodde oon.
23 Ko jokkiti katin, almaami'en ɓeen ina
keewnoo sabo maayde na haɗa ɓe heddo-
daade e golle maɓɓe.
24 Ammaa Iisaa woni duumiiɗo faa abada,
almaamaaku muuɗum du walaa kaaddi.
25 Saabe ɗuum, imo waawi hisinde
ɓattoriiɓe Laamɗo saabe makko ɓeen
kisindam kiɓɓuɗam. Imo waawi hisinde
ɓe sabo imo wuuri faa abada, imo surana
ɓe to Laamɗo.
26 Ndelle, Iisaa woni Almaami Mawɗo mo
kaajaɗen: wo o ceniiɗo, o walaa feloore,
laru* fuu walaa e makko. O senndaama e
waɗuɓe hakke. Katin du, o toownaama dow
huunde fuu to dow kammu.
27 O nanndaay e almaami'en mawɓe
woɓɓe. Ɓeen kaa, nyannde fuu sanaa ɓe
artoo ɓe ngaɗana ko'e maɓɓe kirsamaari
saabe hakkeeji maɓɓe. Caggal ɗuum, ɓe
ngaɗa saabe hakkeeji yimɓe. Ammaa
Iisaa hokkitirii hoore muuɗum laatoo
kirsamaari, de nii ittiri hakkeeji yimɓe nde
wootere heyoore yimɓe jamaanuuji fuu.
28 Tawreeta Muusaa oon ina darna yimɓe
lokkaaɓe faa laatoo Almaami'en Mawɓe.
Ammaa hunayeere nde Laamɗo hunii cag-
gal Tawreeta ndeen darnii Ɓiɗɗo kiɓɓinaaɗo
faa abada oon.

8

No Iisaa laatorii curoowo ley amaana ɓurɗo woodde oon

1 E ley ko kaaleten ɗuum, inan haala
ɓurka manngu: eɗen ngoodi Almaami
Mawɗo, oon woni jooɗiiɗo gere nyaamo
jooɗorgal Jom manngu dow kammu.
2 Imo golla golle makko e ley nokkuure
seniinde. Ɗum woni hukum goongaajo mo
Joomiraaɗo darni, wanaa mo neɗɗo darni.
3 Almaami fuu ina suɓoraa faa yottina
to Laamɗo sadakaaji nyaamri e kirsamaaji.
Ɗum le, tilay Iisaa laatantooɗo en Almaami
Mawɗo oon du heɓa huunde faa yottina.
4 Sini to leydi ga o wonnoo fu, o laatataako
almaami, sabo dey, ina woodi almaami'en
waddooɓe dokke kawrooje e Tawreeta
Muusaa.
5 To almaami'en ɓeen ngollata toon na
holla en ko woni dow kammu. Nokku
maɓɓe oon wo sifa tan. Nde Muusaa
ɓadinoo darnude hukum seedaaku oon
ndeen, Laamɗo sappani mo, wi'i: «Tin-
noɗaa, ngaɗiraa huunde fuu dow sifa mo
kollumaami dow waamnde oon.»*
6 Ammaa joonin, Almasiihu halfinaama
gollal dewal ɓurngal ngal maɓɓe ngaal
woodde, sabo wo curanoowo yimɓe ley
amaana ɓurɗo woodde oon. Amaana oon
waldaa e arandeejo oon, o yowaama dow
haalaaji gondi e amaana ɓurdi woodde.
7 Sini amaana arandeejo oon laatakeno
kiɓɓuɗo fu, walaa fuu ko ɗiɗaɓo nafata.

‡ **7:21** Jabuura 110.4. § **7:22** Tolma wo maande holloore hoolaare. * **7:26** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. * **8:5** Wurtagol 25.40.

8 Ammaa Laamɗo wo felu yimɓe
muuɗum, wi'i:
«Miin Joomiraaɗo miɗo wi'a nyalaaɗe ina ngara
ɗe ngaɗammi amaana keso e yimɓe Israa'iila e yimɓe Yahuudiya.
9 O nanndataa e amaana mo ngaɗidinnoomi e maamiraaɓe maɓɓe
nde ɗowunoomi ɗum'en faa mi wurtina ɗum'en leydi Misira ndeen.
Ko kamɓe e ko'e maɓɓe ɓe mbonni amaana am ɗuum,
miin du mi tottitake ɓe.
Noon mbiimi, miin Joomiraaɗo.»
10 Joomiraaɗo wi'i:
«Inan amaana mo ngaɗīdammi e Israa'iilankooɓe caggal balɗe ɗeen:
Mi wattan jamirooje am e hakkillooji maɓɓe,
mi winnda ɗe e ɓerɗe maɓɓe,
mi laatoo Laamɗo maɓɓe,
ɓe laatoo yimɓe am.
11 Katin walaa fuu ko neɗɗo tindina gondo muuɗum,
maa sakiike mum faa wi'a ɗum: ‹Hey, anndu Joomiraaɗo›,
sabo yimɓe fuu anndan kam,
gilla lo'uɓe faa e tedduɓe.
12 Sabo mi yaafoto lutti maɓɓe,
mi ittan hakkeeji maɓɓe e hakkillo am fey.»†
13 Ko o haali kabaaru amaana keso oon ɗuum, o hiiɗɗini amaana arandeejo oon. Joonin kaa, ko naywi faa nyoofii ɗuum ɓadake lallineede.

9

Haala dewal ley amaana kiiɗɗo oon

1 Amaana arandeejo oon ina joginoo jamirooje kawjiiɗe dewal Laamɗo, kam e nokkuure dewal seniinde wonnde to leydi ga.
2 Nokku oon wo hukum mo cuudī dīdī: arandeeru nduun wo suudu seniindu indirtee. Ɗoon joyyinirɗe fitilla e taabawal gondungal e buuru cakkaaɗo ngonnoo.
3 Yeesooru nduun woni caggal lefol paliingol ngool. Innde mayru wo nokkuure ɓurnde fuu senaade.
4 Ley mayru urirde waɗiraande kaŋŋe e keesuwal amaana mooytiraangal kaŋŋe ngonnoo. Ley keesuwal ngaal ina woodi loongel kaŋŋe goodungel nyaamdu wi'eteendu «manna», kam e sawru Haaruuna wilitinnoondu nduun e alluuje ɗe amaana oon winndaa e muɓɓen ɗeen.
5 To dow keesuwal toon na woodi nate maleyka'en dīɗo wi'eteeɓe keruba'en, wo ɓe maande teddeengal Laamɗo. Bippeele maɓɓe ina kuuri nokku ɗo yiiyam ɗaam rufetee faa hakkeeji njaafee ɗoon. Ammaa en mbaawaa sifaade kulle ɗeen faa laaɓa e wakkati o.
6 Noon kulle ɗeen fuu moyyiniraa. Nyannde fuu almaami'en ɓeen ina naata, ina mburtoo to suudu arandeeru toon faa ngolla golle muɓɓen.
7 Ammaa ley suudu yeesooru nduun, Almaami Mawɗo oon tan naatata e mayru hitaande fuu nde wootere. Katin du tilay o naadda e yiiyam kirsamaaji faa o itta hakkeeji makko, e hakkeeji yimɓe dī anndaano ɗiin.
8 Inan ko Ruuhu Ceniiɗo sappii e kulle ɗeen: si suudu arandeeru na heddii fu, nokku ɓurɗo fuu senaare oon naatataake.
9 Ɗum fuu wo ɗum maande ko woni hannden: sadakaaji nyaamri e kirsamaaji fuu mbaawaa laaɓinde gaɗoowo ɗum'en faa tawa ɓernde mum felataa ɗum.
10 Dewal ngaal ina haɓɓaa e jamirooje haala nyaamdu e njaram e lootaade lootaali feere feere. Jamirooje ɗeen fuu na kaɓɓaa e ɓanndu tan wanaa e ɓernde, iɗe njokkee faa nyannde Laamɗo tabintini huunde heyre.

Haala sadaka ley amaana keso oon

11 Ammaa joonin, Almasiihu ɓangii, wo Almaami Mawɗo gaɗanɗo en moyyereeji. O naatii e hukum ɓurɗo teddude ɓurɗo hiɓɓude, mo junngo ɓii-Aadama darnaay, mo jeyaaka e adunaaru tagaandu ndu.
12 O naatii ley nokkuure ɓurnde fuu senaade ndeen. O naaddaay e yiiyam ndamkoy e nga'oy, wo e yiiyam makko jaati o naaddi. Hono nii o rimɗiniri en nde wootere faa abada.
13 E ley Tawreeta Muusaa, si yiiyam damɗī e ga'i e ndoondi nyale duppaange wiccaama e neɗɗo tuunɗo fu, laaɓinan joomum ley diina.
14 Ndelle walaa ko haali haala yiiyam Almasiihu ɗaam! E baawɗe Ruuhu duumiiɗo oon, Almasiihu hokkii hoore muuɗum Laamɗo no kirsamaari ndi walaa laru. Ɗum waɗī de yiiyam makko laaɓinan miilooji ɓerɗe meeɗen e golleeji jaarooji en to maayde, faa ndewen Laamɗo buurɗo oon.
15 Saabe ɗuum, o laatii curoowo hakkunde yimɓe e Laamɗo ley amaana keso oon, faa yimɓe ɓe Laamɗo noddi ɓeen keɓa ndongu nduumiingu ngu Laamɗo aadii hokkude nguun. Ɗum fuu ɗum waɗii sabo goɗɗo maayii, faa rimɗina woofuɓe e ley amaana arandeejo oon.
16 Kabaaru ndongu, na tilsi laamnee joomum maayii.
17 Tilay ndongu tabita caggal maayde, sabo ngu tabitataa sanaa tawa joomum maayii.

† **8:12** Yeremiya 31.31-34.

18 Ɗum wadi de fay amaana arandeejo oon
tabitaay si wanaa yiiyam rufaa.
19 Nde Muusaa hollitinnoo yimɓe ɓeen
jamirooje gonɗe e Tawreeta ɗeen fuu
ndeen, hooyi yiiyam nga'oy e ndamkoy,
jillunduri ɗam e ndiyam, de suuwiri toon
leeɓi baali boɗeeji e licce hisop, de wicci
dewtere Tawreeta ndeen e yimɓe ɓeen fuu.
20 O wi'i: «Ɗum woni yiiyam tabintinoo-
jam amaana mo Laamɗo yamiri on njokkon
oon.»*
21 Hono noon katin, o wicciri yiiyam e dow
hukum ceniiɗo oon, kam e gineeji dewruɗi
Laamɗo ɗiin fuu.
22 Si goonga, ko ɓuri heewude ley
Tawreeta fu, wo yiiyam laaɓinta ɗum. Si
wanaa yiiyam rufaa fu, hakke yaafataake.

Haala kirsamaari kiɓɓundi

23 Kulle ɗeen ngoni nate kollitooje
kulle gonɗe dow kammu ɗeen, iɗe kaajaa
laaɓinireede yiiyam daabaaji. Ammaa kulle
kammunkooje ɗeen, kam'en kaa ina kaajaa
sadakaaji ɓurɗi noon woodde.
24 Sabo Almasiihu naataay e nokkuure
dewal seniinde nde ɓiɓɓe-Aadama nyiɓi,
nanndunde e goongaare wonnde dow
kammu ndeen. Ammaa, to kammu toon
pay o naati faa o heedana en joonin yeeso
Laamɗo.
25 Almaami Mawɗo na naata hitaande
faa hitaande e ley nokkuure ɓurnde fuu
senaade ndeen, na yaada e yiiyam daaba.
Ammaa Almasiihu naatiraay hono noon faa
o ittana hoore makko sadaka kile keewɗe.
26 Si tawiino noon fu, Almasiihu torreteno
kile keewɗe gilla e fuɗɗoode adunaaru faa
joonin, ammaa ɗum laatoraaki noon. O
ɓangii nde wootere tan faa abada faro tim-
moode wakkatiiji, faa o itta hakkeeji yimɓe
saabe ko o hokkitiri hoore makko hono no
kirsamaari ni.
27 Cakitte ɓii-Aadama wo maayde nde
wootere, caggal ɗuum, saree.
28 Hono noon, Almasiihu du hokkitiri
hoore muuɗum hono no kirsamaari ni
nde wootere faa ronndoo hakkeeji yimɓe
heewɓe. O ɓangan ɗiɗaɓerde, de wanaa
faa o ronndoo hakkeeji, ammaa wo faa
o waddana yimɓe doomuɓe garol makko
ɓeen kisindam.

10

1 Tawreeta Muusaa oon wo sifa
moyyereeji garooji ɗiin, wanaa tagaadi
majji pay. Jokkuɓe Tawreeta ɓeen na
ndewra Laamɗo kirsamaaji wakkatiiji
fuu ley hitaande fuu. Ammaa Tawreeta
oon waawaa hiɓɓinde ɓattoriiɓe Laamɗo
kirsamaaji ɓeen.
2 Si imo waawnoo hiɓɓinde ɓe, yottingol
sadakaaji yoppeteno. Sabo dey, si rewooɓe
ɓeen laaɓinaama nde wootere fu, ɓerɗe
maɓɓe pelataa ɓe saabe hakkeeji katin.
3 De wanaa noon laatorii. Kirsamaaji hi-
taande faa hitaande ɗiin miccintinan yimɓe
hakkeeji muɓɓen.
4 Sabo yiiyam ga'i e damɗi ɗaam waawaa
ittude hakkeeji fey.
5 Ɗum wadi, wakkati mo Almasiihu naati
adunaaru oon, wi'i Laamɗo:
«Wanaa kirsamaaji muuyuɗaa, wanaa
sadakaaji nyaamri muuyuɗaa,
ammaa a waɗanii kam ɓanndu.
6 Sadakaaji duppamaaji e sadakaaji saabe
hakke du,
mbelataa ma.»
7 Ndeen, o wi'i:
«Inani kam, mi warii faa mi waɗa muuyɗe
maaɗa, aan Laamɗo,
no winndiraa ley dewtere Tawreeta
dow am ni.»*
8 O wi'i tafon: «A yiɗaa sadakaaji kirsaadi,
a yiɗaa sadakaaji nyaamri kam e sadakaaji
duppamaaji e sadakaaji saabe hakkeeji. Ɗi
mbelataa ma.» O wi'ii ɗum fay si sadakaaji
ɗiin ina kokkiree hono no Tawreeta yamiri
ni.
9 Caggal ɗuum, o wi'i: «Inani kam, mi warii
faa mi waɗa muuyɗe maa.» Noon Laamɗo
ittiri sadakaaji arandeeji ɗiin de tabintini
sadaka keso oon.
10 Ko Iisaa Almasiihu wadi muuyɗe Laamɗo
ɗuum, laaɓinii en e hakkeeji. Sabo dey, o
hokkii ɓanndu makko laatanoo en sadaka,
o hokkii ndu nde wootere faa abada.
11 No gollal sadaka aranal ngaal worri,
almaami fuu wo daraniiɗo golle muuɗum
nyannde fuu, ina yottina sadakaaji ɗiin
wakkati fuu, ammaa ɗi mbaawaa ittude
hakkeeji.
12 Ammaa Almasiihu hokkirii hoore
muuɗum wo sadaka ittoowo hakkeeji nde
wootere faa abada. Caggal ɗuum, o joodii
gere nyaamo Laamɗo.
13 Ɗoon o doomata faa Laamɗo waɗa o
yaaɓa wayɓe mo.
14 Ndelle, ko o laatii kirsamaari ɗuum,
o hiɓɓinii yimɓe ɓe hakkeeji muɓɓen
laaɓintee ɓeen faa abada.
15 Ruuhu Ceniiɗo du na seedanoo en ɗum.
Sabo o wi'ii tafon:
16 «Joomiraaɗo wi'i:
Inan amaana mo ngadidammi e maɓɓe
e ley baldɗe garooje:
Mi wattan jamirooje am e ɓerɗe maɓɓe,
mi winnda ɗe e hakkillooji maɓɓe.»
17 O jokkintini katin, o wi'i:
«Mi ittan hakkillo am e hakkeeji maɓɓe e
bonandaaji maɓɓe fey.»†

* **9:20** Wurtagol 24.8. * **10:7** Jabuura 40.7-9. † **10:17** Yeremiya 31.33-34.

18 Woodi ndelle, ɗo hakkeeji njaafaa fu,
sadaka ittoowo hakkeeji walaa katin.

No Laamɗo ɓadortee

19 Saabe ɗuum sakiraaɓe, yiiyam Iisaa nd-
ufaaɗam ɗaam hokkii en laawol naatude
e nokkuure ɓurnde fuu senaade ndeen e
ɓerɗe baaltiiɗe.
20 O udditanii en laawol kesol buurngol,
naatirteengol lefol paliingol ngool, kangol
woni ɓanndu makko nduun.
21 Eɗen njogii Almaami mawɗo ardinaaɗo
suudu Laamɗo nduun.
22 Ndelle, ɓattitoroɗen Laamɗo ɓerɗe
goongaaje e goondinal ngal sikkitiraaka.
Sabo ɓerɗe meeɗen laamnaama, pelataa en
dow ko boni, ɓalli meeɗen du lootiraama
ndiyam laaɓuɗam.
23 Tiigoɗen jikke mo kaaleten haala
muuɗum faa wooɗa, sabo Laamɗo wo
koolniiɗo, waɗan ko aadii.
24 Ndaaren hakkunde meeɗen no
pooɗundurten njinngu e golleeji lobbi.
25 Taa celen hawritinde no woɓɓe ngaɗata
ni. Ammaa sanaa cemmbunduren ɓerɗe,
sakko ko nji'oton nyalaande Joomiraaɗo
ndeen ina ɓadoo warude.
26 Sabo si goonga, si eɗen kensoo eɗen
ngaɗa hakkeeji caggal ko anndudeen goonga
faa laaɓi fu, sadaka ittoowo hakkeeji hed-
daaki katin.
27 Ko heddii dey, doomugol kulɓiniingol
nyannde kiite, kam e yiite mannge
nyaamoowe yedduɓe Laamɗo ngeen.
28 Si neɗɗo salake Tawreeta Muusaa oon
fu, waraama e dow seedaaku yimɓe ɗiɗo
naa tato, yurmataake.
29 Ndelle miilee, sabo ina haani neɗɗo
jukkee jukkungo ɓurngo noon manngu
si yaaɓirii Ɓii Laamɗo yawaara, huyfinii
yiiyam amaana cenuɗam ɗum ɗaam,
mbonkake Ruuhu gaddoowo moyyere oon.
30 Sabo eɗen anndi Laamɗo wi'ii:
«Wo miin jeyi njomnitaari, wo miin
yoɓoyta.»
O wi'i katin:
«Joomiraaɗo saroto yimɓe muuɗum.»‡
31 Hey, saamude e juuɗe Laamɗo buurɗo
oon ina hulɓinii!
32 Miccitee nyalaaɗe mooɗon arane ɗeen,
caggal nde Laamɗo yaynunoo hakkillooji
mooɗon. On ndurwii ley torraaji keewɗi e
munyal.
33 Wakkatiiji oɗon kuyfiniree jennooje e
toonya yeeso yimɓe, wakkatiiji oɗon njaɓa
wondude e woɓɓe waɗaaɓe noon.
34 Si goonga du, on cunodake e ud-
daaɓe ley kasu, woodi on njaɓii teeteede ko
njogiɗon ɗuum fuu. On njaɓirii ɗum seyo,
sabo on anndii oɗon njogii ko ɓuri ɗuum fuu
wooɗude, ko tabitata faa abada.
35 Ndelle, taa njoppee hoolaare mon, sabo
inde jogii mbarjaari mawndi.
36 Wo munyal kaanduɗon. Ndeen si on
ngaɗii muuyɗe Laamɗo fu, on keɓan ko
aadanii on.
37 Sabo ina winndaa:
«Si waɗii seeɗa fu,
kaanɗo warude oon waran, o hann-
dataako.»
Laamɗo wi'ii:
38 «Ponnditaniiɗo kam wuurdan goondinal,§
ammaa si yeccitake,
ɓernde am yardataako ɗum.»
39 Enen kaa, en njeyaaka e yeccotooɓe de
kalkee ɓeen. Ɓe njeyaɗen e muɓɓen dey,
goondinɓe faa yonkiiji muɓɓen ndannee
ɓeen.

11

Haala goondinal

1 Goondinal wo tannyorde heɓan ko yowi
jikke e muuɗum, wo tannyorde ko yi'aay
ɗuum ina woodi.
2 Saabe maggal, Laamɗo jaɓiri maami-
raaɓe meeɗen.
3 Saabe goondinal, paamirɗen Laamɗo
tagirii adunaaru ndu e ko woni e kammu
fuu e konngol muuɗum. Ko yi'etee, fuu
tagiraama e ko yi'ataake.
4 Saabe goondinal, Haabiila ittiranii
Laamɗo sadaka ɓurɗo mo Kayiinu oon.
Goondinal waɗi de Laamɗo hiisorii mo o
ponnditiiɗo nde jaɓannoo mo sadakaaji
makko. Katin, fay ko o maayi ɗuum,
imo heddii waajaade en faa joonin saabe
goondinal makko.
5 Saabe goondinal, Henok yeentiniraa dow
kammu, meeɗaay maayde fey. Fay gooto
yi'aay mo katin sabo Laamɗo yeentinii mo.
Si goonga du, Binndi ceedanake mo, mbi'i
illa o yeentinaaka, imo weli Laamɗo.
6 Si neɗɗo walaa goondinal, waawaa we-
lude Laamɗo. Sabo garɗo to Laamɗo fuu,
tilay goondina imo woodi, goondina o bar-
joto filotooɓe mo ɓeen.
7 Saabe goondinal, Nuuhu sehiri laana
faa danna koreeji muuɗum. O ɗowtanii
Laamɗo cappanɗo mo ko warata, ko yi'aaka
tafon ɗuum. Noon o sarorii adunaaru ndu
fuu. Laamɗo du hiisorii mo o ponnditiiɗo
saabe goondinal makko ngaal.
8 Saabe goondinal, Ibrahiima nootorii
noddaango Laamɗo, yehi to leydi ndi
Laamɗo aadanii ɗum heɓan. De o dilli tawi
le o anndaa fuu to o fonndii.
9 Saabe goondinal, o jooɗii hono janano
e leydi ndi o aadanaa ndiin. Isiyaaka e
Yaakuuba du njooɗodake e makko e ley
hukumuuji. Kam'en du ngoni heɓidooɓe e
makko amaana gooto oon.

‡ **10:30** Fillitagol Tawreeta 32.35-36. § **10:38** Habakuk 2.3-4.

10 Ibrahiima wadii ɗum sabo na hedinoo
ngalluure yowiinde dow joyyinirde duumi-
inde nde Laamɗo diidi de nyiɓi ndeen.
11 Saabe goondinal, Ibrahiima hokkiraa
heɓude yuwdi, fay si taweede o naywiino,
jom suudu makko Saaratu du wo dimaro-
no. O heɓii yuwdi ndiin sabo o hoolake
Laamɗo yottinan aadi muuɗum.
12 Ndelle neɗɗo gooto nayeejo faa ɓadii
maayde heɓi yuwdi potundi e koode kammu
heewude. Hono njaareendi maayo du, ndi
limataako.
13 Yimɓe ɓeen fuu maaydii e goondinal
muɓɓen tawi ko Laamɗo aadanii ɗum'en
ɗuum tabitaay tafon. Ammaa ɓe kaynake
ɗum to woɗɗi, de ɓe kuyani ɗum. Ɓe cem-
taay wi'ude wo ɓe hoɓɓe du, wo ɓe weerɓe e
adunaaru ndu.
14 Ko ɓe kaaldi noon ɗuum, hollii faa laaɓi
iɓe pilanoo ko'e maɓɓe leydi ndi ɓe njeyi.
15 Katin du si hakkillooji maɓɓe ina
ngonnoo e leydi ndi ɓe njaltunoo ndiin, iɓe
mbaawnoo yeccaade toon.
16 Kaa si goonga, iɓe pooɗanoo leydi
ɓurndi woodde, ɗum woni ngonndi dow
kammu ndiin. Saabe ɗuum, Laamɗo
semtiraay noddireede Laamɗo maɓɓe,
moyyinanii ɓe ngalluure.
17 Saabe goondinal, nde Laamɗo
ndaartindinoo Ibrahiima ndeen, jaɓiri
hokkude Isiyaaka faa laatoo kirsamaari.
Si goonga, o segilanake hokkude ɓiyiiko
korsuɗo oon hono sadaka, fay si Laamɗo
na aadanii mo lenyol keewngol.
18 O wadii ɗum fay ko Laamɗo wi'i mo:
«Wo faro Isiyaaka yuwdi maa hiisortee.»*
19 Ibrahiima ina jogorii Laamɗo ina
waawi ummintinde ɓiyum Isiyaaka e
maayde. Saabe hoolaare ndeen, o
wartiranaa ɓiyiiko hono wo ummitiiɗo e
maayde.
20 Saabe goondinal, Isiyaaka barkiniri
Yaakuuba e Isuwa. O faami ko o barkini ɓe
ɗuum tabitan jaango.
21 Saabe goondinal, nde Yaakuuba
ɓadinoo maayde ndeen, barkiniri ɓiɓɓe
Yuusufi ɗiɗo ɓeen gooto gooto. O tuugii
sawru makko, imo teddina Laamɗo.
22 Saabe goondinal, nde Yuusufi ɓadinoo
maayde du, sapporii wurtagol ɓiɓɓe Is-
raa'iila leydi Misira. E ley majjum, o tindinii
ɓe ɓe kooya yi'e makko.
23 Saabe goondinal, saaraaɓe Muusaa
cuudiri ɗum lebbi tati caggal rimeede
muuɗum. Ɓe nji'ii o cukalel lobbel, de ɓe
cuusii salaade yamiroore kaananke ndeen.
24 Saabe goondinal, nde Muusaa maw-
nunoo ndeen, salii inndireede taan
Fira'awna ɓii ɓiyum debbo.
25 O suɓake wondude e yimɓe Laamɗo
ɓeen e ley torraaji muɓɓen diina weltoraade
wakkatiyel seeɗa ley hakke.
26 Imo hiisorii huyfineede saabe Almasi-
ihu ɓuri woodde diina jawdi Misira ndiin,
sabo hakkillo makko na woni dow mbar-
jaari ngaroori ndiin.
27 Saabe goondinal, o yaltiri leydi Misira
tawi o hulaay tikkere kaananke oon. O siini
yahude hono imo yi'a Laamɗo mo yi'ataake
oon ni.
28 Saabe goondinal, o wadi iidi Faltagol.
O yamiri yiiyam wujee e dammbuɗe cuudi
taa maleyka baroowo oon meema ɓiɓɓe Is-
raa'iilankooɓe artiiɓe rimeede ɓeen.
29 Saabe goondinal, Israa'iilankooɓe
peyyitiri Maayo Maaliya ngoon dow leydi
njoorndi. Ammaa Misirankooɓe tefunooɓe
feyyitirde noon ɓeen fuu njoolake.
30 Saabe goondinal, lalgaaje mawɗe
deenuɗe Yeriko ɗeen caamiri ko Is-
raa'iilankooɓe ngadi balɗe jeɗɗi ina piiltoo
ɗe ɗuum.
31 Saabe goondinal, Rahabu debbo
woykuuru oon† dadiri halkideede e
luttuɓe Laamɗo ɓeen, sabo o jaɓɓake
Israa'iilankooɓe horooɓe leydi makko ɓeen
e dow jam.
32 Ɗume mbi'ammi katin? Wakkati o
heyataa kam faa mi haala kabaaru Gideyon
e Barak e Samson e Yefta e Daawda e
Samuwiila, kam e annabaaɓe heddiiɓe.
33 Yimɓe ɓeen fuu, wo goondinal wadi ɓe
njaalii kaanankooɓe, ɓe laamorii fonndi-
taare, ɓe keɓi ko Laamɗo aadii ɗuum. Kan-
gal wadi de ɓe muɓɓi kunnduɗe dawaadi
ladde,
34 ɓe nyifi giiteeli ul'ultooji, ɓe ndadi e
mbelndi kaafaahi. Ɓe tampii de ɓe keɓi
semmbe. Ɓe laatii suusuɓe ley wolde, ɓe
ndiiwi konuuji gardi to maɓɓe ɗiin.
35 Saabe goondinal, rewɓe woɓɓe keɓiri
maayɓe muɓɓen ummintinaa. De yimɓe
woɓɓe le, torraama faa maayi saabe
goondinal ngaal. Ɓe njaɓaay heefordinde
faa ɓe ndannee, sabo iɓe pooɗanoo iirtagol
ɓurngol woodde.
36 Woɓɓe katin njalnoraa, piyaa dorri.
Woɓɓe ngeyyaa, ngattaa ley kasu.
37 Woɓɓe maɓɓe paɗɗaa kaaye faa maayi.
Woɓɓe tayiraa garjaaje. Woɓɓe mbardaa
kaafaaje. Iɓe njiiloo iɓe ɓornii guri be'i e
baali, ɓe talkaaɓe, ɓe torraaɓe, ɓe waɗaaɓe
ko boni.
38 Wo ɓe yiilotooɓe ley laddeeji e ley
baamle, ley lohi e ley gayɗe. Yimɓe ɓeen le,
adunaaru ndu haandaano e muɓɓen.
39 Yimɓe ɓeen fuu, Laamɗo jaɓii ɗum'en
saabe goondinal muɓɓen. Ɗum fuu e

* **11:18** Fuɗɗoode 21.12. † **11:31** Maanaa woykuuru wo pijoowo joɓeteeɗo ceede.

taweede, ɓe keɓaay ko Laamɗo aadinoo ɗuum.
40 Ɓe keɓaay ɗum sabo Laamɗo anniyake
hokkude en ko ɓuri ɗum. O muuyaay ɓe laa-
too hiɓɓuɓe si wanaa ɓe tawdee e meeɗen.

12

No dartaare Joomiraaɗo hollirta njinngu muuɗum

1 Ndelle enen, sini seedeeɓe dow
goonɗinal fotuɓe nii heewude ina piilii en,
en njoppa doŋle tedduɗe en fuu e hakke
jiiɓuɗo en oon fuu no hoyiri. Njaaren yeeso
dow munyal hono no daɗundurteeɗo ni.
2 Ngatten hakkillooji meeɗen dow Iisaa.
Kam omtani en laawol goonɗinal, kam
tabintinta goonɗinal ngaal du. Kanko,
saabe ko o yi'i seyo ina heɗii mo ɗuum,
o munyii maayde dow leggal palaangal
ngaal, o yawi semteende maggal. Joonin,
imo jooɗowii gere nyaamo jooɗorgal laamu
Laamɗo.
3 Ɗum le, miiloɗon mo, kanko munyanɗo
nganyaandi luttuɓe. Miiloɗon mo faa taa on
tampu, taa ɓerɗe mooɗon njoppa hoolaare
muɓɓen.
4 Oɗon caloo hakke oɗon kaɓa e muuɗum,
ammaa on kaɓaaka faa yiiyam doggi tafon.
5 Yalla on njeggitii haala cemmbinooha ka
Laamɗo haaldi e mooɗon kaan, onon ɓiɓɓe
muuɗum naa? O wi'ii:
«Ɓiyam, nde Joomiraaɗo dartini ma fuu, taa
yaw ɗum.
Taa ɓernde maa metta si o felii ma.
6 Sabo Joomiraaɗo dartinan mo horsini,
fiyan mo nanngiri ɓiyum fuu.»*
7 Munyee dartaare ndeen. Inde holla
Laamɗo nanngirii on ɓiɓɓe muuɗum. Ɓiɗɗo
moy woni mo bammum dartintaa ɗum?
8 Si on ngalaa ley dartaare nde ɓiɓɓe ɓeen
fuu ndartintee ndeen fu, on nganaa ɓiɓɓe
goongalaaɓe, on nganaa ɓiɓɓe halal.
9 Woodi du, ko Baabiraaɓe meeɗen
adunaaru ɓeen ndartinannoo en ɗuum,
en teddinii ɓe. Sakko Baaba meeɗen jom
yonkiiji oon! Wanaa eɗen kaani jaɓande
ɗum faa ɓura noon de mbuuren naa?
10 Baabiraaɓe meeɗen ina ndartinannoo
en no miilorii ina woodi faa ɓooyti seeɗa
tan. Ammaa Laamɗo na dartina en faa
kawten e muuɗum ley senaare muuɗum.
Wo ɓeydaari meeɗen dartinirta en.
11 Wakkati dartingol fuu, ndakam walaa.
Naawalla tan woodi. Ammaa caggal ɗuum,
ingol waddana jaɓuɓe dartineede ɓeen fon-
nditaare e jam.
12 Ndelle tinnee, cemmbinɗinon juuɗe
mooɗon tampuɗe ɗeen e koppi mon ɗi
ngalaa semmbe ɗiin.
13 Moyyinanee koyɗe mon laabi dartiiɗi,
faa taa koyngal layoowal seelta, ammaa ngal
daɗa.

Sappagol taa neɗɗo waasu moyyere Laamɗo

14 Tinnee, piloɗon wondude e yimɓe fuu
dow jam. Piloɗon senaare, sabo si on ngalaa
nde, on nji'ataa Joomiraaɗo.
15 Kilnee taa fay gooto yeccoo gaɗa de
hunngoo moyyere Laamɗo ndeen. Kil-
nee taa neɗɗo mooɗon laatoo hono ɗaɗol
kaaɗungol. Sabo si yaltii fu, na raaɓira
yimɓe heewɓe tooke muuɗum.
16 Kilnee taa fay gooto mooɗon laatoo
jaahili naa mo walaa kulol Laamɗo hono
Isuwa ni. Kam sonni mawniraagu muuɗum
faa heɓa ko nyaama nde wootere tan.
17 Oɗon anndi caggal ɗuum, nde o yiɗunoo
baabiiko barkina mo ndeen, o jaɓaaka. O
waawaay waylitinde ko o waɗunoo ɗuum
fay si o filorii ɗum e bojji.
18 Onon, on ngaraay to huunde waawnde
meemeede hono no yimɓe Israa'iila ngar-
dunoo to waamnde Sinayi. Ɓeen kaa ngarii
to yiite nyanngunge e to cuddi tekkundi e
nimre e henndu mawndu.
19 Ɓe nanii fuufaango buututal e daande
yuurunde dow kammu. Nanuɓe daande
ndeen ɓeen nyaagii taa ɓeydanee fay kon-
ngol gootol no poti hulude.
20 Sabo dey, ɓe kunngake waawtude ko
Laamɗo yamiri toon ɗuum nde wi'unoo:
«Ko meemi waamnde ndeen fuu, fay si wo
daaba, wardee kaaye.»
21 Goonga du, ko ɓe nji'ata ɗuum ina
hulɓinii faa Muusaa e hoore muuɗum wi'i:
«Mi hulii sanne faa miɗo diwna.»
22 Ammaa onon, on ngarii waamnde Siy-
ona. On ngarii ngalluure Laamɗo buurɗo
oon, ɗum woni Urusaliima gonɗo dow
kammu, to maleyka'en ujunaaje ujunaaje
kawriti ina mbeltodoo.
23 On ngarii e kawrital ɓiɓɓe arandeeɓe ɓe
inɗe muɓɓen mbinndaa dow kammu ɓeen.
On ngarii to Laamɗo carotoodo yimɓe fuu
oon, on ngarii e yonkiiji fonnditiiɓe laatiiɓe
hiɓɓuɓe ɓeen.
24 On ngarii to Iisaa curoowo hakkunde
yimɓe e Laamɗo ley amaana keso oon.
On ngarii to yiiyam makko mbiccaaɗam,
ngadduɗam kabaaru ɓurɗo kabaaru yiiyam
Haabiila njuppiiɗam ɗaam woodde.
25 Ndelle tinnee taa calanoɗon Kaal-
doowo e mooɗon oon. Sabo salinooɓe
cappanɗo ɗum'en dow leydi ga ɓeen
ndaɗaay, sakko enen si en calanake
cappanoowo en gonɗo dow kammu oon.
26 Arande, daande makko dimmbii leydi
ndiin. Joonin kaa, o fodake ɗum ɗo, o wi'i:

* **12:6** Banndi 3.11-12. † **12:26** Agay 2.6.

«Mi dimmban ndi katin. De wanaa leydi tan,
ammaa kammu e leydi fuu.»†
27 Ko o wi'i «kilol gonngol katin» ɗuum ina
holla ko tagaa fuu dimmbete ittee, faa ko
dimmbataako ɗuum heddoo kam tan.
28 Ndelle wo laamu ngu dimmbataako
keɓeten. Saabe ɗuum, njetten Laamɗo,
ndewren mo no weldata mo tawee e
leeyinkinaare e kulol.
29 Sabo Laamɗo meeɗen na wa'i hono yi-
ite halkoowe.

13

Haala waajuuji cakitiiɗi

1 Keddoɗon e yiɗundurde, sabo on saki-
raaɓe.
2 Taa njeebee jippinde weerɓe, sabo
woɓɓe ngaɗii noon mbeerni maleyka'en
tawi anndaa yalla wo kam'en.
3 Miccitee uddaaɓe hono wo on uddida e
muɓɓen. Miccitee torraaɓe du hono wo on
torrida e muɓɓen.
4 Yimɓe fuu teddina dewgal. Tilay aadi
dewgal jogoree laaɓal. Sabo Laamɗo saroto
fijooɓe wonɓe e dewgal e ɓe ngalaa e dewgal
fuu.
5 Cenndon ko'e mon e yidde buuɗi. Ken-
nyitoroɗon ko njogiɗon, sabo Laamɗo wi'ii:
«Abada mi yoppataa ma, abada mi yee-
bataako ma!»*
6 Saabe majjum, eɗen mbaawi haalude ɗum
ɗo dow hoolaare:
«Joomiraaɗo woni balloowo kam,
mi hulataa.
Ɗume neɗɗo waawata waɗude kam?»†
7 Miccitee ardiiɓe on, haalanɓe on kon-
ngol Laamɗo ɓeen. Miiloɗon dow no ɓe
njooɗorii e nguurndam maɓɓe faa ɓe ngaɗi
nafaa, nyemmbiton goondinal maɓɓe ngaal.
8 Iisaa Almasiihu waylitataako: no wor-
runoo keeŋan ni, worri hannden, noon du
worrata faa abada.
9 Taa njaɓee waajuuji feere ɗi on
mboowaa nanude mbosina hakkillooji
mon. Ko ɓuri woodde, semmbe ɓerɗe
mon yuura e moyyere Laamɗo, wanaa e
jamirooje dow nyaamdu. Jamirooje ɗeen
nafaay jokkuɓe ɗum'en.
10 Eɗen njogii hirsirde teddinirteende
Laamɗo. Almaami'en gollooɓe ley hukum
ceniiɗo ɓeen ngalaa laawol nyaamude ko
woni dow mayre.
11 Sabo ley Tawreeta Muusaa, Almaami
Mawɗo na wadda yiiyam kirsamaaji ley
nokkuure ɓurnde fuu senaade faa ɗam laa-
too sadaka saabe hakkeeji. Ammaa teewu-
uji majji ɗiin, wo yaasin hoɗorde toon
mbuletee.
12 Ɗum waɗi de Iisaa du maayowi yaasin
wuro faa senira yimɓe yiiyam muuɗum.
13 Ndelle, njalten tawowen mo yaasin
wuro toon, ndonndoɗen semteende nde
yimɓe ndonndi mo ndeen!
14 Sabo to adunaaru ga en ngalaa ngallu-
ure duumotoonde, ammaa eɗen piloo ngal-
luure waroore ndeen.
15 Ndelle, ko Iisaa rewrintini en e
Laamɗo ɗuum, manen Laamɗo wakkati
fuu. Manoore ndeen wo sadaka jettooje, wo
toni ɗi cemtirtaa innude innde muuɗum.
16 Ammaa taa njeebee waɗude ko woodi.
Peccon ko njogiɗon. Sabo sadakaaji ɗiin ina
mbela Laamɗo.
17 Ɗowtanoɗon ardiiɓe on, njaɓanon
ɗum'en, sabo iɓe kaybi yonkiiji mon. Ɓe
kaaltanowan Laamɗo golle maɓɓe fuu.
Accee ɓe ngollira golleeji ɗiin e seyo, wanaa
e mettorgal. Sabo si ɓe ngaɗirii ɗum
mettorgal fu, nafataa on.
18 Miɗen ŋaaroo on du'aare. Miɗen tan-
nyori ɓerɗe amin pelaay min. Si goonga,
muuyɗe amin woni yaarude no woodiri e
huunde fuu.
19 Miɗo ŋaaroo on sanne ndu'anoɗon kam,
yalla Laamɗo ina hokka kam laawol mi
warta e mooɗon law.

Baynundural

20 Laamɗo jom jam, kam iirtini Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa, duroowo baali mawɗo
oon, iirtinii mo saabe yiiyam makko tabinti-
noojam amaana duumiiɗo oon.
21 Laamɗo baawɗo ɗum oon, hokku on ko
woodi fuu, faa ngaɗon muuyɗe muuɗum. O
waɗa e meeɗen ko welata mo saabe Iisaa Al-
masiihu. Teddeengal woodan mo faa abada
abadin! Aamiina.

22 Sakiraaɓe, miɗo nyaagoo on kettin-
doree waajuuji ɗiin munyal, sabo ko mbin-
ndanmi on ɗo ɗuum juutaa sanne.
23 Miɗo anndina on sakiike meeɗen Tim-
ote yoppaama. Si o yaawii yottaade ga, mi
wardan e makko to mooɗon, min nji'a on.
24 Njowtee ardiiɓe on e seniiɓe ɓeen fuu.
Sakiraaɓe yuuruɓe Itali ɓeen du ina njowta
on.
25 Hinney Laamɗo wondu e mooɗon, on
fuu.

* **13:5** Fillitagol Tawreeta 31.6, Yoosuwa 1.5 † **13:6** Jabuura 118.6.

Ɓataaki Yaakuuba

Jowtaango

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Yaakuuba
maccuɗo Laamɗo, maccuɗo Joomiraaɗo
meeɗen Iisaa Almasiihu. Miɗo jowta on,
onon laatiiɓe lenyi sappo e ɗiɗi cankitiiɗi
ley adunaaru.

Haala goondinal e hakkilantaaku

2 Sakiraaɓe am, nde tiiɗallaaji ɗi kawtaa
sii ngari ndaartindaade on fu, tiigoree ɗum
fuu seyo manngo.
3 Sabo oɗon anndi si goondinal mooɗon
ndaartindaama fu, ɗum riman munyal.
4 Ammaa, sanaa munyal mon yottoo faa
laatoɗon hiɓɓuɓe, selluɓe e goondinal ɓe hu-
unde fuu nyakaay.
5 Ndelle, si gooto mooɗon hakkillo
muuɗum nyakii fu, ŋaaro Laamɗo, heɓan.
Sabo Laamɗo wo kokkoowo yimɓe fuu
faa wooɗa, tawa feldaay joomum ko ŋaarii
ɗuum.
6 Ammaa sey joomum ŋaaroroo goondinal
tawee sikkitiraay, sabo cikkitiiɗo ina nan-
ndi e bempeyye ɗe henndu hooyata, ina
soggi yaade.
7 Taa neɗɗo ga'uɗo hono nii miiloo heɓan
fay huunde to Joomiraaɗo.
8 Wo o neɗɗo jom ɓerɗe ɗiɗi. O anndaa ko
o jokkata: hannden to, jaango ga.

Haala talkaaku e danyal

9 Sakiike goondinɗo si tawii wo talkaajo
fu, mantoroo ko Laamɗo toowni ɗum.
10 Jom jawdi du, mantoroo ko Laamɗo
leeyini ɗum. Sabo jom'en jawdi paltorto
hono pinndi ley ngesa.
11 Si naange fuɗii, wulii fu, yoornan fun-
ngo ngoon. Pinndi ndiin saaman, ŋari mayri
fuu yuwa. Hono noon du jom jawdi oon
ɗaylirta, golleeji ɗi jokki fuu mbona.

Haala torraaji e jarribooje

12 Barke woodanii neɗɗo fuu munyuɗo ley
tiiɗallaaji ndaartindotoodi ɗum. Sabo nde
o ndaardaa o jarraaɗo ndeen, o teddinirte
kufune mo Laamɗo aadii hokkude yiɗuɓe
ɗum, ɗum woni nguurndam nduumiiɗam.
13 Si neɗɗo jarribaama, taa wi'a: «Laamɗo
jarribii kam.» Sabo fay gooto waawaa
jarribaade Laamɗo, woodi kam du, jarrib-
ataako fay gooto.
14 De ko woni dey, neɗɗo ina jarribee si
muuyɗe muuɗum bonɗe poodii ɗum, eytii
ɗum.
15 Caggal ɗuum, si muuyɗe bonɗe
aawaama fu, ndiman hakke. De si hakke
mawnii fu, riman maayde.
16 Sakiraaɓe am horsuɓe, taa accee mbo-
sineɗon.
17 Moyyere lobbere e dokkal kiɓɓungal
fuu, to dow kammu yuurata, to Baabi-
iwo taguɗo annooraaji kammu, mo wayli-
tataako. O nanndaa e ɗowkiiji baylitotoodi.
18 Saabe muuyɗe makko o wadiri en ɓiɓɓe
makko, o rimtiniri en konngol makko goon-
gawol faa laatoɗen artiiɓe e ko o tagi.

Haala nanude konngol Laamɗo de jokka

19 Sakiraaɓe am horsuɓe, paamon: neɗɗo
fuu yaawa hettindaade, de taa yaawa
haalude, taa yaawa tikkude.
20 Sabo tikkere ɓii-Aadama gollataa ko
fonnditii yeeso Laamɗo.
21 Ndelle, njoppee huunde fuu ko tuuni e
ko boni, njaɓɓoroɗon konngol ngol Laamɗo
aawi e ɓerɗe mooɗon ngool e leeyinkinaare.
Ingol waawi hisinde yonkiiji mooɗon.
22 Woodi, taa kaaɗee e hettindanaade kon-
ngol ngool tan, ammaa ngaɗon ko ngol wi'i.
Si wanaa noon, on kiilii ko'e mooɗon.
23 Sabo kettintooɗo konngol de jokkaay
ko ngol wi'i, ina wa'i hono yeewoowo hoore
muuɗum e daandorgal de yi'a no yeeso
mum worri.
24 Imo yeewa hoore makko, de si o dillii fu,
wakkati gooto o yeggitan no o wa'i.
25 Ammaa neɗɗo fuu taykotooɗo
yamiroore hiɓɓunde rimɗinoore ndeen,
si heddake e mayre fu, laatoto hono
golliroowo konngol ngool, wanaa hono
nanoowo tan de yeggita. Wo oon neɗɗo
barkintee e golle muuɗum.
26 Neɗɗo fuu jogoriiɗo hoore muuɗum
wo diinanke lobbo, si tawii dawrantaa
ɗemngal muuɗum fu, hiilii hoore mum.
Neɗɗo oon le, walaa fuu ko nafata e diina
muuɗum.
27 Diina laaɓuka ceniika yeeso Laamɗo
Baaba meeɗen kam woni: wallude rewɓe
talkaaɓe ɓe goriraaɓe muɓɓen maayi e ati-
ime'en ley ɓillaare muɓɓen, e haybude
hoore muuɗum e tuundi adunaaru.

2

No jom jawdi e talkaajo fuu potiri e meeɗen

1 Sakiraaɓe am, onon goondinɓe Joomi-
raaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu Jom teddeen-
gal, taa ɓurdinee ɓiɓɓe-Aadama.
2 Si jom jawdi gattuɗo hootonnde kaŋŋe
e kaddule lobbe naatii kawrital mon, de
talkaajo ɓorniiɗo kaddule tuunɗe kam du
naatii, noy ngaɗoton?
3 Si on teddinii ɓorniiɗo kaddule lobbe
oon, on mbi'ii ɗum «Jooɗa, inan joonnde
lobbere», de mbi'uɗon talkaajo oon «Dara
toon» naa «Jooɗa e leydi ɗakkol koyɗe am»,
4 si on ngaɗirii noon fu, wanaa on cenndii
hakkunde mooɗon naa? On laatake saro-
tooɓe ɓe miilooji bondi.

5 Sakiraaɓe am horsuɓe, kettindee!
Talkaaɓe adunaaru ndu ɓeen, wanaa
Laamɗo suɓake ɓe faa ɓe laatoo danyuɓe
goondinal, ɓe naata e laamu Laamɗo mo
Laamɗo aadii hokkude yiɗuɓe ɗum naa?
6 De onon kaa, on kuyfinii talkaaɓe ɓeen.
Wanaa joomiraaɓe jawdi ɓeen torrata on
naa? Wanaa kam'en njaarata on yeeso
sariya naa?
7 Wanaa kam'en mbonkotoo Iisaa mo
njogiɗon innde muuɗum lobbere oon naa?
8 Goonga, on ngaɗii ko woodi si tawii on
njokkii yamiroore laamu Laamɗo mawnde
no Binndi mbiiri nde mbi'unoo: «Njiɗiraa
gondo maa no njiɗirɗaa hoore maa ni.»*
9 Ammaa si on ɓurdinii ɓiɓɓe-Aadama, on
ngaɗii hakke. Yamiroore ndeen du na fela
on ko mboofuɗon.
10 Goonga ni, si neɗɗo jokkii jamirooje
fuu, de woofi gootel majje tan, luttii
jamirooje ɗeen fuu.
11 Sabo Laamɗo biiɗo «Taa jeenu», kam
wi'i katin «Taa waɗu war-hoore.» Si a
waɗaay jeenu, de a waɗii war-hoore, a
laatake boofuɗo jamirooje ɗeen.
12 Ndelle, kaaldon, ngolliron hono no
yimɓe sardeteeɓe yamiroore rimɗinoore
kaani waɗude ni.
13 Sabo si goonga, nde Laamɗo sarotoo
fu, yurmataako neɗɗo mo hollaay woɓɓe
yurmeende. De jom yurmeende kaa, walaa
fuu ko huldata sariya.
14 Sakiraaɓe am, si goɗɗo wi'ii ina
jogii goondinal de golle makko hollaay o
goondinii fu, ɗume ɗum nafata? Goondinal
ngaal waawaa hisinde mo.
15 Si tawii aɗa jogii sakiike gorko naa
debbo de wo koldo naa wo jolbuɗo,
16 si gooto mooɗon wi'ii ɗum: «Yahu
e jam! Laamɗo holtine, nyaamne faa
kaaraa,» tawee o hokkaay ɗum ko haajaa
ɗuum, ɗume ɗum nafata?
17 Goondinal e hoore muuɗum du wo
noon worri: si ngal walaa golleeji kollooji
ngal fu, ngal waatii.
18 De si goɗɗo wi'ii ma: «Aan, wo a jom
goondinal, miin, mi jom golle», ndeen,
mi jaaboto joomum, mi wi'a: «Hollam
goondinal maa tawee waldaa e golleeji
lobbi si aɗa waawi. Miin du mi hollirte golle
am wo mi goondindo.»
19 Aɗa goondini Laamɗo wo gooto naa?
Gasii! De fay ginnaaji ina ngoondini ɗum de
na ndiwna kulol!
20 Aan pamɗuɗo hakkillo! Aɗa haajaa
holleede no goondinal ngal waldaa e golle
fuu nafataa faa'e.
21 A miccitaaki no maami en Ibrahi-
ima ndaardiraa wo ponnditiiɗo saabe golle
muuɗum, nde yowunoo ɓiyum Isiyaaka e
hirsirde ndeen naa?
22 A yi'ii goondinal Ibrahiima e golle
muuɗum fuu ina hawri. Woodi du, golle
makko hiɓɓini goondinal makko.
23 Hono noon Binndi ɗiin tabitiri nde
mbi'unoo: «Ibrahiima goondinii Laamɗo, de
Laamɗo hiisorii mo saabe majjum wo o
ponnditiiɗo»,† faa o noddiraa giɗo Laamɗo.
24 Ndelle on nji'ii, wo e golle neɗɗo
ndaardetee wo ponnditiiɗo, wanaa e
goondinal muuɗum tan.
25 Hono noon Rahabu, debbo woykuuru
oon‡ du. O ndaardaa wo o ponnditiiɗo
saabe golleeji ɗi o gollunoo, nde o jakkitinoo
nulaaɓe ɓeen, de o walli ɗum'en njaltiri laa-
wol gonngol de ndaɗi.
26 Goonga ni, hono no ɓanndu ndu walaa
yonki maayiri noon, goondinal ngal walaa
golle du waatiri.

3

Haala dawrande ɗemngal muuɗum

1 Sakiraaɓe am, taa heewɓe e mooɗon
piloo laataade jannginooɓe. Sabo oɗon an-
ndi minen jannginooɓe, sariya boofi amin
ɓuran sariya heddiiɓe fuu naawude.
2 En fuu eɗen mboofa e laabi keewɗi. Si
tawii ina woodi mo woofataa e ley haala
muuɗum, oon laatii neɗɗo kiɓɓuɗo, baawɗo
dawrande ɓanndu muuɗum fuu.
3 Si en ngaɗii labaale e kunnduɗe pucci
faa ɗi ɗowtanoo en fu, en ndawranan ɓalli
majji fuu.
4 Ndaaree kabaaru laanaaji maayo du.
Fay si iɗi mawni sanne, woodi keni nyan-
nguɗi ina kooya ɗi fu, wo ooncirgel pamarel
tan oonyata ɗi, dorbotooɗo oon ina waawi
yaarude ɗi ɗo muuyi fuu.
5 Noon ɗemngal du worri. Wo tergal pa-
maral e ɓanndu neɗɗo, de ingal mantoroo
kulle mawɗe. Ndaaree! Doccel yiite, no
foti famɗude ni, ina waawi wulude ladde
mawnde fuu.
6 Ɗemngal du wo yiite. Ingal tummbii
hakkunde ɓanndu, ingal heewi bonanda,
ingal tuunina ɓanndu fuu. Ingal huɓɓiree
yiite jahannama, ingal wula nguurndam
meeɗen fuu.
7 Ɓiɓɓe-Aadama ina mbaawi dawrande
sii daabaaji fuu. Ɓe ndawranii kulle ladde
e pooli, faa e kulle ladooje e ko woni ley
ndiyam fuu.
8 Ammaa ɗemngal, fay gooto waawaa
dawrande ɗum. Ɗemngal dawrantaako, wo
ngal baasi bonɗo. Ingal heewi tooke ba-
rooje.

* **2:8** Lewinkooɓe 19.18. † **2:23** Fuɗɗoode 15.6. ‡ **2:25** Maanaa woykuuru wo pijoowo joɓeteeɗo ceede.

9 Kangal njettirten Joomiraaɗo Baaba
meeɗen, kangal du kuɗirten yimɓe tagaaɓe
dow alhaali Laamɗo.
10 Hunnduko wooto yaltinta jettooje e
kuddi fuu. Sakiraaɓe am, ɗum haanaa wor-
rude noon.
11 Yalla ildude wootere ina waawi
wurtinde ndiyam mbelɗam e kaaɗuɗam
fuu naa?
12 Sakiraaɓe: yalla yibbi ina waawi
rimude ɓiɓɓe jaytun naa? Yalla cabiihi
ina waawi rimude yibbi naa? Waawaa.
Noon du ildude haaɗunde waawaa yaltinde
ndiyam mbelɗam.

Haala hakkillo yuurungo to Laamɗo

13 Si jom hakkillo e paamal ina woni
hakkunde mooɗon fu, hollira ɗum joonnde
saahiinde e golleeji gaɗiraaɗi heese e hakki-
lantaaku.
14 Kaa si tawii kiram kaaɗɗam naa yidde
hoorem tan woni e ɓerɗe mooɗon, taa man-
toroɗon on jom'en hakkillo. Ɗum woni yed-
dude goonga.
15 Hakkillo ngo yuuraay to Laamɗo. Wo ley
adunaaru ɗo e muuyɗe yonki e to Seyɗaani
ngo yuuri.
16 Sabo ɗo kiram mbonɗam e yidde
hoorem tan ngoni fu, ɗoon jiiɓaare e siyiiji
bonanda fuu tawetee.
17 Ammaa hakkillo yuurungo to Laamɗo,
arande fuu, wo ngo laaɓungo. Woodi du,
ingo wadda jam. Ingo heewi heese, ingo
heewi newaare, ingo heewi yurmeende,
ingo rima ko woodi. Ngo ɓurdintaa yimɓe.
Naafikaaku walaa e maggo.
18 Waɗooɓe jam ina aawa jam, de wo fon-
nditaare laatantoo ɓe tayri.

4

No yiɗugol adunaaru laatorii wanyugol Laamɗo

1 Toy bolwole e kalalaaji gondi ley
mooɗon ɗiin yuuri? Wanaa e muuyɗe
mooɗon bonɗe kaɓooje e ley ɓerɗe mooɗon
ɗi yuuri naa?
2 Si on muuyii huunde de on keɓaay, ɗum
saabii oɗon ngaɗa war-hoore. Oɗon kaasi-
doo de on keɓataa muuyɗe mooɗon, ɗum
saabii oɗon ndukida oɗon kaɓa. On keɓaay,
sabo on nyaagaaki Laamɗo.
3 Oɗon ŋaaroo de mbaason heɓude, sabo
anniyaaji mooɗon wo bondi. Oɗon piloo
heɓude muuyɗe yonki mooɗon tan.
4 Onon jeenooɓe! Yalla on anndaa yiɗude
adunaaru wo wanyude Laamɗo naa?
Ndelle, anniyiiɗo laataade giɗo adunaaru
fuu, waɗii hoore muuɗum ganyo Laamɗo.
5 Taa miilee Binndi ɗiin wo ɓolum kaalata
nde mbi'unoo: «Laamɗo ina hirana ruuhu
mo wadi e meeɗen oon sanne.»
6 Ammaa, Laamɗo ina ɓeydana en
moyyere ɓurnde mawnude katin. Ɗuum
wadi de Binndi ɗiin ina mbi'a:
«Laamɗo na salanoo mawninkiniiɓe,
de na hokka leeyinkiniiɓe moyyere.»*
7 Ndelle, njaɓanee Laamɗo. Calanoɗon
Ibiliisa, ndeen dillan to mooɗon law.
8 Ɓattee Laamɗo, ndeen kam du ɓadoto on.
Onon luttuɓe, laaɓinee juuɗe mon. Onon
waɗuɓe ɓerɗe ɗiɗi, laaɓinee ɓerɗe mon!
9 Mettinee ɓerɗe mon, cunee, mboyee.
Ngaɗon jaleeɗe mooɗon bojji, weltaare
mooɗon du laatoo cunu.
10 Leeyinkinee yeeso Joomiraaɗo, ndeen
toownan on.
11 Sakiraaɓe, taa fay gooto mooɗon
mbuyka banndum. Neɗɗo fuu mbuykuɗo
banndum naa sarii ɗum, mbuykii jamirooje
Laamɗo ɗeen, sarake jamirooje ɗeen. Si a
sarake jamirooje du, a ɗowtantaako ɗe, a
waɗii hoore maa carotooɗo.
12 Gooto tan woni kokkoowo jamirooje,
gooto woni Carotooɗo: kam tan waawi
hisinde e halkude. Aan, wo a moy faa
caroɗaa gondo maa?

No neɗɗo haaniri wakkilde Laamɗo

13 Joonin kettindee, onon wi'ooɓe: «Han-
nden naa jaango, min njahan ngalluure
maaniire e maaniire, min ngaɗa toon hi-
taande miɗen luumoo, min keɓa tino.»
14 Si goonga, on anndaa ko laatotoo
jaango. Ɗume woni nguurndam mooɗon?
Wo ɗum cuurki ɓanguki wakkatiyel gootel
tan de majji.
15 Inan ko kaannoɗon wi'ude: «Si Joomi-
raaɗo muuyii, min mbuuran, min ngolla
huunde maani e huunde maani.»
16 De joonin, oɗon mawninkinoo, oɗon
mantoo. Mantoraade hono nii fuu ina boni.
17 Ndelle, si neɗɗo faamii ko woodi ko
haani waɗeede, de waɗaay ɗum fu, waɗii
hakke.

5

Haala joomiraaɓe jawdi bonɓe golle

1 Joonin kettindee onon joomiraaɓe
jawdi, mboyee, ngaɗon wullaango saabe
mettallaaji kewtotooɗi on.
2 Jawdi mooɗon nyolii, kaddule mooɗon
mooyii.
3 Kaŋŋe mooɗon e cardi mooɗon fuu-
nii. Puundi ndiin laatantoo on seedaaku
bonanda mooɗon, nyaama terɗe mooɗon
hono no yiite ni. On ndesanii ko'e mooɗon
jawdi ley balɗe cakitotooɗe.
4 On calake yoɓude gollooɓe gese mooɗon
njobdi muɓɓen. Inan, kettindee bullaali
maɓɓe! Joomiraaɗo jom baawɗe fuu oon
nanii bullaali tayooɓe gese mon ɓeen.

* **4:6** Banndi 3.34.

5 On mbuurdii e muuyooji moodon, on
mbeltake ley adunaaru ndu. On paynii ɓalli
moodon hono kulle, faa nyannde kirsetee.
6 On carake fonnditiiɓe de mbardon
dum'en. Fay si kamɓe kaa, ɓe nganaa
yeddooɓe on.

No munyal nafirta

7 Woodi, sakiraaɓe, munyee faa Joomi-
raado wara. Miilee dow demoowo, no
hedortoo faa leydi hokka dum tayri kor-
sundi. Imo munya faa o heɓa yuwoonde
arandeere e sakitotoonde.
8 Onon du munyee. Cemmbindinee ɓerde
mon, sabo gartol Joomiraado ɓadake.
9 Sakiraaɓe, taa pelunduree, faa ndadon
sariya. Miccitee, Carotoodo oon ina ɓadii
sanne, imo darii e dammbugal!
10 Sakiraaɓe, miccitee annabaaɓe haal-
dunooɓe e innde Joomiraado ɓeen. Munyal
maɓɓe ley torra ina laatanii on alhaali, faa
onon du munyiron noon.
11 Eden mbi'a barke woodanii tinniiɓe
ɓeen. On nanii haala tinnaare Ayuuba,
woodi du on nji'ii e ley dum fuu no Joomi-
raado fodoranii mo cakitte lobbe, sabo
Joomiraado wo keewdo yurmeende, jom
hinney.
12 Ammaa aranel fuu, sakiraaɓe am, taa
kunee: wanaa hunoraade kammu,* wanaa
hunoraade leydi, wanaa huunde wonnde.
Ammaa wi'ude «Ayyo» naa «A'aa» tan ina
heya, taa caamon ley sariya Laamdo.

Haala ŋaaraade Laamdo dow goondinal

13 Yalla won torriido e moodon naa? O
wada du'aare. Yalla won ceyiido e moodon
naa? O yettira Laamdo jimi.
14 Yalla won nyawdo e moodon naa? O
nodda mawɓe kawrital goondinɓe, de ɓe
ndu'anoo mo, ɓe ngatta nebbam dow hoore
makko e innde Joomiraado.
15 Du'aare du'oraande e goondinal dan-
nan nyawdo oon, Joomiraado umminan
dum. Si joomum wadiino hakke du, yaafete.
16 Ndelle, kaalton hakkeeji moodon
hakkunde moodon, ngadunduron du'aare,
yalla odon cellinee. Du'aare nedido
ponnditiido ina jogii baawde wadude kulle
mawde.
17 Annabi Iliyaasa wo nedido hono
meeden. O wadirii du'aare e tinnaare taa
kammu toɓa. De yuwoonde toɓaay e leydi
faa wadi duuɓi tati e lebbi jeegom.
18 Caggal duum, o wadi du'aare katin
yuwoonde toɓa. De Laamdo jippini yuwoonde,
leydi du fudini ko tayetee.
19 Sakiraaɓe am, si gooto moodon wosake
laawol goonga, de gododo wartirii dum fu,
20 paamon gartirdo mo e laawol oon hisi-
nan yonki makko e maayde, mooytan hak-
keeji makko keewdi.

* **5:12** Hunoraade kammu woni hunoraade Laamdo.

Ɓataaki **Piyeer arandeehi**

1 Miin Piyeer nulaaɗo Iisaa Almasiihu
winndi ɓataaki ki ɗo yaade to mooɗon,
onon ɓe Laamɗo suɓii, laatiiɓe jananɓe e ley
adunaaru ndu, sankitiiɓe e leyɗe Ponta e
Galaatiya e Kapadokiya e Aasiya e Bitiniya.
2 Laamɗo Baaba meeɗen suɓake on,
anniyake laatoɗon yimɓe muuɗum toon.
Ruuhu muuɗum ina golla e mooɗon faa
laatoɗon seniiɓe, faa ɗowtanoɗon Iisaa
Almasiihu, laamnireɗon yiiyam muuɗum
mbiccaaɗam e mooɗon.
Laamɗo ɓeydan on moyyere e jam.

Haala jikke nguurndam nduumiiɗam

3 Jettooje ngoodanii Laamɗo Baaba
Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu. Dow
yurmeende makko mawnde o hokki en
rimteede kesum saabe ummitagol Iisaa
Almasiihu e hakkunde maayɓe, faa keɓen
jikke celluɗo.
4 Saabe jikke oon eɗen kedii ndongu ngu
Laamɗo resani en dow kammu. Ndongu
nguun mbonataa, tuunataa, ɓuytataako.
5 Baawɗe Laamɗo na reeniri on saabe
goondinal mooɗon faa hisina on. O segilake
ɓanginde kisindam ɗaam e wakkati cakitte
adunaaru ndu.
6 Ley majjum oɗon keewi seyo, fay si tilsi
ɓerɗe mon metta joonin ley wakkati seeɗa
saabe torraaji feere feere.
7 Torraaji ɗiin kollata goondinal mooɗon
na selli. Hono no kaŋŋe taaynirtee e yiite
faa ndaaree yalla wo dimo, onon du hono
noon ndaartinorteɗon. Goondinal mooɗon
du ina ɓuri kaŋŋe sabo kaŋŋe heddataako.
Caggal oɗon munyi torra, on njettete, on
keɓan darja e teddeengal nyannde Iisaa Al-
masiihu ɓangi.
8 On nji'aay ɗum de oɗon njiɗi ɗum. On
nji'ataa mo joonin, ammaa oɗon ngoondini
mo. Ɗum hebbini on seyo manngo faltiingo
haaleede.
9 Oɗon ceyorii noon sabo on keɓan ko
kedidon ley goondinal, ɗum woni kisindam
yonkiiji mooɗon.
10 Annabaaɓe pilake faamude kabaaru
kisindam ɗam, ɓe yamtindii dow majjam faa
woodi. Ɓe cappake moyyere nde Laamɗo
fodii hokkude on ndeen.
11 Ruuhu Almasiihu gonɗo e maɓɓe oon
anndinii ɓe torraaji kewtotoodi Almasiihu e
teddeengal jokkitoowal ngaal gilla wakkati
majjum waraay. Annabaaɓe ɓeen pilake
faamude moy warata e ndey ɗum waɗata.
12 Ammaa Ruuhu oon hollii ɓe ko ɓe
mbaajotoo ɗuum wanaa ko'e maɓɓe ɓe
mbaajantonoo, wo onon ɓe mbaajantoo.
Joonin du, waajotooɓe Kabaaru Lobbo njot-
tinii on kabaaru oon dow baawɗe Ruuhu
Ceniiɗo yuuruɗo dow kammu. Fay ma-
leyka'en ina njidi faamude kabaaru oon
sanne.

Haala joonnde seniinde

13 Saabe majjum, pindinon hakkillooji
mon faa cegilanoɗon golle, nanngitoɗon!
Njowon jikke mooɗon fuu dow moyyere nde
Laamɗo hokkoyta on nyannde Iisaa Almasi-
ihu ɓangowi ndeen.
14 Laatoɗon ɓiɓɓe ɗowtaniiɓe Laamɗo, taa
njeccee e muuyɗe yonki ɗe ngonnoɗon e
muuɗum arande ɗeen. Ndeen, on an-
ndaano goonga.
15 Joonin kaa, laatee seniiɓe e huunde fuu
ko ngaɗoton, hono no Laamɗo nodduɗo on
oon senorii ni.
16 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii:
«Laatee seniiɓe, sabo miin du wo mi
ceniiɗo.»*
17 Oɗon noddira Laamɗo Baaba mooɗon.
Kanko woni carortoodo mono fuu e golle
muuɗum, o ɓurdintaa yimɓe. Ndelle kulee
mo ley ko ngaɗoton fuu, faa ɗo mbeerka
mooɗon haadi e adunaaru.
18 Oɗon anndi on kaɓɓitaama e nguurn-
dam mon ɓolam ɗam tawruɗon baabiraaɓe
mooɗon. Coottitaari ndimdindi on ndiin
wanaa huunde timmoore hono cardi naa
kaŋŋe.
19 Almasiihu wo laatiiɗo jawgel
kiɓɓungel, ngel walaa malal. Oon soottitiri
on yiiyam muuɗum tedduɗam.
20 Laamɗo suɓake Almasiihu gilla
joyyinaay adunaaru, ammaa e cakitte
jamaanuuji ɗiin Laamɗo ɓanginii mo saabe
mooɗon.
21 Wo saabe makko ngoondinirɗon
Laamɗo. Laamɗo ummintinii mo e maayde
de hokki mo teddeengal. Ndelle goondinal
mon e jikke mon fuu ina njowii e Laamɗo.
22 Ɗowtaare mooɗon goonga laamnii
ɓerɗe mooɗon heɓa njiɗon sakiraaɓe mon
goondinɓe, tawee naafikaaku fuu walaa.
Ndelle njiɗunduree njinngu manngu dow
ɓerɗe laaɓuɗe.
23 Laamɗo waɗi aawdi e mooɗon de
ndimtaɗon kesum. Aawdi ndiin wanaa
timmoori, ndi timmataa abada. Kayri
woni konngol Laamɗo buurngol, duumiin-
gol ngool.
24 Sabo,
«Ɓii-Aadama wo huɗo,
dawla muuɗum du wo pinndi.
Huɗo yooran, pinndi du solan,
25 ammaa konngol Joomiraaɗo ngool
duumoto faa abada.»†
Konngol ngool woni Kabaaru Lobbo mo
mbaajaɗon oon.

* **1:16** Lewinkooɓe 11.44-45, 19.2. † **1:25** Esaaya 40.6-8.

2

1 Saabe majjum, njoppon ko boni fuu:
jamba e naafikaaku e haasidaaku* e nyoore
fuu.
2 No cukaloy keccoy muuyirta kosam
endi inniraaɓe muɓɓen ni, hono noon
onon du haani muuyiron konngol Laamɗo
laaɓungol ngool, faa mawnon ley kisindam
mon saabe maggol.
3 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii: «on meeɗii hin-
ney Joomiraaɗo.»†

Haala hayre wuurnde e haala yimɓe seniiɓe

4 Ngaree to Joomiraaɗo. Kanko woni
hayre wuurnde nde yimɓe calii. Ammaa
Laamɗo suɓake hayre nde, ina horsini nde.
5 Onon du oɗon nga'i hono no kaaye
buurɗe nyiɓirteeɗe suudu seniindu ni.
Wo on almaami'en seniiɓe, waddanooɓe
Laamɗo sadakaaji teddinooji ɗum. Laamɗo
na jaɓira ɗi saabe Iisaa Almasiihu.
6 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii:
«Mi yowan hayre joyyinirde ley Siyona,
hayre suɓaande, horsunde.
Katin du goondinɗo nde fuu
semtintaake abada.»‡
7 Onon goondinɓe, hayre ndeen ina horsi
e mooɗon. Ammaa ɓe ngoondinaay ɓeen,
Binndi ɗiin mbi'ii ɓe:
«Hayre nde nyiɓooɓe ɓeen calii ndeen,
wo kayre laatii hoore nyimngo ngoon.§
8 Hayre ndeen na ferga yimɓe,
na saabanoo ɗum'en boɓɓaade.»*
Iɓe pergoo e mayre sabo ɓe calake rewude
konngol ngool. Wo noon ɓe podoranaa.
9 De onon kaa, wo on lenyol cuɓaangol,
wo on almaami'en gollanooɓe Kaananke
oon, wo on lenyol ceniingol, wo on yimɓe ɓe
Laamɗo suɓanii hoore muuɗum. O suɓake
on faa kaalon kabaaru moyyuki makko,
kanko nodduɗo on yuuwde e nimre warude
e annoora makko kaayniiɗo oon!
10 Arande on nganaano yimɓe Laamɗo, de
joonin wo on yimɓe muuɗum. On keɓaayno
yurmeende makko, joonin kaa on keɓii.

Haala ɗowtanaade hooreeɓe

11 Sakiraaɓe am horsuɓe, wo on hoɓɓe,
yimɓe jananɓe ley adunaaru ndu. Saabe
majjum, miɗo waajoo on, mboɗɗoɗon
muuyɗe yonki, sabo wakkati fuu iɗe piloo
halkude yonkiiji mooɗon.
12 Ngaɗee needi hakkunde yimɓe ɓe
ngoondinaay ɓeen. Si on ngaɗii noon fu,
fay si ɓe peldi on ko boni, ɓe nji'an golleeji
mooɗon lobbi, de ɓe teddina Laamɗo
nyannde ɓangani ɓe.
13 Njaɓanee kaanankooɓe ɓeen fuu saabe
Joomiraaɗo, gilla e kaananke ɓurɗo toowde,
14 faa e hooreeɓe nelaaɓe muuɗum. Sabo
kaananke nelii ɓe faa jukkoo waɗooɓe ko
boni, de yetta waɗooɓe ko woodi.
15 Sabo ko woni muuyɗe Laamɗo dey,
muɓɓiron kunnduɗe fuuyɓe majjuɓe e
golleeji mooɗon lobbi.
16 On ndimɗinaama, ammaa kaybee taa
ndimaaku mooɗon saabanoo on gollude ko
boni. Ngorron no maccuɓe Laamɗo ni.
17 Teddinee yimɓe fuu, njiɗee sakiraaɓe
goondinɓe ɓeen, kulee Laamɗo, teddinee
kaananke mawɗo oon.

Haala jokkude Iisaa Almasiihu

18 Maccuɓe, ɗowtanee joomiraaɓe
mooɗon, teddinon ɗum'en, wanaa joomi-
raaɓe mooɗon lobbuɓe newiiɓe ɓeen tan,
ammaa fay oonyiiɓe ɓeen du.
19 Sabo neɗɗo mo toonyaaki, si torraama
de munyiri saabe miilaade Laamɗo fu,
waɗii ko woodi.
20 Si tawii a toonyiiɗo de munyuɗaa piiɗe
fu, teddeengal fuu walaa e majjum. Ammaa
si on ngollii ko woodi de munyuɗon torraaji
saabe ɗuum fu, Laamɗo ina yiɗi ɗum.
21 Ɗum Laamɗo noddiri on, sabo Almasi-
ihu torriraama saabe mooɗon. O hollii on
laawol faa njokkon koyɗe makko.
22 Abada o luttaay, abada hunnduko
makko du wurtinaay fewre.
23 Nde ɓe njennunoo mo ndeen, o yen-
nitaaki ɓe. Nde ɓe torrunoo mo ndeen,
o yomnitaaki ɓe e haala. O heɗorake ɓe
Laamɗo carortooɗo laaɓal oon.
24 Almasiihu e hoore muuɗum ronndo-
rake hakkeeji meeɗen e ɓanndu muuɗum
dow leggal palaangal, faa maayanen hak-
keeji, mbuuranen fonnditaare. On ndan-
naama saabe barme makko.
25 Arande, wo on baali majjuɗi, joonin kaa
on ngartii to Duroowo kayboowo yonkiiji
mooɗon.

3

Haala mboodirka hakkunde goriiyo e deekiiyo

1 Hono noon onon rewɓe du, ɗowtanee
goriraaɓe mooɗon. Ndeen si woɓɓe maɓɓe
nganaa jokkuɓe konngol Laamɗo fu, golle
mon ina waawi waylitinde ɓe, tawee fay
haala waɗaay.
2 Ɓe nji'an no ngorruɗon e laaɓal e yaage.
3 Taa nyaayo mooɗon laatoo nyaayo
yi'eteengo: moorli, soɗaade e ɓornaade
kaddule ŋarɗuɗe.
4 Tinnee e soɗagol cuuɗiingol faa ɓerɗe
mon coɗoroo jam e heese, ɗum woni

* **2:1** Maanaa haasidaaku ɗo wo nganyaandi yuurundi e yiɗande hoorem tan. Joomum yiɗaa goɗɗo heɓa. † **2:3** Jabuura 34.9. ‡ **2:6** Esaaya 28.16. § **2:7** Jabuura 118.22. * **2:8** Esaaya 8.14.

soɗagol ngol timmataa. Ngool woni soɗagol korsungol to Laamɗo.
5 Arande, wo noon rewɓe seniiɓe nyaayirannoo, yowuɓe jikke muɓɓen e Laamɗo ɓeen. Ɓe njaɓanii goriraaɓe maɓɓe,
6 hono no Saaratu ɗowtoranii gorum Ibrahiima faa ina noddira ɗum joomum ni. Si on ngollii ko woodi de on accaay fay huunde hulɓina on fu, on laatake ɓiɓɓe makko, kanko Saaratu.
7 Onon worɓe du, ko ngondoton e deekiraaɓe mon fu, paamon debbo fotaa e gorko semmbe. Teddinee ɓe sabo onon e maɓɓe fuu on kawtu moyyere, ɗum woni nguurndam ngoongalajam. Ngaɗiron noon, taa fay huunde haɗa du'aawuuji mon njaabeede.

Haala torreede saabe laawol lobbol

8 Ko jokkiti dey, on fuu laatee hakkillo wooto, moyyunduron, njiɗunduron njinngu sakiraagu, njurmunduree, leeyinkinoɗon.
9 Taa njomnitoɗon ko boni, taa njennitee jennuɗo on. Ammaa mbarkinon joomum, sabo wo ɗuum Laamɗo noddiri on, faa hokka on barke.
10 Sabo Binndi ɗiin mbi'ii:
«Jiɗuɗo heddoraade nguurndam lobbam
e nyalaaɗe belɗe fuu,
nanngita ɗemngal muuɗum e ko boni,
nannga hunnduko muuɗum e pene,
11 woɗɗoo ko boni, waɗa ko moyyi,
filoo jam de tinnoo e majjam.
12 Sabo Joomiraaɗo ina ndaara fonnditiiɓe,
ina hettindoo du'aawuuji muɓɓen,
de na salanoo waɗooɓe ko boni ɓeen.»*
13 Ɗum le, moy waɗata on ko boni si on tinnake e ko woodi?
14 Ammaa si tawii on torraama saabe fonnditaare fu, barke na woodani on. Taa kulee yimɓe ɓeen, taa hakkillooji mooɗon mbemmboo.
15 Teddinee Almasiihu e ɓerɗe mooɗon: wo o ceniiɗo, wo o Joomiraaɗo meeɗen. Wakkati fuu, tawa oɗon cegilanii jaabaade neɗɗo fuu yamuɗo on sabaabu jikke mo ngonɗon e muuɗum oon.
16 Njaaboroɗon ɓe heese e yaage, tawee walaa fuu ko ɓerɗe mooɗon peldata on. Ndeen yimɓe buykooɓe golleeji mooɗon lobbi saabe Almasiihu ɓeen cemtan dow majjum.
17 Torreede e ley golleeji lobbi, si tawii wo ɗum muuyɗe Laamɗo, ɓuri torreede e ley golleeji bondi.
18 Sabo Iisaa Almasiihu e hoore muuɗum maayii saabe hakkeeji yimɓe jamaanuuji fuu nde wootere faa abada. Ponnditiiɗo oon maayanii ɓe ponnditaaki ɓeen, faa o yaara en to Laamɗo. Fodde ɓanndu, wo o baraaɗo, de o ummitiiɗo e Ruuhu.
19 Wo e baawɗe Ruuhu oon du Iisaa yaari waajowii yonkiiji uddaaɗi ley kasu.
20 Yonkiiji ɗiin luttii Laamɗo e jamaanu Nuuhu. Tawi Laamɗo munyanii ɗi sanne, nde Nuuhu sehannoo laana muuɗum mawka kaan ndeen. Yimɓe seeɗa naati de kisi e ndiyam ɗaam, njeetato tan.
21 Ɗum fuu ɗum waɗii faa ɗum holla lootagal batisima gilla waraay. E ley maggal on kisii saabe ummitagol Iisaa Almasiihu. Lootagal batisima ngaal wanaa ittude tuundi ɓanndu, ammaa wo amaana mo neɗɗo nanngidi e Laamɗo e ɓernde laaɓunde.
22 O yeentowii dow kammu, imo jooɗii gere nyaamo Laamɗo. Imo laamii maleyka'en e kaanankooɓe e jogiiɓe baawɗe fuu.

4

Haala nguurndam kesam

1 Almasiihu yarii torra ley ɓanndu muuɗum. Ndelle onon du kooyon anniya hono no makko ni, cegilanoɗon torra. Sabo si neɗɗo torraama ley ɓanndu fu, seedii e hakkeeji.
2 Ndeen selan jokkude muuyɗe terɗe, de jokka muuyɗe Laamɗo haddi nguurndam muuɗum fuu.
3 Nguurndam mooɗon paltiiɗam ɗaam heyii on, on ngaɗiino ko yimɓe ɓe anndaa Laamɗo ɓeen njidi fuu. On mbuurdii e rafi semto e muuyɗe terɗe e sulagol e fijirde bonnde e yarngo bonngo e dewal tooruuji nyiddiniingal.
4 Ko celuɗon tawdeede e maɓɓe e ley golleeji cemtiniiɗi cattuɗi ɗuum haaynake ɓe sanne, ɗuum waɗi de iɓe mbonkoo on.
5 Ammaa ɓe ndaroyto yeeso Laamɗo, cegilaniiɗo saraade wuurɓe e maayɓe fuu oon.
6 Ɗum waɗi de fay maayɓe ɓeen kaalanaa Kabaaru Lobbo oon. Ndeen, fay si ɓe caraa sariya maayde hono no yimɓe fuu, ɓe mbuuran ley ruuhu hono no Laamɗo wuurdi ni.
7 Timmoode huunde fuu ɓadake. Ndelle, kakkilon, nanngitoɗon, faa keddoɗon e du'aare.
8 Ko artii ɗum fuu, njiɗunduron sanne, sabo njinngu na sudda hakkeeji keewɗi.
9 Mono fuu jaɓa weeraneede tawee on ŋormaaki dow majjum.
10 Mono e mooɗon fuu heɓii dokke feere feere. Ngolliron dokke ɗeen faa nafon woɓɓe, hono no kawjotooɗo lobbo, kalfinaaɗo moyyere Laamɗo heewnde sifa.
11 Kaaloowo ley kawrital fuu, ina haani haalude haalaaji Laamɗo. Golloowo fuu, ina haani gollirde semmbe mo Laamɗo hokki ɗum oon. Ɗum fuu wo faa Laamɗo teddinee e ley huunde fuu, teddiniree saabe Iisaa Almasiihu. Wo teddeengal e baawɗe

* **3:12** Jabuura 34.13-17.

ngoodan Iisaa Almasiihu faa abada abadin!
Aamiina.

Haala seyaade ley torraaji

12 Sakiraaɓe am horsuɓe, taa torra
ndaartindotoodo on naawdo hono no yiite
oon haaynoo on, hono wo ɗum huunde nde
haanaa laataade.
13 Ammaa ceyee sabo ko kawtuɗon e
Iisaa Almasiihu torraaji joonin ɗuum, faa
ceyoɗon sanne ley ilinaali nde teddeengal
makko ɓangi.
14 Si on kuyfinaama saabe innde Almasi-
ihu, barke na woodani on. Sabo Ruuhu
tedduɗo, ɗum woni Ruuhu Laamɗo, ina
woni dow mooɗon.
15 Taa fay gooto mooɗon torree saabe
waɗii war-hoore maa wujjii maa waɗii ko
boni maa naatii ko walanaa ɗum.
16 Ammaa si gooto mooɗon torraama
saabe wo Almasiyankeejo fu,* taa semtira
ɗum, njettee Laamɗo saabe innde ndeen.
17 Joonin wakkati mo Laamɗo fuɗɗata
saraade yimɓe yottake. To yimɓe rewooɓe
mo ɓeen o fuɗɗirta. Si sariya oon fuɗɗirii
en enen, noy timmirta e dow ɓe njokkaay
Kabaaru Laamɗo Lobbo ɓeen?
18 Binndi ɗiin mbi'ii:
«Si hisinde fonnditiiɓe tiiɗii,
ɗume hewtotoo yedduɓe Laamɗo e
luttuɓe?»†
19 Ndelle si wo nii ɗum worri, neɗɗo fuu tor-
raaɗo ley muuyɗe Laamɗo halfina hoorem e
Taguɗo koolniiɗo oon, heddoo e waɗude ko
woodi.

5

Haala waaju yaade to mawɓe

1 Miɗo waajoo mawɓe wonduɓe e mooɗon
ɓeen ɗum ɗo, sabo miin du mi mawɗo,
mi seedakeno torraaji Iisaa Almasiihu,
mi tawdete e teddeengal ɓanginoyteengal
ngaal du.
2 Nduron coggal ngal Laamɗo halfini on
ngaal. Kaybon ngal. Taa ndurdon ngal
tilay, ammaa ndurdon ngal yardaamuye no
Laamɗo yiɗiri ni. Taa ndurdon ngal faa
keɓon kaalisi tan, ndurdon ngal e semmbe
ɓerɗe mon.
3 Taa ndoolɗee coggal ngal Laamɗo halfini
on ngaal, ammaa ngaɗon alhaali lobbo e
maggal faa ngal jokka.
4 Ndeen si Duroowo mawɗo oon
ɓangowii, on keɓan kufune teddeengal mo
bonataa abada.
5 Hono noon onon jokolɓe, njaɓee
yamiroore mawɓe. On fuu, ngondon
e leeyinkinaare hakkunde mooɗon, sabo
Binndi ɗiin mbi'ii:
«Laamɗo na salanoo mawninkiniiɓe,
de na hokka leeyinkiniiɓe moyyere.»*
6 Ndelle, leeyinkinanee Laamɗo jom
semmbe oon, faa toowna on si wakkati
cuɓaaɗo oon yottake.
7 Paɗɗee kaɓɓu-ko'uuji mooɗon ɗiin fuu
yeeso Laamɗo, sabo imo hakkilani on.
8 Ndeentee, kakkilon! Sabo ganyo
mooɗon Ibiliisa ina waɗa yaha-warta hono
no laddeeru yolbundu ni, ina filoo mo
nyaama.
9 Kabdon e mayru, tinnoɗon e goonɗinal
mooɗon, sabo oɗon anndi sakiraaɓe
mooɗon sankitiiɓe e adunaaru ndu ɓeen,
kam'en du ina ngondi e torraaji ɗiin.
10 Nde torraɗon faa ɓooyti seeɗa fu,
Laamɗo jom hinney fuu, nodduɗo en
faa ngonden e teddeengal muuɗum
duumiingal ley kawtal Iisaa Almasiihu,
kam hiɓɓinta on. Kam darnata on, sellina
ɓerɗe mon, tabintina on.
11 Wo baawɗe ngoodan mo faa abada!
Aamiina.

Baynundural

12 Silas mo tiigoriimi wo sakiike koolniiɗo
walli kam winndande on ɓataaki ndaɓɓi
ki, faa mi sellina ɓerɗe mon, mi hokka on
tannyoral: kabaaru mo mbinndumi oon
wo hinney Laamɗo goongaajo. Keddodee e
majjum!
13 Kawrital goonɗinɓe gonngal Baabiila,
ngal Laamɗo suɓii no suɓorii on ni, ingal
jowta on. Marku ɓiyam oon du ina jowta on.
14 Njowtunduron jowtaali gonduɗi e njin-
ngu.
Jam wondu e mooɗon, onon hawtuɓe e
Iisaa Almasiihu ɓeen fuu.

---

* **4:16** Almasiyankeejo ina fiirta jokkuɗo Almasiihu. † **4:18** Banndi 11.31. * **5:5** Banndi 3.34.

Ɓataaki Piyeer dīdaɓi

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Simon Piyeer.
Mi maccudo Iisaa Almasiihu, mi nulaado
muudum. Mido jowta on, onon heɓuɓe
goondinal korsungal hono ngal amin ngaal
saabe fonnditaare Iisaa Almasiihu, Laamdo
meeden kisinoowo en oon.
2 Laamdo hebbin on moyyere e jam e
ley ko anndudon mo duum, e ko anndudon
Joomiraado meeden Iisaa duum.

No goondinɓe kaaniri wuurdude e kulol Laamdo

3 E baawde Joomiraado keɓirden huunde
fuu ko kaajaden, faa mbuurden e kulol
Laamdo. En keɓirii dum saabe ko annduden
Laamdo, noddirdo en teddeengal muudum
e moyyuki muudum oon.
4 E ley teddeengal makko e moyyuki
makko o hokkii en amaanaaji korsudi,
mawdi sanne. O wadanii on di faa ndadon
bonanda kalkoowo mo muuyde bonde
ndimi gondo e adunaaru ndu, de kawton
e Laamdo alhaali.
5 Saabe duum, tinnodon faa woode,
ɓeydon e dow goondinal moodon ngaal
moyyuki, e dow moyyuki kiin anndal,
6 e dow anndal ngaal nanngitaare, e dow
nanngitaare ndeen munyal, e dow munyal
ngaal kulol Laamdo,
7 e dow kulol Laamdo ngool yidugol saki-
raaɓe, e dow yidugol sakiraaɓe ngool, njin-
ngu kuuɓungu.
8 Si sifaaji lobbi di ina ngoni e moodon,
woodi na ɓeydoo, di kadan on laataade
waatuɓe ɓerde ɓe nafataa e ley anndugol
moodon Joomiraado men Iisaa Almasiihu.
9 Sabo neddo fuu mo sifaaji diin ngalaa
e muudum wo bumdo naa pamdudo jiide,
sabo yeggitii Laamdo laaɓinii dum e hak-
keeji muudum paltiidi diin.
10 Ndelle sakiraaɓe, onon kaa, tinnoree no
mbaawrudon fuu e tabintinde noddaango
ngo Laamdo noddi on to muudum ngoon, e
ko o suɓii on duum du. Sabo si on ngadii dum
on pergataako abada!
11 Hono nii Laamdo jaɓɓortoo on e ted-
deengal manngal de naaton laamu Joomi-
raado men Iisaa Almasiihu kisinoowo en
nduumiingu.
12 Ndelle, fay si tawi odon anndi kulle
deen, odon keddii e goonga mo keɓudon
oon, mi miccintinan on de wakkati fuu.
13 Mi yi'ii ina tilsi mi findina hakkillooji
moodon faa miccitodon dum si mido heddii
mido foofa.
14 Sabo mido anndi mi ɓooyataa e
adunaaru katin, dow no Joomiraado men
Iisaa Almasiihu holliri kam ni.
15 Ndelle mi wadan ko mbaawumi fuu,
faa si mi dillii adunaaru fu, odon mbaawa
miccitaade kulle deen wakkati fuu.

No haala annabaaɓe dow Almasiihu tabitiri

16 Nde min anndinnoo on garol Joomi-
raado men Iisaa Almasiihu e baawde
muudum ndeen, min njokkaay fillaaji
nyeenyudi. Gite amin jaati min njiiri
manngu makko!
17 Laamdo Baabiiwo hokkii mo teddeen-
gal e darja. Wakkati oon daande Laamdo
jom darja mawdo oon hewtii mo, de wi'i: «O
wo Ɓiyam mo korsinmi, mo ceyortoomi.»
18 Daande ndeen yuurii dow kammu. Mi-
nen e ko'e amin, min nanii nde, sabo
wakkati oon miden ngondi e makko dow
waamnde seniinde toon.
19 Ɓum fuu ɓeydanii min katin tannyorde
ko annabaaɓe ɓeen kaalnoo duum. Ndelle
sanaa ngatton hakkillooji moodon e dow
majjum, sabo haalaaji maɓɓe ina nga'i hono
lampal jaynoowal ley nimre, faa pooyngol
yayna, de hoodere fajiri jalba ley ɓerde
moodon.*
20 Aranel fuu, paamon ko winndaa ley
dewte annabaaɓe duum fuu yuuraay e ko'e
muɓɓen.
21 Sabo fay nde wootere konngol
annabaaɓe yuuraay e muuyde ɓii-Aadama,
ammaa wo Ruuhu Ceniido wadi de
annabaaɓe ɓeen kaalti konngol yuurungol
to Laamdo ngool.

2

Haala annabaaɓe fewreeɓe e halkere muɓɓen

(Yahuuda 4-13)

1 No annabaaɓe fewreeɓe ngorrunoo e ley
lenyol Israa'iila ngool ni, hono noon waa-
jotooɓe fewreeɓe ngorroyta e ley moodon.
Ɓe cornan e ley moodon jannde fewreere
halkoore. Ɓe njeddan fay Joomii ɓe cooduɓo
ɓe oon. Hono noon ɓe poodiranta ko'e
maɓɓe halkere yaawunde.
2 Heewɓe njokkan e rafi semto maɓɓe
ngoon. Saabe maɓɓe laawol goonga ngool
mbonkete.
3 Eelgal* maɓɓe waddanan ɓe haalde
pene faa ɓe luumtoroo on. Ammaa
jukkungo maɓɓe saraama ɓooyii, halkere
maɓɓe ina doomi ɓe.
4 Miccitodon, Laamdo accaay maleyka'en
luttunooɓe ɓeen. Ko o wadi dey, o geyyirii ɓe

* **1:19** Hoodere fajiri ndeen woni Almasiihu, jaynoowo ley ɓerde goondinɓe dum. Ndaaree Holleede Yuhanna 22.16.
* **2:3** Maanaa eelgal do wanaa ŋaaraade, wo muuyude naa suunaade ko jeyaa.

callali, o faɓɓi ɓe ley nimre jahannama faa nyannde darngal.
5 Miccitoɓon du, o accaay adunaaru arandeeru nduun. Ko o waɓi dey, o reenii Nuuhu baajotooɓo fonnditaare oon e yimɓe njeɓɓo woɓɓe, de o wayli ilam tuufaandu faa halki adunaaru yeddundu mo nduun.
6 Laamɓo sarii gure ɓiɓi Sodoma e Gomoora. O halkirii ɓum'en yiite faa laatii ndoondi, faa ɓe laatanoo yeddooɓe mo warooɓe fuu maande ko hewtata ɓum'en.
7 E ley majjum, o dannii Luudu ponnditiiɓo oon. Ɓernde muuɓum metti saabe golleeji bonɓe ɓeen cemtiniiɓi.
8 Wo o koɓuɓo hakkunde bonɓe ɓeen, o ponnditiiɓo. Ɓernde makko laaɓunde ndeen ina metta nyalooma pinɓo fuu saabe golleeji maɓɓe bonɓi ɓi o yi'ata e ɓi o nanata.
9 Ɓum fuu ina holla Joomiraaɓo ina waawi reenude ɓowtaniiɓe ɓum ɓeen e ndaartindooje, ina waawi katin resande oonyiiɓe ɓeen jukkungo faa nyannde darngal,
10 sakko doggooɓe caggal muuyɓe terɓe tuunɓe, huyfinɓe hoorewaaku Joomiraaɓo ɓeen.

Waajotooɓe fewreeɓe ɓeen cemtataa, ina mawnitoo, ɓe kulataa mbonkaade tedduɓe wonɓe dow kammu.
11 Ammaa maleyka'en ina ɓuri ɓe semmbe e baawɓe, de fay e noon mbonkataako tedduɓe ɓeen faa kiitoo ɓum'en yeeso Joomiraaɓo.
12 De yimɓe ɓeen kaa, iɓe nanndi hono daabaaji ladde ɓi ngalaa hakkillo, jokkooji taguuji muɓɓen, dimiraaɓi faa nanngee, mbaree. Iɓe mbonkoo ko ɓe anndaa. Laamɓo halkiran ɓe hono no daabaaji ladde ɓiin kalkirtee ni.
13 Ɓe torrii woɓɓe, wooɓi kamɓe du ɓe keɓan torra faa laatoo njobdi maɓɓe. Iɓe ceyoroo muuyɓe terɓe maɓɓe bonɓe fay ley nyalooma. Si ɓe njooddake e mooɓon e ley kawrital nyaamdu, iɓe ceyoroo jamba maɓɓe. Iɓe laatanii on gacce e laru[†].
14 Ɓe tampataa yeewude rewɓe woɓɓe, ɓe celataa waɓude junuuba. Mo goonɓinal muuɓum walaa semmbe fuu, ɓe nanngiran ɓum e eytooje. Ɓerɓe maɓɓe wo boowɓe eelgal. Wo ɓe ɓiɓɓe huɓaaɓe.
15 Ɓe celii laawol ponnditiingol ngool, ɓe majjii saabe ko ɓe njokki laawol Balaama[‡] ɓii Bosora, jiɓuɓo yoɓeede faa waɓa ko boni.
16 Ammaa annabaajo oon felaama dow hakke muuɓum, sabo araawa mum haaldii e muuɓum e daande neɓɓo de haɓi ɓum waɓude puuyndam.
17 Waajotooɓe fewreeɓe ɓeen wo ɓulli ɓi ngalaa ndiyam, wo ɓe duule ɓe henndu soggata, nimre ɓurnde fuu niɓɓude ɓe ndesanaa.
18 Iɓe piloo jarribaade yimɓe e dow haalaaji mawɓi ɓoli. Iɓe nawtoroo muuyɓe terɓe cemtiniiɓe faa ɓe eyta yaltuɓe ko ɓooyaay hakkunde majjuɓe.
19 Iɓe aadanoo ɓum'en ndimaaku, tawee kamɓe e ko'e maɓɓe, wo ɓe maccuɓe bonanda. Sabo mono fuu wo maccuɓo ko jaalii ɓum.
20 Ina waawi taweede ɓe ndaɓirii e tuundi adunaaru saabe anndude Joomiraaɓo meeɓen Iisaa Almasiihu kisinoowo en oon. Ammaa si ɓe njeccake e mayri katin faa ndi jaalii ɓe fu, cakitte maɓɓe ɓuran arane maɓɓe bonde.
21 Si ɓe anndaano laawol fonnditaare ngool faa'e fu, ɓuum ɓuri ko ɓe anndi ngol faa wooɓi de ɓe tottitii yamiroore seniinde nde ɓe keɓunoo.
22 Ko hewti ɓe ɓuum laamnii banndol ngol: «Rawaandu nyaamtan tuure muuɓum.» Wi'aama katin: «Ngiroowu lootaangu talloto e loope.»

3

Haala gartol Joomiraaɓo

1 Sakiraaɓe am horsuɓe, ɓataaki ki woni ɓiɓaɓi ki mbinndanammi on. E ley ɓiɓi ɓiin fuu, miɓo filoo miccinde on kabaaru o, faa hakkillooji mooɓon ɓeydoo miilaade ko laaɓi.
2 Miɓo yiɓi miccinde on haalaaji ɓi annabaaɓe seniiɓe kaalnoo arande, kam e yamiroore Joomiraaɓo meeɓen kisinoowo en nde nulaaɓe mon njanngini on.
3 Artee anndude ɓum ɓo: e balɓe cakitotooɓe ɓeen, jalnortooɓe yimɓe jokkuɓe muuyɓe terɓe muɓɓen ngarowan. Ɓe njalnorto on,
4 ɓe mbi'a: «Noy amaana gartol makko oon laatorii? Sabo gilla maamiraaɓe men maayi faa joonin, huunde fuu ina worri e alhaali muuɓum hono no worrunoo gilla e fuɓɓoode adunaaru ni.»
5 Iɓe anniyii yeggitinde Laamɓo tagirii kammu e leydi fuu konngol muuɓum. Illa ko ɓooyi o tagirii leydi ndi ndiyam, ndi yaltii ley ndiyam.
6 Katin du, Laamɓo halkirii adunaaru ndu ndiyam nde waɓunoo ilam tuufaandu.
7 Wo e konngol makko ngool du, kammu e leydi ɓo ngonɓen e muuɓum joonin ndesanaama yiite faa nyannde darngal. Wakkati oon yeddu ɓe Laamɓo ɓeen kalkete.
8 Sakiraaɓe am horsuɓe, taa njeggiton goonga gooto o: to Joomiraaɓo, nyalooma gooto ina wa'i hono no duuɓi ujunere ni, de

† **2:13** Laru e sokottu fuu wo gootum. Wo nyakugol ley ko yi'etee e ko yi'ataake. ‡ **2:15** Balaama janngini kaananke wuro wi'eteengo Mowap oon jarribaade Israa'iilankooɓe faa ɓe naata ley jeenu e dewal tooruuji. * **3:8** Jabuura 90.4.

duuɓi ujunere du ina nga'ani mo hono no nyalooma gooto ni.*
9 Joomiraaɗo hanndintaa tabintinde amaana muuɗum no yimɓe woɓɓe miilortoo ni. Wo o munyanɗo on tan, sabo o yiɗaa fay gooto halka. Ko o yiɗi dey, yimɓe fuu ngarta to makko, tuuba.
10 Ammaa nyannde gartol Joomiraaɗo ndeen juhan en hono no gujjo juhirta ni. Wakkati oon, kammu o timmiran sawtu mawɗo. Kulle kammunkooje fuu kalkan ley yiite. Leydi ndi e golleeji gondi e muuɗum fuu ɓanginte, caree.
11 Ndelle si tawii ɗum fuu hono noon ɗum halkirta, ina tilsi njokkon laawol ceniingol, mbuurdon e kulol Laamɗo!
12 Ina tilsi laatoɗon heɗiiɓe nyalaande Laamɗo ndeen, laatoɗon filotooɓe nde wara law! Nyannde ndeen, kammu huɓɓan halka, kulle kammunkooje fuu taayan ley yiite.
13 Ammaa eɗen keɗii ko Laamɗo aadii: kammu keso e leydi keyri ɗo fonnditaare tawetee.†
14 Ndelle, sakiraaɓe am horsuɓe, e ley ko keɗiɗon kulle ɗeen ɗuum, tinnee faa Joomiraaɗo tawa on e jam, tawa on ngalaa tuundi, on ngalaa laru.
15 Paamon munyal Joomiraaɗo meeɗen ngaal ina hokka on laawol heɓude kisindam. Noon sakiike meeɗen Pool korsuɗo oon winndirani on, no Laamɗo hokkiri mo hakkilantaaku ni.
16 Ley ɓataakiiji makko ɗiin fuu, imo winndira hono nii dow haala kaan. Ɓataakiiji makko ɗiin ina njogii haalaaji ɗi maanaa muɓɓen tiiɗi faamude, ɗi yimɓe famɗuɓe jannde e ɓe ngalaa semmbe ley goonɗinal mbaylitata maanaa muuɗum. Wo hono noon du ɓe ngaɗirta e nokkuuje goɗɗe ley Binndi ɗiin. Ɓe ngaddanan ko'e maɓɓe halkere.
17 Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, sabo on kumpitaama ɗum gilla joonin, ndeentee taa bonɓe ɓeen njaara on e majjere muɓɓen de ceedon e semmbe mon ley goonɗinal.
18 Mawnon e anndude Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu kisinoowo en, mawnon e moyyuki muuɗum. Teddeengal woodan mo gilla joonin faa abada! Aamiina.

† **3:13** Esaaya 65.17, 66.22, Holleede Yuhanna 21.1.

Ɓataaki Yuhanna arandeehi

Haala Konngol kokkoowol yimɓe nguurndam

1 Miɗen mbinndana on e dow gondo gilla fuddoode oon. Min nanii haala makko, min njiirii mo gite amin, min taykake mo, min meemirii mo juude amin. Kanko woni Konngol kokkoowol nguurndam.*
2 Nguurndam ɗaam ɓanginaama, min nji'ii ɗam, miɗen ceedoo haala majjam. Nguurndam nduumiiɗam ngonɗam ɗo Baabiiwo ɗam min ɓanginaaa, wo ɗam min kaalanta on haala muuɗum.
3 Ndelle, ko min nji'i e ko min nani ɗuum min kaalanta on onon du, faa kawton e amin e ley kawtal Baabiiwo e Ɓiyum Iisaa Almasiihu.
4 Ɗum min mbinndanta on, faa seyo meeɗen hiɓɓa.

Haala wuurude ley annoora

5 Inan kabaaru mo min narri Almasiihu, mo min kaalanta on haala muuɗum oon: Laamɗo wo annoora, nimre fuu walaa e muuɗum.
6 Si en mbi'ii en kawtu e makko, de tawee e nimre ngonɗen, en penii, goonga walaa e golle meeɗen.
7 Ammaa si e annoora mbuurɗen hono no o worri e annoora kanko e hoore makko ni fu, ndeen eɗen ngoodi kawtal hakkunde meeɗen. Katin du yiiyam Ɓiyiiko Iisaa na laaɓina en e hakkeeji fuu.
8 Si en mbi'ii en ngalaa hakkeeji, en kiilii ko'e meeɗen, en ngaldaa e goonga.
9 Ammaa si en kaaltanii Laamɗo hakkeeji men, o yaafoto en, o laaɓina en e hakkeeji fuu. Sabo kanko, wo o koolniiɗo, ponnditiiɗo.
10 Si en mbi'ii en ngaɗaay hakke, en ngaɗii Laamɗo wo penoowo, konngol makko du naataay e meeɗen.

2

No Almasiihu laatorii ballo meeɗen

1 Ɓikkoy am, mi winndanii on ɗum faa taa ngaɗon hakke. Ammaa si goddo waɗii hakke, eɗen ngoodi curoowo to Baabiiwo, oon woni Iisaa Almasiihu ponnditiiɗo oon.
2 Kanko laatii kirsamaari ittoori hakkeeji* meeɗen. Wanaa hakkeeji meeɗen enen tan, de wo hakkeeji yimɓe adunaaru fuu.

Haala yiɗundurde

3 Ko hollata en eɗen anndi Laamɗo dey, wo haybude jamirooje muuɗum.
4 Biiɗo «miɗo anndi mo» tawa haybataa jamirooje makko, joomum wo penoowo, walaa e goonga.
5 Ammaa kaybuɗo konngol Laamɗo ngool, njinngu Laamɗo ina hiɓɓi e muuɗum jaati. Nii annditirten eɗen ngoni e makko.
6 Biiɗo ina woni e makko, ina haani wuurda no Almasiihu wuurdunoo ni.
7 Sakiraaɓe am horsuɓe, ko ngonumi miɗo winndana on ɗuum wanaa yamiroore heyre. Wo yamiroore ɓooynde nde keɓɗon gilla arande. Yamiroore ɓooynde ndeen woni konngol ngol nanɗon ngool.†
8 Ɗum e taweede fuu, yamiroore ɓooynde nde mbinndanammi on ndeen, wo nde heyre du. Goonga mayre ina ɓanga e Almasiihu, ina ɓanga e moodon, onon du. Sabo nimre ina timma, annoora goongaajo oon du ina yayna illa joonin.
9 Biiɗo e annoora woni, tawi ina wanyi sakiike muuɗum fu, e nimre woni faa hannden.
10 Jiddo sakiike muuɗum e annoora woni, walaa ko fergata ɗum.
11 Banyuɗo sakiike muuɗum e nimre woni, ina yaada e nimre. O anndaa to o yahata sabo nimre wumnii mo.
12 Sukaaɓe, miɗo winndana on
sabo hakkeeji moodon njaaforaama saabe Almasiihu.
13 Baabiraaɓe, miɗo winndana on
sabo oɗon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.
Jokolɓe, miɗo winndana on
sabo on njaalake Ibiliisa bondo oon.
14 Sukaaɓe, ko mbinndanammi on dey,
sabo oɗon anndi Baabiiwo.
Baabiraaɓe, ko mbinndanammi on dey,
sabo oɗon anndi Gondo gilla e fuddoode oon.
Jokolɓe, ko mbinndanammi on dey,
sabo oɗon njogii semmbe,
konngol Laamɗo ngool ina woni e moodon,
katin du on njaalake Bondo oon.

Haala reentaade e adunaaru

15 Taa njiɗee adunaaru ndu e ko woni e mayru fuu. Sabo jiddo adunaaru fu, njinngu Baabiiwo walaa e muuɗum.
16 Sabo ko woni e adunaaru wo muuyde terde e muuyde yitere e mantoraade dow jawdi. Ɗum fuu jeyaaka e Baabiiwo. Wo e adunaaru ɗum jeyaa.
17 Adunaaru e muuyooji muuɗum fuu na timma, ammaa gaɗoowo muuyde Laamɗo duumoto faa abada.

---

* **1:1** Aayaare nde ina haala kabaaru Iisaa Almasiihu. Ndaaree Linjiila mo Yuhanna 1.1-18.

* **2:2** Haala kirsamaari kaan, e geresankoore ina waawi hollude kirsamaari ittoori hakke, ittoori nganyaandi hakkunde yimɓe e Laamɗo du.

† **2:7** Yamiroore ndeen wo yiɗundurde.

Tindingo dow wayɓe Almasiihu

18 Sukaaɓe am, timmoode adunaaru ndu ɓadake. On nanii ganyo-Almasiihu waran. Haya, joonin wayɓe-Almasiihu heewɓe ngari. Ɗum anndirɗen timmoode ndeen.
19 Ɓe njaltii hakkunde meeɗen, ammaa ɓe njeyaakano e meeɗen. Sabo kamɓe, sini e meeɗen ɓe njeyanoo, ɓe keddodotono e meeɗen. De ɗum na holla kamɓe ɓe fuu ɓe njeyaakano e meeɗen.
20 Onon kaa, Ceniiɗo hokkii on Ruuhu Laamɗo paaminoowo on goonga, ndelle on fuu oɗon anndi goonga.
21 Miɗo winndana on wanaa saabe on anndaa goonga, ammaa wo saabe oɗon anndi goonga. Katin du oɗon anndi fewre fuu walaa e goonga.
22 Ndelle, moy woni penoowo? Jedduɗo Iisaa wo Almasiihu, kam woni penoowo.‡ Jedduɗo Baabiiwo e Bajjo oon fuu wo ganyo-Almasiihu.
23 Sabo jedduɗo Bajjo oon jeydaaka e Baabiiwo. De mo semtaay inndude Bajjo oon fuu, ina jeyda e Baabiiwo.
24 Wooɗi onon le, tinnee e ko nanɗon gilla arande ɗuum. Haala ka nanɗon gilla arande kaan, si ka woni e mooɗon fu, onon du on ngonan e Bajjo oon, on ngonan e Baabiiwo oon du.
25 Wooɗi du, ko Almasiihu aadanii en ɗuum wo nguurndam nduumiiɗam.
26 Mi winndanii on ɗum dow yimɓe majjinooɓe on.
27 De onon kaa, Ruuhu paaminoowo on goonga mo o hokki on oon, ina woni e mooɗon, hewtaay ko njannginеɗon. Sabo Ruuhu oon jannginta on huunde fuu. Wo goonga o jannginta on, wanaa fewre. Ndelle, ngonee e Almasiihu hono no Ruuhu muuɗum oon jannginiri on ni.

No laatoriɗen ɓiɓɓe Laamɗo

28 Joonin sukaaɓe am, keddee, ngonee e Almasiihu, faa ndaroɗen yeeso makko tawa eɗen ngoodi hoolaare, taa cemten nyannde gartol makko.
29 Si on anndii Almasiihu wo ponnditiiɗo, tannyoree du golloowo ko fonnditii fuu wo ɓinngel Laamɗo.

3

1 Ndaaree no Laamɗo Baabiiwo foti yiɗirde en, faa noddirii en ɓiɓɓe muuɗum. Wo en ɓiɓɓe muuɗum jaati. Ko haɗi adunaaru ndu anndude en dey, ndu anndaa Baabiiwo.
2 Sakiraaɓe am horsuɓe, joonin wo en ɓiɓɓe Laamɗo. Ko laatoytoɗen ɗuum, ɓanginaaka tafon. De eɗen anndi nde Almasiihu ɓangowi fu, en nanndan e muuɗum, sabo en nji'an mo kanko e hoore makko no o worri.
3 Dekuɗo jikke muuɗum dow makko fuu, laaɓiniran hoore muuɗum no Almasiihu laaɓiri ni.
4 Golluɗo ko boni fuu, luttii jamirooje Laamɗo. Sabo gollude ko boni wo luttude jamirooje.
5 Oɗon anndi Almasiihu ɓangirii faa itta hakkeeji. Kam kaa, hakkeeji ngalaa e muuɗum.
6 Gonɗo e makko fuu, heddataako ley hakkeeji. Keddiiɗo ley hakke fuu, yi'aay mo, anndaa mo.
7 Sukaaɓe am, taa fay gooto majjina on! Golloowo ko fonnditii wo ponnditiiɗo, hono no Almasiihu worri wo ponnditiiɗo ni.
8 Kaa luttoowo wo neɗɗo Ibiliisa, sabo Ibiliisa wo luttoowo gilla e fuɗɗoode. Saabe majjum Ɓii Laamɗo oon wardi faa halka golle Ibiliisa.
9 Laatiiɗo ɓii Laamɗo fuu heddataako e luttude, sabo aawdi Laamɗo ina woni e muuɗum. Joomum waawaa heddaade e luttude, sabo wo ɓii Laamɗo.
10 Inan ko hollata ɓiɓɓe Laamɗo e ɓiɓɓe Ibiliisa: mo gollataa ko fonnditii fuu, wanaa neɗɗo Laamɗo. Mo yiɗaa sakiraaɓe muuɗum du, hono noon worri.

Haala njinngu

11 Inan kabaaru mo nanɗon gilla arande oon: njiɗunduren.
12 En kaanaa wa'ude hono Kayiinu jokkuɗo Ibiliisa bonɗo, baruɗo minyum oon. Ɗume waɗi de o wari ɗum? O wardii ɗum saabe golleeji makko wo bonɗi, de golleeji minyiiko ɗiin kaa wo lobbi.
13 Ndelle sakiraaɓe, ko adunaaru ndu wanyi on ɗuum, taa ɗum haaynoo on.
14 Ko njiɗuɗen sakiraaɓe meeɗen ɗuum hollii en en njaalake maayde, en naatii e nguurndam. Mo yiɗaa sakiike muuɗum fuu, heddake wo maayɗo.
15 Neɗɗo fuu banyuɗo sakiike muuɗum na waɗa war-hoore. Oɗon anndi nguurndam nduumiiɗam walanaa gaɗoowo war-hoore.
16 Inan no anndirten ko woni njinngu: Almasiihu hokkitirii yonki muuɗum saabe meeɗen. Ndelle enen du, eɗen njeyi hokkitirde yonkiiji meeɗen saabe sakiraaɓe men.
17 Si jogiiɗo jawdi yi'ii sakiike muuɗum na ɓillii de yurmaaki ɗum, noy njinngu Laamɗo waawri wonirde e muuɗum?
18 Sukaaɓe am, taa njinngu meeɗen laatoo haala ɓola tan, ammaa njiɗiren golle e goonga.

‡ **2:22** Si neɗɗo yeddii Iisaa wo Almasiihu, yeddii wo kaananke, yeddii wo kisinoowo du.

19-20 Nii anndirten wo e goonga ngondɗen.
Nii du, si ɓerɗe men pelii en fu, en mbaaltinan ɗe yeeso Laamɗo, sabo Laamɗo ɓuri ɗe
manngu, kanko woni anndudo huunde fuu.
21 Ndelle sakiraaɓe am horsuɓe, sini ɓerɗe
meeɗen pelaay en, en tawdete e hoolaare
daraade yeeso Laamɗo.
22 O hokkan en ko nyaagiɗen mo fuu, sabo
en kaybii jamirooje makko, eɗen ngaɗa ko
weli mo.
23 Yamiroore makko wo goondinde Iisaa
Almasiihu Ɓiyiiko oon, e yiɗundurde hono
no o yamiri en ni.
24 Kayboowo jamirooje Laamɗo fuu, ina
woni e Laamɗo, Laamɗo du ina woni e
muuɗum. Ruuhu mo o hokki en oon, kam
anndinta en imo woni e meeɗen.

4

Haala Ruuhu goonga e ruuhu majjere

1 Sakiraaɓe am horsuɓe, waajotooɓe
wi'ooɓe Ruuhu Laamɗo ina woni e muɓɓen,
taa ngoondinee ɗum'en fuu, ammaa koron
ɓe yalla Ruuhu Laamɗo jaati woni e maɓɓe
naa wanaa. Sabo annabaaɓe fewreeɓe
heewɓe caakake e adunaaru ndu.
2 Inan no paamirton Ruuhu Laamɗo ina
woni e goddo: jaɓuɗo Iisaa Almasiihu warii
laatake neddo fuu, Ruuhu Laamɗo ina woni
e muuɗum.
3 Ammaa jedduɗo Iisaa fuu, Ruuhu
Laamɗo walaa e muuɗum. Wo e ganyo-
Almasiihu yuuri. Ganyo mo nanɗon ina
wara oon ina woni ley adunaaru gilla
joonin.
4 Sukaaɓe am, onon le, wo on yimɓe
Laamɗo, on njaalake annabaaɓe fewreeɓe
ɓeen. Sabo Ruuhu Laamɗo gondo e moodon
oon ɓuri gondo e adunaaru oon semmbe.
5 Annabaaɓe fewreeɓe ɓeen wo
adunankooɓe. Saabe majjum wo haalaaji
adunaaru ɓe kaalata, adunaaru ndu ina
hettindanoo ɓe.
6 Enen le, wo en yimɓe Laamɗo, anndudo
Laamɗo fuu hettinanto en. Mo wanaa
neddo Laamɗo hettindantaako en. Nii cen-
ndirten Ruuhu goonga e ruuhu majjere.

Haala njinngu Laamɗo

7 Sakiraaɓe am horsuɓe, njiɗunduren,
sabo njinngu e Laamɗo yuuri. Mo njinngu
woni e muuɗum fuu wo ɓii Laamɗo, ina
anndi Laamɗo.
8 Mo njinngu walaa e muuɗum oon an-
ndaa Laamɗo, sabo Laamɗo wo njinngu.
9 Inan no Laamɗo ɓangirani en njin-
ngu muuɗum: o nuli Ɓiyiiko Bajjo ley
adunaaru ndu faa keɓiren nguurndam
saabe muuɗum.
10 Wanaa ko njiɗuɗen Laamɗo ɗuum an-
ndinta en njinngu. Ko anndinta en njinngu
dey, wo ko Laamɗo yidi en. O nulii Ɓiyiiko
faa hokkitira yonki muuɗum faa hakkeeji
meeɗen njaafee.
11 Sakiraaɓe am horsuɓe, ko Laamɗo
yidiri en nii ɗuum, enen du, eɗen njeyi
yiɗundurde.
12 Fay gooto yi'aay Laamɗo abada. Si en
njiɗundurii fu, Laamɗo ina woni e meeɗen,
katin du njinngu muuɗum hiɓɓii e meeɗen.
13 Noy paamirten eɗen ngoni e makko,
kanko du imo woni e meeɗen? Wo ko o
hokki en Ruuhu makko ɗuum paamirten.
14 Minen e ko'e amin, min nji'ii Bajjo oon,
miɗen ceedoo Baabiiwo oon nuli mo faa o
hisina adunaaru ndu.
15 Jaɓuɗo Iisaa wo Ɓii Laamɗo fuu,
Laamɗo wonan e muuɗum, kam du wonan
e Laamɗo.
16 Enen du, eɗen anndi njinngu ngu
Laamɗo yidi en, en koolake ngu. Laamɗo wo
njinngu. Gondo ley njinngu fuu, e Laamɗo
woni. Laamɗo du wonan e muuɗum.
17 No Almasiihu wa'i ni, hono noon enen
du laatoriɗen ley adunaaru ndu. Nii woni
no njinngu nguun hiɓɓiri e meeɗen, faa
ndaroroɗen hoolaare nyannde darngal.
18 Kulol walaa ley njinngu. Ko woni dey,
njinngu kiɓɓungu na itta kulol. Sabo kulol
wo jukkungo doomi, katin du gonduɗo e ku-
lol fuu, njinngu Laamɗo hiɓɓaay e muuɗum.
19 Enen le, eɗen njiɗunduri sabo kanko
artii yiɗude en.
20 Si goddo wi'ii, «miɗo yidi Laamɗo» de
tawi ina wanyi sakiike muuɗum fu, wo
penoowo. Sabo mo yiɗaay sakiike muuɗum
mo yi'ata, waawaa yiɗude Laamɗo mo
yi'aay.
21 Jiddo Laamɗo fuu yiɗa sakiike muuɗum
du. Yamiroore ndee ɗo wo Almasiihu hokki
en ɗum.

5

Haala goondinde Ɓii Laamɗo

1 Goondindo Iisaa woni Almasiihu fuu
laatake ɓii Laamɗo. Jiddo saaraa fuu, yiɗan
ɓiyum du.
2 No anndirten eɗen njidi ɓiɓɓe Laamɗo
dey, ko njiɗuɗen Laamɗo de njokkuɗen
jamirooje muuɗum ɗuum.
3 Sabo haybude jamirooje makko woni
yiɗude mo. Jamirooje makko nganaa don-
ngal,
4 sabo laatiiɗo ɓii Laamɗo fuu jaaloto
muuyɗe adunaaru. Wo goondinal meeɗen
njaalortoɗen ɗe.
5 Moy jaalotoo adunaaru? Walaa fuu
jaalotoodo ndu si wanaa goondindo Iisaa
woni Ɓii Laamɗo.
6 Oon woni Iisaa Almasiihu garduɗo e
ndiyam e yiiyam. Wanaa e ndiyam tan o
wardi. O wardii e ndiyam e yiiyam fuu. Wo
Ruuhu seedotoo ɗum, sabo Ruuhu oon woni
goonga.

7 Sabo kulle tati ina kolla Iisaa woni Al-
masiihu,
8 ɗum woni Ruuhu e ndiyam e ƴiiƴam.
Seedaaku majje oo du wo gooto.
9 Eɗen njaɓa seedaaku yimɓe, ammaa
seedaaku Laamɗo ɓuri semmbe. Sabo
kangu woni ngu Laamɗo seedanii Ɓiyum
oon.
10 Goondinɗo Ɓii Laamɗo, heɓii seedaaku
nguun e ley ɓernde muuɗum. Mo
goondinaay Laamɗo waɗii Laamɗo wo
penoowo, sabo jaɓaay seedaaku ngu
Laamɗo haali haala Ɓiyum.
11 Inan seedaaku nguun: Laamɗo hokkii
en nguurndam nduumiiɗam, nguurndam
ɗam ina woni e Ɓiyiiko oon.
12 Jeydaaɗo e Ɓii Laamɗo fuu, heɓii ngu-
urndam ɗam. Mo jeydaaka e muuɗum du,
heɓaay ɗam.

Baynundural

13 Onon goondinɓe Ɓii Laamɗo ɓeen, mi
winndanii on ɗum, faa tannyoron on keɓii
nguurndam nduumiiɗam.
14 Eɗen njogii hoolaare to makko: si en
ndu'orake huunde haddi muuyɗe makko, o
jaabanto en.
15 Eɗen anndi en keɓii ko ndu'iɗen
ɗuum, sabo eɗen anndi imo jaabanoo en
du'aawuuji meeɗen.
16 Ndelle, si won jiiɗo sakiike muuɗum ina
waɗa hakke mo waddantaa ɗum maayde,
o nyaaganoo ɗum Laamɗo, Laamɗo du
hokkan ɗum nguurndam. De na woodi
hakke gaddoowo maayde. Mi wi'aay
nyaagoroɗon saabe hakke oon.
17 Oonyaare fuu wo hakke, de wanaa
hakke fuu waddata maayde.
18 Eɗen anndi laatiiɗo ɓii Laamɗo fuu
heddataako e hakkeeji, sabo Almasiihu Ɓii
Laamɗo oon ina hayba neɗɗo oon, Bondo
oon du meemataa mo.
19 Eɗen anndi wo en yimɓe Laamɗo, de
adunaaru le fuu ina woni e maral Bondo
oon.
20 Eɗen anndi Ɓii Laamɗo warii, hokkii
en hakkillo ngo anndiren Deweteeɗo goon-
gaajo oon. Joonin eɗen njeyaa e goongaajo
oon, sabo eɗen ngoni e Ɓiyum Iisaa Almasi-
ihu. Kanko woni Laamɗo goongaajo oon,
kanko woni nguurndam nduumiiɗam.
21 Ɓikkoy am, ndeenee ko'e mooɗon e
ɗowtanteeɓe woɓɓe.

Bataaki Yuhanna ɗiɗaɓi

1 Miin mawɗo kawrital goondiŋɓe winndi ɓataaki ki yaade to debbo mo Laamɗo
suɓii.* Miɗo jowte, aan e ɓiɓɓe maa fuu,
onon ɓe njidirmi goonga. Wanaa miin tan
yiɗi on, wo annduɓe goonga ɓeen fuu ina
njiɗi on
2 saabe goonga gonɗo ley meeɗen, du-
umotoodo e meeɗen faa abada oon.
3 Laamɗo Baaba men e Iisaa Almasi-
ihu Biyum oon, njurmoto en, kokkan en
moyyere e jam faa mbuurden e majjum ley
goonga e njinngu.

Haala goonga e njinngu

4 Mi seyake sanne ko tawumi ɓiɓɓe maa
woɓɓe ina njokka goonga, no Baabiiwo
yamiri en ni.
5 Joonin, debbo tedduɗo, miɗo ŋaare,
njiɗunduren. Mi winndantaa ma ɗum
hono wo ɗum yamiroore heyre, wo ɗum
yamiroore nde keɓuɗen gilla fuɗɗoode.
6 Ko woni njinngu dey, jokkude jamirooje
Laamɗo. On nanii yamiroore nde gilla
fuɗɗoode. Oɗon kaani jokkude nde no
nanirɗon ni.
7 Sabo majjinooɓe heewɓe caakake e
adunaaru ndu. Be njaɓaay Iisaa Almasi-
ihu warii laatake ɓii-Aadama. Gaaɗo no
maɓɓe nii fuu wo majjinoowo, wo ganyo-
Almasiihu.
8 Kaybee ko'e mooɗon, taa ko min ngol-
lani on ɗuum bona, faa keɓon mbarjaari
kiɓɓundi.
9 Sabo mo heddodaaki e laawol Almasiihu
de ɓeydi ko jeyaaka e maggol fuu, jeydaaka
e Laamɗo. Keddodiiɗo e maggol fuu ina
jeyda e Baabiiwo e Bajjo.
10 Si won garɗo to mooɗon ina waajoo ko
waldaa e laawol ngol, taa njakkitee ɗum e
ley galleeji mooɗon, taa fay njowton ɗum.
11 Sabo jowtuɗo mo fuu hawtu e makko
golleeji bondi.

Baynundural

12 Ko kaanumi haalande on ɗuum ina
heewi, de mi yiɗaa winndande on ɗum fuu
e ɗerewol. Ammaa miɗo yeloo warde to
mooɗon, kaalden hunnduko e hunnduko,
faa seyo meeɗen hiɓɓa.
13 Biɓɓe sakiike maa debbo mo Laamɗo
suɓii oon ina njowte.

---

* **1:1** Debbo tedduɗo oon e ɓiɓɓe muuɗum wo kawrital goondiŋɓe gootal.

Ɓataaki Yuhanna tataɓi

1 Miin mawɗo kawrital goondiinɓe winndi
ɓataaki ki yaade to Gayus sakiike am ko-
rsuɗo mo njiɗirmi goonga.
2 Sakiike am korsuɗo, miɗo yeloo faa
tawee huunde fuu na wooɗi e maaɗa, aɗa
wondi e cellal du hono no hakkillo maa
selliri ni.
3 Mi seyake sanne nde sakiraaɓe woɓɓe
ngari kaalani kam no tinnoriɗaa e goonga e
no njokkirɗaa ɗum ni.
4 Seyo fuu ɓuranaa kam ko nanumi ɓiɓɓe
am ina njokki goonga.

Haala wallude sakiraaɓe

5 Sakiike am korsuɗo, ko mballataa saki-
raaɓe men ɗuum, fay si wo ɓe jananɓe to
maaɗa,* ina hollita wo a koolniiɗo.
6 Ɓe kaalii haala njinngu maaɗa yeeso
kawrital goondiinɓe. A waɗan ko wooɗi si a
wallirii ɓe e ko haani e jahaangal maɓɓe, no
hawrirta e muuyɗe Laamɗo ni.
7 Sabo kamɓe, wo saabe Almasiihu ɓe um-
morii jahaangal ngaal. Ɓe pilaaki yimɓe ɓe
ngoondiinaay ɓeen mballa ɓe fay huunde.
8 Ndelle, enen goondiinɓe Iisaa, eɗen njeyi
wallude hono yimɓe ɓeen, faa laatoɗen gol-
lidooɓe e maɓɓe e ley yaajinde goonga.

No Diyotoref e Demetirus ngorri

9 Won ko mbinndanmi kawrital
goondiinɓe, ammaa Diyotoref, jiɗuɗo
ardinde hoore muuɗum oon, ina heddii
salanaade kam.
10 Saabe ɗuum, si mi warii fu, mi hollan
ko o waɗata ɗuum e no o mbonkortoo min
ni. Wanaa ɗum tan: o jaɓɓataako sakiraaɓe
jananɓe ɓeen, katin du yiɗuɓe jaɓɓaade ɓe
ɓeen, o haɗan ɗum'en, o riiwa ɗum'en e
kawrital goondiinɓe.
11 Sakiike am korsuɗo, taa nyemmbitin ko
boni, nyemmbitaa ko wooɗi. Gaɗoowo ko
wooɗi fuu wo neɗɗo Laamɗo. Gaɗoowo ko
boni anndaa Laamɗo.
12 Demetirus wo neɗɗo lobbo sabo imo
wondi e goonga. Yimɓe fuu ina kaala haala
makko lobba. Minen du, miɗen njaɓi ɗum,
de aɗa anndi seedaaku amin wo goonga.

Baynundural

13 Ko kaanumi haalande ma ɗuum ina
heewi, de mi yiɗaa winndude ɗum fuu e
binndirgal.
14 Miɗo yeloo yiide ma ko ɓadii, kaalden
hunnduko e hunnduko.
15 Yigiraaɓe maa wonɓe ɗo ɓeen ina
njowte. Njowtanaa kam yigiraaɓe ɓeen fuu
gooto gooto. Jam wondu e maaɗa.

---

* **1:5** Sakiraaɓe ɓeen wo sankitooɓe Kabaaru Lobbo.

Ɓataaki Yahuuda

1 Ɓataaki ki to am yuuri, miin Yahuuda maccuɗo Iisaa Almasiihu. Mi minyoo Yaakuuba. Miɗo jowta on, onon ɓe Laamɗo Baaba meeɗen noddi, horsini, ɓe Iisaa Almasiihu reenata.

2 Laamɗo hebbin on yurmeende e jam e njinngu.

Sappangol dow jannginooɓe fenooɓe (2 Piyeer 2.1-17)

3 Sakiraaɓe am horsuɓe, miɗo yiɗunoo faa sanne winndande on dow kisindam ɗam kawtuɗen. Ammaa joonin mi yi'ii ina tilsi mi winnda faa mi suusina on ndaranoɗon goonɗinal kalfinaangal seniiɓe nde wootere faa abada.

4 Sabo bonɓe woɓɓe ina coorii e kawrite goonɗinɓe tawee taykaaka. Jukkungo muɓɓen winndaama gilla ko ɓooyi. Ɓe kulataa Laamɗo. Iɓe oonya moyyere Laamɗo faa ɓe keɓa gollude muuyɗe ɓalli cemtiniiɗe. Iɓe njedda Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu Joomii en gooto oon.

5 Joonin, miɗo yiɗi miccintinde on ko anduɗon faa laaɓi: Joomiraaɗo dannii yimɓe muuɗum to leydi Misira toon. De sakitii o halki ɓe ngoonɗinaay e ley maɓɓe ɓeen.

6 Miccitoɗon du no maleyka'en woɓɓe muurtiri, keddaaki ley keerol baawɗe ɗe Laamɗo darnannoo ɗum'en, de njoppi joonnde muɓɓen. Saabe ɗum, Joomiraaɗo watti ɓe ley nimre faa kiite nyannde darngal, geyyirii ɓe geyyelle duumiiɗe.

7 Hono noon du, Sodoma e Gomoora e gure piiliiɗe ɗum'en ngaɗiri jeenu no maleyka'en ɓeen ngaɗiri ni, ɗe mbuurdiino e muuyɗe terɗe ɗe kaanaa waɗeede. De ɗum laatanii yimɓe fuu sappangol jukkungo yiite duumiinge ngeen.

8 Wooɗi, wo hono noon sooriiɓe e mooɗon ngaɗirta. Ko ɓe nji'ata ley koyɗi maɓɓe na nanna ɓe ley tuuninde terɗe maɓɓe. Iɓe kuyfina hoorewaaku*, iɓe mbonkoo tedduɓe wonɓe dow kammu.

9 Fay Miikaa'iilu, mawɗo maleyka'en oon, jaɓaay mbonkaade Ibiliisa hono noon. Nde kanko e Ibiliisa ngaɗidinnoo jeddi dow mooɓeede ɓanndu Muusaa ndeen, o jaɓaay saraade ɗum, de ko o wi'i ɗum tan wo: «Joomiraaɗo fele.»

10 De yimɓe ɓeen kaa ina mbonkoo kulle ɗe anndaa. Ɓe ummodake e muuyɗe terɗe maɓɓe, nga'uɗe hono muuyɗe daabaaji ladde ni, de ɗuum woni ko halkata ɓe.

11 Halkere woodanii ɓe koy! Ɓe njokkii laawol Kayiinu.† Ɓe majjinii ko'e maɓɓe hono no Balaama majjiri‡ faa ɓe keɓa jawdi. Iɓe kalka e muurtugol maɓɓe no Koora§ halkiri ni.

12 Iɓe laatii masiiba wakkati kawroton faa nyaamdon ley njinngu, sabo iɓe nanndi hono tefaaje gonɗe ley maayo kalkooje laanaaji. Ɓe cemtataa ko ɓe njeyaaka ley ɗoon. Wooɗi du, ko'e maɓɓe tan ɓe killaa. Wo ɓe duule ɗe ngalaa ndiyam ɗe keni coggata. Wo ɓe leɗɗe yaamnde ɗe ngalaa ɓiɓɓe ɓoreteeɓe, ɗoofaaɗe, baatuɗe fey.

13 Wo ɓe bempeyye maayo manngo nyannguɗe, iɓe yuufinira noon nguufo golleeji maɓɓe cemtiniiɗi. Wo ɓe koode jiilotooɗe. Nimre ɓurnde fuu niɓɓude ɓe ndesanaa faa abada.

14 Henok, taaniiyo njeɗɗaɓo ley yuwdi Aadama oon, sappakeno kabaaru maɓɓe gilla ko ɓooyi, wi'i:

«Ndaaree, Joomiraaɗo ina warda e maleyka'en muuɗum seniiɓe ujunaaje ujunaaje

15 faa saroo yimɓe fuu.

O hollitan bonɓe ɓeen golle muɓɓen fuu no foti bonde,

o hollitan ɓe haalaaji nyaaɗudi ɗi luttooɓe yeddooɓe Laamɗo ɓeen kaali dow muuɗum fuu.»

16 Yimɓe ɓeen wo ŋurŋurtooɓe. Iɓe nji'a boofi woɓɓe e huunde fuu. Iɓe njokka muuyɗe terɗe maɓɓe. Daaɗe maɓɓe na mawnitoroo yukkinaare. Iɓe mana woɓɓe faa ɓe keɓa ko ɓe njiɗi.

Haala nyiɓude nguurndam dow goonɗinal

17 Ammaa onon sakiraaɓe am horsuɓe, miccitee haalaaji ɗi nulaaɓe Joomiraaɗo men Iisaa Almasiihu ɓeen cappinoo ɗiin.

18 Ɓe mbi'ii on: «Ɛ cakitte jamaanu, jalnortooɓe yimɓe, jokkuɓe muuyɗe terɗe muɓɓen bonɗe ngarowan.»

19 Kamɓe ngoni senndooɓe yimɓe. Wo adunaaru tan ɓe miilotoo. Ruuhu Laamɗo walaa e maɓɓe.

20 De onon kaa sakiraaɓe am horsuɓe, nyiɓee nguurndam mooɗon dow goonɗinal mooɗon ceniingal faa sanne ngaal. Ngonee e ŋaaraade Laamɗo dow baawɗe Ruuhu Ceniiɗo.

21 Keddee e njinngu Laamɗo tawa oɗon ndoomi yurmeende Joomiraaɗo meeɗen Iisaa Almasiihu yaaroore on to nguurndam nduumiiɗam.

22 Njurmee yimɓe wonɓe e ley sikkisakka.

---

* **1:8** hoorewaaku ɗo ina waawi taweede wo hoorewaaku Joomiraaɗo naa hoorewaaku tedduɓe dow kammu. Woɓɓe du paamii wo hoorewaaku leydi, ɗum wo laamu e jamirooje muuɗum. † **1:11** Kayiinu wo barɗo minyum Haabiila. ‡ **1:11** Ndaaree 2 Piyeer 2.15. § **1:11** Gorko bi'eteeɗo Koora muurtini yimɓe Israa'iila nde Muusaa haybannoo ɓe ley ladde ndeen.

23 Ndippitee, mburtinee woɓɓe e yiite,
ndannon ɗum'en. Woɓɓe du, njurmee
ɗum'en tawee oɗon kulana ko'e mooɗon.
Nyiddon fay saayaaji ɗiin, taa muuyɗe ɓalli
maɓɓe tuunɗe ɗeen ndaaɓa on.

24 Laamɗo ina waawi reenude on e
fergaade, ina waawi waddude on faa
ndaroɗon yeeso teddeengal muuɗum,
tawee feloore fuu walaa e mooɗon, wo on
weltiiɓe.
25 Teddeengal e manngu e semmbe e
laamu ngoodan mo, kanko Laamɗo gooto
kisinirɗo en Iisaa Almasiihu Joomiraaɗo
meeɗen oon, gilla fuɗɗoode, faa joonin, faa
abada abadin! Aamiina.

Holleede
nde Iisaa Almasiihu ɓanginani Yuhanna

1 Dewtere nde ina hawrunduri kulle ɗe
Iisaa Almasiihu ɓangini. Laamɗo ɓanginani
mo kulle ɗe faa o holla maccuɓe muuɗum ko
ɓadii laataade. Iisaa nuli maleyka muuɗum
to maccuɗo muuɗum Yuhanna, de humpiti
ɗum kulle ɗe.
2 Yuhanna du seedake konngol Laamɗo,
kam e goonga mo Iisaa Almasiihu waddi. O
haali ko o yi'i fuu.
3 Barke woodanii neɗɗo fuu jannguɗo
dewtere annabaaku nde. Barke du
woodanii neɗɗo fuu kettindaniiɗo nde de
jokki ko winndaa e mayre ɗuum, sabo
wakkati mo kulle ɗeen ngaɗata oon ɓadake.

Jowtaali e tindinooje Yuhanna to kawrite goondiinɓe jeɗɗi

4 Miin Yuhanna, miɗo winndana kawrite
goondiinɓe jeɗɗi gonɗe e leydi Aasiya. Wo
on keɓu moyyere e jam yuuruɗe to Laamɗo
gonɗo, gonnooɗo, gonoowo oon, e yuuruɗe
to ruuhuuji jeɗɗi gondi yeeso jooɗorgal
laamu makko ɗiin.
5 Wo on keɓu moyyere e jam yuuruɗe to
Iisaa Almasiihu, seedee koolniiɗo, artiiɗo
iirtineede hakkunde maayɓe, dawranoowo
kaanankooɓe adunaaru ndu.
Kam yiɗi en de haɓɓiti en e hakkeeji
meeɗen saabe yiiyam muuɗum ndufaaɗam.
6 O hokki en laamu, o waɗi en almaami'en
faa ngollanen Laamɗo Baabiiko oon! Ted-
deengal e baawɗe ngoodan Iisaa faa abada!
Aamiina.
7 Ndaaree, imo wara e duule.
Yitere fuu yi'an mo,
fay yuwnooɓe mo ɓeen.
Lenyi adunaaru fuu mboyran mettor-
gal saabe makko.
Wo ɗum laatoro noon! Aamiina.
8 Laamɗo Joomiraaɗo, gonɗo, gonnooɗo,
gonoowo, Jom baawɗe fuu oon, wi'i:
—Miin woni arandeejo, miin woni cakito-
tooɗo.

No Yuhanna yiiri Almasiihu ina teddiniree

9 Miin Yuhanna, wo mi sakiike mooɗon,
kawtuɗo e mooɗon torraaji, kawtuɗo e
mooɗon laamu Iisaa Almasiihu, mun-
yidinɗo e mooɗon munyal makko. Mi
riiwaama ruunde* wi'eteende Patamos
saabe ko mbaajiimi konngol Laamɗo e
seedaaku ngu Iisaa waddi.
10 E ley Nyalaande Joomiraaɗo ndeen,†
Ruuhu heewi kam, de nanumi caggal am
daande toowunde hono daande buututal ni
11 ina wi'a:
—Ko nji'ataa ɗuum, waɗu ɗum dewtere,
de nuldaa nde kawrite goondiinɓe jeɗɗi
ɗeen: kawrite gonɗe Efeesu e Simirna e
Pergamon e Tiyatira e Sardis e Filadelfi e
Lawdikiya.
12 Njeeyiimi yalla miɗo yi'a kaaldoowo e
am oon. Nde njeeyinoomi ndeen, mi yi'ii
fitillaaji kaŋŋe jeɗɗi.
13 Hakkunde fitillaaji ɗiin ina woodi
goɗɗo nanndudo e ɓii-Aadama, ina ɓornii
saaya njuutuka, ina haɓɓi kaɓɓorgol kaŋŋe
e becce muuɗum.
14 Leeɓi hoore makko ndawni far hono
haabu, naa hono jalbugol daandorgal ni.
Gite makko na njayna hono ɗemle yiite.
15 Koyɗe makko ina ɗelkira no njamndi
mboɗeeri jalbirta si waɗaama e yiite faa
wojji coy ni. Katin du daande makko ina
wa'i hono duko ndiyeele keewɗe.
16 Imo jogorii junngo makko nyaamo
ngoon koode jeɗɗi. Kaafaahi ki kunnduɗe
muuɗum ɗiɗi fuu mbeli ina wurtoo e hun-
nduko makko. Yeeso makko ina ɗelkira
hono naange yayniroowe haddi baawɗe
muuɗum fuu.
17 Nde nji'unoomi mo ndeen, caamumi
yeeso makko hono wo mi maayɗo. Ammaa
o yowi junngo makko nyaamo dow am, o
wi'i:
—Taa hulu! Miin woni arandeejo, miin
woni cakitotooɗo,
18 miin woni buurɗo oon. Mi maayiino,
ammaa inani kam miɗo wuuri faa abada.
Miɗo tiigii baawɗe dow maayde e laakara
fuu.
19 Ndelle, winndu ko nji'uɗaa ɗuum, ko
waɗata joonin ɗuum e ko waroyta yeeso.
20 Inan maanaa sirri koode jeɗɗi ɗe
nji'uɗaa e junngo am nyaamo ɗe, kam
e fitillaaji kaŋŋe jeɗɗi: koode jeɗɗi ɗeen
wo maleyka'en kawrite goondiinɓe jeɗɗi
ɗeen. Fitillaaji kaŋŋe jeɗɗi ɗiin wo kawrite
goondiinɓe jeɗɗi ɗeen.

2

Haala ɓataakiiji yaade to kawrite goondiinɓe jeɗɗi

Ɓataaki to Kawrital gonngal Efeesu

1 —Winndan maleyka kawrital goondiinɓe
gonngal Efeesu, mbi'aa:
«Inan haalaaji jogiiɗo koode jeɗɗi e junngo
muuɗum nyaamo, jahoowo hakkunde fi-
tillaaji kaŋŋe jeɗɗi:
2 Miɗo anndi golle maa e no tinnoriɗaa
ley tampiri. Miɗo anndi munyal maa.

* **1:9** Ruunde wo leydi tummbiindi hakkunde maayo manngo.
† **1:10** Nyalaande Joomiraaɗo ndeen woni nyannde alan.

Miɗo anndi a munyantaa bonɓe, a ndaartindake wiitotooɓe wo nulaaɓe ɓeen, de tawuɗaa ɓe fenooɓe.

3 A jom munyal, a ronndake tiiɗallaaji saabe innde am, de ɗum fuu, a selaay jokkude goonga.

4 Ammaa miɗo felire ɗum ɗo: a yoppii njinngu maa ngu njoginoɗaa arande nguun.

5 Ndelle miccita no ngorrunoɗaa gilla a saamaay. Tuubu, ngolliraa no ngollirtaano arande ni! Si wanaa ɗuum, si a tuubaay, mi waran to maa mi itta fitilla maa e nokku muuɗum.

6 Ammaa miɗo yardorii maa ɗum ɗo: aɗa wanyi golleeji jokkuɓe Nikolay* hono no mbanyirmi ɗi, miin du.

7 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinɓe ɗuum! Jaaliiɗo fuu, mi hokkan ɗum nyaamude ɓiɓɓe lekki nguurndam ndariiki ley aljanna Laamɗo kiin.»

Ɓataaki to kawrital gonngal Simirna

8 —Winndan maleyka kawrital goondinɓe gonngal Simirna, mbi'aa:

«Inan haalaaji arandeejo e cakitotooɗo, maaynooɗo de iirtii oon:

9 Miɗo anndi torra maaɗa e talkaaku maaɗa, tawee le a jom jawdi. Miɗo anndi no wiitotooɓe wo Alhuudiya'en de nganaa ɓeen mbonkortoo on. Wo ɓe kawrital rewooɓe Seyɗaani.

10 Taa hulu torra ɓadiiɗo hewtude ma. Ndaar, Ibiliisa ɓadake faɗɗude woɓɓe maaɗa ley kasu faa filoo jarribaade ma. A torrete balɗe sappo. Laatoɗaa koolniiɗo faa e maayde, de mi hokke nguurndam nduumiiɗam laatane kufune jaalorgal.

11 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinɓe ɗuum! Jaaliiɗo fuu, maayde ɗiɗaɓerde ndeen meemataa ɗum.»

Ɓataaki to Kawrital gonngal Pergame

12 —Winndan maleyka kawrital goondinɓe gonngal Pergame, mbi'aa:

«Inan haalaaji jogiiɗo kaafaahi ki kunnduɗe muuɗum ɗiɗi fuu mbeli:

13 Miɗo anndi nokku ɗo koɗuɗaa, ɗo Seyɗaani laamii ɗoon. E noon fu, aɗa tinnii e innde am. A yankiraay goondinde kam fay wakkati nde Antipas seedee am koolniiɗo oon waranoo ley maaɗa ndeen. Wo ɗo Ibiliisa jooɗii.

14 Ammaa ina woodi pelooje seeɗa ɗe njoganimaami: aɗa munyana yimɓe wonɓe hakkunde maaɗa haɓɓiiɓe e jannde Balaama. Kam janngini Balak ferginde Israa'iilankooɓe, ɓe nyaama teewuuji cakkanaadi tooruuji, ɓe njeena du.

15 Woɓɓe maaɗa du na njokka yimɓe Nikolay. Jannde maɓɓe fuu wo fotu bonde.

16 Ndelle tuubu. Si wanaa ɗum, mi waran to maa joonin, mi haɓira e maɓɓe kaafaahi ngonki e hunnduko am ki.

17 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu haalanta kawrite goondinɓe ɗuum! Jaaliiɗo fuu, mi hokkan ɗum nyaamdu suudiindu wi'eteendu ‹manna›. Mi hokkan ɗum kaayel danewel du. Dow kaayel ngeel innde heyre ina winndaa nde fay gooto anndaa si wanaa kokkaaɗo ɗum.»

Ɓataaki to kawrital gonngal Tiyatira

18 —Winndan maleyka kawrital goondinɓe gonngal Tiyatira, mbi'aa:

«Inan haalaaji Ɓii Laamɗo mo gite muuɗum njalbirta hono ɗemle yiite, mo koyɗe muuɗum ɗelkirta hono njamndi mboɗeeri ciiwaandi ni:

19 Miɗo anndi golleeji maa e njinngu maa e goondinal maa e ballal ngal ngaɗanɗaa woɓɓe, kam e munyal maa. Miɗo anndi golleeji maa cakitiiɗi ɓuri arandeeji ɗiin heewude.

20 Ammaa miɗo felire ɗum ɗo: aɗa munyana Yesabel, debbo biitotooɗo wo annabaajo oon. Imo wosina maccuɓe am, imo janngina ɗum'en fijirde e nyaamude teewuuji cakkanaadi tooruuji.

21 Mi hokkii mo wakkati no o tuubira, ammaa o yiɗaa tuubude e fijirde makko ndeen.

22 Saabe majjum mi faɗɗan mo dow leeso naawalla. Fijidooɓe e makko ɓeen du, si tuubaay e golle makko, mi torran ɗum'en torraaji mawɗi.

23 Mi halkan ɓiɓɓe makko du. Ndeen kawrite goondinɓe ɗeen fuu anndan miin woni ndaartintooɗo hakkillooji e ɓerɗe. Katin du mi yoɓan gooto mooɗon fuu haddi golle muuɗum.

24 Ammaa onon yimɓe Tiyatira heddiiɓe ɓe njokkaay laawol ngol ɓeen, ɓe ngolliraay ko woɓɓe mbi'ata ‹sirriiji Seyɗaani luggudi›, miɗo wi'a on: mi yowataa dow mooɗon donngal gonngal

25 si wanaa tinnoɗon e ko njogiɗon ɗuum faa nde ngarumi.

26 Jaaliiɗo – ɗum woni gaɗoowo muuyɗe am faa yehi timmoode oon – mi hokkan ɗum baawɗe dow laamorɗe adunaaru.

27 Jaaliiɓe ɓeen ndurdan ɗe e sawru njamndi, pusiran ɗe hono no looɗe pusirta ni.

* **2:6** Aayaaje 2, 20, e 24 ina tindina yimɓe faa ndeentoo e jannde Nikolay'en. Wo diina fewreejo kaalaaɗo katin ley aaya 15 ammaa en anndanaa kabaaru diina oon.

28 Mi hokkan ɗum'en baawɗe, hono no
Baaba am hokkiri kam miin du. Mi hokkan
ɓe hoodere fajiri ndeen du.
29 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goondiinɓe ɗuum!»

3

Ɓataaki to kawrital gonngal Sardis

1 —Winndan maleyka kawrital goondiinɓe
gonngal Sardis, mbi'aa:
«Inan haalaaji jogiiɗo ruuhuuji Laamɗo
jeɗɗi e koode jeɗɗi:
Miɗo anndi golle maa. Aɗa wi'ee a
buurɗo, tawee le a maayɗo.
2 Hakkil! Cemmbindinaa seeɗa mo
njogiɗaa oon gilla waataay, sabo mi tawaay
golle maa ina kiɓɓi yeeso Laamɗo am.
3 Ndelle, miccita no keɓirɗaa e no
nanirɗaa Kabaaru Lobbo oon. Tuubu, de
ngolliraa ɗum. Si a hakkilaay, mi wardan
hono no gujjo ni, de a anndataa wakkati mo
ngarammi maɓɓude ma.
4 Ammaa, aɗa woodi ɗo Sardis ɗoon
yimɓe ɓe tuuninaay kaddule muɓɓen. Ɓe
ɓornoto kaddule daneeje ɓe njaada e am,
sabo iɓe poti e majjum.
5 Hono noon jaaliiɗo fuu ɓornortoo kad-
dule daneeje. Abada mi tosataa innde
muuɗum e dewtere nguurndam ndeen. Mi
seedoto imo jeydaa e am yeeso Baaba am e
maleyka'en muuɗum.
6 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goondiinɓe ɗuum!»

Ɓataaki to kawrital gonngal Filadelfi

7 —Winndan maleyka kawrital goondiinɓe
gonngal Filadelfi, mbi'aa:
«Inan haalaaji ceniiɗo goongante, tiigiiɗo
cokitirgal Daawda. Si o omtii, fay gooto
ommbataa. Si o ommbii, fay gooto om-
tataa.
8 Miɗo anndi golle maa. Ndaar, mi
omtii dammbugal yeeso maa ngal fay
gooto waawaa ommbude. Aan e famɗude
semmbe fuu, a haybii konngol am, a
yankiraay innde am.
9 Haya, mi neldete jeyaaɓe e kawrital
rewooɓe Seyɗaani wiitotooɓe wo Alhu-
udiyankooɓe tawee ɓe fenooɓe, ɓe nganaa.
Mi doolɗan ɓe ɓe ngara ɓe cujidowa to koyɗe
maa. Ndeen ɓe paaman mi yiɗii ma.
10 A haybii ko njamirmaami ɗuum, a
munyii sanne. Saabe ɗum, mi reenete e
wakkati nde ɓillaare warata hora adunaaru
faa ndaartindoo yimɓe fuu.
11 Mi ɓadake warude. Tinna e ko
njogiɗaa ɗuum taa fay gooto teeta kufune
maa jaalorgal.
12 Jaaliiɗo fuu, mi waɗan ɗum bimm-
beere ley suudu Laamɗo am seniindu. O
wurtataako e mayru abada. Mi winndan
e dow makko innde Laamɗo am e innde
ngalluure muuɗum. Ngalluure ndeen wo
Urusaliima keso yuuroowo dow kammu to
Laamɗo am de jippoo. Mi winndan e dow
makko innde am heyre ndeen.
13 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goondiinɓe ɗuum!»

Ɓataaki to kawrital gonngal Lawdikiya

14 —Winndan maleyka kawrital
goondiinɓe gonngal Lawdikiya, mbi'aa:
«Inan haalaaji bi'eteeɗo Aamiina oon,
seedaaku koolniiɗo goongante, mo
tageefo oon fuu laatorii saabe muuɗum:
15 Miɗo anndi golle maa, a feewaa a
wulaa. Wo a laato peewuɗo naa bulɗo!
16 Saabe ko tawaa a feewaa a wulaa
ɗuum, hunnduko am tuutete.
17 Aɗa wi'a: ‹Mi jom jawdi, mi hawrun-
durii jawdi, mi haajaaka fay huunde.› Tawi
le, a anndaa wo a mettuɗo hoore, a jur-
miniiɗo, a talkaajo, a bumɗo, a koldo!
18 Miɗo tindine, coodaa to am kaŋŋe
laaɓiniraaɗo yiite, faa keɓaa jawdi ngoon-
galaari. Coodaa to am du kaddule daneeje
ɓornoɗaa, faa cuuraa ɓanndu maa ɓoldu
nduun e semteende. Katin du, coodaa to
am nebbam faa mbujaa gite maa de keɓaa
nji'aa.
19 Miin, miɗo fela yimɓe ɓe njiɗumi,
miɗo dartina ɗum'en. Ndelle, tinnoɗaa, tu-
ubaa!
20 Inani miɗo darii e dammbugal, miɗo
salmina. Neɗɗo fuu nanɗo daande am de
omti dammbugal, mi naatan to muuɗum,
mi nyaamda e muuɗum, kam du nyaamda
e am.
21 Jaaliiɗo fuu, mi hokkan ɗum
jooɗodaade e am dow jooɗorgal am laamu,
hono no miin du njaaloriimi de njooɗodiimi
e Baaba am dow jooɗorgal muuɗum ni.
22 Jom nowru fuu, nana ko Ruuhu
haalanta kawrite goondiinɓe ɗuum!»

4

Haala dammbugal omtiingal dow kammu

1 Caggal ɗuum, yeewumi, de nji'umi
dammbugal ina omtii dow kammu. Daande
nde nanunoomi arande wa'unde hono
buututal ina haalda e am ndeen, ina wi'a:
—Yeeŋu ngaraa ɗo, faa mi holle ko haani
laataade caggal joonin.
2 Wakkati gooto Ruuhu heewi kam, de
nji'umi jooɗorgal laamu dow kammu.
Goɗɗo ina jooɗii dow maggal.
3 Jooɗiiɗo oon, tagaadi muuɗum ina jal-
bira hono no hayre yaspa, ina wojjitira
hono no hayre sardis. Ciiɓociiɓongal ina
fiilii jooɗorgal ngaal, ina jalbira hono no
hayre emerooda ni.
4 Jooɗorgal ngaal, jooɗorɗe laamu noogay
e nay ina piilii ngal. Mawɓe noogayo e

nayo ina njoodii dow majje, ina ɓornii kaddule daneeje, kufuneeje gadiraade kaŋŋe ina ngoni e ko'e maɓɓe.
5 Mayye e sawtuuji e diggaali ina njalta e joodorgal laamu ngaal. Yeeso maggal doon ina woodi docce jeddi kuɓɓooje. Ɓeen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi diin.
6 Ko wa'i hono maayo laaɓungo tal nanndungo e daandorgal ina weertii yeeso maggal.
Ɓakkol joodorgal laamu ngaal ina woodi kulle nay buurde. Ide piilii ngal, ide keewi gite yeeso e caggal fuu.
7 Huunde wuurnde arandeere ndeen ina wa'i hono laddeeru. Ɓidaɓerde ndeen ina wa'i hono ngaari. Tataɓerde ndeen, yeeso muudum ina wa'i hono yeeso ɓii-Aadama. Nayaɓerde ndeen ina wa'i hono ciilal piiroowal.
8 Kulle buurde nay deen, gootel fuu ina woodi bippeele jeegom. Bippeele deen ina keewi gite ley e dow fuu. Jemma e nyalooma fuu de celataa yimude, ide mbi'a:
«Ceniido, Ceniido, Ceniido,
wo Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
gonnoodo, gondo, gonoowo oon!»
9 Kulle buurde nay deen ina ndarjina, ina teddina, ina njetta joodiido dow joodorgal laamu, buurdo faa abada oon.
10 Nde ɓe ngadata dum fuu, mawɓe noogayo e nayo ɓeen kippoto e leydi yeeso joodiido e joodorgal oon, cujidana buurdo faa abada oon. Iɓe njoyyina kufuneeje maɓɓe yeeso joodorgal ngaal, iɓe mbi'a:
11 «Joomiraado amin, Laamdo amin,
ada foti heɓude darja e teddeengal e baawde,
sabo aan tagi huunde fuu.
Wo saabe muuyde maa dum laatorii,
wo saabe muuyde maa tagirdaa dum.»

5

Haala dewtere Laamdo e kaando omtude nde

1 Caggal duum, nji'umi e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal laamu oon dewtere taggaande. Gereeji mayre didi fuu ina mbinndaa. Inde ommbiraa takkande maandinaade jeddi.
2 Ndeen nji'umi maleyka jom semmbe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:
—Moy foti e takkitinde takkande takkaade deen, de omta dewtere taggaande nde?
3 Ammaa fay gooto walaa dow kammu, walaa dow leydi, walaa ley leydi baawdo omtude dewtere taggaande ndeen naa ndaarude ley mayre.
4 Mboyumi bojji cattudi, sabo heɓaaka potudo omtude dewtere ndeen naa ndaarude ko woni e mayre.
5 Ndeen gooto e mawɓe ɓeen wi'i kam:
—Taa woy! Inan, laddeeru jeyaandu e lenyol Yahuuda, yuurndu e Daawda nduun, jaalake. Kayru waawi omtude takkande takkaade jeddi deen, de omta dewtere ndeen.
6 Ndeen nji'umi Jawgel ina darii hakkunde joodorgal ngaal. Kulle nay buurde deen e mawɓe ɓeen ina piilii ngel. Ingel nanndi e kirsanoongel. Ingel woodi luwe jeddi e gite jeddi. Ɓeen ngoni ruuhuuji Laamdo jeddi nuleteedi e adunaaru ndu fuu.
7 Jawgel ngeel yehi, jaɓowi dewtere taggaande ndeen e junngo nyaamo joodiido dow joodorgal oon.
8 Ko ngel jaɓi dewtere ndeen duum, kulle nay buurde deen e mawɓe noogayo e nayo ɓeen kippii e leydi yeeso maggel. Mono fuu ina woodi hoddu e urdude kaŋŋeere heewnde uurdi, dum woni du'aawuuji seniiɓe ɓeen.
9 Heddii iɓe njima jimol kesol, iɓe mbi'a:
«Ada foti e jaɓude dewtere ndeen
de takkitaa takkande uddiraade nde,
sabo a hirsanooma.
E yiiyam maa coottirdaa yuuruɓe
e lenyi fuu e demle fuu e siyiiji yimɓe fuu e laamorde fuu
faa ɓe njeydaa e Laamdo.
10 A wadii ɓe jeyaaɓe e laamu e almaami'en gollanooɓe Laamdo meeden.
Ɓe laamoto adunaaru.»
11 Caggal duum nji'umi ley holleede, de nanumi daade maleyka'en heewɓe. Iɓe ngada ujunaaje ujunaaje duudde. Iɓe piilii joodorgal ngaal e kulle buurde deen e mawɓe ɓeen,
12 iɓe njimira daade toowde, iɓe mbi'a:
«Jawgel kirsanoongel ngel
ina foti e heɓude baawde e jawdi
e hakkilantaaku e semmbe
e teddeengal e darja e manoore!»
13 Ndeen nanumi tageefo wonngo dow kammu fuu e ko woni dow leydi e ko woni ley leydi e ko woni dow maayo e ko woni e muɓɓen fuu, ina mbi'a:
«Manoore e teddeengal e darja e baawde
ngoodanii joodiido dow joodorgal ngaal oon
e Jawgel ngeel faa abada!»
14 Kulle nay buurde deen njaabii:
—Aamiina.
Mawɓe ɓeen du, kippii e leydi, cujidi.

6

Takkande takkaade jeddi

Haala takkitingol takkande arandeere: jaalagol

1 Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii wootere e takkande takkaade jeddi deen. Nanumi wootere e kulle nay buurde

ɗeen ina iidina daande muuɗum hono riggaango, ina wi'a:
—War!
2 Yeewumi, nji'umi puccu ndaneewu. Baɗɗiiɗo ngu oon ina tiigii kalawal laanyal. O hokkaa kufune laamu. Wo o jaaliiɗo, de o wurtii faa o ɓeyda jaalorgal.

Haala takkitingol takkande ɗiɗaɓerde: barundural
3 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande ɗiɗaɓerde ndeen, nanumi huunde wuurnde ɗiɗaɓerde ndeen ina wi'a:
—War!
4 Ndeen puccu gonngu, mboɗeewu yalti. Baɗɗiiɗo ngu oon hokkaa laawol faa itta jam e adunaaru, faa yimɓe mbarundura. O hokkaa kaafaahi mawki.

Haala takkitingol takkande tataɓerde: tiiɗalla
5 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande tataɓerde ndeen, nanumi huunde wuurnde tataɓerde ndeen ina wi'a:
—War!
Nji'umi puccu ɓaleewu. Baɗɗiiɗo ngu oon ina tiigii etirgal e junngo muuɗum.
6 Nanumi ko nanndi e daande neɗɗo yuurii hakkunde kulle nay buurɗe ɗeen, ina wi'a:
—Kiloo alkama wo ceede golle nyalooma soodete. Kilooji tati gawri du wo ceede golle nyalooma coodete. De taa bonnu nebbam e cabijam.

Haala takkitingol takkande nayaɓerde: maayde
7 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande nayaɓerde ndeen, nanumi daande huunde wuurnde nayaɓerde ndeen, ina wi'a:
—War!
8 Yeewumi, nji'umi puccu oolu. Baɗɗiiɗo ngu oon ina wi'ee Maayde, laakara ina jokki mo. Ɓe kokkaa baawɗe dow nayaɓerde adunaaru faa ɓe mbarda yimɓe kaafaahi e rafo e baasiiji e kulle ladde.

Haala takkitingol takkande joyaɓerde: wardaaɓe saabe seedaaku muɓɓen
9 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande joyaɓerde ndeen, nji'umi to ley hirsirde rewreteende Laamɗo toon yonkiiji wardanooɓe saabe ɗowtanaade konngol Laamɗo e seedaaku ngu ɓe ceedii nguun.
10 Ɓe yeewnii faa toowi, ɓe mbi'i:
—Joomiraaɗo ceniiɗo goongante, faa ndey ndoomuɗaa faa caroɗaa yimɓe wonɓe e adunaaru ndu ɓeen? Ndeye njomnitotoɗaa ɓe rufugol yiiyam amin?
11 Mono e maɓɓe fuu hokkaa saaya ndaneeha. Ɓe mbi'aa ɓe powta seeɗa tafon, faa limgal gollidiiɓe maɓɓe, sakiraaɓe maɓɓe fodanaaɓe wareede hono maɓɓe ɓeen, kiɓɓa.

Haala takkitingol takkande jeegaɓerde: nyalooma mawɗo
12 Ndeen nji'umi Jawgel ngeel takkitii takkande jeegaɓerde ndeen. Wakkati oon leydi dimmbi dimmbagol manngol. Naange ɓawliri faa nanndi hono kaasa ɓaleewa, lewru du fuu wojjiri hono yiiyam.
13 Koode kammu ɗeen caami e leydi hono no ɓiɓɓe yibbi kecce caamirta si henndu mawndu wifii.
14 Kammu oon du dilli, taggiraa hono no daago taggirtee ni. Baamle e duuɗe fuu ɗoofaa e nokkuuje muɓɓen.
15 Ndeen kaanankooɓe adunaaru e yimɓe tedduɓe e hooreeɓe sordaasiiɓe e joomiraaɓe jawdi e jom'en semmbe e rimɓe e riimayɓe fuu cuuɗii ley lohi baamle e hakkunde tefaaje baamle.
16 Heddii iɓe mbi'a baamle e tefaaje ɗeen:
—Caamee dow amin! Cuuɗon min e yeeso joodiiɗo dow jooɗorgal laamu oon! Cuuɗon min e tikkere Jawgel ngeel!
17 Sabo nyannde tikkere maɓɓe mawnde ndeen yottake. Moy waawi daɗude?

7

Haala yimɓe 144 000 waɗaaɓe maande
1 Caggal ɗuum, mi yi'ii maleyka'en nayo ina ndarii e jihaaji adunaaru nay. Iɓe paddii keni adunaaru nay ɗiin, taa ɗi mbifa, wanaa dow leydi, wanaa dow maayo, wanaa dow lekki.
2 Nji'umi katin maleyka goɗɗo yuuruɗo funnaange ina tiigii gaɗirgal maande Laamɗo buurɗo. O yeewnii daande toownde to maleyka'en nayo hokkaaɓe baawɗe torrude leydi e maayo ɓeen.
3 O wi'i ɓe:
—Taa mbonnee leydi naa maayo naa leɗɗe ɗe tafon, faa min ngaɗa maande e tiiɗe maccuɓe Laamɗo meeɗen ɓeen.
4 Ndeen nanumi limgal waɗaaɓe maande e tiiɗe muɓɓen ɓeen: iɓe ngaɗa ujunaaje hemre e capanɗe nayo e nayo (144 000). Wo ɓe maandinaaɓe yuuruɓe e lenyi Israa'iilankooɓe ɗiin fuu:
5 yuuruɓe e Yahuuda ujunaaje sappo e ɗiɗo (12 000),
yuuruɓe e Ruuben, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Gada, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
6 yuuruɓe e Aser, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Naftali, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Manasa, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
7 yuuruɓe e Simeyon, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Lewi, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Isakar, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
8 yuuruɓe e Jabulon, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Yuusufi, ujunaaje sappo e ɗiɗo,
yuuruɓe e Benyamin, ujunaaje sappo e ɗiɗo.

Lenyi ɗiin fuu ngaɗanaama maande.

No yimɓe lenyi fuu njettirta Laamɗo

9 Caggal ɗuum, yeewumi, nji'umi jamaa keewɗo mo limataako yuuruɗo e laamorɗe fuu e lenyi fuu e siyiiji yimɓe fuu e ɗemle fuu. Iɓe ndarii yeeso jooɗorgal laamu ngaal e Jawgel ngeel. Iɓe ɓornii saayaaji daneeji, licce tamarooje ina ngoni e juuɗe maɓɓe.

10 Iɓe ilina, iɓe mbi'a:

—Kisindam to Laamɗo meeɗen jooɗiiɗo dow jooɗorgal laamu ngaal yuurata, kam e Jawgel ngeel.

11 Maleyka'en ɓeen fuu ina ndarii, ina piilii jooɗorgal ngaal e mawɓe ɓeen e kulle nay buurɗe ɗeen. Ɓe fuu ɓe kippi geese maɓɓe e leydi, iɓe cujidana Laamɗo.

12 Iɓe mbi'a:

«Aamiina.
Manoore e darja e hakkilantaaku e yettoore
e teddeengal e baawɗe e semmbe,
fuu ngoodanii Laamɗo meeɗen faa abada!
Aamiina.»

13 Ndeen gooto e mawɓe ɓeen yami kam:

—Ɓeye ngoni yimɓe ɓorniiɓe saayaaji daneeji ɓe? Faa toy ɓe yuuri?

14 Mbi'umi mo:

—Joomam, aan woni annduɗo.

O jaabii kam, o wi'i:

—Kamɓe ngoni yuuruɓe e torra mawɗo. Ɓe lonnii saayaaji maɓɓe, ɓe ndawninirii ɗi yiiyam Jawgel ngeel.*

15 Ɗum saabii de ɓe keddoto yeeso jooɗorgal laamu Laamɗo ngaal, ɓe ndewa mo jemma e nyalooma ley suudu makko seniindu nduun. Jooɗiiɗo dow jooɗorgal laamu oon huuran ɓe hukum muuɗum.

16 Ɓe njolbataa katin, ɓe ɗomɗataa katin. Ɓe naangataake, nguleefi fuu tappataa ɓe katin.

17 Sabo Jawgel gonngel hakkunde jooɗorgal laamu ngeel duran ɓe, yaara ɓe to ilduɗe ndiyam kokkoojam nguurndam. Laamɗo mooytan gondi gite maɓɓe fuu.

8

Haala takkitingol takkande jeɗɗaɓerde: deyyere mawnde

1 Nde Jawgel ngeel takkitinnoo takkande jeɗɗaɓerde ndeen, kammu oon deyyinii siw faa wadi hono feccere yamnde wootere.

2 Ndeen nji'umi maleyka'en njeɗɗo dariiɓe yeeso Laamɗo. Ɓe kokkaa buutute jeɗɗi.

3 Maleyka goɗɗo jogiiɗo urdude kaŋŋeere darowii ɗakkol hirsirde rewreteende Laamɗo. O hokkaa uurdi keewndi faa o sakkida ɗum e du'aawuuji seniiɓe, o yottina ɗi dow hirsirde kaŋŋeere wonnde yeeso jooɗorgal laamu ndeen.

4 Cuurki uurdi ndiin e du'aawuuji seniiɓe ɗiin yuuri e junngo maleyka oon de yeenti to Laamɗo.

5 Maleyka oon hooyi urdude ndeen, hebbini nde yiite e ley hirsirde ndeen, de faɗɗi nde e leydi. Ndeen diggaali e dukooji ngadi, mayye mayyi, leydi du dimmbii.

Luwe jeɗɗi

6 Caggal ɗuum, maleyka'en njeɗɗo jogiiɓe buutute jeɗɗi ɓeen cegilanii fuufude ɗe.

Haala buututal arandeewal

7 Maleyka arandeejo oon fuufi buututal muuɗum, de marmalluuje e yiite jillunduraange e yiiyam paɗɗaa dow leydi. Feccere tataɓerde leydi ndiin wulaama, feccere tataɓerde leɗɗe ɗeen wulaama, huɗo hecco koon du fuu wulaama.

Haala buututal ɗiɗaɓal

8 Maleyka ɗiɗaɓo oon fuufi buututal muuɗum, de ko wa'i hono waamnde mawnde huɓɓoore faɗɗaa e ley maayo. Tataɓerde maayo ngoon laatii yiiyam,

9 tataɓerde kulle buurɗe gonɗe e maayo ngoon mbaati, tataɓerde laanaaji ndiyam du kalkii.

Haala buututal tataɓal

10 Maleyka tataɓo oon fuufi buututal muuɗum, de hoodere mawnde huɓɓiroore hono no doccal ni yuuri dow kammu, saami e tataɓerde gooruuji e ilduɗe ndiyam.

11 Hoodere ndeen «Kaaɗeefi» wi'etee. Nde haaɗinii feccere tataɓerde diyeele ɗeen. Yimɓe heewɓe maayi saabe ndiyam ɗaam haaɗinaama rok.

Haala buututal nayaɓal

12 Maleyka nayaɓo oon fuufi buututal muuɗum. Ndeen feccere tataɓerde naange e feccere tataɓerde lewru e feccere tataɓerde koode piyaa, faa gootel fuu tataɓerde muuɗum niɓɓi. Jemma e nyalooma fuu mbaasa tataɓerde annoora muɓɓen.

13 Caggal ɗuum, nji'umi ciilal ina fiira dow, nanumi inde yeewnoo e daande toownde, inde wi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Bone woodanii yimɓe adunaaru nde maleyka'en tato heddiiɓe ɓeen puufii buutute muɓɓen!

9

Haala buututal joyaɓal

1 Maleyka njoyaɓo oon fuufi buututal muuɗum. Nji'umi hoodere yuuri dow kammu, saami e leydi. Nde hokkaa

* **7:14** Maanaa ɓe ndawninirii saayaaji maɓɓe yiiyam, woni hakkeeji maɓɓe fuu njaafaama.

* **9:2** Mbeeyu wo ɓolum hakkunde kammu e leydi.

cokitirgal ɓunndu ndu luggeefi mum walaa ɗo haadi.
2 Nde sokiti ɓunndu nduun, de cuurki
yalti e mayru hono no duppirde mawnde ni.
Cuurki kiin niɓɓini naange e mbeeyu* fuu.
3 Baɓɓatti njalti e cuurki kiin, cankitii e
leydi. Ɗi kokkaama baawɗe torrude hono
jahe ni.
4 Ɗi njamiraa taa ɗi mbonna huɗo naa
leɗɗe naa huunde fuu ko fuɗata e leydi,
ammaa ɗi torra yimɓe ɓe maande Laamɗo
walaa e tiiɗe muɓɓen ɓeen tan.
5 Ɗi kokkaa torrude yimɓe ɓeen faa
naawa haddi lebbi joy, ammaa ɗi kokkaaka
warude ɓe. Torra majji ina nanndi e torra
mo yaare fidi.
6 Ley lebbi ɗiin, yimɓe piloto maayde
de keɓataa. Ɓe muuyan maayde, ammaa
maayde doggan ɓe.
7 Baɓɓatti ɗiin ina nanndi e pucci cegi-
laniidi wolde. Dow ko'e majji ina ngoodi ko
nanndi e kufuneeje gaɗiraaɗe kaŋŋe. Geese
majji ina nga'i hono geese yimɓe.
8 Iɗi njogii cukuli hono cukuli rewɓe.
Nyiiye majji ina nga'i hono nyiiye dawaaɗi
ladde.
9 Ko wa'i hono jamɗe ina ngoni e becce
majji. Sawtu bippeele majji ina wa'i hono
torkooji ɗi pucci keewɗi ndaasata ina ndog-
gana wolde.
10 Iɗi ngoodi lacce jogiiɗe kure hono jahe.
Ley lacce ɗeen ina ngoodi baawɗe torrude
yimɓe haddi lebbi joy.
11 Kaananke majji woni maleyka kawjo-
tooɗo ɓunndu ndu luggeefi muuɗum walaa
ɗo haadi oon. Innde makko e ibraninkoore
wo Abadon, e ley geresankoore wo
Apoliyon (ɗum na fiirta «Kalkoowo»).
12 Bone arandeejo oon faltake. Ndaar,
bonandaaji ɗiɗi ina ngara caggal majjum.

Haala buututal jeegaɓal

13 Maleyka njeegaɓo oon fuufi buututal
muuɗum, de nanumi daande yuurunde to
luwe nay gonɗe e coɓɓuli hirsirde kaŋŋeere
wonnde yeeso Laamɗo ndeen.
14 Daande ndeen ina wi'a maleyka
njeegaɓo jogiiɗo buututal oon:
—Haɓɓitin maleyka'en nayo haɓɓaaɓe to
maayo manngo wi'eteengo Efarata.
15 Ndeen maleyka'en nayo ɓeen kaɓɓitaa
faa mbara tataɓerde yimɓe adunaaru.
Laamɗo na segilaninoo ɓe saabe wakkati o,
saabe hitaande nde e lewru ndu e nyalooma
o e yamnde nde.
16 Mi nanii limgal konunkooɓe waɗɗiiɓe
pucci: wo ɓe ujunaaje noogay kile ujunaaje
sappo.
17 Inan no njiirumi pucci ɗiin e waɗɗiiɓe
ɓeen e ley holleede am: iɓe ɓornii kaddule
jamɗe boɗeeje coy hono yiite, kam e bu-
labulaaje hono kammu e oole hono sitti.
Ko'e pucci ɗiin ina nga'i hono ko'e dawaaɗi
ladde. Yiite e cuurki e sitti ina mburtoo e
kunnduɗe majji.†
18 Masiibaaji tati ɗiin, ɗum woni yiite
ngeen e cuurki kiin e sitti oon, njalti e kun-
nduɗe pucci ɗiin de mbari tataɓerde yimɓe
adunaaru.
19 Baawɗe pucci ɗiin ina ngoni e kun-
nduɗe majji, fay e lacce majji du. Lacce
majji ɗeen ina nanndi e bolle. Iɗe ngoodi
ko'e, e ko'e ɗeen ɗi mbarminirta yimɓe.
20 Yimɓe heddiiɓe ɓe masiibaaji ɗiin
mbaraay ɓeen tuubaay e golle juuɗe
muɓɓen. Ɓe njoppaay sujidande ginnaaji,
kam e tooruuji gaɗiraaɗi kaŋŋe e cardi e
njamndi mboɗeeri e kaaye e leɗɗe. Iɓe
cujidana tooruuji ɗi nji'ataa, ɗi nanataa, ɗi
njahataa.
21 Ɓe tuubaay e waɗude bar-ko'e, ɓe tu-
ubaay e ndaggadaaku maɓɓe e fijirde maɓɓe
e nguyka maɓɓe.

10

*Haala maleyka jogiiɗo dewtel taggitaan-
gel*

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka goɗɗo
jom semmbe ina yuura dow kammu ina jip-
poo. Ruulde ina fiili ɗum, ciiɓociiɓongal ina
tiimti hoore muuɗum. Yeeso muuɗum ina
ɗelka hono naange, koyɗe mum du ina nga'i
hono bimmbeeje yiite.
2 Imo tiigii dewtel taggitiingel e junngo
makko. O darni koyngal makko nyaamal
dow maayo, o darni nanal dow leydi.
3 O yeewnii daande toownde hono no lad-
deeru ubbirta ni. Nde o yeewninoo ndeen,
diggaali jeɗɗi njaaborii mo e hoolo muɓɓen,
kam'en du.
4 Nde diggaali jeɗɗi ɗiin tilinoo haalude
ndeen, nesumi winndude, ammaa nanumi
daande yuuri dow kammu, ina wi'a kam:
—Taa winndu ko diggaali jeɗɗi ɗiin mbi'i
ɗuum, accu ɗum laatoo kumpa!
5 Ndeen maleyka mo nji'umi ina darii
dow maayo e dow leydi oon hunci junngo
muuɗum nyaamo faa dow,
6 hunorii Buurɗo duumiiɗo faa abada,
taguɗo kammu e ko woni e muuɗum, e leydi
e ko woni e muuɗum, e maayo e ko woni e
muuɗum. Maleyka oon wi'i:
—Wakkati heddaaki katin!
7 Ammaa e ley balɗe ɗe buututal maleyka
njeɗɗaɓo ngal fuufata ɗeen, Laamɗo tabinti-
nan anniya muuɗum cuuɗinooɗo. Ɗum
laatorto hono no o wiirunoo annabaaɓe
maccuɓe makko ɓeen ni.
8 Ndeen daande yuurannoonde kam dow
kammu ndeen haaldi e am katin, wi'i:

† **9:17** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

—Yahu jaɓoy dewtel taggitiingel, gonngel e junngo maleyka dariidɔ dow maayo e leydi ngeel.

9 Njahumi to maleyka oon, mbiimi ɗum hokka kam dewtel ngeel. O wi'i kam:

—Jaɓu ngel, moɗaa! Ngel haaɗan ley reedu maa rok, ammaa ngel welan e hunnduko maa hono no njuumndi ni.

10 Njaɓumi dewtel ngeel e junngo maleyka oon, moɗumi ngel. Ngel weli e hunnduko am hono njuumndi, ammaa nde moɗunoomi ngel fu, ingel haaɗi e ley reedu am rok!

11 Caggal ɗuum, mbi'aami:

—Ina tilsi mbaajoɗaa annabaaku katin e dow siyiiji yimɓe heewɓe e laamorɗe e ɗemle keewɗe e kaanankooɓe heewɓe.

11

Haala seedaaku annabaaɓe ɗiɗo

1 Ndeen kokkaami sawru fonndirdu, mbi'aami:

—Umma, fonndoy suudu Laamɗo seniindu e hirsirde ndeen, kiisoɗaa rewooɓe wonɓe ɗoon ɓeen.

2 Ammaa taa fonndu taliyaare mayru. Accu nde, sabo nde hokkaama laamorɗe adunaaru. Ɓe njaaɓan ngalluure seniinde ndeen faa waɗa lebbi capanɗe nay e ɗiɗi.

3 Mi hokkan seedeeɓe am ɗiɗo mbaajoo annabaaku haddi balɗe ujunere e keme ɗiɗi e capanɗe jeegom, iɓe ɓornii tekke bootooji.*

4 Seedeeɓe ɗiɗo ɓeen ngoni leɗɗe jaytun ɗiɗi e fitillaaji ɗiɗi dariiɗi yeeso Joomiraaɗo jom adunaaru ndu.

5 Neɗɗo fuu jiɗuɗo torrude ɓe, yiite yaltan e kunnduɗe maɓɓe, halka ɗum. Jiɗuɗo torrude ɓe fuu, tilay halkiree noon.

6 Iɓe njogii baawɗe haɗude kammu toɓude haddi balɗe annabaaku maɓɓe ɗeen. Iɓe njogii baawɗe waylitinde diyeele laatoo yiiyam. Nde ɓe muuyi fuu, iɓe mbaawi jippinde e adunaaru sii masiiba fuu.

7 Nde ɗiɗo ɓeen tilinoo e seedaaku muɓɓen nguun fuu, ndaabaawa mbonnga njeyaanga e ɓunndu ndu luggeefi muuɗum walaa ɗo haaɗi ngaan yaltan de yana e maɓɓe, jaaloo ɓe, wara ɓe.

8 Ɓalli maɓɓe mbaaloto e dow laawol ngalluure mawnde, ɗo Joomiraaɗo maɓɓe tontanoo e leggal palaangal ɗoon. Ngalluure ndeen ina nanndi e Sodoma† naa Misira.

9 Siyiiji yimɓe fuu e lenyi fuu e ɗemle fuu e laamorɗe fuu nji'an ɓalli maɓɓe ko fotata e nyaloomaaji tati e feccere nyalooma. Ɓe caloto ɗi ngattee ley saabeere.

10 Yimɓe adunaaru ceyorto saabe maayde maɓɓe ndeen. Ɓe mbeltoto, ɓe kokkundura dokke dow weltaare, sabo annabaaɓe ɗiɗo ɓeen torriino ɓe sanne.

11 Ammaa caggal nyaloomaaji tati e feccere ɗiin, foofaango nguurndam yuuri to Laamɗo naati annabaaɓe ɗiɗo ɓeen, de ummitii, ndarii. Kulol manngol nanngi ndaarannooɓe ɗum'en ɓeen fuu.

12 Daande toownde yuuri dow kammu, ina wi'a ɓe:

—Yeeŋee ga!

Ɓe yeeŋi dow kammu e ley ruulde. Wayɓe ɓe fuu keddii ina ndaara ɓe.

13 Wakkati oon, leydi dimmbii semmbe, de feccere sappoɓerde ngalluure ndeen saami. Yimɓe ujunaaje njeɗɗo kalkii. Heddiiɓe ɓeen kuli, mawnini Laamɗo jom kammu oon.

14 Bone ɗiɗaɓo oon faltake. Ndaar, bone tataɓo oon ina wara law.

Haala buututal jeɗɗaɓal

15 Maleyka njeɗɗaɓo oon fuufi buututal muuɗum. Ndeen daaɗe toowɗe nanaa dow kammu, ina mbi'a:

—Laamu adunaaru ndu fuu laatake laamu Joomiraaɗo meeɗen e Almasiihu muuɗum. O laamoto faa abada abadin!

16 Mawɓe noogayo e nayo jooɗiiɓe dow jooɗorɗe yeeso Laamɗo ɓeen kippi geese muɓɓen e leydi, cujidani Laamɗo.

17 Iɓe mbi'a:

«Miɗen njette, Laamɗo Joomiraaɗo jom baawɗe fuu,
gonɗo, gonnooɗo oon miɗen njette,
sabo a gollirii baawɗe maa mawɗe ɗeen,
a tabintinii laamu maa.

18 Laamorɗe adunaaru ɗeen wo tikkuɗe,
ammaa tikkere maa warii.
Wakkati warii faa caroɗaa maayɓe.
Wakkati warii faa mbarjoɗaa annabaaɓe maccuɓe maa,
seniiɓe hulɓe innde maa ɓeen,
tedduɓe e lo'uɓe fuu.
Wakkati warii faa kalkaa halkooɓe adunaaru ɓeen du.»

19 Ndeen suudu Laamɗo seniindu wonndu dow kammu nduun omtaa, keesuwal amaana ngaal ɓangi e ley mayru. Mayye mayyi, dukooji e diggaali ngaɗi, leydi dimmbii, marmalluuje ɓutte caami.

12

No kuungal waddi e debbo jom ŋatawere

1 Maande haayniinde ɓangi dow kammu. Debbo ina ɓornii naange. Lewru ina woni ley njaaɓirdi muuɗum. Hoore muuɗum na fiila taarde koode sappo e ɗiɗi.

* **11:3** Maanaa ɓe ɓornoo tekke bootooji woni hollude cunu, hono no rewɓe maayraaɓe cuddortoo ni. † **11:8** Sodoma wo wootere e galluuje ɗiɗi ɗe Laamɗo halki saabe heewgol majje hakkeeji. Ndaaree Fuɗɗoode 19.1-29.

2 Wo o debereedu, imo wulla saabe
naawalla ŋatawere. Ndimu nguun ina tiidi
mo.
3 Ndeen maande wonnde ɓangi dow
kammu. Ina woodi kuungal boɗewal
manngal nanndungal e mboddi. Ingal
woodi ko'e jeɗɗi e luwe sappo, hoore fuu
ina woodi kufune laamu.
4 Laasi maggal wuuwi feccere tataɓerde
koode kammu, faɗɗi ɗe e leydi. Ngal darii
yeeso debbo jom ŋatawere oon faa si rimii fu,
ngal moɗa ɓiyum oon.
5 Ndeen o rimi ɓiɗɗo gorko, durdoowo
laamorɗe adunaaru fuu e sawru njamndi.
Ɓiɗɗo oon dippitaa, yaaraa to Laamɗo e
jooɗorgal muuɗum laamu.
6 Debbo oon doggiri ley ladde, yehi nokku
ɗo Laamɗo segilaninoo ɗum. O haybowaa
toon balɗe ujunere e keme ɗiɗi e capanɗe
jeegom (1 260).
7 Wolde waɗi dow kammu toon. Maleyka
bi'eteeɗo Miikaa'iilu e maleyka'en muuɗum
kawriti, kaɓi e kuungal ngaal. Kuungal
ngaal e maleyka'en muuɗum du kaɓi e
maɓɓe.
8 Ammaa Miikaa'iilu'en njaalake ngal,
kangal e maleyka'en maggal, de ɓe mursi
nokku maɓɓe gonɗo dow kammu oon.
9 Kuungal manngal ngaal riiwaama.
Kangal woni mboddi arandeeri mbi'eteendi
Ibiliisa naa Seyɗaani, njarribotoondi
adunaaru ndu fuu. Ndi faɗɗaama e leydi,
kayri e maleyka'en mayri fuu.
10 Ndeen nanumi daande toownde
yuurunde dow kammu, ina wi'a:
«Joonin kisindam Laamɗo meeɗen yottake!
Semmbe e laamu muuɗum njottake!
Laamu ina woni e hawju Almasiihu!
Sabo peloowo sakiraaɓe meeɗen,
peloowo ɓe to Laamɗo jemma e
nyalooma oon,
riiwaama dow kammu.
11 Sakiraaɓe meeɗen ɓeen njaalorake mo
yiiyam Jawgel ngeel,
e seedaaku ngu ɓe ngaɗi dow maggel.
Ɓe pilaaki reenude yonkiiji maɓɓe e
maayde.
12 Ndelle, kammu e wonɓe dow muuɗum
fuu mbeltee!
Ammaa bone woodanii leydi e maayo!
Sabo Ibiliisa jippake to mooɗon.
Ina tikki tikkere mawnde,
sabo ina anndi wakkati seeɗa tan hed-
danii ɗum.»
13 Nde kuungal nanndungal e mboddi
ngaal faamunoo faɗɗaama e leydi ndeen,
ngal tewni debbo dimɗo ɓiɗɗo gorko oon.
14 Debbo oon hokkaa bippeele ciilal man-
ngal, faa fiirda yaha nokkuure nde segi-
lanaa ley ladde ndeen. Toon o haybetee
haddi wakkati e wakkatiiji ɗiɗi e feccere
wakkati, faa o reenoo e mboddi ndiin.
15 Ndeen mboddi ndiin tuuti ndiyam, ɗam
ili caggal debbo oon hono maayo faa ɗam
hooya mo.
16 Ammaa, leydi ndiin wallii debbo oon,
ndi aari hunnduko mayri, ndi moɗi ndiyam
ɗam kuungal ngaal tuuti ɗaam.
17 Kuungal manngal ngaal tikkani debbo
oon sanne, yehi haɓoyde e heddiiɓe e
yuwdi debbo oon. Ɓeen ngoni ɗowtaniiɓe
jamirooje Laamɗo de tiigii seedaaku ngu
Iisaa waddi nguun.
18 Kuungal ngaal ina darii dow njaa-
reendi daande maayo.

13

Haala ndaabaawa yuurnga ley maayo

1 Caggal ɗuum, nji'umi ndaabaawa njogi-
inga luwe sappo e ko'e jeɗɗi ina wurtoo e
maayo ngoon. Luwal fuu ina woodi kufune
laamu. Inɗe mbonkorɗe Laamɗo ina mbin-
ndaa e dow ko'e ɗeen fuu.
2 Ndaabaawa nga nji'umi ngaan ina
nanndi e cirgu. Koyɗe magga ina nga'i
hono koyɗe huunde wi'eteende ursu*.
Hunnduko magga ina wa'i hono no hun-
nduko laddeeru ni. Kuungal nanndungal e
mboddi ngaal hokki nga semmbe muuɗum,
e jooɗorgal muuɗum laamu ngaal, e baawɗe
mawɗe.
3 Hoore wootere e ko'e ndaabaawa ngaan
ina wa'i hono ko barminanoo barmere
waawnoonde warude ɗum, ammaa
barmere ndeen dannaama. Ɗum haaynii
yimɓe adunaaru fuu, njokki ndaabaawa
ngaan.
4 Ɓe cujidani kuungal nanndunngal e
mboddi ngaal sabo ngal hokkii ndaabaawa
nanndunga e cirgu ngaan baawɗe laamu
maggal. Katin du, ɓe cujidani ndaabaawa
nanndunga e cirgu ngaan, iɓe mbi'a:
—Moy nanndi e ndaabaawa nga? Moy
waawi haɓude e magga?
5 Ndaabaawa nanndunga e cirgu
ngaan hokkaa haalude haalaaji mantorɗi
mbonkotoodi Laamɗo. Nga hokkaa baawɗe
gollude lebbi capanɗe nay e ɗiɗi.
6 Ndaabaawa ngaan fuɗɗi mbonkaade
Laamɗo, ina mbonkoo innde muuɗum e
suudu muuɗum. Nduun woni jooɗiiɓe dow
kammu toon ɓeen.
7 Nga hokkaama baawɗe faa nga haɓa
e seniiɓe ɓeen, nga jaaloo ɗum'en. Nga
hokkaa baawɗe laamaade lenyi fuu e siyiiji
yimɓe fuu e ɗemle fuu e laamorɗe fuu.
8 Yimɓe wonɓe e adunaaru ndu ɓeen fuu
cujidanan ndaabaawa nanndunga e cirgu
ngaan. Ɓeen ngoni yimɓe ɓe inɗe muɓɓen

* **13:2** Ursu wo kuungal manngal. Teppeeje maggal ina mawni, ingal jogii leeɓi e peɗeeli juuɗɗi beldi.

tawaaka ina mbinndii gilla fuɗɗoode adunaaru ley dewtere nguurndam ndeen, dewtere Jawgel kirsanoongel ngeel.

9 Jom nowru fuu, nana!

10 Neɗɗo fuu podanaaɗo haɓɓeede yaaree e maccungaaku, haɓɓete yaaree. Neɗɗo fuu podanaaɗo wardeede kaafaahi, wardete kaafaahi. Ɗum le, tilay yimɓe Laamɗo ngonda e munyal e hoolaare.

Haala ndaabaawa yuurnga e leydi

11 Caggal ɗuum, nji'umi ndaabaawa ngonnga ina wurtoo e ley leydi. Inga woodi luwe ɗiɗi nanndude e luwe ɓii mbaalu, ammaa inga haalda hono no kuungal nanndungal e mboddi ngaal ni.

12 Nga golliri baawɗe ndaabaawa arandeya, nga barmere muuɗum nesunoo warude ɗum de dannaa ngaan. Nga golli ɗum yeeso arandeya ngaan. Nga dooldi yimɓe adunaaru ɓeen cujidana arandeya ngaan.

13 Ndaabaawa ɗiɗaɓa ngaan waɗii kaayeefiiji mawɗi. Nga waɗii faa nga jippini yiite yuurunge e kammu faa yottii leydi yeeso yimɓe fuu.

14 Nga hiiliri yimɓe adunaaru kaayeefiiji ɗi nga hokkaa waɗude ley baawɗe ndaabaawa arandeya ngaan. Inga tindina yimɓe adunaaru moyyina tooru nanndundu e ndaabaawa barminiranoonga kaafaahi faa nesi waatude ammaa ina wuuri ngaan.

15 Nga hokkaa baawɗe faa nga waɗani tooru nduun yonki faa indu haala. Nga waɗi faa neɗɗo fuu mo sujidanaay nga waree.

16 Ndaabaawa ngaan dooldi yimɓe fuu keɓa maande e juuɗe muɓɓen nyaame naa e tiiɗe muɓɓen, tedduɓe e lo'uɓe, joomiraaɓe jawdi e talkaaɓe, rimɓe e riimayɓe fuu.

17 Fay gooto waawaa soodude maa sonnude si tawraaka maande ndeen. Maande ndeen wo innde ndaabaawa ngaan naa limoore innde magga.

18 Ɗo kaa, tilay neɗɗo waɗa hakkillo e kabaaru o: neɗɗo jogiiɗo paamal fuu hiisoo limoore innde ndaabaawa ngaan, sabo limoore ndeen wo innde neɗɗo. Limoore magga wo keme jeegom e capanɗe jeegom e jeegom (666).

14

Haala Jawgel e jimol soottitaaɓe

1 Yeewumi, de nji'umi Jawgel ina darii dow waamnde Siyona, ina wondi e yimɓe ujunaaje hemre e capanɗe nayo e nayo (144 000). Innde muuɗum e innde Baaba muuɗum na mbinndaa e tiiɗe maɓɓe.

2 Nanumi daande yuuri dow kammu wa'unde hono sawtu diyeele keewɗe, hono riggaango manngo ni. Daande nde nanumi ndeen ina wa'i hono sawtu fiyooɓe kolli.

3 Yimɓe ɓeen fuu ina njima jimol kesol yeeso jooɗorgal Laamɗo ngaal e yeeso kulle nay buurɗe ɗeen e yeeso mawɓe ɓeen. Fay gooto waawaano ekitaade jimol ngol si wanaa yimɓe ujunaaje hemre e capanɗe nayo e nayo (144 000) soottitaaɓe e adunaaru ɓeen.

4 Ɓeen ngoni ɓe tuunniraay ko'e muɓɓen rewɓe, sabo ɓe laaɓuɓe. Iɓe njokki Jawgel ngeel ɗo ngel yahata fuu. Wo ɓe soottitaaɓe e ley yimɓe adunaaru, faa ɓe laatoo artiiɓe fuu sakkeede Laamɗo e Jawgel ngeel.

5 Fewre meeɗaay yaltude e kunnduɗe maɓɓe, ɓe ngalaa feloore.

Haala maleyka'en tato

6 Wakkati oon nji'umi maleyka goɗɗo ina fiira dow, ina jogii Kabaaru Lobbo duumiiɗo oon. Imo waajoo ɗum yimɓe adunaaru, yuuruɓe e laamorɗe fuu e lenyi fuu e ɗemle fuu e siyiiji yimɓe fuu.

7 Imo yeewnoo e daande toownde, imo wi'a:

—Kulee Laamɗo! Mawninon ɗum! Sabo wakkati mo o sarotoo oon warii. Cujidanee taguɗo kammu e leydi e maayo e ilduɗe ndiyam oon!

8 Maleyka goɗɗo ɗiɗaɓo jokki mo, ina wi'a:

—Baabiila halkii! Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii! Nde yarnii leyɗe fuu fijirde mayre nyaaɗunde.

9 Maleyka goɗɗo, tataɓo, jokki ɓe ina yeewnoo daande toownde, ina wi'a:

—Neɗɗo fuu cujidanɗo ndaabaawa arandeya ngaan e tooru nanndundu e magga nduun, de heɓi maande magga e tiinde naa e junngo,

10 tilay joomum yara cabijam tikkere Laamɗo ɗaam, mbaylaaɗam e ley hordeloonde tikkere makko tawi jillaaka fay huunde. Joomum jukkete e ley yiite e sitti yeeso maleyka'en seniiɓe ɓeen e yeeso Jawgel ngeel.

11 Cuurki yuuruki e jukkungo maɓɓe ina yeeŋa faa abada. Jemma e nyalooma fuu fowtere walanaa sujidanooɓe ndaabaawa ngaan e tooru magga e heɓuɓe maande innde magga.

12 Ɗum le, tilay yimɓe Laamɗo ngonda e munyal.

Ɓeen ngoni haybuɓe jamirooje Laamɗo de kaybi goondinal Iisaa ɓeen.

13 Wakkati oon nanumi daande yuurunde dow kammu, ina wi'a:

—Winndu ɗum ɗo: gilla joonin, barke woodanii maayooɓe hawtuɓe e Joomiraaɗo ɓeen.

Ruuhu oon wi'i:

—Goonga! Ɓe powtinoyte e tampiri maɓɓe, sabo barke golle maɓɓe jokkan ɓe.

Haala wakkati tayri adunaaru

14 Yeewumi, de nji'umi ruulde raneere.
Dow ruulde ndeen nanndudo e ɓii nedɗo ina
joodii. Kufune gadiraado kaŋŋe ina woni e
dow hoore makko. Imo tiigii wawdu wel-
ndu e junngo makko.
15 Maleyka godɗo yalti e suudu Laamdo
seniindu, ina yeewnoo daande toownde, ina
wi'a joodiido dow ruulde oon:
—Jippin wawdu maa nduun de tayaa,
sabo wakkati tayri yottake. Adunaaru
ɓenndii, yonii tayeede!
16 Ndeen joodiido e ruulde oon yiili
wawdu muudum dow leydi, de adunaaru
fuu tayaa.
17 Maleyka godɗo yalti e suudu Laamdo
seniindu wonndu dow kammu nduun.
Kam du ina tiigii wawdu welndu.
18 Ndeen maleyka godɗo yalti e ley hir-
sirde rewreteende Laamdo ndeen. Oon
woni kawjotoodo yiite. O yeewnii daande
toownde, o wi'i maleyka tiigiido wawdu
welndu oon:
—Jippin wawdu maa nduun, kawrun-
duraa ɓiɓɓe cabiije dow leydi, sabo de
ɓenndii.
19 Maleyka oon yiili wawdu muudum dow
leydi, hawrunduri ɓiɓɓe cabiije deen, de
faddi de ley ɓoosirde mawnde. Ɓoosirde
ndeen woni tikkere Laamdo mawnde.
20 Ɓiɓɓe cabiije deen ɓoosaa caggal ngal-
luure toon. Yiiyam yalti e ɓoosirde ndeen
faa hewti labaale pucci, dam ili ko fotata e
kilooji keme tati njuuteefi.

15

Haala jimol Muusaa e jimol Jawgel

1 Caggal duum, nji'umi dow kammu
maande wonnde mawnde haayniinde.
Nji'umi maleyka'en njeddo ina njogii masi-
ibaaji jeddi. Wo di masiibaaji cakitotoodi. E
majji tikkere Laamdo timmata.
2 Nji'umi maayo nanndungo e daan-
dorgal ina jillunduri e yiite. Jaalinooɓe
ndaabaawa ngaan ɓeen ina keddii dakkol
maggo. Ɓeen ngoni jaalinooɓe nga, kanga e
tooru nanndundu e magga nduun e limoore
innde magga ndeen. Iɓe njogii kolli di
Laamdo hokki ɓe diin.
3 Iɓe njima jimol Muusaa maccudo
Laamdo oon e jimol Jawgel ngeel, iɓe mbi'a:
«Laamdo Joomiraado jom baawde fuu,
golleeji maa wo mawdi, wo kaayniidi!
Laabi maa wo ponnditiidi, goongaaji,
aan laamiido laamorde fuu!
4 Moy woni hulataa ma, Joomiraado,
mo mawnintaa innde maa?
Sabo aan tan woni gooto Ceniido.
Leyde fuu ngaran cujida yeeso maa,
sabo ɓe nji'ii golleeji maa ponnditiidi.»

Haala kaake jeddi keewde masiibaaji jeddi

5 Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo
seniindu dow kammu ina omti. Ɓum woni
hukum seedaaku oon.*
6 Maleyka'en njeddo jogiiɓe masiibaaji
jeddi ɓeen njalti e mayru, ina ɓornii kad-
dule laaɓude tal jalbooje, ina kaɓɓi kaɓɓordi
kaŋŋe e becce muɓɓen.
7 E kulle nay buurde deen, wootere hokki
maleyka'en njeddo ɓeen kaake kaŋŋeeje
jeddi keewde tikkere Laamdo buurdo faa
abada oon.
8 Suudu nduun heewi cuurki saabe an-
noora Laamdo e baawde muudum. Fay
gooto waawaa naatude ley mayru, si wanaa
nde masiibaaji jeddi di maleyka'en njeddo
ngaddi diin timmi.

16

1 Ndeen nanumi daande toownde yuuri to
suudu seniindu toon, ina wi'a maleyka'en
njeddo ɓeen:
—Njehee, njuppowee dow adunaaru
kaake tikkere Laamdo jeddi deen!
2 Maleyka arandeejo oon yehi, yuppi
kaakol muudum dow leydi. Ɓuuye bonde
naawde ngadi dow yimɓe tawraaɓe maande
ndaabaawa ngaan e sujidanooɓe tooru nan-
ndundu e magga ɓeen.
3 Maleyka didaɓo oon yuppi kaakol
muudum e maayo. Maayo ngoon waylitii,
laatii hono yiiyam maaydo. Kulle buurde
gonde ley maggo fuu mbaati.
4 Maleyka tataɓo oon yuppi kaakol
muudum ley gooruuji e ildude, de diyeele
deen fuu mbaylitii yiiyam.
5 Ndeen nanumi maleyka kawjotoodo
diyeele oon, ina wi'a:
—Aan Ceniido, gondo, gonnoodo, wo a
ponnditiido, sabo a sarake goonga.
6 Saabe ko ɓe ndufi yiiyam seniiɓe e yiiyam
annabaaɓe duum, aan du, kokkudaa ɓe
yiiyam ɓe njara! Iɓe kaandi e majjum.
7 Ndeen nanumi daande yuurii to hirsirde
rewreteende Laamdo toon, ina wi'a:
—Goonga! Laamdo Joomiraado jom
baawde fuu, sariyaaji maa wo goongaaji,
wo ponnditiidi!
8 Ndeen maleyka nayaɓo oon yuppi
kaakol muudum e dow naange, de nge
hokkaa sumirde yimɓe nguleefi magge.
9 Yimɓe ɓeen cumiraa nguleefi cattuki.
Ndeen ɓe mbonkii innde Laamdo mo
baawde ngoodani dow masiibaaji oon. Ɓe
tuubaay, ɓe mawninaay dum.
10 Maleyka njoyaɓo oon yuppi kaakol
muudum dow joodorgal ndaabaawa ngaan.

* **15:5** Aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Caggal duum, nji'umi suudu Laamdo seniindu ina omtii dow kammu. Hukum seedaaku ina woni ley mayru.

Ɗo nga laamii ɗoon niɓɓinaa tiki, de yimɓe ina ŋata ɗemle muɓɓen saabe naawalla.
11 Ɓe mbonkii Laamɗo jom kammu oon saabe ɓuuye maɓɓe e naawalla maɓɓe. Ammaa ɗuum fuu, ɓe tuubaay e golleeji maɓɓe bondi ɗiin.
12 Maleyka njeegaɓo oon yuppi kaakol muuɗum dow maayo manngo wi'eteengo Efarata. Ndiyam maggo ɓeeɓi faa yoori, faa kaanankooɓe ɓuurooɓe lettugal ɓeen keɓa laawol ndewa toon.
13 Ndeen nji'umi ginnaaji tati bondi nanndudi e paaɓi. Wooturu ina wurtoo e hunnduko kuungal nanndungal e mboddi ngaal, wooturu ina wurtoo e hunnduko ndaabaawa ngaan, wooturu du ina wurtoo e hunnduko annabaajo peneejo oon.
14 Ginnaaji bondi ɗiin wo waɗooɓe kaayeefiiji. Iɓe njaha to kaanankooɓe adunaaru fuu faa ɓe kawrundura ɗum'en saabe wolde nyannde darngal, nyalaande Laamɗo jom baawɗe fuu.
15 Joomiraaɗo wi'i:
—Kakkilee! Inani miɗo warda hono no gujjo ni. Barke woodanii doomuɗo kakkilɗo, ina tiigii kaddule muuɗum faa taa yaha ɓanndu ɓoldu de semta yeeso yimɓe.
16 Ginnaaji ɗiin kawrunduri kaanankooɓe ɓeen e nokku bi'eteeɗo e ibraninkoore Harmagedon.
17 Maleyka njeɗɗaɓo oon yuppi kaakol muuɗum e mbeeyu. De daande toownde yalti e suudu seniindu to jooɗorgal laamu toon, ina wi'a:
—Timmii!
18 Mayyɛ mayyi, dukooji e diggaali ngaɗi, dimmbagol leydi manngol waɗi. Dimmbagol leydi hono ngool waɗaay e adunaaru ndu gilla yimɓe tagaa, no ngol sattiri mawnude!
19 Ngalluure mawnde ndeen feccaa pecce tati. Galluuje laamorɗe adunaaru fuu caami. Laamɗo miccitii bonanda ngalluure mawnde wi'eteende Baabiila, de yarni nde horde cabijam heewnde tikkere muuɗum.
20 Duuɗe maayo fuu kalkii. Baamle fuu majji.
21 Marmalluuje ɓutte ɓuuri kammu, caami dow yimɓe, wootere fuu teddeefi muuɗum ina waɗa kilooji capanɗe nay. Yimɓe ɓeen mbonkii Laamɗo saabe masiiba marmalluuje oon, sabo masiiba oon sattii bonde sanne.

17

Haala jukkungo Baabiila

1 Caggal ɗuum, gooto e maleyka'en njeɗɗo jogiiɓe kaake jeɗɗi ɓeen wari, haaldi e am, wi'i:
—War faa mi holle jukkungo debbo woykuuru* anndaaɗo sanne, jooɗiiɗo dow diyeele keewɗe oon.
2 Kaanankooɓe adunaaru ɓeen pijidii e muuɗum. Yimɓe adunaaru ɓeen du culii e fijirde muuɗum.
3 Ndeen Ruuhu heewi kam, maleyka oon yaari kam faa ley ladde. Nji'umi toon debbo ina waɗɗii ndaabaawa mboɗeewa keewnga inɗe mbonkorɗe Laamɗo. Inga woodi ko'e jeɗɗi e luwe sappo.
4 Debbo oon ina ɓornii kaddule ciiɗe e boɗeeje, ina soɗii kaŋŋe e kaayɛ dime e hayre luulu. Imo jogorii junngo makko horde-loonde kaŋŋe heewnde ko nyiddini sanne, heewnde tuundi fijirde makko.
5 Dow tiinde makko innde ina winndaa nde maanaa muuɗum suuɗii:

«Baabiila ngalluure mawnde, inna woykuuji,
inna ko nyiddini fuu ley adunaaru».

6 Nji'umi debbo oon sulake saabe ɓiiɓam seniiɓe e ɓiiɓam seedantooɓe Iisaa ɗam o yari.
Ko nji'umi mo ɗuum, ɗum haaynii kam sanne.
7 Ammaa maleyka oon wi'i kam:
—Ko waɗi de iɗum haaynii ma? Mi fiirtante maanaa cuuɗiiɗo oon, maanaa debbo oon e ndaabaawa nga o waɗɗii njogiinga ko'e jeɗɗi e luwe sappo ngaan.
8 Ndaabaawa nga njiiɗaa ngaan, inga wonnoo, ammaa nga heddaaki joonin. Inga haani yaltude e ɓunndu ndu luggeefi muuɗum walaa ɗo haaɗi nduun, nga halkowaa. Yimɓe adunaaru ɓe inɗe muɓɓen mbinndaaka e dewtere nguurndam gilla fuɗɗoode adunaaru ɓeen, si nji'ii ndaabaawa ngaan na yalta fu, kaayeefi nanngan ɗum'en. Sabo inga wonnoo, nga heddaaki joonin, de nga ɓangowan katin.
9 Ɗo kaa, tilay neɗɗo tawree hakkilantaaku faa faama kabaaru o: ko'e jeɗɗi ɗeen wo baamle jeɗɗi ɗe debbo oon jooɗii dow muɓɓen ɗeen. Iɗe cappoo katin kaanankooɓe njeɗɗo:
10 njoyo paltake, njeegaɓo oon ina woni joonin, njeɗɗaɓo oon waraay tafon, ammaa si o warii, wakkatiyel seeɗa o laamotoo.
11 Ndaabaawa ngonnoonga de heddaaki joonin ngaan wo gooto e njeɗɗo ɓeen. Nga wartan de nga laatoo kaananke njeetataɓo, ammaa cakitte magga wo halkere.
12 Luwe sappo ɗe njiiɗaa ɗeen wo kaanankooɓe sappo ɓe keɓaay laamu tafon, ammaa ɓe keɓowan baawɗe laamaade no kaanankooɓe ni haddi wakkatiyel gootel, kamɓe e ndaabaawa ngaan.

* **17:1** Maanaa woykuuru wo pijoowo joɓeteeɗo ceede.

13 Ɓe fuu ɓe anniya gooto, iɓe kokka
ndaabaawa ngaan semmbe maɓɓe e
baawɗe maɓɓe.
14 Ɓe kaɓan e Jawgel ngeel, ammaa
Jawgel ngeel jaaloto ɓe sabo kangel
woni Joomiraaɗo joomiraaɓe e Kaananke
kaanankooɓe. Wonduɓe e maggel ɓeen wo
noddaaɓe, suɓaaɓe, hoolniiɓe.
15 Maleyka oon wi'i kam katin:
—Diyeele ɗe njiiɗaa debbo woykuuru oon
ina jooɗii dow muɓɓen ɗeen, kanje ngoni
siyiiji yimɓe e jama'aaje e laamorɗe e ɗemle.
16 Luwe sappo ɗe njiiɗaa ɗeen, kam
e ndaabaawa ngaan, mbanyan debbo
woykuuru oon, ɓoldina ɗum faa laaɓa
de heddoo ɓanndu ɓoldu, nyaama teewu
muuɗum, de nduppa ko heddii ɗuum e yiite.
17 Sabo Laamɗo wattii e ɓerɗe maɓɓe
waɗude anniya muuɗum, ɓe laatoo daande
wootere, ɓe kokka ndaabaawa ngaan
laamu maɓɓe, faa nde haalaaji Laamɗo ɗiin
fuu tabiti.
18 Debbo pijoowo mo njiiɗaa oon,
kam woni ngalluure mawnde laamiinde
kaanankooɓe adunaaru.

18

No Baabiila halkirtee

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka goɗɗo
keewɗo baawɗe ina yuura dow kammu ina
jippoo. Darja makko jalbini adunaaru.
2 O yeewnii faa toowi, o wi'i:
«Baabiila halkii!
Baabiila ngalluure mawnde ndeen halkii!
Nde laatake joonnde ginnaaji,
suuɗorde ruuhuuji tuunuɗi fuu
e foondu tuunundu wanyaandu fuu!
3 Sabo leyɗe ɗeen fuu culirii cabijam, caamii
saabe fijirde mayre nyaaɗunde.
Kaanankooɓe adunaaru ɓeen njeenii e
mayre.
Luumotooɓe e adunaaru ɓeen fuu keɓii
jawdi
saabe danyal mayre keewngal faa wit-
tii ngaal.»
4 Ndeen nanumi daande wonnde yuuri
dow kammu, ina wi'a:
—Onon yimɓe am, njaltee e mayre!
Faa taa on kawtu e mayre hakkeeji,
faa taa masiibaaji mayre kewta on!
5 Sabo hakkeeji mayre ɗuuɗi,
ɗi njowundurii faa ɗi njottake kammu,
Laamɗo du yeggitaay golleeji mayre
bondi ɗiin.
6 Ngaɗee nde hono no nde waɗiri on ni!
Njoɓtoɗon nde kile ɗiɗi e ko nde waɗi on!
Ko nde siiwani on ley horde mayre ɗuum,
ciiwanee nde kile ɗiɗi!
7 Torron nde, kebbinon mettorgal mayre
faa haddi no nde teddiniri hoore
mayre,
faa fota e no nde wuurdi mbelirka.
Sabo inde wi'a e ɓernde mayre:
«Inan miɗo jooɗii, wo mi kaananke
debbo,
mi wanaa debbo mo gorum maayi,
abada mettorgal cuddu hewtataa
kam.»
8 Saabe no nde worri noon,
masiibaaji mayre caaman dow mayre:
maayde e mettorgal e rafo.
Nde wuldete yiite,
sabo Laamɗo Joomiraaɗo carotooɗo nde wo
Jom semmbe.

Haala woyeede Baabiila

9 Kaanankooɓe adunaaru wonduɓe e
mayre jeenu de kawti e mayre danyal ɓeen
nji'an cuurki ngulu mayre. Wakkati oon, ɓe
mboyan, ɓe piiran ɓerɗe maɓɓe mettorgal.
10 Ɓe ndaroto to toowti, sabo iɓe kula
jukkungo mayre. Iɓe mbi'a:
—Yoo yoy! Yoo yoy! Baabiila, ngalluure
mawnde nde, ngalluure jogiinde semmbe
nde! Nde jukkaama wakkati gooto tan!
11 Luumotooɓe e adunaaru ɓeen mboyan,
cunanto nde, sabo fay gooto soodataa gi-
neeji maɓɓe katin.
12 Gineeji maɓɓe wo kaŋŋe e cardi e kaaye
dime e kaaye luulu e kaddule ɗaatuɗe e
kaddule ciiɗe e kaddule hariiri tiiɗuɗe e
kaddule boɗeeje e leɗɗe uurooje goɗɗe e
gineeji moyyiniraadi nyiiye nyiibi e gineeji
moyyiniraadi leɗɗe tiiɗuɗe coggu e jamɗe
boɗeeje e jamɗe ɓaleeje e hayre wi'eteende
marba.
13 Gineeji maɓɓe katin wo funngooji bel-
nirɗi e uurnirɗi e gowe e nebbam uurɗam e
uurdi miira e uurdi cuurtinteendi e cabijam
e nebbam ɓiɓɓe jaytun e conndi alkama
e aawdi alkama e na'i e baali e pucci e
torkooji e maccuɓe e yonkiiji yimɓe.
14 Luumotooɓe ɓeen mbi'i ngalluure
ndeen:
—Ko njiɗunoɗaa heɓude fuu woɗɗake ma:
keewal mbelirka maa e dawla maa fuu
halkii, a hewtataa ɗum abada katin.
15 Luumotooɓe heɓuɓe jawdi e mayre
ɓeen ndaroto to toowti, sabo ina kula
jukkungo mayre. Ɓe mboyan, ɓe cunoto,
16 ɓe mbi'an:
—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde
nyaayiroore kaddule ɗaatuɗe e kaddule ciiɗe
e kaddule boɗeeje, soɗortoonde kaŋŋe e
kaaye dime e kaaye luulu!
17 E ley wakkati gooto tan, jawdi ndiin fuu
halkaa!
Dawranooɓe laanaaji ndiyam e yahooɓe
ley majji e dogginooɓe ɓeen, kam e heɓooɓe
neema muɓɓen e luumagol dow maayo
ɓeen, ɓe fuu ɓe toowtan ɓe ndaroo.
18 Wakkati mo ɓe nji'ata cuurki ngulu
mayre, ɓe mbullan, ɓe mbi'a:

—Ngalluure ndeye nanndunoo e ngalluure mawnde nde?

19 Ɓe ndufan leydi dow ko'e maɓɓe no ɓe poti metteede. Ɓe mboyan, ɓe cunoo, ɓe mbulla, ɓe mbi'a:

—Yoo yoy! Yoo yoy! Ngalluure mawnde ndeen, nde keewal danyal muuɗum hokki jogiiɓe laanaaji e ley maayo fuu jawdi, e ley wakkati gooto tan, nde halkii!

20 Kammu, welta e halkeede mayre! Seniiɓe e nulaaɓe e annabaaɓe, onon du mbeltee! Sabo Laamɗo sarake nde ko nde wadi on ɗuum!

21 Wakkati oon, maleyka jom semmbe hooyi kaayal nanndungal e niisirde mawnde, de faɗɗiri ɗum semmbe ley maayo, wi'i:

—Nii Baabiila ngalluure mawnde ndeen faɗɗirtee, nde yi'ataake abada katin!

22 Katin du, fay gooto nanataa ley mayre kolli hoɗooɓe gaaci naa yimooɓe naa fuufooɓe cereeli e barguuji. Golloowo nyeenyuɗo fay gooto yi'ataake katin e ley mayre.* Duko unduɗe nanataake katin e ley mayre.

23 Annoora lampal yaynataa ley mayre katin. Sawtu ɓaŋuɗo e ɓaŋaaɗo nanataake e mayre katin.

Bone oon fuu hewtan Baabiila sabo luumotooɓe mayre ɓurnoo adunaaru fuu baawɗe. Woodi du, nde hiildii leyɗe fuu e ndaggadaaku mayre.

24 Katin du, yiiyam annabaaɓe e seniiɓe e waraaɓe ley adunaaru ɓeen fuu tawaama e mayre.

19

Jimi jettooje Laamɗo ley aljanna

1 Caggal ɗuum, nanumi sawtu jamaa keewɗo dow kammu, ina yeewnoroo daaɗe toowɗe, ina wi'a:

«Haleluuya!*
Kisindam e manngu e baawɗe
ngoodanii Laamɗo meeɗen!
2 Sabo sariyaaji makko wo goongaaji,
wo ponnditiiɗi!
O sarake debbo woykuuru anndaaɗo sanne,
bonnirɗo adunaaru fijirde muuɗum oon.
O yomnake ɗum yiiyam maccuɓe makko
ɗam rufi.»
3 Ɓe toowni ɗaaɗe katin, ɓe mbi'i:
«Haleluuya!
Cuurki ngulu ina yuura to ngalluure ndeen
ina yeeŋa faa abada!»

4 Mawɓe noogayo e nayo ɓeen e kulle nay buurɗe ɗeen, kippii e leydi cujidani Laamɗo joodiiɗo e jooɗorgal laamu oon, ina mbi'a:

—Aamiina. Haleluuya!

5 Daande yuuri to jooɗorgal toon, ina wi'a:

—Njettee Laamɗo meeɗen, onon maccuɓe muuɗum fuu, onon hulooɓe ɗum, tedduɓe e lo'uɓe!

Haala ɓangal Jawgel

6 Ndeen nanumi daande nanndunde e sawtu jamaa keewɗo, hono sawtu diyeele keewɗe ni, hono diggaali mawɗi ni, ina wi'a:
«Haleluuya! Sabo Laamɗo Joomiraaɗo
meeɗen
Jom baawɗe fuu oon tabintinii laamu
muuɗum.
7 Mbeltoɗen, ceyoɗen, mawninen mo,
sabo ɓangal Jawgel ngeel yottake,
ɓaŋeteeɗo oon du segilake.
8 O hokkaama kaddule o ɓornoo,
leppi ɗaatudi, jalbooji, laaɓudi.»
Kaddule ɗeen ngoni golleeji seniiɓe moyyudi ɗiin.

9 Maleyka oon wi'i kam:

—Winndu: Barke woodanii noddaaɓe e nyaamduuji ɓangal Jawgel ɓeen!

O wi'i kam katin:

—Haalaaji ɗiin ngoni haalaaji Laamɗo goongaaji.

10 Kippiimi e leydi to koyɗe makko faa mi sujidana mo, ammaa o wi'i kam:

—Taa waɗu! Miin du wo mi maccuɗo hono maaɗa, aan e sakiraaɓe maa tiigiiɓe seedaaku ngu Iisaa waddi nguun. Sujidan Laamɗo!

Sabo seedaaku ngu Iisaa waddi nguun, ɗum pay laatii annabaaku.†

Haala garol Almasiihu faa jukka kuungal ladde

11 Caggal ɗuum, nji'umi kammu ina omtii, de puccu ndaneewu ɓangi. Baɗɗiiɗo ngu oon ina wi'ee Koolniiɗo, ina wi'ee Goongante. Wo e fonnditaare o sarortoo, e fonnditaare du o honirta.

12 Gite makko ina nga'i hono ɗemle yiite ni. Kufuneeje laamu keewɗe ina ngoni e hoore makko. Innde ina winndaa e makko nde fay gooto anndaa si wanaa kanko.

13 Imo ɓornii saaya cuuwaaka e yiiyam. Innde makko wo: «Konngol Laamɗo.»

14 Konuuji kammu ina njokki mo ina ɓornii kaddule ɗaatuɗe, daneeje, laaɓuɗe, ina mbaɗɗii pucci daneeji.

15 Kaafaahi mbelki ina wurtoo e hunnduko makko. E kanki o soppirta laamorɗe

* **18:22** Golloowo nyeenyuɗo wo gaɗoowo golle juuɗe hono cehoowo naa tafoowo jamɗe.

* **19:1** Haleluuya wo haala ibraninkoore, ɗum woni Njetten Joomiraaɗo.

† **19:10** timmoode aayaare ndeen ina waawi fiirtireede: Sabo seedanaade Iisaa, ɗum pay laatii annabaaku.

adunaaru, de o laamoroo ɗe sawru njamndi. O dampan e ɓoosirde cabiije yaltinoore tikkere Laamɗo jom baawɗe mawnde.

16 Inan innde winndaande e saaya makko e busal makko:

«Kaananke kaanankooɓe e Joomiraaɗo joomiraaɓe».

17 Ndeen nji'umi maleyka ina darii dow naange. O yeewnii faa toowi, o wi'i pooli piirooji dow fuu:

—Ngaree, kawritee to nyaamdu weltaare mawndu ndu Laamɗo waɗi nduun,

18 faa nyaamon teewu kaanankooɓe e teewu hooreeɓe sordaasiiɓe e teewu jom'en semmbe e teewu pucci e waɗɗiiɓe ɗum'en e teewuuji yimɓe fuu – rimɓe e riimayɓe, tedduɓe e lo'uɓe!

19 Ndeen nji'umi ndaabaawa mannga ngaan e kaanankooɓe adunaaru ɓeen e konunkooɓe muɓɓen ina kawriti faa kaɓa e baɗɗiiɗo puccu ndaneewu oon e konu muuɗum.

20 Ndaabaawa ngaan nanngaa, kanga e annabaajo fewreejo gaɗannoodo kaayeefiiji yeeso magga oon. E kaayeefiiji ɗiin o hiildunoo heɓuɓe maande ndaabaawa ngaan ɓeen, sujidannooɓe tooru nanndundu e magga ɓeen. Ɓe ɗiɗo fuu, ɓe paɗɗaa iɓe mbuuri e weendu yiite huɓɓirteendu sitti nduun.‡

21 Heddiiɓe ɓeen kalkiraa kaafaahi mburtotooki e hunnduko baɗɗiiɗo puccu ndaneewu oon. Pooli ɗiin fuu ngari nyaami teewuuji maɓɓe faa kaari.

20

Haala laamu duuɓi ujunere

1 Caggal ɗuum, nji'umi maleyka ina yuura dow kammu ina jippoo, ina jogorii junngo muuɗum cokitirgal ɓunndu ndu luggeefi muuɗum walaa ɗo haaɗi nduun, kam e callalol manngol.

2 O nanngi kuungal manngal ngaal, ɗum woni mboddi arandeeri mbi'eteendi Ibiliisa naa Seyɗaani ndiin. O haɓɓi ɗum duuɓi ujunere.

3 O faɗɗi ndi e ley ɓunndu ndu luggeefi muuɗum walaa ɗo haaɗi nduun, o ommbi ndi ley mayru, o takki ndu, taa ndi hiila lenyi faa nde duuɓi ujunere ɗiin kiɓɓi. Caggal ɗuum, ina tilsi ndi haɓɓitee wakkati seeɗa.

4 Ndeen nji'umi jooɗorɗe laamu. Jooɗiiɓe e majje ɓeen kokkaama baawɗe saraade. Nji'umi katin yonkiiji ɓe ko'e muɓɓen tayanoo saabe ko ɓe mbaajii seedaaku ngu Iisaa waddunoo, kam e konngol Laamɗo ngool. Ɓe cujidanaayno ndaabaawa ngaan e tooru nanndundu e muuɗum nduun, ɓe keɓaay maande magga e tiiɗe naa e juuɗe maɓɓe. Ɓeen iirtii, laamodii e Almasiihu duuɓi ujunere.

5 Ɗum woni ummital arandeyal ngaal. Maayɓe heddiiɓe ɓeen iirtaaki faa nde duuɓi ujunere ɗiin kiɓɓi.

6 Barke e senaare ngoodanii jeyaaɓe e ummital arandeyal ɓeen! Maayde ɗiɗaɓerde ndeen walaa ko waawani ɓe. Ɓe laatanto Laamɗo e Almasiihu almaami'en, ɓe laamodoo e Almasiihu duuɓi ujunere.

Haala jaaleede Ibiliisa

7 Si duuɓi ujunere ɗiin kiɓɓii, Seyɗaani haɓɓitete e kasu muuɗum, yoppee.

8 O wurtoto, o hiilowa lenyi gondi e coɓɓuli adunaaru nay ɗiin, ɗum woni Yaajuuju e Maajuuju.* O hawrunduran yimɓe lenyi ɗiin faa naata wolde. Iɗi keewi sanne hono njaareendi maayo.

9 Ɗi yuuri e gereeji fuu ley adunaaru, ɗi piilii ngalluure horsunde ndeen, ɗo seniiɓe ɓeen kodi ɗoon. Ammaa yiite yuuri dow kammu, halki ɗi.

10 Ibiliisa kiilannoodo ɓe oon faɗɗaa e weendu yiite e sitti nduun, ɗo ndaabaawa ngaan e annabaajo peneejo oon ngoni ɗoon. Ɓe njukketee ɗoon jemma e nyalooma faa abada.

Haala nyannde darngal

11 Caggal ɗuum, nji'umi jooɗorgal laamu manngal danewal e jooɗiiɗo dow maggal. Kammu e leydi fuu ndoggi ndilli yeeso makko, ɗi nji'ataake katin.

12 Nji'umi maayɓe, tedduɓe e lo'uɓe, ina ndarii yeeso jooɗorgal laamu ngaal. Dewte ina peertee. Dewtere wonnde du ina feertee, kayre woni dewtere nguurndam. Maayɓe ɓeen cariraa golleeji muɓɓen binndaaɗi e dewte ɗeen, mono fuu haddi golle muuɗum.

13 Maayo ngoon hokkiti maayɓe muuɗum, maayde e laakara kokkiti maayɓe muɓɓen, mono e muɓɓen fuu saroraa haddi golle muuɗum.

14 Maayde e laakara fuu paɗɗaa e weendu yiite nduun. Weendu nduun woni maayde ɗiɗaɓerde ndeen.

15 Neɗɗo fuu mo innde muuɗum tawaaka ina winndaa e dewtere nguurndam ndeen, faɗɗaama e weendu yiite nduun.

21

No huunde fuu heyɗintinirtee

1 Caggal ɗuum, nji'umi kammu keso e leydi keyri, sabo kammu arandeejo oon e leydi arandeeri ndiin fuu ndillii, maayo du walaa.

‡ **19:20** Sittiwo huunde oolde wuleteende ina luuɓa.

* **20:8** Yaajuuju e Maajuuju ina mbi'ee Gogu e Magogu e ibraninkoore.

2 Nji'umi Ngalluure Seniinde ndeen – ɗum woni Urusaliima keso oon – ina yuura dow kammu to Laamɗo ina jippoo. Nde nyaayinaama hono no ɓaŋeteeɗo nyaayirta faa segiloo yaha to gorum ni.
3 Nanumi daande toownde yuurunde to jooɗorgal laamu toon, ina wi'a:
—Inan, joonnde Laamɗo na woni hakkunde yimɓe: o jooɗoto hakkundee maɓɓe, ɓe laatoo lenyol makko. Laamɗo e hoore muuɗum wondan e maɓɓe, laatoo Laamɗo maɓɓe.
4 O mooytan gondi gite maɓɓe fuu. Maayde e mettorgal e bullaali e naawalla keddataako, sabo kulle kiiɗɗe ɗeen fuu paltake.
5 Jooɗiiɗo e jooɗorgal ngaal oon wi'i:
—Inan, miɗo heyɗintina huunde fuu!
O wi'i kam:
—Winndu haalaaji ɗiin. Wo ɗi koolniiɗi, wo ɗi goongaaji.
6 O wi'i kam katin,
—Huunde fuu timmii! Miin woni arandeejo, miin woni cakitotooɗo. Miin woni fuɗɗoode, miin woni timmoode. Neɗɗo fuu ɗomɗuɗo, mi hokkan ɗum ndiyam nguurndam yuuruɗam e ildude ndeen ɓolum tawa yoɓaay faa'e.
7 Neɗɗo fuu jaaliiɗo heɓan ɗum fuu, mi laatoto Laamɗo muuɗum, kam du laatoo ɓiyam.
8 Ammaa waatuɓe ɓerɗe e ɓe ngalaa goondinal e gollooɓe ko nyiddini e warooɓe yimɓe e fijooɓe e dabarankooɓe e rewooɓe tooruuji e fenooɓe ɓeen fuu, weendu yiite e sitti huɓɓooru nduun woni ngeɗu muɓɓen. Ɗum woni maayde ɗiɗaɓerde ndeen.

Haala Urusaliima keso

9 Caggal ɗuum, gooto e maleyka'en njeɗɗo tiigiiɓe kaake jeɗɗi keewɗe masiibaaji jeɗɗi cakitotooɗi ɗiin wari, haaldi e am, wi'i:
—War faa mi holle ɓaŋaaɗo, jom suudu Jawgel ngeel.
10 Ndeen keewumi Ruuhu, maleyka oon yaari kam faa dow waamnde mawnde toownde. O holli kam Urusaliima ngalluure seniinde ndeen ina yuura dow kammu to Laamɗo ina jippoo.
11 Inde wondi e darja Laamɗo faa inde jalbira hono no hayre rimre ni, hono no hayre yaspa laaɓunde hono daandorgal ni.
12 Kokuwol tekkungol toowngol ina fiilii nde. Ingol woodi dammbuɗe sappo e ɗiɗi, dammbugal fuu ina woodi maleyka. Lenyi ɓiɓɓe Israa'iila sappo e ɗiɗi ɗiin, inde muɓɓen ina mbinndaa e dammbuɗe ɗeen:
13 dammbuɗe lettugaaje ɗeen wo tati, gorgaaje ɗeen wo tati, soɓɓiireeje ɗeen wo tati, horɗooreeje ɗeen du wo tati.
14 Kokuwol ngalluure ngool ina woodi kaaye joyyinirɗe sappo e ɗiɗi. Dow majje inde nulaaɓe Jawgel sappo e ɗiɗo ɓeen mbinndaa.
15 Maleyka kaaldoowo e am oon ina tiigii sawru kaŋŋe fonndirdu faa fonnda ngalluure ndeen e dammbuɗe mayre e kokuwol mayre.
16 Tatteeji mayre nay ɗiin fuu potu, njuuteefi mayre e njaajeefi mayre wo potu. O fonndiri nde sawru nduun, nde laatii estadiiji ujunaaje sappo e ɗiɗi (12 000),* njuuteefi mayre e njaajeefi mayre e tooweefi mayre fuu wo potu.
17 O fonndi kokuwol ngool, ngol hawri e piye hemre e capanɗe nay e nay (144), piye ɗe yimɓe piyata ɗeen maleyka oon fiyirta.
18 Kokuwol ngool nyiɓiraama hayre yaspa. Ngalluure ndeen du nyiɓiraama kaŋŋe dimo, ga'uɗo hono no daandorgal laaɓungal ni.
19 Rotere kokuwol ngalluure ngool ina nyaayiniraa sii kaaye dime fuu: arandeere ndeen yaspa, ɗiɗaɓerde ndeen safiir, tataɓerde ndeen agate, nayaɓerde ndeen emerooda,
20 joyaɓerde ndeen onikis, jeegaɓerde ndeen sarduwaan, jeɗɗaɓerde ndeen kirisoliita, jeetataɓerde ndeen beril, jeenaɓerde ndeen topaas, sappoɓerde ndeen kirisoparaas, sappo e go'aɓerde ndeen yasente, sappo e ɗiɗaɓerde ndeen ameetis.
21 Dammbuɗe sappo e ɗiɗi ɗeen wo kaaye luulu daneeje sappo e ɗiɗi. Dammbugal fuu wo hayre luulu wootere. Balangol ngalluure ndeen wo kaŋŋe dimo, jalbiroowo hono no daandorgal ni.
22 Mi yi'aay suudu dewal e ley ngalluure ndeen, sabo Laamɗo Joomiraaɗo jom baawɗe fuu oon e Jawgel ngeel ngoni suudu dewal mayre.
23 Ngalluure ndeen haajaaka naange naa lewru yaynana ɗum, sabo darja Laamɗo yaynata nde. Jawgel ngeel woni lampal mayre.
24 Lenyi adunaaru njahan ley annoora mayre. Kaanankooɓe adunaaru ɓeen ngaddanan nde darja muɓɓen.
25 Dammbuɗe mayre ɗeen ommbataako nyalooma. Ɗe ommbataako fey, sabo jemma walaa e mayre.
26 Darja e teddeengal lenyi adunaaru waddete ley mayre.
27 Ko tuuni fuu naatataa e mayre, naa gollooɓe ko nyiddini, naa fenooɓe. Ammaa naatooɓe e mayre ɓeen ngoni ɓe inde muɓɓen mbinndaa e dewtere nguurndam nde Jawgel ndeen.

* **21:16** Ɗum fuu na hawra e kilooji 2 200.

22

1 Caggal ɗuum, maleyka oon holli kam
maayo ngo ndiyam muuɗum hokkata ngu-
urndam, njalbiroojam hono daandorgal.
Iɗam yuura to jooɗorgal laamu Laamɗo e
Jawgel ngeel toon.
2 Iɗam ila hakkunde laawol dewoowol ley
ngalluure ndeen. Gereeji maayo ngoon ɗiɗi
fuu, lekki kokkoohi nguurndam ina woni e
muuɗum, ndimoohi kile sappo e ɗiɗi, lewru
fuu nde wootere. Haakorooji makki wo
safaare dannoore lenyi adunaaru.
3 Ko Laamɗo huɗi fuu tawataake ley
ngalluure ndeen katin. Jooɗorgal laamu
Laamɗo e Jawgel ngeel ina ngoni ley mayre.
Maccuɓe Laamɗo ndewan ɗum.
4 Ɓe nji'an yeeso muuɗum. Innde
muuɗum du wonan e tiiɗe maɓɓe.
5 Jemma walaa katin. Ɓe ngalaa haaju
e annoora lampal naa annoora naange,
sabo Laamɗo Joomiraaɗo yayniranan ɓe an-
noora muuɗum. Ɓe laamoto faa abada
abadin.

Haala gartol Iisaa

6 Maleyka oon wi'i kam:
—Haalaaji ɗiin wo koolniiɗi, wo goon-
gaaji. Laamɗo Joomiraaɗo, gattuɗo konngol
muuɗum ley annabaaɓe oon, nuli maleyka
muuɗum faa holla maccuɓe muuɗum ko
ɓadii warude.
7 Iisaa wi'i:
—Ndaaree, mi waran ko ɓooyataa!
Barke woodanii neɗɗo fuu kaybuɗo ko
dewtere annabaaku nde wi'i.
8 Wo miin, Yuhanna, woni nanuɗo, ji'uɗo
kulle ɗeen fuu. Caggal ko nanumi e ko
nji'umi ɗuum, kippiimi e leydi to koyɗe ma-
leyka kollannooɗo kam oon faa mi sujidana
ɗum.
9 Ammaa o wi'i kam:
—Taa waɗu! Miin du wo mi maccuɗo
Laamɗo hono maaɗa, aan e sakiraaɓe
maa annabaaɓe ɓeen, kam'en e hayboo ɓe
haalaaji dewtere nde. Sujidan Laamɗo!
10 O wi'i kam katin:
—Taa suuɗu haalaaji annabaaku gondi e
dewtere nde ɗiin, sabo wakkati mo ɗum
laatotoo oon ɓadake.
11 Gaɗoowo ko boni heddoo e bonanda
muuɗum, tuunɗo golle heddoo e golleeji
muuɗum tuundi ɗiin, moyyo heddoo
e moyyuki muuɗum, ceniiɗo heddoo e
senaare muuɗum!

12 Iisaa wi'i:
—Ndaaree, mi waran ko ɓooyataa. Miɗo
wadda mbarjaari faa mi barjoo mono fuu
haddi golle muuɗum.
13 Miin woni arandeejo e cakitotooɗo,
miin woni fuɗɗoode e timmoode.
14 Barke woodanii lonnooɓe saayaaji
muɓɓen faa mbaawa nyaamude ɓiɓɓe lekki
nguurndam kiin, ɓe ndewa dammbuɗe, ɓe
naata ngalluure ndeen.
15 Ammaa wonɓe caggal mayre ɓeen wo
dawaaɗi e dabarankooɓe e fijooɓe e wa-
rooɓe yimɓe e rewooɓe tooruuji e yiɗuɓe
fewre e waɗooɓe hiila.
16 Miin Iisaa, mi nulii maleyka am faa
seedoo kulle ɗe e ley kawrite goondinɓe
ɗeen. Miin woni ɗaɗol Daawda, wo mi yuwdi
Daawda du. Miin woni hoodere fajiri jal-
boore ndeen!
17 Ruuhu e ɓaŋeteeɗo oon ina mbi'a:
—War!
Neɗɗo fuu nanɗo ɗum wi'a: «War!»
Neɗɗo fuu ɗomɗuɗo wara, jiɗuɗo yarude
ndiyam kokkoojam nguurndam fuu jaɓa
yara ɗam ɓolum tawa yoɓaay faa'e.

Timmoode

18 Miin Yuhanna, miɗo sappana neɗɗo fuu
nanɗo haalaaji annabaaku gondi e dewtere
nde ɗiin: si neɗɗo ɓeydii e majji huunde,
Laamɗo ɓeydanan ɗum masiibaaji cifaaɗi e
ley dewtere nde.
19 Si neɗɗo ittii goɗɗum e haalaaji dewtere
annabaaku nde, Laamɗo ittan ngeɗu
muuɗum e lekki nguurndam cifaaki e
mayre kiin, kam e ngalluure seniinde
sifaande e mayre ndeen.
20 Ceedantooɗo kulle ɗeen oon wi'i:
—Tannyoral, mi waran ko ɓooyataa!
Aamiina. War Iisaa Joomiraaɗo!
21 Hinney Joomiraaɗo meeɗen Iisaa
wondu e mooɗon on fuu.